STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10004

OYFN VEG TSU FRAYHAYT

Zina Rabinowitz

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

זינאַ ראַבינאָוויטש

אויפן וועג צו פרייהייט

אַ ראָמאַן פון דעם לעבן
אין ארץ ישראל

בוענאָס-איירעס
„יאָר פון באַפרייער גענעראַל סאַן מאַרטין"
1950

ZINA RABINOVICH

"OIFIN VEG ZU FRAIHAIT"

(EN EL CAMINO A LA LIBERTAD)

Buenos Aires, 1950

"Año del Libertador General San Martín"

IMPRESO EN LA ARGENTINA. — PRINTED IN ARGENTINE.

Es propiedad. — Queda hecho el depósito que marca la Ley.

דאָס בוך איז געווידמעט צו אַלע שטילע און צניעותדיקע חלוצים, וועלכע האָבן מיט זייער אומבאַזונגענער העלדישקייט, סיי ביי זייער לעבן, סיי מיט זייער טויט און אומקום, געשאַפן דאָס שיינע און ליכטיקע ישראל.

ערשטער קאַפּיטל

עס איז געווען די שעה פון זונען-אונטערגאַנג, ווען דבורה מעסינג פון כפר חירות, וועלכער געפינט זיך ביי כפר וויטקין, איז אַרויסגעגאַנגען זוכן אירע צוויי ציגן.

יעדן אָוונט, ווען די זון פלעגט אַריינפאַלן אין ים אַריין, פלעגן זיך די ציגן אַליין אומקערן אַהיים.

אַזוי איז געווען זייער שטייגער, אַזוי האָט זיי דבורה אויסגעלערנט.

די ציגן פלעגן קומען ביידע צוזאַמען, ווי עס גייען צוויי ברידערלעך, וועלכע האַלטן זיך אָן ביי די הענטלעך.

דבורה פלעגט אין דער אומעטיקער שעה פון פאַרגרויטן אַרום שטיין ביי דעם טויערל פון איר הויפל און, זעענדיק די נאַרישעוואַטע, אביסל דערשראָקענע פּנימלעך פון די ציגן, פילן נאָך טיפער ווי אין אַנדערע שעהן, איר בענקשאַפט נאָך אירע קינדער.

אָט אַזוי פלעגן גיין אירע צוויי זין ווען זיי זענען געווען פּיצלעך קינדער, ווען זיי פלעגן זיך אומקערן צו איר אין אָוונט נאָך דעם, ווי אַלע קינדער, מיט וועלכע זיי פלעגן זיך שפּילן אין גאַס, פלעגן זיך צעלויפן יעדער איינער צו זיין היים... אַ וועלט מיט יאָרן שוין דאָ אין דעם!

דאַן, אין יענע צייטן, האָבן די קינדערלעך אירע זי באַדאַרפט האָבן, זיי פלעגן זיך טוליען צו איר. און זי, ווי מיד זי איז נישט געווען פון טאָג פּראַצע אין איר קראָם, פלעגט דאָך געפינען צייט און כוח צו שמועסן מיט זיי אַביסל, ווען זי פלעגט זיי אַריינוואַרפן אין וואַנע כדי אַרונטער-צונעמען פון זיי דעם שמוץ פון אַ גאַנצן טאָג שפּילן זיך אין דער גאַס.

ווען דבורה מעסינג פלעגט זיך דערמאַנען אָן דעם אַמאָל, ווען אירע קינדער, זי און איר מאַן זענען נאָך געווען איינס, דאָרט, אין דעם קליי-נעם שטעטעלע אין אילינאַי, אין מערב פון אַמעריקע, פלעגט איר ווייטיק פאַרשאַרפן די מילדע שטריכן פון איר פּנים. אירע ליפּן פלעגן זיך פעסט פאַרשנורעווען כדי עס זאָל זיך פון זיי נישט אַרויסרייסן קיין קרעכץ, אירע הענט פלעגן זיך פעסט דריקן איינע צו דער אַנדערער אונטערהאַלטנ-דיק איר ברוסט, ווו עס האָט געקלאַפּט אָן איבערגעפולט מיט ווייטיק

הארץ, די גוטע קלוגע אויגן אירע פלעגן ווערן שטרענג ווי דער טונקל פון דער צופאלנדיקער נאכט.

אבער נישט די נאכט און נישט דער טונקל האבן געשראקן דבורהן אין אזעלכע שעהן. עס פלעגן זי שרעקן אין אזעלכע שעהן פון בין השמשות די געדאנקען פון איר גורל — זי מיט איר מאן דא און אירע צוויי קינדער, אירע צוויי זין דארט — אין אמעריקע!

איבער דער גאנצער וועלט פירט זיך, אז קינדער פארן אוועק פון על־טערן, ביי איר פארקערט — זי מיט איר מאן זענען אוועקגעפארן פון די קינדער, איבערגעלאזט זייער בלוט און פלייש און האפענונג, אלעס, צוליב וואס זיי האבן אפגעפראצעוועט אריבער דרייסיק יאר אין אמעריקע!

אין דער גאלדענער מדינה, ווו מ׳טראגט אפ די מינדסטע באשטעלונגען צו יעדן קונד לויט דעם געשעפט־שטייגער פון דעם לאנד, האבן זיי מיט גרויס מי געגעבן די קינדער א קאריערע, דארט האבן זיי איבערגעלאזט די קינדער. זיי געפעלט אמעריקע מיט איר שפראך, מיט אירע זיטן. זיי — דארט, און זי — אין ארץ ישראל, אין דעם לאנד, וועגן וועלכן זי און איר מאן האבן געטרוימט אלע זייערע יארן... זיי, די קינדער, האבן געוואלט פארבלייבן אין דעם לאנד, ווו זיי זענען אויסגעוואקסן, ווו זיי זענען געגאנגען רואיק פון קלאס צו קלאס, פון שולע צו שולע, ביז וואנען זיי האבן דערגרייכט זייערע קאריערעס אדאנק דער פראצע פון די געטרייע עלטערן. און זי מיט איר מאן האבן געמוזט אליין, אן די קינדער, אפפארן אין דעם וויטן לאנד אריין, וועלכעס זיי האבן געהאלטן אין זייערע געדאנקען און אין זייערע נשמות בשעת זיי האבן געשטופט די יארן אין אמעריקע, אנקלייבנדיק די דאלארן אין מערב־אמעריקע, אפשפארנדיק יעדן סענט מיט שווערער הארעוואניע, נישט וויסנדיק פון קיין יום־טוב און פון קיין שבת, האבן זיי אפגעלעבט אריבער א פערטל יארהונדערט דארט.

אין די שבתים און אין די ימים טובים פלעגט דבורה גאר שארף פילן איר עלנד ווען זי האט נאך געוווינט אין דעם שטעטל פון אילינאי. אפט ווען זי פלעגט זיך פלוצים אין מיטן דער ארבעט דערמאנען אן איר אמא-

ליקער היים, אין קליינעם שטעטל פון רוסלאַנד, ווו די לופט איז געווען אָנגעלאָדן מיטן גייסט פון יום-טוב, פלעגט זי פילן אַ שאַרפן שטאָך אין האַרצן און בלייבן אַ צעטומלטע. זי פלעגט זיך נישט זעלטן אָפּשטעלן אין מיטן וועגן און מעסטן, כאָטש די קראָם פלעג זיין פול מיט קונדן, פאַר־בייטן די באַשטעלונגען און די באַשטעלער...

דאַן פלעגט איר מאַן, ישראל, איר שטיל אַריינראָמען אין אויער אַריין: „אָט באַלד, דבורה, וועט זיך ענדיקן אונדזער גלות־אַמעריקע, אונ־דזער שקלאַפעריי אַכצן שעה אַ טאָג! אָט באַלד וועלן מיר פאָרן אַהין, ווו מיר וועלן נאָכאַמאָל לעבן מיט יידן, אין אַ יידישער סביבה, ווו יע־דער יום־טוב וועט זיין אונדזער יום־טוב, ווו יעדער רו-טאָג וועט זיין אונדזער רו..." ישראלס ווערטער פלעגן זי צוריקברענגען צו דער ווירק־לעכקייט און זי פלעגט אָנגיין ווייטער מיט דער אַרבעט... זיי האָבן ענד־לעך אויסגעצאָלט די נחלה אין חירות, מען האָט דעם פּרדס אויסגעהאָ־דעוועט... די קינדער דאָ האָבן דערגרייכט זייערס, איינער איז געוואָרן דאָקטאָר און דער צווייטער אַדוואָקאַט...

די קינדער האָבן דערגרייכט זייערע קאַריערעס, אָבער זיי זענען גע־וואָרן אָפּגעפרעמדט סיי פון איר, סיי פון איר מאַן..

ווייסט אויס, אַז דאָס לעבן אויף די קאַמפּוסען פון די אוניווערסי־טעטן, דאָס לעבן מיט אַנדערע סטודענטן האָט פון זיי געמאַכט אמתע אַמעריקאַנער! זיי האָבן פון קיין אַנדער לאַנד נישט געוואָלט הערן אַ חוץ דעם לאַנד, ווו זיי זענען געבוירן געוואָרן! נאָר דאָס לאַנד, ווו זיי האָבן אַריינגעזאַפּט מיט דער לופט די פרייהייט און די ליבע צו דעם אָרום! זיי האָבן נישט געקאָנט פאַרשטיין ווי קאָנען די עלטערן אפילו וועלן אַז די זין זאָלן פאַרלאָזן דאָס לאַנד, וועלכעס איז זיי אַזוי טייער!

האָבן זיי ביידע, זי און ישראל, באַדאַרפט אָפּפאָרן אָן זייערע קינ־דער אַהערצו... די קינדער — דאָרט, אין דער אַמעריקע, וועלכע איז פאַר זיי, איר און איר מאַן, געבליבן האַלב פרעמד מיט איר גייסט, כאָטש זיי האָבן דאָרט געוווינט אַ דרייסיק יאָר! און די עלטערן דאָ, אין חירות, ביים פרדס, וועגן וועלכן זיי האָבן געטרוימט אַ גאַנץ לעבן און וועלכן זיי

האָבן דאָרט אין אַמעריקע אָפּגעשפּאָרט... די קינדער — אַריינגעטאָן מיטן גאַנצן לייב און לעבן אין דער פּראָפעסיע און אין דעם לעבן פון זייער לאַנד, און זיי — אין דעם לאַנד, ווו עס איז זיי ליב געווען אָנצופאַנגען אַן אָרעם, אַ זייער באַשיידן לעבן, אָבי דאָ, צווישן יידן, אין אַ יידישער סביבה!... ווען דער סביבה האָבן זיי געטרוימט אַזוי לאַנג! ווער קאָן דאָס פאַרשטיין דעם געפיל פון גליק, וואָס מען פילט ווען מ'טרעט אויף דעם אייגענעם זאַמד? ווען מ'שנייט אַ מאַראַנץ פון דעם אייגענעם פּרדס? ווען מ'פירט מיט די אייגענע הענט די צוויי אייגענע ציגן אַרוים צו דער פּאַשע, ווען מ'זאָגט זיי אָן אַז זיי זאָלן זיך אומקערן אין צייט...

אָבער פאַרוואָס האָבן זיך די ציגן היינטיקס מאָל נישט אומגעקערט, ווי ס'איז געווען זייער שטייגער, ווי דבורה האָט זיי געלערנט ביז איצט?

צווייטער קאַפּיטל

דבורה איז געגאַנגען שנעל איבער די זאַמדיקע בערגלעך און גריבלעך און געטראַכט וועגן די ציגן...

מיט אירע שאַרפע טונקל־גרויע אויגן האָט זי געגנישטערט פון דערווייטנס איבער די דאָרנדיקע געוויקסן פון דעם אַרום, וועלכער איז געלעגן צווישן כפר וויטקין און צווישן דעם ים. דער אַרום האָט איצט צוליב די פאַרוואָלקנטע טונקעלע הימלען אויסגעזען נאָך טונקעלער און אומעטיקער.

דער אומעטיקער אַרום האָט געהאַלטן אין איין אַרויפברענגען אומעטיקע זכרונות פון איר לעבן. זייער אַנטלויפן אַמאָל פון רוסלאַנד, זייער ביידנס אָפּפאָרן קיין אַמעריקע און נישט קיין ארץ ישראל. און פאַרוואָס? נאָר דערפאַר, וואָס איר מאַנס רייכער אָנקל האָט נישט צוגעשיקט פון אַמעריקע קיין געלט, נאָר שיפסקאַרטן...

זייער אָנקומען קיין אַמעריקע, צו די קרובים, וועלכע זענען געווען אַזוי ווייט פון זייער גייסט, וועלכע האָבן געזאָגט אַז דער דאָלאַר איז דאָס וויכטיקסטע אין דער וועלט! די עקספּלואַטאַציע, מיט וועלכער די קרובים האָבן זיי ביידע אויסגענוצט ווען זיי זענען נאָך געווען „גרין“,

זיי האָבן יעדע מינוט געוואָלט זיך אומקערן, אָבער עס איז נישט געווען וווהין — ריכטיקער, ס'איז נישט געווען מיט וואָס!

אָבער טרויעריקער פֿון אַלע זכרונות זענען געווען די זכרונות פֿון איר אָפּפֿאָרן פֿון דער גאָלדענער מדינה...

אַט שטייט זי מיט ישׂראלן אויף דער שיף און אירע ביידע זין אויף דעם ברעג...

עס דוכט זיך איר, אַז אַלע פֿריינט און באַקאַנטע קוקן אויף זיי ביידע ווי אויף משוגעים... ס'ווייזט זיך איר אויס, אַז זייערע אויגן זאָגן: „טוען דאָס עלטערן, וועלכע האָבן ליב זייערע קינדער? האָט איר שוין געזען, אַז עלטערן זאָלן איבערלאָזן זייערע קינדער און זיך לאָזן פֿאָרן אין אַ פֿרעמד לאַנד, ווו זיי האָבן קיינעם נישט?"

„איז דאָס אפֿשר טאַקע געווען אַ משוגעת?" האָט געטראַכט דבורה גייענדיק שנעל איבער די זאַמדן פֿון חירות און וויטקין, „מיר — דאָ; און זיי — דאָרט? וועלן זיי אַמאָל קומען צו אונדז, אונדז זען? צייט רייסט אָפּ קינדער פֿון עלטערן! סביבה טוט אויך אירס! קינדער מיינע! איך אַליין האָב אייך געשטופּט צו קאַריערע נישט וויסנדיק אַז זי וועט אייך אַזוי אָפּפֿרעמדן פֿון אַלעמען, וואָס איז אונדז אַזוי טייער! אָנגעוווירן האָבן מיר אייך, קינדער מיינע! מיר, די עלטערן... אונדזער לאַנד, אונדזער ארץ־ישׂראל... זאָל כאָטש דאָס פֿאָלק אייך נישט פֿאַרלירן... בלייבט כאָטש דאָרט יידן..."

אַ שוואַכער הילפֿסלאָזער מעקען האָט איבערגעריסן דעם גאַנג פֿון דבורהס געדאַנקען. איר שאַרף דורכדרינגענד אויג האָט זיך פֿאַרטשעפּעט אין דעם זאַמדיקן גריבל, ווו ס'זענען געשטאַנען צוגעטוליעט איינע צו דער צווייטער אירע צוויי ציגן.

„קינדער מיינע!" האָט דבורה איבערגעחזרט אַ פּאָר מאָל קוקנדיק מיט רחמנות אויף די דערשראָקענע ציגן און טראַכטנדיק צו דער זעלבער צייט וועגן אירע פֿאַרבליבענע ווייט, אין אַמעריקע, זין...

זי האָט אָנגענומען די ציגן ביי די סטענגעס, וועלכע זענען געווען לויז אַרומגעבונדן אַרום זייערע העלדזער און האָט זיך געלאָזט אויף

שנעל לויפן מיט זיי אהיים. „צוליב אייך, נאַרישע ציגן, האָב איך פאַר־שפּעטיקט היינט מיט אַלעמען: מיטן מעלקן, מיט ישראלס אָוונטברויט... און וואָס וועט זאָגן זיין אולסער? איז געדענקט, חברה! מער וועל איך נישט דולדן אַזאַ אויפפירונג! מער נישט פאַרשפּעטיקן! איר הערט? און וואָרט נישט ביז איך זאָל אייך קומען זוכן! האָב איך דען אייך נישט גע־לערנט צו קומען אַליין אהיים? צי האָט איר מיטאַמאָל פאַרגעסן די גאַנ־צע לערע?..

אַזוי האָט גערעדט דבורה צו די ציגן, וועלכע זענען געלאָפן און האָבן זיך געפּלאָנטעט פון אירע ביידע זייטן, ביי אירע פיס.

אָבער פּלוצים האָט זיך דבורה אָפּגעשטעלט אין מיטן לויפן!

פון דעם סאַמע מיטן ים האָט צו איר אַ בלישטשע געטון אַ פייערל.

דער רויטער סיגנאַל האָט זיך געצונדן און געלאָשן עטלעכע מאָל.

דבורהן האָט זיך אויסגעדוכט אַז עמיצער רופט צו איר פון דעם ימס האַרצן. זי איז געגאַנגען ווייטער... זיך נאָכאַמאָל אָפּגעשטעלט: נאָכאַמאָל דער רויטער סיגנאַל... איצט האָט זי דערפילט, אַז עמיצער מאָנט עפּעס פון איר, מאָנט און פאָדערט גלייך ווי וויל איר געבן צו פאַרשטיין, אַז עפּעס וויכטיקעס קומט דאָרט, ווייט, איצט פאָר...

דבורה האָט פּלוצים דערפילט, אַ מאָדנע אחריות, זי האָט זיך גע־לאָזט לויפן נאָך שנעלער ווי פריער, צו זיך אהיים, איבעראַשנדיק מיט דעם שנעלן אויסערגעוויינלעכן געלויף די דערשראָקענע ציגן...

דריטער קאַפּיטל

לאָזנדיק די ציגן שטיין אין שטאַלעכל אַליין, איז דבורה אַריינגע־לאָפן אין הויז אַריין.

נישט פרעגנדיק, וואָס איר מאַן מאַכט, ווי אַזוי ער פילט זיך, ווי עס איז געוועזן איר שטייגער, האָט זי אַ פאַרסאַפּעטע קוים אַרויסגע־רעדט, וואַרפנדיק אַ קוק אויפן מאַן און אויף דעם טיש:

— ישראל, לעבן מיינער! היינט מוזטו אַליין נעמען דאָס עסן...

איך מוז לויפֿן ווייטער! עפּעס קומט דאָרט פֿאָר... אויפֿן ים, מיין איך... אַ וווּנק... צוויי... דריי און גאָרנישט!.. און דערנאָך — נאָכאַמאָל דאָס זעלבע... גלייך ווי מען רופֿט מיך... מוז איך זיך אָנרופֿן... און זי איז אַרויסגעלאָפֿן, פֿאַרמאַכט דאָס שטאָלעכל, לאָזנדיק די ציגן זיך וווּנדערן, פֿאַרוואָס מען האָט זיי היינט נישט אויסגעמאָלקן... אָבער נאָך מער פֿון די ציגן האָט זיך געוווּנדערט ישראל מעסינג.

ווייל פֿאַר ישראל מעסינג איז אַלעס געווען מאָדנע היינט: דער פֿאַקט, וואָס דבורה, וועלכע היט אַזוי אָפּ זיין מאָגן און זיין דעליקאַטן אולסער, האָט זיך היינט אַזוי פֿאַרשפּעטיקט, איר פֿאַרסאַפּעטקייט, איר אַנטלויפֿן פֿון הויז נישט וואַרטנדיק אויף זיין הסכּמה — אַלעס איז געווען מאָדנע!

האָט זיך ישראל מעסינג אויך שנעל אויפֿגעהויבן, איבערגעלאָזט די העברעאישע צייטונג מיט אירע שווערע נייע ווערטער, אויף וועלכע ער פֿלעגט זיך ברעכן די ציין אַלע אָוונט פֿאַר וועטשערע און ריידנדיק שטיל אין דער פֿינצטער אַריין, האָט ער אַזוי געזאָגט: „אולסער מיינער! זעסט דאָך אַז היינטיקער אָוונט איז נישט דומה צו אַלע אָוונטן פֿון אַ גאַנץ יאָר! טאָ זיי אַ מענטש און וואַרט צו ביז איך וועל זיך אומקערן... און צעשפּיל זיך נישט! זעסט דאָך, אַז עפּעס האָט פּאַסירט! דבורה וואָלט דאָך נישט געלאָפֿן אומזיסט!” און ווען ער איז פֿאַרטיק געוואָרן מיט דער שטילער ביטע צו דעם אומזעבאַרן אולסער, איז ער שוין געווען אויף דעם אַביסל פֿאַרשאָטענעם מיט זאַמד טראָטואַר פֿון חירות, נישט ווייט פֿון זיין ווייב, וועלכע איז געלאָפֿן פֿאָראויס מיט גרויס אימפּעט.

דבורה מעסינג איז געלאָפֿן צו דעם כּפֿר וויטקין דאָרפֿס־ראַט, וועלכער האָט זיך געפֿונען אויפֿן צווייטן שטאָק פֿון דעם בית העם (פֿאָלקסהויז).

נישט אומקוקנדיק זיך אויף איר מאַן האָט זי אָנגעקלאַפּט אין טיר. נישט דערוואַרטנדיק זיך אויף אַן ענטפֿער איז זי אַריינגעלאָפֿן אין ביוראָ פֿון דאָרפֿסראַט.

— עפּעס קומט דאָרט פֿאָר... אויפֿן ים! האָט זי געזאָגט מיט אויפֿ־

רעגונג — איך האָב אַ גוטע אויג!.. מען רופט פון דאָרט — איינס, צוויי, דריי און — שטיל... שאַ... און נאָכאַמאָל איינס, צוויי, דריי... דער רואיקער סעקרעטאַר, וועלכער האָט געקאָנט אין רואיקע צייטן פאַר־נודיען מיט זיינע פּאַמעלעכע באַוועגונגען און מיט זיינע לאַנגזאַמע רייד, איז מיטאַמאָל לעבעדיק געוואָרן, גלייך ווי ער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון אַ טיפן שלאָף...

ער האָט איבערגעלאָזט דבורה מעסינג מיט איר מאַן שטיין דאָרט ווו זיי זענען געשטאַנען און ער אַליין איז אַוועקגעלאָפן צום הויפּט פון דאָרפסראַט, וועלכער איז געזעסן ביי זיך אין דער היים ביים טיש און האָט געגעסן זיין וועטשערע.

אַ ווונק, אַ וואָרט, אַ פראַגע און אַן ענטפער, און אַלעס בשתיקה, בלשון רמז. עס איז אַוועקגערוקט געוואָרן אַן אַ זייט די גוטע וועטשערע, און די צוויי זין פון דעם הויפּט פון דאָרפסראַט האָבן זיך געלאָזט, איי־נער לינקס און דער צווייטער רעכטס אָנזאָגן אויף אַ מיסטעריעזן לשון, מיט האַלבע ווערטער, צו די כפר וויטקין לייט, אַז מ׳דאַרף זיי האָבן, אַז ערגעץ, אין סאַמע האַרץ פון ים, וואַרט מען אויף זייער הילף...

עס האָט זיך אין דער פינצטער גאַנץ שנעל אַ ריר געטון כפר וויט־קין.

ביי אייניקע פון כפר וויטקין איינוווינער איז געווען נאָך וועטשערע, ביי אַנדערע — פאַר וועטשערע! ביי ווען — נאָך דעם דוש, ביי ווע־מען — פאַר דעם דוש; טייל זענען געווען טויט מיד נאָך אַ טאָג שווערער פויער־אַרבעט, אָבער אַלע — אַלט און יונג, גאַנץ כפר וויטקין, האָט זיך געצויגן צום ברעג ים, וועלכער איז געלעגן אַ גוטע שטרעקע פון דעם דאָרף.

גלייך ווי פון אונטער דער ערד האָט מיטאַמאָל דאָרט אויסגעוואַקסן אַ גרויס שווער שיפל, אין אַ פּאָר מינוט זענען שוין דאָרט געזעסן די בעסטע שיפל פירער און שווימער פון דאָרף...

פאַרגעסן האָבן די יונגע כפר וויטקין זין אָן זייער מידקייט, אַלע — מונטער און לעבעדיק, אָן מורא, מיט וואַגיקייט, האָבן זיי זיך אַ לאָז גע־

טון צו פאַרמעסטן זיך מיט דעם שטורמישן ים, וועלכער האָט גלייך ווי אויף צו להכעיס זיך געכעסט און געבייזערט, געפֿינעט און זיך געהויבן אין דער לופטן, ווי איינער, וואָס סטראַשעט מיט געבײַלטע פויסטן אַנט־קעגן די, וואָס וואַגן אַריבערצוטרעטן זײַן טעריטאָריע...

אָבער דאָס וואַגיקע שיפֿל מיט די וואָגיקע שיפֿפֿירער האָבן קיין צייט נישט געהאַט זיך אויסצוטענהן מיטן ים! זיי האָבן זיך שוין געטראָגן אויף זיינע בערגיקע כוואַליעס, וועלכע האָבן געעפֿנט פֿאַרפֿינעטע מײַלער כדי זיי איינצושלינגען מיטן שיפֿל. און אויף דעם ים ברעג, וועלכן מ׳האָט גערופֿן כפר וויטקין ברעג, כאָטש ער איז געווען זייער ווייט פֿון דעם דאָרף, זענען געבליבן שטיין טאַטעס און ברידער, פֿרויען און כלות, פֿון די, וועלכע מ׳האָט שוין נישט אָנגעזען מיט זייער שיפֿל.

מ׳שטייט און מ׳רויכערט און מ׳שנײַדט זיך אַריין אין ים אַריין מיט דעם קוק... אָט כאַפּט דער קוק אויף דאָס שיפֿל ערגעץ ווייט, אויף אַ שפּיץ כוואַליע באַרג און אָט ווערט דאָס שיפֿל אַנטרונען. אפשר איז דאָס ערגעץ דערטרונקען געוואָרן? עס קלאַפּן די הערצער פֿון די וואַרטנדיקע נאָך שטאַרקער, זייערע ליפּן ווערן נאָך פֿאַרצוויגענער, איינער רעדט צום צווייטן קיין וואָרט נישט אַרויס, אַלע טראַכטן דאָס זעלבע און פֿילן דאָס זעלבע: וועלן אונדזערע כפר וויטקין זין דערגרייכן די שיף, וועלכע וואַרט ערגעץ אין ימס האַריץ אויף הילף? וועלן זיי באַוויזן אַריבערצוזעצן די נײַ־אָנגעקומענע פֿון דער גרויסער שיף, וועלכע וואַגט נישט צוצוקומען נאָענט צום ברעג, מ׳זאָל זי נישט כאַפּן?

וועט דער אַלמעכטיקער ים נישט אָנטון אונדזערע קינדער קיינע יסורים און זיי לאָזן אָפּטון בשלימות די מצוה פֿון פּדיון שבויים — אויס־לייזן די פֿאַרשקלאַפֿטע פֿון ים? אַזוי עקבערט אין די מוחות און אין די הערצער פֿון די וואַרטנדיקע ביז מע דערזעט צוריק דאָס ערשטע שיפֿל מיט די אויסגעלייזטע פֿון ים און פֿון זיינע סכנות!

אָט ליגן שוין אויף דעם ברעג די ערשטע מענטשן. ווי קלומיקעס האָט מען זיי באַדאַרפֿט אויף די הענט אַרויסטראָגן פֿון שיפֿל...

איבערגעשראָקענע, פֿריטשמעליעטע פֿון שרעק, איבעררײַשטע פֿון

פרייד, פון אומגלויבן, אַז זיי האָבן טאַקע ענדלעך דערגרייכט דעם ברעג פון זייערע חלומות, שטרעקן זיך אויס טייל פון זיי און קושן די זאַמד, אַנדערע וויינען פון גליק, אַנדערע לאַכן היסטעריש און קושן די הענט ביי די, וועלכע דערלאַנגען זיי הייסע קאַווע, אָדער אַביסל וויין... און דערביי ווילן טייל זיך אויסדריקן מיט ליבגעזאַנגען און טייל מיט דאַנקבאַרקייט פּיזמונים — צו די, וועלכע האָבן זיי געראַטעוועט.

די כפר וויטקין לייט זענען שוין געוווינט צו דעם!

זיי ווייזן אָבער אָן מיט די פינגער, אַז עס איז נישט די צייט צום ריידן, אַז מ'מוז שווייגן! ווייל אָט אָ־דאָ, גאָרנישט ווייט, טאַקע אונטער דער נאָז, ביי כפר חירות, געפינט זיך דער ענגלענדער. דער, וועלכער פירט זיך אין לאַנד גלייך ווי עס געהערט אינגאַנצן צו אים... פאַר דעם, וועלכער וויל נישט אַריינלאָזן אין לאַנד אַריין, דאַרף מען זיך זייער היטן, ווייל אָט דאָ, נישט ווייט, האָט ער אַ גרויסן מיליטערישן לאַגער, פון וואַנען ער שיקט אַרויס זיינע גרויסע פּראָזשעקטאָרן אין ים אַריין... דערריבער מוז אַלעם צוגיין שטיל שאַ, אָן אַ פּיפּס...

עס ווערט אָן אַ פּיפּס, אויף דער מינוט, געשאַפן אַ מענטשן־קייט, און מענטשן־קלומיקעס ווערן איבערגעגעבן פון האַנט צו האַנט ביז זיי ווערן אַריינגעפירט אין די הייזער פון כפר וויטקין, דאָרט וואַרטן אויף זיי די כפר וויטקין פרויען מיט די שיין געגרייטע טישן, מיט די בעסטע אייגענע געמאַכטע עסנס. עס ברענען שוין אין די הייזער פון כפר וויטקין די אויוועלעך, ווו עס וואַרט אויף די ניי אָנגעקומענע, וואַרעם וואַסער פאַר אַ דוש, אַ באָד...

און אין אַ מינוט צייט פילן זיך די ניי־אַריינגעקומענע ווי אייגענע.

„עסט! טרינקט! איר ווילט אַ דוש? נעמט אַ דוש! ווי לאַנג אַז איר האָט נישט פאַרזוכט דעם טעם פון אַ וואַרימען דוש?"

און דערביי וואַרטן שוין פריש אויסגעוואַשענע דאָרפישע קליידער צום איבערבייטן. מ'עסט און מ'טרינקט און דערביי גיט מען שטילערהייט אַ פרעג: פון וואַנען? און נישט זעלטן ווייזט זיך אַרויס, אַז מ'איז גאָר לאַנדסלייט! און אויב אַליין נישט קיין לאַנדסלייט, איז לאַנדסלייט

פון באַקאַנטע, וועלכע וווינען דאָ נישט ווייט, טאַקע אין דאָרף! מ׳לאָזט אַ טרער און מ׳ווישט אַ טרער בשעת מ׳דערמאָנט זיך אין דעם אַמאָל. וואָס איז געוואָרן פון דעם אַמאָל שיינעם לעבעדיקן יידישן שטעטל פון יענער זייט ים? אַך! אַזאַ ווייטיק! אַט אַזוי פאַרברענגט מען ביז שפּעט ביינאַכט אין כפר וויטקין, אונטער פאַרהאַנגענע פענצטער. די נײַ־אָנגעקומענע ווערן היימיש מיט זייערע מכניסי אורחים.

מ׳ווערט פאַרברודערט און פאַרשוועסטערט, מ׳רעדט ביזן טאָג אַריין וועגן די אומגעקומענע, וועגן די נאָך לעבנגעבליבענע, ערגעץ ווייט, וועלכע זוכן אויך וועגן אַריינצוקומען אהערצו...

און בשעת מען רעדט, גיט מען אַ פּרווו צי די פענצטער זענען גוט פאַרהאַנגען, אַז עס זאָלן זיך דורך זיי נישט דורכזיפּן די נייע שאָטנס, ווייל עס טאָר נישט צוגעצויגן ווערן די אויפמערקזאַמקייט פון די פאַרביי־פאָרנדיקע אין לאַגער אַריין ענגלישע סאָלדאַטן.

פערטער קאַפּיטל

כאָטש כפר וויטקין האָט כמעט געוואַכט די גאַנצע נאַכט אונטער פאַרזיכטיק פאַרהאַנגענע פענצטער, איז דער גאָר קלייניקער מושב עובֿדים, זיין שכן, כפר חירות, געשלאָפן רואיק, ווייל כפר חירות האָט גאָרנישט געוווּסט וועגן די וויכטיקע און טייערע אורחים פון כפר וויטקין. נאָר אין איין הייזעלע פון כפר חירות האָט מען זיך יאָ אָנגעשטויסן אַז וויכטיקעס האָט געשען אין דער דאָזיקער נאַכט, אָבער אפילו דאָס פאַרפאָלק מעסינג האָט אין דעם קיין אָנטייל נישט גענומען. דבורה און ישׂראל מעסינג זענען געווען אַביסל אַנטוישט, ווען זיי האָבן געזען, אַז דער הויפּט פון דעם דאָרפס־ראַט פון כפר וויטקין האָט זיך קיין גרויסן וועזן נישט געמאַכט פון זייער אָנזאָג. נאָך מער אַנטוישט זענען זיי געווען ווען קיינער האָט נישט געוואָלט אָננעמען די הילף, וועלכע זי און איר מאַן האָבן אָנגעבאָטן.

ישׂראל מעסינג האָט באַלד פאַרשטאַנען, אַז פאַר אַזאַ זאַך, ווי אַרונ־

טערנעמען מענטשן פון א שיף, אין סאמע מיטן ים, דארף מען האבן נאר יונגע מענטשן.

ער האט זיך באנוגנט מיט דעם צוזאג פון הויפט פון דארפסראט, אז ווען מ׳וועט זיך נויטיקן אין זיין הילף, וועט מען אים רופן! ער איז טאקע באלד נאך וועטשערע איינגעשלאפן.

אבער דבורהן האבן די ווערטער נישט צופרידנגעשטעלט! זי האט א לאנגע צייט נישט געקאנט איינשלאפן, ווען זי האט זיך אויפגעכאפט גאנץ פרי איז איר ערשטער געדאנק געווען: „הייסט עס אז דבורה מעסינג איז שוין צו אלט? אז קיינער נויטיקט זיך שוין נישט אין איר הילף?״

א טיף באליידיקטע האט דבורה צוגעגרייט פאר איר מאן דעם פרישטיק. ווען זי האט ארויסגעשיקט איר מאן צו זיין ארבעט אין פרדס אריין, האט זי געהאט בדעה זיך לאזן גיין אין כפר וויטקין כדי זיך דארט דערוויסן וואס איז געווארן פון איר נעכטיקן אנזאג...

אבער פלוצים האט זיך באוויזן אין איר טיר שמשון, דער נהג, דער שאפער פון כפר וויטקינס אמניבוס.

שמשון דער נהג איז דאס געווען דער יעניקער, וועלכער האט אויף מארגן בא‎דארפט צעפירן די ניי־אנגעקומענע געסט אין פארשיידענע קיבוצים און מושבים, אז זיי זאלן זיך נישט ווארפן אין די אויגן ביי די ענגלישע סאלדאטן און אפיצירן.

די דאזיקע ארבעט איז געלעגן אויף שמשונען, כאטש ער האט גע־ארבעט אין דער פאריקער נאכט נישט ווייניקער פון אנדערע כפר וויט־קין תושבים.

אבער די מידקייט פון אזעלכע נעכט פלעגט זיך קיינמאל נישט אנ־זען אויף שמשונס פנים דעם צווייטן פרימארגן...

נישט נאר אויף זיין פנים, אפילו אויף זיין געמיט, האט די מידקייט געהאט גאר א פארקערטע ווירקונג.

זיין זכרון האט געארבעט מיט קלארקייט ווען ער האט באדארפט צעטיילן די ניי־אנגעקומענעביים שליאך, וווהין זיין אמניבוס פלעגט צו־פארן מיט גרויס אימפעט. נישט ארייגקוקנדיק אין קיינע צעטעלעך פלעגט

ער אויספילן די אינסטרוקציעס פון דאָרפסראַט. דעם געשיקט אין אַ קי-בוץ אויפן וועג קיין תל־אביב, און דעם צווייטן אין אַ מושב אויפן וועג קיין חיפה; יעדן צו זיין פונקט!

די שאָפערן פון די אָפּשטעלנדיקע זיך ביי כפר וויטקין אָמניבוסן האָבן שוין נאָך דעם ערשטן קוק אויף שמשונען געוווסט, אַז דאָס איז „זיין טאָג", ווען ער איז פול אָנגעלאָדן מיט „סחורה". די „סחורה" דאַרף פאַרטון ווערן אויף שטום־לשון: ווי למשל, „אַ גרויס פעקל" הייסט אַ דער-וואַקסענער מענטש, „אַ קליין פעקל" — אַ קינד, „אַ שווער פעקל" — אַן אַלטער, „גאַר אַ שווער פעקל" — אַן אַלטע פרוי...

אַט אַזוי צעטיילט שמשון יעדעס מאָל נאָך אַזאַ נאַכט זיין „סחורה" ביים שליאַך פון כפר וויטקין, וווהין ער פירט צו זיין „מקשר", דעם „פאַרבינדער".

בשעת ער צעטיילט זיין סחורה גיט ער אַ ווונק צו דעם שאָפער און אַ ווונק צו יענעם שאָפער; אַ האַלב וואָרט אין איין זייט און אַ האַלב וואָרט אין אַ צווייטער זייט, און דערביי צעגיסן זיך אין אַלע זייטן פונ-קען פייער פון זיינע אויגן. זיינע אויגן זענען ריין ווי בורשטין, ווייל ריין ווי בורשטין איז זיין געוויסן אין אַזעלכע פרימאָרגנס; ריין ווי דער גע-וויסן פון אַ מענטשן וואָס האָט געטון אַ גאַנצע נאַכט דעם חוב פון העלפן זיין ברודער... צוליב דעם באַוווסטזיין פילט שמשון קיינמאָל אין אַזעלכע פרימאָרגנס נישט קיין מידקייט. ער גייט אָן מיט זיין אַרבעט אַ גאַנצן טאָג, גלייך ווי ער איז געשלאָפן די גאַנצע פאַריקע נאַכט, גלייך ווי גיט ער איז געשטאַנען צוזאַמען מיט די יונגע חברה לאַנגע שעהן ביים ברעג ים. איצט, אין דעם ליטערן פרימאָרגן, נאָך דער שווערער נאַכט, פילט זיך שמשון נאָך בעסער, נאָך זויבערער איז זיין געוויסן.

קאָן זיין, אַז ער פילט אַזוי, ווייל דאָס שטיקל „סחורה", וועלכעס ער פירט, איז אַזוי פרעכטיק שיין ווי אַ בת־מלכה.

כאַפּט ער יעדע ווייל אַ קוק אויף דער בת־מלכה, וועלכע זיצט מיט אים אין זיין אָמניבוס; ער דאַרף זי אָפּפירן צו דעם אַלטן פאַרפאַלק קיין כפר חירות. אָבער ער פאַרשטייט נישט וואָס וועט טון אַט-אָ־די בת-

מלכה, וועלכע מען רופט געניאַ, ביי דבורה מעסינג, וועלכע האָט אַזאַ קליינע ווירטשאַפט אין חירות?

זי וועט דאָך דאָרט נישט האָבן קיין שטאָך אַרבעט צו טון! און מיט וועמען אויסצורעדן אַ וואָרט — וועט דאָך אויך נישט זיין ביים אַלטן פּאַרפאָלק!

בויערט זיך שמשון דער „נהג" דעם קאָפּ, כדי אויסצוגעפינען פאַר־וואָס דער דאָרפס־קאָמיטעט פון כפר וויטקין האָט באַשלאָסן אַז געניאַ זאָל דערווייל בלייבן ביי דבורה מעסינג. אָבער קיין סך צייט האָט ער נישט צו בויערן זיך דעם קאָפּ; וויפל איז פון וויטקין קיין חירות, אפילו מיט דעם זאַמדיקן נאָך נישט אויסגעפלאַסטערטן וועג?

נאָך אַ מינוט, נאָך צוויי און שמשון שטייט שוין ביי דער טיר. ער גיט אַ ווונק צו דבורהן; ער גיט אַ זאָג אַ וואָרט, צוויי, וועגן דעם אורח, וועלכן ער האָט איר געבראַכט...

דבורהן דאַרף מען קיין סך נישט זאָגן, זי פאַרשטייט פון דעם ווונק.

האָט זי דען נישט געוואַרט אויף דעם אורח אַ גאַנצע נאַכט? הייסט עס, אַז דער דאָרפס־ראַט פילט זיך טאַקע שולדיק אַנטקעגן איר?

אָבער נאָך איידער דבורה וויל עפּעס זאָגן וועגן דעם צו שמשונען, אים פרעגן וועגן די ניי־אָנגעקומענע און זייער צאָל, אים זאָגן אַז זי איז דאָס געוועזן די ערשטע וואָס האָט דערזען, אַז מען רופט פון ימס הארצן נאָך הילף — דערזעט זי זיך איינע אַליין אַנטקעגן דער ניי־אָנגעקומענער מיידל, וועלכע זעט אויס, גלייך ווי מען האָט זי נאַר־וואָס אַרונטערגענו־מען פון אַ שיינער בילד. קוילן־שוואַרצע בלישטשענדיקע האָר, אַ שניי־ווייסער פנים, טונקעלע טיפע סאַמעטענע אויגן.

פאַרלירט זיך דבורה אויף דער מינוט. ערגעץ ווייט אין מוח גיט אַ בלישטשע אַ מאָדנע געדאַנק: ווען גאָט שיקט איר צו אַזאַ שנור, אַזאַ כלה פאַר איינעם פון אירע זין? אָבער זי גיט אַ טרייב אָפּ דעם געדאַנק; זי דערזעט ווי אַ מאָדנע אומעט לייגט זיך אויס אויף דעם נאָבעלן געזיכט, וועלכעס באַשיינט איר הייזעלע.

פאַנגט דבורה אָן אַרויסצווייזן איר גאַסטפריינטלעכקייט: — אפשר

א גלאז טיי, א גלאז קאווע? אפשר גאר ציגענע מילך? קיענע מילך? אלץ איז פאראן! זאל דער גאסט נאר זאגן!

אבער דער גאסט וויל גארנישט. גענניא איז זאט, געגעסן און גע־טרונקען דארט ווו זי האט גענעכטיקט...

וואס גענניא וויל — איז וויינען! ווייל א שרעקלעכער אומעט האט זי ארומגעכאפט פון דער שטילקייט, וואס הערשט ביי דער אלטער דבורה אין איר כאטקע.

נאך דעם רעשיקן לעבן אויף דער שיף, נאך די סכנות וועלכע גע־ניא האט מיטגעמאכט מיט די פאסאזשירן אין משך פון עטלעכע וואכן, איז איר שווער איבערצוטראגן די ערשטע מינוטן פון דער מאדנע שטיל־קייט. עס פאלט אויף איר אן א פחד. וואס האט מען זי פארשיקט אהער־צו, צו דער אלטער פרוי, וועלכע האט נישט קיין קינדער? וואס וועט זי דא טון אין דער שטילקייט? אין דעם אומעט?

אבער דבורה מעסינג דארף מען קיין פינגער אין מויל נישט אריינ־לייגן. זי האט באלד דערפילט גענניאס געמיט. כדי דערנענטערן זיך צו גענניאן, זאגט זי איר:

— איך האב געווארט אויף דיר א גאנצע נאכט.

— אויף מיר? — וווּנדערט זיך גענניא — פון וואנען האט איר גע־ווּסט, מאדאם מעסינג?

— רוף מיך פשוט דבורה, קינד מיינס! — ענטפערט דבורה כאפנ־דיק נאכאמאל א קוק אויף דער שיינהייט, וועלכע גאט האט צו איר ארונטערגעשיקט גלייך ווי פון הימל. — אזעלכע זאכן פילט מען! נישט אזוי?

— פילן? איך פיל שוין מער גארנישט... איך קאן שוין מער נישט פילן! — ענטפערט גענניא מיט אנגעגאסענע מיט טרערן אויגן.

— נארישקייטן... אזא יונג קינד ווי דו... — פרובירט דבורה א דערשראקענע צו טרייסטן.

— יונג? איך בין שוין גענוג אלט, דבורה... איך האב שוין געזען

גענוג זאַכן! — זאָגט געניאַ און גיט אַ וואָרף אַ ברענענדיקן קוק, וועל־כער וויל אַרויסרופן אַ קריג.

דבורה מעסינג וויל איר פאַררייד̈ן די ציין, אָבער געניאַ לאָזט זיך נישט. זי רעדט מיט ברען, גלייך ווי עפּעס דריקט אויף איר האַרצן און זי מוז דאָס אַרויסרעדן.

— איך האָב געזען מיט מיינע אייגענע אויגן ווי מע האָט מיין מאַ־מע אַרונטערגעשטופּט פון שיף! יאָ... יאָ! זי איז געווען צוגעבונדן צו אַ ברעט! פון אויבן איז געווען דער ליילעך... פון הינטן — שטיינער! צו־געבונדן איז זי געווען כדי זי זאָל נישט אַרויפקומען... זי האָט זיך נישט געלאָזט אַרונטערשטופּן... זי האָט זיך פאַרהאַלטן... פאַרטשעפּעט זיך, נישט געלאָזט... גלייך ווי זי איז נאָך לעבעדיק, כאָטש דער דאָקטאָר האָט פאַרזיכערט אַז איר האַרץ האָט שוין לאַנג געפּלאַצט! מען האָט זי גע־מוזט מיט כוח אַרונטערשטופּן, דבורה! מיין ברודער אַליין... איך מיין, דער, וועלכער איז געווען מיין ברודער, האָט מיטגעהאָלפן זי אַרונטערצו־שטופּן אין וואַסער אַריין... אָבער אַלע נאַכט פלעגט זי קלאַפּן אין שיף, איך בין זיכער אין דעם, דבורה!... איך פלעג דאָס אַזוי דייטלעך הערן מיט מיינע אייגענע אויערן, כאָטש קיינער פון די שיפסמענטשן פלעגט מיר נישט וועלן גלויבן... און מיין אייגענער ברודער, איר הערט, דבורה? איך מיין דער, וועלכער איז אַמאָל געווען אַ ברודער, האָט מיך אָנגערופן משוגענע נאַר דערפאַר, וואָס איך האָב געהערט ווי מיין מוטער פלעגט קלאַפּן אַלע נאַכט אין די ווענט פון דער שיף... נאָר איין מענטש אויף דער גאַנצער שיף האָט מיר געגלויבט, אַז איך הער מיין מאַמען קלאַפּן אין שיף, קריצן מיט די נעגל מען זאָל זי צוריק אַרויפנעמען... דאָס איז גע־ווען אַ חלוץ פון פּוילן, אַ גוטער חבר... ער, דער איינציקער, וואָס האָט פאַרשטאַנען... העלפט גאָט עס ברעכט אויס אַ פייער אויף דער שיף, דבורה! די שיף פאַנגט אָן צו זינקען... אַלע יאָגן זיך צו די גומענע רעד־לעך... די קליינע שיפלעך זענען שוין איבערגעפּאַקט... דער גוטער חבר מיינער, דער חלוץ פון פּוילן, גיט מיר אָן אָנהאַלט ביי זיין ראָד... דאָס האַרץ קלאַפּט... די הענט — קאַלטע... און אויגן, דבורה, ביי יעדן ווי

ביי חיות! איינער איז גרייט אָפּצושטופּן א צווייטן פֿאַר א קליינעם אָנ־האַלט ביים גומענעם ראָד... מיטאַמאָל... מיין ברודער! ער שווימט גלייך צו מיר! און די אויגן?... אַזעלכע חיהשע, דבורה! ער שטעכט זיך איין אָן מיינע אויגן מיט אַזאַ מאָדנעם קוק... א קוק וואָס זאָגט אַזוי קינדער־ריש... גנעניק! געדענקסט נישט ווי מיר פֿלעגן זיך שפּילן צוזאַמען אונטער אונדזער אַקאַציע־בוים? זיך הוידען צוזאַמען אויף דער הוידעלקע? ווילסטו מיך ראַטעווען? זעסט דאָך אַז איך האָב קיין אָנהאַלט נישט... ווייל איך מיך אַ רוק טון, איך האַלט זיך אָן בלויז מיט איין האַנט... אָבער נאָך איידער וואָס־ווען איז ער שוין נעבן מיר. און גאָר אָן אַנדער קוק אין זיינע אויגן! זיין האַנט האַלט זיך שוין אָן ביים ראָד און מיין האַנט הענגט אויף א האָרעלע אַזוי, אַז נאָך א רגעלע פֿאַל איך אריין אין וואַ־סער... גיט זיך מיין חבר א רוק אָפּ, ער שרייט אויס צו מיר: „האַלט זיך אָן, גנעניאַ! זאָרג זיך נישט פֿאַר מיר, איך קאָן גוט שווימען!” און ער שווימט אוועק און — נישט געסטייעט! נאָך א פּאָר מאָל האָבן ארויפֿ־געשווומען זיינע אויגן, זיי האָבן ווייך געשמייכלט צו מיר, גלייך ווי גע־זאָגט: „דו מוזט לעבן, גנעניאַ!” און — נישט געסטייעט... און נישטאָ... דבורה! נישטאָ מער...

גנעניאַס ציטערנדיקע שטים איז גלייך ווי מיטאַמאָל דערשטיקט גע־וואָרן. זי האָט איינגעגראָבן איר שיינעם קאָפּ האָר אין אירע ווייסע שלאַנ־קע הענט, די לאַנגע אַריסטאָקראַטישע פֿינגער האָבן געציטערט...

דבורה האָט איר געלאָזט וויינען. זי האָט פֿאַרשטאַנען, אַז דער רעגן פֿון טרערן וועט העלפֿן אויסלייטערן דעם שטורעם, וועלכער שטורעמט אין דעם יונגן האַרץ.

זי איז שטיל געשטאַנען איבער דעם אָנגעבויגענעם קאָפּ און האָט געקוקט פֿון דאָרט דורך דעם נידעריקן פֿענצטער אין דער גאַס אריין, אויף די נידעריקע מאַראַנצן־ביימלעך פֿון דעם הויז אַנטקעגנאיבער...

איר פֿילנד האַרץ האָט געוויטיקט מיטן יונגן קינד, וועלכעס איז איר געוואָרן אייגן אין דער קורצער צייט, וואָס זי האָט זיך געפֿונען מיט איר

אין הויז. דאך איז זי געווען צופרידן וואס געניאס שטורעם האט אויס־געבראכן ווען ישראל, איר מאן, איז נישט געווען אין דער היים...

„מער וואלט ישראלן נישט געפעלט", האט זי געטראכט. „זיין אוק־טער וואלט זיך מחיה געווען מיט אזא געשיכטע! ער וואלט זיך באלד צעשפיקט אויף אלע זיינע נאטן..."

כאטש דבורה איז געווען צופרידן וואס ישראל איז נישט געווען ביי דער ערשטער באגעגעניש מיט געניאן, האט זי געפילט אז זי מוז אי־בערהייסן געניאס געוויין און טאקע באלד.

— געניא, טייערע! — האט דבורה געזאגט מיט א מילדן טאן אין שטים — איך בין אויף דער עלטער געווארן א פארמערקע! א מושבני־צע... אלע מיינע יארן אין אמעריקע געווען א קלייטניטשקע! און דא האב איך ציגן... מוז איך זיי ארויספירן אויף דער פאשע... טו מיר א טובה, און גיי מיט מיר... די ציגעלעך ווילן נעבעך עסן...

די לעצטע ווערטער דבורהס, וועלכע זענען געקומען גאר פון אן אנדער וועלט, האבן געהאט א מאדנע גוטע ווירקונג אויף געניאן און אויף איר געמיט.

— ציגן? — האט זי איבערגעחזרט. גייענדיק נאך דבורהן אין שטאלעכל אריין, האט זי געשמייכלט דורך די נאך נישט פארטרוקנטע טרערן און געפליסטערט: — ציגן? ציגעלעך?

מיט נייגער איז געניא צוגעפאלן צו די ציגן און האט זיי אנגעפאנגען צו גלעטן.

— אבער פארוואס זענען זיי אזעלכע דארע, דבורה? ביי אונדז, אין בעסאראביע, זענען זיי פעטע... גיט מען זיי דא נישט קיין עסן? אזא רחמנות אויף זיי! הויט און ביינער!...

— דא איז נישטא די רייכע פאשע, וועלכע איז געווען ביי דיר אין דיין לאנד, — האט דבורה געזאגט בשעת זיי האבן ביידע געפירט די ציגן ביי די סטעזשקעס — עס איז נאך מדבר...

— נאך? — האט געזאגט געניא, קוקנדיק אויף די זאמדיקע בערג־לעך מיט עקל — ווען מען אמאל קאנען אויסראמען דעם מדבר? נישט

אומזיסט האָב איך קיינמאָל נישט געוואָלט הערן וועגן דעם לאַנד... אויך מיין מאַמע האָט נעבעך נישט געוואָלט פֿאָרן אַהערצו... ווען נישט מיין ברודער, וואָלטן מיר נאָך עד היום דאָרט געבליבן, דבורה. ער האָט זיך שטענדיק באַשעפֿטיקט מיט די חלוצים. קיינמאָל אַליין גאָרנישט געטון. ווען מיין טאַטע איז אָפּגעשטאָרבן פֿלוצים, האָט ער זיך, ווייזט אויס, דערשראָקן, געמיינט אַז אויף אים וועט פֿאַלן די לאַסט... האָט ער אָנגעפֿאַנגען צו רייסן די הויט פֿון אונדז... עס איז מלחמה! ווער ווייסט צי די מלחמה וועט נישט דערגרייכן צו אונדז! לאָמיר באַצייטנס אַוועקפֿאָרן! אָבער איך בין זיכער, אַז ער האָט פֿשוט געוואָלט פּטור ווערן פֿון אונדז! ווייסט איר, דבורה, אַז ער האָט אַפֿילו געוואָלט מיין מאַמען און מיך אַריינגעבן אין אַ קיבוץ? מיין מאַמען! איר הערט? מיין מאַמען! קאָן זיין דערפֿאַר האָט איר האַרץ נישט אויסגעהאַלטן... וואָס וואָלט מיין מאַמע געטון אין אַ קיבוץ, דבורה? געלאַטעט קליידער? מיין מאַמע האָט שטענדיק געלעבט ווי אַ פּריצע, געהאַט אַ הויז מיט דינסטן... ער האָט זיך פֿשוט געוואָלט באַפֿרייען פֿון אונדז... דער, וועלכער איז אַמאָל געווען מיין ברודער... איך וויל אים מער נישט קאָנען אַלס ברודער, דבורה! צוליב אים... איז די מאַמע אפֿשר אויך קראַנק געוואָרן... צוליב אים איז זי אויפֿן וועג... און יענער חבר... דער חלוץ פֿון פּוילן? אַוווּ איז ער איצט? אַוועק פֿון דער ראָד און נישטאָ! מיר אָפּגעטראָטן זיין פּלאַץ!... מיר!... ווייל מיין ברודער האָט זיך אַריינגעשטופּט!

געניאַס אויגן האָבן זיך נאָכאַמאָל אָנגעפֿילט מיט טרערן, די שטים האָט געציטערט... דבורה האָט זיך נאָכאַמאָל דערשראָקן און, כּדי צו פֿאַרדרייען דעם געשפּרעך, געזאָגט:

— אָבער, דיין ברודער? האָט ער זיך געראַטעוועט? איז ער אויך אָנגעקומען נעכטן ביינאַכט? טאָ ווו איז ער?

— ערגעץ דאָ. ער האָט אויך געלאַנדעט... אָבער איך וויל אים נישט זען. איך האָב פֿון דאַן אָן נישט גערעדט צו אים, נישט געקוקט אין זיין זייט! דערמאָנט מיר נישט וועגן אים, דבורה!

— זעסט, געניאַ טייערע, ווי קלוג עס זענען מיינע ציגעלעך? —

האָט דבורה געזאָגט מיט אַ געמאַכטער פריילעכקייט, גלייך ווי זי האָט גאָרנישט געהערט געניאַס לעצטע ווערטער. — אַליין אונדז צוגעפירט צום גריבעלע, ווו זיי זענען נעכטן אין אָוונט געשטאַנען און געגעסן... אַזעלכע קלוגע... קינדערלעך...

— די ציגן זענען אייערע קינדער, דבורה? קיין אמתע קינדער האָט איר נישט?

— מיר האָבן יאָ צוויי קינדער, אָבער זיי ווילן אַהערצו נישט קו־מען, געניאַ! — האָט דבורה אומישנע געזאָגט מיט אַ רחמנותדיקער שטים כדי אַרויסצורופן איר מיטלייד... — זיי זאָגן, אַז אַמעריקע איז זייער לאַנד, ווייל זיי זענען דאָרטן געבוירן געוואָרן, ווייל אַמעריקעס שפּראַך איז זייער שפּראַך! זיי ווילן אַהערצו נישט קומען! זיי ווילן זיך דאָ נישט פּלאָגן!

— פּלאָגן... — האָט געניאַ איבערגעחזרט, קוקנדיק אויפן ווייטן ברעג ים פאַרטראַכטערהייט — קאָן זיין, אַז מיין מאַמע האָט געפילט, אַז זי וועט זיך אויך דאָרפן פּלאָגן... איז זי באַצייטנס אַוועק. בין איך דערפאַר איצט געבליבן אַליין, איינע אַליין... דבורה!...

— אַזאַ שיינהייט ווי דו, געניאַ, וועט לאַנג נישט בלייבן אַליין... וועסט באַגעגענען אַ יונגן דאָקטאָר אין תל־אביב, וועסט חתונה האָבן און קומען צו זיך...

— צו זיך? — האָט געניאַ מיט ברען זיך אָנגערופן... קיינמאָל, קיינמאָל מער נישט! קומען צו זיך הייסט אָנפאַנגען נאָכאַמאָל צו גלויבן אין מענטשן ווי עס איז געווען ביי מיר אין דער היים, דאָרט... צו אונדז אין הויז פלעגן אַריינקומען צענדליקער אורחים צום טאַטן... מען האָט געגעסן, גענעבכטיקט און מען האָט קיינעם נישט געהיט... מען האָט גע־גלויבט אַלעמען... אַלע פיינע מענטשן... קיינער האָט קיינעם נישט אָפּ־געשטופּט. פון דער ראָד... ווי קאָן איך איצט, נאָך דער רייזע, נאָכאַמאָל אָנהויבן צו גלויבן אין מענטשן? קומען צו זיך?...

נאָכאַמאָל טרערן אין די סאַמעטענע אויגן. נאָכאַמאָל אַ שפּאַלט אין דער יונגער שטים, און דבורה איז נאָכאַמאָל אין אַ פאַרלעגנהייט. אָבער

איצט האָט זי אַן אויסוועג: גאָט אַליין האָט פּלוצים צוגעשיקט מאַניאַן פֿון כּפֿר וויטקין! איצט וועט זי מאַכן אַן ענדע צו דעם טרויעריקן שמועס, אין וועלכן געניאַ האָט זיך נאָכאַמאָל אָנגעכאַפּט...

— מאַניאַ! — האָט דבורה אויסגעשריגן פֿון ווייטנס — איך וויל דיך באַקענען מיט מיין גאַסט!

אָבער מאַניאַ פֿון כּפֿר וויטקין איז שטענדיק זייער פֿאַרנומען מיט איר גרויסער ווירטשאַפֿט. זי האָט זיך דעם פֿרימאָרגן ארויסגעריסן פֿון איר הויז כּדי צו פּראַקטיצירן אויף איר נייעם „כּלי", דעם רעוואָלווער, וועלכן זי האָט באַקומען אַלס מתּנה פֿון אנערקענונג פֿון דער דאָרפֿס־הנהגה. מאַניאַ איז גאָרנישט צופֿרידן פֿון דער באַגעגעניש, אָבער ארויס־דרייען זיך איצט איז שוין צו־שפּעט.

מאַניאַ איז אַליין צוגעקומען צו דבורהן כּדי אַזוי אַרום זיך קאָנען שנעלער אַרויסרייסן פֿון איר. זי האָט געוווּסט, אַז דבורה וויל זיך באַרי־מען מיט דער ניי־אָנגעקומענער מיידל. קעגן מאַניאַס ווילן האָט דער דאָרפֿס־ראַט פֿון כּפֿר וויטקין נעכטן שפּעט ביינאַכט באַשלאָסן צו שיקן צו די מעסינגס אויף אַ פּאָר וואָכן דאָס מיידל ביז זי וועט אַביסל קומען צו זיך.

מאַניאַ האָט זיך טיף איינגעקוקט אין געניאַס פּנים.

איצט, ביי דער שיין פֿון דעם פֿרימאָרגן, האָט געניאַ אויסגעזען נאָך שענער ביי איר אין די אויגן. נעכטן ביינאַכט בשעת מאַניאַ איז גע־שטאַנען ביים אַרונטערנעמען די ניי־אָנגעקומענע, האָט זי אין דער פֿינצ־טער באַמערקט דאָס אויסגעטאָקטע נאָבעלע געזיכט. נאָך מער פֿון דעם געזיכט האָט זי צוגעצויגן דאָס שטאָלצע שווייגן געניאַס, דאָס שווייגן פֿון אַ קאַפּריזנע קינד, וועלכעס האָט געליטן אַ גרויסן בראָך און וויל נישט רעדן וועגן דעם. האָט מאַניאַ באַלד געפֿאָדערט, אַז דער דאָרפֿס־ראַט זאָל געניאַן אַוועקשיקן אין אַ קיבוץ, ווו זי וועט פֿאַרגעסן דעם בראָך, וועגן וועלכן זי וויל קיינעם נישט דערציילן... אָבער דער דאָרפֿס־ראַט האָט מיט זיינע שטימען איבערגעוווּגן און געניאַן האָט מען געשיקט צו

דבורה מעסינג אלס פארגיטיקונג פאר איר שנעלן אנזאג וועגן ים און די פייערן, וועלכע זי האט דארט דערזען...

האט דאריבער מאניא איצט לאנג געקוקט אויף געניאן, האלטנדיק אונטער איר שאל איר „כלי". זי האט געטראכט מיט רחמנות: „וואס וועט די שיינע בת־מלכה טון ביי דבורהן? מען דארף זי ארויסנעמען פון דארטן באצייטנס!"

פינפטער קאפיטל

אבער דבורה מעסינג איז גארנישט געווען גרייט ארויסצולאזן גע־ניאן אזוי שנעל פון איר הויז. זי האט אפילו נישט געוואלט טראכטן וועגן דעם, אז עס וועט אמאל קומען א טאג ווען דאס שיינע קינד, וועל־כעס גאט אליין האט איר צוגעשיקט, וועט זי אמאל פארלאזן! איז דען דבורה נישט געקראכן פון דער הויט ארויס כדי צו היטן זי ווי מען היט א בת־מלכה? האט דען דבורה געלאזט, אז זי זאל איינגעצן א האנט אין קאלט וואסער? האט דען דבורה פאר איר נישט אויפגעניים צוויי נאכט־העמדער פון דעם בעסטן זיידנס, איינס — אן הימל־קאליר, און דאס צווייטע — א ראזעווע? האט זי זיך דען נישט געשפיגלט אין דעם שיי־נעם קינד אלע פרימארגן, ווען דאס קינד איז געשלאפן, עפענענדיק א שפארונקעלע אין טיר, נישט זעלטן צורופנדיק אויך ישראלן, אז ער זאל כאפן א קוק אויפן קינד פון וויטנס... אין איר עלנט הארץ האט דבורה אפט געטראכט, אז גאט קאן טון א נס, און איינער פון אירע זין זאל פלוצים ארונטערפאלן פון אמעריקע, און געניא זאל טאקע ווערן איר שנור, ווי עס האט א בליץ געטון אין איר מוח ווען זי האט זי דערזען צום ערשטן מאל...

דבורה האט געלעבט אין א חלום. זי האט נישט געוואלט זען דיווירקלעכקייט. זי האט נישט געוואלט זען, אז געניא נודיעט זיך ביי איר אין הויז, ווייל דבורה לאזט איר גארנישט טון א חוץ ארויספירן די ציגן אויף דער פאשע. דבורה האט נישט געזען ווי געניא פלעגט, פירנ־

דיק די ציגן צו דער פּאַשע, לויפֿן יעדן טאָג צום ברעג ים. דאָרט פֿלעגט זי רעדן צו איר מוטער, וועלכע ליגט איינע אַליין ערגעץ אויף זיין דנאָ...

דבורה האָט נישט געהערט ווי גניאַ פֿלעג יעדן טאָג צוזאָגן איר מוטער, שטייענדיק ביי די כוואַליעס, אַז באַלד־באַלד וועט זי אויך קו־מען צו איר... און דאַן וועט די מוטער מער נישט דאַרפֿן אַרויסקומען פֿון ים ביינאַכט און קלאַפּן צו גניאַן אין דבורהס נידעריקע פֿענצטער...

דבורה האָט אַפֿילו נישט געוווּסט, אַז פֿון גרויס אומעט פֿלעגט גע־ניאַ לויפֿן יעדן טאָג צו ישׂראלן אין פּרדס אַריין. זי פֿלעג אים בעטן, אַז ער זאָל איר לאָזן שניידן די מאַראַנצן... דבורה האָט נישט געוווּסט, אַז ישׂראל פֿלעג איר אָפֿט נאָכגעבן, כאָטש עס איז ביי אים מיט זיין ווייב געווען אַן אָפּמאַך, אַז מען טאָר נישט לאָזן גניאַן צערייסן די שיינע ווייסע הענט אירע, ביי קיין שום אַרבעט.

„גניאַ זעט אויס ווי אַ פּרינצעסע און דאַרף אַזוי פֿאַרבלייבן", — האָט דבורה געטענהט צו איר מאַן, ווען ער פֿלעג מיט שרעק שווייגן. גע־ניאַ לויפֿט אַרום פֿון איין פּרדס אין אַ צווייטן אַריין ווי אַ ווילדע ציג, פֿלעג ער טראַכטן, בשעת די זין און די טעכטער פֿון דעם מושב־עובדים זענען פֿאַרנומען יעדער איינער מיט זיין אַרבעט.

„פֿרעג מיך נישט ביז וואַנען מען קאָן אַזוי אָנגיין"...

פֿלעג דבורה אים אָפּשניידן זיינע רייד, וועלכע זענען געווען פֿול מיט זאָרג פֿאַר גניאַן: „אפשר וועט דאָך געשען אַ נס?" — פֿלעג דבורה בשעת מעשה טראַכטן. אנשטאָט אַ נס האָט זיך אַנטפּלעקט פֿאַר דבורהן אַ טרויעריקע ווירקלעכקייט, ווען מאַניאַ פֿון כּפֿר וויטקין, איז אין אַ שיינעם פֿרימאָרגן אַרונטערגעפֿאַלן, גלייך ווי פֿון הימל. זי האָט אַזוי אָנגעפֿאַנגען צו רעדן צו דבורהן:

— איך ווייס, דבורה, אַז איר האָט זיך זייער צוגעבונדן צו גניאַן פֿאַר דער קורצער צייט וואָס זי געפֿינט זיך ביי אייך... איך ווייס אָבער, דבורה, אַז איר זענט געטריי גניאַן ווי אַ מאַמע קאָן זיין געטריי איר קינד! גניאַ לויפֿט אַרום איבער די פּרדסים... מיין מאַן האָט זי נעכטן געפֿונען אין אונדזער פּרדס כּמעט אַ געחלשטע... זי האָט זיך דערשראָקן

פאר די אראבער, וועלכע זענען זעגען דארט געזעסן אונטער א בוים. זיי האבן, ווייזט אויס, באוואונדערט איר שיינקייט... זי האט מיר דערנאך דער־ציילט אז עס האט זיך איר אויסגעדאכט אז זיי ווילן זי אוועקטראגן ווייט אויף די אייזעלעך זייערע... היינט האב איך זי געטראפן ביים ים... זי איז געלאפן גלייך אין די כוואליעס אריין. איך בין געווען ווייט. ווען איך לויף איר נאך, וואלט איך זי קיינמאל נישט געוועז דעריאגט. גוט וואס איך האב געהאט אין די הענט מיין נייעם „כלי" צום פראקטיצירן! גוט וואס עס איז מיר געקומען אויפן געדאנק אויסצושיסן אין דער לופטן... מיין שאס האט זי דערשראקן. זי איז געפאלן צו דער זאמד. זי האט אפילו געמיינט, אז זי איז פארוואונדעט געווארן, דאס נארישע קינד! איצט איז זי ביי מיר. זי לויפט ארום איבער מיין ווירטשאפט א פרייליכע... זי באשעפטיקט זיך מיט די עופות און קעלבלעך! זי האט, ווייזט אויס, פארגעסן אז ערשט אינדערפרי האט זי געוואלט לויפן אין ים אריין! און אפשר מאכט זיך זיך אזוי, דבורה? אלנפאלס, עס איז פאראן א סכנה, דבורה! דאס מיידל דארף מען אוועקשיקן אין א קיבוץ, ווו עס איז פאראן א סך מענטשן... דארט וועט זי זיך פארגעסן. דארט וועט זי פארגעסן דאס וואס עס איז ביי איר פארגעקומען אין לעבן... עפעס האט זי דורכ־געמאכט, דבורה! עפעס, וואס לאזט זי נישט רוען, דבורה!

דבורה האט געקוקט אויף מאניאן און עס האבן זיך געגאסן טרערן פון אירע אויגן. שווער איז געווען פאר דבורהן איבערצוגעבן מאניאן ווי זי האט זיך צוגעבונדן צו דער פראכטפולער גניא! וויפל חלומות זי האט פארבונדן מיט איר! אבער דבורה האט נישט געקאנט אפלייקענען, אז מאניא האט א געזונטן קאפ. נישט אומזיסט שמט זי איבער דעם גאנצן מושב אלס די קלוגסטע און די געלערנסטע פרוי! דבורה האט זיך נישט געשפארט מיט מאניאן. זי האט אויף שנעל געמאכט א בינטל פון אלע נייע זאכן, וועלכע זי האט אליין אויפגענייט פאר גניאן, זי איז געלאפן מיט מאניאן צו איר אהיים כדי פון דארט באגלייטן גניאן מיט מאניאן צום אמניבוס, וועלכער האט זי באדארפט אוועקפירן אין א קיבוץ.

דבורה האט זיך געמאכט הארץ. זי האט נישט געלאזט די טרערן

ארויפשווימען אויף אירע אויגן ביז וואנען דער אָמניבוס איז אָפּגעפאָרן פון מאניאס הויז.

שמשון, דער „נהג" פון דעם „מקשר" (פאַרבינדער), האָט דבורהן א קלאפּ געטון אין פּלייצע און מיט זיין גוטן שמייכעלע איר א זאָג גע־טון: „מאַלאַדיעץ, דבורה!" און ער האָט אוועקגעשלעפּט זיין אָמניבוס אַרונטער צום שליאך. דאן ערשט האָט זיך דבורה שטיל צעוויינט. זי האָט לאנג נאָכגעקוקט דעם רעשנדיקן אָמניבוס, וועלכער האָט פאַר־שלעפּט מיט זיך איר גאַנצע האָפענונג, איר צוקונפט... זי האָט זיך גע־לאָזט גיין אהיים א צעבראָכענע. אין אָמניבוס האָט קיינער נישט חושד געווען, אז דבורה לעבט איבער אזא טראַגעדיע. נישט שמשון דער נהג, נישט מאניא האָבן געוווסט וועגן דבורהס עלנט. שמשון האָט אין שפּיגל געקוקט אויף מאניאן און אויף איר „שוועסטערל", וועלכע זי פירט אין קיבוץ אריין. שוין לאנג באַדאַרפט דאָס טון. — האָט ער געטראַכט, פאַר־ציענדיק א רוסישן ניגון. — „גוט, וואָס מאניא האָט היינט געפּועלט ביים דאָרפס־ראַט! מאָרגן וואָלט אפשר שוין געווען צו־שפּעט?..."

מאניא האָט זיך געוויצלט מיט די פּאַסאַזשירן פון אָמניבוס וועגן איר „שוועסטערל", אָבער אין האַרצן איז ביי איר געווען א זאָרג: וואָס וועט זי טון מאָמער וועט גענִיא נישט וועלן בלייבן אין קיבוץ? האָט דען איר גענִיא אליין נישט געזאָגט, אז זי וויל וועגן א קיבוץ נישט הערן? אז זי האָסט אפילו דעם נאָמען קיבוץ? אז אמאָל האָט מען געוואָלט איר מאַמע מיט גוואַלד אַריבערברענגען פון בעסאַראַביע אין א קיבוץ... איז זי געשטאָרבן אין וועג...

אויך שמשון האָט געוווסט וועגן דעם סוד, וועגן גענִיאס האַס צום קיבוץ. ער האָט דאַריבער זיך נישט וויניק געזאָרגט וועגן גענִיאס ער־שטער באַגעגעניש מיטן קיבוץ און מיט זיין אָרדענונג! און דאָך — בע־סער אז זי זאָל בלייבן אין קיבוץ א נישט צופרידענע, איידער מען זאָל זי געפינען אין די כוואַליעס ביי כפר וויטקין... — האָט געטראַכט שמשון און דערביי געזונגען אויף א קול.

און שמשונס געדאַנק האָט זיך ווי דורך א כישוף איבערגעגעבן צו

ישראלן, וועלכער האָט געאַרבעט ביי זיך אין פּרדס צו יענער צייט. פּונקט דאַן איז אויך ביי אים פאַרבייגעלאָפן דער געדאַנק, אַז עפּעס איז נישט גלאַטיק מיט דער מאָדנער געניאַ, וועלכע זיין דבורה וואָלט געוואָלט האָבן פאַר אַ שניר! עפּעס לויפט זי אַרום צו אומרואיק פון איין פּלאַץ צום צווייטן. זי זאָל, חלילה, עפּעס נישט אָפּטון. וווהין וועט ער זיך דאַן אַהינטון פון וווייטיק? און זיין דבורה? ווי וועט זי איבערלעבן אַזאַ ווייטיק? אָבער פּונקט אין דער מינוט, ווען ער האָט זיך געוואָלט אויס־זידלען פאַר די דאָזיקע מרה־שחורהדיקע, נאַרישע געדאַנקען זיינע, האָט זיך באַוויזן אין פּרדס דבורה. זי האָט געזאָגט מיט טרערן אין די אויגן:

— מיר האָבן אָנגעווווירן געניאַן, ישראל! נישטאָ מער אין הויז די שנור אונדזערע...

קאָן זיין ווען עס געדויערט נאָך אַ מינוט, וואָלט זיך ישראל מעסינגס אולסער צעשפּילט אויף אַלע זיינע נאָטן און ישראל וואָלט זיך איינגע־דרייט אין דרייען פון ווייטיק. אָבער צום גליק האָט דבורה באַלד פאַריכט דעם מעות. וואָס זי האָט געמאַכט, זאָגנדיק:

— דער דאָרפס־ראַט האָט באַשלאָסן, אַז געניאַן דאַרף מען אָוועק־פירן אין קיבוץ אַריין! און מאַניאַ פון כפר וויטקין האָט זי איצט אוועק־געפירט קיין גבעת חיים...

— זייער גוט! עס איז צום גוטן! צום לעבן! צו חיים! — האָט זיך ישראל אונטערגאַפּט מיט פרייד. — אין גבעת חיים? זייער גוט! געבענטשט זאָל זיין גבעת חיים!

זעקסטער קאַפּיטל

ביים עסצימער פון גבעת חיים האָט זיך אָפּגעשטעלט דער אָמניבוס, פון וועלכן עס זענען אויסגעשטיגן מאַניאַ מיט געניאַן. איינע — אַ בלאָנדע מיט טיפבלויע אויגן, און די צווייטע — מיט ווייכע אויגן פון שוואַרצן סאַמעט, וועלכע האָבן זיך טרויעריק געהוידעט איבער דעם שניי־ווייסן, גלאַטן ווי אַטלאַס, פּנים.

— וואָס טוט אַ מושבניצע אין קיבוץ? — האָט זיך אָנגערופן דער רויט־האָריקער סעקרעטאַר פון גבעת חיים צו מאַניאַן, וואַרפנדיק אַ קוק אויך אויף געניאַן.

— זיי זיכער, יונה, אַז איך וויל נישט איבערבייטן מיין מושב אויף דיין קיבוץ... — שמייכלט מאַניא און גיט אַ ווונק אויף געניאַן — דיר געבראַכט אַ חברה אין קיבוץ אַריין! אויב דיין קיבוץ וועט איר געפעלן, וועט זי דאָ פאַרבלייבן! אויב נישט, נעם איך זי צוריק צו זיך!

יונה, דער סעקרעטאַר, איז שוין געניט אין הילכות מענטשן. ער פאַרשטייט שוין פון מאַניאַס ווונק, אַז זי דאַרף אים וויכטיקס איבער־געבן; גיט ער זיך אַ דריי אַהין און אַהער, אַ פרעג אַ וואָרט און נאָך אַ וואָרט, און אָט פאַרט ער שוין צונויף געניאַן מיט איינעם פון אירע לאַנדסלייט. זיי פירן שוין אַ שמועס וועגן דעם לאַנד, פון וועלכן זי איז נאָר־וואָס געקומען. דער בעסאַראַבער חבר פאַרשטייט שוין פון יונהס ווונק, אַז ער מוז פאַרהאַלטן געניאַן, רעדט ער וועגן די יידן דאָרט, וועגן דער רייזע, וועגן דער שיף און דעם אַריינקומען אין לאַנד אַריין.

און בשעת מעשה זיצט יונה מיט מאַניאַן אין דעם קיילעכדיקן גאָרטן פון גבעת חיים.

— עפּעס האָט פּאַסירט צו דעם מיידל, — רעדט שוין מאַניא אויף שנעל צו יונהן — אויפן וועג אַהערצו... זי מוז זיין בלויז צווישן אַ סך מענטשן, זי זאָל פאַרגעסן דעם ים, די שיף. זי וויל נישט גיין אין קיבוץ! זי האַסט אים! דאַרף מען וויסן ווי אָנצוגיין מיט איר, יונה!

אָבער יונה, ווי געזאָגט, איז שוין געניט אין אַזעלכע זאַכן. ער האָט שוין געזען קאַלטס און וואַרימס! גיט ער זיך אַ דריי און אַ לויף אַריין צו פניגהן אין בית התינוקות. מיט פניגהן, וועלכע האָט געפּאַקט און גע־מאָזלט אין גבעת חיים, וועלכע האָט אַליין מיט אירע אייגענע הענט געמאַכט פון זאַמדן דאָ, אין גבעת חיים, פּרדסים און גאָרטנס פון גרינסן, דאַרף מען אויך קיין סך נישט רעדן. זי פאַרשטייט פון דעם ווונק, ווייל זי האָט זיך גענוג אָנגעליטן אין איר לעבן. זי ווייסט שוין וואָס זי האָט צו טון כדי אַרויסצוהעלפן יונהן אין זיין שווערער אַרבעט, אין זיין ראָל

אַלס סעקרעטאַר. זי וואַרט בלויז אויף זיין ווונק. און יונהס ווונק פאַר־שפּעטיקט נישט צו קומען.

ער באַווייזט זיך אין פּנינהס בית התינוקות (אַ קינדערהיים פאַר פּיצעלעך קינדער) מיט גניאַן, וועלכע קוקט אויף יעדער זאַך אין דעם קיבוץ מיט עקל און האַס.

— איך האָב שוין געזען אייער עסצימער! — זאָגט גניאַ צו יונהן מיט פאַראַכטונג — נאָך דעם עס־צימער בלייבט שוין פאַר מיר גאָרנישט וואָס צו זען... עס איז שוין אַלעס קלאָר, — שמייכלט גניאַ — די טישן, דער רעש, די בלעכענע טעלער... דער „כל בויניק" (אַ שיסל וווּ מען גיסט צונויף די איבערבלייבעכץ פון יעדער טעלער) און דאָס עסן אין איין טעלער. פוי!

אָבער יונה, דער סעקרעטאַר פון קיבוץ, מאַכט זיך נישט הערנדיק. ער פירט זי אַריין אין בית התינוקות.

— דאָס זענען אונדזערע פּיצעלעך! — זאָגט ער מילד און פאַנגט אָן צו גלעטן די קעפּלעך פון די קינדערלעך, וועלכע כאַפּן אים אָן ביי די הענט און ביי די פּיס און שפּילן זיך מיט זיי, אויסשרייענדיק אויף אַ קול: „יונה! ווער איז זי? וועמעס איז זי? דיינע?"

אָבער די פּיצלעך קינדער באַנוגענען זיך נישט מיט די פראַגעס, וועלכע זיי שטעלן יונהן. זיי קוקן אויף גניאַן, כאַפּן אָן אירע הענט און איר קליידל און פרעגן זי: „של מי את? (וועמעס ביסטו?) של יונה את? (ביסט יונהס) פּנינהס? של מי את? (וועמענס ביסטו?)" ביי גניאַן באַווייזן זיך טרערן אין די אויגן. וואָסערע מאָדנע פראַגע די פּיצעלעך שטעלן איר? ווי קאָן זי ענטפערן אויף דער פראַגע? וועמעס איז זי? האָט זי דען עמיצן דאָ? וועמעס איז זי טאַקע דאָ?

זי קוקט אומבאַהאָלפן אויף יונהן, וועלכער זעט איר פאַרלעגנהייט.

— דאָס האָבן זיי אַזאַ טבע, די קליינע „חברה" אונדזערע, יעדן שטעלן זיי די זעלבע פראַגע... זיי מיינען דערמיט ווער זענען דאָס דיינע קרובים דאָ. „זי איז מיינע, חברה!" — זאָגט ער שטרענג צו די קינדער־לעך, כאָטש זיינע אויגן לאַכן נאָך אַלץ צו דעם קליינוואַרג — זי איז

מיינע און פנינהס. — און ער ווייזט בשעת מעשה אָן אויף פנינהן, וועל-כע פאַרוואַלטעט מיטן בית התינוקות.

אָבער פאַר גענִיאַן איז דאָס נישט גענוג. די פראַגע האָט עפּעס אויפגערודערט אין איר האַרצן. עס באַווייזן זיך טרערן אין אירע אויגן און זי פרעגט זיך: „וועמעס ביסטו, גענִיאַ? וועמען האָסטו דאָ? קיינעם נישט! וועמען האָסטו ערגעץ אַנדערש? אויך קיינעם נישט! די מאַמע איז טיף אין ים, צווישן די כוואַליעס. דער טאַטע אין בעסאַראַביע אויפן בית־עולם. דער ברודער, וועלכער איז מיט דיר אויף איין שיף אָנגעקו-מען, איז מער נישט דיין ברודער... דו ווילסט דאָך פון אים נישט הערן, גענִיאַ! טאָ וועמען האָסטו אויף דער גאָרער וועלט? ביסט דאָך איינע אַליין. ביסט דאָך קיינעמס נישט! נישט אומזיסט האַלטן זיי אין איין פרעגן. ביסט אַ פרעמדע דאָ, גענִיאַ! אינגאַנצן אַ פרעמדע! זיי נאַרט מען נישט אָפּ!" און כדי קיינער זאָל נישט באַמערקן אירע טרערן, בויגט זיך גענִיאַ אָן צו איין מיידעלע, וועלכעס האָט נישט געוואָלט, נישט דער-וואַרט פון איר קיין ענטפער. דאָס קינדערלע האָט בלויז געקוקט שטיל אויף גענִיאַן, גלייך ווי עס האָט מיטגעפילט מיט גענִיאַן אין איר געמיט.

— נו, פאַרוואָס פרעגסטו מיך נישט, וועמעס איך בין? — רופט זיך אָן גענִיאַ צום קינדערלע — בהמהלע וואָס דו ביסט!

— זי איז נישט קיין בהמהלע! — דערהערט גענִיאַ פּלוצים — זי איז נעבעך פשוט שטום!

גענִיאַן גיבן אַ שנייד די ווערטער איבער איר האַרץ. זי קוקט זיך אום. אין טיר פון דעם בית התינוקות שטייט דער שטומער מיידעלעס מוטער. די מוטער לויפט־צו צום שטומען קינדערלע, וועלכעס האָט שטי-לערהייט געקוקט אויף גענִיאַס פּנים און שטומערהייט זיך געשפּילט מיט איר פינגער. זי גיט אַ כאַפּ דאָס קינדערלע אויף אירע הענט און טראָגט עס אַרויס פון דעם בית התינוקות...

גענִיאַ וויל איר נאָכלויפן; זי וואָלט געוואָלט בעטן מחילה ביי דער אומגליקלעכער מוטער, וועלכער זי האָט פאַרשאַפט אַזאַ ווייטיק, אָבער די מוטער איז שוין נישטאָ. קוקט גענִיאַ אַרויף צו יונהן, צו דעם סעקרע-

טאָר, מיט פאַרוויינטע אויגן, גלייך ווי זי וויל אים בעטן ער זאָל איר מוחל זיין פאַר דער אומגליקלעכער מוטער.

— מיר האָבן שוין געטון אַלעם פאַר דעם קינדעלע, — נוצט יונה אויס די געלעגנהייט כדי צו באַווירקן געניאַן, אַז זי זאָל בייטן איר מיינונג וועגן קיבוץ — מיר זענען שוין געווען ביי די גרעסטע דאָקטוירים פון לאַנד. מיר האָבן זיך שוין געווענדעט צו דאָקטוירים פון אויסלאַנד. אויב עס וועט אָנקומען אַן ענטפער, אַז עס איז פאַראַן האָפענונג, וועלן מיר דאָס קינדעלע פירן קיין אויסלאַנד. ביי אונדז, אין קיבוץ, איז נישטאָ קיין צו טייערע זאַך ווען עס האַנדלט זיך וועגן אונדזער קליינוואַרג. מיר שפּאָרן אָפּ פון אונדזער ביסן אַבי זיי זאָלן אויסוואַקסן געזונט און גליקלעך. דעם צוקונפטיקן דור — אַלעם! אונדזערע עלטערן — דאָס בעסטע! האָסט שוין געזען זייער עסצימער? עס איז גאָר אַן אַנדער עסצימער. מיט טישטוכער, ווי עס געפעלט דיר, געניאַ! און דאָס עסן איז אויך אַן אַנדער עסן! אויף זייער לעבן שפּאָרן מיר נישט. פאַר זיי מוז סטייען! קום, וועל איך דיר ווייזן וויאַזוי און וואָס די עלטערן עסן ביי אונדז. איך וועל דיר ווייזן וויאַזוי אונדזערע קינדער עסן.

און יונה האָט זי אַוועקגעפירט אין שולע, וווּ אין איינעם פון די עסצימערן האָבן געגעסן די קינדער פון די עלטערע גראַדן.

— איז פאַרוואָס אָפּפערט איר מיט אייער גאַנצן לעבן? אַז איר אַרבעט שווערער פון אַלעמען, אַז איר לעבט ערגער פון אַלעמען? — האָט געניאַ מיט ווייטיק געפרעגט נאָך דעם, וואָס יונה האָט איר געוויזן אַלע געביידעס פון דעם קיבוץ.

— פאַרוואָס? — האָט ער געשמייכלט צו געניאַן — ווייסטו וואָס עס הייסט חלוץ? מיר זענען דאָס די חלוצים, אין אַלע הינזיכטן!... מיר זענען גליקלעך אין אונדזער געבן...

— איך וויל נישט געבן מיין לעבן... — האָט געניאַ פּרובירט זיך אַנטקעגנשטעלן יונהס מיינונג. אָבער אין דעם מאָמענט איז צוגעלאָפן אויף יונהס ווונק פנינה.

— יונה! — זאָגט פנינה מיט אַ שטים, וועלכע דריקט אויס אומ-

באהאַלפנקייט — וואָס זאָל איך טון? מיין עוזרה (העלפּערין) איז קראַנק געוואָרן, די צווייטע איז אַוועק אויף אַ צוויי טעג חופש (וואַקאַציע). ווי קאָן איך זיך צערייסן אַליין? שטעל מיר צו עמיצן! כאָטש אויף אַ פּאָר טעג!

— ווער קאָן איך דיר צושטעלן, פנינה? אַלע הענט זענען פאַרנו־מען. סיידן איך אַליין? אָדער אפשר וואָלט גניאַ אונדז געטון אַ געפע־ליקייט און אונדז אַרויסגעהאָלפן אין אַן עת צרה?

— אין דעם בית התינוקות, ווו דאָס שטומע מיידעלע געפינט זיך?

— פרעגט גניאַ.

פנינה און יונה שאָקלען מיטן קאָפּ און ווארטן אויף גניאַס ענטפער.

— איך וועל אַרויסהעלפן, אָבער אָן קיינע פאַרפליכטונגען... ביז עס וועט מיר נמאס ווערן...

— ביז עס וועט דיר נמאס ווערן. דערנאָך וועלן מיר דיך אויפזעצן אויף דעם אָמניבוס און אַוועקשיקן וווהין דו ווילסט. — פאַרזיכערט יונה און גיט אַ ווונק צו פנינהן. — אָבער פאַרגעס נישט, גניאַ, אַז עס וואַרט אויף אונדז אין דעם „גרינעם קרייז" מאַניאַ! איר אָמניבוס וועט שוין טאָקע באַלד אַרויסגיין פון דעם קיבוץ, דאַרפן מיר איר אָנזאָגן אַז דו בלייבסט מיט אונדז אין גבעת חיים אויף עטלעכע טעג.

יונה איז אַוועק מיט גניאַן זוכן מאַניאַן אין דעם „גרינעם קרייז", אָבער מאַניאַ איז שוין געזעסן צו דער צייט אויף אַ זייטיקער באַנק.

עס איז שווער געווען צו זאָגן צי זי דרעמלט, צי זי חלומט. אירע אויגן זענען געווען גרויס און טיף און בלוי, גלייך ווי מען האָט אין זיי אַריינגעטון צוויי קיילעכלעך סינקע (בלויעס)... שטענדיק, ווען מאַניאַ פלעגט זיך אַרויסכאַפּן פון איר שווערער גרויסער ווירטשאַפט און פלעגט בלייבן אַליין אויף אַ ווײַלע, פלעגט זי אויסזען אַזוי פאַרחלומט. ווייל אין אַזעלכע פרייע מינוטן פלעגט זי זיך שטענדיק וווּנדערן צי דאָס איז זי, מאַניאַ פון כפר וויטקין, גרשומס ווייב, וועלכע האָט חתונה געהאַט מיט אַ מענטשן וועמען זי האָט גאָרנישט ליב געהאַט? צי איז דאָס זי, די אַמאָליקע מאַניאַ, וועמענס אַמתער חתן און ליבהאָבער האָט געהייסן

מוסיאַ? איז דאָס זי, וועמענס מוסיאַ איז דערהרגעט געוואָרן גייענדיק פון דגניה קיין מלחמיה מיט יאָרן צוריק, קויפן אַ רפואה פאַר אַ קראַנקן חבר? איז דאָס זי די זעלבע מאַניאַ, וועלכע האָט זיך צוגעווינט צו לעבן אָן איר מוסיאַ, כאָטש אַלע אירע חברים פון אַמאָל, פון איר קבוצה, האָבן זיך געשראָקן, אַז זי וועט נישט וועלן איבערלעבן דעם חתן נאָך דעם וואָס מען האָט אים דערהרגעט ערב דער חתונה? איז דאָס זי, די יעניקע, וועלכע האָט געבוירן צו גרשומען אַ זון, וועלכער הייסט מוניק? וועלכער איז שוין כמעט דרייצן יאָר אַלט... איז דאָס זי, די זעלבע מאַניאַ?

אַזוי האָט זיך געוואונדערט מאַניאַ פון כפר וויטקין, זיצנדיק אַליין אויף אַ ווייטער באַנק, בשעת יונה איז צוגעקומען צו איר.

יונה האָט איר געזאָגט גלייכגילטיק:

— געניאַ בלייבט פאָרלויפיק אין קיבוץ גבעת חיים.

— געדענק! צו יעדער צייט, וואָס וועסט זיך וועלן אומקערן קיין כפר וויטקין, איז מיין הויז אָפן פאַר דיר, — האָט מאַניאַ געזאָגט צו געניאַן ביים געזעגענען זיך, אַריינגייענדיק אין אָמניבוס.

זיבעטער קאַפּיטל

באַלד נאָך דעם ווי דער אָמניבוס האָט אַוועקגעפירט מאַניאַן, האָט פנינה גענומען אונטער איר פליגל געניאַן.

איר אויפגאַבע איז געווען איצט נישט צו לאָזן געניאַן איינע אַליין, זי זאָל זיך נישט פילן איינזאַם, פאַרנעמען זי מיט אַרבעט, וועלכע זאָל זי באַפרידיקן און אינטערעסירן, און אַזוי אַרום זי צובינדן צו דעם קיבוץ.

די אַלע זאַכן זענען געווען פנינהס ספּעציאַליטעט. ווער נאָך ווי זי האָט אַזוי ליב געהאַט דעם קיבוץ, ווו זי האָט זיך אָנגעליטן אַזוי פיל פון סאַמע אָנפאַנג קיבוץ-לעבן ביז איצט? ווער נאָך האָט געקאָנט פאַרשטיין די איינזאַמקייט פון אַ יונג מיידל, וועלכע האָט דאָ קיינעם נישט, ווי זי, פנינה, וועלכע איז אַזוי איינזאַם כאָטש איר אייגענער מאַן וווינט אָט דאָ, אין דעם זעלבן קיבוץ? ווער, ווי פנינה, איז אַזוי צוגעבונדן צום

קיבוץ? האָט זי דאָ דען נישט געבוירן איר זיאָמאַן? האָט זי דאָ דען נישט אָנגעוווירן איר מאַן? האָט זי דאָ נישט אָנגעווווירן אירע אַלע כוחות?

אויף פּנינהן האָט מען זיך געקאָנט פֿאַרלאָזן. זי האָט שטענדיק גע־טון איר פֿליכט באמונה שלימה. זי האָט געוווסט ווי אָנצוגיין מיט מענ־טשן. זי וועט וויסן ווי צו געווינען גניאַן!

מיט גניאַן איז געווען זייער לייכט צו אַרבעטן. גניאַן האָט גע־מאַטערט דער געוויסן, וואָס זי האָט נישט ווילנדיק באַליידיקט דער שטו־מערם מוטער, שולין. זי האָט געזוכט אַ מעגלעכקייט צו פֿאַרגיטיקן מיט איר אויפֿמערקזאַמקייט צום שטומען מיידעלע די באַליידיקונג, וועלכע זי האָט פֿאַרשאַפֿט איר מוטער, אָנרופֿנדיק דאָס קינדעלע „בהמהלע".

אַלעס וואָס פּנינה האָט געטון צו די פּיצעלעך קינדערלעך פֿון דעם בית התינוקות האָט זי אימיטירט און געטון אין צווייען צו דעם שטומען מיידעלע: געדולדיק אַריינגערוקט אַ צווייטע פֿאַרציע וועטשערע אין קינדס מיילעכל, געוואַשן דאָס קינדעלע מיט אַזאַ ליבע, אַז עס האָט גע־האַלטן אין איין שמייכלען צו גניאַן, און ווען זי האָט דאָס קינדעלע אַריינגעלייגט אין בעטעלע, איז זי לאַנג געשטאַנען בײַם קינד, האָט גע־מאַכט אַלערליי גרימאַסן מיט די הענט און מיטן פּנים, כדי דאָס קינד זאָל שמייכלען.

אפֿילו ווען זי און פּנינה זענען שוין געווען פֿאַרטיק מיט דער גאַנ־צער אַרבעט און האָבן שוין געהאַלטן בײַם פֿאַרלאָזן דעם בית התינוקות, האָט זי זיך אומגעקערט, צוריק אַריינגעלאָפֿן אויף אַ מינוט אַהין, כדי נאָך אַמאָל אַ קוק טון אויף דעם קינדעלע. גרעסער און ווייכער זענען געוואָרן גניאַס אויגן, ווען זי איז אַרויסגעקומען פֿון בית התינוקות.

— האָסט עפּעס פֿאַרגעסן דאָרטן? — האָט פּנינה געזאָגט, מאַכנ־דיק דעם אָנשטעל אַז זי וואַרט אויף איר אומגעדולדיק, כאָטש זי האָט געפֿילט פֿאַרוואָס גניאַ האָט זיך אומגעקערט.

— דאָס קינדעלע האָט מיך אויך ליב, פּנינה, — האָט גניאַ ווייך געזאָגט — איך וועל עס אויך זייער ליב האָבן... עס איז אַזאַ רחמנות אויף דעם קינד... אויף דער מאַמען...

— צוליב די נארישקייטן טאָר מען נישט פארלירן קיין צייט! — האָט זיך פנינה געמאַכט געשעפטמעסיק. זי האָט אָנגענומען געניאן פאַר דער האַנט און זיי זענען אַוועק צום דוש.

— אַלע צוזאַמען? — האָט געניא שיר נישט אויסגעשריגן ווען זיי זענען שוין געווען אינעווייניק, אין דעם דוש־הויז.

— מיר קאָנען נישט אויספירן צו שעמען זיך, — האָט פנינה געשמייכלט. — וועסט זיך באַלד צוגעווינען, — און זי האָט די ערשטע אָנגעהויבן זיך אויסצוטון.

— איצט, — האָט פנינה געזאָגט נאָך דעם דוש, — וועל איך דיר ווייזן אונדזער צימער. דו וועסט דערווייל וווינען מיט מיר. דערנאָך וועלן מיר גיין עסן אין עסצימער.

אויפן וועג אין עסצימער האָט זיך פנינה אָפגעשטעלט ביי איינער פון די שיינע העל־באַלויכטענע געביידעס. זי האָט אריינגעקוקט דורך די פענצטער און דורך די שפּאַרונעס.

— וואַרט צו אַ מינוט, געניאַ. איך וויל זען מיין יינגל. בלויז — אַ מינוטעלע!

פנינה איז אַריינגעגאַנגען אין „בית הנערים, ווו עס זענען געזעסן דריי יינגלעך. זיי האָבן ביי איין טיש געמאַכט זייער שול-אַרבעט. אין צווייטן צימער אויף איינעם פון די שמאַלע בעטלעך איז געלעגן איר יינגל, זיאַמאַ, מיטן קאָפּ אַריינגעטון אין קישן.

— איז מיין קינדערלע קראַנק? — האָט פנינה געפּליסטערט צו איר יינגל, כדי זיינע חברים זאָלן נישט הערן.

זיאַמאַ האָט נישט געענטפערט. ער האָט זיך בלויז אַ וואָרף געטון און געבליבן ליגן.

— האָט עפּעס פּאַסירט צו מיין יינגעלע? זאָג, וואָס האָט פּאַסירט

— וועל איך דיר העלפן!

— קיינער קאָן מיר נישט העלפן! — האָט זיאַמאַ קאַפּריזנע געענטפערט.

— אפילו דיין מאמע וועלכע האט דיך אזוי ליב — האט זיך פנינה געבעטן ביים קינד.

— וואס קומט מיר ארויס, וואס דו ליבסט מיך? פארוואס ליבט מיך מיין טאטע נישט?

— ווער האט דיר געזאגט, זיסמעלע, אז דיין טאטע ליבט דיך נישט?

— ער איז נישט מיין טאטע!... ער ליבט מיך נישט!... פארוואס האט ער חתונה געהאט מיט אן אנדערער, ווען ער ווייס אז איך האב דיך אזוי ליב..

— דאס איז דאך שוין אן אלטע זאך, זיסמעלע. צוליב וואס איבער־חזרן יעדעס מאל דאס זעלבע?

— עס איז נישט דאס זעלבע! — האט זיסמע געוויינט זייער שטיל.

— פארוואס האט ער מיר נישט געזאגט, אז ער האט א ניי־געבוירן קינד? די יינגלעך האבן מיר אפגעגעבן מזל־טוב היינט, ווען זיין „בחורה" (ווייב) האט זיך אומגעקערט פון דעם שפיטאל מיטן קינד. איך וויל נישט האבן קיין שוועסטערל פון א פרעמדער מאמע, איך וויל נישט! איך וועל צו אים מער נישט גיין אין זיין צימער אריין. דו וועסט מיך מער נישט צווינגען. איך האס אים!... איך דארף אים מער נישט האבן! אפילו צו־ליב דער אלגעברא וועל איך מער נישט גיין צו אים! וועסט מיר נישט איינרעדן מער, אז ער איז א גוטער טאטע!

פנינה האט לאנג געגלעט דעם קאנוולסיוו ווארפנדיקן קאפ פון איר דרייצן־יאריק יינגל, ביז ער האט זיך אביסל בארואיקט.

דערנאך איז זי ארויס אויף די שפיצפינגער, קוקנדיק מיט קנאה אויף זיסמאס חברים, די נארמאלע יינגלעך, וועלכע האבן צוגעגרייט צוזאמען די שול־ארבעט אויף מארגן.

— אנטשולדיק מיר, געניא, וואס איך האב זיך פארהאלטן! מיין זון... ליגט...

— קראנק? — האט געניא איר געוואלט העלפן, זעענדיק איר אויפגערעגטקייט.

פנינהס אויפגערעגטקייט האט נישט אויפגעהערט אפילו ווען זי איז

געזעסן אין עסצימער פון קיבוץ נעבן געניאַן. זי האָט זיך נישט צוגע־רירט צום עסן, גלייך ווי זי האָט עס נישט געזען, גלייך ווי זי האָט נישט געוווּסט וואָס איז אַזוינס הונגער נאָך אַזאַ שווערער אַרבעט.

— איז דען ביי אייך אין קיבוץ נישטאָ קיין דאָקטאָר? — האָט גע־ניאַ זי געוואָלט טרייסטן, זעענדיק אַז פנינה עסט גאָרנישט.

— עס איז דאָ... אָבער נישט שטענדיק העלפט אַ דאָקטאָר אין אַזעלכע קראַנקייטן, קינד מיינס!

די ווערטער האָבן אינגאַנצן צעטומלט געניאַן. נאָך מער פון די ווערטער האָבן זי צעטומלט פנינהס אויגן, וועלכע האָבן אַרומגעזוכט עמיצן אין דעם גרויסן עסצימער.

— אַנטשולדיק, געניאַ! איך וויל זאָגן וועגן דעם טאַטן פון מיין זון... ער זאָל וויסן...

און זי איז אַוועקגעגאַנגען אין אַן אַנדער זייט עסצימער, וווּ עס איז געזעסן שלמה, איר פריערדיקער מאַן.

געניאַ האָט באַאָבאַכטעט פון וויטנס פנינהן. איר פנים איז געוואָרן רויט און בלאַס, בלאַס און רויט בשעת זי האָט זיך געבויגן צו שלמהן און האָט צו אים עפּעס שנעל גערעדט.

זי האָט אויך גוט באַמערקט ווי פנינה האָט אויף שנעל איבערגע־האַקט דעם געשפּרעך, ווען עס איז אַריין אין עסצימער אַ יונגע דיקע שיינע פרוי, וועלכע איז גלייך צוגעגאַנגען צו שלמהן.

פנינה האָט וואַרים געדריקט די האַנט ביי דער פרוי און, אָנווייזנ־דיק אויף געניאַן, האָט זי זיך שנעל צעשיידט אי מיט שלמהן, אי מיט דער פרוי און האָט זיך אומגעקערט צו געניאַן.

— דאָס איז דיין מאַנס נייע ווייב? — האָט געניאַ געפרעגט באַ־מערקנדיק די קאָלירטע פלעקן אויף פנינהס פנים.

— פון וואַנען ווייסטו? — האָט יענע געענטפערט, קוקנדיק גע־שעפטסמעסיק אין טעלער אַריין.

— אַזעלכע זאַכן פילט מען. — האָט געניאַ געזאָגט, דערמאָנענדיק זיך אָן דבורהס ווערטער — איך האָב דערפילט אַז איך האָס זי!

— נאַריש קינד! — האָט פנינה געשמייכלט — מ'טאָר נישט האַסן!

געניאַ האָט זיך איצט דייטלעך פאָרגעשטעלט פנינהס דאַרן קערפּער, וועלכן זי האָט ערשט נישט לאַנג געזען אונטערן דוש; אירע בריסטן, וועלכע האָבן אַרונטערגעהאָנגען ווי צוויי לאַנגע ליידיקע פּאַפּירענע טאָרבעלעך פון אונטער אירע פאַכוועס. און דאָך האָט איר פאַרדראָסן פאַרוואָס שלמה, פנינהס מאַן, האָט זי פאַרביטן אויף אַזאַ געזונטער, יונגער און שיינער פרוי. צוליב דער פרוי איז איצט פנינה איינע אַליין. וועט זי נאָך געפינען עמיצן? האָט זי אַ טראַכט געטון און געזאָגט שטילערהייט צו פנינהן:

— פאַרוואָס ביסטו נישט אַנטלאָפן פון דעם קיבוץ?

— וווהין אַנטלויפן, נאַריש קינד? דאָס איז דאָך מיין קיבוץ! איך האָב אים דאָך אויפגעשטעלט מיט מיינע צען פינגער. מען אַנטלויפט נישט צוליב נאַרישקייטן. עס איז פאַראַן גענוג אַרבעט דאָ. מען האָט קיין צייט נישט צו טראַכטן וועגן ליבע. איבערהויפט אין מיין עלטער... איך האָב דאָך שוין אַ ייִנגל פון דרייצן יאָר. מיין זיאָמאַ דאַרף מיך נאָך האָבן. אויך דער קיבוץ דאַרף מיך נאָך האָבן. אָבער וואָס האָב איך זיך צערעדט אַזוי? קום, נאַרישע ציג, מיר וועלן גיין אין בית התרבות, כאַפּן אַ קוק אין צייטונג, און דערנאָך — אין בעט אַריין! דו ביסט מסתמא זייער מיד, האַ? איך בין שרעקלעך מיד!

פנינה האָט געגעגנעצט אין בית התרבות. זי האָט געגענעצט אויפן וועג צו איר צימער און אין צימער האָט זי זיך שנעל אויסגעטון און זיך אַריינגעלייגט אין בעט אַריין. געניאַ האָט איר נאָכגעטון אין אַלעמען. נאָר אין איין זאַך האָט זי איר נישט געקאָנט נאָכטון — זי האָט נישט געקאָנט אַזוי שנעל צומאַכן די אויגן. זי איז געלעגן מיט אָפענע אויגן און האָט געטראַכט וועגן שלמהן, וועגן זיין צווייטער ווייב, אויף וועלכער ער האָט פאַרביטן פנינהן.

מיטאַמאָל האָט געניאַ באַמערקט, אַז פנינהס כראָפּען האָט אויפגעהערט. פנינה איז אַרונטער פון בעט, צוגעגאַנגען צו געניאַס בעט און זיך איינגעקוקט אין איר פנים, זיך צוגעהערט צו איר אָטעמען.

געניאַ האָט אויף שנעל צוגעמאַכט אירע וואַכע אויגן. זי האָט אומישנע אָנגעהויבן צו אָטעמען שווער. פנינה האָט, ווייזט אויס, באַשלאָסן, אַז געניאַ שלאָפט שטאַרק און האָט אָנגעהויבן זיך אָנצוטון. אין אַ מינוט צייט איז זי געווען פאַרטיק, זי האָט זיך שטילערהייט אַרויסגעגליטשעט פון צימער.

„און איך האָב רחמנות געהאַט אויף איר, אַז זי איז נעבעך איינע אַליין? הייסט עס, אַז די הייליק־אויסזעענדיקע פנינה האָט אויך עמיצן? לויפט זי אויף אַ ראַנדעוווּ? אין מיטן דער נאַכט? — האָט געטראַכט געניאַ, וועלכע האָט שוין מער נישט געקאָנט איינליגן רואיק. — דאָס מוז איך אַליין זען מיט מיינע אויגן. וועל איך אויך הנאה האָבן פאַר איר. נעבעך! הויט און ביינער! זאָל זי אויך האָבן אַ געליבטן!

געניאַ איז אויף שנעל אַרויסגעלאָפן פון איר צימער, קלעבנדיק זיך צו די שאָטנס פון די געביידעס. פנינהן האָט זי אין ערגעץ נישט געקאָנט געפינען. זי איז אויסגעלאָפן דעם גאַנצן קיבוץ, מאַכנדיק פאַר זיך אַ סימן פון געביידע צו געביידע, וווּהין זי דאַרף זיך אומקערן. פּלוצים, ווען זי האָט שוין געהאַלטן ביים אומקערן זיך אין פנינהס צימער, איז איר אויפמערקזאַמקייט צוגעצויגן געוואָרן צו אַ שמאָלן רויטן שטראָם ליכט. ער האָט זיך געגאָסן פון אַ הויכן וואַסער־טורעם, ווייט ווייט, אין דרויסן אַרויס.

געניאַ איז צוגעלאָפן צו דער ווייסער געביידע. זי האָט דערזען דאָרט געדרייטע טרעפּ, וועלכע האָבן געפירט אַרויף. מיט די שיך אין די הענט, בלויז אין די זאָקן, איז זי געקראָכן העכער העכער, אַהין פון וואַנען עס האָבן זיך געלויכטן רויטע, ווייסע און גרינע ליכט־שטראָמען. קריכנדיק אַרויף האָט זי דערזען, אַז דאָרט זיצט פנינה.

זי האָט שיר נישט אויסגעשריגן פון פרייד. אַ טרעפּ האָט אַ קרעכץ געטון. געניאַ איז מיט שרעק צוריקגעלאָפן צו זיך אין צימער אַריין. וואַרטנדיק אויף פנינהן, איז זי געלעגן לאַנג מיט אָפענע אויגן. זי האָט געטראַכט און איבערגעקייט פנינהס ווערטער: „עס איז פאַראַן גענוג אַרבעט אין קיבוץ! דער קיבוץ דאַרף מיך נאָך אויך האָבן!"...

„איז דאָס די אַרבעט, וועלכע העלפט פנינהן פאַרגעסן אירע צרות? און וואָס באַשטייט די אַרבעט?" אַ גרויסער נייגער האָט געניאַן אַרומ־געכאַפּט צו דער, וועלכע איז אין דער צייט, וואָס זי איז געלעגן אין בעט, געווען אויף דעם סיגנאַל־טורעם און האָט ערגעץ געשיקט סיגנאַלן...

אַכטער קאַפּיטל

געניאַ איז איינגעשלאָפן מיטן געדאַנק, אַז גאַנצפרי וועט זי מיט אַ געלעכטער דערציילן פנינהן, אַז זי ווייסט וועגן איר מידקייט־שפּיל. זי האָט אָבער דאָס נישט געטון. זי האָט באַשלאָסן צו וואַרטן אַ ווײַלע. אפשר וועט איר דאָס וואַרטן העלפן זיך דערוויסן מערערע זאַכן? אויף מאָרגן האָט זי זיך באַצייטנס געמאַכט שלעפעריק נאָך דעם טאָג אַרבעט, ווי נאָר פנינה האָט דערזען, אַז געניאַ שלאָפט מיטן „שטאַרקן יונגן שלאָף", איז זי אַרויס פון דעם צימער. געניאַ האָט זיך אויף שנעל צו־געגרייט צו אַ נייער אויספאָרשונג.

דאָסמאָל האָט זי געזען, אַז דער לאַנגער ווייסער שטראָם ליכט איז געפאַלן פון דעם וואַסער־טורעם אויף דעם טויער פון דעם קיבוץ. אין טויער האָט זיך באַוויזן אַן אויטאָמאָביל. דער אויטאָמאָביל האָט אויס-געלאָשן זיינע ליכט. עס זענען פון אים אַרונטערגעקראָכן און געשפּרונגען יונגע בחורים און מיידלעך, וועלכע האָבן אויסגעזען ווי נײַ־אָנגעקומענע. זיי האָבן גערעדט אויף אַלערליי לשונות, אָבער אַממערסטן אויף יידיש און העברעאיש. געניאַ האָט געניִשטערט, געזוכט; זי האָט נאָכגעפאָלגט די נײַ־אָנגעקומענע. אין עסצימער, וועלכער איז געווען העל באַלויכטן, זענען די טישן געווען געדעקט מיט ווייסע טישטוכער. אויף זיי זענען געשטאַנען פאַלומעסיקן מיט מאַראַנצן, ברויט, טעלער מיט פּאָווידלע און קרוגן מיט טיי.

„וואָסאַרא שמחה אין קיבוץ? און פנינה האָט מיר אפילו נישט מיטגעטיילט?" — האָט זי געטראַכט מיט פאַרדראָס. „הייסט עס, אַז איך בין דאָ אַ פרעמדע? מיך לאָדט מען נישט איין? נאָר היגע?"

מיטאַמאָל האָט געניאַ דערפילט, אַז עמיצער האָט זי אַרומגענומען ביים קאָפּ און האָט איר פאַרדעקט די אויגן מיט די הענט פון הינטן אַרום.

— געכאַפּט? האַ? — האָט געערדט יונה אַוועקנעמענדיק זיינע הענט פון אירע אויגן. — איך האָב געמיינט, אַז אַ יונג מיידל ווי דו שלאָפט שוין לאַנג!

— איך האָב נישט געקאָנט איינשלאָפן, איך האָב דאָך געמוזט אויסגעפינען, — האָט געשטאַמלט געניאַ.

— אויסגעפינען! וואָס? — האָט זיך גערייצט מיט איר יונה דער סעקרעטאַר. — אַזאַ נייגעריק קינד ביסטו?

— איך וויל אויסגעפינען וווהין ווערט פנינה אַנטרונען יעדן אָוונט, ווען זי מאַכט דעם אָנשטעל אַז זי איז מיד און שלאָפט כלומרשט איין?

יונה האָט אַריינגעפירט געניאַן אין עסצימער פון קיבוץ. דאָרט האָט פנינה מיט נאָך צוויי אַנדערע פרויען אויפגענומען די ניי־אָנגעקומענע, אויסגעזעצט זיי ביי די טישן און אָנגעגאָסן פאַר זיי טיי.

— איך האָב אומישנע אויפגעוועקט געניאַן פון שלאָף, — האָט ער געזאָגט מיט אַ שמייכעלע, צופירנדיק זי צו פנינהן, וועלכע האָט אויסגעסטאַרטשעט אַ פּאָר אויגן אויף איר — זאָל דאָס קינד בייוווינען אַ שמחה פון מקבל־פנים־זיין אַזעלכע חשובע געסט!

— אָבער זי וועט נישט קאָנען אויפשטיין מאָרגן גאַנצפרי צו דער אַרבעט אין בית התינוקות! — האָט געזאָגט פנינה קוקנדיק מיט ליבע אויף דער שיינהייט, וועלכע האָט צוגעצויגן יעדן איינעמס אויגן.

— זאָרג זיך נישט, פנינה! וואָס ווייניקער איך שלאָף, אַלץ לייב־טער איז פאַר מיר אויפצושטיין דעם צווייטן פרימאָרגן. ווי עס איז געווען נעכטן, צום ביישפּיל... — האָט זיך אַרויסגעכאַפּט געניאַ.

צו איר גליק האָט פנינה נישט געהערט אירע לעצטע ווערטער, ווייל מען האָט זי אַוועקגערופן אָן אַ זייט און פון דאָרט אין קיך אַריין.

צו געניאַס גליק האָט פנינה בכלל אויפגעהערט זיך צוצוהערן צו איר. גאָר גיך האָט פנינה בכלל באַשלאָסן, אַז געניאַן דאַרף זי איצט לאָזן אַליין צווישן די יונגע חברים פון קיבוץ, כדי זי זאָל זיך לייכטער איינלעבן

מיטן קיבוץ. געניאַ האָט זיך אָנגעהויבן צו פילן פרייער, זי פלעג אַליין קומען זאָגן „אַ גוטע נאַכט” צו פנינהן, כדי וואָס שנעלער נאָכן שלאָפן גיין אומשטאַנד זיין אויסצוגעפינען וואָס קומט פאָר ביינאַכט אין קיבוץ.

געניאַן האָט זיך אויסגעדאַכט אַז עס קומען פאָר זייער אַ סך זאַכן אין קיבוץ יעדן ביינאַכט. דער קיבוץ האָט ביינאַכט אויסגעזען ביי איר אין די אויגן ווי אַ פאַרכישופטע ראָד. די ראָד דרייט זיך ערגעץ אויף דעם הויכן טורעם, פון וועלכן עס ווערן אַרויסגעשיקט אַלערליי סיגנאַלן. די סיגנאַלן האָבן ביי איר אין די אויגן אויסגעזען ווי כישוף-פליגלען, וועלכע ברענגען אין דער פינצטער פון דער נאַכט פון אַלע עקן וועלט ניי־אָנגעקומענע אויף לאַסט-אויטאָמאָבילן. עס פלעגט זיך איר דוכטן אַז אַלע נאַכט קומען פאָר אַזעלכע שמחות פון קבלת־פנים פאַר די ניי־אָנגעקומענע, ווי די שמחה צו וועלכער יונה האָט זי אַריינגעלאָזט. דערפאַר פלעג זי זיך צו אַלעם ערשטן לאָזן גיין צום עסצימער, כדי דאָרט אַריינקוקן אין די פענצטער. אָבער ווען זי פלעג זען דאָס עסצימער ליידיק, די טישן נאַקעט, פלעגט זי מיט אַנטוישונג זיך לאָזן לויפן ווייטער זוכן פנינהן. זי האָט געוווסט, אַז דאָס זיכערסטע פלאַץ, ווו צו געפינען פנינהן, איז דער טורעם. פלעג זי זיך לאָזן לויפן צום טורעם. אָפטמאָל פלעג זי זען דאָרט עמיצן אַנדערש. פלעג זי דאַן אויפסניי אַרומלויפן און זוכן פנינהן איבערן קיבוץ. נישט איין מאָל פלעג זי זען אַ ליכט אין סעקרעטאַריאַט, פלעג זי לויפן אַהין, זיך דאָרט אונטערקוקן און אונטערהערן. ווער קאָן דאָס זיין אין סעקרעטאַריאַט אין אַזעלכע שעהן? עס איז דאָך בפירוש אָנגעשריבן אַז דער סעקרעטאַריאַט איז אָפן בלויז ביז אַכט אין אָוונט! נישט זעלטן פלעג זי הערן הויכע שטימעס פון יענער זייט סעקרעטאַריאַט גלייך ווי חברים פירן אַ וויכטיקע דיסקוסיע. צווישן די פילע שטימעס פלעג צו איר באַהעלטעניש פון יענער זייט פענצטער דערגיין אויך פנינהס שטים.

„הייסט עס, אַז מיין פנינה איז פון די וויכטיקע חברים אין קיבוץ!” — פלעגט זי טראַכטן מיט שטאָלץ. אויף מאָרגן פלעג זי זיך אויפרייסן שנעלער פון דעם זיסן שלאָף כדי צו לויפן אין בית התינו־

קות און פאַרשפּאָרן פנינהן אַרבעט, כדי אָפּטון די אַרבעט אײדער פנינה קומט נאָך אַרײַן. די געטרײַשאַפט פלעגט פנינהן רירן; נאָך מער פלעג זי רירן געניאַס איבערגעגעבנהייט צו די קינדערלעך. די געטרײַשאַפט, מיט װעלכער זי פלעג זײַ קאָרמענען און װאַשן.

„דו ביסט זײַ געטרײַ װי זײערע אײגענע מאַמעס, אפשר נאָך מער!" פלעג פנינה שמייכלען. פנינה האָט דערפילט, אַז נישט נאָר צו די קינ־דערלעך איז געניאַ אַזױ איבערגעגעבן. גאָר גיך האָט זי דערפילט אין גע־ניאַן די געטרײַשאַפט פון אַ גוטער, קלוגער שװעסטערקע צו זיך אַלײן.

דאָס איז פאָרגעקומען אין אַ פרימאָרגן, װען זײ האָבן ביידע גע־װאַשן די קינדערלעך אײנס נאָכן צװײטן, בשעת דאָס רוב „קלײנװאַרג" איז נאָך געזעסן אין אַ רײ אױף די טעפּעלעך. עס האָט זיך דערהערט אַ גװאַלד פון הױף. „אַ דאָקטאָר רופט, אַ דאָקטאָר!", האָט געשריגן אַ שטים פון װײטנס, פון בית הילודים" (הױז פון די נײַ־געבױרענע).

פנינה איז געלאָפן צום פּלאַץ פון װאַנען עס איז געקומען דער רוף נאָך הילף. מנוחה, שלמהס נײַ װײַב, האָט געשריגן און געװײנט איבער איר נײַ־געבױרן קינד, װעלכעס האָט זיך געװאָרגן מיט דער מוטערס מילך און האָט נישט געקאָנט כאַפּן דעם אָטעם.

„אַ דאָקטאָר! אַ שװעסטער!" האָבן נישט אױפגעהערט די געשרײען.

פנינה איז צו צום קינד. געכאַפּט דאָס נײַ־געבױרענע, אױפגעהױבן ס'קינד אין דער לופטן און אָנגעהױבן קלאַפּן שטאַרק אין זײַן פּלײצעלע. עס איז אַרױס פון מײַלעכל אַ גרױסער גרעבץ, אַ ברעכן און אַ געװײן. די פרײד איז געװען גרױס אין בית הילודים. אַלע די, װעלכע זענען זיך צו־זאַמענגעלאָפן, האָבן געלױבט פנינהן. אָבער אַ כמאַרע האָט פאַרדעקט פנינהס אױגן. זי האָט דערזען איר פריערדיקן מאַן שלמה שטײן בײַם קינד. ער האָט געקוקט מיט אַזאַ ליבע אױף דעם נײַ־געבױרענעם נפש, אַז עפּעס האָט אָנגעהױבן צו זשומען בײַ פנינהן אין די אױערן: „דײַן זיאָמאַן האָט ער קײנמאָל אַזױ נישט ליב געהאַט". שלמה האָט געקוקט מיט פרײד און נײַגער אױף מונחהס אַביסל אױפגעדעקטער ברוסט... אַזױ קוקט מען נאָר אַז מען איז פאַרליבט! פנינהן איז מיטאַמאָל גע־

וואָרן קלאָר, אַז ער האָט זי קיינמאָל נישט ליב געהאַט, אַפילו אין די בעסטע, אין די ערשטע יאָרן פון זייער פאַרהייראַט לעבן.

ווי נאַריש איז זי און אַנדערע חלוצות געווען אין יענע יאָרן! מען האָט פאַרציכטעט אויף זיך, אויפן אייגענעם געזונט, אויפן געזיכט, אויף דעם קערפּער און אויך אויף ליבע. דער עיקר איז אין יענע יאָרן געווען אויפצובויען, פאַרזייען, פאַרפלאַנצן! ווען־עמען איז דאָס געקומען אויף דעם געדאַנק אין יענע יאָרן, אַז אַ קימפּעטאָרן דאַרף זיך אָפּרוען זעקס וואָכן צייט נאָך דעם שפּיטאָל? אַז זי דאַרף עסן „דיעטאַ" און טרינקען די בעס־טע געטראַנקען, כּדי צו קאָנען אָנזויגן איר קינד? אַז זי דאַרף היטן איר פּנים כּדי עס זאָל נישט פאַרענדערט ווערן?

פּנינה האָט זיך מיטאַמאָל דערפילט אָרים און מאַבטלאָז אין פאַר־גלייך מיט מנוחהן. זי האָט דערזען די פרישע מנוחה אָנקוועלן פון איר נאָר־וואָס אָפּגעראַטעוועט קינד, שטייענדיק מיט שלמהן צוזאַמען. פּנינה איז אַרויס פון דאָרט. זי איז אַריינגעלאָפן צו זיך אין בית התינוקות אַ בלאַסע, מיט ציטערדיקע פּיס.

— וואָס האָט פּאַסירט דאָרט? — האָט מיט שרעק געפרעגט גניאַ.

— וואָס האָט מען דיר געטון דאָרט?

— גאָרנישט. — האָט געשטאַמלט פּנינה. — איך האָב בלויז גע־זען מיין פריערדיקן מאַן מיט זיין ווייב קוקן אויף זייער ניי־געבוירן קינד...

— דאָס איז דאָס לעצטע מאָל, וואָס איך האָב דיר געלאָזט לויפן אַהין העלפן! האָט דען דער קיבוץ נישט קיין קראַנקנשוועסטער? קיין דאָקטאָר?

גניאַ האָט צוגעטוליעט פּנינהס קאָפּ צו זיך. פּנינה האָט צוגעמאַכט די אויגן, פון וועלכע עס האָבן גערונען שטילע טרערן פון הילפלאָזיקייט. זי האָט זיך געלאָזט גלעטן פון דער געטרייער שוועסטערקע. נישט נאָר צו פּנינהן האָט גניאַ אַרויסגעוויזן געטריישאַפט און פאַרשטענדעניש. אויך צו איר יינגל, צו זיאַמאַן, האָט זי אַרויסגעוויזן מיטלייד און גע־דולד. גאָר אין גיכן האָט זי געוואונען דאָס עקשנותדיק שווערע האַרץ פון

דעם ייִנגל. גניאַ איז געווען די איינציקע, מיט וועלכער זיאַמאַ האָט געוואָלט טיילן זיינע אינטימע מינוטן, וואָס זיין מוטער האָט אים גע־קאָנט צוטיילן. זיי פּלעגן צוזאַמען אַלע דריי גיין שפּאַצירן פאַרנאַכט און אום שבת. אַפילו אין אָוונט פלעג גניאַ נעמען אויף זיך די מיסיע צו גיין זאָגן „גוטע נאַכט" זיאַמאַן פאַר דער מוטער. ווייל פנינה האָט געוווּסט אַז מיט גניאַן וועט ער נישט מאַכן קיין לאַנגע שיחות. גניאַס ליבשאַפט צו פנינהן, איר געטריישאַפט צו דער מוטער האָט אינסטינקטיוו געווירקט אויף דעם אַביסל הינטערשטעליקן ייִנגל, וועלכער פלעג אויס־מיידן פרעמדע מענטשן. ער האָט אָנגעהויבן צו געטרויען גניאַן און צו פאָלגן אירע עצות.

איינמאָל ביינאַכט האָט גניאַ, פאַרבייגייענדיק דעם בית הנערים (דאָס הויז פון די ייִנגלעך) דערהערט אַ געוויין. עס האָט זיך איר אויס־געדוכט, אַז דאָס איז זיאַמאַס שטים. האָט זי זיך אָפּגעשטעלט, זיך צו־געהערט... ווען זי האָט זיך איבערצייגט, אַז דאָס וויינט איר פנינהס זון, איז זי אַריינגעגאַנגען אין הויז אַריין. אַלע ייִנגלעך זענען געשמאַק גע־שלאָפן, נאָר זיאַמאַ האָט געוויינט אַריינגראָבנדיק דעם קאָפּ אין קישן. „עפּעס האָט פּאַסירט מיט מיין מאַמען", האָט ער געפּליסטערט. „זי איז ניט געקומען מיר זאָגן „גוטע נאַכט" ווי זי האָט מיר דאָס צוגעזאָגט... זי איז נישטאָ ביי זיך אין צימער... איך קום איצט פון דאָרטן... וווּ איז זי? וווּ קאָן זי זיין?"

— קום! וועל איך דיר ווייזן, וווּ דיין מאַמע געפינט זיך! — האָט גניאַ מיט זיכערקייט געזאָגט צום סענטימענטאַלן ייִנגל, איינוויקלענ־דיק אים אין זיין קאָלדרע האָט זי אים שטיל אַרויסגעפירט פון דעם בית הנערים, כדי די ייִנגלעך זאָלן נישט הערן קיין זאַך.

— דיין מאַמע אַרבעט בייטאָג און ביינאַכט. זי אַרבעט מער פון אַלע מענטשן אין דעם קיבוץ. זי איז דער וויכטיגסטער חבר אין גבעת חיים. און דו ווילסט עס נישט פאַרשטיין, זיאַמאַ! איך בין זיכער, אַז זי איז געווען ביי דיר, דיר זאָגן „גוטע נאַכט", נאָר דו ביסט שוין גע־שלאָפן, האָט זי דיך נישט געוואָלט וועקן.

ווי באַלזאַם זענען געווען גענייאַס ווייכע ווערטער פאַרן געמיט פון דעם נערוועזן ייִנגל. זי האָט אים צוגעפירט צו דעם טורעם. זיי זענען ביידע אַרויפגעקראָכן אויף די שפּיץ־פינגער ביז צו דער העכסטער שטאַפּל. זי האָט אים שטיל אָנגעוויזן אויף זיין מוטער, אים אויף שנעל אַרונטערגעפירט.

— איצט גלויבסטו מיר, אַז דיין מאַמע איז שטענדיק פאַרטון אין איר אַרבעט! ווען דו וועסט אויסוואַקסן, וועסטו פאַרשטיין ווי וויכטיק די אַרבעט איז. זי און אַזעלכע ווי זי רעדן מיט די קאָלירטע סיגנאַלן פון אַלע עקן עמק חיפר... זיי באַשיצן דעם עמק חיפר!

— זאָג מיר, גענייאַ, אָבער — דעם אמת! פאַרוואָס האָט מיין טאַטע זי פאַרביטן אויף מנוחהן? איז מיין מאַמע טאַקע אַזוי מיאוס? מיר דוכט זיך, אַז פאַרקערט. אַז זי איז... — האָט זיאַמאַ געבעטן אַן ענטפער פון דער, וועלכע האָט אים געטרייסט ווי אַ מאַמע.

— איך זאָג דיר, זיאַמאַ! אַ זי איז דער שענסטער מענטש וואָס איך האָב ווען געטראָפן!

גענייאַ האָט אַריינגעלייגט דאָס ייִנגל אין בעט אַריין. ער איז באַלד איינגעשלאָפן.

פון אָט אַזעלכע און אַנדערע קורצע באַגעגענישן האָבן זיך געצויגן דינע נשמה־פעדים, וועלכע האָבן פאַרקניפּט און פאַרבונדן גענייאַן מיט פנינהן און מיט איר זון. די פעדים זענען געוואָרן שטאַרקער פון טאָג צו טאָג, פון נאַכט צו נאַכט. אַרומלויפנדיק אין קיבוץ ביינאַכט כדי צו פאַרשן דאָס „נאַכט־לעבן" פון קיבוץ, האָט גענייאַ איינמאָל איבערגעכאַפּט אַ געשפּרעך. דער געשפּרעך איז פאָרגעקומען אין פּרדס. פנינה איז געשטאַנען ביי איין מאַראַנצן בוים; שלמה, איר געוועזענער מאַן, ביי אַ צווייטן. זיי האָבן געקוקט אין פאַרשידענע זייטן און, ווי עס האָט זיך אויסגעדוכט גענייאַ, גערעדט אויף פאַרשידענע שפּראַכן.

— איך בעט דיך, שלמה, גיי אַוועק פון דעם קיבוץ! — האָט פנינה גערעדט מיט אַ ווייכער שטים. — זיאַמאַ וועט דיך נישט זען און ער וועט פאַרגעסן די באַליידיקונג. ער איז סענסיטיווער ווי דו מיינסט, שלמה.

— דו האָסט אים אַזוי צעפּיעשטשעט. דו האָסט געמאַכט פון אים אַזאַ אַנאָרמאַל קינד. אַנדערע ייִנגלעך...

— צוליב וואָס איבערחזרן די זעלבע רייד, שלמה? זאָל זיין אַז די שולד איז מיינע. זאָל זיין אַז אַנדערע ייִנגלעך אין דעם עלטער זענען שוין גאַנצע מענטשן. אָבער עס איז דאָך פאַרפאַלן! זאָל זיין אַז די שולד איז אינגאַנצן מיינע, אַז עס איז נישט די שולד פון זיינע און אונדזערע אומשטענדן! אָבער איצט?... ווילסטו מיר נישט העלפן אים אַרויסראַטעווען פון זיין מעלאַנכאָליע? זעסט דאָך, אַז ער וויל צו דיר נישט קומען אין צימער אַריין!

— אָבער וויאַזוי קאָן איך אַוועקגיין פון דעם קיבוץ, פנינה? איצט, מיט אַ ניי־געבוירן קינד? ווען מנוחהן קומט דאָ אַ לאַנגער אָפּרו? ווער וועט איר געבן אַזאַ אָפּרו אין אַן אַנדער קיבוץ? דאָ קאָן מען אונדז. מען ווייסט אַז זי דאַרף זיך נאָך לאַנג אָפּרוען. איר קימפּעט איז געווען נישט פון די לייכטע. עס קומט איר! נעם דו זיאַמאַן און גייט איר אַוועק אין אַן אַנדער קיבוץ. איבעראַל ווייסט מען, אַז דו האָסט גרויסע פאַר־דינסטן. אין דער הגנה, אין דער באַשיצונג פון לאַנד. דיר איז לייכטער!

לאַנג איז געשטאַנען געניאַ אונטער דעם פּלויט פון דעם פּרדס און זיך איינגעהערט אין די רייד. איצט האָט זי געוווּסט מיט וועמען עס איז איר האַרץ! פון איצט אָן האָט זי געוווּסט וועמען זי ליבט און וועמען זי האָסט אין דעם קיבוץ. די האַס האָט אין איר אויפגעוועקט מאָדנע שלעכטע געדאַנקען. די געדאַנקען פלעגן זי נישט זעלטן שרעקן. זי פלעג חלומען וועגן גרויסע אומגליקן; זיי מוזן פּלוצים באַפאַלן שלמהן און זיין מנוחהן. אַך! ווען פנינה וואָלט נישט געווען געראַטעוועט זייער ניי־גע-בוירן קינד דערנסטמאָל! עס וואָלט געשטאָרבן דאַן. שלמה מיט מנוחהן וואָלטן פאַרלאָזט גבעת חיים. און פנינה מיט זיאַמאַן וואָלטן זיך באַ־רואיקט. אָפּטמאָל פלעג איר אָנכאַפּן אַ חשק אונטערצושטעלן מנוחהן אַ פיסל ווען זי גייט פאַרביי. זאָל זי פאַלן און ווערן אַ קריפּל — וועט שלמה זי מער נישט ליב האָבן! וועט ער ווערן ווייכער צו זיאַמאַן... וועט ער בעסער פאַרשטיין פנינהן!

אזוי האָט גניא געלעבט אַ שטיק צייט אין קיבוץ גבעת חיים מיט פנינהס צרות, מיט איר ווייטיק, מיט אירע איבערלעבונגען, ביז וואַנען זי האָט דערפילט אַז זי האָט אַן אייגן האַרץ. איר האַרץ האָט אָנגעהויבן צו קלאַפּן שטאַרק פון אייגענע געפילן און איבערלעבונגען.

נײַנטער קאַפּיטל

דאָס האָט פּאַסירט אין אַ ביינאַכט, ווען אין גבעת חיים איז פאָרגעקומען די ערשטע גרויסע אַלגעמיינע קיבוץ־פאַרזאַמלונג נאָך גניאַס אָנקומען אַהין.

ביי דער פאַרזאַמלונג האָט באַדאַרפט האַלטן אַ גרויסן רעפעראַט דער באַוווּסטער חלוץ פון גבעת ברענער, ערנא מילאַני. מען האָט אויך געוואָלט מקבל־פּנים זיין ביי דער געלעגנהייט אַ חבר פון בעסאַראַביע, וועלכער האָט געפירט די אונטערגרונט־חלוצים־באַוועגונג פון רומעניע קיין ארץ ישראל, איינאָרדענענדיק דעם אָפּפאָר פון חלוצים אויף ספּעציעלע געדונגענע שיפן. דער גרויסער עסצימער פון קיבוץ איז פאַר דעם אוונט פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גרויסן זאַל. דאָרט האָבן זיך פאַרזאַמלט עטלעכע הונדערט מענטשן כדי אויסצוהערן דעם אינטערעסאַנטן רעפעראַט פון ערנא מילאַני.

אַהין האָבן געשטראָמט פון אַלע עקן קיבוץ מענער, פרויען און יוגנטלעכע. אַהין האָבן זיך אויך געצויגן נאָך דעם שווערן טאָג ארבעט גניא מיט פנינהן. פנינה האָט דערוואַרט פון דעם אָוונט זייער אַ סך. מיט דעם רעפעראַט האָט ערנא מילאַני געוואָלט אָנצינדן די יוגנט, אַז זי זאָל זיך פאַרשרייבן אַלס וואָלונטירן אין דער ענגלישער אַרמיי, דאָרט זיך אויסלערנען ווי צו זיין גוטע סאָלדאַטן אין אַלע פעלדער און הינזיכטן פון באַשיצונג לעת צרה. ווען מ׳וועט דאַרפן. פנינה האָט געהאָפט אַז ביי דעם „נשף״ (אָוונט) וועט זי קאָנען באַקענען גניאַן מיט גניאַס לאַנדסמאַן, דעם חלוץ פון בעסאַראַביע, וועלכן ערנא מילאַני האָט מיטגעבראַכט פון גבעת ברענער. ביי דער געלעגנהייט האָט דער חלוץ באַדאַרפט אָפּגעבן

אַ באַריכט וועגן דער עליה, מיט וועלכער ער האָט ביז איצט אָנגעפירט פון רומעניע. כאָטש פנינה האָט דעם נייעם חבר פון בעסאַראַביע נאָך נישט געקאָנט. האָט זי אָבער אַ סך געהערט וועגן אים, אָבוואָל ער האָט זיך געפונען אין לאַנד בלויז אַ קורצע צייט.

זי האָט געוואָלט באַקענען געניאַן מיט דעם חלוץ פון בעסאַראַביע כדי געניאַ זאָל זיך נישט פילן אַזוי איינזאַם אין לאַנד. פנינה האָט גוט באַמערקט אַז די יונגעלייט פון גבעת חיים האָבן געניאַן געלאָזט גלייכ-גילטיק. דאַריבער האָט פנינה דעם גאַנצן וועג פון איר צימער ביז אין עסצימער אַריין, געהאַלטן אין איין רעדן צו געניאַן וועגן דעם אינטע-רעסאַנטן ניי־אָנגעקומענעם חבר, מיט וועלכן זי וויל געניאַן באַקענען היינט ביינאַכט.

פנינהס נייגער צו באַקענען געניאַן מיטן ניי־אָנגעקומענעם חלוץ, האָט קיין טיפן רושם אויף געניאַן, ווייזט אויס, נישט געמאַכט. ווי נאָר געניאַ איז אַריינגעקומען אין עסצימער פון קיבוץ און האָט אַרויפגעקוקט אויף דער בינע פון דעם זאַל, האָט זי זיך אָפּגערוקט פון פנינהן. זי האָט אינגאַנצן פאַרגעסן אָן איר, אָן די צוהערער, אָן דעם זאַל. זי איז געבליבן שטיין ווי אַ פאַרגליווערטע. זי האָט דערזען אויף דער בינע נעבן יונהן, דעם סעקרעטאַר פון דעם קיבוץ, איר אַמאָליקן ברודער — חיים!

„וואָס טוט דאָ חיים צווישן אַזעלכע חשובע געסט?" — האָט אַ שניט געטאָן ביי געניאַן אין מוח. „ווייסט מען דאָ נישט ווער חיים, איר ברודער, איז? ווי אַזוי ער האָט זיך געפירט אויף דער שיף? ווייסט דאָ קיינער נישט, אַז ער איז צוגעשוווּמען צו דער ראָד ווו זי האָט זיך קוים אָנגעהאַלטן? אַז צוליב דעם האָט דער חלוץ פון פוילן געמוזט איר אָפּ-טרעטן זיין אָנהאַלט? איז דאָס חיים, דער וויכטיקער חלוץ־פירער פון בעסאַראַביע, וועגן וועלכן עס האָט גערעדט מיט אַזאַ באַגייסטערונג פנינה? מיט אים האָט פנינה זי געוואָלט באַקענען?"

געניאַס געדאַנקען האָט מען איבערגעשלאָגן. יונה, דער סעקרעטאַר פון גבעת חיים, האָט פאָרגעשטעלט דעם רעדנער פון אָוונט, ערנא מי-לאַני. עס האָט זיך אויפגעשטעלט פון יונהס רעכטער זייט אַ הויכער,

שלאַנקער איטאַליענער מיט אַ סמוגלע פּנים און גרויסע בלויע אויגן, וועלכע האָבן אויסגעזען ווי פֿון דעם זעלבן קאָליר ווי עס זעט אויס דער הימל אין ישׂראל אין אַ העלער לבֿנה־נאַכט.

די לאַנגע פֿינגער פֿון זיינע אַריסטאָקראַטישע הענט, מיט וועלכע ער האָט זיך אָנגעהאַלטן אין טיש, די טיפֿע סאַמעטענע שטים, מיט וועלכער ער האָט געגלעט און באַצוווּנגען די צוהערער, די שיינע זשעסטן, וועלכע האָבן דערמאַנט אָן עלעגאַנטע שווימערס און טענצערס, אַלעס האָט אַזוי געווירקט אויף געניאַן, אַז זי האָט אויף דער מינוט אינגאַנצן פֿאַרגעסן איר כּעס אויף חיימען. זי האָט פֿאַרגעסן אַז איר ברודער זיצט אויף דער פּלאַטפֿאָרמע מיט די חשובֿע מענטשן. זי האָט פֿאַרגעסן, אַז ערשט מיט אַ מינוט צוריק האָט זי געוואָלט פֿאַרלאָזן דעם זאַל אין איר שטילן געהיימען פּראָטעסט וואָס חיים געפֿינט זיך אויך דאָ... זי האָט פֿאַרגעסן אַז ערגעץ, ווייט ווייט, אין ים, אויף זיינע כוואַליעס איז ער אַזוי נידעריק געפֿאַלן ביי איר אין די אויגן, אַז זי האָט נישט געוואָלט זיין זיין שוועסטער. זי האָט פֿאַרגעסן דעם גאַנצן אַרום! זי האָט געשלונגען יעדעס וואָרט פֿון דער רעדע מיט אירע אויערן און יעדער באַוועגונג פֿון דעם רעדנער מיט אירע אויגן.

ווי אַ פֿאַרכּישופֿטע איז זי געשטאַנען אַפֿילו נאָך דעם, ווי דער רעדנער האָט געענדיקט. ווי אין אַ טראַנסע איז זי געשטאַנען אָן אָנגעשפּאַרטע ביי דער וואַנט פֿון זאַל אַ לאַנגע צייט. זי האָט נישט אַרונטערגענומען אירע אויגן פֿון דער בינע, וווּ עס איז געשטאַנען ערנאָ מילאַני און האָט גערעדט מיט חבֿרים. עס האָט זיך געניאַן אויסגעדוכט אַז אויך ער, דער חשובֿער גאַסט, וועמעס באַקאַנטשאַפֿט עס זוכן אַלע חבֿרים, אַז אויך ער נעמט נישט אַרונטער זיינע אויגן פֿון איר...

— וואָס שטייסטו אַזוי? קום! איך וויל דיך באַקענען מיט אים!

— האָט איר אַריינגערוימט פּנינה אָנכאַפּנדיק זי ביי דער האַנט און שלעפּנדיק זי ערגעץ צווישן דעם גרויסן המון.

אָבער ווי אַנטוישט איז געווען געניאַ ווען אָנשטאָט צו דערזען פֿאַר זיך ערנאָ מילאַנין, האָט זי דערזען פֿאַר אירע אויגן איר ברודער חיים!

חיים האָט געקוקט אויף איר מיט אַ מאָדנע ווייכן קוק. מיט דעם זעלבן קוק האָט ער געקוקט אויף איר איידער ער איז צוגעשוווּמען צו דער גומענער ראָד...

— זייט באַקאַנט! — האָט אויסגערופן פנינה — איר זענט, דאַכט זיך, לאַנדסלייט?... אויך פון בעסאַראַביע? נישט אַזוי?

אין דעם מאָמענט האָט ערנא מילאַני נישט געסטייעט פון דער פּלאַטפאָרמע. געניאַ האָט זיך אויסגערעדט אַז אין גאַנצן זאָל זענען מיטאַמאָל אויסגעלאָשן געוואָרן די לאָמפּן. דער המון מענטשן איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין טונקעלע שוואַרצע כוואַליעס ווי אין יענעם פאַרנאַכט אויף דעם ים, ווען אַלע האָבן זיך געריסן מיט חיהשע אויגן צו די גומענע ראָדן... פון דעם גאַנצן המון איז געבליבן פאַר אירע אויגן בלויז איין חיים. ער האָט זיך אַריינגעריסן מיט חיהשער רציחה מיט זיין האַנט אין דעם שמאָלן אָנהאַלט פון דער גומענער ראָד...

— מיר זענען, דוכט זיך, אַמאָל יאָ באַקאַנט געווען! — מאַכט געניאַ מיט שטאָלץ און פאַראַכטונג צו דעם ברודער און צו פנינהן, וועלכע סטייעט נישט, אומישנע, כדי צו געבן זיי אַ מעגלעכקייט צו בלייבן אַליין.

אָבער געניאַ וויל נישט בלייבן אַליין מיט דעם, וועלכער האָט אַזוי געזינדיקט אויפן ים. זי גיט אים אַ שטאָך מיט איר בת־מלכהשן קוק און דרייט זיך אויס צו אים מיט דער פּלייצע. חיים בלייבט אַליין אין דעם המון פון גבעת חיים אַ באַליידיקטער. איצט פילט ער גוט זיין שולד. הייסט עס, אַז ער איז טאַקע שולדיק געווען דאָן אין דעם, וואָס אַ חבר האָט נישט געסטייעט. הייסט עס, אַז די גאַנצע צייט פון דער רייזע האָט זי טאַקע דערפאַר נישט געוואָלט רעדן מיט אים? הייסט עס, אַז זי וויל אים טאַקע נישט מוחל זיין. ווייל ער איז אַ מערדער! מערדער! מערדער! חיים זוכט איבערן גאַנצן זאַל דעם שטאָלצן קוק פון דער בת־מלכה כדי זיך מודה זיין פאַר איר אַז ער איז טאַקע אַ מערדער. מיטאַמאָל כאַפּן אים אויף חברים — חלוצים פון רומעניע און פון בעסאַראַביע. זיי רינגלען אים אַרום, זיי שלעפּן אים אַוועק אין אַ ווייטן ווינקל פון עסצימער. דאָרט זיצן שוין אַרום טיש חלוצים־לאַנדסלייט. זיי וואַרטן אויף

אים. חיים פילט זיך אויף דער מינוט אַ ביסל שטאַרקער, אַ ביסל פעסטער ביי זיך. הייסט עס, אַז ער איז נאָך נישט אַזוי נידעריק געפאַלן ווי זיין שוועסטער וויל דאָס האָבן! וואָלטן דען חברים־חלוצים געקוקט אויף אים מיט אַזאַ ליבע און מיט אַזאַ רעספּעקט, ווען ער וואָלט טאַקע געווען אַזאַ... מערדער, ווי עס האָט זיך אים ערשט נישט לאַנג אויסגעדאַכט?

חיים ווערט פריילעך. ער רעדט און שפּאַסט. ער לאַכט. חברים און בתוכם יונה, דער סעקרעטאַר פון דעם קיבוץ, ווילן פאַר זיין כבוד וועגן אָפּקאָכן אויף שנעל אַ מאַמאַליגע. מען ברענגט פון ערגעץ אַרויס אַ פלעשל וויין, אַ ביסל ווישניאַק און מען וואַרט אויף דער מאַמאַליגע. וואַרטנדיק אויף דער מאַמאַליגע דערמאָנט מען זיך אָן דער היים, אָן בעסאַראַביע און אָן רומעניע, אָן חברים און באַקאַנטע. מען פרעגט פראַגעס און מען ענטפערט זיי אַליין.

— איך וואָלט פאַרגעלייגט, — רופט זיך אָן איינער פון די חברים — אַז דו, חיים, אַ מענטש ווי דו, וועלכער קאָן פריי פירן נישט נאָר מיט דער צינג נאָר אויך מיט דער פען, אַז דו זאָלסט פאַרצייכענען פאַר אונדז אַלעס, וואָס איז פאָרגעקומען ביי אייך אויף דער שיף.

— איך מיין צו זאָגן, — שנייט זיך אַריין אָן אַנדער חבר אין זיינע רייד, — אַז עס וואָלט צונוץ געקומען פאַר דעם צוקונפטיקן דור... פאַר די קינדער... זאָלן זיי וויסן ווי אַזוי עס פלעגן אָנקומען „מעפּילים", אומלעגאַלע אימיגראַנטן פון רומעניע אין דער צייט פון דעם ענגלענדער... זאָל דער קומענדער דור לייענען, אפשר טאַקע דיינע קינדער אַליין, אַז עס זענען אַמאָל אַרויסגעפאָרן פון קאָנסטאַנצאַ זייערע טאַטעס, אַז זייער שיף האָט אָנגעהויבן צו ברענען אויף דעם וועג, אַז מענטשן האָבן געשפּילט מיטן לעבן אין סאַמע מיטן ים ביז מען האָט זיי געראַטעוועט...

— זאָלן אונדזערע קינדער וויסן וועגן דעם חלוצישן גייסט, וועלכער האָט געהערשט אויף דער שיף, בשעת דעם פאָרן און טאַקע אין צייט פון אומגליק. ווי אַזוי מענטשן האָבן אַרויסגעהאָלפן איינער דעם צווייטן אין אַן עת צרה. ווי אמתע חלוצים... פאַרשטייסט?

חיים פאַרשטייט! אַלעס ווערט מיטאַמאָל קלאָר פאַר אים. די רו־

מענער און בעסאראבער האָבן אים אומישנע פאַרנאַרט אַהערצו פון גבעת ברענער, ער זאָל כלומרשט אָפּגעבן פאַר זיי אַ באַריכט וועגן דער חלוצים־באַוועגונג אין דער אַמאָליקער היים... איצט פאַרשטייט ער, אַז דאָס איז בלויז געווען אַ תירוץ אים צו פאַרנאַרן אַהערצו! זיי ווילן אים דאָ נעמען אויפן צימבל, אים צווינגען צו דערציילן לפני עם ועדה וועגן דעם, וואָס ער האָט דאָרט אָפּגעטון אין ים!

הייסט עס, אַז גענייאַ די שטאָלצע בת־מלכה, וועלכע וויל אויף אים אפילו נישט קוקן, האָט שוין באַצייטנס אַלעמען דערציילט ווי אַזוי ער האָט זיך אויפגעפירט אויפן ים. נישט אומזיסט שטייט זי איצינד אָן אַ זייט, גלייך ווי זי ווייסט פון גאָרנישט!

— חברים, לאָמיר נישט שפּילן קיין קאָמעדיע. — פּרובירט חיים מיט אַ שוואַכער שטים. זיין געזיכט איז גרוי ווי אַש און ליים. אַ שוויים באַגיסט אים אַזוי אַז עס ווארגט אים דער אַביסל צוגעשפּיליעטער קאָל־נער — קומט אַרויס אָפן מיט אייערע דיבורים, חברים!

חיים גיט אַ וואָרף אַן אויג אויף גענייאַן, וועלכע שטייט אַנטקעגן איבער דעם זאָל אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט איינע אַליין. גענייאַ נישטערט מיט די אויגן דעם גאַנצן המון, וועלכער שפּאַרט אַרויס פון אַלע טירן. זי נישטערט און זוכט דעם, וועלכער האָט זי היינט אַזוי באַצוימערט, אויף וועלכן זי וואָלט נישט מיד געוואָרן צו קוקן אַ גאַנצע נאַכט! אָבער דער איטאַליענער איז נישטאָ, גלייך ווי אַנטרונען פון דאַנען! קאָן דאָס זיין, אַז ער איז שוין אָפּגעפאָרן צו זיך אין זיין גבעת ברענער אַזוי שנעל, אין מיטן ביינאַכט? זוכנדיק מיט די אויגן איבערן גאַנצן זאָל, דערזעט גענייאַ אַנטקעגן, ביים טיש, וווּ מען וואַרט אויף דער מאַמעליגע, דאָס רחמנותדיקע פּנים פון איר ברודער. אַזאַ צער ליגט אויף אים, גלייך ווי מען האָט אים צוגעשטעלט צו דער וואַנט און מען וויל אים דאָרטן צעקוועטשן... גענייאַן דאַכט זיך, אַז זי האָט דערהערט די שטים פון איר מוטער. זי רופט צו איר פון די סאַמע כוואַליעס: „העלף דיין ברודער, גענייאַ... ער איז דאָך אונטער דעם זעלבן הארצן געלעגן... איך האָב אים מיט דער זעלבער ברוסט אויסגעהאָדעוועט... ראַטעווע אים!"

גיט זיך געניא א ריים אָפּ פון דער וואַנט און לויפט צו צום טיש, ווו איר ברודער זיצט.

— אַלזאָ, חברים! — שרייט אויס מיט אַן היסטעריש שטים חיים — איר ווילט דאָך וויסן דעם אמת! טאָ גאָט אייך דעם אמת! דער אמת איז...

— דער אמת איז, — כאַפּט אונטער געניא, וועלכע האָט זיך גע־יאָגט צו ראַטעווען איר ברודער, — דער אמת איז, אַז איך און חיים זע־נען מיר ברודער און שוועסטער. דאָס איז דער אמת!

עס ווערט אַ טומל, אַ געפּילדער ביים טיש. אַלע וווּנדערן זיך, טייל ווילן נישט גלויבן. ברודער? שוועסטער? ווי קאָן דאָס זיין? אַ רויט־האָריקער מיט בלויע אויגן און אַ ווייסע מאַדאָנאַ מיט שוואַרצע אויגן.

מען לאַכט, מען שרייט אויס, מען דריקט די הענט, מען גיט אָפּ מזל-טוב... חיים קוקט אַזוי מילד, גלייך ווי ער איז צוריק דער יינגל, וועלכן געניא געדענקט פון קינדערווייז אָן ווען זיי פלעגן זיך הוידען אויף דער הוידעלקע אונטער דעם אַקאַציע־בוים אין גאָרטן אַמאָל אין זייער רייכער היים.

געניא קוקט מילד אויף חיימען. זי הערט נאָכאַמאָל די שטים פון איר מוטער... זי פילט, אַז איר מוטער איז צופרידן, וואָס זי האָט אַזוי געטון, אַז זי איז גליקלעך...

מען ברענגט די מאַמאַליגע, מען וואַרפט זי אַרויס אויפן טישטוך, מען שניידט זי מיט פעדים, מען צעלאָזט אויף איר די מאַרגאַרינע.

— און ווו איז דער איטאַליענער? — רופט זיך אָן יונה. — אָן דעם איטאַליענער אַ שמחה?

חברים לאָזן זיך אַרויס זוכן ערנא מילאַני. עס ווערט ליכטיקער פאַר געניאַן דער עסצימער און זי קוקט אויף חיימען מיט ווייכע אויגן. טייל זאָגן, אַז ערנא וועט מען איצט שוין נישט קאָנען געפינען, ווייל ער שפּאַ־צירט שוין זיכער ערגעץ ווייט, מיט אַ יונג מיידל. עס ווערט נאָכאַמאָל טונקל פאַר געניאַן דער גאַנצער זאַל, נאָר טונקעלע כוואַליעס דרייען זיך פאַר אירע אויגן און אין די כוואַליעס דערזעט זי חיימס פּנים מיט יע־נעם חיהשן קוק. און זי הערט אויף צו קוקן אין זיין זייט. אָבער מיטאַ־

מאָל האָט אַ כישוף־האַנט אַנגעצונדן אַלע לאָמפּן אין עסצימער... אוועק די כוואַליעס, אוועק די נאַכט, עס איז אַרום די זון אין מיטן ביינאַכט אַזאַ ליכטיקע, אַזאַ שטאַרקע. עס האָט זיך באַוויזן ערנאַ מילאַני ביים מאַמאַליגע־טיש.

זיינע אויגן שניידן זיך איין אין געניאַס בשעת מען זעצט אים אַני־דער אַנטקעגן איר ביים טיש. זי קוקט אויף אים מיט אַ גוטן ווייכן קוק, פון וועלכן עס רינט אַרונטער האָניק אויך אויף איר ברודער, אויף חיימען.

גיט חיים זי אַ כאַפּ אָן ביי דער האַנט. הייסט עס, אַז זי איז שוין מער נישט ברוגז אויף אים? הייסט עס, אַז ער איז שוין מער נישט קיין... אַז ער איז קיינמאָל נישט געווען... אַז ער האָט קיינמאָל קיינעם קיין שלעכטס נישט געטון? געניאַ לאָזט אים האַלטן איר האַנט. דאָס האַרץ אירס איז איבערגעפילט מיט גליק, אירע אויגן רייסן זיך נישט אָפּ פון ערנאַ מילאַניס, וועלכע זענען אַזוי שטאַרק און באַצווינגענד... אָבער — עס איז אַ ליגן! קיינער באַצווינגט זי נישט! זי וויל אַליין נישט אויפהערן צו קוקן אויף איר, ווייל וואָסאַראַ ווערט האָט דאָס לעבן אָן דעם קוק? אָן זיין פּנים? שוועבט געניאַ אין אַ וועלט פון גליק. קוים וואָס זי הערט וועגן וואָס מען רעדט. צוליב וואָס הערן? וואָסאַראַ ווערט האָבן ווער־טער איצט, ווען עס איז פאַראַן אַזאַ טיפע שפּראַך פון אויגן?

אָבער וואָס איז געשען? ווער האָט געמאַכט מיטאַמאָל אַזוי פינצ־טער די גאַנצע וועלט? ווער האָט געוואַגט אַוועקצושלעפּן ערנאַ מילאַני פון דעם טיש? ווער האָט געמאַכט אַ סוף צו דעם זיסן ווישניאַק, וועלכער האָט זיך געגאָסן פון קוק צו קוק?

געניאַ וויל שרייען... נישטאָ צו וועמען... אַלע חברים זענען זיך צע־גאַנגען און זי זיצט אַליין מיט איר ברודער, איינע אַליין אין דעם גרויסן עסצימער... נאָר איין לאָמפּ ברענט פון דער סטעליע. אָבער געניאַ זעט בלויז אַ פינצטערניש פאַר די אויגן... נאָכאַמאָל כוואַליעס, נאָכאַמאָל ים, נאָכאַמאָל גומענע ראָדן און אָרום זיי פאַרגליווערטע הענט און חיהשע אויגן...

— זאָג עפּעס, געניק. — פּליסטערט חיים. — זאָג! האָב קיין מורא נישט. זאָג דעם אמת. בין איך?...

„זיכער ביסטו שולדיק!" — וויל געניא אויסשרייען צו חיימען. „זעסט דאָך ווי עס איז מיטאַמאָל פאַרחושכט געוואָרן די וועלט. איז דאָך א סימן, אַז דו ביסט שולדיק..."

אָבער געניא האַלט זיך איין. זי דערהערט נאָכאַמאָל דער מוטערס שטים פון די כוואַליעס: „האָב רחמנות אויף דיין אייגענעם ברודער, גע־ניא מיינע! האָט ער דען געוואָלט זיין שלעכטס?"

— איך ווייס נישט, חיימקע, וואָס דו מיינסט! — זאָגט זי מילד, אויסמיידנדיק זיין קוק.

— דו ווייסט יאָ! זאָג! האָב קיין מורא נישט! בין איך שולדיק?... דאָרט... אין ים... ביים ראָד?...

— יעדע זאַך האָט צוויי זייטן, — זאָגט געניא קוקנדיק צום דיל. — עס געוועגט זיך בלויז פון וואָסער זייט מען קוקט... יעדער מענטש, ווען ער דאַרף זיך ראַטעווען, ווערט א חיה.

אָבער דאָ קומט צו הילף פנינה. זי זוכט געניאַן. עס איז שוין אַזוי שפּעט אין דער נאַכט. אָבער זי וויל געניאַן נישט שטערן. פאַרקערט, זי איז צופרידן וואָס געניא פאַרברענגט מיט דעם בעסאַראַבער חלוץ פון גבעת ברענער, מיט וועלכן זי אַליין האָט זי געוואָלט צוזאַמענפירן...

לויפט פנינה בלויז דורך אין איילעניש. אָבער געניא אַליין פאַר־האַלט זי.

— איך גיי אויך, פנינה! וואַרט אויף מיר ביי דער טיר, — רופט זי אויס. און צו חיימען זאָגט זי זייער מילד און מיט גרויס מיטלייד — איך מוז גיין, חיימקע... זי מוז נעבעך אויפשטיין גאַנץ פרי און איך וויל זי נישט אויפוועקן מיט מיין אַריינקומען. אינדערפרי וועלן מיר נאָך רעדן. איידער דו וועסט אָפּפאָרן. דו פאָרסט גאַנץ פרי? מיט ערנא מיי־לאַני קיין גבעת ברענער?

געניא וואַרט נישט אויף דעם ברודערס ענטפער. זי ווייסט די אַלע זאַכן אויסנווייניק. זי מיידט אויס צו פאַרהאַלטן זיך נאָך אויף א מינוט

מיטן ברודער ער זאל נישט פאדערן פון איר דעם ענטפער... אוואסער ענטפער קאן זי אים געבן? ווער ווייסט דעם ענטפער? לויפט זי אויף שנעל ארוים פון עסצימער, כאפט אן פנינהן ביי דער האנט און גייט מיט פנינהן אין צימער אריין שלאפן.

— הייסט עס, אז דו ביסט טאקע יא געווען אמאל באקאנט מיט דעם חלוץ? — פרעגט פנינה ווען זיי קומען אריין אין צימער.

— אך, פנינה, א מין גורלדיקער אוונט! אזעלכע מאדנע באגעגענישן! איך האב זיך אזוי פארליבט היינט, פנינה! אויף טויט! איך זאג דיר — אויף טויט! ביזן טויט!

— אלעם היינט? אין איין אוונט? דערפון האט איר אזוי לאנג גערעדט? — פרעגט פנינה ארונטערנעמענדיק די קליידער פון זיך.

— קיין איין איינציק ווארט נישט אויסגערעדט און זיך אזוי פארליבט, — פליסטערט געניא גלייך ווי צו זיך אליין און טוליעט זיך צו איר קושן.

פנינה קוקט אין דער פינצטער אין דער סטעליע. זי הערט געניאס פליסטער, אבער זי מאכט זיך נישט הערנדיק, כדי נישט צו שטערן געניאן איר חלום. אויך זי האט אמאל געהאט א חלום. אויך זי האט אמאל ליב געהאט. אבער אין יענע צייטן האט מען זיך געשעמט צו רעדן וועגן ליבע. מ'האט גערעדט בלויז וועגן ארבעט... בויען... חלוציות... אפפערן... די ליבע האט מען געכאפט פארבייגייענדיק דעם שווערן וועג פון חלוצים... פון די ערשטע בויער... איז טאקע דערפאר קאן זיין נישטא אין וואס צו דערמאנען זיך. קיין איינציקער שיינער זכרון. ליידיק! פוסט! ווי אן אויסגעליידיקטער זאק. נאר זיאמא... זיאמאלע... זיאמאלע מיינער...

צענטער קאפיטל

א גאנצע נאכט האט געניא נישט צוגעמאכט קיין אויג. א געשפרעך מיטן ברודער און א קוק אויף ערנא מילאני און נאכאמאל א געשפרעך

מיטן ברודער און ווידער אַמאָל אַ קוק אויף דעם, וועלכער קאָן זיך אַזוי טיף איינשניידן מיט זיינע הימל־נאַכט אויגן!

און אַט איז שוין אַריבער די נאַכט. עס טאָגט נאָך נישט, אָבער די האָנען קרייען שוין! זיי זאָגן אָן, אַז עס איז שוין די דריטע אשמורה, עס איז שוין פאַר באַגינען.

געניאַ טוט זיך שוין אָן. אָט האַלט זי שוין ביים אַרויסגליטשען זיך פון דעם צימער, ווו פנינה שלאָפט נאָך מיט איר לייכטן שלאָף פון אַן אָנגעליטענעם מענטשן.

— וווהין, ציג? — פרעגט פנינה און ניט אַ הייב אויף דעם זייגער, וועלכער שטייט ביי איר בעטל אויף אַ שטול — דער שומר לילה (נאַכט־וועכטער) האָט דאָך נאָך אַפילו נישט געקלאַפט אין פענצטער.

— איך האָב אָבער געגוג אַרבעט אָפּצוטון — באַשטייט געניאַ, — איידער עס גייט אַרויס דער אָמניבוס פון דאַנען... איך וויל האָבן גענוג צייט כדי צו קאָנען זיי באַגלייטן צום אָמניבוס!

זי לויפט אַרויס. עס קריגן זיך נאָך טאָג און נאַכט אין הויף פון דעם קיבוץ. עס דרייט זיך נאָך אַרום די שומרת לילה (נאַכטוועכטערין) מיט איר לאַמטערנע אין האַנט איבער די געביידעס, ווו עס וווינען דעם קיבוצס קינדער, און געניאַ איז שוין אין איר בית התינוקות.

זי הייצט אונטער דאָס אויוועלע כדי אָנצוואַרעמען די וואַסער איידער די חברה כאַפן זיך אויף. זי גייט צו צו די בעטלעך צו זען צי טייל פון דעם קליינוואַרג ליגט שוין מיט אָפענע אויגן? וואַרט שוין עמיצער פון זיי, אַז מען זאָל אים אַרונטערנעמען פון בעטעלע צום טעפעלע? זי לויפט צו צום שטומען מיידעלע. זי באַקוקט עס מיט ליבע, ווי עס איז איר שטייגער אַלע פרימאָרגן, איידער עס מאַכט אויף די אייגעלעך. דאָס שטומע קינדעלע עפנט אויף די אויגעלעך. געניאַ גיט איר אַ שפּילעכל זי זאָל זיך נישט לאַנגווײַלן ביז וואַנען געניאַ וועט זיך באַפרייען און קאָנען צוקומען צו איר, זי נעמען צו זיך אויף די הענט און זיך שפּילן מיט איר אביסל. די אַרבעט ברענט אונטער געניאַס הענט שטענדיק אין די פרימאָרגן שעהען, אָבער נאָך מער ווי שטענדיק ברענט זי היינט אינדער־

פּרי. זי ווײַל אָפּטון פּיל אַרבעט אײדער פּנינה קומט אַרײַן, אײדער זי וועט דאַרפֿן אוועקלויפֿן צום אָמניבוס וועלכער שטייט בײַם עסצימער פֿון קיבוץ. דער אָמניבוס וועט אוועקפֿירן קיין גבעת ברענער ביידע... איר ברו־דער און דעם, וועלכער האָט געקוקט אויף איר די גאַנצע נאַכט מיט זײַן שניידנדיקן קוק...

אָט שטייט שוין געניאַ אין אָמניבוס. זי שטייט נעבן חיימען. ער פֿרייט זיך מיט איר און לאָזט נישט אָפּ איר האַנט. ער רוקט זיך אָפּ און זי זעצט זיך נעבן אים. ער פֿרעגט אין אַ פֿליסטער: — ביסט מיר געקו־מען געבן דײַן ענטפֿער, געניק?

— וואָסאַראַ ענטפֿער? — וווּנדערט זיך כלומרשט געניאַ, כאָטש זי ווייסט גוט, וואָס דער ברודער מיינט. — ביסטו גוט געשלאָפֿן בײַ אונדז אין גבעת חיים, חיימקע?

— איך האָב געוואַרט די גאַנצע נאַכט אויף דײַן ענטפֿער, געניק... זאָג! בין איך?...

אָבער אין דעם מאָמענט קומט אַרײַן ערנאַ מילאַני. ער איז נאָך פֿאַרשלאָפֿן. עס דוכט זיך געניאַן אַז ער זעט זי אַפֿילו נישט אָבער אָט זעצט ער זיך אַנידער פּונקט אַנטקעגן און איר קוק פֿאַלט אַרײַן אין דער בלויער טיפֿעניש פֿון זײַנע אויגן. עפּעס ווערט דאָרט אויפֿגערודערט, גלײַך ווי ער האָט זיך דערמאָנט אָן עפּעס. געניאַ הייבט אָן צו גלעטן איר ברודערס קאָפּ, זי טוליעט זיך צו צו אים, כאָטש די אויגן זענען צוגעקאָ־וועט צו ערנאָס.

— נאַרישקייטן! — שמייכלט זי מיט ליבע צום ברודער און אין דער לופֿטן אַרײַן. — דער עיקר איז די שיינע זון, וואָס גייט אויף פֿאַר אונדז אַלעמען...

— אויך פֿאַר מיר? — פֿליסטערט חיים, זוכנדיק איר קוק, וועלכער בלאָנדזשעט איבער ערנאָן..

אָט איז שוין געניאַ אין דרויסן. זי קוקט אויף ביידע, וועלכע שטעקן אַרויס זייערע פּנימער פֿון צוויי פֿאַרשידענע פֿענצטער.

— ווען וועסטו קומען קיין גבעת ברענער? — פרעגט דער ברודער איידער דער באס רירט זיך פון אָרט.

— אינגיכן... גאָר אינגיכן... — שרייט זי נאָך צו ביידע. צו דעם, וועלכער פרעגט מיט ווערטער און צו דעם, וועלכער פרעגט מיטן קוק.

— גאָר אין גיכן, גאָר אין גיכן, — פליסטערט געניאַ צו זיך, כאָטש דער אָמניבוס איז שוין ווייט אין דעם וואָלקן זאַמד, וועלכן ער האָט אויפגערודערט.

— וואָס שטייסטו אַזוי, געניאַ? — זאָגט יונה דער סעקרעטאַר, וועלכער באַגלייט יעדן פרימאָרגן דעם אָמניבוס מיט די חברים, וואָס אַרבעטן אין שטאָט. — צו וועמען רעדסטו דאָס אַזוי? — שמייכלט דער קלייענדיקער יונה, פון וועמעס אויג עס איסקאַפּעט גאַרנישט. — צום ברודער צו דיינעם? צי צו דעם איטאַליענער? זע, קינד מיינס, זיי פאַרזיכטיק! פאַרליב זיך נישט אין אים! ער געפעלט אַלע מיידלעך... דאָ, ביי אונדז אין לאַנד... אָבער דער עיקר, ער האָט אַ ווייב...

צו געניאַן דערגייט דאָס לעצטע וואָרט יונהס ווי עס דערגייט אַ פייל צו אַ לויפנדיק הירשל. געניאַ לויפט צוריק אין בית התינוקות, וווּ עס וואַרט אויף איר די אַרבעט, פנינה, דאָס שטומע מיידעלע און די אַנדערע קינדערלעך.

אָבער לויפנדיק פילט זי אַז אַ פייל איז אַריינגעפלויגן צו איר אין האַרצן. עס ווערט איר אַזוי מאָדנע שלעכט. זי וואָלט געוואָלט וויינען... זי וואָלט געוואָלט אַנידערפאַלן אַ געחלשטע, אַבי נישט פילן די פייל, מיט וועלכער יונה דער סעקרעטאַר האָט איז איר געטראָפן...

— וואָס ביסטו אַזוי בלאַס, געניאַ? פרעגט פנינה, — וואָס האָסטו באַדאַרפט אַזוי לויפן?

— איך האָב דאָך פאַרשווענדט אַזוי פיל צייט ביי דעם אָמניבוס...

— פאַרשווענדט? נאַריש קינד! דו האָסט זיך דאָך איינגעליבט... טאָ זיי גליקלעך!

— גליקלעך? ער האָט דאָך אַ ווייב...

— דער בעסאַראַבער חלוץ איז שוין אַ באַווייבטער? טאַ ווו איז זיין ווייב?

— חיים איז מיין ברודער, פנינהלע... פאַרליבט מען זיך דען אין אַ ברודער?

— איז אין וועמען האָסטו זיך פאַרליבט?

— אין איטאַליענער... — שמייכלט געניאַ מיט אַ קרענקלעך שמייכעלע.

— איך וועל דיך נישט לאָזן! גיי אַרבעטן! וועסטו פאַרגעסן אָן אים! גיי!

געניאַ גייט צו דער אַרבעט. עס ברענט ביי איר די אַרבעט איצט נאָך מער ווי אַן אַנדערש מאָל, אָבער פאַרגעסן דאָס, וואָס פנינה הייסט איר פאַרגעסן, קאָן זי נישט...

מיט דעם שניידנדן קוק פון די זייער טונקל־בלויע אויגן, מיט דעם סמוגלע פנים אַנטקעגן אירע אויגן, טוט זי אָפּ אַלע אַרבעטן פון טאָג אין בית התינוקות. עס קומט דער אָוונט, געניאַ לייענט אין בית התרבות די צייטונגען — אָבער ער שטייט פאַר די אויגן. זי נעמט זיך צו אַ בוך, אפשר וועט דאָס בוך גיכער אָפּווענדן אירע געדאַנקען? עס העלפט נישט! „איך בין פאַרליבט אין אים", פליסטערט געניאַ צו זיך ביינאַכט, ווען זי גייט שלאָפן. זי וויל שוין מער נישט אויפשטיין אין מיטן ביינאַכט, ווי זי פלעג טון ביז איצט. צוליב וואָס אַרויסקריכן פון בעט? כדי צו פאַרשן דאָס נאַכט־לעבן פון קיבוץ? וואָס גייט איר איצט אָן יענעמס לעבן? וואָס גייט איר איצט אָן פנינה? איז איר נישט אַלציינס, וואָס שלמה רעדט צו פנינהן, ווען מנוחה איז נישטאָ דערביי? עס אַרט איר נישט אויב זיאָמאַ וויינט, וואַרטנדיק אויף זיין מוטער! פנינה האָט נישט פאַרגעסן צו קומען אים זאָגן „גוטע נאַכט"! פנינה איז אומישנע נישט געקומען זאָגן אים „גוטע נאַכט!" אָבער וואָס גייט עס איצט איר אָן? קיינער גייט איר איצט ניט אָן! נאַר דער, אין וועמען זי האָט זיך אַזוי שטאַרק פאַרליבט, נאָך וועלכן עס גייט איר אויס ס'חיות... זי מוז אים זען! זי האָט אַ גוטן תירוץ — זי וויל זען איר ברודער... איז דען חיים נישט

איר ברודער? איז דען נישט אַנגענומען אין דער וועלט, אַז אַ שוועסטער פאַרט זען איר ברודער?

נאָך עטלעכע ענדלאָזע טעג פון שרעקלעכער בענקשאַפט, שטייט גנעניאַ אין מזכירות אַנטקעגן יונהן.

— אַלזאָ, ווילסט פאַרן קיין גבעת ברענער? — פרעגט יונה דער קלייענדיקער, רויט־האָריקער סעקרעטאַר מיט זיינע שאַרפע רויט־בלויע אויגן, אָנפילנדיק בשעת מעשה לאַנגזאַם זיין פיפקע מיט טאַבאַק, — עס קומען דיר שוין עטלעכע שבתים. קאָן איך דיר גאָרנישט זאָגן קעגן דעם... איבערהויפּט, אַז דו ווילסט זען דיין ברודער! האַ? דיין ברודער?...

זיין קוק שנייט ווי אַ שאַרף מעסערל איבער רויער הויט. גנעניאַן דוכט זיך, אַז איר פּנים, וועלכעס ווערט בלאַס און רויט, גיט אַרויס דעם גאַנצן אמת...

אַט־אַט, דוכט זיך איר, וועט זי נישט אויסהאַלטן און וועט אַליין אויסשרייען צום יונהן: „טו מיר עפּעס! וויל איך פאַרן זען דעם איטאַליע־נער! נישט מיין ברודער... ווילסט וויסן דעם אמת? דער עיקר מיין איך אים... אים! אים!" — אַלזאָ, יונה? פאַר איך היינטיקן פרייטיק? — ענדיקט זי מיט אַ פייערדיקן קוק, וועלכער ראַשט איבער יונהן מיט זיין ברען...

גנעניאַ וואַרט אויף דעם פרייטיק, ווי אַ פרומער ייד אויף אַ נס. „פרייטיק, פרייטיק", — חזרט זי איבער צו זיך אַליין ביי־טאָג און ביי־נאַכט. נאָך אַ טאָג ביז פרייטיק. נאָך אַ האַלבער טאָג. עס איז שוין פריי־טיק פרי. די אַרבעט אין בית התינוקות ברענט אונטער אירע הענט אַזוי, אַז פנינה האָט כמעט גאָרנישט וואָס צו טון. זי האָט דאַריבער מער צייט צו באַאָבאַכטן גנעניאַן. זי קוקט איר נאָך יעדן טריט און שריט. עס דוכט זיך איר, אַז עס בלאָזט פון גנעניאַן אַ הייסער ווינט, וועלכער איז אומ־שטאַנד צו פאַרברענען אַלעס אויף זיין וועג! „זאָל זי נישט אָפּטון צו בעאַטריטשען דאָס, וואָס מנוחה האָט מיר אָפּגעטון!", טראַכט פנינה, „אַ רחמנות אויף בעאַטריטשען! אַוועקגעפאָרן קיין איטאַליע זיך זען מיט אירע עלטערן און דאָרט געבליבן שטעקן צוליב דעם קריג... קאָן זיין ווען

זי וועט זיך צוריקקערן וועט זי שוין קיין מאַן נישט האָבן!... ערנא מי־לאַני איז אַזוי שיין! אַלע לויפן אים נאָך... זאָלן אַנדערע... אָבער נישט זי... נישט געניאַ... נישט מיין שוועסטערקע..."

— הער זיך צו, ציגן! — זאָגט פנינה ווען געניאַ איז שוין פאַרטיק — זאָלסט וויסן, אַז דאָס לעבן איז אַ גרויסער אויוון, וווּ אַלעם ברענט איבער! אַלעם! קריך נישט אין פייער אַריין, כל זמן דו קאָנסט עס אויס־מיידן!

פנינה נעמט געניאַס פנים אין אירע דאַרע הענט, זי קוקט אַריין אין אים ווי אין אַ שפּיגל, זי קושט געניאַן איןביידע באַקן, אין די אויגן, אין קאָפּ, אַזוי, אַז געניאַן ווילט זיך וויינען...

געניאַ רייסט זיך אַרויס פון אירע הענט און לויפט. פנינה רופט זי, שרייט איר עפּעס נאָך, אָבער זי וויל זיך נישט אומקוקן... זי האָט מורא פאַר עפּעס... טאָמער וועט זי זיך אומקוקן און זען פנינהס פנים, וועט זי דאָ בלייבן. וועט זי נישט פאָרן קיין גבעת ברענער... אָבער זי מוז! זי מוז! לויפט געניאַ ווייטער, ווייטער... זי קוקט זיך נישט אום, זי רופט זיך נישט אָן... אָט איז זי שוין אין דעם אָמניבוס, זי רוקט זיך אַריין אין אָמניבוס טיפער און טיפער כדי נישט צו קאָנען פון דאָרט הערן פנינהס רוף. זי וויל קיינעם נישט זען! זי מוז פאָרן אַהין! צו אים!

אָט קומט שוין דער באַס צו צו דער „אגד" סטאַנציע, וווּ עס קרייצן זיך אַזוי פיל וועגן. דאָרט דאַרף זי נעמען דעם אָמניבוס קיין גבעת ברע־נער. געניאַ שטייגט אויס פון דעם גבעת חיים אָמניבוס און שטייט און וואַרט. דער אָמניבוס איז נאָך נישטאָ. שטייט זי און וואַרט, און אין די אויערן זשומעט: „אַ אויוון... פייער... פאַרברענט ווערן... היט זיך..." און פנינהס פנים שטייט פאַר די אויגן און רופט זי צוריק.

— וווּהין גייט דער אָמניבוס? — גיט זי אַ שנעלן פרעג דעם מנהל התנועה, דעם אויפפאַסער פון דער „אגד"-באַוועגונג.

— וואָסאַרא אונטערשייד דיר, שיינהייט, וווּהין דער באַס גייט?

— ענטפערט ער איר געדולדיק ניט אַרונטערנעמענדיק קיין אויג פון דעם ליכטיקן פנים אירן — דו דאַרפסט דאָך קיין גבעת ברענער! האָסט דאָך

מיר אַזוי געזאָגט! און דער אָמניבוס גייט קיין כפר וויטקין! פאַרשטייסטו? שיין קינד וואָס דו ביסט!

— קיין כפר וויטקין? — גיט געניאַ אַ געשריי — צו מאַניאַן? צו דבורהן?

און אָט לויפט געניאַ שוין מיט איר קליין פּעקעלע און מיט אירע בויגיקע דינע הירשן־פיס, און אָט איז זי שוין אין דער ריי, וועלכע שטייט פאַר דעם כפר וויטקין אָמניבוס.

— אך ווייבער, ווייבער! — שאָקלט מיטן קאָפּ דער מנהל התנועה — וואָס שענער איר זענט, אַלץ לייכטזיניקער זענט איר! גיי, ווייס וואָס עס שטעקט אין אייך! גבעת ברענער צי כפר וויטקין?

אָבער געניאַ שמייכלט צו אים גוטמוטיק פון איר ריי. „איך היט זיך פון דעם פייער, ווי פנינה וויל דאָס האָבן", וויל זי אויסשרייען צום מנהל התנועה — „איך פאָר קיין קפר וויטקין", שרייט זי צו אים פון ווייטנס מיט אַ נצחון אין שטים, „צו מיין שוועסטער!" איז דען מאַניאַ נישט איר שוועסטער? איז דען נישט רעכט פון איר זייט צו פאָרן צו איר עלטערער שוועסטער, צו דערציילן איר וועגן איר לעבן אין קיבוץ?

וועט זיך דען מאַניאַ נישט פרייען מיט איר? אפילו איר כמורער, שטענדיק אומעטיקער מאַן, איר גרשום, וועט אויך זיין צופרידן זי צו זען נאָך אַזאַ צייט!... אַפילו איר ייִנגל — מוניק. אַפילו ער, וועלכער זעט קיינעם נישט אַ חוץ זיין אייזעלע, ער וועט זיך אויך פרייען מיט איר... זי פילט זיך פרייליך איצט. זי זיצט שוין אין אָמניבוס! פאַרפאַלן! מען וואַרט אויף מיר אין כפר וויטקין! וויל זי טראַכטן.

געניאַ איז גערעכט. אַלע פרייען זיך מיט איר! דער ערשטער, וועמען האָט זי געזען, איז געווען שמשון, דער „נהג" פון דעם „מקשר". ער האָט זיך געפרייט מיט געניאַן דער ערשטער.

— ענטפער מיר, געניאַ, — כאַפּט ער נאָך איידער געניאַס דינע האַנט איז דערטרונקען געוואָרן אין זיין לאַפּע — יאָ צי ניין?

ער פרייט זיך מיט געניאַן ווייל ער זעט אין איר פנים און אין איר גאָר קליין פּעקעלע, אַז זי קומט נישט צוריק קיין כפר וויטקין.

— דאָס הייסט, אַז דו פאַרבלייבסט אין קיבוץ? — שרייט ער אויס. אויב אַזוי, איז ווייל צו דיר! וואָס האָט אַזאַ יונג מיידל ווי דו צו טון אין מושב עובדים, וו קיין מושבניק האָט נישט קיין רעכט צו דינגען אַן אַרבעטער, צו נוצן פרעמדע הענט פאַר זיין ווירטשאַפט?

שמשון איז גליקלעך וואָס גניא קומט נישט צוריק קיין כפר וויט־קין ווינען. דער מושב, וועלכן ער ליבט אַזוי קרענקלעך איז נישט פאַר גניאַן. ער האָט זיך גענוג אָנגעפּלאָגט דאָ. זיין ווירטשאַפט האָט ער געמוזט צוריקגעבן מיט זיין נחלה צום דאָרפס־ראַט און ווערן אַ שאָפער פון „אגד". גוט וואָס דער דאָרפס־ראַט האָט גענומען אין איינ־באַטראַכט זיינע לייסטונגען, וועלכע ער האָט געליטן אין סאַמע אָנפאַנג כפר וויטקין, און לאָזט אים בלייבן ווינען אין דאָרף, אין מושב עובדים, כאָטש ער איז שוין נישט מער אַן עובד, קיין ערדאַרבעטער! גוט וואָס דאָס דאָרף טיילט אים צו אַלע רעכט פון אַ מושבניק און גיט אים אפילו הילף אַ פּאָר מאָל אַ וואָך פאַר זיין קראַנקער פרוי, פאַר זיין פרומע, וועלכע ליגט צו בעט שוין לאַנגע יאָרן. דאָס דאָרף האָט גענומען אין איינבאַ־טראַכט דאָס, וואָס פרומע האָט גענוג כוח אַוועקגעגעבן כפר וויטקין ווען עס זענען נאָך דאָ נישט געווען די שיינע פעלדער און די רייכע הויפן — בלויז מאַלאַריע, זומפּן און מאָסקיטן! טאַקע דערפאַר וואָס דאָס דאָרף אנערקענט נאָך עד היום זיינע לייסטונגען און זיין ווייבס, איז שמשון נאָך עד היום אַן אמתער חבר פון דעם מושב. ער נעמט אַנטייל אין דעם ראַט, אין דער הגנה. ער פירט זיין „מקשר" נישט אַזוי פאַר דער „אגד"-קאָאָ־פּעראַטיווע, ווי פאַר דעם מושב, פאַר זיינע אייגענע דאָרפסלייט...

שמשון איז געטריי זיינע דאָרפסלייט און זיי זענען אים געטריי. פון צייט צו צייט כאַפּט זיך אַריין איינע פון די מושבניצעס צו אים אין הויז, גיט אַ לופטער אויס דאָס בעטגעוואַנט און מאַכט פעכלדיק דאָס גאַנצע הויז. דערפאַר ווייסן שוין די כפר וויטקין־לייט, אַז זיי דאַרפן זיך נישט זאָרגן ווען זייערע קליינע קינדער ווילן פאָרן ערגעץ ווייט, באַזוכן זייערע קרובים — שמשון וועט זיי שוין פירן צום שליאַך, ער וועט זיי דאָרט איבערגעבן אין די הענט פון דעם פּאַסנדן שאָפער, וועלכער וועט דאָס

קינד צושטעלן לויט שמשונס באַפעל צום ריכטיקן פּלאַץ. און ווען מען דאַרף האָבן פון דער שטאָט אַ ביכל, אָדער אַ פּעקל, אָדער אַ רפואה — צו וועמען דאַרף מען איבערגעבן די זאַך? נישט צו שמשונען? שמשון פאַרזאָרגט יעדן איינעם מיט אַלעמען, וואָס די שטאָט פאַרמאָגט און וואָס דאָס דאָרף האָט נישט; ער איז אַן אייגענער צו יעדן איינעם פון כפר וויטקין. וואונדערט זיך דאַריבער קיינער נישט וואָס שמשון שטעלט זיך אָפּ עטלעכע מאָל אַ טאָג ביי מאַניאַס הויז איצט, בשעת זי איז אַביסל חולהוואַטע און ליגט צו בעט.

היינטיקס מאָל איז דאָס גאַנצע דאָרף באַזאָרגט מיט מאַניאַס ליגן אין בעט. ווי קאָן עפּעס געטון ווערן אין כפר וויטקין אָן מאַניאַן? אי־בערהויפּט אַזאַ אָוונט, וועלכן דאָס דאָרף האָט אונטערגענומען פאַר די ענגלישע מיליטערלייט פון דעם לאַגער, וואָס געפינט זיך ביי חירות.

פון זינט עס האָט זיך אָנגעהויבן דער קריג האָט מען אָנגעהויבן צו מאַכן אַזעלכע אָוונטן פאַרן מיליטער אין אַלע שטעט פון ארץ ישראל. אָבער כפר וויטקין איז דער ערשטער מושב עובדים, וועלכער טוט נאָך דער שטאָט און מאַכט אַזאַ אויפנאַם־אָוונט פאַרן מיליטער, ער בשותפות מיט כפר חירות. גייען ביידע מושבים, ביידע דערפער, אויף רעדלעך! ווייבער קאָכן, באַקן, גרייטן צו געבעקסן, אויפשניטן, געטראַנקען, די בעסטע פרוכטן פון די פּרדסים. די לערער פון דער שולע גרייטן צו די קינדער מיט דעקלאַמאַציעס און געזאַנגען. דער דאָרפס־אָרקעסטער טראָמ־פּייטעט אויף וואָס די וועלט שטייט; דער מוזיק־לערער איז שוין הייזע־ריק פון זיין כאָר און קוקנדיק אויף אים, זענען הייזעריק געוואָרן די קינ־דער פון אַזוי פיל פּראַקטיצירן. און דאָ, אין מיטן דערינען, איז מאַניאַ געוואָרן חולהוואַטע... און ווער קאָן האַלטן אַ גוטע באַגריסונגס־רעדע פאַר די געסט אויב נישט מאַניאַ? און ווער קאָן נאָך ווי מאַניאַ אָנשרייבן פאַר דעם הויפּט פון דאָרפס־ראַט אַזאַ גוטע רעדע ווי זי? אַ רעדע וועל־כע וועט דערלאַנגט ווערן צום מיליטער אין אַן ענגלישער איבערזעצונג, כדי די ענגלענדער זאָלן וויסן, אַז די יידן ווילן זיך באַפריינדען מיט זייערע סאָלדאַטן; אַז די סאָלדאַטן זאָלן זיך פילן היימיש אין לאַנד...

דאַריבער לויפט שמשון דער „נוהג" אַריין אין מאַניאַס הויז יעדעס מאָל וואָס ער פאָרט פאַרביי אויפן וועג צום שליאַך.

אמת, נישט יעדעס מאָל, וואָס דער „מקשר" פאָרט פאַרביי מאַניאַס הויז, וואָס שטייט ביים סאַמע וועג, האָט ער וואָס איר איבערצוגעבן פון דעם דאָרפס־ראַט אָדער פון דער צוגרייטונגס־קאָמיסיע. אָבער שמשונען גלוסט זיך סיי־ווי־סיי אַריינגיין אויף אַ מינוט צו מאַניאַן, זען וואָס זי מאַכט און אַ קוק טון אויף איר פּנים.

ווייל ווען שמשון זעט מאַניאַס פּנים, ווערט ער גאָר אַן אַנדער מענטש!

איצט, ווען זי איז חולהוואַטע און דרייט זיך אַרום אין הויז אָנגעטון אין דעם בלויען פלאַנעלענעם שלאָפראָק, דער האַלדז אונטערגעבונדן מיט אַ הויכן ווייסן קאָמפּרעס, קריצט זיך איין איר פּנים אין זיין האַרצן אַזוי, אַז ער קאָן עס נישט פאַרגעסן אַ גאַנצן טאָג. ווען שמשון זעט מאַניאַן אַזוי, דוכט זיך אים, אַז ער שטייט ווי אַ קנעכט פאַר אַ גראַפיניע, אין וועמענס בלויע אויגן עס וויגט זיך אַן אַלטע דערינערונג אָדער אַ בלויע הילפסלאָזע בענקשאַפט נאָך אַ זאַך, וועלכע וועט זיך שוין מער קיינמאָל נישט אומקערן, נאָך וועלכער עס בענקט זיך דאָך. אין אַזעלכע מינוטן ווילט זיך אים פאַלן צו אירע פיס מיט אַן אָנגעבויגענעם קאָפּ, קושן אירע הענט און בעטן ביי איר אַ נדבה: אַ גלעט איבערן קאָפּ... שטייט ער אָפּט פאַר מאַניאַן אָן לשון. אויך מאַניאַ שטייט פאַר אים אָן ווערטער. עס דוכט זיך איר, אַז זי זעט אין זיין שמייכעלע עפּעס, וואָס עס דערמאַנט איר אין איר אַמאָליקן חתן, מוסיאַן, מיט וועלכן זי האָט קיינמאָל נישט חתונה געהאַט. פון דעם־אָ לאַנגן שטיין און קוקן איינער אין דעם צווייטנס אויגן, ווערט מאַניאַן עפּעס אומבאַקוועם. גיט זי זיך אַ ווייצל און אַ פאָר מיט דער האַנט איבער זיין נאָז. דאַן ווערט מאַניאַ אויס גראַפיניע און איז צוריק די בעסטע מושבניצע פון כפר וויטקין. אָבער אַרונטערנעמען פון איר זיינע אויגן ווילט זיך אים דאָך נישט... שטייט ער אַזוי ביז איינער פון זיינע פּאַסאַזשירן ווערט אומגעדולדיק און גיט אַ בלאָז דעם שופר. דער שופר דערמאַנט שמשונען, אַז ער איז

דער „נהג" פֿון „מקשר". ער לויפֿט אַרויס... און עס ווילט זיך אים דאָן זינגען און שרייען אויף אַ קול; זינגען אַן אַמאָליק ליד פֿון רוסלאַנד, ווען ער איז נאָך געווען אַ גימנאַזיסט און פֿלעג ביינאַכט זיך שפּילן שפּעט מיט גימנאַזיסטקעס איבערן בוג.

אַזוי לייכט, אַזוי יינגליש, פֿילט זיך שמשון יעדעס מאָל וואָס ער זעט מאַניאַן, אַז עס איז געוואָרן אַ נויטווענדיקייט פֿאַר אים זי צו זען. ווען זי איז געזונט, זעט ער זי אָפֿט אין דער הגנה, אין דאָרפֿס־ראַט, ווו זיי זענען צוזאַמען אין איין קאָמיסיע... שווער איז געוואָרן פֿאַר אים ווען מאַניאַ האָט זיך פֿאַרקילט. כדי צו זיין אומשטאַנד פֿאַרצווייצן ביי דעם וויכטיקן אָוונט, האָט דער דאָקטאָר איר געהייסן בלייבן אין הויז ביזן סאַמע „נשף". זוכט דעריבער דער בענקענדיקער שמשון יעדעס מאָל אַ תירוץ אַריינצוקומען צו מאַניאַן אויף אַ מינוט. אַ רפֿואה, אַ בוך, אַ באַפֿעל פֿון דאָרפֿס־רט, אַ באַשלוס פֿון דער קאָמיסיע.

אָבער איצט האָט ער דעם בעסטן תירוץ — ער פֿירט צו מאַניאַן אַ גאַסט! אַזאַ גאַסט! געניאַן! שרייט ער אויס, צופֿירנדיק געניאַן צו דער אונטערשטער טיר. שרייט און רופֿט, און גייט אַריין מיט איר.

— אַזאַ גאַסט! — פֿליסטערט מאַניאַ און באַקוקט נייגעריק געניאַן.

אָבער שמשונען איז נישט גענוג וואָס זי קוקט אויף געניאַן. ער וויל אויך האָבן פֿון איר אַ קוק. דעם בלויען קוק, וועלכער איז ווי אַ באַלזאַם צו אַן איינזאַמען מענטשן ווי ער. וואַרט ער און וואַרט אויף מאַניאַס קוק אַזוי לאַנג, ביז אַן אומגעדולדיקער פּאַסאַזשיר פֿון שטאָט האָט נישט אויסגעהאַלטן און האָט אַ בלאָז געטון מיטן שופֿר פֿון זיין אָמניבוס.

איז שמשון אַרויסגעלאָפֿן ווי אַ צערייצטער הונט, איבערלאָזנדיק געניאַן מיט מאַניאַן.

— ווער האָט עס אַזוי קיין צייט נישט? — האָט ער אויסגערופֿן און זיך אַ כאַפּ געטון צום רעדל פֿון זיין אָמניבוס.

— אַזאַ מאָדע ביי אייך, וואָס דער נהג גייט אַריין פֿראַווען וויזיטן בשעת ער פֿירט זיין „מקשר"? — האָט זיך אָנגערופֿן מיט גיפֿט דער שטאָטישער אומגעדולדיקער פּאַסאַזשיר.

— וועמען עס געפעלט נישט אונדזער מאָדע, קאָן גיין צופוס! — האָט זיך אָנגערופן אַ מושבניצע פון כפר וויטקין. — ביי אונדז איז נישט תל־אביב! מיר האָבן צייט! אָבער, דער עיקר וויל איך אַז איר זאָלט וויסן, אַז ביי אונדז אַ „נהג" איז אַ מענטש, אַ חבר פון דעם מושב! און ווען דער שאָפער, דער חבר אונדזערער, פילט פאַר נויטיק אַריינצוגיין אויפן וועג אין אַ הויז, איז אַ סימן, אַז ער דאַרף דאָס טון! און קיינער האָט נישט וואָס צו קריטיקירן אונדזער נהג! מיר נעמען נישט אָן קיינע באַפעלן פון תל־אביב. אונדזער נהג טוט ווי ער דאַרף טון, ווייל ער דאַרף אַזוי טון!

עלפטער קאַפּיטל

„ווייל ער דאַרף אַזוי טון", האָט געהאַלטן אין איין זשומען אין שמשונס אויערן, ווען ער האָט אוועקגעשטעלט זיין אָמניבוס ביי דער צרכניה (קאָאָפּעראַטיווע) פון כפר וויטקין. צעגאַנגען זענען זיך די פּאַסאַזשירן, יעדער איינער איז זיך צעלאָפן אָן זיין זייט, צו זיין היים. שמשון האָט יעדן איינעם איבערגעגעבן זיינע פּעקלעך און גרוסן פון דאָ און פון דאָרט. אין דער שטילקייט פון דעם דאָרפס־אָוונט איז ער אַוועק צו זיך אַהיים. אין אמתן גערעדט האָט ער קיין גרויסן חשק נישט געהאַט צו גיין צו זיך אַהיים... ער האָט געוווּסט אַז זיין פרומע ליגט ווי שטענדיק, אַז אירע גרינע אויגן שטאַרטשען אַרויס פון איר פאַרגרינטן פון מאַלאַריע פּנים. ער האָט געוווּסט, אַז זי וועט אים באַגעגענען ווי שטענדיק מיט אַ ברוגז פּנים, גלייך ווי ער איז שולדיק אין דעם, וואָס זי איז אַזוי פאַרקריפּלט געוואָרן פון די אַלע קראַנקהייטן, פון וועלכע זי האָט זיך אָנגעליטן אין דעם לאַנד און אין כפר וויטקין.

ער האָט געוווּסט, אַז קיין וועטשערע איז נישט אָנגעגרייט פאַר אים, אַז ער וועט דאַרפן צונויפשטעלן אויף שנעל אַ שטיקל וועטשערע פאַר זיך און אויך פאַר איר, אויב זי האָט נאָך נישט געגעסן, ער וועט איר דערלאַנגען דאָס עסן, כאָטש ווען ער איז נישטאָ נעמט זי זיך אַליין.

ער האָט געוווסט, אַז קיין גרויסן אַפּעטיט צום עסן וועט ער נישט האָבן, כאָטש, בשעת דער אַרבעט, איז ער שטענדיק גאַנץ הונגעריק און יעדער געשמאַקער ריח פון געקאָכטע עסנוואַרג רייצט אים און גיט אים בויך־ווייטיקן פון הונגער.

און נאָכן עסן? וועט ער גיין צו אַ פאַרזאַמלונג פון דעם מושב, און אויב עס איז היינט נישטאָ קיין פאַרזאַמלונג, וועט ער אַריינגיין אין בית התרבות און אַריינקוקן אין אַ צייטונג ביז עס וועט קומען די שעה פון גיין שלאָפן.

נישט שטענדיק שלאָפט שמשון איין, כאָטש ער איז זייער מיד פון דעם טאָג אַרבעט. אַפילו ווען ער שלאָפט באַלד איין, געדויערט נישט לאַנג זיין ערשטער דרעמל. און ווען ער כאַפּט זיך אויף פון שלאָף, ליגט ער לאַנג און לייענט יידישע געשיכטע־ביכער כדי צו פאַרגעסן אין דעם פאַלקס פאַרגאַנגענהייט זיין קעגנוואַרט. כדי צו פאַרגעסן, אַז ער איז נאָך איינזאַמער פון אַן אַלמן, אַז ער האָט נישט מיט וועמען אין זיין הויז אויסצורעדן אַ וואָרט! אָפטמאָל, ביינאַכט, בייסט ער דעם לייַלעך און דאָס קישן כדי צו באַזיגן זיין טעמפּעראַמענט, וועלכער זאָגט זיך אָפּ צו שטאַרבן נאָך דערפאַר, וואָס זיין ווייב איז געוואָרן אַ קריפּל פון מאַלאַריע און טיפוס.

שמשון איז געגאַנגען אַהיים. איצט, נאָך מער ווי פריער, האָט גע־זשומעט אין די אויערן: „ווען אונדזער נהג גייט אַריין אין אַ הויז איז אַ סימן אַז ער דאַרף אַריינגיין...”

„דאַרף איך אַריינגיין?”, האָט ער זיך געפרעגט. „פאַרוואָס דאַרף איך? איך מוז! איך וויל! וויל אָן איר פּנים פאַר מיינע אויגן — וואָס איז מיין לעבן ווערט? אָבער ווען דער מושב ווייס אַז איך גיי אַריין נאָר דערפאַר, וואָס איך וויל, וואָס איך מוז זען מאַניאַן, און נישט ווייל איך דאַרף איר עפּעס איבערגעבן, וואָס וואָלט ער געזאָגט? און וואָס זאָגסטו, מאַניאַ? איך האָב דיר נאָך קיינמאָל נישט געזאָגט, אַז איך ליב דיך, אָבער עס איז דאָך אַזוי קלאָר, אַז דו פאַרשטייסט עס אַליין! אָבער —

וואָס וועט אַרויסקומען פון דעם, וואָס איך ליב דיך? ליבסטו מיך אויך, מאַניאַ? וואָס זאָגסטו דערויף, מאַניאַ? וואָס זאָגסטו?"

פונקט אין דער צייט ווען שמשון איז געשטאַנען ביים טויערל פון זיין הויפל און האָט געוואָלט טרעפן וואָס מאַניאַ וואָלט געזאָגט, ווען זי וויים, אַז ער האָט זי ליב, איז מאַניאַ געשטאַנען ביי זיך אין קיך, און קוקנדיק מיט ליבע אויף געניאַן, אַזוי געזאָגט צו איר:

— און איך, נאַר, האָב געמיינט אַז דו ביסט געקומען אַהערצו ווייל עס איז אויס מיטן קיבוץ! ווייל עס איז דיר שוין נמאס געוואָרן דאָרטן. איך האָב זיך אַזוי געשראָקן פאַר דעם. צום סוף... הייסט עס, אַז דיין ערשטן שבת, וואָס האָסט באַקומען גיסטו מיר?

— אין אמתן גערעדט, מאַניאַ, בין איך געקומען נאָך אַן עצה. עס האָט עפעס פאַסירט ביי מיר אין מיין לעבן. וואָלט איך געוואָלט וויסן, וואָס דו דענקסט דערויף. פנינה זאָגט, אַז מען דאַרף זיך היטן פון דעם פייער. אָבער דו, מאַניאַ? פאַרשטייסט, מאַניאַ?...

— רעד אָפענע דיבורים, געניאַ! וואָס? ווער? ווען? זיך פאַרליבט? ווילסט חתונה האָבן?

— ער האָט אַ ווייב, מאַניאַ.

גרשומס אַריינקומען אין הויז אַריין האָט איבערגעשלאָגן דעם גע־שפרעך. מאַניאַ האָט באַדאַרפט מאַכן וועטשערע, כאָטש זי איז נאָך אַלץ געווען אַביסל חולהוואַטע.

אין מושב פיעסטשעט מען זיך נישט ווען מענער קומען אַהיים הונ־געריקע פון פעלד!

איז געוואָרן אַ טומל, אַ געפּילדער, מען פרעגט פראַגעס, מען שטעלט צום טיש. אפילו דער כמורער, שטענדיק שווייגנדיקער גרשום, האָט גע־וואָלט ווימן ווי עס געפעלט געניאַן דער קיבוץ און וואָס מען טוט אין קיבוץ, ווי אַזוי זי אַרבעט דאָרט? ביי וואָס און צי עס געפעלט איר? און נאָך וועטשערע האָבן גרשום מיט מוניקן אָפּגעפירט געניאַן צו דבורהן, ווייל ביי מאַניאַן איז נישט געווען קיין פלאַץ פאַר אַ מיידל צו נעכטיקן.

איז געבליבן אַז מען וועט רעדן וועגן די וויכטיקע זאַכן מאָרגן, ווען גניאַ וועט קומען אינדערפֿרי פֿון דבורהן.

אויף מאָרגן איז געווען שבת. אַ שבתדיקע אַטמאָספֿער האָט גע־הערשט ביי דבורהן. גענוג געהאַרעוועט שבתים און יום־טובים אין אַמע־ריקע! דאָ, ווען עס קומט שבת, שפּרייט ער זיך אויס אין דבורהס געמיט, אין האַרצן פֿון ישראלן איר מאַן, וועלכער גייט אַפֿילו נישט אַ קוק טון אויף דעם פּרדס! דעם שבת קאָן מען אָנטאַפּן אין יעדער ווינקעלע פֿון זייער אָרימער קליינער ווירטשאַפֿט. קיכעלעך און פֿלעצעלעך און אַ ווייס טישטוך און פֿלעקן פֿון ווייַן אויפֿן טישטוך. אַ הויז פֿול מיט עסנוואַרג — קומט מענטשן, עסט און טרינקט! עס איז שבת אויף דער וועלט. שבת מיט אַלע פּיטשעווקעס! אָבער דער שבת איז געווען אַן אויסערגעוויינלע־כער שבת, ווייל שבת-צו־נאַכט דאַרף פֿאָרקומען דער „נשף״ פֿאַר דעם מיליטערישן לאַגער פֿון נעבן כפֿר חירות און דבורה איז געווען אין דער קאָמיסיע, וועלכע האָט צוגעגרייט פֿאַר דעם מיליטער די גוטע געבעקסן פֿאַר נאָך דער פֿאָרשטעלונג.

דבורה האָט באַלד אַריינגעפֿירט גניאַן אין אַ קליינעם קאַמערל, נעבן דעם שטאַלכל, און האָט איר געוויזן וואָס עס איז געבאַקן געוואָרן פֿאַר דעם וויכטיקן נשף פֿאַרן מיליטער. דערנאָך האָט זי אַריינגעפֿירט גניאַן צוריק אין קיך אַריין, און, אָנווייזנדיק אויף דעם דיל, ווו עס איז געשטאַנען דאָס קליינע טישל, אַזוי געזאָגט בלשון ווונק און רמז:

— קיכעלעך און אַ טרונק צו די קיכעלעך איז איין זאַך, אָבער די צווייטע זאַך טאָרן מיר אויך נישט פֿאַרגעסן... גוטע באַציאונגען מיט די סאָלדאַטן? אוודאי און אוודאי! אָבער אין די הענט מוז מען האָבן עפּעס. און דיין דבורה, ווייזט אויס, טויג זיך אויס צו דעם!

און דבורה גיט אַ פֿיר מיט דער האַנט איבער דער קיך און ווייזט איר אָן אויף די באַלאַטעס (די שטיינערנע קוואַדראַטן) פֿון אונטערן טיש.

קוקט גניאַן אויף דעם דיל און זעט דאָרט גאָרנישט.

אָבער דבורה זעט יאָ מיט אירע שטאָל־גרויע אויגן, וואָס עס ליגט דאָרט אונטער די באַלאַטעס, כאָטש דער דיל איז גאַנץ ווי עס דאַרף

זיין אַ דיל אין אַ קיך. זי זעט דאָרט די ביקסן, וועלכע עס האָט ערשט נישט לאַנג דאָרט באַהאַלטן כפר וויטקין ביי איר, ווייל מען איז זיכער, אַז אַפילו עס זאָל ווען קומען צו אַ זוכונג, וועט מען נישט זוכן ביי דעם אַלטן פּאַרפּאָלק פון אַמעריקע קיין געווער.

ישראלן פאַרדריסט וואָס דבורה גיט אוים אַזאַ וויכטיקן סוד צו געניאַן. ווייל ער אויסשרייען עפּעס אויף „לשון קודש", ווי אַמאָל, אין אַמעריקע, אַז דער „ערל", דער קונה זאָל נישט פאַרשטיין. לאַכן זיי אַלע צוזאַמען: ער, געניאַ און דבורה פון דעם „לשון קודש".

— דער פעטער ישראל האָט פאַרגעסן, אַז איך בין „מבין כל די־בור" — לאַכט געניאַ און קלאַפּט אים איבער דער פּלייצע. — אָבער, זאָרגט זיך נישט, פעטער ישראל, איך קאָן האַלטן אַ סוד... אָבער איך האָב נישט געוווסט, אַז די מומע דבורה איז אַזאַ מזיק!

אין אמתן ווייסט געניאַ נאָך אַלץ נישט וואָס עס איז דאָרט באַ־האַלטן. ווען זי שעמט זיך נישט, וואָלט זי אויפגעהויבן די באַלאַטעס און אַ קוק געטון; אָבער עס פּאַסט נישט. דבורה וויל געניאַן פאַררעדן די ציין, אַז געניאַ זאָל נישט געדענקען וועגן דעם ווונק צום דיל. ווייל דבורה האָט זיך בשעת מעשה דערמאַנט אָן דער שבועה, וועלכע זי האָט גע־געבן צום דאָרפס־ראַט אין כפר וויטקין. זי פילט אַ גרויסע שרעק אין האַרצן... זי געדענקט גוט די שבועה... אַ שבועה אַז קיינער וועט נישט וויסן וואָס מען האָט ביי איר באַהאַלטן! אַ מאָדנע שבועה האָט זי געגעבן אין יענעם אָוונט. קיינעם נישט געזען, נאָר אַ פּאָר אויגן האָבן אַרויס־געקוקט פון צוויי לעכער, וועלכע זענען געווען אויסגעשניטן אין אַ שפּאַ־ניער ווענטל. נאָר אַזוי האָט זי געמוזט שווערן: נישט זעענדיק די, וועל־כע האָבן זי געפרעגט צי זי וויל ביי זיך באַהאַלטן געווער. זי האָט גע־שווירן... און דאָ, מיטאַמאָל, האָט זי זיך אַרויסגעכאַפּט! זיך געוואָלט באַרימען פאַר איר געניאַן. פאַר איר טאָכטער, וועלכע וועט דאָך אפשר אַמאָל ווערן איר שנור. זיך אַזוי אַרויסגעכאַפּט!

פאַרדריסט דבורהן ביז גאָר, וואָס זי האָט זיך אַזוי אַרויסגעכאַפּט. זי וויל פאַררעדן די ציין מיט די רייכע געבעקסן, וועלכע זי האָט אָנגע־

גרייט פאַר דעם „נשף״. אָבער זי פילט, אַז גניא איז דאָך חושד אין עפּעס, כאָטש זי האָט שוין אויפגעהערט צו קוקן צום דיל... דבורה פירט אַרויס גניאַן פון הויז. זי וויל איר ווייזן דעם נייעם איבערגעבראַכטן אויס־געפּלאַסטערטן שליאַך, וואָס פירט פון מיליטערישן לאַגער קיין כפר וויטקין. אפשר וועט דאָס העלפן אָפּמעקן פון גניאס זכרון דבורהס פריערדיקע רייד וועגן דיל?

— ווי אַזוי געפעלט דיר אונדזער שליאַך? — זאָגט זי. — דאָס האָבן די ענגלענדער געטון אויף זייער חשבון. זיי דאַרפן דאָך פאַרבייפאָרן מיט זייערע לאַסט־אויטאָמאָבילן. אָבער די טראַקטאָרן — דאָס איז אונדזער אַרבעט! גוטע אַרבעט! די בעסטע! אַליין געטון און אַליין באַשלאָסן... און דיין דבורה האָט אויך אַ דעה געהאַט ביים באַשליסן. אַזוי איז עס דאָ! מען וווינט ביי זיך אין לאַנד, ביי זיך אין מושב האָט מען די דעה צו באַשליסן וועגן דעם אייגענעם טראַקטאָר. וועגן דער שולע. כאָטש קיין קינדער האָב איך אין שולע נישט. עס איז אָבער מיין דאַרף. נישט אַזוי? מיין שולע! מיין מושב עובדים! מיר וועלן דאָך אייביק נישט לעבן. וועלן דאָך די קינדער איבערנעמען דאָס דאָרף נאָך אונדז. וויל איך, דבורה, אַז די קינדער זאָלן זיין געלערנטער פון אונדז. זיי זאָלן קאָנען מער פון אונדז... און כדי צו קאָנען מער, דאַרפן זיי לערנען בעסער. און כדי צו לערנען בעסער — דאַרף מען האָבן אַ גוטע שולע. מען טאָר נישט אַריינ־זעצן אין איין קלאַס „איסע מיט שטריסע״, כדי איינצושפּאָרן געלט! האָט דיין מומע דבורה איבערגעוווינגן. די זאָגן, — עס מאַכט נישט אויס! און די, מיט וועלכע דיין מומע דבורה האָט געשטימט, האָבן גע־זאָגט: „זאָל קאָסטן צוויי מאָל אַזוי פיל! זאָל מען די קינדער פירן אַלע טאָג אין כפר וויטקין אין דער גרויסער שולע אַריין, ווו מען וועט פאַר יעדן קינד געפינען זיין פּאַסנדן קלאַס!״ אַזוי, קינד מיינס, פילט מען, ווען מען לעבט אין דיין אייגן לאַנד, אין דיין אייגן דאָרף!

דבורה פירט גניאַן צו די ציגן אין שטאַלכל אַריין. גניא פאַלט צו צו די ציגן; זי גיט זיי אַ כאַפּ ביי די סטענגעס און לויפט מיט זיי אַרויס אין פעשע, ווי אַמאָל. דבורה קאָן איר נישט נאָכלויפן אַזוי שנעל. שטייט

דבורה און קוקט איר בלויז נאָך מיט אַ שמייכעלע פון אַ ליבנדער מוטער.

געניאַ לויפט און לויפט און די צעשראָקענע ציגן לויפן מיט איר איבער גריבלעך און דערנער. זי לאָזט זיי שטיין ביי אַ דין מאָגער גע־וויקסעלע און זי אַליין לויפט צום ים.

געניאַ קוקט צו זיינע כוואַליעס. רואיק און ריטמיש פאַלן זיי צום ברעג אָן רוגז און אָן וויטיק, גלייך ווי זיי האָבן באַשלאָסן זיך איבער־צוגעבן זייער גורל. צו בלייבן דאָרט אין דעם ים, ווו גאָט האָט זיי אָנ־געצייכנט זייער פּלאַץ. עס דוכט זיך געניאַן, אַז אויך איר מוטער האָט זיך שוין באַרואיקט דאָרט, אינעווייניק, ערגעץ ווייט ווייט, אין די טי־פענישן פון ים. אַז זי האָט זיך שוין אויך אונטערגעגעבן איר גורל און זי רופט שוין נישט געניאַן ווי אַמאָל...

פאַרוואָס דוכט זיך אַזוי געניאַן? ווייל איצט וואָלט זי שוין מער נישט געוואָלט גיין אין די כוואַליעס אַריין ווי אַמאָל, ווען זי איז געווען אַזוי עלנט דאָ, ביי דעם נייעם ברעג. דעמאָלט האָט זי דאָך קיינעם נישט געהאַט דאָ! איצט האָט זי דאָ שוין אַזויפיל שוועסטער... איז דען פנינה נישט איר שוועסטער? און מאַניאַ? אָט־אָ די שוויינגדיקע מאַ־ניאַ — וויפל געטריישאַפט זאָגט זי אַרויס מיט איר בלויען קוק? און אַפילו דער שווייגנדיקער גרשום, איר שטילער, ווי אַ גרויע כמארע מאַן? און שמשון — איז ער דען איר נישט ווי אַ ברודער? האָט ער זיך נישט דערפרייט מיט איר ווי עס דערפרייט זיך אַ ברודער?

ברודער? האָט זי דען נישט געפונען דאָ איר ברודער, דעם ברודער וועלכן זי האָט קיינמאָל נישט געקאָנט און וועלכן זי האָט דערקאָנט בלויז פון איין פראַגע זיינער. „זאָג, געניק, בין איך?...״ הייסט עס, חיימקע, אַז עס פלאָגט דער געוויסן? אוי, ברודער מיינער! דיך פאַרלאָרן אויף די כוואַליעס פון ים און דאָ, אין גבעת חיים, דיך צוריק געפונען!

געניאַ קוקט מיט אָנגעגאָסענע אויגן אין די שטילע רואיקע כוואַליעס.

„האָסטו זיך שוין באַרואיקט דאָרט, מאַמע?״ פליסטערט זי שטיל.

„איך בלייב דאָ, מאַמע! איך האָב דאָ געפונען אַזוי פיל... איך האָב דאָ

געפונען מיין פארלוירענעם ברודער. דיין זון, דיין חיימקען. אָבער דאָס איז נישט אַלעס. מאַמע! איך האָב דאָ געפונען... ליבע... איך האָב מיך אַזוי פאַרליבט! אַזוי שטאַרק פאַרליבט... איך וויל בלייבן לעבן, מאַמע!

צוועלפטער קאַפּיטל

אָבער נישט לאַנג קאָן געניאַ בלייבן אַליין, קוקן אַליין אויף די כוואַליעס. דבורה און ישראל לויפן איר נאָך דערשראָקענע. זיי געדענקען נאָך פון אַמאָל (עס דוכט זיך שוין אַזאַ לאַנגע צייט אין דעם!) ווען מאַ־ניאַ האָט געראַטעוועט מיט איר שאָס געניאַן פון לויפן אין די כוואַליעס אַריין. דאַרף מען דאָך זי היטן אויך איצט! קומען זיי צולויפן ביידע, פאַרסאַפּעטע, צום ברעג ים מיט אַ תירוץ, אַז עס איז שוין צייט צו עסן פרישטיק. נאָכן פרישטיק ווילן זיי נעמען געניאַן אין „בית העם״ פון כפר וויטקין, כדי זיך באַרימען פאַר איר מיט די קולטור־רעפּעראַטן, פון וועלכע זיי געניסן יעדן שבת. מיט דער צייט, ווען כפר חירות וועט אויס־וואַקסן, וועלן זיי האָבן אַן אייגענעם „בית העם״ און דאָרט וועלן זיי האָבן אייגענע רעפּעראַטן, אייגענע קולטור.

— אָבער ווען וועט קומען די צייט? — זאָגט ישראל אַביסל פּע־סימיסטיש — אונדזערע אַמעריקאַנער, וועלכע האָבן געקויפט זייערע נחלות דאָ, אין חירות, שיקן דאָס געלט צום „יכין״ ער זאָל אויסהאָ־דעווען אַ פּרדס, אָבער אַליין איילן זיי זיך נישט צו קומען אַהערצו. דער־פאַר וואַקסט חירות נישט...

דבורהס אויג ווערט דערביי שאַרפער און גרויער ווי שטענדיק. זי זעט בשעת מעשה פאַר זיך איר אַמעריקע, וווּ זי האָט איבערגעלאָזט אירע צוויי זין, די גוייִשע סביבה אין דעם קליינעם שטעטל פון אי־לינאָי, וווּ איינער אַרבעט אַלס דאָקטאָר און דער צווייטער אַלס אַדוואָ־קאַט... עס גייט בשעת מעשה אַ פּלי דורך דער געדאַנק וועגן די זין. מיט וועמען גייען זיי אום? מיט וועמען פירן זיי ליבעס? מיט וועמען וועלן זיי חתונה האָבן? אפשר האָבן זיי שוין חתונה געהאַט און זיי מאַכן אַ

שווייג? אַט־אָ דער שווייגן איז אַזוי שווער... נישטאָ קיין בריוו אַזאַ לאַנגע צייט! פאַרוואָס?

נאָך דער „קולטור" פון כפר וויטקינס „בית העם" דאַרף מען שוין לויפן עסן מיטאָג. מיטן מיטאָג פאַרקלאַפּט זיך דבורה אַביסל דעם קאָפּ.

נאָכן מיטאָג גייט ישראל שלאָפן דעם זיסן שבתדיקן שלאָף, אויף וועלכן ער וואַרט אַ גאַנצע וואָך. אַזויפיל יאָרן האָט ער אים דורכגעלאָזט אין אַמעריקע! אין משך פון אַזויפיל יאָרן געפּראַצעוועט און נישט גע־ווּסט פון שבת־רו און שבת-שלאָף!

— זאָל ער זיך אויסשלאָפן! שבת איז ער שטענדיק שלעפעריק! — גיט דבורה אַ גוטמוטיקן מאַך מיט דער האַנט אין דער זייט פון דעם שלאָפצימער. זי פירט אַרויס געניאַן פון דער הייזקע צו כאַפּן אַביסל זון אויף דער באַנק, וועלכע שטייט ביים טויערל.

געניאַס האָפענונגען — זיך צו באַפרייען פון דבורהן, גייען צו גרונט. זי האָט אַזוי געהאָפט און געוואַרט אויף דער שעה, ווען דאָס אַל־טע פאָרפאָלק וועט גיין כאַפּן דעם שבתדיקן דרעמל. דאַן וועט זי אַוועק־לויפן צו מאַניאַן און מיט איר רעדן וועגן די זאַכן, וועגן וועלכע זי איז געקומען רעדן! נאָך ביז איצט נישט געהאַט קיין מעגלעכקייט צו רעדן. וואַרט דען נישט מאַניאַ, אַז זי זאָל איר דערציילן אין וועמען זי האָט זיך אַזוי פאַרליבט! ביזן טויט!?

אָבער פון דבורהן רייסט מען זיך נישט אַרויס אַזוי שנעל. זי אַליין וואָלט אויך געוואָלט וויסן ווי עס גייט געניאַן דאָרט אין קיבוץ. ווי גע־פעלן איר די חברים פון קיבוץ, די יונגעלייט... אַך, ווי דבורה וואָלט געוואָלט וויסן צי זי האָט נאָך האָפענונג, אַז געניאַ זאָל אַמאָל ווערן איר שנור! דאַריבער ציט זי אַזוי פּאַמעלעך איר געשפּרעך. און דערפון ווערט געניאַן אומעטיק און נודנע. קאָן זי דען דבורהן דערציילן דאָס, וואָס זי וואָלט דערציילט מאַניאַן?

רייסט זיך געניאַ אַרויס קוים מיט צרות פון כפר חירות און לויפט צופוס קיין כפר וויטקין, צו מאַניאַן.

אָבער ביי מאַניאַן אין הויז איז איצט אויך נישט די שעה פאַר

אזעלכע געשפּרעכן. דאָס הויז איז פול מיט מענטשן. שכנות, וועלכע האָבן א גאַנצע וואָך נישט געקאָנט געפינען גענוג צייט אַריינצוקומען מבקר־חולה־זיין מאַניאַן, כאַפּן און טוען דאָס איצט, כאָטש זיי ווייסן שוין, אַז מאַניאַ איז געזונט און וועט זיין פאַרזיצערין פון אָונט פאַרן מיליטער, ווי עס איז פּלאַנירט געוואָרן לכתחילה.

עס שטייט אין דער לופט פון עסצימער אַ רעש פון אַלערליי קולות, ס׳רוב פרויען־שטימען. אַלע ווילן דערציילן מאַניאַן ווי עס זענען פאַר־ענדיקט געוואָרן די צוגרייטונגען צו דעם היסטאָרישן אָוונט.

מאַניאַ לאַכט אויף אַ קול און שמייכלט צו גניאַן אַלע ווײַלע אין געהיים, ווי איינער זאָגט: „זעסט דאָך, ווהין דו ביסט אַריינגעפאַלן! איך בין אויך אַריינגעפאַלן, קינד מיינס! מיך נודיעט אויך פון זיי און פון פיל אַנדערע זאַכן. אָבער אַזוי איז שוין דאָס לעבן!״

שמייכלט גניאַ צוריק צו מאַניאַן. זי גייט אַרויס אין הויף זיך באַ־שעפטיקן מיט די הינער און מיט די הינדיקעס, פון וועלכע זי איז אַזוי ווייט אין גבעת חיים. אָט גייט איר נאָך אין הויף אַריין גרשום, מאַ־ניאַס כמורעדער מאַן. ווייזט אויס, אַז ער לאַנגווײַליקט זיך אויך אין הויז מיט אַזויפיל ווייבער אַרום מאַניאַן.

ער וואָלט געוואָלט האָבן מאַניאַן פאַר זיך, פאַר זיך אַליין, נישט טיילן זי מיט דער גאַנצער וועלט מענטשן! אָבער פון זינט ער האָט חתונה געהאַט מיט מאַניאַן האָט ער נאָך קיינמאָל נישט געהאַט דעם גע־פיל, אַז זי איז בלויז זיינע. אמת, מאַניאַ האָט אים קיינמאָל נישט גע־נאַרט: אפילו ווען ער האָט איר געבעטן אַז זי זאָל חתונה האָבן מיט אים נאָך איר חתנס פּלוצימדיקן טויט, האָט זי אים אָפן געזאָגט, אַז איר מור־סיאַן וועט זי קיינמאָל אין לעבן נישט פאַרגעסן! אַז זי איז מסכים חתונה צו האָבן מיט אים בלויז דערפאַר, וואָס זי וויל אויך פאַרלאָזן די קבוצה, ווו עס איז איבערגעברענט געוואָרן איר האַרץ. דערפאַר האָט זי געוואָלט גיין אויף התיישבות אין אַ מושב עובדים.

ער האָט געוווסט פון אירע אייגענע ווערטער, אַז זי וויל זיך פאַר־געסן אין אַ נייער אונטערנעמונג, ווי עס איז געווען דאַן כפר וויטקין:

אַ דאָרף פון עטלעכע פאַרלעך, אָבער אַ דאָרף בלויז אין נאָמען! — אין רעאַליטעט — אַ גרויסער טאָל פון זומפּן, און צווישן זיי זאַמדן. פלעג גרשום מקנא זיין יעדן איינעם פון די מושבניקעס, וועלכנס ווייב איז געגאַנגען צוליב איר מאַן, און נישט צוליב איר אידייע צו באַזעצן עמק חיפר! ער פלעג זיין אייפערזיכטיק צו יעדער שטיקעלע ערד, וועלכעס מאַניאַ פלעג אָנרירן מיט אירע הענט, וועלכעס פלעג אין אירע פלינקע איבערגעגעבענע הענט פאַרוואַנדלט ווערן אין פרוכטבאַרן באָדן. ער פלעג זיין אייפערזיכטיק צו די בהמות, צו די עופות, וועלכע זי האָט געציכטעט מיט אַזויפיל ליבע און אויפמערקזאַמקייט. ער איז אַפילו געווען אייפערזיכטיק צו זיין אייגן קינד, וועלכעס האָט באַקומען פון מאַניאַן אַזויפיל ליבע, צו אירע עופות און בהמות...

איין זאַך האָט גרשום קיינמאָל נישט געקאָנט פאַרשטיין: פאַרוואָס מאַניאַ האָט אַזוי ליב איר יינגל, מוניקן, פון זינט זיין געבורט? זי האָט קיינמאָל נישט אַרויסגעוויזן קיין ליבע צו אים, צו זיין פאָטער. ער קאָן זיך אַפילו נישט דערמאָנען, אַז זי האָט אים ווען אַ קוש געגעבן. אַפילו ווען זי שמייכלט צו אים, דוכט זיך אים אַז דאָס זענען אָפּפאַלן פון שמייכלען, מיט וועלכע זי באַשענקט די גאַנצע וועלט. צופעליקע איבערבלייבענישן אויף איר פּנים, אויף אירע ליפּן, אין אירע אויגן. זיי פאַלן צופעליק אין זיין זייט. איז ער דעריבער אייפערזיכטיק צו אַלע מענטשן, מיט וועלכע מאַניאַ קומט אין קאָנטאַקט: צו דעם דאָרפס-ראַט, צו דער הגנה, וועלכע האָט איר געגעבן אַלס אָנערקענונג פאַר אירע לייסטונגען אַ נייעם „כלי" (רעוואָלווער). ער איז אייפערזיכטיק אַפילו צו די נעכט, אין וועלכע זי שטייט אויף דער וואַך און טוליעט צו צו איר וואַרעמען קערפּער דעם „כלי", אייפערזיכטיק צו די „מעפּילים", וועלכע זי העלפט אַרונטערנעמען ביינאַכט מיט אַזויפיל ליבע און מיטלייד פון די שיפן.

קאָן זיין, אַז זיין אייפערזיכטיקייט מאַכט אים אַזוי כמורנע און שווייגנדיק? קאָן זיין, אַז דערפאַר גייט ער אַרום שטענדיק אַן איינגעבויגענער, גלייך ווי ער זוכט אין דער מוטער ערד דעם ענטפער צו זיין

שטענדיקן שווערן געמיט? און אפשר קוקט ער שטענדיק ארונטער צו דער ערד ווייל ער וויל אויסמיידן די בליקן פון זיינע דארפסלייט?

נישט איינמאל דוכט זיך אים, אז זיי פרעגן אים: „גרשום! וואס איז דער מער מיט דיר? האסט די שענסטע און די גרעסטע ווירטשאפט אין כפר וויטקין, א גוט יינגל, און דער עיקר, אזא ווייב! אזא גוטע, געזונטע פרייליכע ווייב! אזא מאניאן! אזא אוצר אין הויז! ווער קאן זיך צוגלייכן צו דיר און צו דיין גליק?״

ווייסט גרשום נישט וואס צו ענטפערן אויף אזעלכע שטילע פראגעס וועלכע ווערן געפרעגט מיט די בליקן פון זיינע חברים מושבניקעס! דעריבער בויגט ער דעם קאפ נידעריקער צו דער ערד, ווען ער גייט ארויס אין דער פרי מיט זיין אקעראייזן אין פעלד, און אין אוונט, ווען ער קומט צוריק פון דער ארבעט.

נישט זעלטן, ווען גרשום קערט זיך אום אין אוונט פון דער ארבעט, באגעגנט ער זיך מיט שמשונס אמניבוס, וועלכן שמשון, דער „נהג״ פון דעם „מקשר״, פירט פארביי אויפן וועג צו דער צרכניה (קאאפעראטיווע).

— שלום! — גיט שמשון א שריי אויס און פליט פארביי.

ער פארשטייט נישט פארוואס גרשום איז אזוי כמורנע! אזא ווייב! אזא הויז! אזא פרייד ארייננצוקומען אין דעם הויז! בלויז קוקן אויף דער מאניא! וואסערא גליק ווען זי גיט א פאר איבער דער נאז מיט איר שטיפערישער האנט!...

אפטמאל ווען זי טוט דאס, גלוסט זיך שמשונען זי א כאפ טון ביי דער האנט און זיך איינבייסן אין איר ווי מען בייסט זיך איין מיט די ציין אין א זאפטיקער זיסער באר. פארשטייט נישט שמשון פארוואס דער גליקלעכער גרשום איז אזוי כמורנע און אומעטיק. אפטמאל ווען ער פליט פארביי מיט זיין אמניבוס, גלוסט זיך אים אויסשרייען צו גרשומען: „בהמה, וואס דו ביסט! ווייסטו וואס פארא אוצר דו פארמאגסט ביי זיך אין הויז בייטאג און ביינאכט? דו וואלסט דאך בא-

דארפט שפרינגען פון גליק! ווען איך וואלט פארמאגט דעם אוצר, וואלט איך געזונגען בייטאג און ביינאכט!"

אבער שמשונען איז, ווייזט אויס, נישט באשערט צו זינגען נישט בייטאג און נישט ביינאכט, כאטש ער וואלט זיין לעבן אוועקגעגעבן פאר א שטימוונגספולן ליד. שמשון טאר נישט זינגען ווען ער געפינט זיך אין דער היים. זיין פרומע קאן נישט ליידן. „וואס איז דיין שמחה?" גיט זי א פרעג ווען זי דערהערט זיין שטים אום שבת.

„טאקע, וואס איז די שמחה?" פרעגט זיך שמשון דאן און וואונדערט זיך וואס האט אים געבראכט צו זינגען? זאל דאס זיין די פרייד, וואס ער פילט, ווען ער האט צייט צו שטיין אין זיין ארימען גארטן? אך! ווען ער וואלט נישט באדארפט ארויסלויפן גאנץ פרי אלע טאג מיט זיין „מקשר"! ווען ער וואלט געקאנט זיין א מושבניק ווי אלע מושבניקעס! אבער כדי צו זיין א מושבניק דארף מען האבן א געזונט ווייב, וועלכע זאל מיטהעלפן אין דער ווירטשאפט. ער האט דאס נישט געהאט, קאן מען זאגן, פון אנפאנג אן, פון סאמע בראשית פון כפר וויטקין!

קאן זיין, אז טאקע דערפאר וואס שמשונען איז נישט באשערט גע־ווען צו זיין א מושבניק ווי ער האט געוואלט, איז ער אזוי נייגעריק צו זען זיין ביימעלע וואקסן ארום זיין פענצטער? און א נייער פויגל־נעסט רופט ארויס ביי אים א געזאנג אין הארצן... קאן זיין דערפאר, וואס ער האט קיינמאל נישט געהאט קיין אייגן קינד?

אפטמאל מאכט שמשון זיין באלאנס: נישט קיין קינד, נישט קיין ווירטשאפט, אפילו נישט קיין ווייב! אפטמאל, אין א שבת נאך מיטאג, ווען עס ווערט אים נמאס צו לייענען די ביכער און די צייטונגען, מיט וועלכע ער פארזארגט זיך פון פרייטיק כדי אפצושטופן דעם לאנגן רו־טאג, ווילט זיך אים א ווארף טון אלעס צו ,דער ערד און זיך צערעווען פון גרויס עלנט. ער ווייסט, אז זינגען טאר ער נישט ווייל פרומע קאן דאס נישט פארליידן. אין א ליד, אין א רוסישן ליד פון אמאל, וואלט ער געקאנט אביסל אויסגיבן זיין אומעט.

און ווער אין כפר וויטקין פארמאגט נאך אזוי פיל אומעט אין

הארצן ווי שמשון? זיין גאנץ לעבן שטופט ער אָפּ אָן א חבר און אָן א ווייב. אמאָל איז זיין פרומע געוועזן זיין ווייב, זיין חבר — אָבער פון זינט זי איז קראַנק געוואָרן, איז זי אייפערזיכטיק צו יעדער זאַך אין לעבן, וועלכע איז געזונט. איצט קאָן ער מיט איר קיין וואָרט נישט אַרויסרעדן. אין יעדן וואָרט זעט זי א פאַרקערטן געדאַנק, נישט דאָס וואָס ער מיינט. אָט אזוי שטופט ער די יאָרן אָן א חבר און אָן א ווייב.

נישט איינמאָל לאַכן פון אים זיינע חברים, שאָפערן פון „אגד", וואָס ער זיצט אין דעם „פאַרשאָלטענעם מושב", ווו א מאַן קאָן זיך נישט א קער טון אָן א זייט.

„פאָר אין שטאָט אריין, שמשון!" ראָטן אים די „נהגים" פון „אגד" — „עס וועט זיך פאַר דיר עפענען א נייע וועלט! מיר פאַרשטייען אַז דיין ווייב קאָנסטו נישט פאַרלאָזן, ווייל זי איז א קריפּל. און דו ביסט א פיינער מענטש! אָבער ביסט דאָך א מענטש! אַזא געזונטער מאַן! אין שטאָט קאָנסטו באַקומען ליבע וויפל דאָס הארץ גלוסט! דאָרט איז א גרויסע וועלט! עס ווערן פאַרווישט דאָרט אַלע שפּורן! איינער ווייסט נישט וואָס עס טוט זיך ביים צווייטן. פאָר אַרויס אין שטאָט! וואָס גיט דיר דער מושב?"

אָבער שמשונען דוכט זיך, אַז זיינע „אגד"־חברים, וועלכע וווינען אין שטאָט און וועלכע זענען קיינמאָל קיין מושבניקעס נישט געוועזן, וועלן אים קיינמאָל נישט פאַרשטיין.

— איר פאַרשטייט? — פּרובירט ער אמאָל, ווען זיי זיצן צוזאַמען אויפן שליאַך און וואַרטן אויף אַן אָמניבוס פון שטאָט — דאָ בין איך א חבר. איך האָב א דעה אין דאָרף, איך שטים פאַר דעם אויפבוי פון דעם בית הנוער (יוגנט־הויז), איך בין עמיצער. און דאָרט?

— נאַרישקייטן! — האַקן אים אָפּ זיינע אגד־שאָפערן.

ווען עס קומט אָן דער אָמניבוס צעפאָרן זיך די שאָפערן יעדער איינער אין זיין זייט, יעדער איינער מיט זיין אָמניבוס. און שמשון פאָרט צו זיך אין דאָרף אריין, אין כפר וויטקין, מיט זיין מיינונג: „וואָס איז פאַר אים די שטאָט מיט איר רעש, מיט אירע פרעמדע מענטשן? ווי

קאָן אַ מענטש ווי ער, קומען אין שטאָט אַריין קויפן אַביסל ליבע פאַר געלט ווי די שאָפערן ראַטן אים? קאָן ער זיך לאָזן פירן צו קוקן אויף אַנדערע פרויען, ווען זיינע אויגן זעען שטענדיק פאַר זיך מאַניאַס אַביסל אומעטיקע, אַביסל הוידענדיקע זיך אויגן־בלויקייט!..״

אַליין שטופט שמשון די לאַנגע שלאָפלאָזע נעכט. ער שטופט די שבתים און די יום־טובים ווען דער אַמניבוס רוט. ער קאָן אַפילו נישט פאַרבייפאָרן מאַניאַס הויז אין אַזעלכע טעג. ער שטופט די שבתים ליִיענענדיק ביז עס הייבט ביי אים אָן צו שווינדלען אין די אויגן. ביז עס ווילט זיך אים גיבן אַ וואָרף אַלע ביכער צו דער ערד און זיי טרעטן מיט די פיס. זיי צעררייסן אויף שטיקלעך און שרייען אויף אַ קול. אָבער ער טוט עס נישט. שטילערהייט לייגט ער אַוועק אַלע ביכער אויפן פּלאַץ, ער מאַכט אָרדענונג אין הויז און כאַפּט זיך אַרויס פון הויז, לאָזנדיק פרומען דרימלען איר גרינעם פאַרביטערטן פון כינין און גאַל דרעמל.

און ער לאָזט זיך גיין. וווּהין? עס ווילט זיך אים נישט זען זיינע שכנים, ווען ער געפינט זיך אין אַזאַ שטימונג. אפשר זיך לאָזן גיין אין די פעלדער פון כפר וויטקין? דאָרט באַווייגען זיין גורל? דעם גורל פון אַ קינדערלאָזן שאָפער, וועלכן עס האָט זיך נישט איינגעגעבן צו זיין אַ מושבניק? צו אַרבעטן די ערד, ווי ער האָט געוואָלט?

עס דערגייען צו זיינע אויערן די געזאַנגען פון בית הנוער. ער אַליין האָט געהאָלפן אים בויען. ער ווייסט, אַז דאָרטן זינגען און רעדן איצט יוגנטלעכע, בחורים און מיידלעך. ווען דער גורל וואָלט נישט געווען אַזוי שלעכט צו אים, וואָלט זיין זון אָדער זיין טאָכטער אויך געווען איצט דאָרט, צווישן די וועלכע פּראַווען זייער יוגנטלעכן עונג שבת

כאַפּט זיך שמשון אַריין צו דער יוגנט. ער ווייסט, אַז די יוגנט האָט נישט ליב צו זען די עלטערע מענטשן ביי זיך, אין זייער בית הנוער. אָבער צו אים ווייזן זיי שטענדיק אַרויס אויפמערקזאַמקייט. קאָן זיין, אַז זיי שטויסן זיך אָן אָן זיין ביטער האַרץ? קאָן זיין, אַז מען רעדט וועגן זיין אומגליקלעכן לעבן ביי זיי אין די היימען? און קאָן זיין, אַז זיי דולדן

אים דערפאר, וואס שמשון קומט נישט אריין בלויז צו קוקן אדער צו הערן.

— חברה! אלעס אין אָרדענונג? אפשר דאַרפט איר עפּעס? — רופט ער שטענדיק אוים גלייך ווי פאַרביגייענדיק.

— צי מיר דאַרפן עפּעס? — כאַפּן זיך אָן די חברה, וועלכע ווייסן, אַז שמשון איז אַ מייסטער אויף אַלע הענט. — גאָט אַליין האָט דיך צוגעשיקט, שמשון! — איז שטענדיק דער ענטפער פון דער יוגנט, בשעת זי פּראַוועט עונג שבת אין בית הנוער.

און שמשון הייבט אָן אַריינצודרייען שרייפלעך, ווו עס איז נייטיק, ציען די עלעקטרישע פעדים, וווּ זיי פעלן, פאַרריכטן אַ באַנק, אַז זי זאָל זיך נישט שאָקלען. און דערווייל הערט ער זיך צו צו די רעדעס פון די יונגע חברה. ער זינגט מיט מיט זיי אַלע זייערע לידער, ביז עס ווערט טונקל אין בית הנוער, ביז עס ווערט אוים שבת. ער זיצט מיט די יונגע חברה אין דער טונקל פון זייער קלוב־הויז און באַגלייט מיט זיי צוזאַמען דעם שבת מיט שטילע ריטמישע, אביסל אומעטיקע געזאַנגען, ביז עס ווערט נאַכט.

דרייצנטער קאַפּיטל

פונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע שבתים האָט שמשון פאַרבראַכט אויך דעם שבת פון דעם „נשף" פאַרן מיליטער מיט דער יוגנט פון כפר וויטקין אין בית הנוער.

ערשט ווען עס איז שוין געוואָרן גאַנץ טונקל און צוזאַמען מיטן שבת איז אויסגעגאַנגען דאָס קול פון געזאַנג, האָט זיך שמשון דערמאָנט, אַז עס איז שבת־צו־נאַכט אויף דער וועלט און אויך אין כפר וויטקין. אַז ער דאַרף אַהיימלויפן איבערבייטן זיין קליידונג, אָנטון די „אגד"־אוני־פאָרמע און אַרויספירן זיין „מקשר" צום שליאַך.

פאַרבייפאָרנדיק מאַניאַס הויז האָט ער געזען דאָרט די ליכט אין פאָדערשטן צימער, וואָס האָט געדינט ביינאַכט אַלס שלאָפצימער. אַך,

ווי האָט ער געוואָלט טרעפֿן ווי אַזוי עס פֿילט זיך איצט מאַניאַ! וועט זי טאַקע קומען צום נשף און זיין די פֿאָרזיצערן, ווי עס איז אַראַנזשירט געוואָרן פֿון דער צוגרייטונגס-קאָמיסיע?

אויב יאָ, וועט ער זי זען היינט אָוונט. דאָס וועט זיין זיין באַלוי־נונג נאָך דעם לאַנגן שבת פֿון אנדערטהאַלבן מעת-לעת.

צו שמשונס גליק איז מאַניאַ יאָ אַרויסגעגאַנגען צום נשף. אמת, זי איז נאָך געווען מיד פֿון דער פּאַרקילונג, מיד פֿון די געסט, וועלכע זע־נען געקומען גראָדע דעם שבת, מיד פֿון די וועלכע האָבן זי אָפּגענודיעט דעם גאַנצן נאָכמיטאָג! און דאָך איז איר פֿאָרזיצונג געווען אויסערגע־וויינלעך גוט. אַלנפֿאַלס אַזוי האָט זיך אויסגעדוכט שמשונען. ער איז געווען זיכער, אַז נישט נאָר ער, נאָר אַפֿילו דער ענגלישער מאַיאָר, וועל־כער איז געזעסן אין בית העם אין דער ערשטער ריי, האָט מאַניאַן גע־שלונגען מיט די אויגן. ווי וואונדערבאַר עס האָט אויסגעזען איר בלאַס פּנים אין דעם שוואַרצן קלייד! און איר שטים, אַביסל אַן אויפֿגערעגטע, האָט געהאַלטן אין זיך אַ געמיש פֿון ציטער און אַן אָפּקלאַנג פֿון אַ וויטן פֿרויען-געזאַנג.

שמשון איז געזעסן מיט האַלב-צוגעמאַכטע אויגן און האָט געבעטן גאָט פֿאַר מאַניאַן. און מאַניאַס רעדע איז אַריבער אויסגעצייכנט. די גאַנצע פּראָגראַם, דער כאָר, דער אָרקעסטער, די רעציטאַציעס פֿון די קינדער, אַלעס איז געווען וואונדערבאַר און אין צייט. און דער סוף פֿון דעם נשף, די עסנוואַרגן און די געטראַנקען, האָבן נאָך מער אויסגענומען ווי דערוואַרטעט — אַלע טעלער, אַלע פֿאַלומעסיקן, אַלע פֿלעשער, אַלעס איז געבליבן ליידיק. גלייך ווי אַ הייסעריק זייז פֿאַרבייגעלאָפֿן. גלייך ווי דאָס מיליטער פֿון דעם לאַגער, נעבן כפר חירות, האָט שוין אַ פּאָר טעג נישט געגעסן און נישט געטרונקען.

צופֿרידן זענען אַרויס אַלע די, וואָס האָבן אַריינטגעלייגט געגוג אַר־בעט און כוחות אין די צוגרייטונגען. צופֿרידן איז אַרויס דאָס מיליטער, וועלכעס האָט זיך פֿאַרנומען נאָכן נשף אויף זיינע לאַסט-אויטאָמאָבילן, אויטאָמאָבילן און דזשיפּן אין דער זייט פֿון כפר חירות.

די כפר חירותער מושבניקעס האָבן זיך געלאָזט גיין אַהיים צו־פוס, כאָטש שמשון האָט פאַרגעלייגט אָפּצופירן זיינע כפר וויטקינס שכנים אויף זיין אָמניבוס. קיינער האָט נישט געוואָלט אָננעמען זיין פריינטלעכן אָנבאָט. אַלע האָבן געוואָלט גיין צופוס, כדי אַזוי אַרום צו באַשפּרעכן די גרויסע געשעעניש, דעם נשף.

דבורה און ישראל האָבן אויך געוואָלט גיין צופוס. זיי האָבן נישט אָפּגעלאָזט פון זיך געניאַן, כאָטש זי האָט זיך אַלע ווײַלע געדוקט צו מאַניאַן און איר געפינטלט מיט די אויגן, אַז זי זאָל זי אַרויסרייסן פון דעם אַלטן פאַרפאַלקס הענט.

מאַניאַן האָט זי קיין סך נישט באַדאַרפט פינטלען מיט די אויגן, זי האָט באַלד פאַרשטאַנען וואָס געניאַ איז אויסן מיטן פינטלען: זי אַרויס־רייסן פון דבורהס הענט האָט מאַניאַ אַליין געוואָלט. אַז געניאַ זאָל גיין צו איר נעכטיקן איז געווען איר ווונטש. מיט געניאַן האָט זי דעם שבת בייטאָג נישט געקאָנט קיין וואָרט אויסרעדן צוליב די כפר וויטקין מושב־ניצעס. פאַרוואָס האָבן זיי געפונען פאַר נייטיק צו קומען זי מבקר חולה זיין גראָדע היינט, ווען מאַניאַס האַרץ האָט זיך געריסן פונקט אַזוי שטאַרק צו געניאַן, ווי געניאַס האַרץ צו איר עלטערער שוועסטער? מיט דער שוועסטער האָט זי געוואָלט אַזויפיל איבעררעדן! וועגן אַזויפיל זאַכן!

אָבער נישט שטענדיק איז די שטאַרקע מאַניאַ אומשטאַנד צו טון דאָס וואָס זי וויל. איבערהויפּט ווען גרשום דרייט זיך אַרום אַן אָנגע־בלאָזענער. איבערהויפּט ווען זי פילט זיך אַביסל שולדיק אַנטקעגן גרשו־מען. און שולדיק האָט זיך מאַניאַ געפילט די גאַנצע וואָך, ווײַל שמשון פלעגט אַריינלויפן אין הויז אַריין אַ פּאָר מאָל אַ טאָג בשעת דער אָמני־בוס האָט געוואַרט אין דרויסן מיט זיינע פּאַסאַזשירן.

פאַרוואָס זי האָט זיך געפילט שולדיק האָט זי אַליין נישט געקאָנט זיך געבן קיין חשבון. קאָן זיין דערפאַר וואָס זי האָט צום ערשטן מאָל אין אַ סך יאָרן דערפילט אַן ענלעכקייט צווישן שמשונס שמייכעלע און איר אַמאָליקן חתנס? קאָן זיין דערפאַר וואָס זי האָט איצט, צום ערשטן מאָל אין איר לעבן נאָך אַזויפיל יאָרן גלייכגילטיקייט צו אַלע מענער,

דערפילט א ציטער אין איר גאנצן וועזן... שמשונס קוק האט ארויסגע־
רופן דעם ציטער. מיט דעם קוק אין זכרון האט זי געלעבט די גאנצע וואך
פון איר קראנקהייט.

זי פלעג אפט פילן אין זיין קוק א מאדנע רוף... גלייך ווי ער רופט זי,
און ווערטער, זי זאל אנטלויפן מיט אים ערגעץ ווייט ווייט.

שטייט דאריבער מאניא מיט א שולדיקן געוויסן נעבן גרשומען
אנטקעגן געניאן. זי קוקט אויף געניאן און געניא קוקט אויף איר. זי
האלט נישט אוים און רופט אוועק אן א זייט גרשומען:

— איך וואלט זייער געוואלט, אז געניא זאל גיין צו אונדז נעכטיקן!

— זאגט זי מיט א ראבקער שטים.

— דו קאנסט זי דאך נישט לייגן שלאפן אין איין צימער מיט מו־
ניקן, — ענטפערט שטרענג גרשום.

מאניא האט שוין ווייטער גארנישט וואס צו פרעגן. דאס הייסט
גאנץ קלאר, אז גרשום זאגט זיך אפ צו שלאפן מיט מוניקן אין פאר־
דערשטן צימער, ווי ער האט עס געטון בשעת מאניא איז געווען פארקילט.
בלייבט מאניא שטיין אן לשון. זי ענטפערט גארנישט געניאן אויף
אירע וווּנקן.

— קום מארגן גאנץ פרי, — זאגט זי בלויז ווען דבורה רייסט גע־
ניאן אוועק מיט זיך.

מאניא גייט אהיים מיט אן ארונטערגעלאזטן קאפ. זי וואלט זיך
געוואלט אנהאלטן אין עמיצן, אזוי שוואך דערפילט זי זיך פלוצים.
אבער אן וועמען זיך אנהאלטן? איר מוניק לויפט פאראויס, גלייך ווי
ער האט דערפילט, אז זיין מוטער זוכט זיין האנט. ער וויל איר נישט
געבן די האנט. גייט מאניא שווייגנדיק נעבן גרשומען, אבער אירע גע־
דאנקען זענען ווייט ווייט פון אים. זי האט איצט רחמנות אויף זיך אליין!
זי פילט זיך ווי א קינד, וועמען מען האט פארבאטן צו שלאפן מיט א
ליאלקע, וואס ס'האט אזוי ליב. געניא איז דאך איר ליאלקע, פארוואס
קאן זי נישט שלאפן מיט געניאן היינט ביינאכט? הערן וואס געניא וויל
איר דערציילן!

אָבער ניין! דער גורל וויל נישט! ריכטיקער — גרשום וויל נישט!

און דערפֿאַר וואָס גרשום איז געווען שלעכט צו איר, לויפֿט מאַניאַ אויף שנעל אַריין אין שלאָפֿצימער, טוט זיך אויס און לייגט זיך אַריין אין בעט, מאַכט זיך שוין שלאָפֿנדיק.

— שוין שלאָפֿסטו? — פֿרעגט גרשום אַן אַנטוישטער, אַנידער־זעצנדיק זיך אויף מאַניאַס בעט.

קיין ענטפֿער! ער חזרט איבער זיין פֿראַגע נאָך אַמאָל שטיל. ער גלויבט נישט, ער בייגט זיך אָן צו איר. איר אָטעם איז ריטמיש. הייסט עס — זי שלאָפֿט! זי האָט נישט געוואָלט וואַרטן אויף אים. ער האָט דאָך מיט מוניקן געטרונקען טיי אין קיך! פֿאַרוואָס איז זי שוין איינגע־שלאָפֿן?

— אפֿשר ווילסטו אַ גלאָז וואַרימע מילך? — פֿרעגט ער אין אַ פֿליסטער.

קיין ענטפֿער. לייגט ער זיך אויף זיין בעט, אָבער לאַנג ליגט ער נישט איין דאָרט. ער פֿילט זיך אַזוי געקריוודעט. פֿאַר יעדן איינעם האָט זי אַ שמייכעלע. נאָר נישט פֿאַר אים. ער כאַפּט זי אַרום שטאַרק.

— איך בין נאָך אַזוי שוואַך, גרשום! האָב רחמנות!

— רחמנות? ברומט ער אומבאַוווסטזיניק.

— זיי אַ מענטש, גרשום! זיי נישט קיין חיה!

— היינט וויל איך זיין בלויז אַ חיה! דו מאַכסט זיך קראַנק... פֿאַר אַלעמען ביסטו געווען געזונט היינט... נאָר פֿאַר מיר... מאַכסטו זיך נאָך אַליין חולהוואַטע.

עס הייבט זיך אָן אַ שטילער קאַמף צווישן זיי ביידע.

— איך בעט דיך, גרשום! אונדזער מוניק איז שוין אַ גרויס ייִנגל... ער הערט דאָך...

— דו ווילסט מיר פֿאַררייַדן די ציין! עס אַרט מיך נישט. זאָל ער הערן! איך קריג זיך נישט!

מאַניאַ פֿילט אַ מאָדנע פֿאַרדרוס, וואָס זי איז אַזוי שוואַך, וואָס אי־רע כוחות זענען אַזוי נישטיק אין פֿאַרגלייַך מיט זיינע... עס דוכט זיך

איר אויס אַז גרשומס כוחות קאָן זי איצט צוגלייכן צו די כוחות פון כפר וויטקינס בוהאַי, וועלכער ליגט אין זיין פאַרצוימטן חצר... פונקט ווי דער בוהאַי, אַזוי מאַכט זיך גרשום שטיל און שלעפעריק; אַזוי אַז מענטשן מיינען אַז ער קאָן קיין צוויי ווערטער נישט אַרויסרעדן. אָבער ווען מען לאָזט אַריין צו דעם בוהאַי איינע פון דעם מושבֿס בהמות? ווי קאָן זיך די שטאַרקסטע און פלינקסטע בהמה ווערן קעגן דעם בוהאַי דאָן?...

מאַניאַ פאַרלירט אירע אַמביציעס צו קעמפן. וואָס איז די פעולה? דער בוהאַי איז שטאַרקער, פליסטערט צו איר פון דער פינצטער אַ שטים. און דו ביסט שוואַך...

מאַניאַ וויל נקמה נעמען פאַר איר שוואַכקייט. זי קוקט מיט די אויגן אין דער פינצטער אַריין... זי רופט אַרויס פון דאָרטן איר מוסיאַס געשטאַלט. זי פאַרגעסט, אַז גרשום איז נעבן איר. עס דוכט זיך איר, אַז עס איז צוריקגעקומען פון זיין ווייטן ווייטן וועג איר אַמאָליקער חתן, וועלכער איז דערהרגעט געוואָרן ערב דער חתונה... זי וויל רעדן צו איר מוסיאַן. זי וויל גלעטן זיין פנים, אים פאַרזיכערן, אַז זי האָט אים נאָך אַלץ ליב, ווי אַמאָל... אָבער מוסיאַס פנים צעגייט זיך ווי שניי אין אירע הענט. עס צעשווימען זיך אין אַלע זייטן זיינע אבֿרים. אויף מוסיאַס אָרט באַווייזט זיך שמשונס פנים...

פונקט אַזוי האָט ער היינט אַ גאַנצן אָוונט געקוקט אויף איר בעת זי איז געווען אויף דער בינע. קיין אויג נישט אַרונטערגענומען פון איר. זי האָט זיך געפילט אַזוי מאָדנע פון זיין קוקן. צי האָט זיך איר אויסגעוויזן אַזוי?

— שמשון! — פרעגט מאַניאַ אָן ווערטער אין דער פינצטער אַריין

— דו האָסט מיך טאַקע אַזוי ליב? מען דאַרף נישט... ווייל איך... איך האָב דאָך ליב... מוסיאַן... מוסיאַן! אַוווּ איז מוסיאַ? נישטאָ מער... דו שמשון! דו!...

גרשומס כראָפּען רופט זי צו דערווירקלעכקייט. זי לויפט אַרויס מיט אַ מאָדנע עקל פון דעם בעט. זי לויפט צו דער אונטערשטער טיר. עס דוכט זיך איר אויס, אַז שמשון קלאַפט דאָרט. עס איז דאָך זיין שטיי-

גער אַזוי צו קלאַפּן יעדן בייטאָג, ווען ער פֿאָרט פֿאַרביי מיט זיין אָמניבוס.

זי עפֿנט די טיר. טרויעריק קוקט אַ האַלבע זייער פֿאַרשפּעטיקטע לבנה אַרונטער צו איר. מאַניאַ וויקלט זיך איין אין איר קאָלדרע און לויפֿט אַרויס פֿון הויז.

ווען שמשון וואָלט איצט געווען דאָ, וואָלט זי צוגעלאָפֿן צו אים, זיך צוגעטוליעט צו אים און שטיל געוויינט. אָבער שמשון איז ערגעץ ווייט ווייט. וואָס טוט ער איצט אין זיין היים אין צווייטן עק פֿון כּפֿר וויט־קין? פֿילט ער אַז זי בענקט נאָך אים? ווייזט זיך איר אויס אַז ער פֿילט אַלעם?

מאַניאַ לויפֿט צו צום אָראַנזשן־ביימל, וועלכעס שטייט ביי דער זייט פֿון איר הויז. זי ווישט זיך מיט זיין ראָסע די הענט און דאָס פּנים. זי פֿילט זיך נאָכאַמאָל ריין, גליייך ווי זי איז נאָכאַמאָל אַ קליין קינד... אַ כּלה... וועמעס כּלה איז זי איצט? מוסיאָס? צי שמשונס?

פֿערצנטער קאַפּיטל

אָט אַזוי אין נאַרישע געדאַנקען לויפֿט אַריבער די נאַכט פֿאַר מאַניאַן. און אָט איז שוין פֿאַרטאָג און מען דאַרף שוין אויפֿשטיין צו דער אַר־בעט. די ווירטשאַפֿט איז גרויס, זי מאָנט אַלע כּוחות און אַלע שעהען פֿון טאָג. עס בלייבט קיין כּוח און קיין צייט נישט צו טראַכטן וועגן נאַ־רישקייטן נאָכן שווערן טאָג אַרבעט.

מאַניאַ איז צופֿרידן וואָס עס איז נישטאָ קיין פֿרייע מינוט צווישן מעלקן און הינער האָדעווען, צווישן באַלעבאַטישקייט און גאָרטן־אַרבעט. קיין מינוט צייט איז נישטאָ אַ טראַכט צו טון וועגן עפּעס.

און פּלוצים דערמאָנט זי זיך, אַז זי איז נישט נאָר אַ מושבניצע, נאָר אויך אַ מאַמע. מוניקן דאַרף מען וועקן און אָנוועקשיקן אין שולע אַריין. און גרשום פֿאָדערט אויך זיין פֿרישטיק. מיט דעם פֿרישטיק וואָלט ער געוואָלט באַקומען אויך אַ קוק פֿון מאַניאַן. דער קוק זאָל אים זאָגן, אַז ער איז געווען גערעכט! אַזוי דאַרף אַ מאַן זיך פֿירן מיט אַ ווייב, וועלכע איז אויפֿמערקזאַם צו דער גאַנצער וועלט, אַ חוץ צום אייגענעם מאַן!

ווארט גרשום אויף מאניאס קוק, אָבער ער דערוואַרט זיך נישט און גייט אַרויס אין פּרדס אַ כמורנער; דער קאָפּ נאָך מער אַנגעבויגן.

מאַניא בלייבט אַליין. זי ווייסט נישט וואָס צו טון פריער. אַזויפיל אַרבעט וואַרט אויף איר. אָבער אין מיטן דער אַרבעט פרעגט זי זיך נאָך אַליין: מוסיא? צי שמשון? אויב שמשון — טאָ וואָס פילט שמשון איצט דאָרט, אויפן צווייטן עק דאָרף?

ווייזט אויס אַז איין האַרץ פילט דאָס צווייטע.

שמשון זוכט אויך אַ קוק צו טון אויף מאַניאַן נאָך אַ שלאָפלאָזער נאַכט. וויאַזוי פילט זי זיך נאָך דעם נשף? האָט איר נישט פאַרשאַט דאָס אַרויסגיין אין דרויסן נאָך אַזאַ פאַרקילונג? און דאָס שטיין אַזאַ לאַנגע צייט נאַכן נשף נעבן געניאַן און דבורהן?

שמשון איז פול מיט זאָרג. אַ חוץ דער זאָרג קאַלופּעט אין זיין נשמה אַזאַ מאָדנע בענקשאַפט, אַז ער קאָן מער נישט אויסהאַלטן.

ער פאָרט מיטן אָמניבוס קיין כפר חירות, וווּ געניאַ וויל זיך אַרויס־רייסן פון דבורהן.

— פאָרט שוין דיין אָמניבוס אַריין אין כפר חירות אויך אינדערפרי?

— וווּנדערט זיך דבורה, ווען זי זעט שמשונען ביי איר הויז.

— דערווייל פאָרט דער אָמניבוס אַריין נאָר דריי מאָל אַ טאָג, ווי פריער, אָבער איך בין געקומען נעמען געניאַן צו מאַניאַן זי זאָל נישט דאַרפן גיין צופוס. זי וויל דאָך רעדן מיט מאַניאַן איידער זי פאָרט אָפּ...

— שמייכלט שמשון צוביידע פרויען. אָבער יעדע איינע זעט אַן אַנדער שמייכל אין זיין פּנים.

עס העלפט נישט דבורהן. זי מוז אָפּלאָזן געניאַן און טאַקע גאַנץ שנעל. עס וויל זיך איר טאַקע נישט. ווען נישט די אַרבעט אין הויז, וואָלט זי אויך מיטגעפאָרן צו מאַניאַן מיט געניאַן. שמשון פילט עס. ער גיט אַ שנעלן רוק אַריין געניאַן אין אָמניבוס און דרייט זיך אויס. דבורה בלייבט שטיין אַליין. זי טראַכט אירע מאָדנע געדאַנקען: „וועט געניא אַמאָל נאָך זיין איר שנור? ווער ווייט? דאָס האַרץ אירס איז שווער... עפּעס צו לאַנג נישטאָ קיין בריוו פון דאָרטן. און אפשר וויל ישראל איר

נישט אויסזאָגן? עפּעס האָט זי אים געזען אַריינקוקן אין אַ פּאַפּיר. פֿאַרוואָס האָט ער שנעל אַריינגערוקט דאָס פּאַפּיר אין קעשענע, ווען זי האָט זיך באַוויזן? זאָל דאָס זיין אַ שלעכטע בשורה?"

זי קוקט טרויעריק נאָך דעם „מקשר", וועלכער האָט אָוועקגעפֿירט איר שנור, איר געניאַן.

— דבורה! — רייסט איבער אירע געדאַנקען די שטילע שטים פֿון הערין, וועלכער אַרבעט אין דער „צרכניה" אין כפר חירות.

דבורה זעט אים נישט, זי פֿילט בלויז זיין קלאַפּן. ער קלאַפּט אין איר אַקסל. זי ווייסט אַז דאָס איז זיין שטים, זי דערקענט זיין רייש. פֿון דעם אַמעריקאַנער רייש זיינעם קאָן זיך הערי נאָך אַלץ נישט באַפֿרייען.

— דבורה, — חזרט הערי איבער איר נאָמען — פֿאַרגעס נישט אַז דו האָסט היינט אַ „פּייוואַקלאַק טי" מיט די טאַמים, דבורה!

— דבורה פֿאַרגעסט נישט! זי האָט אַלעס אויף איר קאָפּ! — ענטפֿערט דבורה און לויפֿט אַריין אין קיך צוגרייטן מיטאָג פֿאַר ישראלן.

און בשעת זי גרייט דעם מיטאָג און פֿאַרנעמט זיך מיט דער ווירטשאַפֿט, טראַכט זי נאָך אַלץ וועגן געניאַן און וועגן אירע זין, און וועגן דעם בריוו, וואָס ישראל האָט אַריינגערוקט אין קעשענע אַ צעקנייטשטן. צי האָט זיך דאָס איר אויסגעדוכט?

דער געדאַנק וועגן אַ צעקנייטשטן, אויף שנעל באַהאַלטענעם בריוו, טרעט נישט אָפּ פֿון דבורהן. צוערשט נודיעט ער זי ווי אַ זלידנע פֿליג אין אַ רעגנדיקן טאָג. ווי אַ פֿליג פֿון וועלכער מען קאָן זיך נישט אָפּמשעפּען. דערנאָך הייבט זי אָן צו פֿילן אַז איר האַרץ קלאַפּט שנעלער און שנעלער. ווען געניאַ איז באַטש דאָ! פֿאַרוואָס האָט זי שמשונען געלאָזט זי אָוועקשלעפּן אַזוי שנעל פֿון איר? ווען געניאַ איז מיט איר, איז זי רואיק. זי דאַרף דאָך געניאַן האָבן מער ווי די רייכע מאַניאַ! אַלעס האָט זי — אַ מאַן, אַ קינד, אַגרויסע ווירטשאַפֿט, אַ קאָפּ! אַלעס!

אָבער די „רייכע" מאַניאַ דאַרף, ווייזט אויס, אויך האָבן געניאַן. ווען נישט וואָלט זי זיך נישט דערפֿרייט אַזוי מיט איר, ווען שמשון האָט זי אַריינגעבראַכט דורך דער אונטערשטער טיר. פֿון פֿרייד איז מאַ־

ניאַס האַרץ ווי אַן איבערגעפּולטע כּלי. איבער די ווערכעס פון כּלי גיסן זיך שטאַרקע וויינען. פון די שטאַרקע וויינען קלאַפּט שטאַרק מאַניאַס האַרץ. מאַניאַ ווייסט אַליין נישט צוליב וועמען עס קלאַפּט אַזוי איר האַרץ. צוליב געניאַן, צי צוליב שמשונען? זי שטייט און קוקט אויף ביי־דע מיט אַן האַלב אָפן מויל, מיט אַ נישט דערענדיקט וואָרט. איר בלויע אַרבעטס-קלייד מאַכט נאָך בלויער אירע אויגן, בלויער פון דעם פּלאַ־נעלענעם שלאָפּראָק, וועלכן מאַניאַ האָט געטראָגן ווען זי איז געווען קראַנק. איצט זעט זי אויס ביי שמשונען אין די אויגן ווי אַ יונגע גע־זונטע שיקסע. עס כאַפּט אים אָן אַ מאָדנער חשק צו פאַרטראָגן די באָר־וועסע שיקסע אין אַ ווייטן סטאָג היי... עס אַרט אים נישט וואָס זי וועט שרייען און זיך בריקען מיט די פיס און מיט די הענט... ער ווייס, אַז דערנאָך וועט זי אים אַליין האַלדזן און קושן...

— וואָס קוקסטו אַזוי, שמשון? — פרעגט מאַניאַ.

אין אמתן גערעדט וואָלט זי געוואָלט אים פרעגן צי ער איז געשלאָפן ביינאַכט? און ווען עס האָט זיך איר אויסגעדוכט, אַז ער קלאַפּט אין דער טיר, ווו איז ער דאַן געווען? און וואָס האָט ער געטון פונקט אין דער צייט, ווען זי האָט זיך געוואַשן מיט דער ראָסע פון דעם מאַראַנצן־ביימל? און ווען זי האָט זיך אַזוי געוואָלט צוטוליען צו אים אַז ער זאָל זי טרייסטן, ווען גרשום האָט זי אַזוי באַליידיקט, וואָס האָט ער געטון דאַן? איז ער געשלאָפן, צי ער האָט געפילט ווי זי רייסט זיך צו אים?

— איך קוק אויף דיינע באָרוועסע פיס, — זאָגט שמשון מיט אַביסל אַ פאַרטרוקנטן גאָרגל — זאָלסט זיך נישט צוקילן... דער דיל איז אַ קאַלטער, עס איז ווינטער, מאַניאַ!

ער וואָלט נאָך געוואָלט זאָגן אַ סך זאַכן, אָבער דער שופר פון זיין „מקשר" גיט אַ בלאָז. עס בלייבן הענגען אין דער לופט פון מאַניאַס קיך איבערגעריסענע געוועבן פון זיינע געפילן. די בלויקייט פון אירע אויגן זאַפּט זיי איין.

אויך פון געניאַס שוואַרצע סאַמעטענע אויגן איסקאַפּען נישט ביידנס

בליקן. זי פילט עפעס... זאל דאס זיין ליבע? הייסט עס, אז איר עלטערע שוועסטער פארשטייט אויך, אז מען קאן זיך פארליבן אזוי?

— וואס שטייסטו אזוי, נארישע מויד? — גיט מאניא א האק איבער אלע אירע געדאנקען. — לאמיר רעדן אביסל! די צייט איז אזוי קורץ... און פארוואס איז קיינמאל נישטא קיין צייט צו רעדן דאס, וואס מען וויל? קום! גיי מיר נאך וווהין איך גיי! איך האב אזויפיל ארבעט צו טון! דערציי מיר, שנעל! אלעס, אלעס! פון אנפאנג אן. ערשטנס וועגן דעם קיבוץ. וואס טוסטו אין קיבוץ? האט מען דיר געגעבן ארבעט, וועלכע עס געפעלט דיר? הינער, בהמות, קעלבלעך? זאג! וואס שווייגסטו, גולם?

— איך בין די גאנצע צייט ביי די קינדערלעך, מאניא, — זאגט געניא מיט בענקשאפט אין שטים.

— קינדערלעך? ביסט נאך אליין א „מטפלת"? אזא יונג מיידל?...

— מאניא! ווען דו וואלסט וויסן, ווי זיי זענען טייער! אלע ווייכע סאמעטענע הענטעלעך... אזעלכע... זיידענע פינגערלעך! זיי שטופן דיר די פינגערלעך אין די אויגן אריין. זיי ווילן זאלסט זיך שפילן מיט זיי... איבערהויפט מיין שטום קינדעלע, מאניא! איך קאן איר קיינמאל נישט אפזאגן. איך שטיי אויף פריער כדי צו האבן צייט פאר איר. מיט איר מוז איך זיך שפילן אביסל אלע טאג. אפילו ווען די ארבעט ברענט, אפילו ווען פנינה איז אין כעס מאניא... און אפשר מאכט זי זיך אין כעס, מאניא? זי האט אליין ליב דאס שטומע קינדעלע. פונקט ווי איך...

— וואס וועט שוין זיין ווען וועסט אליין האבן א קינד? — זאגט מאניא און באוואונדערט איר שיינקייט. — אבער וואס ביסטו אזוי טרויעריק, נאר? נאך וועמען בענקסטו איצט אזוי? — רעדט מאניא מיט באוואונדערונג.

געניאס אויגן זעען טאקע אויס גלייך ווי זיי זענען פייכט. זי האט מיטאמאל דערפילט א מאדנע בענקשאפט נאך דעם שטומען מיידעלע. אבער דער געפיל גיט א לויף דורך ווען מאניא קוקט אויף איר און וויל מיטן קוק איר דערמאנען, אז זיי דארפן רעדן וועגן יענע וויכטיקע זאכן.

צוליב וועלכע גניאַ איז געקומען קיין כפר וויטקין. אָבער ווי הייבט מען אָן צו רעדן וועגן דעם? זי ווייסט דאָך אַפילו נישט צי דער, אין וועלכן זי האָט זיך אַזוי שטאַרק פאַרליבט, טראַכט אַפילו וועגן איר. ער האָט דאָך אַ ווייב!

— מאַניאַ! האָט מען ליב אַ קינד נאָר ווען מען האָט ליב זיין פאָ־טער? — גיט זי אַ שיס אַרויס נאָך אַ לאַנגן שטילשווייגן.

— עס האָט גאָרנישט צו טון מיט ליבע, ציג! אַ קינד האָט מען ליב, ווייל עס איז דיינס! דיין בלוט און פלייש, ווייל עס זויגט דיין מילך! ווייל עס וואַקסט אויף דיינע אויגן ווי עס וואַקסט אַ ביימעלע... זעסט דאָס מאַראַנצן־ביימל? מאַי דאָך דאָס ביימל, וועלכעס איז אויסגעוואַקסן אויף דיינע אויגן ליבט מען אַזוי... שטעל זיך פאָר אַ קינד?

אַט קומט ווי אַ ווירבער אין הויז אַריין מוניק. ער גיט אַ וואָרף די ביכער אויפן דיוואַן. אין הויז ווערן באַלד אָנגעוואָרפן העפטן, פענען... אַ טומל! אַן אומאָרדענונג! מען קאָן שוין נישט רעדן.

מאַניאַ איילט זיך שנעל צו גיבן אים זיין מיטאָג כדי אים ווידעראַ־מאָל אַרויסשיקן פון הויז. און אַט קומט שוין גרשום, אויך אים דאַרף מען אָנהאָדעווען כדי וואָס שנעלער פטור ווערן פון אים. צונויפגענומען ווידעראַמאָל די פעדעם, וועלכע זענען איבערגעריסן געוואָרן, איז נישט אַזוי לייכט! דאָס הויז איז שוין טאַקע ווידעראַמאָל שטיל געבליבן, דער טאַטע מיטן זון זענען שוין אַוועק, אָבער די איבערגעריסענע געוועבן זענען פאַרקראָכן ערגעץ ווייט ווייט אין די ווינקעלעך. מען דאַרף זיי אַרויסשלעפן פון דאָרט, זיי צוריק צונויפקניפן און זיי לאָזן רעדן!

און דאָ איז שוין ווידער די טיר פון דער קיך צעשפּראָלט — און אין איר שטייט שוין שמשון.

— נו? זיך אָנגערעדט? — שמייכלט ער — יללאַ, קינדערלאַך! עס איז שוין שפּעט! גניאַ דאַרף דאָך כאַפּן דעם אָמניבוס פון גבעת חיים... איילט זיך צו, חברה! — און בשעת ער זאָגט דאָס, וואַלט זיך אים געוואָלט איינפלעכטן מיט זיינע גרויסע לאַנגע אָרעמס אין די אַקסלען פון דיביידע שוועסטער און זיך שטעלן טאַנצן מיט זיי אַ קאַ־

מאַרינסקי, ווי אַמאָל, ווען ער איז געווען אַ גימנאַזיסט, ווען ער איז געווען דער בעסטער טענצער אין זיין שטעטל!

אָבער נאָכאַמאָל דער פאַרשאָלטענער „שופר" פון דעם אָמניבוס. קיינמאָל האָבן זיי קיין צייט נישט. וואוהין איילן זיי זיך אַזוי? וואָס וועלן זיי פאַרשפּעטיקן? דעם אָמניבוס קיין גבעת חיים?...

דערמאָנט זיך שמשון. ער גיט אַ כאַפּ געניאַן ביי דער האַנט, אַ וואַרף אַ קוק אויף מאַניאַן און אַט איז ער שוין ביים רעדל, און גע־ניאַ ווינקט שוין פון אינעווייניק צו מאַניאַן...

אַט פליט שוין דער אָמניבוס צום שליאַך און עס בלייבן אין דער לופטן הענגען אָפּקלאַנגען פון האַרצקלאַפּעניש און שטיקלעך געדאַנ־קען און געפילן.

„אין ווען האָט זי זיך פאַרליבט אַזוי?" — טראַכט מאַניאַ. „נו, און איך? איז נישט נאַריש ליב צו האָבן אַזוי שפּעט? אפשר איז דאָס גאָרנישט שמשון? אפשר נאָך אַלץ מוסיאַ?" אַט אַזוי פרעגט זיך מאַניאַ שטייענדיק אַ באָרוועסע אויף דעם אָנגעוואַרימטן פון דער ווינ־טער־זון זאַמד ביים אַריינגאַנג צו איר טויערל, מיט די פון דער לופט אָפּגעטרוקנטע הענט אונטער איר הויכער ברוסט.

זי האָט פאַרגעסן אַז עס וואַרט אויף איר די ווירטשאַפט, אַז זי איז אונטערשטעליק אין איר אַרבעט, אַז עטלעכע מאָל איז זי איבער־געריסן געוואָרן... זי שטייט ווי אין אַ טראַנסע, ווי אין שלאָף. נאָר אַט גיט אַ פּאָר צוריק פון שליאַך דער אָמניבוס פון כפר וויטקין. שמשון זעט זי פון דער וויטנס. עס פּאַסט ניט אָפּצושטעלן דעם „מקשר". אָבער ווען ער וואָלט געקאָנט, וואָלט ער זי אָנגענומען ביי די אַקסלען און זי אויפגעוועקט פון דעם חלום... טראַכט זי נאָך אַלץ וועגן איר מוסיאַן?

„לאָז די טויטע, מאַניאַ!" — וויל ער אויסשרייען. „חלום נישט וועגן זיי! קוק אויף מיר, איך ליב דיך אַזוי, מאַניאַ! וואָס איז מיין לעבן אָן דיר?"

אַזוי טראַכט דער „נהג" בשעת ער פירט צו דעם „מקשר" צו דער „צרכניה" פון כפר וויטקין.

פינפצנטער קאַפּיטל

ביי דער צרכניה פון כפר וויטקין בלייבט דער מקשר איצט נישט שטיין אויף לאַנג. אַרונטערגעוואָרפן זיינע פּאַסאַזשירן און זייערע פּעקלעך, פּאָרט שמשון ווייטער אין כפר חירות. דאָס איז די צייט ווען דער מקשר נעמט אויף די כפר חירות פּאַסאַזשירן דירעקט פון דער צרכניה פון כפר חירות.

איצט האָט דער נהג פון דעם מקשר אַ פּאָר מינוט צייט זיך אָפּצורוען אין דער שטיל, איידער זיין אָמניבוס ווערט אָנגעפּולט מיט פּאַסאַזשירן.

זיצט שמשון ביים רעדל, דער קאָפּ אַריינגעטון אין די הענט. איצט קאָן ער טראַכטן אומגעשטערט וועגן דער, וועלכע האָט זיך אויסגעשפּרייט איבער זיין גאַנצן האַרצן...

— שמשון! — טאָרעט אים דבורה מעסינג — קום אַריין! כ'האָב אַ גוטע גלאָז טיי פונדיינעטוועגן!

— ווער וויל טיי? — וויל שמשון אויסשרייען מיט כעס. — וואָס לאָזט מען אים נישט צורו?

אָבער דבורהס פּנים איז אַזוי נעבעכדיק; די אויגן אַזוי פייכט, גלייך ווי זי האָט נאָר־וואָס געוויינט. שמשון קאָן איר נישט אָפּזאָגן, כאָטש ער וואָלט בעסער געבליבן אַליין דאָ.

— נישטאָ קיין מזל! — זאָגט דבורה שטיל אָנגיסנדיק אים די גלאָז טיי, — צו קינדער דאַרף מען האָבן מזל, שמשון! געלט, קאַריערע — איז נישט אַלעס, שמשון!

פון דבורהס אויגן גיסן זיך צוויי ריטשקעלעך טרערן, וועלכע זי גיט אַ וויש מיטן פאַרטוך.

— זיי וועלן נאָך אַמאָל קומען אַהערצו, דבורה! נישט געזאָרגט!

— וויל שמשון טרייסטן דבורהן.

— איצט, דוכט מיר, איז פאַרפאַלן! אָנגעווווירןביידע קינדער, שמשון!

— שוין חתונה געהאט? — פרוווט שמשון ווייך אויספארשן — זיי וועלן נאך קומען אמאל מיט די ווייבער און מיט די קינדער... אמאל קומט מען צוליב די קינדער. זענען העררים עלטערן נישט געקומען אהער־צו צוליב העררין? אריין אין השומר הצעיר און עס איז אוועק „פאלעס־טיין"! ווען נישט ער, וואלטן זיינע עלטערן קיינמאל נישט געקומען אהערצו! אזוי קאן זיין מיט אייערע זין! קאן זיין, אז זייערע קינדער וועלן זיי צווינגען, דבורה! מיט דער צייט... מען זאגט אז דארט...

— ניין! ניין, שמשון! — רייסט איבער דבורה אומגעדולדיק — הלוואי וואלט איך געקאנט האבן האפענונג... איך האב קיינע, שמשון! זיי זענען אוועק... זיך פארנומען אויף אנדערע וועגן...

— וואס קאן מען וויסן פון א בריוו? עס דוכט זיך אייך, דבורה! ווארט אויף אן אנדער בריוו. — וויל שמשון טרייסטן. — און דער־ווייל לאמיר א שמועס טון וועגן דעם נשף. וואס זאגט איר אויף אונדזער נשף? אויף דעם דערפאלג? איך זאג אייך, דבורה, ווען נישט מאניא, זאל לעבן, וואלטן מיר קיינמאל אזא דערפאלג נישט געהאט! מאניא מיט איר קאפ!

— מילא! — גיט דבורה א מאך מיט דער האנט מיט א שטיקל פארדרוס. — איז זי דען די איינציקע, וואס האט געטון אין דער זאך? ביים „טאמי" זענען די געבעקסן און די געטראנקען אויך א וויכטיקער ענין! און ווער האט געבאקן מער פון דבורהן, שמשון?

— מיט דבורהן קאנען זיך זייער ווייניקע פארמעסטן! — שרייט אויס שמשון מיט פרייד, וואס ער האט אביסל פארטריבן דבורהס או־מעט און אירע טרערן. — אבער מאניאן קאן מען נישט...

— ניין! שמשון! מאניאן קאן מען נישט אוועקמאכן מיט דער האנט... איך וויל דאס אויך נישט! מאניא האט א קאפ! מאניא האט לשון. מאניא האט א פנים, אזא יאר אויף מיר, שמשון... אבער זאג מיר, שמשון? דו ביסט זייער פארליבט אין מאניאן? הא?

— נו, און אז איך בין פארליבט, דבורה? ווער איז דאס נישט פארליבט אין מאניאן? ווער, דבורה?

שמשון גראָבט איין זיין קאָפּ אין די הענט און עס דוכט זיך דבורהן אַז ער וויינט. אָבער אַ נהג קאָן נישט טראַכטן לאַנג זיינע אייגענע געדאַנקען. אַ נהג געהערט דאָך צום מושב. און שמשון געהערט צו צוויי מושבים!ביידע מושבים, אי כפר וויטקין, אי כפר חירות, האָבן גע־מאַכט אַן אָפּמאַך מיטן נהג.

אויך אין כפר חירות זענען פאַראַן אומגעדולדיקע פּאַסאַזשירן, וועלכע לאָזן דעם נהג נישט אָפּטרינקען רואיק אַ גלאָז טיי.

לויפט שמשון אַרויס צו זיין אַרבעט, צו די פּאַסאַזשירן און צו זייערע פּעקלעך. עס בלייבט שטיין נאָך אים אַ האַלבע גלאָז טיי אויף דעם טיש ביי דבורהן אין קיך. און דבורה אַליין שטייט ביים טויערל פון איר הויפל. זי וואַרט ביז דער אָמניבוס מיט איר פריינט דעם נהג וועט אָפּציען. און אפילו ווען דער אָמניבוס ציט אָפּ, בלייבט זי ווייטער שטיין. זי קוקט ערגעץ אין דער ווייטנס. עס דוכט זיך אַז זי וויל טרעפן, וואָס פאַרמאָגט פאַר איר דער ווייטנס, וועלכן מען רופט אַמע־ריקע. אָבער הערי פון דער צרכניה לאָזט איר נישט שטיין לאַנג אַזוי.

הערי פון דער צרכניה פון כפר חירות האָט אויף זיין יונגן קאָפּ גענוג פליכטן. גייט ער צו צו דבורהן און גיט איר נאָכאַמאָל אַ ריר ביים אַקסל.

— פּייוואָקלאָק טי! דבורה! — גיט ער אַ פליסטער און גייט צו־ריק צו זיין אַרבעט אין צרכניה.

זיינע ווערטער ברענגען צוריק דבורהן צו דערווירקלעכקייט.

„דו האָסט דאָך געשוווירן, דבורה!" — זשומעט עפּעס ביי איר אין די אויערן — „טאָ טו דיין פליכט! טו מער ווי דיין פליכט! זעסט דאָך ווי אַלע אַרבעטן! אין געהיים און אָן לוין. טאָ שטייג איבער אַנדערע... אין דיין אַרבעט וועסטו געפינען דיין טרייסט, דבורה!"

דבורה דערזעט פאַר זיך די צוויי אויגן, וועלכע האָבן אַרויסגע־קוקט פון די לעכער פון שפּאַניער ווענטל אין יענעם ביינאַכט אין סע־קרעטאַריאַט פון כפר וויטקין... האָסט געשוווירן, דבורה! זאָגט זי צו זיך. יענע אויגן מאָנען. זיי רופן: „פאַרגעס אָן זיך, דבורה! פאַרגעס אָן דיי־

נע קינדער איצט! מיר דאַרפֿן האָבן געוווער; איצט איז די צייט אָנצוהייבן צו טון אין דעם עפּעס!"...

דבורה גיט זיך אַ ריים אָפּ פֿון דעם אָרט ווו זי איז געשטאַנען ווי אין אַ טראַנסע. זי גייט צו צום טויער פֿון דעם מיליטערישן לאַגער, וועלכער איז טאַקע דאָ-אָ ביי איר הויז.

— סאַני! (זון) — זאָגט זי צום וועכטער־סאָלדאַט אויף איר ענגליש, וועלכער האָט אַ ליטווישן אַקצענט — זאָג די „בוים" (די יונגען) אַז זיי זאָלן קומען צו דבורהן היינט טרינקען די „פֿייוואָקלאָק טי"! עס איז דאָך היינט זונטיק אויף דער וועלט! דבורה די אַמעריקאַנערן האָט גוטע זאַכן פֿאַר זיי! קומט אַרום פֿינף אַזייגער... קלייב אויס אַ האַלבן טוץ חברים... ווייל מיין הויז דאָ איז נישט קיין גרויס און נישט קיין רייכס ווי עס איז געווען אין אַמעריקע! דאָך, זאָג זיי, אַז מיר וועלן האָבן אַ „גוטמיים" (פֿאַרברענגען)! איך האָב נייע רעקאָרדן פֿון אַמעריקע!...

דער סאָלדאַט פֿאַרשטייט דבורהס ווונק. ער אַליין האָט שוין פֿאַרזוכט דעם טעם פֿון דבורהס גוטע געבעקסן און צוקערקעס, וועלכע זי זאָגט, אירע זין האָבן איר געשיקט פֿון אַמעריקע. אים אַליין וואָלט זיך אויך געוואָלט כאַפּן אַ פּאָקסטראָט ביי דבורהס גראַמאָפֿאָן־וויקטראָלאַ. אָבער ליידער וועט ער נישט קאָנען. ער שטייט היינט אויף דער וואַך ביזן אָוונט. אָבער ער וועט שיקן זיינע חברים; די, וועלכע זענען היינט פֿריי נאָך מיטאָג.

דבורה גייט גרייטן דעם טיש אין איר קיך. בשעת מעשה כאַפּט זי אַ קוק אויף די „באלאטעס", איבער וועלכע עס שטייט איר טיש מיט די זיסע זאַכן פֿאַר די „טאָמים". אַזאַ מאָדנע וועלט! — טראַכט דבורה און שמייכלט צו זיך אַליין. פֿון אויבן — אַ טאָרט און שאָקאָלאַד, און פֿון אונטן — געוווער! אין אַמעריקע ביסטו, דבורה, געווען אַ נישטיקע קרעמערקע, און דאָ — ביסטו אַן איינגעשווירענע! און דו מוזט טון דיין פֿליכט... ווייל האָסט אַליין אויסגעקליבן דיין פֿליכט. מען דאַרף האָבן געוווער מיט וואָס צו באַשיצן דאָס לאַנד! דיין לאַנד!

און אַט קומען שוין די „טאָמים".

— בוים (יונגען)! למען השם, לאָזט אייערע ביקסן אין שטאַלכל!
— זאָגט זי און דעקט צו די אויגן מיט די הענט פאַר שרעק. — די אַלטע דבורה האָט מורא פאַר ביקסן — זאָגט זי צו די טאָמים. — אַ ביקס איז אַ פינצטערע זאַך! זי קאָן פון זיך אַליין אויסשיסן... איך בעט אייך, קינדער! לאָזט זי איבער אין שטאַלכל! מיינע ציגן זענען איצט נישטאָ דאָרטן. זיי וועלן אייערע ביקסן ניט אָנרירן!

דבורה לאַכט אַליין פון איר חכמה און מיט איר צוזאַמען לאַכן אויך די טאָמים. זיי לאַכן פון דבורהס מורא. טייל גיבן אומישנע אַ קיצל די ביקסן כדי זי צו שרעקן. אַלע לאַכן און בשעת מעשה לאָזן זיי די ביקסן טאַקע שטיין ביי דבורהן אין שטאַלכל אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט.

אָבער נישט לאַנג בלייבן די ביקסן אַזוי אָנגעשפּאַרט. ווי נאָר עס דערהערן זיך די ערשטע קלאַנגען פון דעם אַמעריקאַנער פּאַקסטראָט אויף דבורהס גראַמאָפאָן, הייבט אָן הערי זיך באַשעפטיקן מיט די ביקסן. זיין צרכניה איז איצט צוגעשלאָסן. דאָס צעטל אויף דער טיר זאָגט דייטלעך אַז הערי איז געפאָרן ברענגען סחורה פון דער שטאָט.

הערי איז אַ מזיק אַ יאַט, כאָטש ער קאָן נאָך עד היום די רייש נישט אַרויסרעדן ווי אַ „סברא". כאָטש ער זעט אויס צו זיין פויל און לאַנגזאַם צוליב זיין גרויסן און דיקן גוף, איז הערי דאָך פלינקער פון צען אַנדערע מיט זיין בליישטיפט און מיט זיינע הענט. זיינע הענט ציען זיך פון דער צרכניה דורך אַ געהיימען טירל אין דבורהס שטאַלכל אַריין, בעת דער גראַמאָפאָן רייסט זיך אויף אַ קול דורך דבורהס פענצ־טער. ער ציט אַריין צו זיך אין צרכניה מיט צאַרטקייט און מיט גרויס פאָרזיכט יעדע ביקס באַזונדער. ער באַקוקט גוט גוט, מיט אַ געניטן אויג אירע גדיירים, און בשעתן קוקן, פירן זיינע לאַווקע הענט מיטן בליישטיפט איבער אַ ווייסן העפט, ווו ער גיט יעדער ביקס אָפּ אַ באַ־זונדערן בלאַט.

און בשעת מעשה גיסט דבורה אָן טיי פאַר אירע געהויבענע געסט,

די „טאַמיס”. זיי וואַרפן זיך אַרויף אויף אירע מיט גרויס געשמאַק צוגעגרייטע זאַכן. זיי קייען אויף ביידע באַקן.

— לאָמיר טאַנצן, בויעס! טאַם! דו נעם דיקן און טאַנצט! וואָס קאָנען מיר טון איצט, ווען עס איז מלחמה און איר זענט אין אַ לאַ־גער? ווען עס וועט זיך ענדיקן דער קריג וועט איר פאָרן אהיים, דאָרט וועט איר טאַנצן מיט מערין און מיט סילוויאַן! און דערווייל טאַנצט „בוי מיט בוי”, יינגל מיט יינגל!

עס לאַכן די „בויעס”. זיי טאַנצן איינער מיטן צווייטן ווי דבורה הייסט זיי. דער פּאַקסטראָט גרילצט ביי דבורהן אין די אויערן, אָבער זי שמייכלט און טראַכט:

„אָט אַזוי טאַנצן מיינע זין, מיט פרעמדע,,, ווי פרעמדע... זיי טאַנצן נישט די הוירא, דבורה”;

עס גיסן זיך פון אירע אויגן טרערן. אַ טאַמי, וועלכער האָט שוין געכאַפּט אַ כוסה, קומט צו צו איר נעמען זי טאַנצן.

— קום, דבורה, קום! אין דער היים טאַנץ איך אַמאָל מיט מיין מאַמען אויך! קום טאַנצן, דבורה!

— וואָס וויינסטו, דבורה? — פרעגט אַ צווייטער, — אַזאַ פריי־לעכער פּאַקסטראָט און דו וויינסט?

— פּונקט אַזוי ווי איר זענט דאָ, אַליין, אָן אייערע מאַמעס און כלות און ווייבער, איז דבורה דאָ אַליין, אָן אירע קינדער! — ענט־פערט דבורה און ווישט די טרערן פון די אויגן. און דערביי נעמט זי אַרויס פון דעם שופלאָד די בריוו, וועלכע ישראל האָט היינט ביים מי־טאָג אויסגעגלייכט נאָך דעם ווי זי איז געלעגן ביי אים אין קעשענע אַ צעקנייטשטע עטלעכע טעג. צוזאַמען מיט דעם בריוו נעמט זי אַרויס די צוויי פאָטאָגראַפיעס פון אירע זין. קוקנדיק אויף זיי מיט פאַר־וויינטע אויגן, זאָגט זי צו די „טאַמיס”:

— מיינע זין, בויעס, זענען אויך סאָלדאַטן ווי איר. אויך מאָ־ביליזירט. דאָס איז זייער אוניפאָרם. איינער — אַ דאָקטאָר, און דער צווייטער אַן אַדוואָקאַט. אָבער ביידע, ווי איר סאָלדאַטן! עס איז

מלחמה אויף דער וועלט... אַ גרויסע מלחמה, בויעס! אויך ביי דער אַלטער דבורה איז איצט מלחמה. קינדער מיינע! טאַ ווי קאָן דבורה איצט גייען טאַנצן?...

זעכצנטער קאַפּיטל

עס האָט זיך ביי דבורהן נישט געטאַנצט! עס האָט זיך ביי קיינעם נישט געטאַנצט אין כפר וויטקין.

אפילו אין גבעת חיים האָט זיך נישט געטאַנצט ביי פילע חברים. עפּעס האָט פּאַסירט אין קיבוץ, וואָס האָט דערשלאָגן פילע פון זיינע חברים ווי אַ דונער.

און פּאַסירט האָט עס אַזוי פּלוצים, אַז אפילו אויף דעם אויסזען פון דעם קיבוץ האָט דאָס געווירקט.

אויך גניא האָט דערפילט אַזוי, ווען זי איז אַהיימגעקומען צו זיך אין גבעת חיים, נאָך איר ערשטן ארויספאָר. זיצנדיק אין אָמניבוס האָט זי דערפילט, אַז עפּעס איז נישט גלאַטיק.

אַרום אָמניבוס, וועלכער האָט זיך ווי זיין שטייגער אָפּגעשטעלט ביים עסצימער פון קיבוץ, זענען געשטאַנען פרעמדע מענטשן. גניא האָט זיי ביז איצט נאָך נישט געזען. אָבער דאָס האָט גניאַן נישט איבערראַשט. זי האָט זיך דאָך שוין צוגעוווינט צו זען כמעט אַלע נאַכט אַ ניי „פּעקל מיט מעפּילים" אָנקומען מיט לאַסט-אויטאָמאָבילן! די נייע „קלומיקלעך" פון ביינאַכט זעען אויס ווי פרעמדע מענטשן אויף מאָרגן, ווען זיי באַווייזן זיך אין עסצימער אָדער אין בית התרבות.

אָבער וואָס האָט געוווּנדערט גניאַן איז געווען דער פאַקט, וואָס דער עסצימער, וועלכער איז שטענדיק פול מיט הונגעריקע נייגעריקע מיילער אין דער צייט פון אָוונטברויט, איז געווען צוגעשלאָסן, ליידיק. גלייך ווי דער קיבוץ האָט זיך אָפּגעזאָגט פון דער אכילה אויף שטענדיק.

— מען וועט היינט נישט גיבן קיין וועטשערע ביז נאָך דער לוויה,

— האָט איר געענטפערט איינער פון די פרעמדע, צו וועלכן זי האָט זיך געווענדט מיט דער פראַגע צי מען האָט שוין אָפּגעגעסן. — אַ פּיצעלע קינד... אָבער דאָך אַ לוויה! — האָט דער פרעמדער געזאָגט אין יידיש.

— וועמעס קינד? וואָסאַרא קינד? — האָט גניא געפרעגט פילנדיק אַז עפּעס האָט איר אַ זעץ געטון אין האַרצן.

נישט וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער האָט זי זיך געלאָזט לויפן צו איר בית התינוקות. איר האַרץ איז געווען פול מיט אַ מאָדנער שרעק. זי האָט זיך דערמאָנט, אַז ערשט דעם פרימאָרגן, ווען זי איז געווען ביי מאַניאַן און זי האָט איר דערציילט וועגן די קליינינקע קינדערלעך אירע, האָט זיך פאַרביינגעטראָגן פאַר אירע אויגן אַ שוואַרצע כמאַרע, ווי אַ שוואַרצע פּרוכת, מיט וועלכער מען דעקט צו אַ מת. ווען איר פאָטער איז געשטאָרבן האָט זי געזען אַזאַ פּרוכת, אַזאַ שוואַרצן צודעק אויף איר טאַטן.

אָבער וואָס האָט דער שוואַרצער צודעק צו טאָן מיט איר בית התינוקות? מיט אים דעקט מען דאָך צו בלויז מתים? און אין בית התינוקות שפּילן זיך די קינדערלעך מיט די הענטעלעך, זיי קריכן אין די אויגן מיט זייערע קליינינקע זיידענע פינגערלעך.

אָבער פאַרוואָס שטייט פאַר דעם בית התינוקות זיאָמאַ? גלייך ווי עמיצער האָט אים אַנידערגעשטעלט, אַז ער זאָל היטן די קינדערלעך! ערשט צוויי מיט אַ האַלבן מעת-לעת וואָס זי האָט פאַרלאָזט דעם קיבוץ אויף איר „ערשטן שבת" און שוין אַזעלכע ענדערונגען! דער קאַפּריזנער קינדערישער, עקשנותדיקער זיאָמאַ איז שוין געוואָרן אַ שומר, אַ היטער פון דעם בית התינוקות? וואָס האָט דאָ געשען? זיאָמאַ — אַ שומר?

אָבער ניין! זיאָמאַ היט נישט דעם בית התינוקות. ער היט דעם אריינגאַנג. פנינה, זיין מוטער, האָט גוט איינגעלערנט מיט אים, אַז גניאַן טאָר ער נישט אריינלאָזן אין בית התינוקות! זי זאָל דאָרט, חלילה נישט דערזען דאָס, וואָס קאָן זי דערשיטערן — אַ ליידיק בעטעלע!

— וואַרט דאָ צו מיט מיר, גניא! — בעט זיאָמאַ און פון גרויס

אויפרעגונג ציטערט זיין שטים אַזוי, אַז עס דוכט זיך אויס אַז ער שטאַמלט. אַ כבֿד פֿה געוואָרן פּלוצים!

— אָבער צוליב וואָס זאָל איך וואַרטן דאָ? איך קאָן דאָך דערווייל אַריינגיין צו מיינע קינדערלעך, זיך זען מיט זיי! — קריגט זיך מיט אים געניאַ און וויל אים אַוועקשטופּן אָן אַ זייט.

זיאַמאַ לאָזט זי נישט. האָט ער דען נישט געזאָגט זיין מוטער, אַז זי קאָן זיך פֿאַרלאָזן אויף אים? אַז ער איז אַ גרויסער, אַז ער פֿאַרשטייט ווי וויכטיק עס איז אַז געניאַ זאָל בלייבן וואַרטן אין דרויסן ביז פֿנינה וועט זיך אומקערן פֿון דער לוויה?

— ווער איז געשטאָרבן, זיאַמאַ? — גיט געניאַ אַ שנייד מיט איר שטים און מיט אירע אויגן.

זיאַמאַ שטאַמלט ווי איינער וואָס ציטערט פֿון אַ קאַלטן דוש.

— מיין שטום קינדעלע? — גיט געניאַ אַ וואָרף, און, זעענדיק זיאַמאַס אויסגעקרימט פּנים, גיט זי אים אַ שטופּ מיט כּוח און לויפֿט אַריין אין בית התינוקות.

זי לויפֿט אַרויס פֿון דאָרטן ווי אַן אונטערגעשאָסענער הונט. רעדנדיק לויפֿט זי אַהין, פֿון וואַנען זי זעט חברים זיך אומקערן.

קיינער קאָן זי נישט פֿאַרהאַלטן איצט. זי לויפֿט שנעל, ווי אַ הירשעלע וועמען עס יאָגן נאָך אַ סוואָרע הינט. אַזעלכע שרעקלעכע הינט — די געדאַנקען!

איר שטום מיידעלע וויל מען אַריינלייגן אין זאַמד אַריין? און די אייגעלעך? און דאָס מיילעכל, מיט וועלכן זי קושט געניאַן יעדן אינדערפֿרי? און די הענטעלעך, וועלכע געניאַ וואַשט אַזוי אָפֿט, אַז עס זאָל, חלילה, נישט קראַנק ווערן! ווי וואַגן זיי צו טון אַזוינס צו איר קינדעלע? זי וועט לויפֿן אַהין. זי וועט נישט דערלאָזן! עס איז דאָך אירס, איר קינדעלע!

עס איז שוין נאָך אַלעמען. חברים פֿון קיבוץ גבֿעת חיים קערן זיך שוין אום נאָך דער לוויה. פֿאַמעלעך און שטילערהייט קערט מען זיך אום. אויף יעדן איינעמס פּנים איז טרויער, כאָטש פֿילע קאָנען נישט

ווײנען... אָבער גניאַ לויפֿט נאָך אַלץ. זי וועט אויפֿדעקן דאָס קלײנע קבֿרל! זי וועט אַרויסנעמען דאָס קינדעלע פֿון זאַמד! זי וועט...

אָבער זי טוט גאָרנישט... זי זעט ווי שולי, דעם קינדעלעס מו־טער, ליגט אויף דעם זאַמד. קיינער טוט גאָרנישט פֿאַר איר. קיינער וויל נישט אויפֿגראָבן צוריק דעם קבֿר... קיינער!

און אָט שטייט דיקי, שולים מאַן, דער פֿאָטער פֿון קינדעלע. אויך ער טוט גאָרניט אַז מ׳זאָל אַרויסנעמען פֿון זאַמד דאָס קינד... ער בעט שולין, אַז זי זאָל זיך אומקערן מיט אים אין קיבוץ אַרײַן. גלײַך ווי עס אַרט אים נישט איבערצולאָזן דאָס קינדעלע אין זאַמד.

עס איז שוין פֿינצטער. קיינער איז נישט געבליבן בײַם קבֿרל. דיקי האָט אויפֿגעהויבן שולין. ער פֿירט זי שטיל צום קיבוץ. ער ווינקט צו גניאַן, אַז גניאַ זאָל זיך נישט וואַרפֿן אין די אויגן, איר גאָרנישט דערמאָנען.

דער ווייטיק פֿון פֿאַרלירן דאָס קינד אַזוי פּלוצים מוז, ווײַזט אויס, שנעל פֿאַרגעסן ווערן! — טראַכט גניאַ. זי פֿילט זיך מאָדנע שלעכט. זי טרעט אָפּ אָן אַ זײַט. אפֿשר איז זי שולדיק אין דעם אומגליק? אפֿשר איז זי שולדיק, וואָס זי איז אַוועקגעפֿאָרן אויף אַ שבת און איבער־געלאָזט דאָס קינדעלע?

אָט לויפֿט גניאַן אַנטקעגן פּנינה. זיאָמאַ האָט איר שוין געזאָגט אַז גניאַ איז געווען אינעווייניק און האָט געזען דאָס ליידיקע בעט־טעלע... פּנינה נעמט אַרום גניאַן און פֿליסטערט:

— ס׳ע טרעפֿט אַזעלכעס... אַזוי האָבן געזאָגט די דאָקטוירים... אָבער פֿאַרוואָס האָט עס גראָדע געטראָפֿן צו שולין?... אַזאַ מאָדנע גאָט, גניאַ! ער שלאָגט דעם געשלאָגענעם! קאָן זײַן, ווען מאַטילדאַ גייט צו צו איר גאַנץ פֿרי, ווי מ׳ער פֿלעגן דאָס טון... זי האָט דאָך נעבעך נישט געקאָנט רופֿן...

גניאַ קאָן שוין מער נישט הערן.

— מײַן שולד! מײַן שולד! — זיפֿצט זי אויס און בײַסט זיך אײַן אין איר אייגענעם פֿינגער מיט די ציין ווי אַ חיהלע.

פנינה לויפט אין בית התינוקות. די לעבנגעבליבענע פאַרערן זייערס. די קינדערלעך שלאָפן שוין טאַקע, אָבער אַ קוק טון דאַרף מען היינט צו זיי. שטענדיק, אין דער צייט, גיט שוין אַכטונג אויף אַלע שלאָפנדע די שומרת לילה, וועלכע דרייט זיך אַרום מיט איר לאָמטערנע. אָבער היינט? הלילה הזה?...

פנינה הייסט געניאַן גיין צו זיך אין צימער אַריין, אָנידערלייגן איר פּעקעלע, זיך אָפּוואַשן און קומען זי באַגעגענען אין עסצימער.

אָבער פנינה קומט אַ לאַנגע צייט נישט אין עסצימער אַריין.

געניאַ ווערט אומגעדולדיק. טרערן רינען פון אירע אויגן. אַרום איר זיצן היינט נאָר פרעמדע מענטשן. ווייזט אויס אָנגעקומען בעת זי איז אָפּוועזנד געווען. זיי קוקן אויף איר אַזוי מאָדנע, אַז געניאַ הייבט זיך אויף. זי וויל אַרויסלויפן. אַ שווערער פאַרהאַנג פון טרערן הענגט פאַר אירע אויגן. זי זעט כמעט קיינעם נישט פאַר זיך. זי הערט נאָר אַז מען רופט זי פון אַלע זייטן.

— וואָס האָט פּאַסירט, קינדערלע מיינס, וואָס דו הערסט גאָרנישט ווען מען רופט דיך? — און דער, וועלכער רעדט אַזוי זיס, כאַפּט זי אָן ביים קין און קוקט אַריין אין איר פּנים.

געניאַן ווייזט זיך אויס אַז זי חלשט פון גליק. עס דרייט זיך פאַר אירע אויגן דער גרויסער עסצימער פון דעם קיבוץ מיט זיינע עסערס. די דערלאַנגערס מיט זייערע טאַצן, וועלכע זיי נעמען אַרונטער פון די פאַרנדיקע אויף רעדלעך טישעלעך, קרייזן אין דער לופטן און אין אירע אויגן.

— ערנאַ! — פליסטערט זי — „איז דאָס אַ חלום?" — טראַכט זי און וויל זיך אַ קניפּ טון אין די באַקן. אָבער עס איז נישט נויטיק. זי זעט, אַז עס איז נישט קיין חלום, נאָר די ווירקלעכקייט.

— איר זענט נאָר־וואָס אָנגעקומען? — זאָגט דער רויט־האָריקער יונה, דער סעקרעטאַר, וועלכער וואַקסט אויס ווי פון אונטער דער ערד און שטייט צווישן איר און ערנאַ מילאַני.

— אַ שאָד! אַ שאָד! אַזעלכע שיינע אויגן מאַכט מען נישט קאַ־

ליע מיט טרערן! — זאָגט ערנאַ און ווישט איר אויס די טרערן מיט זיין טיכעלע.

יונה גיט אַ מאָדנע קוק אויף זיי ביידע און פאַרשווינדט. געניאַ איז גליקלעך. זי וויל עפּעס דערציילן ערנאַן. ער מוז דאָך וויסן ווי זי האָט געבענקט נאָך אים די גאַנצע צייט וואָס זי איז געווען אין כּפר חירות, אין כּפר וויטקין, די גאַנצע צייט וואָס זי איז געזעסן אין אַמ־ניבוס... זי וויל זיך אַנטשולדיקן, וואָס זי איז נישט געפאָרן קיין גבעת ברענער צו זען איר ברודער. אָבער עס איז נישטאָ צו וועמען צו רעדן. ערנאַ מילאַני איז שוין נישטאָ...

וווהין איז ער אַוועק? צי אפשר איז דאָס טאַקע געווען אַ חלום?

געניאַ לויפט אַרויס פון דעם עסצימער. זי לויפט איבערן גאַנצן קיבוץ. זי מוז אים געפינען. אויב נישט, וועט זי שטאַרבן! אָט זעט זי פּנינהן. זי וויל צולויפן צו איר און איר פרעגן ווו עס איז אַהינגעקו־מען ערנאַ, אָבער פּנינה אַנטלויפט אויך פון איר. איז דאָס אפשר אויך אַ חלום? איר פּנינה זאָל אַנטלויפן פון איר? געניאַ וויל איר נאָכלויפן... עס ווייזט זיך איר אויס, אַז אין אַן אַנדער זייט האָט זי דערזען ערנאַס שאָטן. לויפט זי נאָך דעם שאָטן.

אַזוי, אַרומלויפנדיק אַרום דעם קיבוץ, האָט זי דערזען ליכט אין סעקרעטאַריאַט.

„די מזכירות איז דאָך פאַרמאַכט אין די שעהען, טראַכט געניאַ, וואָס פאַרוואָס ליכט דאָרט?"

דורכן פענצטער זעט זי דאָרט פּנינהן. געניאַ קוקט לאַנג פון דער ווייטנס אין פענצטער אַריין. פּנינה זיצט דאָרט. זי רעדט וועגן עפּעס וויכטיקעס מיט יונהן. וועגן וואָס רעדן זיי? עס דוכט זיך איר, אַז זי האָט דערזען אויף פּנינהס ליפּן איר נאָמען. אפשר איז זי אַרונטער פון זינען? און דאַריבער רעדט מען וועגן איר. אַך! אין איינע צוויי מיט אַ האַלבן טאָג האָט אַזוי פיל פּאַסירט! ווו איז דאָס קינדעלע אירס איצט? אין דער פינצטער! און ווו איז ערנאַ? וואָס האָט ער זיך באַוויזן פאַר איר? כּדי אַנטרונען צו ווערן פּלוצים? זי לויפט ווייטער. זי מוז

אים געפינען. זי מוז... סיידן — עס איז געווען א חלום? האט ער דען איר נישט אויסגעווישט די אויגן מיט זיין אייגן נאזטיכל?...

גענייא איז שוין שרעקלעך מיד. זי וויל זיך אנידערזעצן אין דעם „גרינעם רינג" פון קיבוץ. אבער עס דוכט זיך איר, אז אלערליי קיי־לעכדיקע שאטנס, טונקעלע אונגאך טונקעלערע, גייען אויף איר פון אלע זייטן. דער קרייז פון די שאטנס ווערט אלץ ענגער און ענגער... אט זענען זיי שוין איינגאנצן ארום איר קערפער... נאך אביסעלע און זיי וועלן זי איינגאנצן צעקוועטשן, צערייבן... זי נעמט זיך אן מיט כוח, רייסט זיך אוים פון די שאטנס און אנטלויפט. דאס ליכט פון הערי מזכירות גיט איר האפענונג. זי לויפט אריין. איר פנים איז בלאס ווי קאלך. יונה האט טאקע געווארט אויף איר. פנינה האט אים גע־זאגט אז זי וועט זי שיקן. אבער ווען ער דערזעט גענייאן, דערשרעקט ער זיך פאר איר.

— מיין קינדעלע... יונה! — זאגט זי מיט אן אויסגעקרימטן פון געוויין פנים.

— אונדזער אלעמענס קינדעלע... — זאגט יונה און וויל זי אני־דערזעצן אויף דעם דיוואן.

גענייא פאלט צו מיט איר קאפ צו יונהס ברוסט. זי הייבט אן צו וויינען אויף א קול. יונה דריקט צו איר קאפ צו זיך. עס דוכט זיך אים, אז פון איר האר גיסט זיך א ריח פון רויזן... פון די זעלבע רויזן פלעג יונהס מאמע אמאל מאכן רויזן-איינגעמאכטס אין בעסאראביע. דער ריח רייצט און דערמאנט די יונגע יארן, ווען ער איז נאך געווען אן עקסטערן. כאטש ער איז געווען א רויט-האריקער, פלעגן מיידלעך אים נאכלויפן. אבער איין מיידל, מיט אזעלכע שווארצע אויגן פון סא־מעט ווי גענייאס, פלעג זיך שטענדיק בלויז רייצן מיט אים... אבער דאס מאל האט ער זי געכאפט! איצט וועט ער זי נישט אפלאזן. ער דריקט זי צו צו זיך... אונטער איר סוועטער פילט יונה איר שטייפע ברוסט...

„אזוי שטייף זענען יונגע קערפערס", גיט א פלי דורך ביי אים

אין קאָפּ. זיינע ליפּן קושן די רויזן־בלעטער, וועלכע קריכן אַליין אין זיין מויל אַריין און לאָזן דאָרט איבער אַ מאָדנע דורשט.

געניאַס געוויין ווערט שטיל. איצט איז זי זיכער אַז די גאַנצע מעשה מיטן שטומען קינדעלע איז אַ ליגן, דאָס קינדעלע איז נישט געשטאָרבן... ליגט נישט אין דער זאַמד... איין זאַך איז אָבער אמת... אַז ערנאַ אַליין האָט זיך נישט דערוואַרט אויף איר און איז אַליין גע־קומען פֿון גבעת ברענער. הייסט עס, אַז ער האָט זיך אויך פֿאַרליבט אין איר ווי זי אין אים! נישט אומזיסט האָט ער אַזוי געקוקט אויף איר אין דעם ערשטן אָוונט פֿון זייער באַגעגעניש ביים טיש, אַרום דער מאַמאַליגע און אינדערפֿרי, אויף מאָרגן ביים אָמניבוס.

הייסט עס, עס איז אמת וואָס די וועלט זאָגט, אַז איין האַרץ פֿילט דאָס צווייטע?

— ערנאַ... — פֿליסטערט געניאַ צאַרט. עס רירן זיך ווי רויזן בלעטער קוים אירע ליפּן. אָבער פֿון דעם ריר פֿון אירע ליפּן ווערט יונהן זייער קאַלאַמוטנע. ער לאָזט זי אַרויס פֿון זיינע אָרעמס. עס שנייט איבער זיין האַרץ דער פֿליסטער, ווי אַ שאַרף מעסער שנייט ער.

געניאַ הייבט אויף צו אים די אויגן. אויך איר איז פֿריקרע און מאָדנע צו זען פֿאַר זיך יונהן אַנשטאָט ערנאַן.

אָבער — ווו איז ערנאַ? — וויל זי אויסשרייען. עס פּאַסט נישט. זי וויינט נאָכאַמאָל שטילערהייט. אין מיטן געוויין פֿליסטערט זי:

— עס איז מיין שולד, יונה! פֿאַרוואָס האָב איך איבערגעלאָזט מיין קינדעלע? פֿאַרוואָס בין איך געפֿאָרן קיין כפר וויטקין? פֿאַרוואָס?

יונהן פֿאַרדריסט געפּערלעך דער ליגן. אַזאַ יונג מיידל און וויל אים איבערכיטרעווען!

— טאָ ווו האָסטו באַגעגנט ערנאַן? אין כפר וויטקין? — פֿרעגט ער איראָניש — צי ביים ברודער?

— ניין! דאָ! אין עסצימער!... איך בין נישט געפֿאָרן צו מיין ברודער דאָס מאָל... בלויז צו מאַניאַן!

„אומזיסט חושד געווען אַן אומשולדיק קינד”, טראַכט יונה, „אייגנט־

לעך וואָס גייט עס דיר אָן, יונה? צו וועמען זי איז געפאָרן? דו ביסט דאָך סעקרעטאַר פון גבעת חיים! מזכיר! לאָז איבער די נאַרישע זאַכן! ערנאַ איז דאָך צו דיר געקומען, צום סעקרעטאַר! ווייזט אויס, וויכטיקעס האָט פּאַסירט ביי ערנאַן! אַנדערש וואָלט ער נישט געקומען!" און יונה ווענדט זיך צו געניאַן גוטמוטיק:

— הער, געניאַ! וואָלסטו געוואָלט פּרובירן אַרבעטן ביי אַן אַנדער זאַך, נישט אין בית התינוקות? אַ שטייגער ביים טראַקטאָר? ווי אַן אמתער מאַן? עס קומט דיר אַן איבערבייט! אַלזאָ מאָרגן פרי ביים טראַקטאַר וועט אויף דיר וואַרטן שלמה... ער וועט דיך לערנען, געניאַ! גיי! רו זיך אויס. שלאָף זיך אויס. טראַקטאָר איז אַ שווערע זאַך!

און מיט די ווערטער איז יונה אַרויסגעלאָפן פון דעם סעקרעטאַריאַט.

זיבצנטער קאַפּיטל

יונה איז געלאָפן זוכן ערנאַן. עס האָט אים נישט ווייניק פאַרדראָסן וואָס ער האָט אומזיסט חושד געווען אי ערנאַן אי געניאַן. אָבער איצט, ווען ער האָט שוין געוווסט, אַז געניאַ קומט גאָר אָן פון כפר וויטקין, איז פאַר אים געוואָרן קלאָר, אַז ערנאַ קומט פון גבעת ברענער וועגן אַ וויכטיקער זאַך. און וואָס איז ערנאַס זאַך? — געוועד! עס האָט אים פאַרדראָסן פאַרוואָס צוליב אייגענע קליינלעכע געפילן האָט ער פאַר־שווענדט ערנאַס צייט.

ערנאַס צייט איז טאַקע געווען זייער באַגרענעצט אין דעם אָוונט. ער איז געקומען קיין גבעת חיים בלויז אויף אַ שעה, אפשר נאָך ווייניקער. איבעררעדן מיט יונהן וועגן אַ וויכטיקן ענין. עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן געווער. מען האָט געקאָנט איצט אָפּקויפן אַ געוויסע צאָל יעוועד פון אַן ענגלישן קאַפּיטאַן. דער קאַפּיטאַן האָט זיך באַפריינדעט מיט ער־נאַן. ער האָט עס אים אַליין פאָרגעלייגט. מען האָט אָבער באַדאַרפט האָבן זיכערע פלעצער, אַוו צו באַהאַלטן דאָס געווען. מען האָט דאָס באַדאַרפט צעטיילן צווישן פאַרשידענע קיבוצים. מע האָט אויך באַדאַרפט וויסן ווו

צו באהאלטן דאס געווער, כדי מען זאל עס קאנען געפינען לעת צרה אויף שנעל. און דער עיקר, מען האט עס באדארפט אזוי באהאלטן, אז טאמער וועט קומען צו א זוכונג, זאלן די ענגלענדער נישט קאנען געפינען. צוליב די אלע זאכן איז ערנא געפארן רעדן פערזענלעך מיט די סעקרע־טארן. דערפאר איז זיין צייט געווען אזוי באגרענעצט.

דערפאר האט יונה געקוקט אויף אים מיט אויגן פול מיט חרטה.

— מיר האבן היינט געהאט א לוויה, — האט ער זיך פרובירט צו פארענטפערן — מיר האבן אנגעווירן נישט נאר דאס קינד... מיר ווערן אן דעם בעסטן קיבוץ־חבר און זיין ווייב...

— א שאד! — האט מיטגעפילט ערנא — א חבר איז א פארלוסט! א גוטער קיבוץ־חבר איז א טאפלטע פארלוסט... זענען זיי שלעכטע חברים, אנטלויפן זיי אליין. זענען זיי גוטע חברים און ווילן בלייבן אין קיבוץ, שיקט זיי גאט צו אן אומגליק... א קרענק... אדער אנדערע צרות. מיר האבן אויך צרות מיט געניאס ברודער, יונה! זייער נערוועז... איך ווייס נישט וואס צו טון מיט אים? אזא רחמנות!

— וואס דארפסטו זיך זארגן? זאל זיך דיין סעקרעטאר זארגן פאר אים... — ווינצלט זיך יונה.

— ביז דער סעקרעטאר וועט זיך זארגן, דערווייל לייד איך. פאר־שטייסט, ער שלאפט מיט מיר! צום אנפאנג האב איך אים אליין אריינ־געלאזט אין מיין צימער. בעאטרימשע איז דאך נישטא. קיין דירות זע־נען דאך נישט פאראן. קיין חדרים פאר די ניי־אנגעקומענע אווואדאי נישט... טראכט איך מיר, א גוטער חבר, א חלוץ־טוער פון רומעניע, זאל גיין שלאפן אין א פאלאטקע? זאל ער שלאפן מיט מיר אין צימער. אבער דער חבר זעט, ווייזט אויס, געפערלעכע חלומות אלע נאכט. און זיי וועקן מיך אויף פון שלאף. און אים אליין איז די זאך ווייזט אויס אויך נישט איינגענעמען... וואס טוט מען? וואס טוט מען? האב איך געטראכט, איך זאל זאגן דיין געניאן וועגן דעם. קאן זיין, ווען זי קומט זען איר ברו־דער, וואלט ער זיך אביסל בארואיקט. וואס דענקסטו, יונה?

אבער יונה האט איצט קיין צייט נישט צו הערן וועגן די צרות פון

גבעת ברענער. ער האָט געגנוג זיינע אייגענע צרות, צרות פון גבעת חיים.

הערט זיך יונה דאַריבער כמעט נישט צו צו ערנאַס ווערטער. גאָר שנעל האָט ער אים איבער זיינע רייד און לייגט פאַר זיי זאָלן צוטרעטן צום ענין „געוועך". ער פירט ערנאַן אין פּרדס אַריין. דאָס איז דאָס בעס־טע פּלאַץ צום באַהאַלטן דאָס געווער. דער ענגלענדער וועט דאָך נישט גיין אויפגראָבן דעם גאַנצן פּרדס, אויב עס וועט אים אַמאָל קומען אויפן געדאַנק צו זוכן דאָ געווער...

— אָבער ווי אַזוי וועט איר עס געפינען, אויב איר וועט דאַרפן אויף שנעל קומען צום געווער?

— מיין בעסטער ענטפער אויף דעם איז „חי", — זאָגט יונה שמייכלענדיק — אָנהייבן צו באַהאַלטן ביי דער ח' אין דער ברייט, און ביי דער יוד אין דער לענג...

— דאָס איז אַ געדאַנק, — לאַכט ערנאַ גוטמוטיק.

פאַר אים, וועלכער האָט זיך ערשט דאָ אין לאַנד אויסגעלערנט העב־רעאיש, איז אַלעס אַ נייעס, אַלע ראשי תיבות זענען ביי אים ווי אַ מין וונדער־שפּראַך. ווען ער לערנט אויס אַ פּאָר ראשי תיבות, וויל ער זיי נוצן איבעראַל.

— אויב אַזוי, — זאָגט ערנאַ — וועלן מיר איינפירן איבעראַל חי. איבעראַל וווּ מיר וועלן באַהאַלטן געווער.

ער גייט אַרויס אַ צופרידענער צום טויער, עס וואַרט אויף אים אַ קליין דזשיפּ מיט וועלכן ערנאַ פאָרט מאַכן אַ סוף צום לאַנגן טאָג אַרבעט. אָבער יונה איז נאָך נישט פאַרטיק מיט זיין טאָג אַרבעט. עס איז שוין טאַקע נאַכט און צייט זיך אָפּצורוען, אָבער פאַר דעם סעקרעטאַר פון אַ קיבוץ איז קיינמאָל נישטאָ קיין אָפּרו. פאַר אים הייבט זיך ערשט איצט אָן די שווערסטע אַרבעט — ער מוז געפונען אין קיבוץ איינעם, וואָס זאָל פאַרנעמען דיקיס פּלאַץ! ערשטנס, וועט דיקי דאַרפן איצט זיצן שבעה נאָך זיין פּלוצים־געשטאָרבענעם שטומען קינדעלע, און צווייטנס, האָט יונה אַ פאָרגעפיל, אַז דיקי וועט איצט פאַרלאָזן דעם קיבוץ.

פאַרוואָס האָט ער אַזאַ פאָרגעפיל — ווייסט ער נישט! איז דען דער

קיבוץ שולדיק אין דעם וואס מאטילדא האט געפונען דאס שטומע מיידעלע טויט (אבער נאך ווארעם), נאכדעם ווי זי איז פארטיק געווארן מיט אלע קינדערלעך? איז דער קיבוץ שולדיק, וואס פנינה האט געארבעט א גאנצע נאכט אויף איר טורעם, סיגנאליזירנדיק צו דעם שאפער פון קאסט-אויטאמאביל, אז די ענגלישע פראזשעקטארן קויפן אים נאך? אז זיי נישטערן מיט זייערע ליכטיקע שטראלן דעם גאנצן ארום? איז דער קיבוץ שולדיק אין דעם וואס פנינה איז געווען אזוי מיד נאך דער גאנצער נאכט, אז ער, יונה, האט זי געצוווּנגען זיך צוליייגן פארטאג כאפן א דרימל? איז דער קיבוץ שולדיק אין דעם, וואס מאטילדא האט נישט ארונטערגענומען דאס שטומע מיידעלע פון בעטעלע באלד ווי זי איז אריינגעקומען אין בית התינוקות, ווי פנינה האט זי געלערנט? דער קיבוץ איז טאקע אין גארנישט שולדיק, אבער דיקי וועט פארלאזן דעם קיבוץ! — טראכט יונה און לאזט זיך גיין צו דיקיס צימער.

אין צימער ברענט בלויז א ליכט. אזוי האט ווייזט אוים שולי געוואלט. שולי ליגט אין בעט און דיקי זיצט נעבן איר אויפן בעט. יונה קוקט אן אטעם דורכן פענצטער אין זייער צימער אריין. ער הערט זיך צו א ווײַלע. עס איז שטיל אין צימער. זאל ער אריינגיין מנחם-אבל זיין? שוין? דעם ערשטן אוונט? עס קומט אוים, אז דאס קינדערלע מעקעט נאך ארוים פון דעם זאמד! ניין! ניין! מע טאר נישט! זאל ער איצט זאגן דאס, וואס ער האט באדארפט זאגן דיקן נעכטן אדער אייערנעכטן? נארישקייטן! ווי וועט עס אויסזען איצט ביי אים אין די אויגן, ווען זיין קינד איז שוין נישטא? יונה גייט אוועק אויף די שפיץ פינגער. אין זיין קעשענע האלט ער דעם בריוו, וועלכן ער האט געוואלט ווייזן דיקין נאך איידער עס איז געקומען דער אומגליק. דעם בריוו האט ער באקומען פון דער שווייץ, און אין בריוו שרייבט מען, אז מען נעמט צו דאס שטומע קינדערלע אין אן אינסטיטוציע כדי עס אויסצולערנען עביסל צו רעדן, צו פארשטיין... דער סעקרעטאר פון קיבוץ האט שוין באשטימט אויף דעם, מיט דער הילף פון פינאנץ-קאמיסיע, א געוויסע סומע... אבער איצט — איז פארפאלן! יונה גייט צוריק אין זיין מזכירות. ער ווארט דארטן אויף

דיקן. ער ווייסט, אַז דיקי וועט נאָך אַריינקומען, כאָטש עס איז שוין שפּעט. ער ווייסט... ער וואַרט און האָט מורא פאַר דער באַגעגעניש. וועמען וועט ער אַנידערזעצן אויף דיקיס לאַסט־אויטאָמאָביל? עס האַנדלט זיך דען נאָר אין סחורות און אין מאַטעריאַלן, וועלכע ער פירט? עס האַנדלט זיך דאָך אויך אין מענטשלעכע „קלומיקעס"... און ווער נאָך, ווי דיקי, קאָן אויסמיידן די פּראָזשעקטאָרן, וועלכע דער ענגלענדער צעשפּרייט ווי העלע פאָכערס פון אַלע זיינע לאַגערן איבער דער פינצטערניש פון דעם לאַנד? דיקי שלעפּט זיין לאַסט־אויטאָמאָביל אַזוי, אַז מען הערט נישט דעם מאָטאָר לויפן. אין אַן עת צרה וואָיעט דיקי ווי הונדערטער שאַקאַלן... אַזוי, אַז מען הערט נישט זיין מאָטאָר אָטעמען. מען הערט גאָרנישט אַ חוץ אַ שאַקאַלן־געוויין איבערן גאַנצן לאַנד! און ווער וועט זיך יאָגן נאָך שאַקאַלן? גייען די פּראָזשעקטאָרן שלאָפן און אַזוי אַרום ברענגט דיקי אַריין זיינע מעפּילים פון דעם ברעג...

טאַקע דערפאַר וואָס דיקי איז אַזאַ שאָפער, וועלכער שטעלט שטענדיק איין און שטעלט זיך נישט אָפּ פאַר קיין זאַך, ווען עס האָט צו טון מיט אַריינפירן די מעפּילים בשלום, האָט יונה אַזוי איינגעלייגט וועלטן פאַר דעם שטומען מיידעלע! ביז ער האָט געפּועלט אַז מען זאָל באַשטימען די גרויסע סומע געלט. נישט ווייניק קיבוצניקעס זענען געווען דערפאַר, אַז מען זאָל דאָס אָפּלייגן ביז וואַנען זיי וועלן באַקומען די נויטיקע מיטלען פון דעם קיבוץ אַריבערצוברענגען פון אייראָפּע זייערע קרובים! כאָטש די קרובים וועלכע עס לאָזט זיך נאָך אַריבערצוברענגען. מען האָט זיך נישט ווייניק געקריגט, אָבער יונה האָט געוואונען. ער האָט געוואונען די נויטיקע סומע געלט, אַז מען זאָל דאָס שטומע מיידעלע שיקן אין דער שווייץ.

אָבער צוליב וואָס טראַכטן וועגן אַ זאַך, וואָס מען האָט שוין אָנגעוווירן? דאָס קינדעלע איז שוין נישטאָ און דיקי וועט זיכער פאַלגן שולין! זי וועט מער דאָ נישט בלייבן... יונה פילט עס... יונה ווייסט עס... ער ווייסט אַפילו, אַז אַזוי סקריפּעט די טיר פון דעם סעקרעטאַריאַט, ווען דיקי עפנט זי. דיקי איז אַריינגעקומען... — טראַכט ער. יונה האָט מורא

אויסצודרייען דעם קאָפּ צו דער טיר. ער האָט מורא צו זען דיקים פּנים. ער האָט מורא צו הערן דיקים שטים. ער ווייסט וואָס דיקי וועט זאָגן...

— יונה! — זאָגט אַ שטים — יונה! דו שלאָפסט? צי דו קוקסט אין דיין בוך אַזוי?

אָבער די שטים איז גאָרנישט דיקים. יונהס שרעק גייט אַריבער.

— וואָס טוסטו דאָ, מאַטילדאַ? אין אַזאַ שפּעטער שעה? די מזכירות איז איצט געשלאָסן.

— איך וועל אין בית התינוקות נישט בלייבן! — שרייט אויס מאַ-טילדאַ מיט איר דייטשן אַקצענט. — מיין פּלאַץ איז נישט ביי די קינדער! איך האָב געגוג טעכנישע פּעאיקייטן! מיין פאָטער איז געווען אַ פאַבריקאַנט פון אויטאָמאָבילן אין בערלין, ווען געניאַ איז אַרומגעפאָרן אויף אַ דראָזשקע ביי זיך אין דעם קליינעם שטעטעלע אין רומעניע. איך האָב געהאַט מיין אייגענעם אויטאָמאָביל, וועלכן איך האָב געפירט אין דעם גרעסטן טראַפיק! פאַרענטפער זיך נישט פאַר מיר! איך האָב נאָר־וואָס אַליין געזען אין בויגן פון „סידור עבודה (אַרבעט־צעטיילונג), אַז זי גייט מאָרגן פרי אַרבעטן מיט שלמהן ביים טראַקטאָר. איך וויל אויך גיין צום טראַקטאָר... איך בין אַ חלוצה שוין פיל יאָרן! זי איז ערשט דאָ אין לאַנד געוואָרן כלומרשט אַ חלוצה. זי זאָגט אַליין, אַז זי האָט קיינמאָל נישט געוואָלט קומען אַהערצו. איך האָב מיין הכשרה דורכגעמאַכט נאָך אין דייטשלאַנד! און אין שוועדן האָב איך אויך...

אָבער יונה הערט שוין מער נישט דאָס וואָס מאַטילדאַ האָט צו זאָגן. ער קוקט אויף דעם האַרטן, אַזוי טיפּיש דייטשן פּנים און טראַכט: „אפשר איז דאָס גאָר אַ טעות? אפשר איז זי גאָר קיין יידיש מיידל נישט? צוליב וואָס איז אַזאַ איינע אַריין אין דייטשלאַנד אין החלוץ? כדי צו געפינען דאָרט אַ חתן? ווער וואָלט זיך אומגעקוקט אויף אַזאַ פאַרזעעניש?" איצט זעט יונה דעם טעות, וואָס ער האָט געמאַכט. פאַרוואָס האָט ער זי געשיקט צו די קינדער? אַזאַ־אַ דאַרף אַרבעטן בלויז ביי מאַשינען. אָבער וואָס טוט מען מיט געניאַן? פנינה איז גערעכט! געניאַן טאָר מען נישט לאָזן זען דעם בית התינוקות, ווו עס פעלט איר אין דעם בעטעלע

דאָס שטומע קינדעלע. גענימאָן מוז מען גיבן דעם טראַקטאָר! איצט, פֿאַר־לויפיק! ביז זי וועט זיך אַביסל פאַרגעסן. טאַ וואָס טוט מען מיט דער-אָ?

די טיר האָט נאָכאַמאָל אַ סקריפּע געטון...

— מיר וועלן נאָך רעדן וועגן דעם, מאַטילדאַ! — זאָגט יונה מיט אַ ציטערדיקער שטים נישט אומקוקנדיק זיך, — איצט בין איך פאַר־נומען... זעסט דאָך. — ווייזט ער אָן אויף דיקין.

— צי איך זע? — גיט מאַטילדאַ אַפּרעכן אויסגעשריי — אַוודאי זע איך! איך זע, אַז אַפילו אין קיבוץ דאַרף מען האָבן „פּראָטעקציע" צום מזכיר (סעקרעטאַר)! איך זע, אַז אַ שיין פּנימל איז אַ גוטע „פּראָ־טעקציע" אַפילו פאַר אַ סעקרעטאַר, וועלכער שטעלט אָן אַ פרומען אויס־זען...

יונה ווייסט נישט צי ער זאָל באַגלייטן מאַטילדאַס פּרעכן קוק מיט זיינע אויגן צי נײַן.

— זיץ, דיקי! — זאָגט ער אַריינקוקנדיק בלומרשט אין זיין פּינקס — שווער צו זיין מזכיר, דיקי! קיינעם טרעפט מען נישט צו! הלוואי וואָלט מיך נישט געווען געטראָפן דער אומגליק אויסדערוויילט צו ווערן אַלס סעקרעטאַר! אַלעם אויף מיין קאָפּ! אַ מלחמה... קיין אַרבעטער־הענט נישטאָ! אַרבעט — איבערן קאָפּ! איצט איז די צייט צו אַנטוויק־לען אַלערליי אינדוסטריעס און זיי פאַרקויפן... צום ענגלענדער און צו זיין מיליטער... קיין אָפענע אימיגראַציע איז נישטאָ און „מעפּילים" קאָסטן אָפּ מאַיאָנטקעס מיט געלט, אַרבעט, כוחות און אָנשטרענגונג. און דאָ פּאַס צו צו יעדן די אַרבעט, וועלכע ער וויל!

— איך פאַרשטיי דיין לאַגע, יונה! אָבער, ליידער, האָב איך איצט קיין צייט נישט אויסצוהערן. שולי האָט איינגעדרעמלט. זי קאָן זיך אויפ־כאַפּן צו יעדער מינוט... מוז איך זיין ביי איר... דו פאַרשטייסט דאָך אַליין, וואָס איך בין דיר געקומען זאָגן, יונה? טאַ צי מיך נישט ביי דער צונג. עס איז מיר נישט אַזוי לייכט דאָס צו זאָגן... צו טון... איך מוז עס אָבער...

— ביסטו זיכער אַז אַזאַ אומגליק וואָלט נישט געקאָנט פּאַסירן ביי

דער אייגענער מוטער אין דער היים, דיקי? האָט דאָס ערשטע קינד דיינס נישט אויסגעוואַקסן אין קיבוץ שענער פון אַנדערע?

— איך ווייס אַלעס אויסנווייניק, יונה! — שלאָגט איבער דיקי, — איך ווייס, אַז אין שטאָט וועט מיר זיין אומדערטרעגלעך... פון וואָס אָנצוהייבן? אָן אַ דירה, אָן געלט, אָן אַ מלאכה, אַ חוץ צו זיין אַ שאָפער אין שטאָט! דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז איך האָס די שטאָט... אָבער איך האָב קיין כוח נישט צו קריגן זיך מיט אַזאַ געשלאָגענער ווי שולי. דו געדענקסט דאָך ווי זי האָט געליטן דאָ פון אַלערליי קראַנקהייטן! פון מאַליאַריע, פון די עקזעמעס... ווי זי איז געווען געשוואָלן אין צייט פון איר שוואַנגער... ווי זי איז געווען מעלאַנכאָליש, ווען עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דאָס קינדעלע אונדזערס איז שטום. זי האָט די גאַנצע צייט געפּאָדערט, אַז דאָס קינד זאָל זיין מיט אונדז, מיט איר אין צימער... אָבער דער קיבוץ דערלויבט עס נישט... זי איז זיכער, אַז ביי איר וואָלט אַזאַ זאַך נישט פּאַסירט, יונה... זי האָט געהאַט דעם גרעסטן צוטרוי צו געניאַן, צו פּנינהן... זי האָט געפילט אַז זיי ליבן דאָס קינדעלע, אַז זיי... אָבער צוליב וואָס רעדן, יונה? ווען נישט די פאַרשאָלטענע נאַכט... ווען נישט די פּראָזשעקטאָרן וועלכע האָבן זיך געיאָגט נאָך מיר און נאָך מיין לאַסט־אויטאָמאָביל, וואָלט פּנינה נישט באַדאַרפט זיצן אַ גאַנצע נאַכט אויף דעם טורעם... און סיגנאַליזירן פון דאָרטן... אַזאַ שרעקלעכע נאַכט, און אַזאַ שרעקלעכער פרימאָרגן!

דיקי האָט אַריינגעגראָבן זיין קאָפּ אין די הענט, וועלכע זענען געלעגן ביי אים אויף די קני.

יונה האָט אויסגעמיטן צו קוקן אין זיין זייט. ער האָט געקוקט אין שויב פון דעם פענצטער. עס האָט זיך געזען בלויז אַ פינצטערע נאַכט פון דאָרטן.

און פּונקט ווי די נאַכט האָט אויסגעזען פינצטער, אַזוי האָט אויסגעזען פינצטער ביי יונהן אין די אויגן די צוקונפט פון דיקין: אין שטאָט — אַלע דריי, דיקי, שולי און זיין גרוים ייִנגל אין איין צימער. אָן לופט, אָן אַ גרעזעלע, אין אַ שטיקעניש, אין קאַרגשאַפט... אָבער וואָס קאָן אַ

סעקרעטאר פון א קיבוץ זאגן צו אזא איינעם, וועלכן עס האט געטראפן אזא אומגליק? אפשר וועט ער אליין קומען צום שכל, ווען זיין ווונד וועט זיך אביסל פארהיילן? און דערוויל, סעקרעטאר, טו דיין ארבעט! טו און שווייג! שווייג און טו! און בעט גאט אז דיין צוויי־יאריקער טער־מין פון „מזכיר" זאל שנעל פארבייגיין!

אכצנטער קאפיטל

נישט נאר יונה האט געבעטן אויף זיך, אז זיין טערמין זאל שנעל פאריבערגיין... אויך געניא האט געווארט אומגעדולדיק, אז דער טערמין פון א „לערן־יינגל" ביים טראקטאר זאל וואס שנעלער פאריבערגיין.

נישט איינמאל פלעג זי נאכן טאג ארבעט אויף דעם טראקטאר, נאך דעם שפרינגען ארויף און ארונטער, האבן אזעלכע צעבראכענע פיס און הענט, אז זי פלעג אנידערפאלן אין אירע ארבעטס־הויזן אויף איר בעטל און איינשלאפן אן וועטשערע. ערשט שפעט אין דער נאכט, ווען אין עס־צימער איז שוין געווען טונקל און אין בית התרבות פלעג שוין שרייבן זיינע לידער דער פאעט — דער נאכט־וועכטער, פלעג זי זיך אויפכאפן און דערפילן אז זי איז הונגעריק. און זי פלעג זיך ערשט דאן לאזן גיין אין קיך אריין.

פון איין זאך איז געניא יא געווען צופרידן — וואס די מידקייט האט זי אזוי איינגעשלונגען, אז זי האט כמעט אינגאנצן פארגעסן אן איר מורא פארבייציוגיין דעם בית התינוקות.

ביינאכט פלעגט זי טאקע אונטערלויפן דאס שטיקל וועג צום עס־צימער. דער הונגער פלעג איבערוועגן די שרעק... די לערן־ארבעט האט איר פארקלאפט דעם קאפ אויף אזוי פיל, אז זי האט אויפגעהערט צו טראכטן אין די נעכט וועגן ערנאן, ווי זי פלעג עס טון פריער.

נאר אינדערפרי, אדער בייטאג ווען דער קערפער איז נאך נישט געווען אזוי מיד, פלעג זי טרוימען וועגן א פלוצימדיקער באגעגעניש מיט ערנאן! און טאקע אט־א־דא אין מיטן פעלד, ווו זי פירט אליין דעם

גרויסן גראָב־אייזן אַזוי גלייך, גלייך ווי עמיצער וואָלט איר אָנגעצייכנט מיט אַ ווירעלע... אַך! ווי עס האָט זיך איר געוואָלט, אַז ערנאַ זאָל זי זען גראָדע דאַן, ווען שלמה ווערט אַנטציקט פֿון איר רירעוודיקייט און פֿון איר שנעלקייט!

אָבער גראָד דאַן ווען איר האַרץ האָט אַזוי געטרוימט וועגן אים האָט זיך ערנאַ נישט באַוויזן! הייסט עס, אַז ער פֿילט נישט איר בענקשאַפֿט! הייסט עס, אַז מען דאַרף אָנווענדן אַלע מיטלען, כּדי אַרויסצוקלאַפּן זיין געשטאַלט פֿון קאָפּ, פֿון דעם האַרצן! ווי פּנינה זאָגט: מען דאַרף אַנט־לויפֿן פֿון דעם פֿייער, וועלכעס ציט צו זיך און וויל דיך פֿאַרניכטן.

דאַן פֿלעג גניאַ אַרבעטן שווערער און שנעלער. זי מוז מער מיד ווערן, כּדי אַנידערצופֿאַלן און איינשלאָפֿן. נישט בענקען! נישט טראַכטן! נישט פֿילן ווי ערנאַ האָט איר אָפּגעווישט אירע טרערן מיט זיין נאָזטיכע־לע! נישט הערן ווי ער האָט בעת מעשׂה זי אָנגערופֿן „טייער קינדעלע”...

איינמאָל, אין אַ ביינאַכט, ווען גניאַ האָט זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון דעם ערשטן שטאַרקן שלאָף און האָט דערפֿילט, אַז זי איז הונגעריק ביזן טויט, האָט זי זיך געלאָזט גיין אין קיך אַריין כּדי דאָרט עפּעס אַ כאַפּ צו טון... ווי דערשטוינט איז זי געווען ווען צוריקקומענדיק פֿון דאָרט, האָט זי דערזען די גרויסע לבֿנה, וועלכע זי האָט כּמעט פֿאַרשלאָפֿן. די לבֿנה האָט זי פֿאַרשלעפּט אין פּרדס אַריין. דאָרט איז זי געשטאַנען אַ לאַנגע צייט אָנגעשפּאַרט אין איינעם פֿון די אַראַנזשן־ביימלעך. מיטאַ־מאָל האָט זי דערהערט פֿון ווייטנס ערנאַס שטים. נאָך ערנאַס שטים איז דערגאַנגען צו אירע אויערן יונהס שטים. עפּעס האָבן זיי געציילט, נישט מיט נומערן, נאָר מיט אותיות. גניאַ האָט זיך צוגעהערט. ווען זיי האָבן געהאַלטן ביים אַרויסגיין פֿון דעם פּרדס, איז זי זיי געגאַנגען אַנטקעגן מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ.

— אַזוי שפּעט שלאָפֿסטו נאָך נישט? — האָט יונה געקוקט פֿאַר־דעכטיק אויף איר.

ער איז שוין געווען גרייט צו פֿאַרשלעפּן מיט זיך ערנאַן. ערנאַ האָט

זיך געמאַכט אַז ער האָט זי קוים דערקאָנט. ווען ער איז שוין געווען אַ פּאָר טריט ווייטער האָט ער אויסגערופן:

— אגב, געניאַ! איך האָב אַ גרוס צו דיר פון דיין ברודער... פון גבעת ברענער. וואַרט צו ביז איך וועל ענדיקן מיין געשפּרעך מיט יונהן...

געניאַס האַרץ האָט געקלאַפּט ווי עס קלאַפּט אַ פויגל, וועלכער וויל זיך אַרויסרייסן פון אַ שטייג. זי האָט זיך אַנידערגעשטעלט אומישנע ביי איינעם פון די באַלויכטענע פון דער לבנה ביימלעך. איר פּנים איז געווען איצט אַזוי בלאַס אַז עס האָט אויסגעזען ווי פון שניי. די גרויסע שוואַרצע אויגן האָבן אויסגעזען ווי צוויי גרויסע טיפע שוואַרצע טינט־פלעקן, אין וועלכע מ'וואָלט געקאָנט טונקען אַן עק פּאַבלהאַפטע פעדערן.

„הייסט עס, אַז איין האַרץ פילט יאָ דאָס צווייטע?" האָט געטראַכט געניאַ. „ער האָט דערפילט, אַז איך בענק נאָך אים און איז געקומען מיך זען... און וועגן גרוס פון חיימען?"

אָבער איידער זי האָט געוואָלט אויסטייטשן ערנאַס ווערטער וועגן דעם גרוס, איז ערנאַ שוין געשטאַנען נעבן איר.

— יאָ, וועגן דעם גרוס... — האָט ער אָנגעהויבן און זיך מיטאַמאָל אָפּגעשטעלט. אַזוי פאַרכאַפּט איז ער געוואָרן פון דעם, וואָס ער האָט דערזען. אַזאַ ענלעכקייט צו דער, וועלכע האָט אים באַהערשט אין זיין יוגנט. ער האָט שיר נישט אויסגערופן אויף אַ קול איר נאָמען.

ער האָט זיך באַהערשט. אָבער רעדן אין דעם זעלבן ליכטן, שפּאַ־סיקן טאָן אין וועלכן ער האָט אָנגעהויבן, האָט ער נישט געקאָנט מער. פאַרכאַפּט איז ער געווען פון דער באַצויבערנדער פיגור, וועלכע איז איצט געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אין ביימל. אַ לאַנגע צייט איז אַריבער אין שטיל־שווייגן. די ערשטע האָט אָנגעהויבן צו רעדן געניאַ.

— גלויבסטו, ערנאַ, אויך אַז איין האַרץ פילט דאָס צווייטע? איך מיין צו זאָגן, האָסטו געפילט אַז איך בענק נאָך דיר אַזוי... דערפאַר ביסט אויך פאַרליבט ווי איך...

— נאַרישקייטן! דו רעדסט ווי אַ קינד, געניאַ! דו ביסט טאַקע נאָך

אַ קינד... איך בין שוין כמעט אַן אַלטער מאַן. איך בין שוין אַ באַווייבטער מאַן, ווייסטו דאָס, גניאַ?

— איך ווייס דאָס און עס אַרט מיך נישט... איך וויל וויסן צי דו ביסט אויך פאַרליבט ווי איך...

— נאַריש קינד! אַ מלאכה איז זיך איינצוליבן אין אַזאַ יונגער שיינהייט ווי דו? יעדער איינער, וואָס זעט דיך קאָן זיך איינליבן לייכט אין דיר... איבערהויפּט ווען דו דערמאָנסט אַזוי... גלייך ווי צוויי שוועסטער... גלייך ווי צוויי טראָפּן וואַסער...

— איך בין נישט ענלעך צו קיינעם! איך וויל קיינעם גאָרנישט דערמאַנען... איך בין גניאַ! איך... — האָט זי געזאָגט מיט שטאָלץ און פאַרדרייט דעם קאָפּ נאָך העכער צו דער לבנה.

— הער, גניאַ! אַמאָל אַמאָל, דוכט זיך מיר עס איז שוין דאָ אין דעם אַ וועלט מיט יאָרן... האָב איך ליב געהאַט אַן איטאַליעניש מיידל. זי האָט אויסגעזען ווי דו. איך האָב זי גערופן דאַן „מאַנאַליזאַ". אויך דו זעסט אויס ווי די „מאַנאַליזאַ" פון דעם באַוואוסטן בילד... איך האָב שיר נישט חתונה געהאַט מיט איר. אַזוי משוגע פאַרליבט בין איך געווען אין איר. איך בין געווען מיט איר אויף דער ריוויעראַ. מיין פאַמיליע האָט געפאָדערט אַז איך זאָל פאַרלאָזן רוים. מיין טאַטע איז פון ווייטיק קראַנק געוואָרן. ער איז געווען פון אַ באַוואוסטער פאַמיליע פון יידישע דאָקטוירים. וועלכע האָבן געהיילט די איטאַליענישע קרוין־פאַמיליע, עס האָט אים נישט אָנגעשטאַנען. פאַר דער קרוין, אַז זיין זון זאָל חתונה האָבן פאַר אַ קריסטלעך מיידל... ער איז געשטאָרבן פון האַרץ־ווייטיק. איך בין געקומען צו דער לוויה. די לוויה, נישט מיין לעבעדיקן טאַטנס ווערטער, האָט מיך צוריקגעבראַכט צו דער משפּחה... עס האָט מיר געפאַסט געגנוג מי, געגנוג ביטערע טעג און נעכט, ביז איך האָב זיך באַצוווּנגען צו פאַרגעסן מאַנאַליזאַן. קאָן זיין, אַז די אידייע פון חלוציות, וועלכע האָט מיך פאַרכאַפּט דאַן, האָט מיר אַרויסגעהאָלפן... איך בין געוואָרן דער פירער פון החלוץ! איך האָב באַלד חתונה געהאַט מיט איינער, וועלכע איך האָב באַקערט צום חלוציזם און... אָבער

דאָס איז נישט ווילכטיק, גענינאַ! ווילכטיק איז, אַז איך בין באמת געקור־מען דיר איבערגעבן אַ גרוס פון דיין ברודער. איך גלויב, אַז וואָלסט באַ־דאַרפט קומען אים זען!

מיט די ווערטער האָט ערנאַ נישט געסטייעט.

אַליין איז געבליבן גענינאַ שטיין. זי האָט געקוקט אין דער לבנהס פּנים אַריין. איצט האָט זי פאַרשטאַנען, פאַרוואָס ערנאַ האָט אַזוי גע־קוקט אויף איר אין דעם ערשטן אָוונט אַרום דעם מאַמאַליגאַ־טיש...
זי האָט אים אויך דאַן פּשוט דערמאָנט יענע מאַנאַליזאַ?

הייסט עס, ער איז נישט פאַרליבט אין איר? אַז זי האָט זיך איינ־געדעדט? אויב אַזוי דאַרף זי טאַקע אַרויסרייסן פון איר האַרצן אַלע גע־פילן, וועלכע זי האָט דאָרט אויסגעוועבט! גערעכט איז פּנינה — היט זיך פון דעם פייער, גענינאַ!

אויב אַזוי, וועט זי נישט פאָרן קיין גבעת ברענער זען איר ברו־דער. זאָל ער קומען זי זען דאָ, אין גבעת חיים!...

און דאָך האָט עפּעס גענאָיעט אונטערן לעפעלע: „דיין ברודער, גע־ניאַ! די מאַמע וואָלט געוועזן צופרידן! דיין מאַמע! זיין מאַמע! פאָר, גע־ניאַ! פאָר צום ברודער! זאָל איך פאָרן, פּנינה?"

אָבער פּנינה שווייגט. זי רעדט גאָרנישט. עס ליגט איר נישט אין קאָפּ צו ראָטן וועגן אַזעלכע זאַכן... זי האָט גענוג ווייטיקן פון איר אייגן לעבן.. אין בית התינוקות איז שווער צו באַקומען אַ געהעריקע „עוזרת" נאָך דעם, ווי גענינאַ איז אַוועק צום טראַקטאָר. וועגן מאַטילדאַן — זי איז קיינמאָל נישט געוועזן צופרידנשטעלנד פאַר פּנינהן מיט אירע גרויסע פאָדערונגען. איז דאָך שוין אָפּגערעדט נאָך דעם אומגליק.

— ווען דו גייסט צו צו אַ קינד אַלס „מטפלת", דאַרפסטו טראַכטן, אַז דו גייסט צו צו דיין אייגן קינד! — פלעגט פּנינה שטענדיק אָנהייבן מיט יעדער עוזרת.

איז אַ וואונדער, וואָס מאַטילדאַ, מיט איר שנעלקייט ווי אַ מאַשין, האָט זי נישט געקאָנט צופרידנשטעלן? איז דען אַ וואונדער, וואָס, אפילו מאַמעס פון אייגענע קינדער וואָס האָבן שוין אַליין געפילט דעם טעם

פון צער גידול־בנים, האָבן מיט גרויס שוועריקייט געקאָנט בייקומען פנינהס פאָדערונגען! זיך וואַשן די הענט אַזויפיל מאָל וויפל פנינה פאָדערט!

עס פלעגט פנינהן נישט ווייניק קרענקען ווען זי פלעג זיך דאַרפן פאַרלאָזן אויף פרעמדע הענט. אָבער זיך נישט פאַרלאָזן אויף פרעמדע הענט, האָט געהייסן אויפגיבן די אַרבעט אויף דעם טורעם, די אסיפות אין סעקרעטאַריאַט, ווו מען פלעגט זיך צוהערן צו איר, ווו זי האָט גענומען דעם גרעסטן אָנטייל אין די דיסקוסיעס. אויב נישט דאָס — אַזוי וועט זי באַקומען געגוג באַפרידיקונג פאַר איר בידנעם פערזענלעכן לעבן? נישט קיין ליבע, נישט קיין מאַן, נישט קיין נאָרמאַל יינגל! נישט קיין לערנער ווי אַנדערע קינדער. אויף יעדער זאַך ענטפערט ער נאָר מיט אַ וואָרף, מיט אַ נערוועזן אויסגעשריי.

פנינהס האַרץ איז געווען ווי אַ שוואַם, אָנגעזאַפּט מיט ווייטיק. דער קאָפּ איר ער נישט ביי געניאַן.

האָט געניאַ גענומען אין אירע אייגענע הענט איר גורל! אין איין אַוונט איז זי אַוועק צו יונהן אין מזכירות אים זאָגן, אַז זי פאָרט צו איר ברודער קיין גבעת ברענער...

— אָבער דאָס מאָל פאַרפאָר נישט קיין כפר וויטקין, — האָט זיך געוויצלט יונה. — געדענק! בלויז צום ברודער!

ניינצנטער קאַפּיטל

דער ברודער איז געווען דער איינציקער, וועלכער האָט געוואַרט אויף געניאַן אין גבעת ברענער, ווען דער אָמניבוס האָט זיך אָפּגעשטעלט ביים עס־צימער פון דעם קיבוץ, ערב שבת.

אָבער געניאַ איז נישט געפאָרן בלויז צום ברודער. זי איז געפאָרן צו זען אויך דעם, וועלכן זי האָט דערמאָנט זיין אַמאָליקע מאַנאַליזא. זי האָט זיך געמוזט מודה זיין אין דעם. די האָפענונג צו זען דעם, אין וועלכן זי איז געווען אַזוי פאַרליבט, האָט זי געמאַכט אַזוי

צאַרט און ווייך צום ברודער, אַז ער האָט נישט געוווּסט וואָס צו טון מיט איר פון גליק.

חיים, וועלכער איז אַוועקגעפאָרן פון גבעת חיים נאָך זיין ערשטער באַגעגעניש מיט זיין שוועסטער דאָ אין לאַנד, אַביסל אַן אַנטוישטער, האָט נישט דערוואַרט אַזאַ גוטע באַציאונג צו זיך.

האָט זי אים געגעבן אַן ענטפער, ווען ער איז געזעסן אין אָמניבוס אינדערפרי פאַר זיין אָפּפאָר פון גבעת חיים? אַזוי געוואַרט אויף דעם ענטפער דאַן! קאָן זיין, ווען זי זאָגט אים, אַז ער איז נישט שולדיק גע־ווען דאָרט, אויפן ים, ביים גומענעם ראָד, וואָלט ער זיך באַרואיקט? און ער וואָלט אויפגעהערט צו זען די בייזע חלומות!

אָבער זיין שוועסטער האָט אים דעם ענטפער נישט געגעבן אין יענעם גורלדיקן אינדערפרי! אין אָוונט, ווען זיי זענען געזעסן אין עס־צימער ביים מאַמאַליגאַ־טיש, נאָך דעם, ווי דער גאַנצער עולם איז זיך צעגאַנגען, האָט זי אים געזאָגט, אַז עס געווענט זיך ווי מען קוקט אויף דער זאַך! קוקט מען פון איין זייט — איז ער שולדיק! קוקט מען פון אַ צווייטער זייט — איז ער אומשולדיק...

האָט חיים זיך אויסגעקליבן „שולדיק". דער „שולדיק" האָט געמאַכט פון אים אַ תל... נישט אומזיסט זעט ער אַזעלכע חלומות אַלע נאַכט! נישט אומזיסט — אַזעלכע קאָשמאַרן! אָבער דער פאַקט וואָס גניא איז געקומען צו אים איצט, מיינט דאָך אַז זי געפינט אים אומשולדיק?

נאָך דעם ווי מען האָט אַלע געראַטעוועטע פּאַסאַזשירן אַרויפגענו־מען אויף דער שיף, האָט זי מיט אים נישט געוואָלט רעדן. ווען זיי זע־נען אָנגעקומען קיין כפר וויטקין ביינאַכט, האָט זי געזאָגט, אַז זי איז איינע אַליין, אַז זי האָט קיין ברודער נישט, קיינעם נישט! ער האָט דאָס גוט געהערט. הייסט עס אַז גניא האָט געביטן איר מיינונג וועגן אים איצט! הייסט עס... — אַזוי האָט חיים געמאַכט חשבונות צו גוטן יעדעס מאָל וואָס זיין שוועסטער האָט זיך צוגעטוליעט צו אים גייענדיק מיט אים אָרעם אין אָרעם אַרום גבעת ברענער און זיין בית הבראה (דער היילונגס־הויז).

חיים איז געווען גליקלעך. ער איז אַרומגעלאָפֿן פֿון חבר צו חבר און זי פֿאָרגעשטעלט: „מיין שוועסטער! מיין שוועסטער!", האָט ער געשטאַמלט. „איר גלויבט נישט? ווייל איך בין אַ בלאָנדער און זי מיט שוואַרצע האָר און שוואַרצע אויגן? אָבער איין מאַמע האָט אונדז געהאַט! מיר האָבן געהאַט איין פֿאָטער..."

בעת ער פֿלעג אַזוי זאָגן, פֿלעג זיך אָנצינדן אַ פֿונק פֿון שטאָלץ אין זיינע אויגן. און אין קאָפּ פֿלעג דורכפֿליען: „הייסט עס, איך בין אַזוי גוט ווי זי... נישט שולדיק? נישט!"

אין די מאָמענטן האָבן געברענט פֿון זיינע אויגן בלויע פֿונקען פֿון גליק; זיינע לאַנגע בלאָנדע האָר פֿלעגן פֿאַלן איבער די אויגן אויף אַ סעקונדע, פֿאַרדעקן דאָס גליק אויף אַ סעקונדע. ווייטער פֿלעג דאָס גליק אַרויסשווימען פֿון די אויגן און באַלויכטן זיין גאַנצן וועזן...

— ווי אַ מענטש קאָן זיך בייטן צוליב דעם קומען פֿון אַ שוועסטער! — האָט אויסגערופֿן ערנאַ צוקומענדיק צום טיש, ווו ברודער און שוועסטער זענען געווען אַרומגערינגלט מיט יונגע חברים.

פֿון ערנאַס קוק איז געניאַ נאָך פֿרייליכער געוואָרן. זי האָט זיך נאָך נעענטער צוגעטוליעט צום ברודער, זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קאָפּ אויף זיין שולטער כדי פֿון דאָרט טיף אַריינקוקן אומבאַמערקט אין ערנאַס אויגן.

אָבער ערנאַ קאָן נישט לאַנג אויסהאַלטן איר קוק! איר קוק איז ענלעך צו זיין אַמאָליקער מאַנאַליזאַס קוק. ער ברענגט אַרויף פֿון די באַהעלטענישן פֿון זיין נשמה די פֿאַרגאַנגענהייט...

ווען ער שניידט זיך איין מיט זיינע אויגן אין אירע, פֿילט ערנאַ דאָס זעלבע, וואָס ער פֿלעג פֿילן, ווען ער פֿלעג זיך באַגעגענען צופֿעליק מיט מאַנאַליזאַן, נאָך דעם ווי זיי זענען זיך צעגאַנגען.

„דו האָסט מיך טאַקע איבערגעלאָזט, ערנאַ, אָבער איך וועל שטענדיק לעבן ביי דיר אין האַרצן, אין זכרון... דו האָסט מיך איבערגעלאָזט צוליב דיין רעליגיע, איך וועל שטענדיק בלייבן דיין רעליגיע." — די ווערטער פֿלעג ער אָפֿט הערן פֿון זיין מאַנאַליזאַ. ער פֿלעג פֿילן אַ ציטער ווען זייערע אויגן פֿלעגן זיך באַגעגענען. דאָס זעלבע פֿילט ער אויך איצט,

ווען זיינע אויגן באגעגענען זיך מיט געניאס. דאס זעלבע האט ער גע־פילט אין דעם ערשטן אוונט, ווען זיי זענען געזעסן ארום דער מאמא־ליגא... דערפאר איז ער אזוי שנעל אנטרונען פון עסצימער. דערפאר דרייט זיך אויך איצט ערנא אוועק פון דעם טיש, ווו עס זיצן ברודער און שוועסטער. ער קלייבט אויס פאר זיך גאר א ווייטן טיש, כלומרשט כדי צו זיצן מיט זיינע פריינט.

געניא ווערט אנגעצונדן פון כעס, זי נעמט ארונטער דעם קאפ פון ברודערס שולטער.

— חברה! וואס איז מכוח א הוירא? עס איז דאך ערב שבת אויף דער וועלט! — זאגט זי.

איין מינוט און עס הייבן זיך שוין הענט און פיס, עס פלעכטן זיך אקסלען און קעפ אין מיטן עסצימער, עס ווערן צונויפגערוקט א פאר פרייע טישן און דארט דרייט זיך שוין א רעדל אין אן אומענדלעכן דריי. אבער אלע ווערן מיד פון דעם דרייען זיך, אלע פאלן אנידער, ווען עס קומט זייער צייט. נאר איינע ווערט נישט מיד — גלייך ווי א פונק פון גאט ברענט אין איר, גלייך ווי דער פונק דרייט איר פראכטפולן קאפ, הייבט אירע שלאנקע פיס! אלץ קלענער ווערט דאס רעדל, אלץ נעענטער ארום איר פליעסקען די חברים אין עקסטאז. אירע אויגן ברענען און רופן דעם, וועלכער זיצט ערגעץ ווייט און מאכט זיך גלייכגילטיק...

אבער זיין גלייכגילט דויערט נישט לאנג. צו אים דערגרייכט איר קוק, דער קוקט האט אים אויפגעהויבן פון ארט. ער שטייט איצט אויף ארום איר, אויך ער פליעסקעט מיט די הענט. זי דרייט זיך און דרייט זיך... זי וואלט אזוי געוואלט אנידערפאלן צו אים אין די ארעמס אריין. ער זאל זי אוועקטראגן ווייט ווייט, ווו קיינער וועט נישט הערן ווען זי וועט אים דערציילן ווי זי האט זיך פארליבט אין אים.

עס האט זיך פארדרייט אויך געניאס קאפ. זי פאלט. חיימס ארעמס כאפן זי אונטער און פארטראגן זי ווייט ווייט, צו אים איןביידל.

— געניק! געניק! דו ביסט דאס שענסטע מיידל אין דער גאנצער

וועלט! — פליסטערט חיים צו זיין שוועסטער בעת ער לייגט זי אנידער אויף זיין בעטל.

אָבער גענעיאַ הירן נישט די ווערטער. ווו איז דער, צוליב וועמען זי האָט אַזוי געטאַנצט? זי איז איינגאַנצן אויסגעלאָשן. זי איז ווי אַ קאַפּריזנע קינד. זי גראָבט איין דעם קאָפּ אין קישן און וויל גאָרנישט רעדן איצט מיט חיימען.

לייגט זיך חיים שטילערהייט אויף דעם שוואַכן צונויפגעלייגטן לייווענטענעם בעטל אַנטקעגן איר און וואַרט ביז גענעיאַ וועט ווערן בעסער צו אים, דאַן וועט ער זי פרעגן די פראַגע, וועלכע עסט זיין מוח, זיין האַרץ, זיין גאַנצן געמיט.

אַזוי ווערן זיי ביידע איינגעשלאָפן. יעדער איינער מיט זיינע געדאַנקען.

אָבער גענעיאַ שלאָפט נישט לאַנג אַזוי. עס וועקט זי אויף אַ גרויס געשריי, גלייך ווי מען וואָרגט עמעצן אין דעם זעלבן צימער.

— חיימקע! וואָס איז מיט דיר? — גיט זי אַ שריי אויס מיט שרעק.

— וואָס, געניק? האָב איך געשריגן פון שלאָף? — פרעגט ער מיט שרעק.

חיים איז אָפּגעגאָסן מיט שווייס. ער וואַרט מיט שרעק אויף גענעיאַס ענטפער. גענעיאַ איילט זיך נישט צו ענטפערן.

חיים האָט געזען אין זיין חלום ווי דער חבר איז אַרויס פון וואַסער. ער האָט אים אָנגעהויבן צו וואָרגן מיט זיינע קאַלטע נאַסע הענט, אים געשטאָכן מיט זיינע לאַנגע שפּיציקע נעגל...

— וואָס האָסטו זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף? — פרעגט ער — האָב איך דיך אויפגעוועקט? מיט וואָס?

— איך האָב געזען אַ שלעקלעכן חלום! — פאַרכאַפּט גענעיאַ. עס ווערט פאַר איר קלאָר חיימס צושטאַנד.

— לאָמיר צוריק גיין שלאָפן, — בעט זי; זי גיט אַ גענעץ, אַ דריי אויס די ליכט און אַ דריי אויס דעם קאָפּ אָן אַ זייט.

זיי שלאָפן שוין ווידעראַמאָל. חיים גיט ווידער אַ שריי אויס פון

שלאָף. דאָסמאָל איז געניאַ שוין צוגעגרייט צו דעם. זי שרייט שוין נישט אויס. זי הערט זיך נאָר צו צו זיינע ווערטער. פון די ווערטער ווערט איר קאַלט. חיים האַלט מלחמה מיט עמעצן...

— איך בין נישט שולדיק! איך בין נישט... — שרייט ער און כאַפּט זיך ווידעראַמאָל אויף פון שלאָף.

— געניק! — רופט ער מיט אַ שוואַכער שטים — דו שלאָפסט? האָב איך געשריגן, געניק?

אָבער געניאַ ענטפערט נישט. זי מאַכט דעם אָנשטעל, אַז זי שלאָפט. זי וויל באַרואיקן איר ברודער. חיים גייט צוריק שלאָפן. אין אַ שעה אָדער צוויי, ווען געניאַ שלאָפט אַזוי געשמאַק, כאַפּט זי זיך נאָכאַמאָל אויף פון זיין אויסגעשריי. אָבער זי געדענקט, אַז זי דאַרף זיך מאַכן שלאָפנדיק, ווען חיים רופט זי. חיים וויל וויסן צי זי האָט עפּעס געהערט.

אַך! ווי ער וויל וויסן צי זיין שלאָף גיט אים אַרויס! אָבער וועקן די שוועסטער טאָר מען נישט! וואַרט חיים ביז זיין שוועסטער וועט זיך אויפכאַפּן. דאַן וועט ער זי פרעגן זיין פראַגע: „האָט ער געשריגן פון שלאָף? אויב יאָ — וואָס?״ זי וועט אים מוזן געבן דעם ענטפער דאָס מאָל! דאָסמאָל וועט זי אים מוזן ענטפערן צי ער איז שולדיק, צי ניין...

טראַכטנדיק און וואַרטנדיק ביז וואַנען זיין שוועסטער וועט זיך אויפכאַפּן, דרימלט חיים נאָכאַמאָל איין. דער פאַרטאָגעדיקער דרימל איז דער בעסטער — אָן קאָשמאַרן. בעת ער דרעמלט אַזוי געשמאַק, עפנט געניאַ די אויגן, וועלכע זענען שוין געווען וואַך אַ לאַנגע צייט, זינט דעם ברודערס לעצטן אויסגעשריי. זי קוקט אַרויס דורך דעם פענצטערל פון דעםביידל. ערגעץ ווייט אין די הימלען איז אָן אָנזאָג אַז גיך, גאָר גיך וועט אָנהייבן טאָגן. זי כאַפּט זיך אַרונטער פון דעם בעט, וויקלט זיך איין אין איר קאָלדרע און כאַפּט זיך אַרויס פון ביידל.

זי לויפט שנעל, גלייך ווי עמיצער וואַרט אויף איר. ביים בית הבראה, וווּ זי האָט נעכטן ביים אָנקומען געזען אַזאַ פּראַכטפולן בלומען־גאָרטן, שטעלט זי זיך אָפּ. וויאַזוי זעען אויס די פּראַכטפולע בלומען איצט, גאַנץ קאַיאָר, ווען זיי זענען נאָך באַגאָסן מיט דער ראָסע? דער

גרויסער מזרח־הימל ווערט ווייס, ער איז אין א צושטאנד פון דערוואר־טונג. זיין גאסט, די זון, לאזט זיך ווארטן לאנג. מיטאמאל ברעכט זי זיך ארויס פון יענער זייט ערד און באגיסט אלעס מיט רויטן. עס ווערן רויט נישט נאר די וואלקנס נאר אפילו די ערד, אירע בלומען... דאס רויטע מאכט דעם נאטירלעכן קאליר פון די בלומען נאך מער פאנטאס־טיש. געניא איז אזוי אנטציקט פון דער פארב, וועלכע האט מיטאמאל איינגעוויקלט די גאנצע וועלט, אז זי לאזט זיך ארונטער צו די בלומען. זי גלעט זיי און קושט זיי. איר ערנא קוקט דאך אויף זיי יעדן טאג, יעדן פארנאכט... אפשר וועט ער דערזען אויף זיי די שפורן פון אירע הענט, פון אירע ליפן? הערט ער נישט ווי אירע ליפן רופן אים איצט?

געניא הייבט זיך אויף. וואס טוט ער איצט, דער, וועמענס נאמען איז ווי מוזיק? אווו איז ער איצט? שלאפט ער? פארוואס שלאפט ער איצט, ווען זי בענקט אזוי נאך אים? ווו געפינט זיך זיין צימער? צי שלאפט ער אויך אין א ביידל? זי גיט דעם לעצטן קוק אויף די בלומען און וויל זיך לאזן גיין. עס שטייט פאר אירע אויגן ערנא מילאני...

איז דאס א חלום? צי זעען אירע אויגן האלוצינאציעס? א מיראזש?

ער נעמט זי אן ביי די הענט און קוקט איר גלייך אין די אויגן אריין...

„מאנאליזא" — פליסטערט ער שטיל און וויקלט זי איין שטייף אין איר קאלדרע — קיל זיך נישט צו.

אבער זי דרייט ארויס אירע הענט פון דער קאלדרע ווי א נישט געהארכזאם קינדעלע. זי נעמט אן זיין האנט און קוקט אים אריין אין די אויגן.

— ווילסט זיך נאכאמאל אריינרייסן אין מיין לעבן, מאנאליזא?..

— איך בין נישט מאלאליזא... איך בין געניא... מיין טאטע האט מיך גערופן געניק... מיין מאמע האט מיך גערופן געניק, מיין ברודער רופט מיך געניק...

זיי האלטן זיך ביי די הענט ווי קינדער און פארגייען אין וועלדל אין חורשה, וואס געפינט זיך נישט ווייט פון דעם בית החבראה. דארט

זעצן זיי זיך אנידער אויף דער ערשטער באנק און נעמען נישט ארונ-טער די אויגן איינער פון דעם צווייטן...

ערנא בייגט אן איר קאפ און לייגט אים צו זיך אויף זיין ברוסט. ער קושט צארט אירע האר. זי רייסט אויף די אויגן און שטעכט זיך איין אין אים מיט איר קוק.

— האסטו געפילט אז איך בין וואך? דערפאר ביסטו ארויסגעגאנגען פון דיין בײדל מיך באגעגענען? פארוואס זשע האסטו נישט געוואלט אויף מיר קוקן ווען איך האב געטאנצט?

— ווייל איך האב מורא פאר דיר, מאנאליזא... איך וויל מער נישט איבערגעברענט ווערן, ווי אמאל...

— דו האסט אויך מורא פאר דעם אויוון, וועלכער וויל אלעס פאר-ברענען? אזוי זאגט פנינה... אבער איך האב נישט קיין מורא! עס ארט מיך נישט. אבי מיט דיר, ערנא, אבי...

אירע ליפן רירן אן זיינע.

— פאר וועמען האסטו מורא? פאר די פייגעלעך? פאר זייער זינגען? פאר דעם פרימארגן? האב קיין מורא נישט! דער גורל הייסט אזוי! עס איז אונדזער גורל אזא...

צוואנציקסטער קאפיטל

מען שלאפט נאך אין אלע עקן פון גבעת ברענער מיט דעם זיסן שבתדיקן שלאף. זיי צעשיידן זיך. נישט אזוי לייכט איז צו צעשיידן זיך מיט דעם, וועלכן מען האט געפונען נאך אזא לאנגער צייט פון זוכעניש. און געניאן האט זיך אויסגעדוכט, אז זי האט ערנאן געזוכט אזא לאנגע צייט ביז זי האט אים ענדלעך געפונען. דאריבער קאנען זיך אירע אויגן נישט אפרייסן פון זיינע.

און ערנא? האט ער דען נישט געזוכט זיין מאנאליזא מיט יעדן אטעם פון זיין אונטערבאוווסטזיין, כאטש ער האט זיך שוין לאנג איינ-גערעדט, אז ער האט זיך אויסגעהיילט פון דער חולאת, וועלכע מען רופט

ליבע? האָט ער דען נישט געזען אין יעדער מאַרקע אויף אַ בריוו פֿון איטאַליע, וועלכע זיין בעאַטריטשע פֿלעג אים צושיקן, מאַנאַליזאַס געשטאַלט? האָט ער דען נישט געהערט אין יעדן רעקאָרד פֿון איטאַליענישער מוזיק מאַנאַליזאַס שטים? האָט ער זי דען איצט ענדלעך נישט געפֿונען אין דער „חורשה" (וועלדל") נעבן „בית ההבראה" נאָך אַזוי־פֿיל יאָרן זוכעניש און בענקשאַפֿט. דערפֿאַר קאָנען זיך זיינע ליפּן נישט אָפּרייסן פֿון אירע... האָט ער געפֿונען זיין מאַנאַליזאַ דאָ אין גבעת ברענער? צי דאָס איז אַ יידיש מיידל פֿון בעסאַראַביע, וועלכע הייסט געניק? אויב דאָס איז געניק און נישט מאַנאַליזאַ, טאָ וואָס פֿאַרפּלאָנטערט ער זיך נאָכאַמאָל? ער האָט דאָך אַ ווייב! בעאַטריטשע! ער ליבט דאָך זי!...

ערנאַ מילאַני האָט געהאַלטן מלחמה מיט זיינע געפֿילן דעם גאַנצן שבת פֿרימאָרגן. ער האָט אויסגעמיטן צו קוקן אין דער זייט, ווו עס זענען געזעסן געניאַ מיט איר ברודער, אויסגעפּוצטע אין ווייסע בלוזעס און האָבן געגעסן לאַנגזאַם דעם שבת־פֿרישטיק ווי ס'רוב חברים. ער האָט אויך אויסגעמיטן צו קוקן אין זייער זייט, ווען זיי האָבן זיך אַרומגעדרייט אַרעם אין אָרעם אַרום קיבוץ כדי דערנאָך אַריינצוקוקן אין בית התרבות הערן דעם שיעור אין אגדה.

ערנאַ האָט אַפֿילו געוואָלט היינטיקן שבת פֿאַרפֿעלן דעם שיעור אין אגדה, כאָטש אים איז געווען טייער און וויכטיק יעדעס וואָרט, וואָס דער לערער פֿלעג לערנען זיין קלאַס יעדן שבת אינדערפֿרי. פֿאַרפֿעלן דעם קלאַס — וועט זיך וואַרפֿן אין די אויגן סיי ביי דעם לערער, סיי ביי חיימען, וועלכער איז זיין מיטשילער אין דעם קלאַס...

איז ערנאַ אַריינגעקומען אין „בית התרבות" אומישנע שפּעט כדי צו פֿאַרנעמען אַן הינטערשטע באַנק. אָבער געניאַ האָט געפֿילט זיינע אויגן אויף איר פּלייצע. זי האָט פֿון צייט צו צייט זיך אומגעקוקט און זיך איינגעשניטן מיט אירע אויגן אין זיינע, אים אַ שמייכל געטון...

פֿון דעם שמייכל איז ערנאַן געוואָרן אַזוי פֿריילעך, אַז ער האָט פֿאַרגעסן וועגן גאַנצן אַרום. עס האָט זיך אים געוואָלט פֿייפֿן, ווי אַמאָל, ווען

ער איז געווען אַ סטודענט אין איטאַליע, ווען ער פלעג זיך לאָזן וואַלגערן ווו און וויאַזוי עס איז אים געווען באַקוועם...

ער האָט צוריקגעשמייכלט צו געניאַן און זי גערופן מיטן קוק אַרויס־צוגיין פון דאַנען, לויפן מיט אים אויף די ברעגעס פון דער איטאַליענישער ריוויערע, ווי זיי פלעגן דאָס טון אַמאָל אַמאָל. זיין קוק האָט גערופן גיין שפילן אין רולעט, טאַנצן, זינגען, נעמען אַ גאַנדאָלע און פאָרן אַ גאַנצע נאַכט.

חיים האָט איבערגעכאַפּט דעם קוק. חיימס שמייכל איז אויסגעלאָשן געוואָרן. האָט ערנאַ פאַרגעסן אַז געניק, זיין געניק, איז דאָס שענסטע מיידל נישט נאָר אין גבעת ברענער און אין גבעת חיים, נאָר אין גאַנצן לאַנד? אין דער גאַנצער וועלט? האָט ערנאַ פאַרגעסן, אַז ער האָט אַ ווייב? אַז זיין בעאַטריטשע איז געבליבן שטעקן אין איטאַליע צוליבן קריג? פון דעם קוק, וועלכן חיים האָט אים געשיקט איבער זיין שוועסטערס שולטער, איז ערנאַן געוואָרן אומעטיק אויפן הארצן. ער איז אַוועק פון דעם בית התרבות אויסמיידנדיק שוועסטער און ברודער. מיטן מיטאָג־עסן האָט ער אויך געוואַרט ביז ער האָט זיי געזען גיין האַנט אין האַנט פון עסצימער.

האַנט אין האַנט זענען געגאַנגען ברודער און שוועסטער צו חיימען אין ביידל אַריין. וויל זיך דען געניאַ נישט אָפּרוען? זי איז דאָך אַזוי וויי־ניק געשלאָפן די נאַכט! זאָגט חיים אומישנע...

חיימען מאַטערט נאָך אַלץ דער געדאַנק: הערן די, וועלכע שלאָפן מיט אים אין זיין צימער, דאָס וואָס ער הערט בעת ער זעט זיינע חלומות?

— ווער האָט דיר געזאָגט, אַז איך בין ווייניק געשלאָפן? — לאַכט געניאַ שטיפעריש — ווי אַן אייזן!

אַזוי שפּילט זי מיט איר ברודער דעם גאַנצן נאָכמיטאָג די שפּיל פון פרייליכקייט. אָבער טיף אין האַרצן איז זי באַזאָרגט: וואָס וועט זיין פון חיימען, אויב ער וועט אַזוי אָנגיין אַלע נאַכט מיט זיינע קאָ־שמאַרן? זי קושט אים, זי האַלדזט אים, זי לאָזט אים נישט אָפּ אויף קיין מינוט. עס איז פאַראַן אין דער צאַרטקייט מער רחמנות ווי

ליבע! אָבער חיים טייטשט עס אוים אויף זיין אופֿן: הייסט עס אַז גע-ניק, זיין גניק, געפֿינט אַז ער איז נישט שולדיק אין קיין זאַך! הייסט עס, אַז ער קאָן אָנהייבן לעבן ווי יעדער אַנדער מענטש?

חיים ווערט פֿריילעך. ער הייבט אָן צו שפּאַסן. ער גייט מיט איר אַרום צווישן זיינע חברים. טייל פֿון זיי זענען שוין באַווייבטע. זיי נעמען אויף ברודער און שוועסטער ווי חשובע געסט.

— ווען מאַן און ווייב לעבן אין איין צימער, זעט דאָס צימער אוים אַנדערש, פֿריילעכער! — באַמערקט חיים, ווען זיי גייען אַרוים פֿון איין חבר, נאָך אַ שבתדיקן וויזיט צו אַן אַנדערן. — אַפֿילו אין אַ קיבוץ איז בעסער ווען מען לעבט אַ פֿאַמיליע־לעבן, גניק! — זאָגט ער.

— דו האָסט אפֿשר פֿון מיינעטוועגן אַ שידוך? — שפּאַסט זי.

— אַזאַ שיינהייט ווי דו, גניק! דו ביסט די שענסטע אין לאַנד!

ער דערמאָנט זיך אין דעם איבערגעכאַפּטן קוק, וועלכער האָט זיך געצויגן אין בית התרבות צווישן ערנאָס אויגן און גניאַס. עס פֿאַר־דריסט אים איצט נאָכאַמאָל, וואָס זיין בעסטער פֿריינט ערנאַ האָט גע־קוקט אַזוי אויף זיין שוועסטער. ווען נישט דער קוק, וואָלט ער אַריינ־געגאַנגען צו ערנאָן אין צימער, ווי ער טוט עס אָפֿט, ווען ער פֿילט זיך איינזאַם און ערנאַ פֿילט זיך איינזאַם.

— דו ווייסט, גניק, ערנאָס ווייב איז געבליבן שטעקן אין איטאַליע צוליב דעם קריג? — גיט ער אַ שים אוים צו זיין שוועסטער.

ניין! איצט וועט ער נישט אַריינגיין צו ערנאָן. ער וועט אים אויס־מיידן ביז גניק וועט אַוועקפֿאָרן. ער פֿירט זי צו ראָזאַן, וועלכע איז דאָ, אין גבעת ברענער, בלויז אַ פּאָר טעג.

אין ראָזאַס צימער, וווּ עס געפֿינען זיך נאָך אַ פּאָר רווקות (מייד־לעך) קאָן מען נישט אַריינקומען. טייל פֿון אירע, חברות ליגן אין די בעטן, טייל זענען נישט אָנגעטון געגוג. גייט ראָזאַ אַרוים צו זיי און שפּאַצירט מיטן ברודער און שוועסטער אַ שטיקל צייט איבערן קיבוץ.

גניאַ רעדט פֿריינטלעך צו ראָזאַן. עס דוכט זיך איר, אַז חיים קוקט אויף ראָזאַן מיט פֿאַרליבטע אויגן. „זי געפֿעלט אים”, טראַכט גניאַ.

נישט אומזיסט האָט ער גערעדט פון פאַמיליע־לעבן אין קיבוץ... קאָן זיין ווען חיים וואָלט חתונה געהאַט, וואָלט ער געזונט געוואָרן?... הייסט עס, מיין ברודערקע איז קראַנק? פון דעם געדאַנק ווערט איר קוק צום ברודער נאָך צאַרטער, מילדער...

עס לויפט אריבער דער שבת. חיים איז גליקלעך: פון איין זייט זיין גענוק מיט איר צאַרטקייט; פון דער צווייטער זייט — ראָזאַ, די ניי־אָנגעקומענע פוילישע שיינהייט, וועלכע האָט געקוקט אויף חיימען מיט אַביסל טרויעריקע, אָבער נישט אָפּשטופּנדיקע אויגן...

עס איז אַוועק דער שבת. עס האָט זיך אַרונטערגעלאָזט מיטאַמאָל די נאַכט. מען האָט אַרונטערגעריסן פון עסצימער די ווייסע טישטוכער פון די טישן. מען האָט דערלאַנגט די בידנע וועטשערע אויף די הוילע טישן. מען האָט גערעדט וועגן „סידור עבודה”, וועגן „געשעפט”, וועגן אַרבעט, וועגן בייטן די אַרבעט. מען האָט זיך געאיילט צו דער אַלגעמיינער קיבוץ־אסיפה.

ערנאַ האָט באַדאַרפט האַלטן אַ רעפעראַט וועגן וואָלונטירן זיך אין דער ענגלישער אַרמיי כדי זיך דאָרט אויסלערנען אַלערליי מלחמה־מלאכות. די מלאכות וועלן צונוצקומען לעת צרה. ערנאַ האָט גערעדט געשעפטלעך, לאָגיש. ער האָט געקוקט אויף דעם המון פון זיינע צוהערערס נישט זעענדיק געניאַן. זי האָט געשלונגען יעדעס וואָרט זיינס און פרובירט צו כאַפּן זיין בליק. עס האָט נישט געהאָלפן. עס האָט זיך איר אויסגעדוכט אַז ערנאַ זעט זי נישט, כאָטש זי האָט זיך אומישנע אַנידערגעזעצט אין דער ערשטער ריי.

נאָך דער אסיפה איז ערנא באַלד ערגעץ אַנטלאָפן מיטן סעקרעטאַר פון דעם קיבוץ. חיים האָט געניאַן מילד דערמאַנט, אַז מאָרגן איז אַן אַרבעטס־טאָג, אַז מען דאַרף אויפשטיין זייער פרי. דער אָמניבוס גייט אַרויס פינף אַזייגער. שוועסטער און ברודער זענען אַוועק צום ברודער איןביידל אַריין. אָבער קיין גרויסע רו האָבן זיי ביידע די נאַכט נישט געהאַט. מיט דער וואָכעדיקייט, וועלכע האָט זיך אַרונטערגעלאָזט אויף

דעם קיבוץ, האָט זיך אויסגעלאָשן חיימס פרייליכקייט, זיין גלויבן אין זיך, און זיין אומשולד.

ווי נאָר ער האָט צוגעמאַכט די אויגן האָט ער אָנגעהויבן צו זען זיינע חלומות. גניאַס געשמאַקער דרעמל איז איבערגעריסן געוואָרן דורך זיין געוויין. מיט דעם געוויין האָט זיך נאָכאַמאָל אָנגעהויבן אַ סעריע אויסגעשרייען, פון וועלכע חיים האָט זיך אויפגעכאַפּט. ער האָט געוועקט זיין שוועסטער, געוואָלט ווימן צי זי האָט עפּעס געהערט.

אַזוי איז אַריבער די נאַכט. גניאַ האָט מיט ווייטיק געטראַכט וועגן איר ברודער. מען דאַרף אים ראַטעווען! אָבער ווי אַזוי? ער מוז חתונה האָבן! אָבער ער וועט נישט חתונה האָבן ביז וואַנען ער וועט זיך נישט איבערצייגן, אַז ער איז נישט שולדיק.

טאָ ווי אַזוי איבערצייגט מען אים אין דעם? רעדן וועגן דעם איצט, ווען זי האַלט ביים גיין צום אָמניבוס, הייסט זיך מודה זיין אין דעם, אַז זי האָט אים גענאַרט! הייסט זיך מודה זיין אין דעם אַז זי האָט געהערט ביינאַכט אַלעס. דאָס הייסט זאָגן אים אָפן, אַז זי ווייסט וועגן זיינע קאָשמאַרן, וועלכע ער לעבט איבער אַלע נאַכט. דאָס קאָן האָבן אַ פאַרקערטע ווירקונג. מען דאַרף געפינען אַן אַנדער וועג. האָט זי דען אַמאָל נישט געלערנט אין דער גימנאַזיע „תרבות", אין בעסאַראַביע, אַ ווערטל פון די אַלטע יידישע חכמים, וועלכעס זאָגט אַז צוליב שלום קאָן מען זאָגן אַ ליגן. און שלום, פרידן, הייסט נישט נאָר מיט עמיצן, נאָר אויך מיט דיין אייגענעם געוויסן... חיימקע האַלט מלחמה מיט זיין געוויסן. דער געוויסן מאַטערט אים. חיים מוז זיך באַרואיקן! ער מוז געפינען זיין שלום... ער מוז! אָבער ווי אַזוי?

איין און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

מיט אָט דעם געדאַנק האָט זיך גניאַ אַריינגעזעצט אין אָמניבוס, וועלכער איז געשטאַנען פאַר דעם עמצימער פון גבעת ברענער. דער געדאַנק וועגן ברודער און זיין געוויסן — איין זאַך.

אָבער איר יונגע נשמה האָט געזוכט אויך שלום פאַר זיך. ווי קאָן זי אוועקפאָרן פון דאַנען און נישט זען ערנאַן? פאַרוואָס קומט ער נישט צום אָמניבוס? שלאָפט ער נאָך? האָט ער נישט געקאָנט צוליב איר אויפשטיין אַביסל פריער? הייסט עס, אַז ער מאַכט זיך נישט קיין גרויסן ווען פון איר! ער האָט נישט געקאָנט צוליב איר מקריב זיין אַ האַלבע שעה פון זיין שלאָף? און אפשר וויל ער אומישנע זי נישט זען? כדי קיינער זאָל נישט באַמערקן זיין קוק? הייסט עס, אַז ער האָט מורא. פאַר וועמען? פאַר דעם ווייב וועלכע איז נישטאָ דאָ? פאַר די חברים? עס פּאַסט אים נישט, ווייל ער איז אַזאַ וויכטיקער חבר דאָ? קאָן ער דאָך בלויז איין קוק טון און זי וועט פאַרשטיין פון דעם קוק אַלעס!

דער אָמניבוס וועט שוין באַלד אָפּגיין און ער איז נאָך אַלץ נישטאָ! וועט ער שוין טאַקע נישט קומען? איר קוק איז פול מיט טונקעלער כמאַרע... זי קוקט אין אַלע זייטן...

אויך חיים קוקט אין אַלע זייטן. חיים קוקט אויף דעם זייגער. „גוט וואָס ערנאַ איז נישט געקומען צום אָמניבוס... גוט!" — טראַכט ער.

אָבער אָט באַווייזט זיך ערנאַ. חיים זעט נישט ערנאַן, ער זעט זיין שוועסטערס אויגן, און אין די אויגן דערקענט ער, אַז זי האָט דערזען ערנאַן...

ערנאַ לויפט שנעל פון ווייטנס. ער לויפט צו צום נהג, כלומרשט אים איבערגעבן אַ בריוו. געניאַס אויבערשטע ליפּ גיט זיך אַ באַוועג פון דער רעכטער זייט.

פונקט ווי אויף דעם בילד... מאַנאַליזאַ! — טראַכט ערנאַ און גיט זיך אַ שנייד אַריין אין אירע אויגן, רעדנדיק צום נהג. דער קוק זיינער באַלויכט די גאַנצע וועלט געניאַס ווי אַ גרויסע זון. עס ווערט איר אַזוי ליכטיק, אַז זי צעשמייכלט זיך ברייט צום ברודער. זי קוקט אַרויס פון דעם פענצטער, בעת דער אָמניבוס שלעפּט זי אוועק. זי לאָזט איבער צוויי שטראָמען מיט שמייכל צו צוויי פאַרשידענע מענטשן. איר נשמה לייכט זיך פון איין גרויס שמייכל: „ערנאַ האָט מיך ליב! ער איז מיינער!"

שלום! איצט האָט זי פרידן אין איר נשמה. זי קאָן רואיק טראַכטן וועגן

איר ברודער. וואָס טוט מען כדי אים צו באַרואיקן? מען קאָן זאָגן אַ ליגן צוליב שלום... מען קאָן!

מיט דעם געדאַנק איז געניאַ געקומען צו זיך אין גבעת חיים.

זי האָט געהאַט אַ שעה צייט ביז מיטאָג. נאָך מיטאָג וועט זיך אָנ־הייבן איר אַרבעטסטאָג הײַנט.

זי האָט געפונען אַן עצה. זי זעצט זיך באַלד צום טיש אין איר צי־מער און שרייבט אַ בריוו צו איר ברודער. אין בריוו שרייבט זי אַזוי:

„חיימקע, ברודער מיינער! ווי מאָדנע איז אונדזער גורל! הײַנט, ווען איך בין אָנגעקומען קיין גבעת חיים, בין איך אַרײַנגעגאַנגען אין אונדזער בית התרבות אַ לייען טון אַביסל. איך האָב דאָך צייט געהאַט ביז מיטאָג, ווייל מיין אַרבעטסטאָג האָט זיך אָנגעהויבן ערשט נאָך מי־טאָג. מיטאַמאָל געפין איך אין איינער פון די צייטונגען אַזעלכע צוויי ידיעות: עס האָבן זיך געראַטעוועט צוויי חלוצים, וועלכע מען האָט שוין לאַנג געהאַלטן פאַר דערטרונקענע... אַז ענגלישער עראָפּלאַן האָט זיי אויפגעהויבן אין מיטן וואַסער ים נישט ווייט פון טערקישן ברעגן. ווי עס האָט איבערגעגעבן אַמאָל אין בריוו די ייד „קאָנסטאַנצאַ". די ביידע חלוצים זיינען די וואָס זיינען געווען אינטערנירט אין איסטאַמבול ביז [illegible] מען זאָל זיין באַפרייען...

אַלזאָ, ווי דו זעסט, חיימקע, האָבן זיך געראַטעוועט אונדזערע חברים מיטפאָרער, וועלכע מיר האָבן שוין לאַנג גערעכנט פאַר פאַרלוירן־גע־גאַנגענע. דערפון איז ביי מיר אַ גוטע שטימונג אַ גאַנצן טאָג. צו דעם מוז איך צורעכענען מיין דערפאָלג ביים טראַקטאָר. שטעל זיך פאָר, אַז שלמה וועלכער לערנט מיך, האָט מיר שוין הײַנט געטרויט אַליין צו פאָרן אויף אים!... איך בין גאַנץ מיד און דעריבער פאַרענדיק איך איצט דעם בריוו. דיין שוועסטער, וועלכע האָט דיך זייער ליב. געניק."

אָבער דערמיט האָט זיך נאָך ניט פאַרענדיקט געניאַס קאָרעספּאָנדענץ איר מיטלייד צו דעם קראַנקן ברודער איז געוואַקסן פון דער וויטנס מער ווי פון דער נאָענט. זיצנדיק אַליין אין דעם צימער האָט זי זיך איצט קלאָר פאָרגעשטעלט ווי עס אַרבעטן ביי איר ברודער בייטאָג די געדאַנקען

וועלכע ברענגען צו אַזעלכע קאָשמאַרן בײנאַכט. זי האָט זיך דערפילט שולדיק אַנטקעגן אים. פאַרוואָס האָט זי אים נישט באַרואיקט אין יענעם אינדערפרי, ווען ער איז צום ערשטן מאָל געווען אין גבעת חיים? ווען ער האָט פאַרן אָפּפאָר געוואַרט אויף איר ענטפער? און פאַרוואָס האָט זי אים דעם ערשטן אָוונט, ווען זיי זענען געבליבן אַליין זיצן אין עסצימער, נאָך דעם ווי אַלע זענען זיך צעגאַנגען פון דעם מאַמאַליגאַ־טיש, נישט געזאָגט גלייך אַז ער איז נישט שולדיק? עס איז געווען אין אירע הענט דאַן צו באַרואיקן איר ברודער און זי האָט עס נישט געטון! און פאַרוואָס האָט זי איר ברודער אַזוי דערנידעריקט אין דבורהס אויגן, ווען זי איז נאָר אָנגעקומען? פאַרוואָס האָט זי נישט פּרובירט אים רײנוואַשן, ווען זי האָט באַזוכט דבורהן? ער איז דאָך איר ברודער, איר מאַמעס זון!

דער געוויסן האָט געמאַטערט געניאַן. זי האָט גענומען אַ צווייט בײגעלע פּאַפּיר און האָט אָנגעשריבן צו דבורהן אַזאַ בריוו:

„טײערע מומע דבורה! און טײערער פעטער ישראל! וואָס מאַכט איר, מײנע טײערע? און וואָס מאַכן אײערע ציגעלעך? און וואָס הערט איר פון אײערע זין אין אַמעריקע? איך וואָלט אײך שוין נאָכאַמאָל געוואָלט זען. קאָן זײן, אַז כ׳וועל זיך טאַקע אײנגיכן צו אײך נאָכאַמאָל אַריבערכאַפּן. אָבער דערווײל וויל איך אײך דערצײלן וועגן אַ מאָדנע גליקלעכן צופאַל, וועגן וועלכן איך האָב איצט געלײענט אין די צײטונגען. צוויי חברים, וועלכע זענען געפאָרן מיט אונדז אויף דער „קאָנסטאַנצאַ”, זענען געראַטעוועט געוואָרן. מען האָט זיי געבראַכט מיט אַן אַעראָפּלאַן קײן איסטאַמבול. און מיר, איך מיטן ברודער, האָבן זיי שוין לאַנג אויסגעמעקט פון דעם צעטל פון די לעבנגעבליבענע! און איך, מומע דבורה, בין געווען אַזוי שלעכט צו מײן ברודער! איך האָב אים באַשולדיקט אין שרעקלעכע זאַכן. אַך, דבורה! פאַר וואָס האָב איך דאָס געטון? וועט מיר גאָט אַמאָל מוחל זײן פאַר באַשולדיקן אַן אײגענעם ברודער אין זאַכן, אין וועלכע ער איז גאָרנישט שולדיק געווען? אָבער איצט האָב איך קײן צײט נישט צו שרײבן מער, טײערע מײנע! בעט איך אײך ביז מיר וועלן זיך זען, גיט איבער אַ גרוס צו מײן שײנער עלטערער שוועסטער, צו

מאַניאַן און אויך צום פּריוואַטלעכסטן „נהג" אין גאַנצן לאַנד, צו שמשונען. אייער גניאַ, מיט ליבע."

גניאַס געוויסן האָט זיך אַביסל באַרואיקט נאָך דעם ווי זי האָט פֿאַרענדיקט דעם צווייטן בריוו. זי האָט ביידע בריוו פֿאַרקלעפּט, אַריינגעוואָרפֿן אין פּאָסט־קעסטל און איז געגאַנגען עסן מיטאָג. דערנאָך — צו איר אַרבעט, צום טראַקטאָר.

ווי אין אַ טראַנסע האָט זי געאַרבעט דעם גאַנצן טאָג. נישט געפֿילט די מידקייט פֿון דער רייזע. זי האָט באַרואיקט מיט די צוויי בריוו איר געוויסן, און מיט יונגער זאָרגלאָזיקייט האָט זי זיך פֿאַרלאָזט אויפֿן גורל. דער גורל וועט היטן חיימען. איצט קאָן זי טראַכטן וועגן איר ערנאַן. צוליב אים, איינגנטלעך, איז זי דאָך געפֿאָרן קיין גבעת ברענער. די ליכטיקסטע מאָמענטן אין גבעת ברענער האָט זי דאָך פֿאַרבראַכט מיט אים.

די גורלדיקע באַגעגעניש מיט אים פֿאַר באַגינען, ביי די בלומען פֿון בית ההבראה, איז געשטאַנען פֿאַר גניאַס אויגן בעת זי איז געזעסן אויף דעם טראַקטאָר. זייער זיצן אויף דער באַנק אין דעם וועלדל ביי דעם בית ההבראה, ווען איר קאָפּ איז געלעגן ביי אים אויף דער ברוסט, קאָן זי פֿאַרגעסן? זיין קוק בעת זיי זענען געזעסן אין דעם אגדה־קלאַס אין בית התרבות, דער קוק, וועלכן חיים האָט איבערגעכאַפּט, האָט דען אָן ווערטער נישט פֿאַרזיכערט, אַז ער ליבט זי? אמת, זיין רופֿן זי „מאַנאַליזאַ" געפֿעלט איר נישט, באַאומרואיקט גניאַן, אָבער זי האָט פֿאַר דעם אויך קיין מורא נישט — איר נאָמען וועט איינגיכן פֿאַרטושן מאַנאַליזאַס... זי וויל נישט זיין קיין איטאַליענישע שיינהייט. זי וויל בלייבן דאָס, וואָס זי איז! זי וויל און וועט געווינען ערנאַס ליבע מיט אירע אייגענע כוחות! ווען זי איז שוין געזעסן אין אָמניבוס כדי אָפּצופֿאָרן פֿון גבעת ברענער איז זי געווען זיכער, אַז ער וועט שוין נישט קומען זי באַגלייטן — ווי נאַריש איז זי געווען דאַן! האָט דען ערנאַס קוק, בעת ערנאַ האָט גערעדט צום שאָפֿער, נישט געזאָגט מער ווי טויזנטער שבועות, אַז ער איז געקומען צעלויפֿן צוליב איר? ווען קומט מען צעלויפֿן אַזוי? נישט ווען מען ליבט?

אַזוי האָט געניאַ געקייט און איבערגעקייט די אַלע געדאַנקען אין איר נשמה, ביז וואַנען עס איז פאַריבער דער נאָכמיטאָג פון אַרבעט אויף דעם טראַקטאָר. אַ מידע, אָבער אַ גליקלעכע, איז זי געלאָפן מיטן טראַקטאָר, אים אַנידערשטעלן צווישן די מאַשינען אויף זיין פּלאַץ.

פון דאָרט האָט זי זיך געלאָזט לויפן צום דוש. איצט וועט זי זיך אויסבאָדן אונטער דעם דוש, אַריינגיין אין איר צימער און איידער פּנינה קומט אַריין פון איר אַרבעט, וועט זי זיך אַנידערזעצן נאָכאַמאָל צום טיש און וועט אָנשרייבן אַ בריוו. אַ גאַנצע ליד — צו ערנאַן! אין דעם ליד וועט זי אים אַרויסשרייבן וועגן דער ליבע, וועלכע צוויטעט אין איר... אָבער דאָס ליד איז געניאַן נישט באַשערט געווען אָנצושרייבן אין דעם שפּעטן נאָכמיטאָג.

עס איז איר אויך נישט באַשערט געווען זיך אויסצובאָדן אונטער דעם וואַרימען דוש, ווי זי פּלעגט עס טון שטענדיק באַלד נאָך דער אַרבעט. ווייל בעת זי איז געלאָפן פון דעם טראַקטאָר אין דוש־צימער אַריין, האָט זי פּנינה גערופן פון דער טיר פון איר בית התינוקות:

— יונהס ווייב, מרים, גייט צו קינד... מיר דאַרפן האָבן דיין הילף, געניאַ! — האָט פּנינה געזאָגט.

געניאַ האָט זיך געלאָזט לויפן אויפן וועג צו מרימס צימער נישט וואַרטנדיק אויף קיין אַנדערע אינסטרוקציעס. אָבער אין האַרצן האָט זי זיך געוווּנדערט: וואָס קאָן אַזאַ ווי זי טון ביי איינער וועלכע גייט צו קינד? זי איז דאָך נישט קיין קראַנקנשוועסטער?

— וווּהין לויפסטו, ציג? — האָט פּנינה איר נאָכגעשריגן מיט אַ שוואַכן, זייער מידן געלעכטערל.

— האָסט דאָך געזאָגט, אַז מרים, יונהס ווייב... — האָט געניאַ פּרובירט ענטפערן באַוווּנדערנדיק פּנינהן און איר גוטמוטיק מלאכיש שמייכעלע.

— גיי צו דער מסגריה (סלעסאַרניע)! דאָרט וועסטו זען איינעם, וועלכער פירט דעם לאַסט־אויטאָמאָביל... וועסטו אים זאָגן אַזוי: „פּנינה האָט מיך געשיקט, איך זאָל העלפן!"

— צוליב וואָס אַזוי פֿיל... — האָט גניאַ זיך געוווּנדערט און זיך געלאָזט ווייטער לויפֿן כּדי אַרויסצוהעלפֿן דער געווינערין, וועלכע גייט צו קינד און וואַרט אויף איר הילף.

— אַ מיידל? — האָט זיך געוווּנדערט דער נייער שאָפֿער פֿון קיבוץ.

— גאָר אַ מיידל? נו! מילא... גיי אַרונטער אַהין! — און ער האָט אָנגעוויזן אויף דער סלעסאַרניעס טיר.

פֿאַר גניאַן האָט זיך געעפֿנט אַ נייע וועלט, ווען זי איז אַריין אין דער סלעסאַרניע. וויפֿל מאָל זי איז דאָ געווען האָט זי נאָך קיינמאָל ביז איצט נישט געזען, אַז אין דיל פֿון סלעסאַרניע איז גאָר פֿאַראַן אַן אייזערנע טיר. אַז פֿון דער טיר פֿירט אַרונטער אַ לייטער. ווען גניאַ האָט זיך אַרונטערגעלאָזט אויף דעם אייזערנעם לייטער, ווי אַ לאָווקע יינגל, האָט זי ערשט דאַן דערזען אַ נייע וועלט: קופֿעס מיט אַלערליי טיילן פֿון ביקסן האָבן זיך געוואָרפֿן אין די אויגן. זיי האָבן אָנגעזאָגט אַז דאָ ווערט עפּעס געטון אין באַהעלטעניש. איצט האָט זי מיטאַמאָל פֿאַרשטאַנען, אַז דער קעלער פֿון דער סלעסאַרניע האָט עפּעס אַ שייכות צו דעם דיל פֿון דבורהס קיך, אויף וועלכן דבורה האָט אַזוי סודותדיק אָנגעוויזן אין יענעם שבת אינדערפֿרי. גניאַ האָט דענסטמאָל טאַקע גאָרנישט פֿאַרשטאַנען. אָבער איצט...

— וואָס שטייסטו ווי אַ גולם? — האָט זיך אָנגערופֿן יונה, וועלכער איז אויסגעוואַקסן פֿלוצים. — מען האָט דאָך דיך געשיקט צו העלפֿן! טאָ נעם און טו דאָס זעלבע וואָס דער חבר טוט!

ווי אַ מאַשין, נישט ווינסנדיק וואָס זי טוט, האָט גניאַ נאָכגעטון דעם צווייטן חלוץ. זי האָט געשלעפּט די אָפּגעפּולירטע טיילן פֿון ביקסן, זיי אויף שנעל אַרויסגעטראָגן אין לאַסט־אויטאָמאָביל און זיי דאָרט אויסגעלייגט אין רייען. אַזוי איז זי געלאָפֿן אַרונטער די טרעפּ און צוריק אַרויף, ביז מען האָט אויסגעלייגט דעם גאַנצן דנאָ פֿון דעם טראַק מיט דער „סחורה“. דערנאָך איז דער טראַק צוגעפֿאָרן צו יונהס צימער. דאָרט האָט יונה אַליין אַרויסגעפֿירט זיין פֿרוי. זיין מרים האָט אויסגעזען אַזוי פֿאַרשוואָלן, אַז מען האָט קוים אַרויסגעזען איר פּנים און איר פֿיגור. מען

האָט מרימען אַנידערגעלייגט אויף דעם מאַטראַץ, וועלכן מען האָט אויס־געשפּרייט איבער די טיילן פון די ביקסן. יונה האָט זיך געזעצט מיט דעם נהג, וועלכער האָט געזאָגט צו יונהן, אָנווייזנדיק אויף גניאן:

— זאָל זי מיטפאָרן. בעסער אַזוי. זאָל הייסן אַז דאָס יונגע שוועס־טערל פאָרט מיט...

דער לאַסט־אויטאָמאָביל האָט זיך גערירט פון אָרט. ער האָט אַוועקגע־טראָגן נישט נאָר מרימען, וועלכע האָט זיך געדרייט אין אַלע זייטן פאַר ווייטיק, נאָר אויך גניאס צעטומלטע געדאַנקען. אירע געדאַנקען האָבן געזוכט פעדים, מיט וועלכע צונויפצוקניפּן דבורהס דיל, אירע „באַלאַ־טעס", מיט די אַלע זאַכן, וועלכע זענען געלעגן איצט אונטער מרימען...

אָבער נאָך מער איז זי צעטומלט געוואָרן ווען אַן ענגלישער סאָל־דאַט האָט אויפן וועג אָפּגעשטעלט דעם לאַסט־אויטאָמאָביל. אין אונדזער לאַנד? — האָט זי אַ טראַכט געטון. אַן אָפיציר, וועלכן דער סאָלדאַט האָט אַרויסגערופן, האָט געוואָלט באַזוכן דאָס, וואָס עס ווערט געפירט דאָ. יונה האָט אים געזאָגט, אַז עס ווערט געפירט אַ געווינערין אין שפּיטאָל אַריין פאַר קימפּעטאָרינס.

גוט וואָס מרים האָט אין צייט געגעבן אַ געשריי! ווייזט אויס אַז דער געשריי האָט עפּעס דערמאָנט דעם אָפיציר. ער האָט זיך פאַרשעמט, אַ קוק געטון אויף גניאן און אַ מאַך געטון מיט דער האַנט, אַז דער אויטאָמאָביל קאָן פאָרן ווייטער.

— אַריבער בשלום! — האָט דער שאָפער אַרויסגערעדט מיט פרייד און פאַרויכערט אַ סיגאַרעט.

אָבער דערמיט האָט זיך נאָך גניאס טאָג פון באַוווּנדערונג נישט געענדיקט. ווען מען איז צוגעקומען צום שפּיטאָל, האָט גניא אויך גע־וואָלט אָננעמען ביי איין האַנט מרימען כדי העלפן יונהן זי אַריינפירן אין דער געביידע.

— יונה וועט שוין אַליין אַכטונג געבן אויף מרימען! — האָט שטרענג אַ זאָג געטון דער „נהג". — דיך, גניא, האָט מען צוליב דעם נישט מיטגענומען! דו גיי אַרונטער, ווו וועסט זען די אויפשריפט

„מכבסה" ((וועשעריי), דאָרט וועסטו זאָגן, אַז שלום שיקט דיך צום דאָקטאָר! וועט מען פאַר דיר עפענען די טיר, וועסטו אַנידערלייגן דעם מאַטראַץ מיט די זאַכן.

געניאַ האָט קוים פאַרטראָגן דעם מאַטראַץ מיט די חלקים פון די ביקסן אין קעלער אַריין. ווען זי האָט געזאָגט דאָס, וואָס דער נהג האָט זי געלערנט, האָט מען אין דער וועשעריי פאַר איר געעפנט אַ טיר אין דיל, פונקט אַזאַ טיר ווי אין סלעסאַרניע. איבער דער טיר איז געשטאַנען אַ מאַשין, וועלכע מען האָט אָפּגערוקט. ווען זי איז אַריינגעקומען צום „דאָקטאָר", האָט זי דערזען עטלעכע „דאָקטוירים" אין ווייסע פאַרטוכער. זיי האָבן מיט דאַשיקעס איבער די שטערנס, געאַרבעט ביי גרויסע העלע לאָמפּן. צווישן די דאָקטוירים איז געשטאַנען דער גרעסטער ווונדער — ערנאַ! געניאַ האָט שיר נישט אויסגעשריגן פון פרייד. אירע אויגן האָבן זיך אָנגעפילט מיט טרערן ווען זיי האָבן זיך באַגעגנט מיט זיינע.

— וואָס שטייסטו אַזוי, האָט ערנאַ אין אַ פליסטער אַ זאָג געטון, — זעסט דאָך אַז מיר וואַרטן אויף דער „סחורה". גיי שנעל אַרויף.

געניאַ איז געלאָפן עטלעכע מאָל אַרויף און אַראָפּ מיטן מאַטראַץ בעת דער שאָפער האָט געהיט זיין לאַסט־אויטאָמאָביל אין דרויסן, ביים שפּיטאָל. ענדלעך האָט געניאַ אַריינגעבראַכט דאָס לעצטע ביסל „סחורה", עס אַנידערגעלייגט ווו מען האָט איר אָנגעוויזן. אָבער זי האָט נישט געוואָלט, נישט געקאָנט פאַרלאָזן דאָס פּלאַץ! זי מוז נאָכאַמאָל זען דעם, מיט וועמען זי האָט זיך אַזוי אומגעריכט באַגעגנט, נאָך וועלכן עס גייט איר אַזוי אויס דאָס האַרץ!

זי איז געשטאַנען אַ לאַנגע צייט. ענדלעך האָט ער זיך אויסגעדרייט צו איר מיטן פּנים. זי האָט געזוכט ווי אַזוי צו פרעגן ערנאַן דאָס, וואָס זי האָט געוואָלט וויסן: ווען וועט זי אים נאָכאַמאָל זען. אָבער די צונג האָט זיך נישט גערירט.

— גיב איבער יוגהן, אַז איך וועל אין אָוונט זיין אין גבעת חיים

וועגן אַ וויכטיקן ענין, — האָט ערנא איר געזאָגט אַריינשניידנדיק זיך אין אירע אויגן.

„אין גבעת חיים" — האָט געזשומעט ביי געניאַן אין קאָפּ. הייסט עס ער וועט קומען צו מיר, מיך זען! הייסט עס, אַז ער בענקט נאָך מיר ווי איך נאָך אים... זי איז אַרויסגעלאָפן. מיט די געדאַנקען, זיך ברייט צעשמייכלט צו דעם שאָפער און האָט זיך אַרויפגעזעצט אויף דעם לאַסט־אויטאָמאָביל.

— אָפּגעטון אַ שטיקל אַרבעט! — האָט דער נהג איר אַ קלאַפּ געטון איבער דער פּלייצע. — איצט קאָנען מיר זינגען! — און ער האָט פאַרצויגן: „יאַבלאָטשקאַ, יאַבלאָטשקאַ! קודאַ קאַטישסיאַ? נאַ אַלמאַז פּאָפּאַדיאָש, ניע וואָראָטישסיאַ!

געניאַ האָט אים נאָכגעזונגען און צוריקגעקלאַפּט אים איבער דער פּלייצע ווי אַ יינגל. אויפן וועג צוריק האָט דער ענגלישער סאָלדאַט נאָכאַמאָל אָפּגעשטעלט דעם לאַסט־אויטאָמאָביל.

מען קוקט דאָ אויף איר נישט ווי אויף אַ יינגל, האָט זי אַ טראַכט געטון דערפילנדיק דעם סאָלדאַטס קוק. דער סאָלדאַט האָט אַרויסגערופן דעם אָפיציר. לייטענאַנט וויטקאָמב האָט געשמייכלט צו איר.

— פריער האָב איך דיך נישט געוואָלט פאַרהאַלטן ווייל ביסט געפאָרן מיט דיין שוועסטער אין שפּיטאָל אַריין, — האָט ער געזאָגט נישט אַרונטערנעמענדיק זיין אויג פון געניאַן — אָבער איצט האָט איר דאָך צייט, כאָטש עס ווערט שוין פינצטער און עס הייבט זיך באַלד אָן די „קוירפיו" (פאַרבאָט פון באַוועגונג)! זאָג מיר נאָר, פון וואַנען ביסטו און ווי אַזוי לאָזט מען ביי אייך אין קיבוץ אַרבעטן אַזעלכע שיינע מיידלעך? — האָט ער געשמייכלט.

— איך פאַרשטיי ווייניק ענגליש, אָבער אויב איר פאַרשטייט פראַנצויזיש, וועל איך אייך דערציילן. איך בין פון גבעת חיים. אויב איר ווילט, קומט אין גבעת חיים וועט איר זען ווי עס אַרבעטן ביי אונדז נאָך שענערע פון מיר.

— שענערע? דאָס קאָן שוין נישט זיין! — האָט געשמייכלט דער לייטענאַנט וויטקאָמב — ביי אונדז אין ענגלאַנד האָט אַ פּיל מיאוסערע געוווּנען דאָס האַרץ פֿון אונדזער קעניג. צוליב איר האָט ער זיך אָפּגע־זאָגט פֿון זיין טראָן... — האָט ער געשפּאַסט.

בשעת מעשה האָט ער פּרובירט זיך דערמאַנען אַוווּ האָט ער געזען אַ בילד, וועלכעס דערמאַנט אים אָן דער שיינהייט וואָס טראָגט אויסגע־פּלעקטע בלויע אַרבעטס־הויזן.

— אַלנפֿאַלס, פֿאַרשרייבט מיר דאָ אייער נאָמען און דעם נאָמען פֿון אייער קיבוץ. איך וועל זיכער אָננעמען אייער איינלאַדונג און וועל קומען אייך זען.

— איך וועל אייך וויזן דעם גאַנצן קיבוץ. איר וועט זען ווי איך פֿאָר אויף מיין טראַקטאָר, — האָט געניא געשמייכלט בעת דער נהג האָט אָנגעהויבן צו פֿאָרן ווייטער.

זייער ליד האָט איצט אָנגעפֿילט די לופֿט מיט קלאַנגען. די קולות און זייערע אָפּקלאַנגען זענען פֿאַרקראָכן אין די ווייטע ווינקעלעך פֿון עמק חיפֿר. זיי זענען צוגעקומען צום טויער פֿון גבעת חיים. דער שומר האָט אויפֿגעהויבן זיין לאַמטערנע צו זיי.

— נאָך שמייכלסטו צום לייטענאַנט? — האָט דער נהג אויסגערופֿן צו געניאן, ווען ער האָט דערזען איר באַלויכטענעם פֿון דער לאַמטערנע פּנים.

— צום לייטענאַנט? צו וועלכן לייטענאַנט? — האָט זיך געניא גע־וווּנדערט.

זי האָט שוין אינגאַנצן פֿאַרגעסן אין די ווערטער און דעם געשפּרעך מיטן ענגלישן לייטענאַנט און זי האָט איינפֿאַך אַ זאָג געטון: — איך שמייכל צו זיך אַליין, חבר! היינט איז מיין גליקלעכסטער טאָג!

— דו מיינסט צוליב דעם שטיקל אַרבעט, וואָס מיר האָבן אָפּגעטון? צי עפּעס אַנדערש האָט ביי דיר פּאַסירט?

— איך מיין דאָס, וואָס וועט נאָך היינט פּאַסירן. — האָט געניא שטיפֿעריש געזאָגט און איז אַנטלאָפֿן.

זינאַ ראַבינאָוויטש

צוויי און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

גניאַ איז געלאָפן אין דוש־צימער. פון דאָרט איז זי געלאָפן עסן און ווען זי האָט אָפּגעגעסן, האָט זיך ערשט פאַר איר אַנטפּלעקט אַ נייע פּראָבלעם: ווו וועט זי זען דעם, וועלכער האָט צוגעזאָגט צו קומען היינט אין אָוונט זי זען?

דער קיבוץ איז אַזוי גרויס. קיין באַזונדער צימער האָט זי נישט. ער וועט דאָך זי נישט קומען זוכן אין פּנינהס צימער! טאָ ווו זאָל זי וואַרטן אויף אים? אפשר אין סעקרעטאַריאַט?

אַ לאַנגע צייט איז פאַריבער. גניאַ איז אַרומגעלאָפן פון איין עק קיבוץ אין צווייטן. דאַן האָט זי באַשלאָסן, אַז דער בעסטער פּלאַץ איז דער לייען־צימער אין בית התרבות. זי וועט וואַרטן אויף אים דאָרטן. אַהין קאָן יעדער איינער אַריינקומען און מען קאָן קיינעם אין גאָרנישט חושד זיין. — האָט געטראַכט גניאַ און איז אַריין אין בית התרבות.

עס איז אַוועק אַ לאַנגע צייט. ערנאַ איז נאָך אַלץ נישט געקומען. „אפשר האָט ער מיך אַרומגעזוכט אין אַנדערע פּלעצער?" האָט זי געטראַכט. אפשר איז ער אַוועקגעגאַנגען? אָבער עס איז דאָך „קוירפּיו" אין לאַנד, וועט ער דאָך מוזן דאָ בלייבן נעכטיקן. אָבער ווו איז ער? וועט ער פילן אַז איך וואַרט אויף אים דאָ — איז אַ סימן אַז ער ליבט מיך. אויב נישט...

די טיר פון דעם בית התרבות האָט זיך געעפנט. מיט אַ לייכטן כמעט אומהערבאַרן טראָט איז אַריינגעקומען ערנאַ.

גניאַס אויגן האָבן זיך אָנגעגאָסן מיט טרערן. זי האָט זיך אָנגעבויגן נאָך נידעריקער צו דער פראַנצויזישער צייטונג, וועלכע זי האָט געלייענט. זי האָט גאָרנישט געזען אין איר איצט. מיט אירע טרערן האָבן זיך אויסגעמישט אַלע אותיות אין איין מאַסע...

— ווו פאַרלע פראַנסע? — האָט ער אַ פּליסטער געטון אַנידערזעצנדיק זיך נעבן איר — איך האָב פאַרשטאַנען אַז דאָ וועל איך דיך טרעפן...

נישט ענטפערנדיק אים, האָט זי זיך אויפגעהויבן. מיט אַ שטאָלץ־אויפגעהויבענעם קאָפּ האָט זי געשפּאַנט פאָראויס. איצט איז זי געווען זיכער, אַז ער וועט איר נאָכגיין וווהין זי וועט אים פירן. אין דרויסן, אין דער פינצטער פון דער נאַכט, האָט זי אים אָנגעכאַפּט ביי דער האַנט און שנעל שנעל אַוועקגעפירט אים צום סאַמע ענדע פון דעם „גרינעם קרייז", אַהין, וווּ עס איז געשטאַנען דער דיקסטער העכסטער בוים פון קיבוץ. דאָרט, אָנשפּאַרנדיק זיך אין דעם בוים, האָט זי צו אים אַזוי גע־פּליסטערט:

— איצט ווייס איך אַז דו ליבסט מיך...

אירע הענט האָבן זיך געצויגן צו זיין האַלדז. אָבער ער האָט זיי אויסגעמיטן מיט אַלע מיטלען.

— דו דאַרפסט עס מיר נישט זאָגן... דאָס וואָס דו ביסט געקומען מיך זוכן אין בית התרבות, איז גענוג...

— רעד נישט אַזוי, מאַנאַליזאַ... דו ווייסט דאָך, ווי איך שרעק זיך פאַר דיר!...

— איך בין נישט מאַנאַליזאַ... מאַנאַליזאַ איז שוין לאַנג אָפּגע־שטאָרבן אין דיר, אין דיין האַרצן... איצט האָסטו ליב מיך... מיך און ווייטער קיינעם נישט, ליבסטער מיינער...

— דו טאָרסט זיך נישט איינרעדן אַזוי, געניק! וואָס קאָן איך דיר געבן? דו ווייסט דאָך, אַז...

— איך ווייס אַלעס! — האָט זי געזאָגט פאַרדעקנדיק זיין מויל אַז ער זאָל נישט קאָנען אַרויסרעדן דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט — איך ווייס אַפילו אַז זי הייסט בעאַטריטשע, אַז זי איז אין איטאַליע... אַז האָסט זי געמאַכט פאַר אַ חלוצה און דערנאָך חתונה געהאַט מיט איר...

אירע ליפּן האָבן געזוכט זיינע. ער האָט זיי אויסגעמיטן מיט אָנ־שטרענגונג און האַרצקלאַפּעניש.

— זי וועט זיך אומקערן אַהערצו נאָכן קריג... קינד מיינס... פאַר־וואָס זוכסטו זיך ווייטיקן? איך וועל זי קיינמאָל נישט איבערלאָזן, קינד

מיינס! לאָמיר זיך צעשיידן היינט... דאָ... און מער קיינמאָל נישט קוקן איינער אויף דעם צווייטן.

— קאָנען דען מענטשן אויסמיידן זייער גורל? — האָט זי שטיל געזאָגט, אָנרירנדיק מיט אירע ליפּן זיינע.

— קינד מיינס! דו רעדסט וועגן גורל? דו? פון וואַנען ווייסטו וואָס גורל איז?

ער האָט פּרובירט אין דער פינצטער פון דער נאַכט אַריינקוקן אין די טונקעלע אויגן. אַ מאָדנע טיפקייט האָט ער געזען אין זיי. אין דער טיפקייט האָט זיך באַהאַלטן עפּעס וואָס ער האָט געוואָלט אויסמיידן... אפשר איז זי גערעכט? אפשר איז דאָס גורל? קאָן אַ מענטש אויסמיידן זיין גורל?

זי האָט צוגעמאַכט די אויגן און אָנגעבויגן דעם קאָפּ צו אים אויף זיין ברוסט.

— לאָמיר נעמען דעם גורל אין אונדזערע הענט, — האָט ער געבעטן אויפהייבנדיק איר קאָפּ — לאָמיר גיין יעדער איינער זיין וועג. אויב נישט וועלן מיר פאַרברענען איינער דעם צווייטן.

— ווייזט אויס, אַזוי וויל אונדזער גורל, — האָט זי געפליסטערט ווי אין אַ טראַנס.

זייערע ליפּן האָבן זיך ענדלעך געפונען. איין אָטעם, איין ריח איז געוואָרן פון צוויי. אַ ריח פון שטאַרקע בשמים האָט אָנגעפילט זיי ביידע. עס האָבן זיך צעגאָסן אין אַלע זייערע אברים שטאַרקע ווייַנען. עס האָבן געציטערט צוויי הערצער מיט איין ריטם; צוויי וואָס זענען געוואָרן איינס. דאָס איינע האַרץ האָט זיך געצויגן פון איין גוף צום צווייטן מיט אָנזעבאַרע פעדים. עס האָבן געשפּילט ווי פיינע האַרפעס איין האַרץ צום צווייטן, ווי נאַר־וואָס באַשאַפענע מעלאָדיעס האָבן זיך געריסן איינער צום צווייטן די געפילן.

זענען דאָס געווען די בעסטע מינוטן פון איר לעבן? צי די בעסטע שעהען? ווער ווייסט? מיט זיי האָט געניא געלעבט דערנאָך

פילע אָוונטן און פילע טעג ווען דער גורל אין וועלכן זי האָט געגלויבט, פלעג זי צעשיידן פון איר ליבסטן.

פילט ער, אַז זי איז וואַך? אַז זי טראַכט וועגן אים? — פלעג זי זיך וווּנדערן ווען זיי פלעגן זיך באַגעגענען. אַ טאָג צי עטלעכע טעג שפּעטער פלעג זיך אַרויסווייזן, אַז אויך ער, ערנאַ, האָט אין דער נאַכט, אין די זעלבע שעהן געטראַכט וועגן איר. ער האָט זיך אויך אין איר אומבאַהאָלפן פאַרליבט. אין סאַמע אָנהויב האָט ער געמיינט, אַז דאָס האָט זיך אומגעקערט צו אים זיין אַלטע ליבע. אָבער וואָס מער ער האָט זיך באַגעגנט מיט געניאַן, אַלץ אָפּטער פלעג ער זי אָנרופן מיט איר אייגענעם נאָמען. אַלץ איבערצייגטער איז ער געוואָרן אין דעם, אַז ער האָט זיך פאַרליבט אויפסניי! דאָס פלעג אים נישט ווייניק שרעקן. וואָס וועט זיין דער סוף פון דעם? איצט, צוליב דעם, וואָס ער פאַרנעמט זיך מיט דעם ענין געוועזער און פאַרט אַרום פון קיבוץ אין קיבוץ, קאָן ער געפינען תירוצים, זיך אַריינכאַפּן אין גבעת חיים אויף אַ שעה צוויי, און צוליב דער „קוירפיו" בלייבן נעכטיקן אין קיבוץ.

אָבער וואָס וועט זיין דער סוף פון דעם? נישט טראַכטן וועגן דער צוקונפט? וועגן בעאַטריטשע? פאַרגעסן אין אַלץ, אין די נעכט?

זיסע נעכט!

נעכט פון אַרומבלאָנקען פון איין עק קיבוץ אין צווייטן. נעכט פון זוכן אַ פּלאַץ, ווו זיי זאָלן קאָנען שטיין אומגעשטערט אין אַ זיסער אומאַרמונג שעהען לאַנג! אָבער אַזעלכע פּלעצער זענען אין קיבוץ כמעט נישט געווען. איבעראַל פלעג מען זיך אָנשטויסן אָן עמיצן. אַזוי אַז ס׳רוב קיבוצניקעס האָבן שוין געוווסט אַז ערנאַ מילאַני קומט זען געניאַן.

יונה מיט זיין דורכשניידנד אויג, פון וועלכן עס פלעגט גאָרנישט פאַרלוירן גיין, האָט שוין אויפגעהערט צו גלויבן ערנאַן, אַז ער קומט בלויז וועגן ענין געוועזער... פנינה, וועלכע פלעג הערן געניאַן זיך אַריינכאַפּן אין איר צימער שפּעט נאָך מיטן נאַכט, פלעג זיך מאַכן שלאָפנדיק. אינדער־פרי, זעענדיק ווי עס איז געניאַן שווער זיך אויפצורייסן פון דעם שלאָף,

פּלעג זי בלויז אַ מאַך טון מיט דער האַנט ווי איינער זאָגט: „צוליב וואָס רעדן? עס איז אַרויסגעוואָרפענע אַרבעט!"

און ווען ערנאַ פּלעג זיך נישט ווייזן אַ שטיק צייט און געניאַ פּלעג זיצן אין בית התרבות ביז שפּעט ביינאַכט און שרייבן בענקשאַפט־ און ליבע־לידער, פּלעג יונה פאַרבייגייענדיק אַ זאָג טון: „לידער? ווי קומט עס וואָס ערנאַ איז שוין לאַנג נישט געווען?"

און דאָך, ווען זיי פּלעגן זיך באַגעגענען, פּלעגן זיי דאָס טון אין געהיים, קיינער זאָל זיי נישט זען. דאָס געהיימע, דאָס באַהאַלטן זיך, די זוכענישן פון געהיימע פּלעצער, זוכענישן אויף וועלכע זיי פּלעגן נישט זעלטן פאַרשווענדן די בעסטע צייט פון די באַגעגענישן, פּלעגן זיך איינ־קאָרבן אין האַרצן. זיי פּלעגן ברענען מיט אַ שטענדיק פייער די צוויי נשמות. דאָס פייער האָט געברענט אויך די גופים. ביידע זענען געוואָרן דין, די אויגן ווי צוויי פלאַמען פייער. עס האָט זיך אויסגעדוכט, אַז די פלאַמען וועלן זיי ביידע שנעל אויפעסן.

ווען פנינה פּלעג טראַכטן וועגן זיי, פּלעג זי פילן אַ טאָפּלטן ווייטיק: איין ווייטיק — פאַר געניאַן, וועלכע נעמט אויף איר קאָפּ, מיט די אייגענע הענט, אַ טראַגעדיע! דעם צווייטן ווייטיק האָט זי געפילט פאַר בעאַטריטשען. עס וועט זיך דאָך אַמאָל ענדיקן דער קריג און זי וועט זיך אומקערן פון איטאַליע... וועט זי האָבן צו וועמען זיך אומצוקערן? צי עס וועט זיין דאָס זעלבע, וואָס ביי איר, ווען זי האָט זיך אומגעקערט פון דעם שפּיטאָל נאָך איר טיפוס? וועט ערנאַ אויך טון דאָס זעלבע, וואָס איר שלמה האָט געטון? אויב נישט — וואָס וועט זיין מיט גע־ניאַן? מיט דער יונגער ציג, וועלכע קריכט אַליין אין פייער אַריין?

אָבער שנעל האָט פנינהס אייגענע איבערלעבונג אַרויסגעשטופּט אַלע געדאַנקען וועגן אַנדערע און וועגן געניאַן. איינמאָל, ווען זי האָט זיך שפּעט, גאָר שפּעט, געזעגנט מיט איר קאַפּריזנע זיאָמאַן, וועלכער האָט זי נישט געוואָלט אָפּלאָזן, האָט זי קושנדיק אים אין שטערן, דערפילט אַז ער האָט היץ. ווען זי האָט אים אָפּגעמאָסטן דעם פיבער, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער ברענט ווי פייער.

גאַנץ פֿרי האָט מען אים פֿאַרנומען אין שפּיטאָל אַריין. פֿון גבֿעת חיים. דער דאָקטאָר האָט זיך געשראָקן, חושד געווען טיפֿוס. דער דאָקטאָר איז נישט געווען דער איינציקער. אויך פּנינהן האָט געזאָגט דאָס האַרץ, אַז זיאָמאַ ברענגט נישט אומזיסט.

ווען יונה האָט אויסגעפֿונען ביים דאָקטאָר, אַז דאָס זענען אַלע סימפּטאָמען פֿון טיפֿוס, האָט ער לאַנג געטראַכט אין זיין מזכּירות וועגן פּנינהן. ער האָט געצונדן איין פּאַפּיראָס נאָך אַ צווייטן, כאָטש ער איז געווען מיד פֿון נישט שלאָפֿן האָט ער געהייסן דעם נאַכטוועכטער, אַז ער זאָל שיקן געניאַן צו אים אין מזכּירות אַריין. ווען ער וועט זי וועקן גאַנץ פֿרי פֿון איר שטאַרקן שלאָף.

— געווג שוין קלאַפּן אין מיין פֿענצטער! — האָט זיך געניאַ געבייזערט אויף דעם נאַכטוועכטער — איך וועל נישט איינשלאָפֿן נאָכאַמאָל! זאָרג זיך נישט! איך שטיי אויף!

אָבער צוליב וואָס גיין פּלוצים צו יונהן אין מזכּירות גאַנץ קאַיאָר? האָט עפּעס פּאַסירט? אפֿשר מיט ערנאַן? — האָט זי זיך אַ כאַפּ געטון.

זי האָט איבערגעריסן די פֿעדעם פֿון יונגן שלאָף און איז געלאָפֿן אין מזכּירות, וווּ עס האָט נאָך געברענט דער לאָמפּ.

— דו מוזט מיר אַרויסהעלפֿן, געניאַ! — האָט יונה זי געבעטן — אַלעס געווענדט זיך איצט אָן דיר, געניאַ. זיאָמאַ האָט טיפֿוס. דו קאָנסט דאָך זיאָמאַן! דו קאָנסט אויך פּנינהן, געניאַ! דער קיבוץ זאָגט, אַז אַ חולה דאַרף זיין אין שפּיטאָל אין די הענט פֿון אונדזער שוועסטער און אונדזער דאָקטאָר. אָבער עס זענען פֿאַראַן אויסנאַמען, געניאַ! איך האָב מורא, אַז זיאָמאַ וועט נישט געזונט ווערן שנעל, אויב ער וועט נישט זען זיין מאַמען, צו וועלכער ער איז אַזוי קרענקלעך צוגעבונדן. מיר זענען פּנינהן שולדיק מער ווי אַנדערע חבֿרים פֿון קיבוץ. זי האָט מער פֿון אַנדערע זיך אָנגעליטן אין קיבוץ... פֿאַרן קיבוץ... אין איר לעבן האָט זי איצט געאַרגישט אַ חוץ זיאָמאַן... איך וואָלט איר געוואָלט צוטיילן דעם פֿאַרגעניגן צו זיין נעבן זיאָמאַן די גאַנצע צייט. אָבער דו ווייסט דאָך, וואָס טיפֿוס איז? זי דאַרף פֿאַרלאָזן דעם בית התינוקות! אָבער

ווער קאָן דאָרט פאַרנעמען איר פּלאַץ? ווער אויב נישט דו? עס זענען איצט נישטאָ קיין אַרבעטער-הענט. צו דיר האָבן אַלע צוטרוי. איך קאָן נישט צווינגען, אַז זאָלסט איבערלאָזן די אַרבעט ביים טראַקטאָר אויב דו ווילסט נישט. איך וועל אָבער נישט זיין אומשטאַנד צו טון פּנינהן דאָס, וואָס איך וואָלט געוואָלט טון, אויב דו וועסט ניט איבערנעמען דעם בית התינוקות ביז זיאַמאַ וועט געזונט ווערן... געניאַ! צוליב פּנינהן!..

— איך נעם איבער דעם בית התינוקות! — האָט געניאַ שטיל געענטפערט און איז אַוועק אַהין.

דריי און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

פריקרע איז געניאַן געווען אַריינצוקומען אין בית התינוקות נאָך אַזויפיל צייט. עס האָט ביי איר געקלאַפּט דאָס האַרץ ווען זי האָט זיך דערנענטערט. די שומרת לילה (די נאַכטוועכטערין) האָט זיך דערוווּנדערט פון דאָרט מיט איר לאַמטערנע אין די הענט.

צוליב פּנינהן! צוליב פּנינהן! — האָט ביי איר געזשומעט אין קאָפּ, ווען זי האָט מיט שרעק געעפנט די טיר. צו איר גליק האָט זי געטראָפן אַלע בעטלעך אין גאַר אַנדערע פּלעצער; נישט ווי אַמאָל. זי האָט אפילו נישט געקאָנט באַמערקן אין וועלכן בעטעלע עס האָט איר געפעלט דאָס שטומע מיידעלע.

געניאַ האָט זיך גענומען באַלד צו דער אַרבעט אין בית התינוקות. איר אָפּוועזנהייט פון טראַקטאָר האָט איצט דערפילט שלמה. ביז איצט פלעג ער באַמערקן מיט געדולד דעם אונטערשיד צווישן געניאַן און מאַטילדאַן, וועלכע יונה האָט אים אויך געגעבן אַלס „לערן-ייִנגל". אָבער אָן געניאַן, אָן איר פלינקער הילף איז אים געוואָרן גאָר שווער איצט. דאָך איז שלמה געווען צופרידן וואָס געניאַ האָט איבערגענומען פּנינהס אַרבעט. גוט וואָס פּנינה איז אַוועק אין שפּיטאָל אַריין צו זיין דאָרט מיט איר זון ביז ער וועט געזונט ווערן!

— אין אמתן בין איך נישט מסכים מיט דעם, אַז אַ מאַמע זאָל זיין

די קראַנקנשוועסטער פון איר קינד, — האָט שלמה גרויסמוטיק געזאָגט צו זיין ווייב יענעם טאָג — אָבער קאָנענדיק אי דעם זון אי די מוטער, בין איך צופרידן, וואָס זיי וועלן זיין צוזאַמען. און איך בין דאַנקבאַר געניאַן, וואָס זי האָט איבערגענומען פנינהס אַרבעט, כאָטש מאַטילדאַ איז אַ שטיק האַלדז אין פאַרגלייך מיט געניאַן ביי מיין טראַקטאָר...

שלמה האָט מנוחהן נישט געזאָגט מער. אָבער אין די באַהעלטענישן פון זיין נשמה האָט ער געדאַנקט גאָט און געניאַן, וואָס זיי האָבן אים באַפרייט אויף אַ שטיקל צייט פון פנינהס טענות, מיט וועלכע זי האָט געזוכט אים איבערצייגן, אַז ער וואָלט באַדאַרפט פאַרלאָזן דעם קיבוץ זיין זוכן פאַר זיך און פאַר זיין פאַמיליע אַן אַנדער פלאַץ.

אָבער נישט נאָר שלמה האָט גענאָסן דערפון וואָס געניאַ האָט גע־האָלפן פנינהן זיך איינשפאַרן אויף אַ לאַנגער צייט אין שפיטאָל מיט איר זון. געניאַ איז געבליבן איינע אַליין אין פנינהס צימער נאָך דעם, ווי זי האָט פנינהן צוגעבראַכט צום פענצטער פון שפיטאָל אירע זאַכן.

צום ערשטן מאָל האָט זיך געניאַ דערפילט פריי צו טון אין די אָוונטן דאָס וואָס זי וויל. שלאָפן ווען זי וויל. אויפשטיין ביינאַכט ווען זי וויל, זיך נישט דאַרפן אַרויסגנבענען אויף די שפיץ-פינגער כדי פנינהן נישט אויפצווועקן. די פרייהייט אָנצוצינדן אַ לאָמפ ווען זי האָט גע־וואָלט, האָט אַרויסגערופן אַ מאָדנע ווילן צו שרייבן בריוו צו ערנאַן אין מיטן נאַכט, נאָך דעם, ווי דער ערשטער דרימל האָט זי אַביסל דער־פרישט. פון די בריוו פלעגן אַרויס נישט זעלטן גוטע לידער. זי פלעג אים פאָרלייענען די לידער אויסנווייניק, ווען זיי פלעגן זיך באַגעגענען.

איינמאָל האָט זי גאַנץ איינפאַך געזאָגט צו ערנאַן: — היינט דאַרפן מיר שוין מער נישט אַנטלויפן וויים! איך בין אין צימער אַליין. מיר קאָנען רואיק בלייבן ביי מיר אין צימער וויפל מיר ווילן...

פון די ווערטער איז ביי ערנאַן געוואָרן פאַרטרוקנט אין מויל. ער האָט זיך פאַרלוירן.

— געניק! איך בעט דיך! מען דאַרף נישט!... איך האָב עפּעם וויכ־

טיקס דיר צו זאָגן, — האָט ער געבעטן ווען זי האָט אים אויף די שפּיץ־פינגער אַריינגעצויגן אין דער פינצטער פון דעם צימער.

— איך ווייס אויסגעוויינזיק וואָס דו ווילסט מיר זאָגן! — האָט זי געפליסטערט אים אין פּנים אַריין און אין די ליפּן אַריין מיט איר הייסן מויל. — איך ווייס דאָך שוין, אַז דו האָסט אַ ווייב, אַז זי הייסט בעאַטריטשע, אַז זי איז אין איטאַליע, אַז דו וועסט זי קיינמאָל נישט פאַרלאָזן... וואָס נאָך, ליבסטער מיינער? — און זי האָט אַריינגעצויגן זיינע ליפּן אין אירע.

— געניק! ליבסטע מיינע! הער זיך צו! איך וויל דיר זאָגן גאָר אַן אַנדער זאַך. — האָט ער געשטאַמלט שטייענדיק מיט איר ווי אַ שאָטן אין דעם ווינקעלע פון איר איינזאַמען צימער — איך מוז אַוועקגיין... פון דאַנען... איך גיי אין אַרמיי אַריין...

— אין אַרמיי? איך וועל דיך נישט לאָזן. דו ביסט דאָך מיינער! מיינער! וועל איך דיך נישט לאָזן!... דו מוזט בלייבן מיט מיר... אָט אַדאָ... הערסטו! איך וויל דאָך זיין דיינע! דיינע אינגאַנצן!

— מען דאַרף נישט, געניק... איך וועל אינגאַנצן אַרונטער פון זינען. בלייב אַזוי ווי דו ביסט... בלייב מיר אייגן נאָר מיט דער נשמה, ווי ביז איצט... איך וועל זיך נישט קאָנען אָפּרייסן פון דיר...

— דו קאָנסט שוין איצט נישט... מיר זענען דאָך שוין לאַנג, אייגנטלעך, פאַרקנסט... חתן־כּלה... אָבער היינט וועלן מיר חתונה האָבן... מיר וועלן ווערן מאַן און ווייב. ליבסטער! דער גורל וויל אַזוי...

אין דער שטילקייט, אין דער איינזאַמקייט פון איר צימער האָט דער גורל אַליין מקדש געווען די געהיימע ליבע פון די צוויי נשמות אויף אייביק זי מקדש געווען.

געניאַס צימער איז געוואָרן דער טעמפּל, וווּ דער גאָט פון ליבע האָט געגעבן זיין הסכּמה. דער גאָט האָט געהייליקט די געפילן פון צוויי מענטשן, וועלכע האָבן ענדלעך געפונען איינער דעם צווייטן נאָך דעם, ווי זיי האָבן זיך אַרומגעזוכט לאַנגע יאָרן.

אָבער נישט שטענדיק איז דער גאָט פון דערווירקלעכקייט געווען

אזוי מילד צו זיי ווי דער גאָט פון ליבע. אָפּטמאָל פלעג מען זיי שטערן מיט אַלערליי אַסיפות, מיט פראַגעס פון גרויס און קליין וויכטיקייט. זיי פלעגן זיך מוזן צעשיידן אין די שענסטע מאָמענטן ווען עס פלעג זיך זיי אויס־ווייזן, אַז אַ חוץ זיי איז גאָרנישט פאַראַן אויף דער וועלט.

אזוי האָט פּאַסירט אין אַן אָוונט, ווען מען האָט אָנגעקלאַפּט אין געניאַס צימער און זי אַרויסגערופן אין סעקרעטאַריאַט פון גבעת חיים.

— אַן ענגלישער לייטענאַנט פרעגט זיך אויף דיר, געניא! יונה האָט געזאָגט זאָלסט קומען אַן אויסגעפּוצטע! — איז מען געקומען אָנזאָגן פון מזכירות.

— איך קאָן קיין לייטענאַנט נישט! איך ווייס פון גאָרנישט! עס איז זיכער אַ טעות! — האָט געטענהט געניא.

עס האָט נישט געהאָלפן. זי האָט געמוזט קומען אין מזכירות, ווו עס איז געזעסן מיט יונהן לייטענאַנט וויטקאָמב.

— לייטענאַנט וויטקאָמב! — האָט געניא געמאַכט אַ פרייליכן אָנ־שטעל. אָבער געטראַכט האָט זי: וואָס טוט מען כדי זיך צו באַפרייען פון אים? כדי קאָנען צוריקלויפן אין צימער אַריין,, צו ערנאָן?..

— איר האָט מיר צוגעזאָגט צו ווייזן אייער קיבוץ, בין איך געקו־מען. איר האָט מיך דאָך איינגעלאַדן!? נישט אַזוי? פרייליין...

— מיין נאָמען איז געניא, — האָט געניא כאַפּנדיק אויף יונהן אַ קוק געשמייכלט צום ענגלענדער — ביי מיר אַ וואָרט איז אַ וואָרט! געזאָגט? וועל איך אייך ווייזן דעם קיבוץ! איך גלויב אָבער אַז ביי אונדז זענען פאַראַן מענטשן, וועלכע ווייסן מער וועגן קיבוץ פון מיר. זיי וואָלטן אייך געקאָנט געבן מער אינפאָרמאַציע...

— אָבער איך בין געקומען צוליב אייך... איך מיין, כדי איר זאָלט מיר ווייזן...

— טאָ קומט מיט מיר! — האָט זיך געניא געמאַכט האַרץ נאָך דעם ווי יונה האָט צו איר נאָכאַמאָל אַ ווונק געטון.

געניא איז אַרויס פון מזכירות. דער ענגלענדער איז איר נאָכגע־

גאַנגען. איצט האָט לייטענאַנט וויטקאָמב זיך דערמאָנט ווו ער האָט געזען די שיינהייט.

— איר ווייסט, געניאַ, איך האָב זיך איצט דערמאַנט ווו איך האָב אייך באַגעגנט צום ערשטן מאָל? איר וווּנדערט זיך? איך מיין נישט אויף דעם לאָסט־אויטאָמאָביל! איך מיין אין לוווּ! איך בין דאָרט געווען ווען איך האָב געהאַט אורלויב פון דער אַרמיי. מיט מיין ווייב בין איך געווען. דאָרט האָבן מיר געזען אַזאַ בילד פון אַ מיידל אָנגעטון ווי אַ יינגל. אַ שאָד וואָס איר זענט היינט נישט אָנגעטון אין די אַרבעטס־הויזן, ווי דענסטמאָל...

געניאַ האָט געקוקט אויף אים נישט פאַרשטייענדיק פון וואַנען נעמט זיך צו אים די היימישקייט. זי האָט געשוויגן און געפירט אים פון איין געביידע אין דער צווייטער.

— דאָס איז דער בית התינוקות ווו איך אַרבעט איצט. פריער גע־אַרבעט אויף דעם טראַקטאָר און איצט ווידער אַ „מטפלת״. וואָס? עס געפעלן אייך נישט קיין פּיצלעך קינדער? איר לאַנגווייליקט זיך מיט זיי? טאָ קומט פון דאַנען צו די גרעסערע קינדער.

— ווייסט איר פאַרוואָס איך האָב זיך געאיילט פון דאָרטן, געניאַ? מיין קינד איז געווען אין דעם זעלבן עלטער, ווען עס איז צוזאַמען מיט זיין מוטער באָמבאַרדירט געוואָרן. זיי זענען ביידע צעריסן געוואָרן אויף שטיק־שטיקעלעך.

— עס טוט מיר לייד, לייטענאַנט וויטקאָמב... — האָט געניאַ גע־זאָגט אָננעמענדיק זיין האַנט.

— און וועגן דעם בילד פון לוווּ... מיר האָבן עס געזען דאָס לעצטע מאָל, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט צוזאַמען, איך און מיין פרוי... איך בין אַוועק אין דער אַרמיי. אין דער אַרמיי בין איך געבליבן לעבן און זי איז געבליבן אין דער היים כדי אין לאָנדאָן צעריסן צו ווערן...

— יעדער איינער פון אונדז לעבט איבער די מלחמה. מיר וועלן אַלע האָבן וואָס צו געדענקען, האָט זי געזאָגט.

געניא האָט מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט געוויזן אים אַלעס, וואָס עס האָט זיך געלאָזט.

— נאָר איין זאַך האָט איר מיר נאָך נישט געוויזן! און איך האָב צוגעזאָגט צו שרייבן אין מיין צייטונג אַ דעטאַלירטע באַשרייבונג פון אַ קיבוץ. ווי אַזוי ער גייט און שטייט...

— איך בין זיכער, אַז איך האָב אייך אַלעס געוויזן... איר מיינט אפשר דעם דוש־צימער, וווּ עס באָדן זיך איצט נאָך טייל פרויען וואָס ענדיקן שפּעט זייער אַרבעט, לייטענאַנט? — האָט זי געזאָגט און בשעת מעשה דערפילט, אַז איר האַרץ הייבט אָן צו קלאַפּן שנעלער.

— איך מיין האָט די קליינע געביידע, — ציינגט אָן וויטקאָמב אויף דער סלעסאַרניע.

— די געביידע? — גיט געניא בלומרשט אַ צעלאַך זיך אויף אַ קול — דאָס איז דאָך אונדזער סלעסאַרניע! גלויבט מיר, לייטענאַנט, אַז איך פאַרשטיי אין דעם קלאַפּערגעצייג וואָס ווערט ביי אונדז פאַררינכט אין סלעסאַרניע ווי אַ האָן אין „בני אָדם". נאָר אויב איר ווילט אַזוי?... מיך נודיעט פון די זאַכן. עס נודיעט געפערלעך... קאָן זיין ווייל איך פאַרשטיי גאָרנישט אין דעם... נאָר אויב איר ווילט וועל איך נעמען די שליסל! — און געניא גיט שוין אַ דריי אויס דעם דישל אין אַן אַנ־דער זייט. זי לויפט ווי אַ שטיפעריש יינגל אין מזכירות אַריין.

— דאָס זעלבע יינגל ווי אויף דעם בילד אין לוווּר — רעדט צו זיך וויטקאָמב און קוקט איר נאָך מיט ליבע.

געניא לויפט אַריין אַ פאַרסאָפּעטע אין מזכירות. איר פּנים איז בלאַס ווי קאַלך.

— יונה! ער וויל זען די „מסגריה"! — זאָגט זי אַ דערשראָקענע.

— וואָס זאָל איך טון?

— מען מוז אים ווייזן, געניא! — זאָגט יונה אַ בלאַסער — און איר, חברה, לויפט אָנזאָגן דורך דעם טונעל אַז מען זאָל אויפהערן צו אַרבעטן דאָרטן. אויסלעשן די ליכט. און דו, געניא, נוץ דיין קאָפּ! און דאָרט, וווּ ער וועט שוין נישט אַרויסהעלפן, נוץ דיין פּנים...

געניא גייט צוריק צו וויטקאמבן. זיי שפאצירן פאמעלעך אויפן וועג צו דער מסגריה. זי דערציילט אים מעשיות און פארהאלט אים אומישנע אויפן וועג.

— אז איר זענט יא אזוי נייגעריק, טא עפנט אליין דעם שלאס...

— זאגט זי און גיט אים דעם שליסל אין די הענט, אז ער זאל זיך אביסל צומוטשען ביים עפענען.

— דאס איז אלעס וואס איר קאנט דא זען! מאשינען און מכשי־רים... נודנע! אומעטיק!

זי גיט א פאלשן געניץ און וויל ארויסגיין. אין דער מינוט דוכט זיך איר, אז דער לייטענאנט האט געווארפן אן אויג אויף דעם דיל, וווּ עס געפינט זיך די טיר אין קעלער אריין... די טיר איז, צום גליק, פאר־שטעלט מיט א שווערער מאשין.

— אויב איר ווילט, קאנט איר דא בלייבן אביסל... איך וועל אויף אייך ווארטן אין דרויסן, — מאכט געניא דאס מאל מיט א גרויסן געניץ. זי לייגט בשעת מעשה אריין איר האנט אין זיינער.

דער לייטענאנט איז באוווירקט. ער וויל אליין נישט בלייבן. ער האלט איר האנט. ער גייט ארויס נאך איר. ער שליסט צו די סלעסארניע מיט די אייגענע הענט.

געענדיקט דעם באזוך אין סלעסארניע! געניא איז גליקלעך. אבער עס ווארט אויף איר ערנא אין צימער. ווי ווערט מען פטור פון דעם ענגלענדער?

— איך בין היינט אזוי מיד! — זאגט זי מיט א געניץ. — א גאנצע נאכט באדארפט זיצן ביי א קראנק קינדעלע. ווען נישט מיין מידקייט, וואלט איך גאר אנדערש...

— אויב אזוי, גיי איך פון דאנען... אבער איך וויל ביי אייך בעטן דערלויבעניש צו קומען...

— איר קאנט קומען וויפל אייער הארץ גלוסט. — כאפט זיך אן געניא מיט פרייד. — וויפל איר ווילט אליין... — און זי פירט אים דערוויילע צו צום טויער פון קיבוץ, ווו עס שטייט זיין דזשיפ.

פטור געוואָרן פון דעם ענגלענדער! גנעניא לויפט צו זיך אין צימער, ווו עס וואַרט ערנא. ער זיצט און לייענט גערולדיק די צייטונג.

גנעניא גיט אַ פלי אַריין אין צימער, אַ דריי אויס די ליכט און זי זיצט שוין אויף זיינע קניעס.

— ליבסטער מיינער! אַנטשולדיק מיר! מען האָט מיך אָוועקגעריסן פון דיר אויף אַזאַ לאַנגער צייט! — פליסטערט זי צו אים. — אָבער איצט וועל איך דיך שוין נישט לאָזן אַליין! איך וועל זיין מיט דיר ביזן...

— גנעניא! — דערהערט זיך יונהס שטים פון דרויסן — וואָס איז געוואָרן מיטן אָפיציר, גנעניא?

אָפיציר! וואָסער אָפיציר? — רעדט גנעניא גלייך ווי פון אַן אַנדער וועלט.

עס וואַרט איבערגעריסן דער זיסער פאָדעם, וואָס האָט זיך נאָר־וואָס געצויגן פון איין נשמה צו דער צווייטער... אָפגעריסן האָבן זיך די אָרעמס און די דורשטיקע ליפּן, וועלכע וואַרטן אַזוי לאַנג! ערנא זיצט איז אַ ווינקעלע אויף דעם שמאָלן בעטל ווי אַ שולדיק יינגל. גנעניא שטייט מיט אַ שולדיקן קאָפּ ביי דער טיר, ווו עס וואַרט יונה אויף איר ענטפער.

— וואָסאַרא אָפיציר? — קרימט זיך נאָך יונה מיט כעס — ווו האָסטו אים איבערגעלאָזט? ווו איז ער?

— ער איז דאָרט, ווו ער דאַרף איצט זיין. — ענטפערט גנעניא. — איך האָב זיים געשיקט אַהיים, שלאָפן! עס איז דאָך שוין שפּעט אַפילו פאַר אַן אָפיציר!

יונה שמייכלט. — וואָס זשע האָסטו מיר נישט אָנגעזאָגט אַז ביסט שוין פטור געוואָרן פון אים? און איך זיץ אין איינע יסורים. דו ווייסט דאָך ווי זיי זענען... די ענגלענדער! מ'טאָר זיי נישט געטרויען. זיי זאָגן איין זאַך און מיינען גאָר אַ צווייטע זאַך! איז דעריבער — כבדהו וחשדהו! (רעספּעקטיר זיי, אָבער זיי זיי חושד)...

נאָך די ווערטער לויפט יונה צוריק אין סעקרעטאַריאַט אַריין, עס וואַרטן אויף אים נאָך גענוג אַרבעטן און פראַגעס דאָרט.

און גנעניא איז צוריק ביי ערנאָן אויף זיינע קניעס. עס פלעכטן זיך

שוין ווידער הענט און אָרעמס. עס ווערן צונויפגעגאָסן אָטעמס, ליפּן ווערן צונויפגעבאַקן. די פינצטערניש פון דעם צימער צעשפּרייט איבער זיי גוטמוטיק אירע פליגלען. זי באַשיצט זיי ווי אַ מאַמע. זאָל קיינער נישט זען די הייליקע ליבע פון די צוויי נשמות. זאָל קיינער נישט הערן קיין פּיפּס. זאָל נאָר דאָס צימער און זיין חלל אַריינזאַפּן אין זיך דאָס שטאָנען און דאָס וויינען, דאָס בענקען פון צוויי, וועלכע רייסן זיך אַזוי איינער צו דעם צווייטן.

פיר און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

פונקט אַזוי, ווי עס האָבן זיך געצויגן די צוויי נשמות איינע צו דער צווייטער, פון גבעת ברענער צו גבעת חיים, אַזוי האָבן זיך געצויגן צוויי אַנדערע נשמות איינע צו דער צווייטער אין כפר וויטקין.

דער אונטערשיד צווישן ערשטן פּאָר נשמות און דעם צווייטן איז באַשטאַנען אין פאָלגנדן: די ערשטע פּאָר האָט זיך געצויגן איינע צו דער צווייטער פון פאַרשידענע קיבוצים, און דאָך געפונען אַ מעגלעכקייט צו זיין צוזאַמען, צונויפגיסן ביידע בענקשאַפט אין איין שטילן געזאַנג פון האַרצקלאַפּעניש. די צווייטע פּאָר נשמות האָט געוווינט אין איין דאָרף. ס'האָט געאָטעמט מיט דער זעלבער לופט, ס'האָט אַרויפגעקוקט צו די זעלבע הימלען, צו די זעלבע שטערן, אָבער פון פאַרשידענע עקן פון זייער איינזאַמקייט. די נשמה פון דעם נהג איז געווען די איינזאַמסטע אין דאָרף, די צווייטע האָט זיך געוויקלט אין דער אומרואי־קער בלויקייט פון מאַניאַס אויגן. אויך זי איז געווען געצוג איינזאַם, באַטש זי האָט געהאַט אַ מאַן און אַ יינגל.

און עס האָט פּאַסירט, אַז דער גאָט פון ליבע, וועלכער איז מקדש יעדע ליבע אַבי זי איז אַן אמתע און אַן ערנסטע, האָט זיך דערבאַרימט אויך איבער די צוויי איינזאַמע נשמות. כאָטש זיי האָבן ביידע קיינמאָל ביז איצט נישט גערעדט וועגן ליבע, האָט זיי דער גאָט פון ליבע פלוצים צוזאַמענגעפירט. מקרב געווען...

און פאסירט האט דאס צוליב א צופאל. צוליב א בריוו... א בריוו, וועלכער האט אין אמתן זייער ווייניק געהאט צו טון מיט זייער ליבע.

דער בריוו, וועלכער האט צופעליק געבראכט דיביידע מענטשן אין אזא נאענטן קאנטאקט, איז געווען געניאס א בריוו, וועלכן זי האט געשריבן פון גבעת חיים.

דעם בריוו האט געניא געשריבן נישט צו מאניאן, נישט צו שמשונען, נאר צו דבורהן, וועלכע האט אים איבערגעלייענט און איבערגעקייעט עטלעכע מאל. נאך דעם האט דבורה באשלאסן, אז עס איז איר חוב צו גיין צו מאניאן און איר אפגעבן א גרוס פון געניאן.

דבורה האט צו ערשט איבערגעגעבן דעם גרוס שמשונען. מיט אים זעט זי זיך כמעט דריי מאל א טאג, דאס הייסט יעדעס מאל בעת דער אמניבוס פון כפר וויטקין פארט אריין אין כפר חירות און שטעלט זיך אפ נעבן דבורהס פענצטער. אבער כדי איבערצוגעבן דעם גרוס מאניאן, האט זיך דבורה געמוזט אויספוצן און טאקע אפשטאטן א ספעציעלן וויזיט.

אייגנטלעך האט זי זיך שוין לאנג געקליבן צו גיין צו מאניאן. זי ווייסט, אז מאניא איז א פארנומענער מענטש, אז מאניא איז אין הגנה, אז זי שטייט נישט זעלטן ביינאכט אויף דער וואך ווי א מאן מיט איר „כלי" אין דער האנט. אז זי איז אין אלערליי קאמיסיעס פון דעם דארפס־ראט. אבער זי, דבורה, איז אויך נישט אבי ווער! אמת, אין אמעריקע איז זי געווען בלויז א קרעמערין, זי האט באדארפט העלפן איר מאן צו־נויפקלאפן די פאר טויזנט דאלאר פאר דעם פרדס. ארויספירן די זין אויפן וועג פון קאריערע. אבער דא, אין כפר חירות, ווייסט יעדער איי־נער, אז אן איר ווערט גארנישט געטון, כאטש זי קאן נאך נישט רעדן עברית

און אויב זי דערציילט קיינעם נישט, ווייל זי איז נישט פון די רעד־נערקעס, איז אבער קלאר אז זי איז אן איינגעשווירענע! און זי האט זיך נישט געשראקן צו באהאלטן אין איר קיך געווער שים־שפילעכלעך... און ערגעץ־ווו, אונטער דעם שפאניער ווענטל, ווייסט מען אז זי און נישט

אַן אַנדער פרוי מאַכט די „פּייפּאַקלאָק טיס" פאַר די ענגלישע „טאָמים"...

אַלזאָ, איז נישט מער ווי רעכט, אַז אַזעלכע צוויי פרויען, ווי זי און מאַניאַ פון כפר וויטקין, זאָלן זיך באַפריינדען, כאָטש עס איז אַזאַ אונטערשייד צווישן זיי אין עלטער און אין שפּראַך. — זיי האָבן ביידע איין פריינט כאָטש דער מענטש האָט צו זיי פאַרשידענע געפילן. איז דען שמשון נישט דבורהס בעסטער פריינט, וועמען זי האָט אָנפאַרטרויט די באַהאַלטנסטע סודות וועגן אירע זין? צווייפלט זי אַפילו אויף איין מינוט, אַז איר סוד איז אין גוטע הענט? אַז שמשון וועט אים נישט אַרויסגעבן צו קיינעם נישט אין כפר וויטקין, נישט אין כפר חירות איז זי זיכער! האָט דען שמשון נישט אָנפאַרטרויט איר, דבורהן, זיין טיפסטן סוד, אַז ער ליבט מאַניאַן? איז דען נישט רעכט, אַז זיי ביידע, זי און מאַניאַ זאָלן זיך באַפריינדען?

איז דאַריבער דבורה געגאַנגען מיט זיכערקייט און מיט שטאָלץ איבערצוגעבן מאַניאַן דעם גרוס, וועלכן געניאַ האָט געשיקט פון איר קיבוץ צו זיי אַלעמען מיט גרוים ליבע. אָבער נישט דעם גרוס איז דבורה געוועזן אויסן מיט איר אומדערוואַרטעטן פאַר מאַניאַן וויזיט. דבורה האָט דאַריבער, אָנגעהויבן צו פאַרגלייכן דעם קיבוץ מיטן מושב. דאָס לעבן דאָרט, מאַכט דבורה, איז זיכער לייכטער פון דעם לעבן אין אַ מושב, איבערהויפּט ווען עס טרעפט עמיצן אַן אומגליק!

— האָבן מיר דען נישט קיין „עזרה הדדית" (קעגנזייטיקע הילף) אין פאַל פון קראַנקהייט? — האָט מאַניאַ פאַרטיידיקט דעם מושב עובדים.

— ווי קאָן מען דאָס פאַרגלייכן מיטן קיבוץ? — האָט זיך דבורה געוואָלט אַרויסצייגן פאַר גאָר אַ פּראָגרעסיווער. — אָט נעמט אַ שטייגער דעם פאַל מיט שמשונען.

— אַוואָסאַראַ פאַל? — האָט מאַניאַ אָנגעשפּיצט די אויערן — וואָס איז שמשון ערגער פון אַנדערע?

— אַזאַ קלוגע פרוי ווי איר, מאַניאַ, זאָלט פרעגן אַזעלכע נאַרישע פראַגעס? — האָט דבורה גוטמוטיק אַ מאַך געטון — איר זענט אַמאָל געוועזן ביי שמשונען אין הויז? איר האָט געזען ווי ער לעבט נעבעך?

מסכן! (נעבעך) אמאָל פלעגט דער מושב שיקן אַ פּאָר מאָל אין וואָך פרויען, וועלכע זאָלן אַרויסהעלפן... איצט איז יעדע איינע פאַרנומען איבערן קאָפּ, צוליב מלחמה... די ווירטשאַפט איז איבעראַל אַ פאַרגרעסערטע. ווען אַ פרוי כאַפּט זיך שוין יאָ אַריין צו אים, וויפל קאָן זי דאָרט אויפטון אין אַ שעה, אַנדערטהאַלבן? ווער האָט עס כוח גאָר אויסצושטיין פרומעס מעשיות און קרעכצן? נעבעך! אַזוי אַרבעט ער אָפּ אַ גאַנצן טאָג, קיינער דערלאַנגט אים נישט קיין מאָלצייט. און דערצו טרעפט ער שטענדיק אַזאַ הויז... ווי אַ שטאָל! איך זאָג אייך, מאַניאַ אַ שרעק! אַ שטאָל!

מאַניאַן האָט אַרומגעכאַפּט אַ געפערלעכער רחמנות צו שמשונען, אַזוי האָבן געווירקט דבורהס ווערטער! זי ווייסט ווי שמשון האָט ליב ציכטיקייט! ווי זויבער ער קומט אַרויס צו דער אַרבעט אין זיין מקשר אין די גרעסטע היצן, ווען אַנדערע דאָרפסלייט שמעקן אַזוי נאָך שוויס! הייסט עס, ער ליידט נישט ווייניק פון דעם שמוץ אין זיין הויז, כאָטש ער האָט נאָך קיינמאָל מיט קיין איינציק וואָרט נישט אַרויסגעכאַפּט זיך צו באַוויינען זיין גורל?!

מאַניאַ האָט צוגעגרייט די וועטשערע אויף שנעל נאָך דבורהס אַרויסגיין פון איר הויז, געכאַפּט אין איר קערבעלע אַן אַלט הויז־קלייד, כדי נישט שמוציק מאַכן דאָס ווייסע קלייד, מיט וועלכן זי פלעגט זיך שטענדיק באַווייזן נאָך מיטאָג אין מושב, און זי איז אַוועק צו פרומען, וויסנדיק אַז שמשון איז איצט נישטאָ אין דער היים.

— איך בין געקומען אייך אַרויסהעלפן אַביסל אין דער הויז־אַרבעט!
— האָט זי פריילעך אַ זאָג געטון און אָנגעהויבן אויסצוטון דאָס ווייסע קלייד.

— וואָס גאָר פלוצים? — האָט זיך אָנגערופן פרומע מיט אַ גרין פנים און מיט אַ גרין מויל פון וועלכן עס זענען אַרויס מאָדנע ווערטער — וואָס זענט איר אויסן דערמיט, מאַניאַ? פשוט טון אַ טובה? וועמען? מיר, צי שמשונען? צי אפשר ווילט איר זיך גאָר איבערצייגן אין דעם, אַז עס איז טאַקע אַ רחמנות אויף שמשונען, נעבעך? איר דאַרפט זיך

נישט פֿאַרענטפֿערן פֿאַר מיר! וואָס זשע, איך ווייס נישט אַז ער גייט אַרום איבערן גאַנצן דאָרף און באַוויינט זיין גורל פֿאַר יעדן איינעם? אַזאַ נאַר, מיינט איר, בין איך? איך ווייס אַלעס! איך זיץ אין הויז און זע אַלעס! יאָ! יאָ! איר מיינט, אַז איך זע נישט ווי איר גייט מיט שמשונען פֿון די אַסיפֿות שפּאַצירן? יאָ! וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר? וואָס איך האָב אַלעס אַזוי געטראָפֿן? איר מיינט, אַז איך האָב קיין אויערן נישט? וואָס? איך הער נישט וואָס דער גאַנצער מושם רעדט? יאָ! איך הער און זע אַלעס! איך בין טאַקע אַ קריפּל, איך ליג טאַקע צו בעט די גאַנצע צייט אָבער איך ווייס וועגן יעדער זאַך וואָס קומט פֿאָר ביי אונדז אין דאָרף! אַלץ ווייס איך! ביסט נישט גענוג קלוג, אַז זאָלסט מיך איבערכיטרעווען!

די לעצטע ווערטער זענען דערגאַנגען צו מאַניאַן ווען זי איז שוין געווען אין הויף. אין איר אַרבעטס־קלייד, האַלטנדיק איר ווייס קלייד אין האַנט איז זי געלאָפֿן צו זיך אַהיים, אויסמיידנדיק צו קוקן עמיצן פֿון די כּפֿר וויטקין־תּושבֿים אין פּנים אַריין. עס האָט זיך איר געדוכט אַז אירע ציטערנדיקע ליפּן גיבן זי אַרויס, אַז איר בלאַס פּנים זאָגט עדות צו דעם, וואָס עס איז נאָר־וואָס פֿאָרגעקומען אויף דעם צווייטן עק כּפֿר וויטקין. גוט וואָס קיינער האָט זי נישט געזען אַריינקומען צו פֿרומען! גוט, וואָס קיינער האָט זי נישט געזען אַרויסלויפֿן פֿון דאָרט ווי אַן אָפּ־געשמיסענע! און פֿאַרוואָס? נאָר דערפֿאַר, וואָס זי האָט געוואָלט העלפֿן אַ קראַנקן מענטשן צו ברענגען אַביסל ריינקייט אין דער פֿאַרלאָזענער שמוציקער דירה! זאָל זיין, אַז זי איז געקומען העלפֿן נישט פֿרומען נאָר שמשונען! קומט איר אַזאַ באַליידיקונג דערפֿאַר? איז דען פֿאַראַן אַפֿילו אַ וואָרט אמת אין דעם טייך מיט שמוץ, וועלכן זי האָט אויסגעגאָסן פֿון איר גרין מויל אויף מאַניאַן?!

מאַניאַ האָט געזאָטן פֿון פֿאַרדרוס. וואָלט עס כאָטש געווען אמת! וואָלט כאָטש אַ צענטל געווען אמת! עס וואָלט איר דאַן נישט געאַרט! ,

מאַניאַ איז געווען צופֿרידן וואָס קיינער האָט זי אויפֿן וועג נישט אָפּגעשטעלט, וואָס כּפֿר וויטקין האָט נישט דערקאָנט אויף איר געזיכט וואָס עס קומט פֿאָר ביי איר אין האַרצן! גוט, וואָס זי האָט גענוג צייט

זיך צו באַרואיקן אין דער היים איידער גרשום קומט פֿון דער אַרבעט. האָט זי דאַריבער געמאַכט איר אָנשטעל פֿון שטענדיקער רואיקייט. ווי שטענדיק אַן אויסגעפּוצטע אין איר ווייס דאָרפֿס־קלייד האָט זי דער־לאַנגט די וועטשערע דעם מאַן און דעם זון. אָבער ווען זי האָט פֿאַרענ־דיקט דעם טאָג אַרבעט און האָט זיך געלאָזט גיין צו דער אסיפֿה פֿון דעם דאָרפֿס־ראַט, האָט זי געפֿילט, אַז אירע בלוטן הייבן נאָכאַמאָל אָן צו קאָכן אין איר. דאָרט וועט זי דאָך זען שמשונען, דעם, צוליב וועמען זי האָט היינט געמוזט אַזויפֿיל אַראָפּשלינגען... צוליב אים... יאָ! אייגנט־לעך איז זי דען נישט געגאַנגען מאַכן אָרדענונג ביי פֿרומען אין הויז צו־ליב אים? כּדי עס זאָל אים זיין מער איינגענעמען צום קומען אַהיים נאָך דער אַרבעט? הייסט עס, אַז נאָר צוליב אים? וואָס זשע איז דאָס? בלויז רחמנות צו איינעם וועלכער געפֿינט זיך אין אַ נויט? צי?...´עס איז אַ ליגן! נישט בלויז רחמנות! זי האָט אים ליב... איר לעבן ווערט פֿול מיט אינהאַלט ווען זי זעט אים. זי זעט איצט מער נישט מוסיאַן... זי זעט שמשונען. בלויז אים. צו יעדער מינוט ווען זי האָט צייט צו טרוימען, צו טראַכטן...

אַ גאַנצן אָוונט, אין דער צייט פֿון דער אסיפֿה, האָט זי געקוקט אויף שמשונען. מיט אַזעלכע ליבנדע אויגן האָט זי געקוקט, אַז עס איז אים געוואָרן פֿריילעך, זיס און וואַרעם אויפֿן האַרצן. שמשון האָט פֿאַרגעסן זיין עלנד, וואָס וואַרט אויף אים אין הויז, זיינע שבתים פֿון איינזאַמקייט, ווען ער דרייט זיך אַרום אין זיין הויז ווי אַ פֿאַרשפּאַרטער הונט. עס רינט אַריבער אַלע וועדכעס זיין ענערגיע און מען לאָזט אים אַפֿילו נישט אַ זינג טון! ער האָט פֿאַרגעסן זיינע נעכט ווען ער וויל צערייסן די ליי־לעכער און די קישנס פֿון אָנהייבאַרער שלאָפֿלאָזיקייט. אַלעס האָט ער פֿאַרגעסן...

מיט דעם זיסן געפֿיל פֿון איינעם, וואָס האָט פּלוצים געפֿונען אַן אוצר איז ער געגאַנגען צופֿירן מאַניאַן צו איר הויז. צום ערשטן מאָל זינט זייער באַקאַנטשאַפֿט האָט ער זיך דערפֿילט אָן לשון. שטענדיק פֿלעגן זיי, גייענדיק צו איר הויז, רעדן וועגן דעם וואָס עס איז פֿאַרגעקו־

מען אויף דער באַראַטונג. זיי פּלעגן רעדן הויך אויף אַ קול, ווייל וואָסאַרע סודות האָבן זיי געהאַט פון כפר וויטקין?

אָבער היינט האָט שמשון דערפילט, אַז פאַרזעצן רעדן וועגן דעם, וואָס עס איז געוועדט געוואָרן דאָרט איז נאַריש און נישט אמת. ווייל דאָס, וואָס עס איז דאָרט גערעדט געוואָרן, האָט היינט גאָר קיין שייכות נישט געהאַט מיט דעם, וואָס ער האָט געפילט בעת אירע אויגן האָבן געגאָסן אויף אים פון זייער בלויער וואַרימקייט. פון דער וואַרימקייט, וועלכע ער האָט היינט דערפילט, האָט זיך ביי שמשונען אָפּגענומען דאָס לשון. ער האָט זיך געלאָזט גיין אין דער זייט פון מאַניאַס גאַס מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ זוכנדיק וואָס צו זאָגן. קוקנדיק אַראָפּ צו דער ערד, האָט ער נישט באַמערקט אַז מאַניאַ איז געבליבן שטיין.

— גייסט נישט אַהיים? — האָט ער זי געפרעגט פאַרוואונדערט ווען ער האָט זיך אומגעקוקט. — האָט עפּעס פּאַסירט? — און ער האָט זיך דערנענטערט צו איר.

— קום מיט מיר! — האָט זי בלויז געזאָגט און האָט אים אָנגענומען ביי דער האַנט און אוועקגעפירט אָן דער זייט פון דעם ברעג ים.

— ביז היינט האָב איך נישט געוווסט... אפשר האָב איך געוווסט, נאָר נישט געוואָלט וויסן? אָבער היינט, שמשון, האָט עפּעס פּאַסירט... איך ווייס איצט, אַז... — און זי האָט אים דערציילט אַלעס וואָס האָט פּאַסירט ווען זי איז געגאַנגען צו פרומען ווייניקן דאָס הויז. און בעת זי האָט גערעדט, האָבן זיי ביידע מאַרשירט אין דער פינצטער פון דער נאַכט איבער די זאַמדיקע בערגלעך און גריבלעך, וועלכע זענען געלעגן אויפן וועג צום ים.

— זאָל זי נישט רעדן אומזיסט! — האָט מאַניאַ געשמייכלט מיט אַ בלאַס שמייכעלע, ווען זיי האָבן זיך אַנידערגעזעצט ביים ברעג פון איינעם פון די גריבלעך.

מאַניאַ האָט אַרויפגעלייגט אירע הענט אויף זיינע, וועלכע זענען געלעגן ביי אים אויף די קניעס. זי האָט פּרובירט אַריינקוקן אין זיינע אויגן כדי צו זען דאָרט זיין ענטפער.

שמשון איז געווען אַזוי איבערראַשט מיט דער מאָדנער אויפ־פירונג, אַז ער האָט נישט געוווּסט וואָס צו טון מיט זיך. זיינע לאַנגע שטאַרקע הענט האָבן זיך געצויגן צו איר, זי געוואָלט אַרומנעמען. אָבער ער האָט נישט געוואַגט. זיינע ליפּן האָבן געוואָלט קושן די בלויע אויגן פון דער גראַפיניע וועלכע איז אַזוי מילד און גוט צו אים. זיין אָטעם איז געווען הייס. זיין האַלדז טרוקן. עס האָבן זיך געביטן געפילן ווי כוואַליעס, וועלכע פאַלן צו צום ברעג ים. עס ווילט זיך אים זי אויפהייבן און זי אַוועקטראָגן ווייט ווייט, אין אַ פּרדס דאָרט זיך באַהאַלטן מיט איר אונטער אַ בוים ביז אײַנדערפרי. אַט ווילט זיך אים שטיין פאַר איר ווי אַ געצנדינער אויף די קני און בעטן זי זאָל אים נישט איבערלאָזן, זי זאָל אַזוי האַלטן אירע הענט אויף זיינע אַ גאַנצע נאַכט ביזן פרימאָרגן. זי זאָל זיין מיט אים, ער זאָל זיך נישט דאַרפן איינער אַליין אומקערן צו זיין פאַרשאָלטענער איינזאַמקייט. אַט ווילט זיך אים וויינען און איר דערציילן וועגן זיין שלאָפלאָזן אַרומגערינגלטן מיט צייטונגען און ביכער געלעגער...

פון די אַלע געפילן איז ער אַזוי צעטומלט, אַז ער זיצט ווי אַ גע־פּענטעטער...

מאַניאַ בייגט אָן איר קאָפּ צו אים. איר באַק רירט אָן זיינע. אַזוי וואָלט ער געוואָלט זי זאָל בלייבן זיצן ביזן סאַמע באַגינען. אירע האָר גלעטן אַזוי מילד זיין שטערן.

— וואָס שווייגסטו, שמשון? בין איך אפשר באַגאַנגען אַ פעלער, וואָס איך האָב געוואָלט... — פרעגט זי אַריינקוקנדיק אים אין די שוואַר־צע אויגן, וו עס שפּיגלען זיך אָפּ די שטערן פון הימל.

אָבער שמשון לאָזט איר נישט פרעגן די נאַרישע פראַגע. אַ פעלער? מאַניאַ קאָן נישט באַגיין קיין פעלער! זי איז געגאַנגען צו אים אַהיים... הייסט דאָס, אַז זי ליבט אים? אפשר איז דאָס רחמנות? פּשוטער מיט־לייד? דער געדאַנק ערגערט אים... רחמנות וועט ער נישט דולדן!

— ביסט געגאַנגען ווייל די „עזרה חדדית” האָט דיך געשיקט? — פרעגט ער.

— עזרה חדדית? — שמייכלט זי איראַניש און נעמט אַרום זיין האַלדז אַריינקוקנדיק אים אין פּנים אַריין.

פון דעם קוק ווערט שמשונען נאָך קלאָרער. פריער האָט ער זיך אויך אָנגעשטויסן... עס איז אָבער שווער צו גלויבן... מאַניא האָט אים ליב! ער הייבט זי אויף. שטייענדיק קוקט ער אַ לאַנגע צייט איר אין די אויגן אַריין. ער הייבט זי דערנאָך אויף ווי מען הייבט אויף אַ קינד און פאַר־טראָגט זי אין אַ צווייטן זאַמדיקן גריבל. ערגעץ אַרום דעם גריבל האָבן געוויינט אומעטיקע שאַקאַלן, ערגעץ האָבן געפינטלט אין ים ענגלישע „שומרים"-שיפלעך. עס האָבן ערגעץ באַקעמפּט די פינצטערניש ענגלישע פּראָזשעקטאָרן, וואָס האָבן געזוכט אומלעגאַלע אַריינקומער אָדער אַנדע־רע אויסטערלישע זאַכן אין דעם אויסטערלישן לאַנד. שמשונען און מאַ־ניאַן איז דאָס נישט אָנגעגאַנגען! זיי זענען געזעסן אין אַ זיסער אומ־אַרמונג. אין אַ הייליקער שטילקייט האָבן זיי באַוווּנדערט דעם נס וואָס דער גאָט פון ליבע האָט געטון מיט זיי; זיי געהאָלפן געפינען איינער די צווייטע. אַזוי זענען זיי געזעסן ביז וואַנען די האָנען פון דער דריטער אשמורה האָבן אָנגעהויבן צו קרייען.

און אַפילו ווען זיי האָבן זיך צעשיידט, זענען זיי נאָך אַלץ געווען צוזאַמען אין די געדאַנקען, אין די הערצער, אין די אָטעמס. זיי זענען געווען איינער מיט דער צווייטער אַפילו ווען די לאַנגע אכזריותדיקע טעג פלעגן זיי צעשיידן. ווו איינער פון זיי איז געווען, אַהין האָט זיך שטענ־דיק געצויגן מיט דער נשמה דער צווייטער, פון ווייטנס. מיט די אויגן פון דער נשמה האָבן זיי שטענדיק געזען אין צענטער פון דעם גאַנצן אַרום בלויז איינער די צווייטע.

און ווען זיי פלעגן זיך באַגעגענען אין דער געהיים פון די נעכט, נאָך די אסיפות, פלעגן זיי אין דער זיסקייט פון דעם גליק, שטענדיק באַ־דויערן דאָס, וואָס זיי האָבן פאַרלוירן אַזעלכע וווּנדערבאַרע שעהן, טעג און נעכט ביז אין דעם גורלדיקן טאָג ווען מאַניא איז נעגאַנגען מאַכן זויבער דאָס הויז פאַר שמשונען.

— מאָדנע! — פלעג מאַניא רעדן שטיל אַריינשמייכלענדיק מיט

אירע ליפּן אין זיינע — ווען נישט דבורה וואָלט מיר קיינמאָל נישט גע-קומען אויפן געדאַנק צו גיין צו דיר אהיים... ווען נישט דבורה! ווען נישט דער גרוס פון געניאַן! ווען נישט איר בריוו!

פינף און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

ווען נישט געניאַס בריוו וואָלט אפשר אין גבעת ברענער אויך נישט פאָרגעקומען דאָס, וואָס עס איז דאָרט פאָרגעקומען.

און פאָרגעקומען איז אָט וואָס: געניאַס בריוו איז אָנגעקומען צו חיימען גראָדע אין אַן אינדערפרי ווען ראָזאַ האָט געאַרבעט צוזאַמען מיט אים אין בלומען־גאָרטן נעבן דעם בית ההבראה.

ווען חיים האָט איבערגעלייענט דעם בריוו, אַז עס האָבן זיך געפּר־נען די פאַרלוירענע חברים, איז ער געוואָרן אַזוי פריילעך, אַז ער האָט זיך שטיל צעוויינט. אָנכאַפּנדיק ראָזאַן ביי די הענט, האָט ער געמורמלט אַ לאַנגע צייט: — ראָזאַ! ראָזאַצקאַ! ווען איר וואָלט וויסן וואָס עס האָט פּאַסירט!

— וואָס האָט פּאַסירט, חיים? באַרואיק זיך! — האָט זי אים גע־וואָלט טרייסטן. — אַן אומגליק? זאָג?

אָבער אָנשטאָט צו זאָגן האָט חיים פּשוט געקוקט אויף איר מיט באַוואונדערונג דורך זיינע העלע טרערן, ווו עס האָט זיך געבראָכן ווי אין אַ בורשטין די גאַנצע וועלט. אַלעס האָט זיך מיטאַמאָל איבערגעביטן פאַר אים. עס איז געוואָרן אַ לויטערע וועלט, אַ וועלט וואו עס האָבן צוזאַמען מיט די בלומען אין דעם ים פון זונענשטראַלן, געלויכטן ראָזאַס אויגן, אירע ליכטיקע ווי רייפער ווייץ האָר. עס זענען אַוועק די טונקעלע כוואַליעס פון אַמאָל. מיט זיי איז אַנטרונען דער גומענער ראָד אַלע ספּי־קות, צווייפלען און מוראס. חיים האָט זיך דערפילט לויטער, זויבער ווי אַ קינד. ער האָט געוואָלט אָננעמען ראָזאַן און זיך שפּילן מיט איר אויף דער יבשה ווי עס פּלעגן אַמאָל טון קינדוויז ער און זיין שוועסטערל. ער האָט געוואָלט זינגען אויף אַ קול און אויסשרייען: — „ראָזאַ, ראָזאַטשקאַ!

איך בין איצט פריי פון אַלע שרעקן און חלומות, פון אַלע קאָשמאַרן...
איך בין איצט אַ מענטש מיט מענטשן גלייך..."

דער געזאַנג האָט אָנגעהאַלטן אַ גאַנצן טאָג. ווען עס איז געקומען דער אָוונט, האָט ער נישט געפילט מער קיין אומעט, ניט די אומבאַ־וווסטזיניקע שרעק ווי אַלע אָוונטן. ער האָט אין דעם אָוונט געגעבן ראָזאַן זיין לעקציע אין עברית לענגער ווי שטענדיק. ער האָט זיך פיל לענגער פאַרהאַלטן מיט איר ביים באַגלייטן זי. אַנשטאָט אַריינצוגיין דערנאָך אין בית התרבות כדי זיך דאָרט „פאַרקלאַפן" דעם קאָפּ ביז נאָך האַלבער נאַכט, האָט ער איר פאָרגעלייגט זיי זאָלן גיין אַביסל שפּאַצירן אַרום דעם קיבוץ. דער שפּאַציר אַרום קיבוץ איז געווען דער גליקלעכסטער אין חיימס לעבן.

קאָן זיין דערפאַר, וואָס בעת זיי האָבן שפּאַצירט, האָבן זיך אָנגעגע־רירט פון צייט צו צייט זייערע פינגער. קאָן זיין דערפאַר, וואָס נאָך דעם שפּעטן שפּאַציר, האָט חיים גאָרנישט געזען פאַר זיך אַ חוץ ראָזאַס העל־בלויע אויגן, אירע ליכטיקע ווי רייפער צום שניט ווייץ האָר און איר אַביסל אומעטיק שמייכעלע? קאָן זיין, אַז דער אָוונט האָט זיך אַזוי איינ־געקריצט אין זיין האַרצן ווייל אין יענער נאַכט האָט ער צום ערשטן מאָל נישט געזען קיין חלומות און קיין קאָשמאַרן. אין זיין שלאָף האָט ער געפילט, אַז עמיצער שטייט נעבן זיין בעט און צעשפּרייט די פליגלען אַרום אים, כדי נישט צו דערלאָזן צו אים דעם מלאך פון די בייזע חלומות.

און ווען ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין דער, וועלכע האָט צע־שפּרייט אירע פליגלען און געוואַכט איבער אים, האָט ער דערזען פאַר זיך ראָזאַס פּנים. פון דענסטמאָל אָן איז ראָזאַס פּנים געוואָרן פאַר אים דער סימבאָל פון רו און גליק... ער האָט געזוכט צו זען ראָזאַס פּנים נישט נאָר אין די חלומות, אין די געדאַנקען, נאָר אויך אין דערווירק־לעכקייט. זייערע באַגעגענישן ביי דער אַרבעט זענען פאַר אים איצט נישט געווען גענוג! צוליב די באַגעגענישן מיט ראָזאַן האָט ער איצט נישט געוואָלט איבערבייטן די אַרבעט אין גאָרטן אויף אַן אַנדער אַרבעט, ווי ער האָט פּלאַנירט פריער.

די שעהען, ווען ער פלעג זי לערנען העברעאיש און דערביי הערן פון צייט צו צייט איר הויכן געזונטן געלעכטער זענען איצט געווען צו קורץ פאר אים. די שפאצירן נאך דעם לערנען פלעגן זיי אַרויספירן פון דעם קיבוץ, וווּ קיינער האט זיי נישט געקאנט זען, גלייך ווי זיי האבן זיך געהיט פאר עמיצן.

וואס האבן זיי זיך באדארפט היטן? זענען זיי ביידע נישט קיין פרייע מענטשן? פריי צו טון וואס זיי ווילן, פריי צו ליבן איינער דעם אנדערן!

פלעג טאקע חיים איצט זייער אפט טראכטן וועגן ליבע, ווען ער פלעג זיך שפעט לייגן שלאפן אין זיין איינזאמעןביידל. ער האט איצט קיין קאשמארן נישט געזען, ער פלעג זיך מער נישט אויפכאפן אין די עטלעכע קורצע שעהען שלאף, וועלכע פלעגן פארבלייבן נאך די שפעטע שפאצירן ארום דעם קיבוץ. ער פלעג זיך אויפכאפן פון שלאף איצט נאר פון דעם קלאפן פון „שומר לילה" (נאכטוועכטער)

דאס ביידל וואלט גאר אנדערש אויסגעזען ווען עס לעבט דא א פאמיליע, פלעגט ער אפט טראכטן.

פאמיליע!... פאמיליען־לעבן! — דער געדאנק האט אים געמאכט פריילעך און מונטער. ער האט זיך אנגעשטויסן, אז ראזא וואלט אויך געווען מיט דער זעלבער מיינונג ווען ער וואגט זי צו פרעגן וועגן דעם.

פאמיליען־לעבן — טובים השנים מן האחד! בעסער איז צוויי פון איינעם!

איינמאל בעת זיי האבן געענדיקט זייער שיעור און זיך געגרייט ארויסצוגיין פון דעם ביידל, האט חיים געזאגט: — ראזא! האסטו עמיצן דא אין לאנד?

ראזא האט געשוויגן. זי האט נישט געוווּסט ווי אזוי צו זאגן דעם גאנצן אמת.

— אין לאנד האב איך קיינעם נישט... איך האב געהאט א חתן, אבער ער איז אומגעקומען אויפן וועג אהערצו. בין איך איצט אינגאנצן אליין. איך וואלט געוואלט פארבלייבן אין דעם קיבוץ, עס זענען דא

נישטא מיינע פריינט די פוילישע חברים אונדזערע, אָבער בעסער אַזוי! צווישן פרעמדע האָב איך שנעלער געקאָנט קומען צו זיך.

חיימען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ער האָט דערהערט אַ ציטער אין איר שטים. ער איז צו צו איר גאַנץ נאָענט, אַרומגענומען איר קאָפּ, וועל־כער האָט געשמעקט ווי דער צייטיקער ווייץ פון זיין בעסאַראַביע און אים צוגעלייגט צו זיין ברוסט מיט גרויס מיטלייד...

— לאָמיר זיך טרייסטן... איינע דעם צווייטן! — האָט ער קוים גע־פּליסטערט — ווילסטו, ראָזאַ?

ראָזאַ האָט נישט געענטפערט. עס איז נישט געווען נויטיק. חיים האָט דערפילט איר ענטפער אין דער באַוועגונג, מיט וועלכער זי האָט זיך צוגעטוליעט צו אים...

— דו ביסט דער קוואַל פון מיין ערשטער פרייד דאָ אין לאַנד! — האָט ער געפליסטערט קושנדיק אירע אויגן, אירע ליפּן און דעם שניי־ווייסן האַלדז אירן. — דו האָסט מיר געבראַכט מיין רו, מיין פאַרלווירע־נעם געוויסן. דו ביסט מיין טרייסט! לאָמיר בלייבן דאָ אין דעם ביידל!

זיי זענען געבליבן אין ביידל ביז זייער שפּעט. זיי האָבן גאָרנישט באַשפּראָכן אין יענעם אָוונט. ווען ער האָט זי אָפּגעפירט צו איר וווינונג פון די „רווקות" האָבן זיי ביידע דערפילט, אַז זיי וועלן לאַנג נישט בלייבן אַזוי ווייט איינער פון צווייטן. זי — מיט די „רווקות" אין איר „קאַזאַר־מע" און ער — איינער אַליין אין זיין ביידל.

נאָך דעם אָוונט, ווען אָן ווערטער איז אַזוי קלאָר געוואָרן פאַר זיי ביידע, אַז זיי האָבן זיך ליב, איז געווען אַזוי פאַרשטענדלעך אַריינצוגיין אין מזכירות און זאָגן אַז זיי ווילן איין צימער, אַז זיי ווילן חתונה האָבן, אַז זיי מוזן וווינען צוזאַמען.

אָבער גראָדע די פאַרשטענדלעכסטע זאַך האָט זיך חיים נישט גע־איילט צו טון. האָט ער דען נישט געבענקט נאָך ראָזאַן? נאָך דעם וואָס ער פלעגט זי אָפּפירן „אַהיים" צו די מיידלעך, פלעג ער שטענדיק פילן אַ ליידיקייט. די שעהען אין דער שטילקייט פון חיימס ביידל, אפילו ווען זיי פלעגן אויסלעשן די ליכט, זענען זיכער נישט געווען גענוג פאַר

חיימען! און דאָך האָט ער זיך נישט געאיילט צו גיין אין מזכירות און זאָגן: „זאָלסט וויסן זיין, ברודערקע סעקרעטאַר, אַז מיר ווילן זיין מאַן און ווייב! אַז דו דאַרפסט פאַר אונדז מאַכן אַ „מסיבה" רופן אַ רב, פאַרשרייבן אונדז ערגעץ אין דיינע ביכער."

וועמעס פליכט איז צו טון די אַלע זאַכן? נישט דעם „בחורס"? און דער בחור, חיים, האָט עס אָפּגעלייגט פון טאָג צו טאָג... ראָזאַן האָט נישט געפּאַסט צו פרעגן פאַרוואָס ער לייגט עס אָפּ.

אין אַ שיינער לבנה־נאַכט האָט זי זיך נאָכן שפּאַציר אָפּגעזאָגט צו גיין ווי שטענדיק צו חיימען אין זייןביידל. דאַן איז פאַר איר קלאָר געוואָרן חיימס סיבה פון אָפּציען די חתונה. די סיבה איז געווען אַ פאַר־שטענדלעכע, זי האָט ראָזאַן באַרואיקט. חיים האָט געוואָלט צוערשט צו־פאָרן צו זיין שוועסטער, איבעררעדן מיט איר. זיי זענען דאָך איצט צוויי יתומים אויף דער גאָרער וועלט, ער און זיין שוועסטער! קיין מאַמען, קיין טאַטן! אוודאי וואָלט ער געוואָלט זיין שוועסטער זאָל חתונה האָבן פריער פאַר אים, כאָטש זי איז יונגער פון אים. אָבער, אויב נישט, זאָל ער כאָטש איר אָנזאָגן וועגן דעם פּנים אל פּנים, נישט כאַפּן און חתונה האָבן און לאָזן וויסן דער שוועסטער אין אַ בריוו!

איז דען נישט פאַרשטענדלעך צו וואַרטן ביז וואַנען ער וועט פאַ־מעלעך, נישט איבעראַשנדיק, אָנזאָגן וועגן דעם זיין גלויבן? ער ווייסט, אַז ראָזאַ געפעלט געניקן! געניק פרעגט נישט זעלטן אין אירע בריוו וועגן דער שיינער „פּוילישער רויז".

חיים איז אויסן געוועזן מיט דעם וואַרטן נאָך איין זאַך. אַ חוץ מיט־צוטיילן געניאַן פּנים אל פּנים אַז ער וויל געניאַ זאָל קומען צו זיין „מסיבה", צו זיין חתונה, האָט חיימען נישט געלאָזט רוען נאָך איין זאַך. חיים האָט געוואָלט איבעררעדן מיט געניאַן אויך וועגן דער צייטונג, וועגן וועלכער זי האָט אים געשריבן. אין אמתן, האָט ער געוואָלט זען מיט זיינע אייגענע אויגן דעם אויסשניט פון דער צייטונג, אין וועלכער עס איז געשריבן געוואָרן וועגן די געראַטעוועטע דורך דעם ענגלישן אַעראָפּלאַן, חלוצים.

פון וואַנען ווייסט געניק, אַז דאָס איז ער, דער יעניקער, וועלכער איז אַוועק פון גומענעם ראָד אין דעם אומבאַוווסטן ים אַריין? נישט זעלטן שווימט אַרויף אַ מאָדנע געדאַנק צו חיימען. אָבער זיין גליק, אין וועלכן ער האָט זיך אַנגעהאַלטן מיט אַלע כוחות, זיין ליבע צו ראָזאַן, וועלכע האָט פון אים געמאַכט אַ נייעם געזונטן מענטשן, פלעגן שנעל אָפּשטופּן דעם טונקעלן געדאַנק. געניק וואָלט נישט געשריבן ווען זי וואָלט נישט געווען זיכער! אָבער פאַרוואָס שיקט זי אים נישט צו דעם אויסשניט? פאַרוואָס ענטפערט זי כמעט נישט אויף זיין פראַגע? האָט זי פאַרלוירן דעם וויכטיקן דאָקומענט? דאָס איז דאָך דער וויכטיקסטער פּאַפּיר איצט פאַר אים!

אָט־אָ דער נייגער צו זען מיט זיינע אייגענע אויגן דעם דאָקומענט, וועלכער האָט אים ריינגעוואַשן אין זיינע אייגענע אויגן, האָט געצויגן חיימען צו געניאַן. ביז ער האָט ענדלעך באַשלאָסן צו פאָרן קיין גבעת חיים צו זיין שוועסטער. ער האָט זיך אָנגענומען מיט כוח, זיך אַנידערגעזעצט און איר אָנגעשריבן אַז ער קומט קיין גבעת חיים איבעררעדן מיט איר וועגן וויכטיקע זאַכן.

זעקס און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

כאָטש חיים האָט געניאַן גאָרנישט געשריבן וועגן דעם וואָס באַוועגט אים צו קומען צו איר, האָט זי דערפילט אַז אַ שווערע צייט רוקט זיך אויף איר מיט זיין קורצן וויזיט. אין אָנהויב האָט זי גאָר חושד געווען אַז חיים ווייסט וועגן אירע באַציאונגען מיט ערנאַן און וויל קומען זי „ראַטעווען" פון דער „אומגליקלעכער ליבע"! איז ער דען נישט איר עלטערער ברודער? האָט ער דען נישט אַ רעכט צו טון דאָס? ווער נאָך ליבט זי אַזוי אין דער גאַנצער וועלט, ווער ווי איר געטרייער ברודער, וועלכער וואָלט זי געוואָלט זען גליקלעך פאַרהייראַט? האָט ער דען נישט גערעדט וועגן פאַמיליע־לעבן מיט אַזאַ טיפן זינען אין זיין שטים אין יענעם שבת, ווען זי איז געווען צו גאַסט אין גבעת ברענער?

פון דעם געדאַנק פלעג געניאַן ווערן גאַנץ קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן. וואָס וועט זי אים זאָגן? אַז ער זאָל זיך נישט מישן אין איר פּריוואַטן לעבן? ווייל זי זיך דען צעקריגן מיט איר איין און איינציקן ברודער? ווער מען נאָך האָט זי אין דער וועלט? זאָל זי אַפּלייקענען אַלעס, וואָס איז דערגאַנגען צו אים? אַפּלייקענען דאָס וואָס איז איר הייליקער פון אַלעמען אין לעבן? זאָגן אַ ליגן וועגן זיך, וועגן איר ערנאַ און אירע געפילן? דאָס וועט זי בשום אופן נישט טון! טאָ וואָס ענטפערט מען חיימען?

אָבער ווען חיים איז אָנגעקומען האָט זי זיך דערוווּסט אַז די פראַגע וועגן אירע באַציאונגען מיט ערנאַן קומט גאָרנישט אין באַטראַכט! עס האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז חיים זוכט גאָר אַן אַנדער ענטפער פון איר.

— איך בין געקומען נישט נאָר זען מיין שוועסטערקע, מיין געניק, — האָט ער געזאָגט בעת זיי זענען געגאַנגען מיט איינגעפלאָכטענע אַרום די אַקסלען הענט, ווי קינדווייז — איך בין געקומען זען אויך דאָס, וואָס מיין געניק האָט מיר נישט געוואָלט צושיקן, וויפל איך האָב זי געבעטן, נישט געוואָלט! איך מיין דעם אויסשניט... געניק!

— וואָסאַרא אויסשניט? — האָט זיך געניאַ געוווּנדערט.

— פון דער צייטונג! האָסט דאָך זיכער באַהאַלטן פונמיינעטוועגן דעם אויסשניט, אויב נישט די גאַנצע צייטונג! — האָט ער געזאָגט, כּאַפּנדיק אַ זייטיקן קוק אויף זיין שוועסטער האָט זיך חיימען אויסגעוויזן, אַז איר פּנים האָט זיך געענדערט. אַז עס איז בלאָס געוואָרן אויף דער מינוט. אָבער לאַנג האָט דאָס שלעכטע פאַרגעפיל ביי חיימען נישט אָנגעהאַלטן.

— די צייטונג? — האָט זיך געניאַ אַ כאַפּ געטון. — האָב איך דיר דען נישט געענטפערט, אַז זי איז אין שפּיטאָל, ביי פנינהן? איר יינגל ליגט דאָך מיט טיפוס. שוין געוועזן כּמעט גוט. האָט זיך פאַר דעם סוף פון דעם קאַראַנטין דער טיפוס אומגעקערט צו אים. ווי קאָן מען אהין אַריינקומען?

— אָבער ווי קומט די צייטונג צו פנינהן, געניק? — האָט חיים

כמעט מיט טרערן אין שטים געוואָלט אויסבייזערן זיך אויף זיין שוועס־טער.

— פאַרשטייסט, חיימקע... אַלעס איז פאַרגעקומען אַזוי שנעל... אין מיטן ביינאַכט איז זיאַמאַ קראַנק געוואָרן. גאַנץ פרי וועקט מיך דער שומר לילה, אַז איך זאָל לויפן אין מזכירות צו יונהן! פון מזכירות, נאָך דעם ווי איך האָב מסכים געווען איבערצונעמען פנינהס פליכטן אין בית התינוקות, לויף איך אַריין אין אונדזער צימער. איך כאַפּ אויף שנעל צונויף פנינהס זאַכן. זי קאָן דאָך שוין פון שפּיטאָל נישט אַרויסקומען צו מיר. טיפוס! פאַרשטייסט? טיפוס! און די תינוקות, די פּיצעלעך וואַרטן אויף איר אין בית התינוקות! פנינה איז דאָך נישטאָ דאָרט! האָב איך אין גרויס איילעניש געכאַפּט וואָס עס איז געקומען אונטער די הענט און איינגעוויקלט פנינהס זאַכן. איז ווייזט אויס די ציטונג אויך געווען צווישן די, אין וועלכע איך האָב פאַרטראָגן אירע זאַכן צו דער טיר, זי זאָל זיי פון דאָרטן אַריינגעמען אין שפּיטאָל. פאַרשטייסט, חיימקע? דערפאַר האָב איך נישט געוווּסט וואָס צו ענטפערן אויף דיין פראַגע.

— גלויבסטו אַז מיר וועלן די ציטונג נאָך אַמאָל געפינען, געניק? ווען דער קאַראַנטין וועט זיך ענדיקן? — האָט חיים מיט אַ געפאַלענער שטים געפרעגט.

— דו ווייסט דאָך ווי מען טוט בעת קאַראַנטין, חיימקע? — האָט זי געזאָגט כמעט אין אַ פליסטער.

— מען פאַרברענט! קאָן מען דאָך איידער מען פאַרברענט? — האָט איר ברודער אומבאַהאָלפן זיך אָנגעכאַפּט.

— און אפשר האָט זי שוין לאַנג די ציטונג פאַרנוצט? צעריסן? פאַרברענט? — איז געווען געניאַס ענטפער, מיט וועלכן זי האָט זיך גע־וואָלט באַוואָרענען פאַר דער צוקונפט, ווען עס וועט זיך ענדלעך ענדיקן פנינהס קאַראַנטין און זי וועט אַרויס פון שפּיטאָל צוזאַמען מיט איר זיאַמאַן.

— געדענקסטו נישט אין וועלכן נומער? אין וועלכער ציטונג, געניק?

— עס איז מיר גאָר אַרויס פון קאָפּ אַ קוק צו טון. איך בין דאָך גע

ווען זיכער, ווייל איך האָב די צייטונג באַהאַלטן אין צימער ביי מיר. ווען נישט דער אומגליק... דער טיפּוס! איך האָב שוין פּרובירט קוקן ביי אונדז אין ביבליאָטעק צווישן די אַלטע צייטונגען... אפשר זאָלן מיר זיך נעמען ביידע איצט צו דער זאַך, איבערקוקן אַלע צייטונגען פֿון די לעצטע צוויי מאָנאַטן? נישט אַלע קאָן מען געפֿינען, פֿאַרשטייט זיך, אין בית התרבות.

ברודער און שוועסטער האָבן געקוקט אַ גאַנצן אָוונט אין די אַלטע צייטונגען פֿון בית התרבות. דער ביבליאָטעקאַר האָט זיי געוואָלט העלפֿן געפֿינען דאָס, וואָס זיי זוכן, אָבער ווי האָבן זיי אים געקאָנט זאָגן וואָס זיי זוכן?

גענעיאַ איז געזעסן געדולדיק נעבן איר ברודער. זי האָט געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז זי העלפֿט אים זוכן דאָס, וואָס האָט אים באַרואיקט, וואָס האָט אים געמאַכט צוריק פֿאַר אַ נאָרמאַלן מענטשן. לאַנג איז זי אַזוי געזעסן מיט איר ברודער אין בית התרבות, אָבער ווען איר געדולד האָט געפּלאַצט, האָט זי אים אָנגעהויבן צו רייסן ביים אַרבל.

— עס איז שוין נאָך האַלבער נאַכט און דו האָסט מיר נאָך אַפֿילו נישט אָנגעהויבן צו דערציילן וועגן ראָזאַן. זאָג מיר, חיימקע, פֿאַרוואָס האָסטו נישט חתונה מיט ראָזאַן? אַזאַ שיינהייט! אַזאַ „פּוילישע רויז”, חיימקע!

— נו און דו, געניק? פּאַסט מיר חתונה צו האָבן ווען מיין שוועס־טערקע...

— דיין שוועסטערקע איז דאָך יונגער פֿון דיר. זי וויל נאָך צוואַר־טן! אפשר וועט דאָך קומען דער פּרינץ? גיי רואיק צו דער חופּה, חיימקע. זאָג מיר נאָר ווען? וועל איך אויך קומען. ווילסט דאָך, אַז איך זאָל קו־מען צו דיין חופּה...

— אוודאי וויל איך, אַז מיין שוועסטערקע זאָל קומען צו מיין חופּה.

— האָט ער געענטפֿערט מיט אַ שוואַכער שטים. — דאָך בעט איך דיך, געניק, שיק איבער פּנינהן אַ צעטעלע אין שפּיטאָל אַריין, אַז זי זאָל אי־בערקוקן די צייטונגען.

— וואָס זאָל זי דאָרט זוכן? זאָל איך איר זאָגן, חיימקע, אַז...
— ניין! אַוודאי איז שווער איר צו דערקלערן וועגן וואָס עס האַנדלט זיך! אַוודאי! אַך, גנעניק, גנעניק! וואָס האָסטו מיר אָנגעטון? — האָט ער געזאָגט כמעט מיט טרערן אין די אויגן דריקנדיק נערוועז אירע הענט...

אַ שווערע כמאַרע האָט זיך צעשפּרייט איבער חיימס נשמה. דאָס האָט אָנגעהאַלטן ביזן סאַמע אָפּפאָר זיינעם. וויפל גנעניאַ האָט פּרובירט צו שפּאַסן און צו פאַררײדן אים די ציין, האָט נישט געהאָלפן!

מיט דער שטימונג איז חיים אָפּגעפאָרן. אין זיינע בלויע אויגן האָט זיך אָנגעזען אַ מאָדנע גרינער אָפּשיין, גלייך ווי אַ שטראָם שטורמישע גרינע ים-וואַסער איז אַריינגערונען אין זיינע צוויי טייכן אויגן.
גנעניאַ איז געבליבן שטיין נאָך זיין אָפּפאָר מיט אַ טרויעריקן קוק. זי האָט דערפילט, אַז די אילוזיע, וועלכע זי האָט געוואָלט שאַפן מיט איר בריוו, רינט אויס, ווי עס רינט אויס די לופט פון אַ געפּלאַצטן לופט-באַלאָן...

עס האָט זיך שוין באַרואיקט די זאמד, וואָס דער אָמניבוס האָט אויפגערודערט. עס זענען זיך שוין צעגאַנגען די קיבוץ-חברים, וועלכע האָבן באַגלייט אין שטאָט אַריין זייערע אייגענע. און זי איז נאָך אַלץ געשטאַנען צוגעקאָוועט צו איר פּלאַץ, גלייך ווי די שווערקייט פון חיימס געמיט האָט זיך אַריבערגעגאָסן אין איר נשמה.

— וואָס שטייסטו אַזוי, גנעניאַ? — האָט געזאָגט יונה דער סעקרע־טאַר, קלאַפּנדיק זי איבער דעם אַקסל מיט זיין פּאַפּיר. — דו וווּנדערסט זיך וואָס איך וואַקס אויס איבעראַל? וואָס איך בין דאָרט ווו עס זעען זיך חברים? דאָס איז דאָך מיין אַרבעט, קינד! סעקרעטאַר! מזכיר!

גנעניאַ האָט געקוקט אויף אים פאַרוווּנדערט גלייך ווי זי קומט נאָר־וואָס פון אַן אַנדער וועלט. נישט ענטפערנדיק אים קיין וואָרט, האָט זי זיך געוואָלט לאָזן לויפן אין בית התינוקות.

— וווהין איילסטו זיך אַזוי? — האָט יונה געשמייכלט. — אַגב,

געניא, דערוואַרטסטו אַז היינט זאָל קומען דער לייטענאַנט וויטקאָמבּ? ער קומט איצט גאַנץ אָפט אין קיבוץ אַריין! האַ?

— יאָ, יונה, איך האָב טאַקע געוואָלט רעדן וועגן דעם מיט דיר. איך וויל מאַכן אַ סוף צו זיינע וויזיטן. ער האָט זיך צופיל זאַנאַדיעט. ער נעמט צו ביי מיר צופיל צייט. און דער עיקר... איך האָב מורא פאַר אים, ער זאָל זיך צופיל נישט... פאַרשטייסט יונה, ער איז זייער אַ פיינער מענטש. אַ ריינער מענטש. איך האָב מורא, אַז ער פאַרליבט זיך אין מיר.

— גיב אַ קוק אין וועמען מען קאָן זיך דאָ פאַרליבן! — גיט יונה אַ פאָר איר איבער דער נאָז מיט דעם פאַפיר. און אין קאָפּ גיט ביי אים אַ פלי דורך: „אַזעלכע אויסגעטאַקטע ווייסע פנימער, אַזעלכע אויסגעטאַקטע הויכע העלדזער זענען געווען נאָר אין די אַמאָליקע גריכישע סקולפּטורן...”

— די צרה מיט די מיידלעך איז, אַז טאָמער איז זי אַביסל נישקשה, דאַכט זיך איר אויס אַז יעדער איינער איז פאַרליבט אין איר.

— עס דאַכט זיך מיר נישט אויס, יונה! און איך וויל אַזאַ אָרנטלעכן מענטשן נישט אַראָפּפירן פון דעם וועג! איך וועל אים זאָגן, אַז ער זאָל אויפהערן צו קומען.

— אָבער איידער דו זאָגסט אים דאָס, וויל איך אַז זאָלסט מיט אים כאַפּן אַ שטיקל „פאָר” אין זיין דזשיפּ. גליובסטו אַז ער וועט היינט דאָ זיין? געדענק, דו וועסט אים בעטן ער זאָל דיר געבן אַ „פאָר” אָדער ווי זיי רופן עס אַ „רייד” אין כפר חירות.

זיבן און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

אַ נישט צופרידענע איז געניא אַוועקגעלאָפן אין בית התינוקות צו איר אַרבעט.

זי האָט שוין לאַנג געטראַכט ווי צו מאַכן אַ סוף צו וויטקאָמבס באַזוכן, וועלכע זענען געוואָרן גאָר אָפטע לעצטנס. צוליב זיינע וויזיטן מוז זי פאַרציכטן אויף איר לייענען אין בית התרבות. צוליב אים מוז זי

אָפּט אָפּליינגן דאָס שרייבן לידער צו ערנאַן ווען ער איז נישטאָ דאָ. ליר דער און לאַנגע בריוו, וועלכע זי לייענט אים, ווען ער באַוויזט זיך ענדלעך נאָך אַ לאַנגער צייט. נישט זעלטן טרעפט זיך אַזוי, אַז פּונקט ווען ערנאַ איז דאָ און זיי גנבענען די זיסע מינוטן אין איר צימער, קלאַפּט מען פון דרויסן און מען רופט זי אין סעקרעטאַריאַט. דאַן ווייסט זי שוין אַז וויטקאָמב וואַרט דאָרט אויף איר. דאָס הייסט אַ שעה צוויי אַרומשפּאַצירן אַרום קיבוץ און אויסהערן זיינע פּאַמעלעכע רייד וועגן זיין איינזאַמקייט.

אמת, זי לערנט זיך דערווייל אויס רעדן ענגליש, ווייל פון בוך קאָן מען נישט רעדן. אָבער צוליב דעם רעדן ענגליש טאָר מען נישט אַראָפּפירן פון וועג אַזאַ מענטשן, וועלכער גלויבט אין דיר אַז דו ביסט אַ מלאך.

אָט דער גלויבן אין געניאַן, וועגן וועלכן וויטקאָמב רעדט ביי יעדן באַזוך זיינעם, קאָסט געניאַן נאָך מער געזונט, ווי דאָס צייט־פאַרלירן אויף אירע שפּאַצירן מיט אים. ווען וויטקאָמב הייבט אָן צו רעדן וועגן איר הייליקן פּנים, וועלכעס איז זיכער אַן אָפּשפּיגלונג פון איר ריינקייט און איר תמימות, ווערט געניאַן נאָך מער פאַרדריסלעך און טרויעריק. אמת, זי איז דעם לייטענאַנט גאָרנישט נישט שולדיק, זי דאַרף זיך מיט גאָרנישט פאַרענטפערן פאַר אים, אָבער פאַרוואָס זאָל ער גלויבן, אַז זי איז אַ צדקת, אַז עס איז אין איר נישטאָ קיין טראָפּן ליגן? ווען זי וואָלט געווען אינגאַנצן אַן אמתדיקער מענטש, וואָלט זי אים דען געלאָזט קומען צו איר? וואָלט זי דען אָנגעשטעלט אַ פריינטלעכע מינע? וואָלט זי אים נישט באַדאַרפט זאָגן: „וויטקאָמב! איך לאָז דיך קומען נאָר דערפאַר ווייל עס איז באַקוועם פאַרן קיבוץ וואָס דו נעמסט מיך אין דיין דזשיפּ אויף אַ „פאָר”, אויף אַ „רייד”, ווען איך וויל דאָס, ווען יונה נויטיקט זיך אין עפּעס? ווען זי וואָלט טאַקע געווען כולה אמת, ווי וויטקאָמב טראַכט, וואָלט זי אים נישט באַדאַרפט זאָגן, אַז עס איז גאָרנישט אַזוי! אַז זי און ערנאַ... אַך! ווען ער ווייסט וועגן דעם! אָבער היינט, ווען ער וועט קומען — וועט נעמען אַ סוף צו די אַלע ליגנס. היינט וועט זי אים זאָגן אַלעס! ער וועט אויפהערן צו קומען.

פון דעם געדאַנק איז געניאַ געוואָרן פריילעך. זי האָט אָנגעהויבן צו זינגען. איר אַרבעט מיט די פּיצעלעך קינדערלעך האָט אָנגעהויבן צו ברענגען אונטער אירע הענט.

עס איז געקומען די שפּעטע נאָכמיטאָג שעה. די מאַמעס מיט די טאַטעס זענען געקומען זיך שפּילן מיט זייערע קינדערלעך אין בית התי־נוקות. טייל האָבן גענומען די קינדערלעך צו זיך אין די צימערן כדי מיט זיי צו פאַרברענגען פאַרן שלאָפן גיין. געניאַ איז דאַן אַוועק צו זיך אין צימער אַריין זיך אַביסל אָפּרוען. זי האָט דאַן דערפילט אַ טיפע מיטלייד צו דעם בלאָנדן לייטענאַנט, וועלכנס העל־בלויע תמימותדיקע אויגן האָבן שטענדיק געקוקט אויף איר מיט ליבע און מיט טיפן גלויבן אין איר ערלעכקייט. אָט אָט קומט ער! וואָס וועט זי אים זאָגן היינט? זאָל זי אים זאָגן אַז זי האָט ליב אַן אַנדערן? פּלוצים, פון דער העלער הויט אַרויס: — וויטקאָמבּ! הערט אויף צו קומען צו מיר? איך ליב אַן...

אָבער די געדאַנקען זענען איבערגעשלאָגן געוואָרן פּלוצים דורך דעם קלאַפּ אין טיר. זי האָט שוין געוווּסט אַז דאָס איז יונה. זי האָט שוין געקאָנט זיין קלאַפּ. אַזוי קלאַפּט יונה בעת וויטקאָמבּ זיצט אין מזכירות און וואַרט אויף איר. דאָס קלאַפּן פלעגט אָנזאָגן געניאַן, אַז דער מזכיר דאַרף פון איר עפּעס אַ טובה. אַז זי דאַרף בעטן ביים פאַרליבטן לייטע־נאַנט אַ „פאָר", אַ „רייד", כדי מיט דעם „רייד" אָפּטון אַ געוויסע שלי־חות. ווען די שליחות וואָלט געווען בלויז פאַר יונהן, וואָלט געניאַ זיך שוין לאַנג אָפּגעזאָגט פון די שליחותן, ווען וועלכע מען האָט באַדאַרפט רעדן בלויז אין געהיים. אָבער זי ווייסט, אַז די שליחות, וועלכע זי נעמט אויף זיך, איז פאַרן גאַנצן קיבוץ. און אפשר פאַרן גאַנצן לאַנד? איז ווי קאָן זי זיך אָפּזאָגן פון דעם?

— נו? — האָט געניאַ ברוגזדיק אַרויסגעשטעלט די נאָז פון אונ־טער דער טיר, אונטער וועלכער זי האָט נאָך נישט באַוויזן זיך אָנצוטון

— וואָס איז היינט, מזכיר?

— היינט, קראַסאַוויצע (שיינהייט), וועסטו פאָרן אין חירות.

— אין מיין כפר חירות? צו דער מומע דבורה? — האָט געניאַ מיט

קינדערשער באַגייסטערונג אויסגעשריגן — און אין כפר וויטקין, צו מאַניאַן, נישט?

— דו ביסט נאָך גאָר אַ קינד, געניאַ! — האָט יונה געקוקט אויף איר גוטמוטיק און מיט ליבע אין די אויגן. — נאָר נאַאיווע קינדער קאָנען אַזוי באַגייסטערט ווערן! אָבער צוריק צום געשעפט, יפיפיה (שיינהייט)! דו וועסט אַריינגיין אין צרכניה פון חירות און דאָרט ביי דעם הערין, דעם אַמעריקאַנער, נעמען אַ קאָרב מיט הינדעלעך פאַר אונדזער הינער־הויז. און זע, אַז קיינער זאָל נישט קריכן מיט די הענט אונטער דעם אויסגעבעטן שטרוי!

„פון יעדער זאַך מאַכן זיי אַ סוד אין קיבוץ!" — האָט געניאַ ברוגזערהייט אַ טראַכט געטון. „אַפילו פון אַ קערבל מיט הינדעלעך... אַפילו פון דעם שטרוי אונטער די ניי־געבוירענע„"

מיט דעם געדאַנק האָט זי זיך אויף שנעל אָנגעטון, זי איז אַרויס צו וויטקאָמבען, וועלכער האָט אויף איר געוואַרט ביים סעקרעטאַריאַט.

דאָס ערנסטע פנים פון דעם ענגלענדער איז געוואָרן פול מיט זונענשטראַלן און שמייכלען, ווען ער האָט זי דערזען פון ווייטנס. זי איז געלאָפן צו אים אַ שמייכלענדיקע.

„שוין! היינט שמייכל איך צו אים צום לעצטן מאָל!" האָט זי געזאָגט צו זיך אין האַרצן. דערלאַנגענדיק אים איר האַנט, האָט זי נאָכאַמאָל זיך צעשמייכלט פון דעם געדאַנק: צום לעצטן מאָל! אוים ליגנס!

— וואָס טוען מיר היינט, וויטקאָמב? — האָט זי געפרעגט נאָך דעם ווי ער האָט זיך געלאָזט גיין מיט איר אין דער ריכטונג פון דעם „גרינעם קרייז". — לאָמיר ערגעץ אַ „פאָר טון! האַ? עס איז מיר שוין נמאס צו זיצן אין קיבוץ! ליידער איז ביי אונדז אַזאַ מאַנגל אין אַרבעטסהענט, אַז איך קאָן קיין וואַקאַציע נישט בעטן אַפילו אויף אַ פאָר טעג רו!

— נעבעך! איך פאַרשטיי נישט ווי איר קאָנט אויסהאַלטן אַזאַ שווערע אַרבעט. ביי אונדז אין ענגלאַנד וואָלט מען אַזאַ ווי איר אָנגעטון אין שיפאָן און אין זייד, איר געגעבן בודוואַרן פון זייד און פליוש, די

שענסטע דיוואַנען, אום ווינטער — ברענענדיקע קאַמינען, מען וואָלט געקניט פֿאַר אייך און געזונגען פֿאַר אייך ליבע-געזאַנגען...

— געגוג שוין וויצלען זיך, וויטקאָמב! לאָמיר פֿאָרן ערגעץ...

— פֿאָרן ווילן מיר, געניאַ, וווהין איר ווילט. אָבער איך האָב זיך נישט געוויצלט! איך האָב געמיינט ערנסט דאָס וואָס איך האָב אייך נאָר-וואָס געזאָגט. אייך פּאַסט צו זיין אַ פּרינצעסע און נישט...

— וויטקאָמב! איר ווילט מיך אָפּרעדן פֿון דעם קיבוץ? איך וועל זאָגן דעם סעקרעטאַר פֿון קיבוץ וועגן דעם. וועט ער אייך מער נישט אַריינלאָזן צו אונדז. — האָט געשפּאַסט געניאַ.

— דאָס איז טאַקע דער איינציקער מיטל מיר צו פֿאַרשפּאָרן דעם וועג צו אייך, געניאַ! — האָט ער אַ זאָג געטון מיט טרויעריקע קלאָרע אויגן — דער וועג ציט מיך וואָס אַ טאָג מער.

— לאָמיר בעסער רעדן וועגן דעם איצטיקן וועג! — האָט זיך גע-מאַכט נישט פֿאַרשטייענדיק געניאַ — ווייסט איר וווהין מיר פֿאָרן היינט, וויטקאָמב? ווען איך בין אָנגעקומען אין לאַנד אַריין בין איך די ערשטע צייט געווען ביי אַן אַמעריקאַנער פֿרוי. זי וווינט אין כּפֿר חירות נעבן כּפֿר וויטקין. נעבן מיליטערישן לאַגער. איך וואָלט זייער געוואָלט זען אויף אַ פּאָר מינוט דבורהן מיט איר מאַן. און, אגב, וועל איך ברענגען אַ קאָרב מיט ניי-געבוירענע הינדעלעך פֿאַר אונדזער הינערהויז. וואָס זאָגט איר, וויטקאָמב?

— וווהין איר ווילט, געניאַ. אַבי מיט אייך. — האָט ער ערנסט געקוקט אויף איר.

— איר ווייסט, וויטקאָמב, איך קלייב זיך שוין לאַנג צו רעדן מיט אייך ערנסט. — האָט זי געזאָגט בעת דער דזשיפּ האָט זיך געריסן פֿאָר-אויס אויף דעם שליאַך פֿון עמק חיפֿר ווי אַ לייכטער פֿויגל.

— איך זוך אויך אַ מעגלעכקייט צו רעדן מיט אייך, געניאַ! איר ווייסט דאָך, אַז איך בין געבליבן אַן איינזאַמער מענטש אין דער גאַנ-צער וועלט. איך האָב אפֿילו נישט צוליב וואָס זיך אומצוקערן קיין ענג-לאַנד ווען דער קריג וועט זיך ענדיקן. מיך אַרט נישט דאָ צו בלייבן.

מיר געפעלט דאָס לאַנד. איך זע דאָ זייער שיינע זאַכן. ביבלישע זאַכן, געניאַ! זאַכן, וועלכע מען זעט נישט אין אַנדערע לענדער. מיט דער צייט וועט דאָ נאָך שענער און בעסער, פרייער ווערן.

— פרייער? איר מיינט עס? מען זאָגט דאָך אַז עס ווערט ערגער פון טאָג צו טאָג. די „קוירפיו”, די פאַרבאָטן פון אימיגראַציע. ווייסט איר וויפל פון אונדזערע מענטשן קומען אום אויף דעם פאַרשפאַרטן וועג? וויפל דערקומען נישט? דערגרייכן נישט, ווערן דערטרונקען?...

— לאָמיר נישט רעדן דערפון, געניאַ! איך בין דאָך בלויז אַ שרייפעדער אין דער גרויסער מאַשין, וועלכע הייסט ענגלאַנד, גרויס-בריטאַניע... איך מוז אויספאָלגן באַפעלן. לאָמיר רעדן וועגן זיך. עס וועט דאָך קומען אַ צייט, ווען דער קריג וועט זיך ענדיקן. וואָלט איך דאַן געוואָלט דאָ בלייבן. און טאַקע... מיט אייך, געניאַ.

— וויטקאָמב! איך בעט אייך! איר טאָרט מיר נישט גלויבן. איך בין נישט אַזוי גוט, ווי איר מיינט! איך בין נישט דאָס זויבערע קינד, וועגן וועלכן איר מאַכט זיך אילוזיעס, וויטקאָמב!

— געניאַ! אַזעלכע אויגן ווי אייערע קאָנען זיין בלויז די אָפּשפּיגלונג פון אמת, פון הייליקייט!

— וויטקאָמב! איר מוזט אויפהערן צו קומען מיך זען. איך וויל אייך נישט... נאַרן.

— איר מיינט געניאַ, ווייל איך בין נישט קיין ייד?

— נישט דאָס וויטקאָמב! נישט דאָס! איר זענט אַן אָרנטלעכער מענטש, וויטקאָמב. איך ליב אַ פאַרהייראַטן מאַן, וויטקאָמב! איך בין נישט ווערט אייער ליבע, אייער גלויבן אין מיר. אָבער אָט זענען מיר שוין אין חירות!

און געניאַ איז אַראָפּגעשפּרונגען פון דזשיפּ. זי איז אַריינגעלאָפן אין דער צרכניה פון כפר חירות. הערי, „דער אַמעריקאַנער”, האָט שוין לאַנג געדאַרפט זי צומאַכן. ווען נישט די הינדעלעך, וועלכע ער האָט באַדאַרפט אַוועקשיקן קיין גבעת חיים, וועגן וועלכע יונה האָט אים טעלעפאָנירט.

— פּאַמעלעך, — האָט דער דיקער הערי געזאָגט באַקוקנדיק דורך זיינע דיקע ברילן פון אַלע זייטן דעם אָפענעם קארב מיט די הינדעלעך — דאָס זענען לעבעדיקע נפשות. פון זיי הענגט אָפּ א צוקונפטיקער דור.. פון הינדעלעך... — האָט ער פּאַוואָליע געשמייכלט. — איז פּאַמעלעך מיט זיי!

געניאַ האָט אומגעדולדיק אַ כאַפּ געטון דעם קארב און אים אַריינגעשטעלט אין דזשיפּ, ווו עס האָט געוואַרט אויף איר וויטקאָמב.

— און איצט לאָמיך אויף אַ מינוט אַריינלויפן צו דער, וועלכע איז געווען דאָ מיין מאַמע. — האָט געניאַ אַ זאָג געטון און איז אַוועקגעלאָפן לאַזנדיק נאָך זיך אַ בינטל זונען־שטראַלן פאַר וויטקאָמבן, כאָטש עס איז שוין געווען די גרויע שעה פון צווישן טאָג און נאַכט.

— דבורה! ישראל! מומע! פעטער! — האָט געניאַ אויסגעשריגן מיט פרייד, אַריינלויפנדיק צו דבורהן אין דער נידעריקער הייזקע און פאַלנדיק צו זיי אויף די העלדזער — וואָס הערט זיך, טייערע? וואָס שרייבן די זין אייערע פון אַמעריקע? און די ציגעלעך? שלאָפן זיי שוין?

אָבער נאָך איידער מען האָט איר געקאָנט ענטפערן אויף דעם מבול מיט פראַגעס און אויסגעשרייען, האָט זיך געניאַ פּלוצים אויסגעריסן פון דבורהס הענט: אַ מאָדנע געדאַנק איז פאַרביי־געלאָפן ביי איר אין קאָפּ. אפשר איז דאָרט עפּעס פאַראַן אונטער דעם שטרוי, ווו די הינדעלעך ליגן? געניאַ האָט נערוועז אויסגעשריגן: — איך מוז לויפן, דבורה, איך מוז! מיינע הינדעלעך! מיינע ניי־געבוירענע... — און זי איז אַרויסגעלאָפן צום דזשיפּ.

געניאַ האָט זיך איינגעקוקט מיט אַ זייטיקן אָבער טיפן קוק אין וויטקאָמבן. עס האָט זיך איר אויסגעדאַכט, אַז ער זיצט אומישנע אַזוי רויִק, אָן באַוועגונג, כדי זי זאָל אים נישט חושד זיין, אַז ער האָט אַריינגעקוקט טיף אונטערן שטרוי.

— וואָס מאַכן מיינע פּיצינקעלעך? — האָט זי מיט צאַרטקייט געגלעט די הינדעלעך און דערביי געוואָלט טרעפן צי זיי שטייען אויף דעם זעלבן פּלאַץ און אין דער זעלבער פּאָזיציע.

אָבער דאָ איז אַרויסגעלאָפן דבורה, און געניאַ האָט זי באַדאַרפט פאָרשטעלן פאַרן לייטענאַנט.

— קומט אַריין אין הויז וועל איך מאַכן פאַר אייך אַ גוטע אַמע־ריקאַנער קאַווע! — האָט דבורה געזאָגט אויף ענגליש מיט איר ליטווישן אַקצענט. — איז דען פאַראַן אַ „קווירפיו" אויך פאַרן מיליטער? — האָט זי ביטרע געשמייכלט.

אָבער געניאַ האָט זיך אָפּגעזאָגט אַריינצוגיין. זי איז נאָך אַלץ גע־ווען אומרואיק. — די הינדעלעך ווילן שלאָפן! — האָט זי געזאָגט און אין קאָפּ ביי איר: אפשר געפינט זיך טאַקע עפּעס אונטער זיי? אפשר האָט וויטקאָמב דאָס געזען? אפשר האָט ער אַרויסגענומען דאָס, וואָס ער האָט דאָרט געזען? האָט איר יונה נישט געלערנט „כבדהו וחשדהו"? גיב זיי אָפּ כבוד, אָבער היט זיי. וואָס האָסטו געטון, געניאַ, ווילדע ציג!

— מילא, צו מיר ווילסטו נישט אַריינקומען. אָבער צו מאַניאַן וועסטו יאָ אַריינגיין אויפן וועג? — האָט דבורה גערעדט צו געניאַן איצט אין יידיש.

— ניין דבורה! סיידן איך וועל זי באַגעגענען אין דרויסן. איך קאָן נישט איבערלאָזן מיינע הינדעלעך אַליין אין דרויסן. — און מיט די ווערטער האָט זיך געניאַ אַריינגעזעצט אין דזשיפּ נעבן וויטקאָמבן.

— הייסט עס, אַז דו וועסט זיך אַפילו נישט קומען געזעגענען מיט איר איידער זי גייט אַוועק אין אַרמיי? — האָט דבורה כמעט נאָכגע־שריגן. — מאַניאַ האָט זיך וואָלונטירט!

— מאַניאַ? וואָלונטירט? — האָט זיך געניאַ געוווּנדערט. — פאַר־וואָס? עס איז איר מיטאַמאָל געוואָרן אומעטיק אויפן האַרצן. זי האָט אָנגעשטרענגט אירע אויגן כדי צו דערזען פון דער ווייטנס צי עס שטייט עמיצער ביי מאַניאַס טויער. דאַן וואָלט זי געבעטן וויטקאָמבן, אַז ער זאָל אָפּשטעלן זיין דזשיפּ. אָבער איבערלאָזן די הינדעלעך אין דזשיפּ מיט אים, דאָס וועט זי נישט טון. איז דער דזשיפּ פאַרבייגעפאָרן מאַניאַס הויז, פון וועלכן עס האָט אַרויסגעקוקט די ליכט פון דעם עסצימער ווו עס שלאָפט ביינאַכט מוניק.

געניא האָט זיך קלאָר פאָרגעשטעלט ווי עס זיצן איצט ביים טיש מאַניאַ, דער כמורנער גרשום און מוניק און עסן אָוונטברויט. אָבער זי האָט זיך בשום אופן נישט געקאָנט פאָרשטעלן די דיקלעכע מאַניאַ אין אַן ענגלישן אוניפאָרם. פאַרוואָס לאָזט זי איבער איר היים?

שווער איז איר געווען צו פאַרשטיין וואָס האָט געבראַכט מאַניאַן צו דער וואָלונטירונג. „וואָס האָט מאַניאַן געבראַכט דערצו?" — האָט געניאַ געהאַלטן אין איין איבערקייען מיט אירע געדאַנקען זיצנדיק נעבן וויטקאָמבן און כאַפּנדיק אַ קוק צום קאַרב מיט די הינדעלעך אַלע ווייל.

אויך וויטקאָמב איז געווען פאַרטיפט אין זיינע געפילן, וועלכע עס האָט זיך אים היינט נישט איינגעגעבן אויסצודריקן ווי ער האָט געוואָלט. וויפל מאָל ער שטעלט זיך אוים אין קלוגע און גוטע ווערטער זיינע געפילן צו דעם יידישן מיידל! קיינמאָל קומט פון דעם נישט אַרוים קלאָר דאָס, וואָס ער וויל עס זאָל אַרויסקומען. דאָס זעלבע האָט פּאַסירט אויך היינט. האָט דערפאַר וויטקאָמב באַשלאָסן נישט צו רעדן מער וועגן דעם, נאָר איבערלאָזן דאָס אויף אַ צווייט מאָל. אויב זי האָט ליב אַ פאַרהייראַטן מאַן האָט ער דאָך מער האָפענונג! קאָן זיין אַז דער מאַן האָט גאָר ליב זיין ווייב? נאָר זיין ווייב און נישט געניאַן!

— אונדזער איבערגעריסענעם געשפּרעך וועלן מיר פאַרענדיקן אַ צווייט מאָל! — האָט ער בלויז געזאָגט ווען זיין דזשיפּ האָט זיך אָפּגעשטעלט ביים טויער פון גבעת חיים.

געניא איז נאָך אַלץ געווען פאַרטיפט אין אירע געדאַנקען. וואָס האָט באַוויגן איר עלטערע שוועסטער, אַ מאַמע פון אַזאַ זינדל ווי מוניק. אַ באַלעבאָסטע פון אַזאַ גרויסער און רייכער ווירטשאַפט, צו פאַרלאָזן אַלעם און פרייוויליק גיין אין אַרמיי? געניא האָט זיך שיר נישט געלאָזט גיין אַן דעם קאָרב מיט די ניי־געבוירענע הינדעלעך, אַזוי אַריינגעטון איז זי געווען אין דעם געדאַנק.

— מיינע פּיצעניונקעלעך! — האָט זי אויסגעשריגן אומקערנדיק זיך צום דזשיפּ און צום גוטמוטיק שמייכלענדיקן ענגלענדער, וועלכער

האָט געוואָרט ביז דאָס פאַרטראַכטע „קינד" וועט זיך דערמאָנען אָן די פאַרגעסענע הינדעלעך.

„די הינדעלעך וואָלטן שוין געקאָנט זיין ערגעץ ווייט, אין זיין שטאָב", — האָט זי מיט פרייד אַ טראַכט געטון. און, געבנדיק וויטקאָמבן אַ גלעט איבער דער האַנט האָט זי צוגעגעבן:

— גיט זיי אַ גלעט, וויטקאָמב! זיי זענען אַזוי טייער. אַזוי ווייך! ווי פון סאַמעט!

די לעצטע ווערטער געניאַס האָבן ווי סאַמעט געגלעט וויטקאָמבס אויערן בעת זיין דזשיפּ האָט אים אַוועקגעפירט פון דער, אין וועלכער ער האָט זיך אַזוי האָפנונגסלאָז פאַרליבט.

און די, אין וועלכער ער איז געווען אַזוי פאַרליבט, האָט געזוכט אין אירע געדאַנקען ווי אַזוי אים נישט וויי צו טון. דאַריבער איז געניאַ גע־ווען צופרידן וואָס זייער געשפּרעך איז איבערגעריסן געוואָרן. זי איז געווען זיכער, אַז וויטקאָמב האָט צו איר די בעסטע ליבע־געפילן! מיט אַ מענטשנס געפילן שפּילט מען זיך נישט, אַפילו אויב דו פילסט צו אים נישט דאָס, וואָס ער פילט צו דיר. וויטקאָמב האָט זי ליב! און אפשר איז דאָס בלויז אַ תירוץ? יונהס לערע: „כבדהו וחשדהו" האָט פּלוצים אַרויסגעשווומען און אָנגעהויבן צו קאַלופּען אין אירע געדאַנקען.

קאָן זיין אַז ער האָט אַריינגעקוקט עט אונטן אין קאַרב, אונטער דעם שטרוי? אויב יאָ — וואָס האָט ער דאָרט געזען? אפשר האָט ער אַרויסגענומען פון דאָרט וואָס ער האָט געזען? און אפשר איז דאָרט גאָר נישט געווען און עס דאַכט זיך איר אויס?

מיט די דאָזיקע געדאַנקען איז געניאַ אַריינגעלאָפן אין מזכירות, האַלטנדיק דעם קאַרב אין אירע הענט. דאָרט האָבן געוואַרט אויף איר זייער אומגעדולדיק יונה מיט ערנאַ מילאַני. ווען געניאַ איז אַריינגעלאָפן, האָבן זיי זיך אַ לאָז געטון צום קאַרב מיט די הינדעלעך. איר האָט מען קיין שום אויפמערקזאַמקייט נישט געשענקט — גלייך ווי נישט זי האָט זיי געבראַכט, גלייך ווי זי עקזיסטירט נישט.

נאָר ווען יונה האָט זיך אָנגעהויבן צו פּאַרקען ביי דעם שטרוי, וואָס

איז געלעגן אונטער די הינדעלעך, האָט ערנאַ אויפגעהויבן זיינע אויגן און איינשניידנדיק זיך אין אירע, געזאָגט אָן ווערטער: „גיי, ליבסטע מיינע, צו דיר אין צימער אריין! דו ווייסט דאָך, אַז איך וועל קומען צו דיר שפּעטער, ווען מיר וועלן דאָ ענדיקן אונדזערע נאַרישע געשעפטן!"

האָט זיך געניאַס ליב אויפגעהויבן אין אַ שוואַכן שמייכעלע, וועלכעס האָט צוגעזאָגט מער פון ליבע־דערקלערונגען און שבועות, און זי איז אַרויסגעגאַנגען פון דער מזכירות.

— געניאַ! — האָט איר פּלוצים נאָכגעשריגן יונה — ווי אַזוי איז דורכגעגאַנגען די רייזע? איך מיין צו זאָגן... ביסטו געווען פאַרזיכטיק מיט די הינדעלעך? האָסטו אים נישט געגעבן קיין מעגלעכקייט אריינצוקוקן, זען, וואָס עס טוט זיך אונטער זיי?

— איך ווייס נישט. און אויב יאָ, יונה? — האָט זי מיט שרעק געענטפערט. זי האָט זיך דערמאָנט אין איר אַרויסלויפן פון דבורהס הויז, אָן איר שרעק, אָן איר פאַרדאַכט, וועלכע האָבן געגאַיעט אין איר האַרצן יעדעס מאָל ווען זי האָט אַ קוק געגעבן אויפן קאַרב בעתן פאָרן.

— וואָס מיינסטו דערמיט „אויב יאָ"? אַזאַ גרויסע מויד ווי דו ווייסט נישט דעם אונטערשייד פון „יאָ" ביז „ניין"? — האָט יונה ערנסט געקוקט אויף איר.

די שיין פון דער מזכירות האָט באַלויכטן יונהס פּנים, וואָס האָט מיט זיין ערנסטקייט געשראָקן. זי האָט דערזען אין איר פאַנטאַזיע אַ שרעקלעך בילד: וויטקאָמב האָט געזען וואָס עס איז געווען דאָרטן. איצט דערציילט ער וועגן דעם אין זיין שטאַב! אָבער פאַרוואָס האָט זי יונה נישט געוואָרנט באַצייטנס? און אפשר איז איר גאַנצע שרעק אָן אומזיסטע? אפשר האָט וויטקאָמב גאָרנישט געזען?

מיט דעם געדאַנק איז געניאַ אַוועק צו זיך אין צימער אריין. אָבער דאָרט האָט זי נישט געקאָנט געפינען קיין רו. זי איז אַרויס פון דאָרטן און אויף די שפּיץ פינגער נאָכגעמאָל צו צום סעקרעטאַריאַט. פון דרויסן, פון דער פענצטער, האָט זי געזען ווי יונה האָט צוריקגעלייגט די גיי־געבווירענע הינדעלעך אין קאָרב אריין, פון אַ גרויסער שיסל. זי האָט

געזען ווי ערנאַ האָט געעפנט אַ גרויסן קאָנווערט, אים אָפּגעטרייסלט פון דעם שטרוי און אָנגעהויבן צו קוקן אין די פּאַפּירן, וועלכע ער האָט פון דאָרט אַרויסגעצויגן. זי האָט געזען דעם צופרידענעם אויסדרוק אויף ערנאַס פּנים, בעת ער האָט גענומען צעשפּרייטן אויף דעם טיש די פּאַפּירן, וואָס זי האָט געבראַכט. זי האָט זיך דערפילט שטאָלץ, זי און נישט קיין אַנדערע העלפט טון אַזעלכע וויכטיקע אַרבעטן. אָבער וואָס טוט מען מיט וויטקאָמבן? — האָט געשניטן אין דעם ריינעם נאַאיוון מוח.

דאָס האַרץ האָט אָבער שנעל באַזיגט דעם מוח. דאָס האַרץ האָט געבענקט נאָך איר ליבסטן. דאָס האַרץ האָט נישט געוואָלט אין דער מי־נוט אַריינלאָזן קיין אַנדערע געפילן אַ חוץ ליבע. עס איז געווען פול מיט ליבע צו איר ליבסטן, אויף וועלכן זי האָט געוואַרט אין איר צימער, שרייבנדיק צו אים דערוויל לידער פון ליבע, ליידנשאַפט און אומגעדול־דיקער דערוואַרטונג...

אַכט און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

עס איז שוין געווען גאַנץ שפּעט אין דער נאַכט, ווען ערנאַ האָט געענדיקט זיין באַראַטונג מיט יונהן אין מזכירות. די אַלע צייכענונגען, וועלכע געניאַ האָט היינט צוגעשטעלט צו זיי, זענען געווען פון גרויס וויכטיקייט. גאַנץ פרי וועט זיי ערנאַ אַליין דאַרפן אָפּפירן אין שפּיטאָל אַריין פאַר די קימפּעטאָרינס, דאָרט ווו עס אַרבעטן טאָג און נאַכט „דאָק־טוירים" אין דעם קעלער, הינטער דער וועשעריי, וואַרט מען אויף זיי.

— איך גלויב, אַז דו וואָלסט פריער זיך גוט באַדאַרפט איינטראַכטן צי אַזאַ מענטש ווי דו מעג פאַרלאָזן אַזאַ וויכטיקע אַרבעט און אוועק־גיין אין אַרמיי! — האָט יונה געזעגענענדיק זיך מיט ערנאַן, גאַנץ ערנסט געזאָגט.

יונה פלעג אָפּט זיין אַביסל אייפערזיכטיק אויף דעם „איטאַליע־נער". פון אים האָבן אָנגעקוואָלן אַ סך פרויען דאָ אין לאַנד! ער האָט גע־האַט דערפאַלג. אַלע יונגע מיידלעך וואָלטן זיך לייכט פאַרליבט אין ערנאַן

ווען ער וואָלט זיי געגעבן די מעגלעכקייט... יונה האָט געהאַט אורזאַכן זיך אָנצושטויסן אַז עפּעס קומט פֿאָר צווישן אים און געניאַן, איבערהויפּט ווען זיי בלייבן ביז שפּעט ביינאַכט ביי איר אין צימער אין דער פֿינצ־טער. דאָך האָט ער נישט געקאָנט אָפּלייקענען, אַז ערנאַס אַוועקגיין אין אַרמיי וועט זיין אַ גרויסע פֿאַרלוסט צום ענין געווער! ווער נאָך ווי ערנאַ קאָן אַזוי לייכט צונויפֿקניפּן אַלע עקן לאַנד, אַלע אונטערערדישע קליי־נינקע פֿאַבריקלעך, וווּ עס ווערט געטון גוטע אימיטאַציע־אַרבעט? ווער קאָן אַזוי שנעל ווי ערנאַ זיך באַפֿריינדען מיט ענגלענדער? רעדן מיט זיי אַזוי פֿליסיק זייער שפּראַך, כאַפּן מיט זיי אַ טרונק, אַ קערטל ווען נוי־טיק, אַ שמועס וועגן פֿרויען און דערביי אָנטאַפּן זייער „דופּק", און ווו עס לאָזט זיך — טאַקע אַ קויף טון „סחורה" פֿון אַ שיכורן גענעראַל אָדער קאַפּיטאַן.

— די איינציקע טרייסט מיינע איז, וואָס זייענדיק ביי זיי אין אַרמיי, וועסטו קאָנען טאַקע ביי זיי זיך דערוויסן וועגן זייערע „סודות"! און דערביי טאַקע באַקומען פֿאַר אונדז אַלץ אין וואָס מיר נויטיקן זיך און וואָס מיר וועלן קאָנען נוצן לעתיד לבוא", אין דער צוקונפֿט.

מיט די ווערטער האָט יונה צוגעפֿירט ערנאַן צו דעם קיבוצס „גאַסט־צימער". יונה האָט זיך געמאַכט כלומרשט נישט וויסנדיק, אַז ערנאַ גייט פֿון דאַנען צו געניאַן אין צימער אַריין. עס פֿלעגט אים נישט איינמאָל פֿאַרדריסן, ווען ער פֿלעג זיך פֿאָרשטעלן ווי ערנאַ פֿאַרברענגט מיט געניאַן אין איר פֿינצטערן צימער. אין אַזעלכע שעהען פֿלעג זיך יונה אַריינוואַרפֿן מיט זיין גאַנצן ברען אין זיינע רעכענונגס־ביכער, אין זיין „סידור עבודה" כדי צו פֿאַרגעסן די נאַרישע אומבאַרעכטיקטע איי־פֿערזוכט צום איטאַליענער. ווען דאָס פֿלעג אויך נישט העלפֿן, פֿלעג ער לויפֿן צו זיך אין צימער אַריין און איבעראַשן זיין מרימען, וועלכע פֿלעג זיך קיינמאָל נישט דערוואַרטן אויף אים אַ וואַכעדיקע.

„אַזוי שנעל ביסטו היינט געקומען פֿון סעקרעטאַריאַט?" — פֿלעג זי זיך וווּנדערן פֿון איר שלאָף, — „דו גייסט שוין נישט צוריק אַהין היינט? עס זעט אויס אַז דו האָסט חתונה געהאַט מיטן סעקרעטאַריאַט

און נישט מיט מיר. אפילו אונדזער קינד האסטו קיין צייט נישט צו זען.״ — פלעג טענהן פון שלאף מרים, לאזנדיק זיך ארומנעמען פון זיי־נע נייגעריקע הענט.

— קיינמאל זענט איר, ווייבער, נישט צופרידן! אפילו ווען דער מאן רייסט זיך אפ פון זיין ארבעט און קומט צו אייך נאך אביסל ליבע!
— האט יונה שנעל געריעדט מיט א ציטער אין שטים. — ארבעט, מרים, איז ארבעט! מזכירות איז שקלאפעריי! זאלן שוין אריבערגיין די צוויי יאר. אבער דערווייל... מיינסט אז איך בענק נישט נאך דיר, ווען איך זיץ דארטן שפעט?

ער פלעג מיט אן אויסערגעוויינלעכן ברען ארומנעמען אין אזעלכע מינוטן מרימען. זי פלעג זיך אפט וואונדערן פון וואנען נעמט זיך צו דעם טיכטיקן מזכיר אזא ברען... און זי פלעג מיט האפענונג טראכטן וועגן זייער לעבן אין דער צוקונפט, ווען ער וועט זיין אוים מזכיר! בלויז א חבר פון קיבוץ, גלייך מיט אנדערע חברים, נישט קיין סעקרעטאר! נישט קיין עבד כנעני צום קיבוץ! ער וועט האבן מער צייט און מער כוח זי צו ליבן דאן. זיין פייער וועט זיך נישט אויסלעשן...

יונהן פלעג דער ברען בארואיקן בלויז אויף א ווײַלע. זיינע געדאנקען זענען געגאנגען זייער וועג. אך, ווי גרוים איז געווען דער נייגער צו וויסן פארוואס געניא גייט אינדערפרי צום אמניבוס באגלייטן ערנאן מיט אזא אויפגעהויבענעם קאפ? גלייך ווי עס איז צווישן זיי גארנישט פאר־געקומען אין דער נאכט, אין דער פינצטער פון איר צימער! צי איז דאס אזא כיטרע אנשטעל, אז מען זאל זי אפילו נישט חושד זיין אין גארנישט?

ער פלעג נישט זעלטן ווערן אין כעס אויף איר פאר די כיטרע שטיק. ער פלעג זיך טרייסטן דאן מיט א שמייכעלע אין הארצן, אז אט אט וועט זיך ענדיקן פנינהס קאראנטין אין שפיטאל! וואס וועלן זיי טון דאן? אבער ביז דאן? וואס קומט פאר היינט? איצט? אין דעם מאמענט צווישן דעם איטאליענער און דער קלאסישער שיינהייט, פון וועלכער אלע קוועלן אן? נישט איינמאל פלעג זיך יונה אויפהייבן פון בעט און שטילערהייט, כדי נישט אויפוועקן זיין געשמאק שלאפנדיקע מרים, זיך

ארויסכאַפּן פֿון צימער, כדי פֿאַרבײַציוגיין געניאַס ווײַנונג. נישט זעלטן פֿלעג בײַ אים ברענגען אין קאָפּ אַ מאָדנע נײַגער צו וויסן ווי אַזוי זעט געניאַ אויס אין דער פֿינצטער פֿון איר צימער, ווען זי ליגט אין ערנאַס אָרעמס. אָבער דאַן פֿלעג זיך אויפֿכאַפּן אין אים דער סעקרעטאַר פֿון קי־בוץ. מיט פֿאַראַכטונג פֿלעג דער מזכיר אויסזידלען דעם נײַגעריקן קלײנ־לעכן מענטשעלע, וועלכן מען רופֿט יונה. וועלכער וויל וויסן ווי אַזוי אַ פֿרעמד מיידל זעט אויס ווען זי איז בײַ אַ פֿרעמדן אין די אָרעמס! וואָס גייט עס דיר אָן, סעקרעטאַר? זי טראָגט אַריין די צאָל אַרבעט וועלכע דער קיבוץ דאַרף האָבן? דאָס איבעריקע — צום טיוול! צום טיוול דער צימער! און יונה פֿלעג זיך פֿאַרדרייען אָן אַ זײַט, לאָזנדיק די, וועלכע ווילן זינדיקן, צו זייערע זינד...

אָבער דעם אָוונט, ווען ערנאַ האָט אים אָנפֿאַרטרויט זײַן סוד, אַז ער גייט אײַנגיכן אַוועק אין דער ענגלישער אַרמיי, האָט יונה נישט אױ־בערגעלעבט קיין גרויסן ווייטאָג ווען ער איז פֿאַרבײַגעגאַנגען דעם פֿינצ־טערן צימער. קאָן זײַן ווײַל ער האָט געפֿילט אַז לאַנג וועלן נישט אָנ־גיין די נעכט. קאָן זײַן ווײַל ער האָט געמיינט אַז דאָס איז די לעצטע אָדער איינע פֿון די לעצטע נעכט זייערע...

ערנאַ אַליין האָט געמיינט, אַז דאָס איז די לעצטע נאַכט, וואָס ער איז צוזאַמען מיט געניאַן. ער האָט אַנדערש נישט געטראַכט. ווען ער איז אַרײַנגעקומען אין איר צימער, האָט ער זיך אַנידערגעזעצט נעבן איר בעטל. ער האָט געקושט אירע צוגעמאַכטע אויגן מיט דער צאַרט־קייט פֿון דעם לעצטן קוש. די צאַרטקייט האָט אויפֿגעוועקט געניאַן פֿון איר יונגן שלאָף מיט אַ מאָדנע זעץ אין האַרצן:

— וואָס האָט פּאַסירט, ליבסטער? — האָט זי אַ פֿליסטער געטון צוציענדיק זײַן קאָפּ צו זיך, דערפֿילנדיק אַ געפּערלעכן אומעט אין האַרץ.

— גאָרנישט, געניק. איך בין דיר געקומען זאָגן „לילה טוב!" גוטע נאַכט!

ווײַטער האָט זי אים נישט געלאָזט זאָגן. אירע ליפּן האָבן פֿאַר־זיגלט זײַן מויל גלײַך ווי זי האָט געפֿילט, אַז דאָס, וואָס ער וויל נאָך

זאָגן איז פול מיט אומעט. זי האָט זיך אויפגעזעצט. ווי אַ ווייסע שלאַנג האָט זי זיך אַרומגעוויקלט אַרום אים ברענענדיק אים מיט דעם ווייסן פליוש פון אירע הענט און אירע שלאַנקע פיס. ער האָט כמעט פאַרגעסן, וואָס ער האָט איר געוואָלט זאָגן.

— געניק! געניק! דו מאַכסט מיך משוגע... איך ווער צעטומלט ווען איך בין מיט דיר. איך פאַרגעס, וואָס איך דאַרף דיר זאָגן. — האָט ער געפליסטערט.

— דו דאַרפסט מיר גאָרנישט זאָגן... איך ווייס אַליין... אַלעס... איך ווייס אַז דו האָסט מיך ליב.

— נישט דאָס געניק. געניק, געדענקסט אַז איך האָב דיר געזאָגט, אַז איך גיי אַוועק אין אַרמיי?

— און דו געדענקסט אַז איך האָב דיר געזאָגט, אַז איך וועל דיך נישט לאָזן גיין, ליבסטער?

— אָבער געניק, איך מוז גיין. פּאַסט דען פאַר מיר צו שיקן אַנדערע און אַליין דאָ בלייבן? וואָס וועל איך זאָגן דער וועלט, ווען זי וועט מיך פרעגן פאַרוואָס איך אַליין זיץ נאָך דאָ?

— זאָג דער וועלט, אַז דו האָסט ליב געניקן, — האָט זי געערדט מיט אַ קאַפּריזנער שטים — אַז דו קאָנסט זיך נישט צעשיידן מיט איר...
דו טאָרסט נישט... זי וועט עס נישט אויסהאַלטן, ווען דו וועסט...

— אָבער איך בין שוין... איך בין שוין פאַרפליכטעט, געניק! שוין פון לאַנג! נאָך ווען איך האָב דיר געזאָגט צום ערשטן מאָל! ווען איך האָב זיך דערשראָקן פאַר מיין ליבע צו דיר! דענסטמאָל בין איך שוין געווען פאַרשריבן אין צעטל. איך האָב נאָר געוואַרט אויף אַן ענטפער. איך האָב געוואָלט, אַז מען זאָל אָנערקענען מיין מיליטערישע בילדונג, וועלכע איך האָב מיטגעבראַכט פון איטאַליע. מען זאָל מיר געבן אַ הויכן פּאָסטן אין מיליטער. אין אמתן, ליבסטע מיינע, האָב איך זיך נישט געוואָלט צע־ שיידן מיט דיר. כ'האָב מורא געהאַט פאַר דער ליבע... עס איז געווען אַ תירוץ אַוועקצורייסן זיך פון דיר! אָבער איצט, איז אָנגעקומען דער רוף און איך מוז גיין. איך מוז, געניק מיינע! איך מוז...

די לעצטע ווערטער האָט ערנאַ אַרויסגערעדט מיט אַזוי פיל טרויער, אַז גנעניאַ האָט דערפילט די אמתדיקע אומפאַרמיידלעכקייט פון דער זאַך.

— דו מוזט? — האָט זי געשטאַמלט — אָבער איך וויל נישט! איך קאָן נישט אָן דיר! איך...

עס האָבן זיך געפלאָכטן אין קאָנוואָלסיעס און אין קרענקלעכן ענטוזיאַזם הענט און אָרעמס. עס האָבן זיך געפלאָנטערט ווערטער און שטיקלעך ווערטער פון ליבע, נשמה־אויסגעשרייען און אָטעמס, נישט דערענדיקטע שטאַנגען פון ליפּן מיט ליפּן פאַרזיגלטע, האַלבע געדאַנקען און איבערגעהאַקטע געפילן... אַזוי זענען אַוועק די פּאָר איבערגעבליבענע פון דער קורצער נאַכט שעהען. און אָט איז שוין באַגינען! אָט דאַרף מען זיך שוין צעשיידן. עס וואַרטן אין בית התינוקות די פּיצעלעך קינדערלעך, און מען דאַרף לויפן צו דער אַרבעט. און אָט שטייט שוין נעבן עסצימער פון גבעת חיים אָמניבוס, וועלכער וועט אַוועקפירן דעם, אָן וועלכן דאָס לעבן האָט גאָר קיין זינען נישט. און אָט שטייען צוויי שוואַרצע טיפע אויגן פון דרויסן און זוכן די אויגן, וועלכע זענען אינעווייניק, אין אָמניבוס. אָט דערפילט אַ האַרץ זיין גייסטיקן זיווג, וועלכן דער גאָט פון ליבע אַליין האָט פאַר אים אויסדערוויילט. און עס בייגן זיך אַרויס פון דעם אָמניבוס אַ קאָפּ מיט אויגן, וועלכע קריצן זיך איין אין די, וואָס שטייען אין דרויסן. און אַזוי איינקריצנדיק זיך דערמאָנען זיי אַלעס, וואָס איז פאָרגעקומען אין דעם צימער — אין דער נאַכט און אין אַלע נעכט און אָוונטן. און עס ציען זיך פון אויגן צו אויגן און פון נשמה צו נשמה אָנגעבאַרע סטרונעס, וועלכע שפּילן אויס דעם אומהערבאַרן געזאַנג פון ווייטיק און בענקשאַפט. אָן אומהערבאַר פאַר דער גאַנצער וועלט ליד, וואָס ס'הערן בלויז די צוויי נשמות.

עס רירט זיך דער אָמניבוס. עס ווערן אַוועקגעשלעפּט די אויגן און די סטרונעס... אָבער דאָס געזאַנג פון ווייטיק און פון בענקשאַפט בלייבט אין האַרצן טיף טיף. עס שטייט אַ מיידל און קוקט נאָך דעם וואָלקן פון שטויב, וואָס דער אָמניבוס האָט אויפגערודערט מיט זיינע רעדער.

און ביים פענצטער פון מזכירות שטייט יונה דער מזכיר, וועמענס

רויטלעך־בלויע אויגן עס איסקאַפּעט קיין זאַך נישט. ער זעט גוט, אַז אַלע באַגלייטער פון דעם אָמניבוס האָבן זיך שוין אומגעקערט צו זייער אַרבעטן, נאָר געניאַ שטייט איינע אַליין ווי אַ פאַרגליווערטע און קוקט אויף דעם וועג, וווּהין עס איז אַנטרונען דער אָמניבוס. וווּהין קוקט זי? גלייך ווי אין דער ווייטער צוקונפט אַריין, וווּ עס איז נישטאָ קיין צייט, נישט קיין סוף.

יונה גייט צו צו איר פון אונטן און גיט איר אַ לייכטן קלאַפּ אין שולטער אַריין.

— דענקסטו, אַז דער לייטענאַנט וועט היינט קומען, געניאַ? — פרעגט ער אַביסל שטיפעריש.

אין אמתן פירט ער אַ קאַמף צווישן צוויי געפילן. ער האָט גרויס רחמנות אויף דעם יונגן מיידל וועלכע האָט זיך אַזוי פאַרליבט אין ערגאָן. דער איטאַליענער האָט איר שוין מן הסתם געזאָגט, אַז ער גייט אין דער אַרמיי. דערפאַר שטייט זי אַזוי! יונהס צווייטער געפיל איז קנאה צו דעם גליקלעכן איטאַליענער, וועלכער האָט אַזוי געקאָנט איינליבן אין זיך אַזאַ שיינהייט...

— איך וואַרט אויף דיין ענטפער, געניאַ! — זאָגט ער און גיט איר אַ פּאָר מיט זיין בויגן פּאַפּיר איבער דער נאָז.

— איך גיי אין אַרמיי! — גיט געניאַ אַ שים אַרויס, קוקנדיק ערגעץ אין דער ווייטקייט אַריין.

— דו גייסט? וואָס הייסט דו גייסט? פרעג צי איך, צי דער קיבוץ וועט דיך לאָזן גיין?

— איך פרעג נישט, יונה. ווייל איך בין נאָך נישט קיין פולבאַרעכטיקטער חבר פון דעם קיבוץ. — ענטפערט שטאָלץ מיט אַן אויפגעהויבענעם קאָפּ געניאַ און גייט צום בית התינוקות.

יונה גייט אַריין אין מזכירות ווי אַן אָפּגעשמיסענער. ער גראָבט אין דעם רויטן קאָפּ האָר אין די הענט און רעדט צו זיך אַליין מיט אַנטוישונג:

„אַזאַ משוגעת האָט זיי אַלעמען באַפאַלן! מלחמה און אַרמיי! און

וואָס וועט טון דער קיבוץ ווען אַלע וועלן אַוועק אין אַרמיי? ווער וועט טון די אַרבעט פון קיבוץ? אפשר זאָל איך ווערן אַ „מטפלת" צו די קליינינקע קינדערלעך? צי גאָר אַ נאַם?

ניין און צוואַנציקסטער קאַפּיטל

קיינער האָט זיך נישט געקימערט פאַר דעם מזכיר פון קיבוץ.

בחורים, מיידלעך, יונגע און עלטערע האָבן זיך וואָלונטירט אין דער ענגלישער אַרמיי אריין פון אַלע עקן לאַנד... איבערן גאַנצן לאַנד האָט מען מכבד געווען מיט באַנקעטן די אַוועקגייענדיקע, כאָטש די סעקרעטאַרן פון די קיבוצים האָבן זיך געריסן די האָר פון די קעפּ אין זייערע גרויסע צרות פון מאַנגל אין אַרבעטער־הענט.

צוליב דעם מאַנגל אין אַרבעטער־הענט האָבן די, וועלכע זענען געבליבן אין קיבוץ געמוזט נעמען אויף זיך פיל מער אַרבעט, נישט זעלטן פאַרטאָפּלטע אַרבעט. די, וועלכע מען האָט מכבד געווען מיט באַנקעטן, האָבן טאַקע באַדויערט, אָבער געטון זייערס. זיי זענען געגאַנגען אין אַרמיי אַריין.

טייל זענען געגאַנגען כדי עס זאָל פאַררעכנט ווערן אויף דעם חשבון פון דעם פּיצעלע ישובֿל, אַז ער האָט אַרויסגעגעבן פון זיך דרייסיק טויזנט וואָלונטירן. טייל זענען געגאַנגען זיך אויסלערנען פאַרשידענע מלחמה־פאַכן כדי זיי צו געבן אַלס געשאַנק זייער לאַנד, ווען עס וועט קומען די צייט! עס זענען געווען אויך אַזעלכע, וואָס זענען געגאַנגען ווייל זיי האָבן געמיינט, אַז זיי האָבן קיין אַנדער אויסוועג נישט.

צווישן די לעצטע איז אויך געווען געניא. זי מוז זיך ראַטעווען פון דער גרויסער בענקשאַפט נאָך איר ליבסטן — אין דער אַרמיי! זי קאָן אָן אים נישט בלייבן! אַ חוץ דעם האָט זי געהאַט נאַאיווע קינדערשע האָפענונגען, אַז אין דער אַרמיי וועט זי דאָך קאָנען זיין מיט אים צוזאַמען אַ שטיקל צייט.

ווי נאָר זי האָט באַשלאָסן, אַז זי גייט אַוועק אין אַרמיי, האָט זי

אויפגעהערט צו פילן דעם שארפן ווייטיק, וועלכן זי האָט פריער נישט געקאָנט באהאלטן פון פרעמדע אויגן. זי האָט נאָך דעם זעלבן טאָג אָנגעהויבן צו לאַכן אויף אַ קול און צו שפּאַסן וועגן זיך. די וועלכע גייען אין אַרמיי אַריין, זוכן אוואַנטורעס, זיי ווילן ווערן לייטענאַנטן און געזעלן! — האָט זי געלאַכט. זי איז איינע פון די צוקונפטיקע גענעראַלן! כאָטש זי האָט געשפּאַסט מיט די חברים פון קיבוץ, איז זי אָבער געווען גאַנץ ערנסט אין יענעם טאָג מיטן לייטענאַנט וויטקאָמב.

אויך ער איז געווען בלאַס און ערנסט יענעם טאָג, ווען ער איז געקומען רעדן גאַנץ ערנסט וועגן זיין ליבע צו געניאַן. געניאַ האָט אים פאַרשפּאַרט די מאַטערניש.

— לייטענאַנט וויטקאָמב! — האָט זי אים פּשוט און ערנסט געזאָגט — איר געדענקט, איך האָב אייך געזאָגט, אַז איר טאָרט מיך נישט ליבן... וואָס וועט איר האָבן פון דער ליבע? איך גיי אַוועק אין אַרמיי.

— אין אַרמיי! אין וואָסער אַרמיי?

— אין דער אַרמיי, וווהין יידן וואָלונטירן זיך איצט, וויטקאָמב! בין איך דען נישט קיין...

— נישט איר, געניאַ! איר טאָרט זיך נישט וואָלונטירן! געניאַ! טייערע! איך בעט אייך! איר טאָרט נישט... איך קאָן אייך נאָך היינט צו טאָג ניט זאָגן פאַרוואָס, אָבער איר טאָרט ניט... איך בעט אייך! איך ווייס, וואָס די בריטישע אַרמיי איז. עס איז אַרויסגעוואָרפן, געניאַ! אומזיסט, געניאַ!

אויך וויטקאָמבס ווערטער זענען געווען אַרויסגעוואָרפן, אומזיסט..

געניאַן האָט מען געמאַכט אַ באַנקעט, פּונקט ווי מען האָט געמאַכט אַנדערע, וועלכע האָבן פאַרלאָזט גבעת חיים. מען האָט געטרונקען טיי און געגעסן מאַראַנצן. גומת, וועגן געניאַן האָט מען מער גערעדט ביים באַנקעט ווי וועגן מאַטילדאַן און אַנדערע. וועגן איר האָט גערעדט נישט נאָר יונה דער מזכיר, נאָר אויך שלמה דער טראַקטאָריסט און פנינה, וועלכע איז שוין אַרויסגעקומען פון דעם קאַראַנטין. יעדער איינער האָט גע-

פונען פאַר גנעניאן אַ לויב־געזאַנג. יעדן האָט זי שוין אויסגעפעלט אין קיבוץ.

און פונקט ווי אין גבעת חיים האָט מען געדעדט וועגן חברים, וועלכע האָבן פאַרנומען אַ געוויסן פּלאַץ אין קיבוץ, אַזוי האָט מען גערעדט אין גבעת ברענער וועגן ערנאַן. אין אַנדערע קיבוצים האָט מען גערעדט וועגן אַנדערע וויכטיקע חברים, וואָס גייען אין אַרמיי אַריין צוליבן לאַנד, צוליב דער צוקונפט פון דעם לאַנד.

נישט נאָר אין די קיבוצים האָט מען געמאַכט געזעגענונגס־אָוונטן. אין שטעט און אין קאָלאָניעס איז געווען דאָס זעלבע. אַפילו אין די מושבים האָט זיך שוין געפילט די אָפּוועזנהייט פון די מושבניקעס. נישט נאָר אין דעם מושב, נאָר אַפילו ביי אים אין הויז און אין זיין ווירטשאַפט. אויך דאָרט האָבן זיך געפונען גענוג פּאַטריאָטן וועלכע האָבן מקריב געווען די ווירטשאַפט און געגאַנגען אין אַרמיי.

כפר וויטקין האָט אויך געמאַכט אַן אָפּשייד־אָוונט. אָבער נישט פאַר אַ מאַן, נאָר פאַר אַ פרוי — פאַר מאַניאַן, וועלכע האָט זיך פּלוצים אין איין שיינעם טאָג פרייוויליק פאַרשריבן אין אַרמיי נישט פרעגנדיק פריער קיין עצה נישט ביים מאַן, נישט ביים זון, נישט ביים דאָרפס־ראַט

ביזן באַנקעט ווי נאָכן באַנקעט האָט מען גענוג גערעדט אין די הייזער פון כפר וויטקין און כפר חירות. מען האָט גערעדט און דערביי זיך געעגבערט דעם קאָפּ, געוואָלט טרעפן פאַרוואָס מאַניאַ גייט אין אַרמיי.

— מאַניאַ וויל ווערן אַ גענעראַלשע! — האָבן געשפּאַסט פרויען, וועלכע זענען איר מקנא געווען.

מאַניאַ איז ביז איצט געווען די איינציקע אַקטיווע פרוי אין דער הגנה פון דעם גאַנצן דאָרף. מאַניאַ האָט שטענדיק געהאַט אַ שמייכעלע אויף אירע ליפּן פאַר אַלע מענער, אָבער די בעסטע ווירטשאַפט אין מושב, די פעטסטע מילך, די גרעסטע הינדיקעס און די שענסטע גרינסן און בלומען זענען געווען ביי מאַניאַן.

— מאַניאַ וועט ווייט אַוועק אין אַרמיי! — האָבן גערעדט ערנסט

מענער, וועלכע זענען מקנא געווען אירע פעאיקייטן אין צונויפשטעלן אַ רעדע, אויסצודריקן אירע געדאַנקען, אין איר חיתוך הדיבור.

— אָבער וואָס הייסט אַ מאַמע קאָזט איבער אַ זון, און אַ ווייב — אַ מאַן אין דעם עקטער? — האָבן דאָך געגראָבן אין דער שטיל פרויען איינע ביי דער אַנדערער, מיינענדיק אַז די צווייטע ווייסט דעם סוד.

נישט ווייניקע פלעגן צוטרעטן צו דבורהן דער אַמעריקאַנערן, צו וועמען אין הויז מ'האָט געזען אַ פּאָר מאָל אַריינקומען מאַניאַן. עס זע־נען געווען אַזעלכע, וואָס האָבן גערעדט, אַז מען האָט מאַניאַן באַגעגנט שפּעט אין דער נאַכט אויף די זאַמדן אַרום ים... און נישט מיטן מאַן, נאָר מיט שמשונען דעם נהג. טייל האָבן געזאָגט אַז זיי האָבן געהערט פון אַנדערע, פון כפר חירות, אַז שמשון גייט נישט זעלטן אַרויס פון דבורהס הויז, ווהין עס קומט אויך מאַניאַ. אויך מאַניאַ קומט איצט גאַנץ אָפט צו דבורהן. דאַרף דאָך דבורה וויסן!..

אָבער דבורה האָט גאָרנישט געוווּסט. פאַר איר איז דאָס אויך גע־ווען אַן איבעראַשונג. זי האָט געוווּסט, אַז עס איז אַ גרויסע ליבע צווישן שמשונען און מאַניאַן. זי האָט אַליין געגעבן שמשונען אַן אָנצוהערעניש, אַז ער קאָן זיך באַגעגענען מיט מאַניאַן בייטאָג, ביי איר אין הייזקעלע, ווען ער האָט אַ פּאָר מינוט צייט צווישן איין אָפּפאָר און דעם צווייטן. זי, דבורה אַליין, פלעגט דאַן פאַרלאָזן די היים און זיין ביי ישראַלן אין פּרדס. אָבער וועגן דעם האָט דבורה אירע נייגעריקע שכנות גאָרנישט געזאָגט. שמשונס סוד איז דאָך פאַר איר ווי אַ שבועה. און אויב שמשונס סוד איז ביי איר טיף באַהאַלטן איז אויך מאַניאַס סוד פאַר איר הייליק.

דבורה האָט געוווּסט דעם סוד, אַז זיי טרעפן זיך ביי איר אין הייזקע יעדן בייטאָג, אָבער דעם סוד פון מאַניאַס פּלוצימדיקער וואָלונטירונג אין אַרמיי האָט זי נישט געוווּסט. זי אַליין האָט זיך נישט ווייניק גע־ענבערט דעם קאָפּ אויף דער רעטעניש, ביז וואַנען זי האָט געפּאַקט שמשונען אויף אַ גלאָז טיי, אין אַ פאַרנאַכט איידער ישראל קומט אַהיים פון דעם פּרדס.

— דבורה! איך וועל דאָס נישט אויסהאַלטן! — האָט שמשון איר

געענטפערט אויף איר פראגע רייסנדיק זיך די האר פון זיין קאפ. — ווען איך וואלט כאטש אויך געקאנט אוועקגיין אין ארמיי! א סוף! אן עק! הלוואי דערהרגעט מען מיך דארט ערגעץ! אבער ניין! דער דארפס־ראט וויל נישט ארויסלאזן שמשונען אין ארמיי! ווילסט גיין אין ארמיי, שמשון, זאגט דער דארפס־ראט, נעם מיט דיין אינוואליד! וווהין וועל איך זי נעמען, דבורה? וווהין? אין ארמיי? איך וויל זי ארייננעבן אין א שפיטאל, זאגט מען — זי איז נישט גענוג קראנק פאר א שפיטאל! די שפיטעלער זענען צו איבערגעפולט, מען האט נאך נישט אויסגעבויט קיין נייע אין צייט פון מלחמה! וויל איך זי ארייננעבן אין א הויז פון אינוואלידן, דארף מען א צעטל פון דעם דארפס־ראט אז ער גאראנטירט, אז איך וועל צאלן אין צייט. און דער דארפס־ראט וויל אזא צעטל נישט געבן. פון וואנען וועסטו, שמשון, צאלן אויב דו וועסט אוועק אין ארמיי? — זאגן זיי. וועט דאך דער דארפס־ראט דארפן באצאלן פאר דיר! אט אזוי גייט עס, דבורה! מיר האבן זיך נישט וווהין אהינצוטון דא, אין מושב. מענטשן האבן אונדז שוין באגעגנט ביינאכט. בייטאג ארבעט מען דאך! מיר גייען אויס איינער נאך דעם צווייטן, דבורה! און ביי איר אין דער היים האט זי גענוג אויסצושטיין פון גרשומען...

יא! מאניא האט געהאט גענוג אויסצושטיין פון איר מאן. ער איז געווארן אייפערזיכטיקער פון טאג צו טאג, כאטש ער האט נישט געוווסט צו וועמען און פארוואס ער דארף זיין אייפערזיכטיק. ער איז געווען אייפערזיכטיק צום דארפס־ראט, צו די ווייבער, וועלכע האבן געלויבט מאניאן, צו דער „צרכניה", וועלכע פלעגט שטענדיק מיט גרויס אינטע־רעס אננעמען אלע אירע עצות ווי אזוי פארגרעסערן, פארבעסערן און באשענערן דעם קאאפעראטיוו.

אבער די גרעסטע פיינען פלעגט ער אנטון מאניאן אין די נעכט. דאן, אין דער שטיל, פלעגט ער זיך וועלן צערעכענען מיט איר פאר אלע זיינע ספיקות און פארדאכטן, וועלכע ער פלעגט איבערקייען בייטאג אין דער איינזאמקייט פון זיין פעלד־ארבעט.

— דו האָסט מיך! — פלעג ער שטיל טענהן ווען זי פלעג זיך מאַכן שלאָפנדיק

— איך וואָלט דיך נישט געהאַסט, ווען דו לאָזט מיך צו רו! אַנ־דערע מענער אין דעם עלטער האָבן מיטלייד מיט זייערע פרויען. מיר זענען דאָך אויסגעהאָרעוועט פון אַ טאָג אַרבעט!

— דו ביסט נישט אויסגעהאָרעוועט! דו ביסט קיינמאָל נישט מיד! דו ביסט געזונט אַן אייזן! נאָר פאַר מיר ביסטו כלומרשט אויסגעהאָ־רעוועט! פאַר דער גאַנצער וועלט ביסטו פריש און מונטער. פאַר יעדן איינעם וואָלסטו געשמייכלט! נאָר פאַר מיר האָסטו איין רוגז...

מיט אַזעלכע טענות פלעג ער פאַרשווענדן די בעסטע שעהען פון מאַניאַס שלאָף. ווען די טענות פלעגן נישט העלפן, פלעג ער נוצן זיין פיזישע אויבערמאַכט.

אַזוי פלעגן פאַרביטערט ווערן די נעכט. אין די נעכט פלעגן געבוירן ווערן ביי מאַניאַן אין האַרצן אַזעלכע געפילן אַז זי פלעג נישט וועלן זען איר מאַן, נישט ביים עסן, נישט ביים אויסטיילן, נישט ביי איר אַרבעט. די בעסטע שעהען פון איר טאָג זענען געווען ווען גרשום פלעג זיין ביי דער אַרבעט. דאַן פלעג זי קאָנען רואיק טרוימען וועגן אירע באַגעגענישן מיט איר אַמאָליקן חתן, מיט איר מוסיאַן, וועלכער איז אויפ־געשטאַנען תחית המתים אין דער פאַרקערפערונג פון שמשונען... זי פלעג לויפן בייטאָג נאָך מיטאָג זיך זען מיט שמשונען ביי דבורהן אין הויז ווי אַ יונג מיידעלע לויפט זען איר געליבטן. אבי אַ קוק טון אויף אים! די פינף מינוט, אָדער די צען, ווען זיי פלעגן כאַפּן אַ טרונק טיי פון דבורהס טשייניק, זענען געווען די זיסטע אין איר לעבן. זיי האָבן געגעבן כוח איבערצוטראָגן ביז אָוונט, ביז וואַנען זיי וועלן זיך באַגעגענען ביים דאָרפס־ראַט אָדער אין הגנה.

אָבער דאָרט האָט מען באַדאַרפט האַלטן שטאַט! נישט צולאָזן אַז פרעמדע אויגן זאָלן איבערכאַפּן דאָס, וואָס די אויגן ווילן אַרויסרעדן! דאָס דאַרף מען אָפּשטופּן אויף שפּעטער, ווען עס וועט זיך ענדיקן די אַסיפה! דאַן וועלן זיי צוערשט מאַכן דעם אָנשטעל אַז זיי גייען אויפן

וועג צו גרשומס הויז, דערנאָך וועלן זיי פֿאַרקירעווען צו די זאַמדן, צום ברעג ים. נאָר דאָרט, ווייט פֿון דעם גאַנצן דאָרף האָבן זיי געקאָנט רעדן!

אָבער מער פֿון רעדן האָבן זיי ליב געהאַט צו שווייגן. צוליב וואָס רעדן ווען עס איז אַזוי קלאָר אַלעס? איז דען פֿאַר מאַניאַן נישט קלאָר, אַז ווען שמשון קאָן, וואָלט ער געשיקט פֿרומען אין אַן אינוואַלידן־הויז און וואָלט פֿון דאָרט אַרויסבאַקומען אַ גט פֿון איר.

— אָבער פֿרומע איז נישט פֿון די, וועלכע לאָזן זיך פֿאַרשיקן אין אַן אינוואַלידן־הויז! — זאָגט מאַניאַ. — זי וועט דיך קיינמאָל נישט באַפֿרייען. קיינמאָל נישט! קאָנסטו דען מיט גוואַלד זי פֿאַרשיקן אַהין? זי וועט מאַכן אַזעלכע גוואַלדן, אַז די גאַנצע גאַס וועט זיך צונויפֿלויפֿן, זי וועט אָנווייזן אויף דיר, אַז דו ביסט איר מערדער... דו, טייערער!

ווען מאַניאַ רעדט אַזוי, בייגט שמשון אָן דעם קאָפּ צו איר ברוסט און קניעס. ער וויל דאָן וויינען... ווייל ער ווייסט אַז מאַניאַ האָט אַ געזונטן קאָפּ אויף אירע פּלייצעס. אַז זי פֿאַרשטייט אַלעס! זי זעט אַלעס אַזוי קלאָר, גלייך ווי די זאַכן האָבן שוין פּאַסירט אַמאָל מיט איר. ער ווייסט, אַז פֿרומע איז נישט פֿון די, וועלכע וועלן זיך לאָזן אַריינגעבן אין אַן אַנשטאַלט. ער ווייסט אויך, אַז זי מאַכט אומישנע דעם אָנשטעל אַז זי וויל זיך איבערשניידן דעם האַלדז, כּדי די שכנות אירע זאָלן דערציילן וועגן דעם אין דאָרפֿס־ראַט. כּדי מען זאָל דאָרט וויסן... זאָל מען דאָרט פֿאַרשטיין אַז פֿון נחת וויל מען זיך נישט נעמען דאָס לעבן. אַז שמשון איז נישט דער צדיק, וועלכן ער „שפּילט” דאָרט, אין דאָרפֿס־ראַט.

ווייסן זיי ביידע, אי שמשון, אי מאַניאַ, אַז איבעריק זענען אַלע זייערע פּלענער. אַז פֿון זיי וועט קיינמאָל גאָרנישט אַרויס. איז צוליב וואָס מאַכן פּלענער? זיי זענען ווי צווייַ הירשעלעך, פֿאַריאָגטע אין אַ ווינקעלע פֿון יאַגד־הינט. נאָר אין דעם ווינקעלע, כּל זמן די הינט האָבן זיי נאָך נישט געכאַפּט, קאָנען זיי נאָך זשיפּען מיט דער נשמה... אָבער קיין צוקונפֿט האָבן זיי נישט...

— טאָ לאָמיר בעסער שווייגן! — פּליסטערט מאַניאַ אַרומנעמענדיק שמשונס קאָפּ.

אַזוי זיצן זיי אויף דעם ראַנד פון זאַמד־גריבל. זיי שווייגן פון ליי־בע, פון לײדנשאַפט, וועלכע געפינט נישט איר תיקון, פון אומבאַהאָלפנ־קייט, וועלכע דאָס לעבן צווינגט אַרויף אויף זיי ביידע.

נישט איינמאָל ווייזט זיך אוים שמשונען אַז ער וועט בייקומען די אומבאַהאָלפנקייט. ער וועט זיין ווי יעדער אַנדער מאַן, וואָס וויל און מוז זיך גטן מיט זיין ווייב, ער וועט זי צווינגען.

— עס איז דאָ אַ שטראָף, אַן אָפּצאָל, פאַר יעדער זאַך! אַפילו זאָלסט נישט מורא האָבן פאַר דעם עונש, וועט דיר דיין לעבן, דיין שכר נישט באַקומען! דו ביסט נישט פון די מענטשן! דו קאָנסט נישט טון וואָס אַנדערע מענטשן טוען... ווען דו וואָלסט געקאָנט, וואָלסטו שוין לאַנג געווען אַ פרייער מענטש!...

ווען שמשון הערט די רייד פון מאַניאָס מויל, נעמט ער זי אַרום שטייפער און וויינט פון האָפנונגסלאָזיקייט. אַזוי גייען אַוועק די בעסטע געגנבעטע מינוטן אויף די ראַנדן פון די זאַמד־גריבלעך...

נישט איינמאָל, ווען זיי זיצן אין דער וואַרימסטער אומאַרמונג, זעען זיי ווי עס ווינקט צו זיי אַ ליכטל פון אַן ענגלישן ברעג־היטער. עס דוכט זיך זיי, אַז דאָס ליכטל איז אַן אָנזאָג, אַז עס וועלן דאָך, בדרך נס, קומען אויך פאַר זיי בעסערע צייטן. אָבער ווי אַזוי?

„ווי אַזוי?" — פרעגן ליפּן צוגעדריקטע צו ליפּן. „ווי אַזוי? וואָסאַרא נס קאָן געשען? גלויבסטו אין אַ נס? אין אַ ליכט?"

איינמאָל האָט צו זיי געווונקען גאָר אַן אַנדער ליכטל. אַ ליכטל פון וווייטנס, פון סאַמע מיטן ים. נישט פון ברעג ים. נישט פון אַ ברעג־היטער. דאָס ליכטל האָט אַ ווונק געטון, אַ צווייטן ווונק, אַ דריטן ווונק, און אוים.

— מען ווינקט צו אונדז, שמשון! — האָט מאַניאַ געזאָגט צודריקנ־דיק זיך צו אים.

— ווער ווינקט? אפשר ווייזט זיך דיר אוים? — האָט ער געזאָגט. ער האָט נישט געוואָלט אָפּרייסן זיין גוף פון איר וואַרעמער ווייכקייט.

— עס דאכט זיך מיר נישט, שמשון! איצט איז קלאר! זיי האבן דעם צווייטן מאל געגעבן די סיגנאלן... מעפילים, שמשון!

עס רייסן זיך אפ ארעמס פון ארעמס. זיי לויפן ווי איין שאטן צום דארפס־ראט.

— זאלן זיי אונדז זען צוזאמען, אבי מיר זאלן זיי ראטעווען! — רופט אוים מאניא.

זיי לויפן שוין באזונדער, שנעלער. זיי וועקן שוין די וועכטער פון דער „הגנה". עס ווערט א טרעוואגע. מען כאפט ארוים א שיפל פון ערגעץ, מען שלעפט עס. מען לויפט צום ברעג. דאס שיפל לאזט זיך ארוים אין ים אריין. מען בלייבט שטיין אומגעדולדיק און מיט א ציטער אין הארצן אויפן ברעג. וועט מען זיי אריינברענגען איידער דער ענג־לענדער כאפט זיך אויף פון שלאף?

אבער דער ענגלענדער שלאפט נישט דאס מאל. ער מאכט זיך בלויז שלאפנדיק, תמעוואטע מאכט ער זיך. ער ווארט בלויז ביז וואנען דאס שיפל וועט שוין זיין אין סאמע מיטן ים — דאן גיט ער מיטאמאל א צעשפרייט זיינע פליגלען, זיינע פאכערס, פראזשעקטארן איבערן גאנצן ים. און מען זעט אן קלאר. ווי אויף דער האנט, דאס שיפל און די שיף, וועלכע שטייט אין מיטן ים און ווארט נעבעך אויף א נס...

פארפאלן! עס צעלייגן זיך איצט פאכערס נאך פאכערס פון פראַ־זשעקטארן־ליכט־שטראמען. דער גאנצער ים איז באלויכטן. קיינער קאן נישט אויסמיידן גרוים־בריטאניע! — זאגן די פאכערס און ווערטער. עס הערן זיך סירענעס איבערן גאנצן ים, עס דוכט זיך אז זיי שרייען מיט א קוויטשיקער שטים: „כאפט זיי, די יידעלעך! זיי קומען אריין אין אונ־דזער פאלעסטיין! זיי מיינען, אז מיר גיבן זיי שוין אוועק דאס לאנד! כאפט זיי, די יידעלעך! כאפט זיי!"

מען כאפט זיי. מען כאפט די מעפילים. מען כאפט אריין די גאנצע שיף. מען ברענגט זי אין לאגער פון חירות פון דער ים־זייט. קיינער קאן נישט ארוים און נישט אריין צו זיי.

ווי אפגעשמיסענע קערן זיך אום צו זייערע היימען די כפר וויטקין

לייט, טאַטעס און זין... נישט באַוויזן היינט אויסצוקויפן די „שבוויים",
די פאַרשקלאַפטע פון הײמלאָזיקייט!

און אומעטיקער און אַנטווישטער גייען איצט שמשון און מאַניאַ
אויפן וועג צו איר הויז. זענען דען זיי נישט שולדיק אין דעם? אפשר
צוליב זייער זיצן צו לאַנג אויף דעם ראַנד פון דעם זאַמד־בערגל האָבן
פאַרשפעטיקט די כפר וויטקין לייט? שולדיק! שולדיק!

— שלעכטע צייטן, מאַניאַ! — פּרובירט שמשון רעדן — ווען איך
גיב אַ טראַכט וועגן זיי און זייער אַכזריותדיקייט, פאַרשטיי איך נישט
פאַרוואָס אונדזערע חברה וואָלונטירן זיך. פאַרוואָס דו, מאַניאַ? צוליב
דעם ענגלענדער, צוליב דעם רשע? אפשר קאָנסטו נאָך צוריקדרייען,
מאַניאַ?

אָבער מאַניאַ ווייסט גוט, אַז ווען מען שרייבט אונטער אַ פּאַפּיר
קאָן מען שוין נישט צוריקדרייען.

— מיר טוען דען דאָס צוליב זיי, שמשון מיינער? מיר טוען דאָך
דאָס צוליב אונדזער לאַנד! צוליב דער צוקונפט. עס וועט קומען אַ צו־
קונפט, שמשון! אפשר וועלן מיר זי נישט דערלעבן, אָבער זי וועט קומען!
און עס וועלן קומען שיפן פון אַלע עקן וועלט, היימלאָזע וועלן דאָ רעדן
אויף אַלע שפּראַכן פון דער וועלט. זיי וועלן אָבער זינגען איין ליד, דאָס
ליד פון דעם אַהיימקומען, פון שיבת־ציון... זיי וועלן קומען צו זייער
היים, וועלכע וועט שטיין פאַר זיי מיט אָפענע טויערן און מיט אָפענע
אָרעמס. זיי וועלן זינגען פון וויטנס און מיר וועלן זיי קומען אַנטקעגן
מיט דעם זעלבן ליד. מיטן ליד פון אַ פרייַ פאָלק, שמשון... פון אַ פרייַ
לאַנד! אויב נישט מיר, איז די קינדער אונדזערע, שמשון!

דרייסיקסטער קאַפּיטל

„אויב נישט אין אונדזער דור, איז אין אונדזערע קינדערס דור וועט
אונדזער לאַנד ווערן אַ פרייַ לאַנד!" — אָט דער געדאַנק איז געווען אין
יעדנס קאָפּ, אין יעדנס האַרץ בעת עס האָבן זיך געלאָזט גיין פון קיבו־

צים, פון מושבים, פון שטעט די פרייוויליקע, די וועלכע קיינער האָט נישט געוואָלט מאָביליזירן לכתחילה, די וועלכע האָבן זיך אַליין איינגעבעטן, אַז מען זאָל פון זיי מאַכן אַ בריגאַדע.

מיט דעם געדאַנק אַז יעדער גאַנג וועט ערגעץ פאַרצייכנט ווערן, אַז יעדער קרבן וועט ערגעץ־ווו פאַררעכנט ווערן אויפן וועג צו דער פרייהייט פון יידישן פאָלק און פון יידישן לאַנד, האָבן זיך אָפּגעריסן פון זייערע איינגעזעסענע ערטער אייניציקע זין פון טאַטעס און מאַמעס, צעבאַלעוועטע טעכטער פון זייערע אייגענע, מאַמעס פון קינדער...

נישט לייכט איז געווען זיך אָפּצורייסן פון דעם איינגעזעסענעם ווינקעלע, וועלכעס מען האָט אַליין געזען אַלס מדבר, פון וועלכן עס איז אין משך פון פילע יאָרן אַרבעט מיט גרויסער מי געוואָרן פרדס, גאָרטן, פעלד, קינדער־הײמען, אַ ביבליאָטעק — מיט איין וואָרט דאָס, וואָס מען רופט היים.

עס איז געווען נישט לייכט זיך צו געזעגענען מיט דער היים.

איז טאַקע דערפאַר ארומגעגאַנגען מאַניאַ אַ דערשלאָגענע דעם לעצטן טאָג. די שכנות אירע, די פרויען פון כפר וויטקין, האָבן איר געוואָלט העלפן איינפּאַקעווען די זאַכן, דאָ — אַניי טון, דאָ — אַ פּרעס טון, דאָס — פּאַריכטן, דאָס — פּאַרמאַרעזשען. אָבער מאַניאַ האָט זיך אָפּגעזאָגט. זי האָט געגוג צייט. זי וועט זיך אַליין ספּראַווען! וואָס איז די בהלה!?

מאַניאַ האָט געוואָלט זיין אַליין, גאַנץ אַליין, דעם לעצטן טאָג. אָן קיינע שטערונגען קוקן אויף די הינער, אויף די הינדעלעך, וועלכע האָבן זיך אויף אירע אויגן אויסגעפּיקעט פון די אייער. באַטראַכטן די הינדיקעס, וועלכע זי האָט אַליין אויסגעהאָדעוועט, וועלכע דרייען זיך איצט אַרום ווי באַלעבאַטים איבערן הויף און גיבן זייערע באַפעלן צום גאַנצן פליגל־פאָלק.

שווערער פאַר אַלץ איז געווען פאַר מאַניאַן אַריינצוגיין אין דעם לעצטן בין השמשות אין שטאַל אַריין צו מעלקן דאָס לעצטע מאָל אירע בהמות. יעדעס קעלבעלע איז איר געווען ווי אַן אייגן קינד. אַליין מיט אירע הענט האָט זי דאָס אַרויסגענומען פון דער מאַמעס בויך, אַליין

עס אָפּגעוואַשן, אַליין געפּילט אויף די הענט דאָס וואַרימע בלוט, וואָס קניפּט אַזוי צונויף מאַמע מיט קינד.

בשעת זי האָט געהאַלטן די וואַרימע אָנגעפּולטע מיט מילך איי־טערס, האָבן זיך געגאָסן שטילע טרערן פון אירע אויגן, טרערן וועלכע זי האָט שנעל אָפּגעווישט כדי זיי זאָלן נישט אַריינפאַלן אין איר מילך אַריין, אין דער פעטסטער און בעסטער מילך פון דאָרף.

און בעת זי האָט צוגעגרייט די וועטשערע, האָט דער זעלבער או־מעט גענאַיעט אונטערן לעפעלע. אפשר איז דאָס די לעצטע וועטשערע וואָס זי מאַכט אין איר לעבן?

האָסטו מורא, מאַניאַ? — האָט זי זיך אַלע ווײַלע געפרעגט. נאַ־רישקייטן! ווען איך וואָלט מורא געהאַט, וואָלט איך דאָך נישט גע־גאַנגען! און דאָך — האָט גענאַיעט אונטערן האַרצן אַזוי, אַז די הענט האָבן זיך צו גאָרנישט גענומען. האָסט חרטה, מאַניאַ? — האָט זי זיך אַ פרעג געטון בשעת זי האָט דערלאַנגט דאָס עסן צום טיש. אָבער זי האָט נישט געוווּסט וואָס צו ענטפערן צו זיך אַליין.

איין זאַך האָט זי געוווּסט! עס איז דער גרעסטער רחמנות איבער־צו לאָזן שמשונען אַליין. אָט דער גרויסער ריז, אָט דער שמשון הגיבור, האָט אַזוי געוויינט פאַר איר נעכטן, אַז ווען זי קאָן, וואָלט זי איצט... בלויז צוליב אים, געבליבן. בלויז צוליב אים. ער איז דער איינציקער, וועמען זי וועט דאָ אויספעלן. גרשום וועט זיין צופרידן ווען דאָס מיידל פון טערקיי, וועמען מאַניאַ האָט „איינגעבראָכן” אין דער ווירטשאַפט, וועט אים מיט גרויס רעספּעקט דערלאַנגען דאָס עסן. זי וועט אים דער־לאַנגען זיין וועש פאַרן דוש און מאַכן זויבער דאָס הויז. גרשום וועט זיך באַרואיקן ווי נאָר זי וועט אָפּפאָרן. ער וועט אויפהערן צו זיין איי־פערזיכטיק צו יעדן איינעם אין מושב. ער ווייסט אַז אין דער פרויען־אַרמיי זענען פאַראַן בלויז פרויען! אַז אין אַן אַרמיי לעקט מען קיין האָניק נישט.

און מוניק? וואָס פילט מוניק? האָט מאַניאַ געטראַכט אַ גאַנצן אָוונט, ברענגענדיק אין אָרדענונג דאָס הויז, געבנדיק די לעצטע אָנווײַ־

זונגען דעם מיידל וועגן דער ווירטשאַפט. פון מוניקן האָט זי קיין וואָרט נישט געקאָנט אַרויסקריגן דעם גאַנצן אָוונט.

זי האָט אים אַליין, מיט אירע אייגענע הענט, אויסגעבעט אויף דעם דיוואַן פון עסצימער דאָס געלעגער. זי האָט אים נאָכאַמאָל געוויזן ווי אַזוי ער זאָל אין דער צוקונפט מאַכן זיין געלעגער כדי ער זאָל ביינאַכט זיך נישט אַראָפּגליטשען. און דאַן האָט מוניק אַזוי געזאָגט צו איר:

— וואָס ביסטו היינט מער אומעטיק ווי שטענדיק? דו ווילסט דאָך דאָס? דעם כבוד? ביי דיר איז דאָך כבוד דער עיקר! ביז איצט האָט מען געשריבן בלויז אין די היגע צייטונגען וועגן מאַניאַן פון כפר וויטקין! פון איצט אָן וועט מען וועגן מאַניאַן שרייבן אין אַלע יידישע צייטונגען אין דער וועלט... וועסטו דאָך האָבן דאָס, וואָס דו ווילסט! איז וואָס אַרט דיך, וואָס דער טאַטע בלייבט אַליין? וואָס איך בלייב אַליין. וואָס איך וועל זיך אַראָפּגליטשען פון דעם דיוואַן?...

די ווערטער האָבן קאַראָבעט אין האַרצן ביי מאַניאַן אַ לאַנגע צייט. בעת זי האָט איינגעפּאַקעוועט איר וואַליזע, האָט זי זיי איבערגעקייט.

כבוד־ כבוד! זוך איך דען דעם כבוד? — האָט זי זיך געפרעגט מיט וויטיק.

און דער וויטיק האָט נישט געלאָזט גיין שלאָפן. גרשום איז שוין עטלעכע מאָל אויפגעשטאַנען פון זיין בעט פון זיין ערשטן אָדער פון צווייטן דרעמל. איר דערמאַנט אַז זי זאָל גיין שלאָפן.

— אָט אָט איז שוין אַריבער די נאַכט! — האָט ער איר דערמאַנט.

אָנשטאָט צו גיין צו זיך אין שלאָפצימער איז מאַניאַ אַריין אין עס־צימער, אָנגעצונדן אַ קליין ליכט און זיך געזעצט אַנטקעגן איר שלאָפנ־דיקן מוניק אויף אַ שטול. אַך! ווען זי וואָלט אים געקאָנט איצט קושן און האַלדזן, ווי אַמאָל, ווען ער איז געווען אַ פּיצל קינד! אָבער ווי קאָן מען דאָס טון צו אַן אויסגעצויגן יינגל, וואָס איז שוין אַזוי הויך ווי די מאַמע. ער וועט זיך אויפכאַפּן און וועט דיך אָנקוקן ווי מען קוקט אָן אַ משוגענע... מאַניאַ איז געזעסן און האָט געקוקט אויף דעם קלייענדיקן מאָגערן פּנימל פון מוניקן. און קוקנדיק אַזוי האָט זי אים געזען מיט

אירע געדאנקען אין אירע דערינערונגען פון דעם טאָג, ווען ער איז גע־בוירן געוואָרן. זי האָט איצט נאָכאמאָל געפילט דעם ווייטיק פון דאַן ווען דער פאַרשלאָפענער ניי־געבוירענער מוניק האָט נישט געוואָלט זויגן דעם ווארימען פעטן אוצר מילך, וועלכן זי האָט פארמאָגט אין זיך. אירע בריסטן פלעגן אָנגעשוואָלן ווערן פון מילך און ער האָט געדרעמלט און נישט געוואָלט זויגן. אך! זיין ערשט ציינדעלע, וועלכעס זי האָט דערפילט אויף איר ברוסט. די ציינדעלעך, וועלכע האָבן געקלאַפּט אין דעם לע־פעלע! אך! ווי זיי פלעגן ביידע לאַכן דערביי, זי און מוניק!

און זיינע ערשטע טריט אין קיך צווישן איין שטול און דער צוויי־טער! און מיטאמאָל איז ער אוועקגעלאָפן איבערן הויף. זיין פליוסקען זיך אין דער קאָריטע פון די בהמות, זיין טאָפּטשען זיך אין דער בלאָטע ביי דער קאָריטע מיט די פיסלעך! אך, ווי זי האָט אים אויסגעפוצט ווען זי האָט אים צום ערשטן מאָל אוועקגעפירט אין קינדער־גאָרטן! זי האָט אים געמוזט אויספוצן! קיין שיינער איז מוניק קיינמאָל נישט געווען. אינגאַנצן אין גרשומען. אזוי איז דאָס לעבן! דו טרוימסט וועגן איין זאך און עס וואקסט ארויס אַן אנדער זאך! דו האָסט געוואָלט געבוירן אַ קינד צו מוסיאַן, אין קינד זען דיינע אוועקגערויבטע חלומות, און עס איז אַרויס אַ קאָפּיע פון גרשומען. און וואָס עלטער ער ווערט, אלץ נעענ־טער איז ער צום פאָטער. קאָן זיין אַז ער וועט זי נאָך אַמאָל פאַרשעלטן? האָט ער איר נישט געזאָגט אַ פּאָר מאָל, בעת קיינער איז נישט געווען אין הויז: „איך שעם זיך פאר מיינע חברים מיט אזא מאַמע! איז דען געהערט געוואָרן, אַז אַ מאַמע זאָל איבערלאָזן איר זון? איר מאַן? און אוועקלויפן אין קריג אריין... גלייך ווי מען דאַרף זי דאָרט..."

אך, מוניק, מוניק! אפשר ווען דו וועסט אליין ווערן אַ מאַן, וועסטו פאַרשטיין ווי שווער עס איז מיר צו בלייבן דאָ? איך וויל זיך אָפּרייסן פון שמשונען. איך מוז! וועל איך דאָס קאָנען? וועט די צייט אונדז ביידע אויסהיילן פון דער חולאת, וועלכע מען רופט ליבע? אזא רחמנות אויף שמשונען! אפשר וועט די צייט אונדז אויסהיילן פון דער ציִענִיש איינער צו דער צווייטער און מיר וועלן קאָנען ווידעראמאָל לעבן אין אונדזער

מושב רואיק ווי אַלע מענטשן. אַך, מוניק, מוניק! ווען דו וואָלסט וויסן ווי עס איז שווער פאַר אַ מאַמען זיך צעשיידן מיט איר ייִנגל, וועמען זי האָט אַליין אויסגעטראָגן אין זיך? זײַ מילד צו מיר, מוניק! זײַ!...

לאַנג האָט מאַניאַ שטיל געוויינט זיצנדיק אַנטקעגן איר שלאָפנדיקן ייִנגל אין דער פינצטער. דערנאָך איז זי אַרויסגעלאָפן אין הויף. אַרײַן אין שטאַל און געגלעט די וואַרימע בהמות מיט איר ווייכער האַנט אײַנגעאָטעמט דעם ריח פון שטאַל מיט בענקשאַפט. דערנאָך איז זי אַרײַן צו די קעלבעלעך. גלעטנדיק זיי האָט זי געטראַכט: אַזוי גלעטן מוניקן קאָן איך נישט — טאָמער וועט ער זיך אויפכאַפּן! אפשר וועט פון דעם גלעטן אַריבער צו מוניקן דער מאַמעס געדאַנק? אפשר וועט זיך ביי אים אויפעפענען דאָס האַרץ און ער וועט פאַרשטיין פאַרוואָס איך האָב אים געמוזט איבערלאָזן אַליין... אויף אַ ווײַלע...

אויף אַ ווײַלע? און אפשר... אויף שטענדיק? — מיט דעם געדאַנק איז מאַניאַ אַרומגעגאַנגען איבער אַלע ווינקעלעך פון איר ווירטשאַפט און זיך געזעגנט מיט זיי. אַך! דאָס מאַראַנצן־ביימל אונטער מוניקס פענצטער! צוזאַמען מיט מוניקן איז עס אויסגעוואַקסן! מאַניאַ האָט זיך געוואַשט די הענט אין דער ראָסע פון דעם ביימל און געטראַכט: אפשר וועט דאָס ביימל, מוניקס ברודערל, איבערגעבן מוניקן דעם אמת וועגן איר אַוועקגיין אין אַרמיי?

עס האָבן שוין געקרייעט די האָנען דעם פאַרבאַגינען־קריי זייערן. מאַניאַ האָט זיך שוין כמעט אָפּגעזעגנט מיט יעדן ווינקעלע פון איר מושב, מײַן מושב! אַליין געזען אים פאַרוואַנדלט ווערן פון אַ זומפּ אין אַ פּרעכטיקן רייכן דאָרף! פּלוצים האָט זי זיך דערמאַנט אָן עפּעס. זי איז אַרײַנגעלאָפן אין הויז אַרײַן, אַ כאַפּ געטון איר „כלי" און איז אַוועק מיט אונטערשטע וועגן צום בית עולם. „איך האָב אינגאַנצן פאַרגעסן אין דיר, מאַמע!" האָט זי געפּליסטערט — „איך גיי אַוועק אין אַזאַ ווייטן וועג אַרײַן... מאַמע!" — זי האָט זיך אויף אַ מינוט צוגעדריקט צום קאַלטן נאַסן שטיין פון דער מצבה, גלייך ווי געזוכט ביי אים שוץ און הילף... „קאָן זײַן אַז איך באַגיי אַ נאַרישקייט, מאַמע... די גרעסטע נאַ־

רישקייט?״ — עפּעס האָט אַ ביס געטון אין האַרצן. אַ נאַרישקייט? זי האָט זיך אויפגעהויבן און האָט זיך געלאָזט גיין אַהיים פּאַמעלעך.

ערגעץ אין די זאַמדן האָבן נאָך געוויינט שאַקאַלן מיט זייער נאַכטיקן געוויין. עס האָט זיך שוין אויפגעכאַפּט ערגעץ אין אַ נעסט אַ פאַרזאָרגטע מוטער־פויגל מיט אַ פרימאָרגן־ליד אין מויל.

און אָט איז שוין אַ רויטער פּאַס אין דעם מזרח, וועלכער טיילט אָפּ די ערד פון הימל; נאַכט פון טאָג. אָט ווערט דער פּאַס ברייטער און ברייטער. אָט צעשפּרייט ער זיך איבערן גאַנצן מזרח און עס ווערט מיטאָמאָל טאָג! און אָט דאַרף מען שוין אויפשטיין און גיין צו דער אַרבעט. און עס ווערט אַ סומאַטאָכע ביי מאַניאַן אין הויז. היינט וועט גרשום אַרויסגיין צו דער אַרבעט שפּעטער. היינט וועט דאָס מיידל צוזאַמען מיט די שכנים מעלקן די קי. היינט איז דאָך דער טאָג, ווען זי פאָרט אָפּ!

פאָרט זי טאַקע אָפּ? איז דאָס אַזוי פּשוט? אַלע טוען זיך אָן היינט אָן איין וואָרט. אַפילו מוניקן האָט מען היינט נישט באַדאַרפט וועקן. אַליין אויפגעשטאַנען אין צייט, זיך אויף שנעל אָנגעטון. קיינער קאָן נישט טרינקען, עסן איז שוין אָפּגערעדט. מאַניאַ רירט זיך נישט צו צו דער גלאָז טיי, וועלכע דאָס מיידל פון טערקיי האָט איר אָנגעגאָסן.

אָט נעמט מאַניאַ אַזוי פּשוט איר וואַליזע און גייט אַרויס פון דעם הויז „צוואַנציק יאָר געוווינט אין דעם הויז! מאָדנע, ווי שווער עס איז זיך צעשיידן מיט אַ הויז!״ — גיט אַ פלי ביי מאַניאַן אין קאָפּ. „אַ הונט בינדט זיך אויך צו!״ — פאַרענטפערט זי זיך אין האַרצן. צי אפשר איז דאָס מורא? נאַרישקייטן! וואָס איז לעבן? וואָס איז טויט?

און אָט פאַלט איר אויג אויף מוניקס קלייענדיקן פּנים... קינדעלע! ווי שנעל דו ביסט אויסגעוואַקסן! טראַכט זי, פאַרוואָס האָב איך דיך אַזוי ווייניק געקושט, ווען ביסט געווען אַ קליינער? אַזויפיל צייט אָנגעווירן! פּאַסט דען היינט צו קושן זיך מיט אַזאַ גרויסן בחורעץ, ווי דו?

מען קושט זיך טאַקע נישט. קיינער נישט! אָט קומט צו דער אָמניבוס. שמשון איז כלומרשט פאַרנומען מיט די פּעקלעך פון זיינע פאָרער. ער מאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער זעט נישט וואָס עס קומט פאָר ביים

אָמניבוס. אָבער פֿאַרוואָס איז זיין פּנים אַזוי בלאַס? רחמנות אויך אויף אים! עס קומען נישט פֿאָר קיין געזעגענונגס־סצענעס. מען גיט זיך פּשוט די הענט, מאַמע, מאַן, זון.

— זאָלסט העלפֿן דעם טאַטן, מוניק! — זאָגט מאַניאַ שטיל פֿון דעם פֿענצטער פֿון אָמניבוס און שמייכלט שוואַך.

און אַט שלעפּט זי שוין דער מקשר אוועק פֿון אַלעמען, וואָס זי האָט אויפֿגעשטעלט אין איר לעבן דאָ, אין כּפֿר וויטקין. וווּהין פֿירט זי דער מקשר? ערגעץ ווייט? צום שליאַך? און פֿון דאָרט? — אין אַ שטאָט וואָס הייסט חיפֿה און פֿון דאָרט אין בריטישן מיליטערישן לאַגער פֿאַר פֿרויען. און פֿון דאָרט? אין מלחמה! וווּהין? אין אייראָפּע צי אין מדבר אַריין? און דאָרט? טויט?...

— אייל זיך נישט, מאַניאַ, — גיט איר שמשון אַ פֿליסטער ווען אַלע פּאַסאַזשירן לויפֿן אַרויס פֿון מקשר, כּדי וואָס שנעלער פֿאַרכאַפּן פּלעצער אין די אָמניבוסן וואָס גייען קיין תּל־אָביב און קיין חיפֿה — אייל זיך נישט! איך האָב באַצייטנס באַשטעלט אַ פּלאַץ פֿון דיינעט־וועגן. וואַרט דאָ! — און ער קוקט אויף איר מיט אַזאַ בלאַסן אומעטיקן פּנים, אַז זי וויל אים אַ גלעט טון.

זי שטייט אין אַ זייט און וואַרט. אַט קומט צו דער אָמניבוס וואָס פֿאָרט קיין חיפֿה. זי וויל זיך איילן. אָבער שמשון ווינקט איר, אַז זי זאָל בלייבן שטיין. איז ער דען נישט דער פֿאַרבינדער צווישן כּפֿר וויט־קין און דער אויסער וועלט? איז דען נישט זיין פֿליכט צו זאָרגן פֿאַר זיינע כּפֿר וויטקין לייט, אַז זיי זאָלן געפֿינען גוטע זיצפּלעצער אין אַלע אָמניבוסן וואָס לויפֿן פֿון יידע זייטן שליאַך? איז דען נישט זיין פֿליכט אַלס מקשר צו זאָרגן אויך פֿאַר מאַניאַן? זיין מאַניאַן? איז זי דען נישט זיינע? מיט איר גאַנצער נשמה? ווען דער קריג וועט זיך ענדיקן און זי וועט זיך אומקערן וועט זי זיין זיינע אויף שטענדיק! ער וועט מוזן גע־פֿינען אַ וועג, אַז זי זאָל ווערן זיינע אויף שטענדיק! ער וועט זי זען דאַן נישט נאָר אין די געגאַנווועטע מינוטן, וועלכע זויגן אַרויס דעם כּוח און מוח! דאַן וועט זי זיין זיינע בייטאָג און ביינאַכט! ער וועט זי זען גאַנץ

פרי נאָך איידער זי כאַפּט זיך אויף פון שלאָף! ער וועט זי זען ביינאַכט, ווען זי וועט שלאָפן רואיק און שטיל. ער וועט אָפן גיין מיט איר שפּאַצירן שבת בייטאָג אין די ווייטע פעלדער. דאַן וועט ער צוריק ווערן אויס שאָפער, אויס נהג — נאָכאַמאָל ערד־ארבעטער, פּאַרמער, מושבניק! זיי וועלןביידע, צוזאַמען, דאַן אָנקוועלן פון די מאַראַנצן און פון די טאָמאַטן און פון די בלומען. זיי וועלן האָבן אַ גרויסן גאָרטן פול מיט בלומען גאָר טאַקע דאָ, אין דאָרף. פאַרוואָס נישט? איז דען גט נישט קיין יידישע זאַך? וויפל יידן גטן זיך און האָבן נאָכאַמאָל חתונה?

שמשון וואָרט נישט מיט די אַלע געדאַנקען אויף שפּעטער. אַט זעצט ער אויס אַלע זיינע פּאַסאַזשירן. אַט זעצט ער אַריין מאַניאַן אין אָמניבוס אין דער ערשטער ריי, ביים נהג. אַט זעצט ער זיך צו נעבן איר. דער אָמניבוס רירט זיך.

מאַניאַ וויל פרעגן פאַרוואָס ער גייט נישט אַרונטער צו זיין מקשר, אָבער זיין קוק לאָזט נישט. זיין קוק ווייזט אָן אויף דעם „במקום" (אַנשטאָט), וועלכן דער „אגד" האָט צוגעשיקט צום שליאַך.

— דאַרף אַ נהג נישט האָבן אַביסל אָפּרו פּונקט ווי אַנדערע מענטשן? — פּליסטערט שמשון.

— איך פאָר זיך אָפּרוען אויף אַ פּאָר טעג! — שרייט ער אויס צו זיינע פאַרווונדערטע באַקאַנטע. — איך בין מיד!

אַזוי פּשוט רעדט ער מיט די באַקאַנטע, כאָטש ער זיצט נעבן מאַניאַן און פּילט איר באַוווּנדערונג.

אָבער די באַוווּנדערונג אירע הייבט זיך ערשט אָן ווען דער אָמניבוס קומט אָן קיין חיפה. עס צעלויפן זיך די פּאַסאַזשירן. דער אהין, דער אהער. און זיי בלייבן אַליין. ער נעמט איר וואַליזע צום טאַקסי, וועלכער פאַרשלעפּט זיי ערגעץ ווייט ווייט, אויף אַ באַרג, פון וועלכן עס זעט זיך אָן די גאַנצע שטאָט, דער גאַנצער ים.

— ווי געפעלט דיר די „פּאַנאָראַמע"? — שמייכלט שמשון ווען זיי שטייען ביידע גויף אַ באַלקאָן וואָס קוקט אַרויס צום ים. — און פון דער צווייטער זייט וועלן מיר קוקן אויפן כרמל! זעסט?

אָט אַזוי קוקן זיי ביידע אין אַ מאָדנע זיסער כאָטש אַביסל טרויעריקער אומאַרמונג אַ לאַנגע צייט, און מיטן העלן טאָג, אַנטקעגן דער זון, אָן מורא.

— זאָל די גאַנצע וועלט זען, מאַניטשקאַ, אַז דו ביסט מיינע. אַז דו האָסט פאַר קיינעם קיין מורא נישט, פאַר קיינעם!

— פאַר קיינעם? פאַר קיינעם? אָבער פאַר זיך, שמשון? האָסטו נישט מורא פאַר זיך אַליין? פאַר דער שטראָף? גלויבסטו נישט, אַז די שטראָף גייט אונדז נאָך. אַז זי וועט אונדז אָניאָגן?

— פאַרגעס וועגן די אַלע נאַרישקייטן, מאַניטשקאַ! — בעט ער מיט אַ ציטערדיקער שטים. — אונדזער צייט איז אַזוי קורץ! לאָמיר אויסשעפּן אַלעם איינער פון דעם צווייטן, מאַניטשקאַ...

— לאָמיר, שמשון! לאָמיר... — פליסטערט זי מיט רחמנות אין זיינע אָרעמס און זי קושט אים מיט אַ מאָדנע מילדקייט און ברייטהאַרציקייט, אין וועלכער עס איז פאַראַן אַזויפיל מיטלייד צו זיך און צו אים.

איין און דרייסיקסטער קאַפּיטל

אָט די זעלבע געפילן פון מיטלייד צו זיך און צו אים פילט געניאַ. זי איז זיך געקומען געזעגענען מיטן ברודער פאַרן אוועקגיין אין אַרמיי און זי האָט מיטלייד צו זיך און צו אים. חיים האָט אינגאַנצן אַרונטערגעלאָזט דעם קאָפּ, ווען ער האָט זיך דערוווסט פון איר מויל, אַז זי גייט אין אַרמיי.

— דו גייסט אין אַרמיי ווייל ער גייט! — פליסטערט חיים מיט אַ געפּאַלענער שטים. — אויף וועמען לאָזטו מיך, געניק?

חיים קוקט איר גלייך אין די אויגן אַריין מיט אַזויפיל צער און יסורים, אַז זי קאָן נישט אויסהאַלטן זיין קוק.

— פאַרוואָס האָסטו זיך אַזוי איינגעליבט אין אים, געניק? אַך, געניק! געניק!...

— עס איז, ווייזט אויס, אַזוי מיין גורל — פליסטערט געניאַ מיט

טרערן אין די אויגן. — איך קאָן אָן אים נישט זיין... בעסער זיך פאַר־קלאַפּן דעם קאָפּ מיט דער אַרמיי...

— אָבער אַרמיי, גנעניק, איז נישט קיין פּשוטע זאַך! אַרמיי? ווייסטו וואָס דאָס איז? — חיים קלאַפּט זיך מיט די קולאַקעס אין קאָפּ אַריין — וואָס האָסטו מיר אָפּגעטון, גנעניק? מיך לאָזן אַליין?

— דו בלייבסט דאָך נישט אַליין, חיימקע! האָסט דאָך געוואָלט חתונה האָבן... מיט ראָזאָן...

— געוואָלט... און דאָך, יעדעס מאָל, ווען איך וויל שוין גיין אין מזכירות, גיט אַ פּלי דער געדאַנק. גנעניק! פאַרוואָס האָסטו נישט באַ־האַלטן דעם אויסשניט פון דער צייטונג? פאַרוואָס?...

— גלויבסטו מיר נישט, חיימקע? וועט דיין גנעניק דיך אָפּנאַרן? — און זי וואונדערט זיך אויף זיך אַליין, אויף איר ליגן...

— אפשר איז דאָס נישט ער, גנעניק? — פליסטערט חיים מיט גרויסע משונהדיק אויסגעשטאַרצטע אויגן — אפשר איז דאָס געווען אַן אַנדערער, וואָס האָט זיך גערעכטעוועט? פאַרשטייסט, גנעניק?

— אָבער אַלע סימנים, חיימקע, אַלע! — פּרובירט גנעניא אים טרייסטן מיט מיטלייד. זי פילט אַז איר חיימקע איז שוין נאָכאַמאָל קראַנק, אַז ער זעט שוין נאָכאַמאָל זיינע קאָשמאַרן.

„איז דאָס אמת?" וויל זי אים פרעגן, אָבער זי טוט עס נישט. זי האַלט בלויז זיינע הענט מיט מיטלייד און פרעגט מיט אַ געמאַכטער פרייליכקייט:

— און וואָס מאַכט דיין ראָזאַ? איז זי נאָך אַזוי שיין, ווי זי איז געווען?

— יאָ! ראָזאַ איז שיין! אָבער איך, גנעניק... ענטפערט ער אַ דער־שלאָגענער.

יאָ! חיים איז אַ דערשלאָגענער און נישט אומזיסט! ווי קאָן מען זיך פילן אַנדערש נאָך אַזעלכע נעכט. נעכט וועלכע ער און ראָזע פאַר־שווענדן אויף קריגערייען. ראָזאַ זאָגט זיך אָפּ צו קומען צו אים אין ביידל אַריין, זי וויל זיין בחורה, אָבער לויט אַלע געזעצן פון דעם

קיבוץ. זאָל ער גיין צום מזכיר און בעטן אַ פּלאַץ, אַ צימער. אָנזאָגן, אַז ער האָט חתונה מיט ראָזאַן אויף דעם קיבוץ־שטייגער. אָבער ווי קאָן חיים גיין צום מזכיר? אַלע נאַכט, נאָך ראָזאַס אַהיימגיין צו זיך, מאַטערט אים דער זעלבער געדאַנק.

דער געדאַנק מאַטערט אים נאָך מער זינט ראָזאַ האָט זיך אין איינער פֿון די נעכט אַזוי אַרויסגעכאַפּט פֿאַר אים: דו ביסט דאָך „בחור", נישט איך! ווי פּאַסט מיר, אין מיין צושטאַנד, בעטן אַ צימער? איך בין דאָך לויט די פּאַפּירן אַן אשת איש. אין יענער נאַכט איז געוואָרן פֿאַר חיימען קלאָר, אַז ראָזאַ האָט חתונה געהאַט פֿאַר אַ חלוץ פֿון פּוילן, וועלכער איז פֿאַרנדיק אַהער, אומגעקומען אויף אַ שיף...

חיים האָט קיינמאָל נישט געוואָלט פֿרעגן ווי אַזוי ראָזאַס „בחור" איז אומגעקומען. ער האָט אויך נישט געוואָלט פֿרעגן אויף וואָסער שיף ער איז אומגעקומען ווען ער איז געפֿאָרן פֿון פּוילן. ערגעץ אין זיין אינטערבאַוווסטזיין האָט חיים געפֿילט אַ שרעק. פֿון דער טיפֿעניש פֿון זיין אונטערבאַוווסטזיין פֿלעגט אָפֿט אַרויפֿשווימען אַ פֿראַגע: „איז יענער חבר, וועלכער פֿלעג טרייסטן געניאַן נאָך דער מאַמעס טויט, נישט געווען פֿון פּוילן? פֿאַרוואָס פֿרעגסטו נישט, חיים? האָסט מורא צו פֿרעגן? איז יענער חבר, וועלכער האָט געגיאַן אָפּגעטראָטן זיין פּלאַץ ביים גרינעם ראָד, נישט געווען פֿון פּוילן?"

חיים האָט מורא געהאַט צו פֿרעגן. די מורא האָט אים געשראָקן. נאָר ווען ראָזאַ פֿלעג זיין מילד און גוט צו אים, נאָר אין דעם ריח פֿון אירע האָר, ווען ער פֿלעג זיין מיט ראָזאַן, אין דער פֿינצטער פֿון צימער, נאָר ווען ער פֿלעג פֿילן דעם ריח פֿון איר ווייסן זיידענעם לייב, פֿלעג ער פֿאַרגעסן אָן זיין מורא. אָבער די מורא האָט ערגעץ געטליעט אין אים. זי האָט נישט געלאָזט אים רוען, נישט געלאָזט גיין אין מזכירות בעטן אַ צימער פֿאַר זיי ביידע...

— איך ווייס פֿאַרוואָס דו ווילסט נישט חתונה האָבן מיט מיר? — האָט אים ראָזאַ איינמאָל ביינאַכט אַ פֿליסטער געטון און אַרויסגעריסן פֿון זיינע אָרעמס איר ווייסן זיידענעם גוף — דו גלויבסט מיר נישט!

דו מיינסט, אַז איך בין יאָ געווען זיין ווייב. אויב אַזוי, לאָמירביידע צו־פֿאָרן אין קיבוץ אַריין, ווו עס וווינען אונדזערע פּוילישע חברים. זיי זענען געווען ביי אונדזער חופּה. זיי האָבן אים אָוועקגעפֿירט פֿון דער חופּה אין וואַלד אַריין ווו עס האָט געוואַרט די גרופּע־גייערס קיין רו־מעניע. אַלע — בחורים! קיין פֿרויען האָט מען נישט דערלויבט גיין. בין איך דאַריבער געבליבן באַלד נאָך דער חופּה אַליין. פֿאַרשטייסט, חיימ־קע? גלויב מיר, איך נאַר דיך נישט אָפּ! איך בין געווען בלויז זיין כּלה, נישט זיין ווייב... נישט באַווייזן... די אומשטענדן... זיי נישט אייפֿערזיכ־טיק! פֿאָר און פֿרעג זיך נאָך ביי די חברים, וועלכע זענען צוזאַמען מיט אים געגאַנגען צו דער „קאָנסטאַנצאַ".

— קאָנסטאַנצאַ? — האָט זיך אָנגערופֿן חיים. ער האָט איצט אַליין אַרויסגעלאָזט ראָזאַן פֿון זיינע אָרעמס. — פֿאַרוואָס האָסטו מיר נישט געזאָגט, אַז ער איז געפֿאָרן אויף דער „קאָנסטאַנצאַ"? — האָט אויף אַ קול אויסגעשריגן חיים. — פֿאַרוואָס האָסטו פֿאַרלייקנט, ראָזאַ? פֿאַר־וואָס?...

פֿון יענעם אָוונט אָן קומט פֿאָר נאָך אַ גרעסערער קאַמף ביי חיימען אין נשמה. איין חיים רייסט זיך צו ראָזאַן, צו דעם אוצר פֿון פֿרייד, וועל־כער באַהאַלט זיך ביי איר אין איר יונגער שטיפֿקייט. ראָזאַ ווערט צו־מאָל אַזוי ווייך און מילד, אַז ער גייט אַרונטער פֿון זינען פֿאַר גליק. ער וויל שוין גיין אין מזכּירות בעטן אַ צימער פֿאַר זיי ביידע, כּדי שטענדיק האָבן ראָזאַן ביי זיין זייט. חיים וואָלט שוין געוואָלט לעבן אַ רויִק פֿאַ־מיליע־לעבן טאַקע דאָ, אין ביידל, אָדער אין אַן אַנדער צימער. זען זיין ראָזאַן ווען דער פּרימאָרגן גלאָק פֿון דעם קיבוץ הייבט אָן צו קלינגען, ווען מען דאַרף זיך אויפֿרייסן פֿון דעם זיסן צוזאַמענזיין מיט איר. ער וואָלט זי געוואָלט זען אויך ווען ער קומט פֿון דער אַרבעט, פֿון דעם דוש, זיך נישט שעמען פֿאַר חברים און אַריינגיין צוזאַמען מיט ראָזאַן אין זיין צימער. ער וואָלט געוואָלט גיין צוזאַמען מיט איר אין עסצימער און פֿון עסצימער. ער וואָלט זי געוואָלט זען אַרומגיין מיט אַ הויכן בויך, ווי עס גייען אַרום אַנדערע פֿרויען, מיט שטאָלץ, מיטן קאָפּ אין דער הויך, גלייך

ווי זיי זאָגן אָן דער גאַנצער וועלט: „זעסט, וועלט! בריטאַניע לאָזט אונדזערע ברידער נישט אַריינקומען אין לאַנד אַריין... פֿאַרבאָטן אימיגראַציע. האָבן מיר געמאַכט אונדזער אייגענע אימיגראַציע, וועלכע מיר רופֿן אָן מיטן מאָדנע נאָמען „עליה פּנימית". מיר וועלן שאַפֿן אַ סך קינדערלעך, צאַברעלעך, פֿון וועלכע עס וועלן אויסוואַקסן גרויסע צאַבאַרים! זיי וועלן זיין די אמתע באַלעבאַטים פֿון דעם לאַנד, זייערס איז די צוקונפֿט!"

— אַזוי טראַכט זיך חיים ווען ער קוקט אויף ראָזאַס האַלב אַנטבלויזטער ברוסט און ווייסט נישט וווהין צו קושן פֿריער.

אָבער מיטאַמאָל גיט פֿון ערגעץ אַ שפּרונג אַרויס אַ צווייטער חיים, וועלכער וויל אויסשרייען צום ערשטן: „הרצחת וגם ירשת?" — דו האָסט דערהרגעט און ווילסט אויך ירשענען?

דאַן דעקט ער אויפֿשנעל צו ראָזאַס נאַקעטע אַקסלען...

— עס איז שוין שפּעט פֿאַר דיר, ראָזאַטשקאַ! קום! וועל איך דיך אָפּפֿירן אין דיין בית הרוּוקות!

ער איילט זיך דאַן אַרויסצופֿירן פֿון זיין צימער ראָזאַן. ער פֿירט זיך אַזוי גלייך ווי ער האָט פֿאַר עמיצן מורא... ער יאָגט זיך מיט איר איבערן קיבוץ ביז ער פֿירט זי אַריין אין בית הרוּוקות, און ראָזאַ איז צעטומלט און דערשראָקן און פֿול מיט זאָרג: „אפֿשר געפֿעלט זי אים שוין נישט מער? אפֿשר האָט ער גאָר אַן אַנדער ליבע ערגעץ ווו? אפֿשר האָט זי אים דערמאָנט די אַנדערע און דערפֿאַר האָט ער זיך אַזוי צוגעלאָזט צו איר... און איצט זעט ער אין איר אַן אַנדערע, וועלכע איז נישט לויט זיין גוסט?"

מיט די געדאַנקען לויפֿט ראָזאַ אַריין צו זיך אין „בית הרוּוקות". די מיידלעך פֿרעגן זי יעדן פֿרימאָרגן די זעלבע פֿראַגע: „ווען וועסטו שוין אַרויס פֿון דאַנען? ווען, ראָזאַ? ווען?"

די זעלבע פֿראַגע פֿרעגט זיך אויך חיים: „ווען וועט ער ווערן אַ נאָרמאַלער מענטש? ווען וועט ער פֿועלן ביי זיך חתונה צו האָבן מיט ראָזאַן? קאָן זיין, ווען ער האָט חתונה, וואָלט ער פֿאַרגעסן אין די אַלע משוגענע געדאַנקען?

אָבער ווי קאָן מען פֿאַרגעסן, ווען דער גומענער ראָד דרייט זיך פֿאַר

די אויגן? אַרויף און אַרונטער. צווישן די כוואַליעס פון ים? און פון אים שטעקן אַרויס ווילדע אויגן, וועלכע פרעגן: „הרצחת וגם ירשת?" האָסט געהרגעט און ווילסט אויך ירשענען?

צוליב דער פראַגע, וועלכע נאַיעט אַזוי ביי חיימען אין האַרצן, קוקט ער אַזוי אומעטיק אויף דער גאַנצער וועלט און אויך אויף זיין שוועסטערקע. פאַרוואָס לאָזט זי אים איבער? אָט שטייט שוין דער אָמניבוס, וועלכער וויל זי אַוועקפירן ערגעץ ווייט, ווייט... וווהין וועט ער זי פאַרפירן? ווייסט זי, וואָס איז אַזוינס מלחמה? ווייסט זי וואָס זי טוט? פאַר וואָס האָט זי זיך אַזוי פאַרליבט אין דעם ערנאַ? אַך, געניק, געניק! וויל ער אויסשרייען און וויינען. אויף וועמען לאָזטו מיך איבער? איינער אַליין בלייב איך מיט דעם גומענעם ראָד אין די נעכט, מיט די גרויסע כוואַליעס, פון וואַנען עס פינעט שטענדיק אַרויס: „הרצחת וגם ירשת?"

אויך געניאַ קוקט אויף איר ברודער מיט גרויס אומעט, גלייך ווי זי פילט וואָס ער טראַכט און וואָס ער וויל זאָגן און וואָס ער וויל אויסשרייען...

זי קוקט מיט מיטלייד אויף אים, אויף זיינע אויגן ביז וואַנען עס ווערן פון זיי צוויי קליינינקע פינטעלעך... ביז וואַנען די פינטעלעך ווערן פאַרשוווּנדן...

צוויי און דרייסיקסטער קאַפּיטל

אָבער לאַנג קאָן מען נישט פילן קיין מיטלייד, ווען מען איז אין דער אַרמיי.

די אַרמיי לאָזט נישט פילן, לאָזט נישט טראַכטן לאַנג. מען מוז מאַרשירן, איינס, צוויי! איינס צוויי! מען מוז זיין פלינק און האָבן אויפן קאָפּ אַלע קלייניקייטן. מען איז פאַרנומען, נישטאָ קיין צייט! און ווען עס איז פאַראַן אַביסל צייט, וויל מען אויסגלייכן די ביינער פון די לאַנגע מאַרשירונגען, וועלכע מען מוז דורכמאַכן אין די בערג פון גליל...

אָבער נישט אַלע מאַכן דורך אַזוי לייכט די לאַנגע מיליטערישע

שפּאַצירן ווי געניאַ... עס זענען פאַראַן פילע, וועלכע בלייבן הינטער־שטעליק...

אַט זיצט אויף אַ פעלדז מאַניאַ. זי קאָן זיך שוין נישט רירן פון אָרט. אַך! ווען זי וואָלט געקאָנט אַרונטערנעמען די פאַרשאָלטענע בריטישע האַרטע מיליטערישע שיך פון אירע פיס! ווען זי וואָלט געקאָנט גיין באָרוועס אַביסל!

אָבער דער ענגלענדער זאָגט, אַז פונקט ווי אַ פערד דאַרף האָבן אַ פּאָדקאָווע צום לויפן, מוז אַ מענטש האָבן אַ פּאָר גוטע שיך! האָט מאַניאַ נישט וואָס צו ריידן! אין אַרמיי רעדט מען נישט! דאָ איז מאַניאַ בלויז אַ נומער, און נישט די מאַניאַ, ווי זי איז געווען ביי זיך אין כפר וויטקין... אַנדערש! גאָרנישט אַזוי, ווי זי האָט זיך פאָרגעשטעלט! דאָס שמאָלע סאָלדאַטסקע לייוונטענע בעטל, דאָס צילאָזע מאַרשירן הין און צוריק! און דער עיקר די שווערע שיך, וועלכע רייבן אָן מאָזאָליעס אויף די פיס... אַך! ווו נעמט מען אַביסעלע ווייכע זאַמד פון כפר וויטקין צו די מידע פיס! אַך! ווען זי וואָלט געקאָנט אַריינשטעלן די פיס אין דער קאָריטע פון די בהמות? צי — כאָטש אין דער בלאָטקע, וועלכע ליגט אַרום קאָריטע? מאַניאַ דערמאָנט זיך אָן די אַלע זאַכן מיט בענקשאַפט, און בשעת מעשה זעט זי איר מוניקס אויסגעצויגן קלייענדיק פנימל שטיין ביים אָמניבוס... וואָס ביסטו אַזוי טרויעריק מוניק? וויל זי צו אים אויסשרייען... אין דעם געשריי, וועלכער רייסט זיך פון איר האַרצן צו איר קינד, הערט זי נישט ווי מ׳רופט זי. דאָס רופן זי די חברות, פון וועלכע זי איז אָפּגעשטאַנען...

ווי קאָן זי הערן זייער רוף? זי איז דאָך אַזוי ווייט איצט, אַזוי ווייט! אַזש אין סאַמע עמק חיפר! אין סאַמע האַרצן פון כפר וויטקין, ווו עס פאָרט דורך אַזוי פיל מאָל אַ טאָג דער „מקשר"... מאַניא האָט רחמנות אויף איר ייִנגל, ער שרייבט, אַז ער בענקט נאָך איר... זי האָט רחמנות אויך אויף דעם, וועלכער פירט דעם „מקשר" עטלעכע מאָל אַ טאָג פאַרביי איר הויז... זי ווייסט, אַז יעדעס מאָל, וואָס ער פאָרט פאַרביי, פאַרדרייט ער דעם קאָפּ, ער זאָל נישט זען דעם חלל, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט

אין דאָרף... זי ווייסט, אַז ער לעבט בלויז מיט די דעראינערונגען פון די געגאַנגענע טעג אין דעם „פּאַנאָראַמאַ" האָטעל, אויפן שפּיץ כּרמל...

„אָבער וואָס קאָן איך טון, שמשון מײַנער"! פרעגט זי זיך. און דו, מוניק מײַנער, וואָס האָט פּאַסירט אין דײַן קינדערשער נשמה, וואָס זי האָסט אָנגעפאַנגען צו בענקען נאָך דער מאַמע?..

צו דער גרופּע סאָלדאַטקעס-מאַרשירער רוקט זיך צו אַן אַנדער גרופּע פון גאָר יונגע מיידלעך. צווישן זיי געפינט זיך אויך געניאַ.

— ווער קאָן אויפשנעל צולויפן צו דער פרוי, וועלכע איז טויב? צי זי מאַכט זיך טויב? ווער קאָן זי ברענגען אַהערצו! רופט אויס די אָפיצירשע — און אפשר האָט עפּעס פּאַסירט מיט איר דאָרט? געניאַ לויפט ברענגען די סאָלדאַטקע, וועלכע האָט געוואָגט צו בלייבן הינטערשטעליק, לויפנדיק דערקאָנט זי מאַניאַן... זי לויפט איצט גאָר שנעל... עס ווערט אַ גרויסע שמחה ביים באַגעגענען זיך. מ'דערמאָנט זיך אָן כּפר וויטקין און אָן גבעת חיים. ביי ביידע אין די אויגן איז די פראַגע „פאַרוואָס"? וואָס האָט דיך געבראַכט אַהערצו? אוודאי דאַרף מען זיך וואָלונטירן אין דער אַרמיי, אָבער אַ מאַמע פון אַזאַ זון... אַ מאַן? און וואָס מאַכט שמשון? אָבער מ'פרעגט נישט, מ'רעדט נישט וועגן די זאַכן, וועגן וועלכע עס ווילט זיך אַזוי ריידן...

— און דו, געניאַ? פאַרוואָס זיך אַזוי שנעל וואָלונטירט? קאָנסט נאָך אַפילו נישט אונדזער לאַנד?

וואָס ענטפערט מען אויף דעם? אַז זי וואָלט נישט געקאָנט איצט פאַרבלייבן קיין איין טאָג אָן ערגאַן אין גבעת חיים? אַז איר ערנאַ איז דאָ ערגעץ נישט ווייט? אַז זי לעבט נאָר מיט דער האָפענונג אים צו זען? טאָקע מאָרגן, פרייטיק צו נאַכטס, ווען ס'וועט פאָרקומען דער גרויסער „עונג שבת" אין איינעם פון די לאַגערן וווּ ס'וועלן זיך באַגעגענען מענער און פרויען סאָלדאַטן?

— קום צום עונג שבת, קום צום טאַנץ! קום, מאַניטשקאַ! און איצט לאָמיר לויפן! מיר וועלן ביידע באַקומען אַ פאַרציע פון דער אָפיצירשע!.. סיידן מיר זאָלן זאָגן, אַז עס איז דיר נישט גוט געוואָרן!

זיי לויפֿן ביידע, יעדע איינע צו איר גרופּע פֿרויען, יעדע צו איר פּאַלאַטקע, צו אירע בענקשאַפֿטן, צו אירע דערוואַרטונגען... מאַניאַ קוקט אַרויס אויף בריוו, גניאַ וואַרט אויף דעם עונג שבת...

אָט קומט ער, דער עונג שבת און מיט אים, איר געליבטער! עס ווערט פּלוצים אַזאַ ליכטיקע וועלט, כאָטש עס צאַנקען קוים די אָרימע עלעקטרישע לעמפּעלעך, וועלכע הענגען פֿון די איבערגעקרייצטע ברעטער אין דעם קאַנטין־הויז! די מוזיק פֿון גראַמאָפֿאָן איז איצט אַזוי זיס צו די אויערן, גלייך ווי דאָס איז די קלאַסיש איטאַליענישע מוזיק נאָך וועלכער זיי בענקען ביידע... ביידע דרייען זיך אין דער זיסקייט פֿון דער אומאַרעמונג און דער מוזיק, זיי ווייסן אַליין נישט צי דאָס איז אַן אַמעריקאַנער פֿאָקסטראָט, צי אַ וואַלס! אַבי אַזוי נאָענט אָטעם צו אָטעם, אַבי די אָרימעס ליגן אַרום האַלדז און אַרום קאָפּ! דערפֿון ווערן די נשמות אַזוי נאָענט, אַזוי משוגע נאָענט איינע צו דער צווייטער... כמעט איין נשמה אין דער צווייטער, אַזוי ברענען זיך אַריין די אויגן פֿון אייענעם אין צווייטן.. פֿון דעם אַריינברענען זיך איינער אין דער צווייטער מיט די אויגן, דרייט זיך דער קאָפּ אַזוי, אַז מען מוז אַנטלויפֿן פֿון דאַנען... און זיי אַנטלויפֿן!..

אָט זיצן זיי שוין אין אַ הייל אין די נאָענטע בערג! דאָרט קאָן מען ריידן! קיינער וועט נישט הערן! אָ, צוליב וואָס ריידן? אַלעס איז שוין אַמאָל געזאָגט געוואָרן!... איין מאָל? אפֿשר טויזנט מאָל! שטאַרקער פֿון טויט איז די ליבע... יאָ! די ליבע וועט אונדז איבערלעבן, ליבסטע! זי וועט לעבן אין דער אייביקייט אַריין... אַך, ליבסטע מיינע, וויקל זיך אַרום מיר ווי אַ ווייסע ענגלאָזע זיידענע סטענגע! לעכצט ערנאַ קושנדיק אירע קליידער...

— ווען דו וואָלסט געקאָנט איינטונקען די סטענגעס פֿון דיינע אָרימס און פֿיס אין אַ כּישוף סם! ער זאָל מיך פֿאַרסמען, אַז איך זאָל זיך נישט דאַרפֿן מער אויפֿכאַפּן צו דער ווירקלעכקייט... ווייל וואָס איז די ווירקלעכקייט, ווו דו ביסט נישטאָ, גענוק מיינער? וואָס, מיין לעבן?..

פֿון די דאָזיקע ווערטער בלאָזט מיט אַזאַ וואַרימקייט, אַז עס פֿילט

זיך נישט די קעלט פון ׳דער הייל און עס דוכט זיך ביידע אויס, אַז זיי געפינען זיך ערגעץ ווייט, ווייט אין אַ כישוף אכסניה, אויף אַן אינדזל, וווּ קיינער קאָן זיי נישט דערגרייכן, ווו זייער סוד וועט פאַרבלייבן פאַרזיגלט צווישן די פייכטע קילע אָטעמס פון דעם באַרגס בויך... נאָך דער נאַכט אין דער הייל גייען אַוועק טעג און וואָכן. נישט וויכטיק איז די צייט! נישט וויכטיק די ווירקלעכקייט! וויכטיק זענען אָט־אָ די ווילדע באַגעגענישן, צוליב זיי ׳לוינט זיך צו לעבן... קורצע אָוונטן, קורצע טענץ, קורצע אָטעמס, קורצע מינוטן אין די היילן פון די בערג... אָבער אין זיי שעפּט מען כוח פאַר די לאַנגע טעג פון דערוואַרטונג פון וואַרטן...

איינמאָל בשעת אַזאַ וואַרטן זאָגט מען געניאַן, אַז אַ שיינער סאָלדאַט וואַרט אויף איר אין ביורא. — וויפיל געליבטע האָסטו? שפּאַסט די אָנזאָגערין — פאַרוואָס לאָזטו נישט איבער עמיצן אויך פאַר אַנדערע מיידלעך?.. אַלע נעמסטו פאַר זיך? וועלכער פון זיי איז דיין אמתער ברודער געניאַ! געניאַ וויל איר ענטפערן, אָבער נישטאָ קיין צייט! אַ שאָד די צייט! קען דאָס זיין אַז איר ערנאַ איז געקומען? ווי אַזוי האָט ער זיך געקאָנט באַפרייען אין מיטן טאָג? געוואָלט זי איבעראַשן? אַ סיורפּריז?

— חיימקע! גיט געניאַ אַ שריי אויס פון ווייטנס — און אין קאָפּ גיט אַ פלי דורך — דאָך אַ ׳ברודער! זיך פאַרבענקט נאָך דער שוועסטער... אָבער וואָס גייט גאָר חיים אָנגעטון אין סאָלדאַטסקע קליידער? צי?..

— חיימקע! גיט זי אַ פרעג און שניידט זיך איין מיט די אויגן אין זיינע — וואָס איז דאָס? דו?

— איך האָב אַנדערש נישט געקאָנט, געניק... נישט געקאָנט! איך האָב געמוזט...

— ׳געמוזט? פאַרוואָס — געמוזט? פרעגט זי מיט אַ נייגער אין שטים, כמעט מיט אַ געוויין, און פירט אים אַוועק ווייט, ווייט צו אַ פעלז, ווו קיינער קאָן נישט הערן זייער געשפּרעך.

— איך ׳קאָן נישט געפינען קיין אָרט, געניק! איך מוז אויסקויפן

מיין זינד... ווייזט אויס, אַז איך בין יאָ געווען שולדיק... דאָרט... אין די כוואַליעס... ביים גומענעם ראָד...

— חיימקע! האָסט זיך פּשוט איינגערעדט!.. פּשוט איינגעג...

— זאָל זיין איינגערעדט... גענוק... זאָל זיין אַזוי!.. אפשר אין אַר־מיי וועל איך געזונט ווערן? אפשר נאָך דעם, ווי איך וועל אויסקויפן מיין זינד מיט סכנות, וועל איך קאָנען אָנפאַנגען אויפסניי?

חיים איז נישט דער איינציקער, וואָס האָפט אָנפאַנגען אויפסניי ווען דער קריג וועט זיך ענדיקן.

יעדער איינער פון די, וואָס גייען אין דער אַרמיי, שטופּט עפּעס אָפּ דערוויילע, לייגט אָפּ אויף שפּעטער, ווען די וועלט וועט זיך באַרו־איקן, ווען די ליכט וועט באַזיגן די פינצטערניש. דאַן וועט זיך אָנפאַנ־גען אַ נייע וועלט מיט נייע חשבונות. ערגעץ ווו וועט דאַן פאַרשריבן ווערן אויפן חשבון פון דעם ישוב אין דעם קליינינקן לאַנד, אַז ער האָט אַזויפיל געלייסטעט, מ׳וועט אים לאָזן פריי אָטעמען, פריי אריינגעמען זיינע ברידער, וועלכע וועלן אויך אָנפאַנגען אַ לעבן אויפסניי... אַ ניי לעבן! אַ ניי לעבן!

צוליב דעם נייעם לעבן, וואָס וועט אַמאָל קומען, מאַכט מען מילי־טערישע איבונגען, מען לייסטעט שווערקייטן, מ׳גיט זיך פרייוויליק אָן צו דער מאַנדאַטן מאַכט אַלס שפּיאָנען, מ׳קלעטערט איבער די בערג פון לבנון, כדי דערביוען פון דאָרט אינפאָרמאַציע פאַר דעם ענגלענ־דער... עס גייט אָפּ אַ שיף מיט אַריבער הונדערט בעסטע זין פון די קיבוצים אַלס מאַטראָסן... זיי ווערן אַלע דערטרונקען צוזאַמען מיט דער אויפגעריסענער שיף...

עס בלייבן כלות, מאַמעס, שוועסטער, און ברידער אין גרויס טרויער... פרייוויליקע קרבנות... עס וועט דאָך אַמאָל קומען אַ ניי לעבן ווען מ׳וועט אָנפאַנגען אויפסניי... די פרייוויליקע זענען נישט אומגע־קומען אומזיסט! עס וועט דאָך קומען אַ נייע וועלט, אַ ניי לעבן!

און דערוויילע יאָגט מען זיך אַהין און אַהער, פון איין עק לאַנד אין צווייטן! איינער לויפט פון דעם לאַגער אויף זיין אורלויב, דער צוויי־

טער פון דעם אורלויב אין לאַגער אריין! עס זענען פול די אַמניבוסן מיט כאַקי־געקליידעטע בחורים און מיידלעך — עס איז קריג! די טעמפּאָ איז אַ שנעלע, אין די קיבוצים זענען די פּאַמעלעכסטע עלטערע חברים געוואָרן „מזיקים". זיי האָבן זיך אויסגעלערנט אַ סך מלאכות על רגל אַחת! איינער וויל נישט אַפּשטיין פון דעם צווייטן! אויב אַ טאַטע גייט מיט זיינע צוויי זין אין קריג אריין, וויל דער צווייטער טאַטע באַווייזן, אַז ער קאָן טון מיט די הענט וונדער בייטאָג און ביינאַכט ביים גע־ווער! אַן אַנדער זקן ווערט אַ חלוץ אויף דער עלטער ביים פעלד און ביים גאָרטן! וואָס מער ארבעט — אַלץ מער עסנווארג, אַלץ רייכער ווערט דער קיבוץ, דער מושב, די שטאָט, דאָס לאַנד... אונדזער לאַנד! באַלד וועט עס זיין אונדזער לאַנד! באַלד! נאָכן קריג וועלן מיר אָנפאַנ־גען אַ ניי לעבן!

און דערוויל — כאַפּ אַן אורלויב, מאַניאַ! גיב אַ פּאָר און אַ קוק, וואָס מאַכט דיין מוניק און דיין ווירטשאַפט! לויף ארום באָרוועס אי־בערן הויף און האָב הנאה... ווייל אָט אָט וועט מען דיך פארשיקן אין מדבר אריין, ווו דו וועסט גאָרנישט זען אַ חוץ זאַמד און הימל...

דו וועסט מער נישט זען דיין יינגל, טאָ כאַפּ און שמועס זיך אָן מיט אים!

הער זיך צו צו דעם, וואָס זיין קינדעריש האַרץ וויל דיר דערציילן! מאַך נישט אַוועק מיט דער האַנט פון זיין אייפערזיכטיקייט צו זיין פאָ־טער, וועלכער נעמט נישט אַרונטער קיין אויג פון דער טערקישער מיידל... „עס דוכט זיך דיר אויס, קינד מיינס", ענטפערט מאַניאַ אויף די אומבאַהאָלפענע קינדערשע רייד. זי גיט מוניקן שטיפעריש אַ פּאָר איבער דער נאָז... אָבער מוניק איז ערנסט, ער לאַכט נישט ווי אַמאָל, ער האַלט זיך זייער נאָענט צו דער מוטער, כאָטש ער קאָן נישט זאָגן דאָס וואָס ער וויל, פילט מאַניאַ אַז ער איז איצט אירער... ערשט איצט איז מאַניאַן שווער זיך ארויסצורייסן נאָך דעם סאָלדאַטסקע אורלויב פונעם הויז. איצט וויינט דאָס האַרץ ווען זי דאַרף זיך צעשיידן מיט איר זון. איר זון! איצט זעט זי אַז ער איז פּלוצים אויסגעוואַקסן און אויס־

וואַקסנדיק זיך אָפּגעריסן פֿון גרשומען און צוגעשטאַנען צו איר... זון מיינער! זונעניו! אָבער עס קומט דער פֿרימאָרגן, עס שטייט דער אָמני־בוס ביים טויער און עס באַגלייטן זי נאָכאַמאָל טאַטע און זון, מאַן און קינד.

און דער, וועלכער פֿירט דעם אָמניבוס, מאַכט נאָכאַמאָל דעם אָנ־שטעל אַז ער איז פֿאַרנומען מיט זיינע פּאַסאַזשירן. ער האָט באַצייטנס נאָכאַמאָל באַקומען אַן אורלויב פֿון זיין „אגד" אויף אַ טאָג צוויי...

נאָכאַמאָל ווערן אויפֿן שפּיץ באַרג, אויף אַ באַלקאָן אין דער „פּאַ־נאָראַמאַ" צוזאַמענגעגאָסן צוויי הערצער, צוויי בענקשאַפֿטן, צוויי לי־בעס... גנבֿעט! כאַפּט! די צייט לויפֿט! ס'איז קריג! ס'איז נאָר פֿאַראַן דער היינט! ווער ווייסט — וואָס מאָרגן?.. ליבסטע! ליב מיך היינט! וועט נאָך זיין אַ מאָרגן? צוליב וואָס זאָרגן? יאָ! ס'וועט זיכער זיין! זי־כער, ליבסטע! מיר וועלן אָנפֿאַנגען אויפֿסניי!

דריי און דרייסיקסטער קאַפּיטל

נאָר אין איין פּלאַץ רעדט מען נישט וועגן אָנפֿאַנגען אויפֿסניי...

דאָס איז אין „מלון סענטראַל", וווּ אויף דעם דריטן שטאָק זיצן אויף אַ באַלקאָן געניאַ און ערנאַ מילאַני.

אויך זיי ביידע האָבן באַקומען זייער אורלויב אויף אַ פּאָר טעג, זיי האָבן אַזוי גוט צוגעטראַכט, אַז זיי קאָנען זיין צוזאַמען דעם גאַנצן אורלויב...

זיי האָבן אויסגעקליבן פֿאַר זיך דאָס העכסטע צימער, מיט אַ באַל־קאָן, וואָס קוקט אין די בערג אַריין... ס'האָבן דאָ אַמאָל מקובלים גע־שעפּט זייער גייסטיקע נאַרונג אין די בערג. זייער גלויבן אין משיחס קומען. האָבן געשטאַרקט די אַרומיקע פֿעלזן... ער וועט קומען! ער מוז קומען!..

וועט פֿאַר זיי אויך קומען אַמאָל משיח? וועלן זיי אַמאָל אויך אָנ־פֿאַנגען אויפֿסניי... ביידע צוזאַמען? קאָנען דען זיי לעבן איינער אָן דעם צווייטן? איז וואָס וועט זיין נאָכן קריג? וואָס?

דאָס וואָגט קיינער פון זיי נישט צו דערמאָנען... האָט דען ערנאַ איר נישט געזאָגט, אַז ער וועט זיין בעאַטריטשעס קיינמאָל נישט פאַר-לאָזן? זי וועט זיך דאָך אומקערן נאָכן קריג פון איטאַליע! האָט ער דען נישט געבעטן פון אָנפאַנג אָן, אַז זיי זאָלן זיך צעשיידן ווייל זיי קאָנען איינער דעם צווייטן גאָרנישט געבן אַחוץ צער און בענקשאַפט און ליי-בע?.. ליבע! ליבע!..

שלינגען זיי די ליבע צו יעדער מינוט! זיי גייען נישט אַרונטער עסן אין רעסטאָראַן, כדי זיי זאָלן נישט דאַרפן פאַרשווענדן אויף פרעמדע מענטשן זייערע בליקן און זייערע ווערטער... ווען זיי ווילן גיין שפּאַצירן אין די בערג, לויפן זיי אַרונטער אויף שנעל כדי נישט דאַרפן באַגריסן קיין פרעמדע מענטשן, כדי נישט פאַרשווענדן אויף זיי קיין מינוט!

— איך פאַר דיר און דו פאַר מיר! פליסטערן זיי איינער צו דער צווייטער ווען זיי גייען האַנט אין האַנט איבער די בערג — אַחוץ אונדז איז דאָך נישטאָ קיינער אין דער גאָרער וועלט! יאָ ליבסטער?

— קיינער, קיינער, מיין געניק! נאָר דו, דו — איינע אין דער וועלט! מיט דיר האָט זיך אָנגעפאַנגען מיין ליבע, מיט דיר וועט זי זיך ענדיקן... ביז דיר איז גאָרנישט געווען... און נאָך דיר וועט גאָרנישט זיין... פאַר מיר אין דער גאָרער וועלט...

עס ווערט זיי נשט נמאס איבערצוחזרן די ווערטער, זיי ווערן נישט מיד אַריינצואָטעמען איינער אין דעם צווייטן דאָס גלויבן אין דער אייביקייט פון זייער ליבע...

און אין דעם גלויבן איז פאַראַן עפּעס געטלעכעס. יעדער אויסדרוק פון ליידנשאַפט איז געטלעך. ווי אַ נר תמיד פלאַקערט זי. זי ווערט גאָר-נישט אויסגעלאָשן, זי ווערט גרעסער און שטאַרקער מיט דעם גאַנג פון דער צייט, וועלכע דערנענטערט דעם סוף פון דעם אורלויב...

אָט וועט זיך ענדיקן דער אורלויב, וואָס דאַן? ווי וועלן זיי לעבן איינער אָן דעם צווייטן? זאָל ער איר זאָגן, אַז ער האָט זיך וואָלונטירט אין דער פאַראַשוטיסטן שולע? אַז ער וועט זיין אין אַן אַנדער אָפּטיי-

לונג? ער וועט זיך נישט קאָנען זען מיט איר בשעת מען פייערט אַן „עונג" שבת? אַז ער וועט נישט קאָנען קומען צו די מיליטער טענץ?

— געניק! זאָגט ערנאַ, דעם לעצטן אָוונט מיט אומעט אין שטים — נאָך דעם אורלויב ווייס איך נישט צי מיר וועלן זיך זען אַזוי אָפט ווי פריער... מען האָט מיך צוגענומען אין דער שולע פון פּאַראַשוטיסטן... ליבסטע!..

געניאַ ענטפערט נישט! אַנשטאַט אַן ענטפער וויקלען זיך אַרום אים ווייסע סאַמעטענע און פּליושענע פּיס און הענט.

— גוט, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט, ליבסטער — עס טאָרן צווישן אונדז נישט זיין קיינע סודות. עס ענדיקט זיך דער אורלויב. געניאַ גייט צוריק אין איר לאַגער. וועט מען איר דערלויבן האַלטן עקזאַמען אין דער פּאַראַשוטיסטן־שולע?

— זייער ווייניק מענטשן זענען אומשטאַנד אויסצוהאַלטן דעם עקזאַמען! וואָרנט מען איר, אָבער געניאַ שרעקט זיך נישט. זי וועט פּרובירן! עס קאָן דאָך נישט שאַטן! דורכפאַלן איז דורכפאַלן! אָבער אין האַרצן ווייסט געניאַ אַז זי וועט נישט דורכפאַלן! זי קאָן נישט דורכפאַלן. זי וויל דאָך זיין מיט איר ליבסטן אין איין אָפּטיילונג טאַ ווי קאָן זי דורכפאַלן? זי גייט האַלטן דעם עקזאַמען. מ'נעמט זי צו אין דער פּאַראַשוטיסטן שולע. זי איז אַזוי גליקלעך, אַז זי וויל קושן יעדן איינעם, וואָס קומט איר אַנטקעגן...

אַך! ווי זי וועט איבערראַשן ערנאַן, ווען זי וועט פּלוצים אָנקומען אין שולע אַריין!

אָבער מ'רופט געניאַן אין ביוראָ אַריין! נאָך איין געליבטער? שפּאַסט די מיידל, וועלכע רופט זי. וויפל געליבטע נאַרט אַ מיידל אָפּ? צי דו נאַרסט זיי נישט? דו ביסט מיט אַלעמען גוט? לאַכט זי.

— לייטענאַנט וויטקאָמב! שרייט געניאַ אויס פון גרויס פרייד — איר? וואָס טוט איר דאָ?

— וואָס איך טו דאָ? דאָס איז דאָך אַ מיליטערישער לאַגער! נישט

א קיבוץ, ווו איך דארף ווארטן אין סעקרעטאריאט ביז וואנען מ'העט מיר דערלויבן אריינצוקומען, לאכט וויטקאמב...

— אבער פון וואנען האט איר געוווסט אז איך בין דא? ווונדערט זיך געניא.

— פון וואנען? שמייכלט וויטקאמב — די בריגאדע איז דאך אונ־טער דער בריטישער פאן! נישט אזוי? דערוויל, אלנפאלס... עס וועלן אפשר קומען צייטן, ווען איר וועט האבן אן ארמיי מיט אייער אייגע־נער פאן... אבער דערוויל... וויים איך אלעס... אפילו, אז געניא וויל האלטן עקזאמען אין דער פאראשוטיסטן שולע... בין איך טאקע דערפאר געקומען וואָרנען געניאן!

— איר האט פארשפעטיקט, וויטקאמב... איך האב שוין אויסגע־האלטן דעם עקזאמען.

— שטענדיק פארשפעטיק איך מיט מיינע ווארענונגען, זאגט וויט־קאמב אנטוישטערהייט... שטענדיק!

אך געניא! געניא! ווייסט איר וואס איר נעמט אויף זיך? ווייסט איר וואוהין מ'וועט אייך שיקן? — וויטקאמבס אויגן ווערן נאך וואסער־דיקער ווי שטענדיק, פון דעם העל־בלויען וואסער פון זיינע אויגן שפריצט ארויס אמתער טיפער צער... — געניא, געניא... מורמלט ער.

— איך וויל פליען אהין, אווו מ'דארף מיך האבן... די יידישע אגענץ וועט דורך מיר באקומען אינפארמאציע וועגן די יידן, וועלכע לעבצן אונ־טער דעם אייזערנעם שטיוול פון היטלערן.

— אינפארמאציע? שאקלט ער דעם קאפ מיט ווייטיק — ווייסט איר וויפל קערן זיך אום פון דארט?

— דאס קליינע ישובל האט שוין געגעבן די בעסטע מענטשן! וויפל זענען שוין אומגעקומען? איך זע נאך נישט, וואס דער ישוב האט שוין באקומען אלס באלוינונג פאר דעם קרבן! אבער וויטקאמבס רייד זענען ארויסגעוואָרפענע. עס איז דאך שוין צו שפעט סיי ווי סיי! איין טרייסט בלייבט פאר וויטקאמבן — אין די וואכן וואס ער וועט זיין דער הויפט

אינסטרוקטאָר פון „קאָוד" און סיגנאַליזאַציע און מאַפּע לייענען אין דער שולע, אין עין חרוד, קאָן ער קוקן אויף געניאַן וויפל ער וויל!

די איינציקע הנאה וואָס בלייבט אים איז צו קוקן אויף דער שיינ-הייט, וועמענס פּנים עס איז אַ קוואַל פון איבערלעבונגען פאַר זיין נשמה...

אָבער עס ווערן פאַרביטערט זיינע בעסטע מינוטן באַלד, אין די ערשטע טעג...

ער כאַפּט איבער די בליקן וועלכע געניאַ שיקט צו ערנאַן, דעם אי-טאַליענער, פון וועלכן אַלע פּאַראַשוטיסטן מיידלעך קאָנען נישט אַרונ-טערנעמען קיין אויג. איז דאָס דער מאַן אין וועמען זי איז פאַרליבט? איז זי אויך ווי אַלע מיידלעך? טראַכט וויטקאָמב. ווייזט אויס אַז יאָ. עס פאַרדריסט אים. אָבער ווען געניאַ גייט מיט וויטקאָמבן אַביסל שפּאַ-צירן אין די אַרומיקע בערג, פאַרגעסט ער זיין פאַרדרוס.

די שפּאַצירן געדויערן קיינמאָל נישט לאַנג. געניאַ איז מיד, די פּאַ-ראַשוטיסטן פאַנגען אָן זייער טאָג זייער פרי. ביי טאָג באַקומען זיי אַ פּאָר שעה פאַר אָפּרו.

— פאַרוואָס שלאָפט איר נישט ביי טאָג, געניאַ, ווי מ'טוט דאָ, אין מזרח? גיט איר וויטקאָמב אַן עצה, וואָלט איר נישט געווען אַזוי מיד ווען עס ווערט נאַכט...

אָבער איינמאָל, גאַנץ שפּעט ביי נאַכט, ווען וויטקאָמב איז געזעסן איינער אַליין אין גאָרטן אַרום דעם מוזעאום, וווּ ס'איז געווען די פּאַראַ-שוטיסטן שולע, האָט ער באַמערקט אין דער ווייטנס צוויי סילועטן. עס האָט זיך אים אויסגעוויזן אַז ביידע האָבן זיך אַרויסגעגנבעט פון ערגעץ. זיי זענען ערגעץ געלאָפן צוזאַמען...

פיל שפּעטער זענען פון ערגעץ אָנגעקומען ערנאַ מילאַני און געניאַ האַנט אין האַנט... זיי האָבן, ווייזט אויס, נישט דערוואַרט צו באַגעגענען וויטקאָמבן אין דער שפּעטער שעה... איצט איז קלאָר געוואָרן פאַר וויט-קאָמבן פאַרוואָס געניאַ איז אַזוי מיד, כאָטש זי שלאָפט אַ שעה ביי טאָג.

— וויטקאָמב! האָט געניאַ אויסגערופן אַן איבעראַשטע — וואָס

טוט איר אַזוי שפּעט דאָ? זי איז געבליבן שטיין לעבן אים, און ערנאַ איז אַריינגעגאַנגען אין הויז אַריין, ווו ס'זענען געווען די שלאָפצימערן פאַר די תּלמידים און פאַר די לערער.

— וואָס איך טו דאָ? איך זיץ... איך וואַרט און איך טראַכט... — האָט ער געענטפערט שטיל — גנעניאַ האָט זיך צוגעזעצט לעבן אים.

— איר ווייסט, וויטקאָמב! איך האָב די העכסטע מיינונג וועגן אייך... איך האָב אייך קיינמאָל נישט געוואָלט נאַרן... איר געדענקט, איך האָב אייך אַמאָל געזאָגט אַז איך ליב עמיצן... אַ פאַרהייראַטן מענטשן... דאָס איז ער... איך בעט אייך, זייט נישט ברוגז אויף מיר פאַר דעם אמת!

— איר זענט אַ וואונדערבאַר קינד, גנעניאַ!..

— איך בין נישט קיין קינד... וויטקאָמב... איך בין פיל ערגער, ווי איר דענקט...

— ביי מיר אין די אויגן וועט איר שטענדיק בלייבן דאָס וואונדער־באַרע קינד.. וואָס איר זענט... איך זאָג אייך אויפריכטיק גנעניאַ: אויב איר וועט אַמאָל וועלן אייער אייגן לעבן... נישט יענעמס מאַן... בין איך שטענדיק גרייט צו פאַרגעסן וואָס איר האָט מיר אַליין געזאָגט... נאָר דערפאַר, וואָס איר האָט עס מיר אַליין געזאָגט!.. ווייל איך ליב אייך, גנע־ניאַ!

— איך ווייס עס, וויטקאָמב... איך פיל עס... אָבער אין יעדער זאַך איז, ווייזט אויס, פאַראַן גורל... גלויבט איר אין גורל, וויטקאָמב?..

אַט אַזוי מיט ווייכע רייד האָט גנעניאַ פּרובירט פאַרלייכטערן דעם גורל פון וויטקאָמבן.

קאָן זיין, אַז גנעניאַ האָט אַזוי מיטגעפילט וויטקאָמבן אין זיין גורל, ווייל זי אַליין האָט געפילט אַז איר גורל וועט איר קיין סך גליק נישט ברענגען. דאָס ביסל גליק וואָס זי פאַרמאָגט איצט, ווי לאַנג וועט עס דויערן? די מעגלעכקייט צו זיין מיט דעם, וועלכן זי האָט אַזוי ליב, וועט לאַנג נישט געדויערן...

אָבער כּל זמן דאָס גליק האָט אָנגעהאַלטן האָט זי געטרונקען פון

דעם כום מיטן פֿולן מויל. זי האָט זיך פֿאַר קיינעם איצט נישט באַהאַלטן, נאָר פֿאַר וויטקאָמבן, כדי אים נישט וויי צו טון...

זי פֿלעגט איצט אָפֿט אַרויסגיין אין אָוונט מיט ערנאַן אין די בערג, וועלכע ליגן אַנטקעגן איבער דעם גלבוע באַרג. פֿון דאָרטן פֿלעגן זיי קו־מען צוזאַמען שפּעט, שפּעט, נישט זעלטן ווען עס פֿלעגט אָנפֿאַנגען טאָגן...

איין זאַך האָט איר פֿאַרביטערט דעם כום פֿון איר צייטווייליקן גליק. עס איז געקומען איר ברודער. חיים האָט זיך אויך וואָלונטירט אין דער פּאַראַשוטיסטן שולע, ער האָט אויך אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען מיט אויסצייכענונגען.

— וואָס טוסטו דאָ, חיימקע? האָט זי זיך אויסגעבייזערט ווען זי האָט אים דערזען דעם ערשטן מאָל אין שולע.

— דאָס זעלבע וואָס דו, געניק, האָט חיים געשמייכלט. געניאַ איז געוווען טרויעריק.

„איך", — האָט זי געטראַכט. — „בין דאָך מיט מיין ליבסטן דאָ.. אייב עס וועט עפּעס פּאַסירן, וועלן מיר זיך צעפֿאַרן פֿון דאַנעי... וואָס איז מיין לעבן ווערט אַז מיין ליבסטן. אַז מיין ערנאַ?.. אָבער חיים? חיים דאַרף לעבן! ער וויל אַזוי אַ פֿאַמיליען לעבן!"

— צוליב וואָס האָסטו דאָס געטון, חיימקע, צוליב וואָס?

— אפֿשר וועט מיר לייכטער זיין דאָ אויסקויפֿן מיין זינד, געניק...

— וואָס פֿאַראַ זינד. חיימקע? דו האָסט קיינמאָל אין דיין לעבן נישט געזינדיקט. חיימקע!

— עס וואָלטן נישט געקומען צו מיר די אַלע געדאַנקען און קאָש־מאַרן, געניק! ווייזט אויס, אַז ערגעץ ווו, אין אַ געוויסער צייט, האָב איך יאָ געזינדיקט אויפֿן ים...

אַזוי פֿלעגן זיך שפּאַרן ברודער מיט שוועסטער, ווען זיי פֿלעגן זיך באַגעגענען אין דער פֿרייער צייט. אָבער פֿיל פֿרייע צייט האָבן זיי ביידע נישט געהאַט, מ'האָט דאָך באַדאַרפֿט לערנען! זיך גרייטן צו דער מיסיע...

און בשעתן לערנען האָבן זיי ביידע איבערראַשט זייערע לערער אי מיט די פעאיקייטן, אי מיט דעם ברען, מיט וועלכן זיי האָבן זיך געגרייט צו זייער מיסיע.

פיר און דרייסיקסטער קאַפּיטל

נישט קליין איז געווען די מיסיע, צו וועלכער די פּאַראַשוטיסטן האָבן זיך געגרייט. כאָטש קיינער האָט נישט געוווּסט אין אַ וואָסער לאַנד מ׳וועט אים שיקן, איז דאָך קלאָר געווען, אַז יעדער איינער וועט געשיקט ווערן אין דעם לאַנד, פון וואַנען ער איז געקומען, וועלכעס ער קען, וועמעס שפּראַך איז אים נישט פרעמד! דאָך האָט מען אַלע פּאַראַשוטיסטן געלערנט די מאַפּעס פון אַלע לענדער פון דעם שונא. אַלע האָבן באַדאַרפט וויסן די גאַנצע מאַפּע פון אייראָפּע און וואָס צו טון, אויב דער עראָפּלאַן מיטן פּאַראַשוט פאַלן אַרונטער אין אַ פרעמד לאַנד, נישט אין דעם לאַנד פון זיין ציל, פון זיין דעסטינאַציע.

מען האָט שטודירט די קלענסטע פּינטעלעך און מ׳האָט געמאַכט דעטאַלירטע אויסרעכענונגען וועגן דעם וואָס קאָן געטון ווערן אין פאַרשידענע אומדערוואַרטעטע פאַלן. מ׳האָט אויך שטודירט וועגן דעם קאָנטאַקט, וואָס יעדער איינער פון די פּאַראַשוטיסטן קאָן מאַכן אין פאַרשידענע לענדער, אין וואָס באַשטייט זיין מיסיע אין יעדן לאַנד!...

די פּאַראַשוטיסטן איז אויך געגעבן געוואָרן אַ מעגלעכקייט צו קומען אין קאָנטאַקט נישט נאָר מיט מיליטערישע פּערזענלעכקייטן, שפּיאָנען, וועלכע זענען געשטאַנען אין פאַרבינדונג מיט דער בריטישער מיליטערישער מאַכט, נאָר אויך זיך פאַרבינדן מיט יידן, ווו נאָר זיי קאָנען, און פון וואַנען עס לאָזט זיך, דאַרפן זיי ברענגען אינפאָרמאַציע צו דער יידישער אַגענץ וועגן דעם צושטאַנד פון די יידן אין דעם אָדער אין יענעם לאַנד... מיט איין וואָרט, אויב די מיסיע פון פּאַראַשוטיסטן אין דער וועלט בכלל איז געווען נישט פון די לייכטע, פון די יידישע פּאַראַשוטיסטן איז זי זיכער געווען פיל שווערער און ריזיקאַלישער...

קאָן זיין, אַז דערפאַר האָבן די פאַראַשוטיסטן געלערנט מיט אַזאַ ברען? עס האָט זיך געפילט גלייך ווי יעדן איינעם איז געגאַנגען אין לעבן זיך צו פאַרבינדן מיט אַן אבר פון יידישן פאָלק, וועלכער איז צוליב דער היטלער קאַטאַסטראָפע אָפּגעשניטן געוואָרן...

עס איז געווען פאַרשטענדלעך, אַז יעדער איינער וועט געשיקט ווערן אויף זיין מיסיע מיט אַ פאַרזיגלטן קאָנווערט! יעדער וועט קאָנען אים עפענען ערשט ווען ער וועט אַרויספליען, דאָך האָט יעדער איינער זיך אָנגעשטויסן, אַז ווייט פון דעם לאַנד פון זיין געבורט, וועט מען אים נישט שיקן...

דערפאַר האָט יעדער איינער געקוקט אין דער צוקונפט אַריין מיט אַ ציטער אין האַרצן. ווי אַזוי זעט אויס דאָס לאַנד, וואו איך בין געבוירן געוואָרן? ווער לעבט נאָך פון אונדזערע קרובים? וועמען וועל איך נאָך טרעפן פון אונדזערע אַמאָליקע באַקאַנטע? וויפל מומעס און פעטערס זענען נאָך צווישן די לעבעדיקע? און זייערע קינדער? וויפיל פון זיי זענען נאָך נישט פון די פאַרברענטע? ווי אַזוי וועל איך זיי געפינען? וואו באַהאַלטן זיי זיך? אַזוי אַרום האָט יעדער פון די פאַראַשוטיסטן, וועלכע האָבן זיך געגרייט צו דער וויכטיקער מיסיע, זיך אויסגעשטעלט אַ צעטל פון באַקאַנטע און פריינט און פון די פריינטס באַקאַנטע. אפילו אַזאַ פאַראַשוטיסטן, ווי מאַטילדאַ, פון וועלכער מ'האָט גערעדט ווי פון אַ „מאַשין אָן סענטימענטן", האָט געמאַכט איצט אירע חשבונות...

מאַטילדאַ איז געווען זיכער אַז מ'וועט זי שיקן קיין דייטשלאַנד, אָדער קיין עסטרייך. אויב אין דייטשלאַנד — וועמען וועט זי טרעפן פון איר משפחה? לעבן נאָך דאָרט אירע עלטערן? און איר חתן? וועט זי קאָנען איצט צוריקגעווינען דאָס האַרץ פון איר אַמאָליקן חתן, אויב ער לעבט נאָך?... אַמאָל איז ער געוואָרן איר חתן צוליב געלט, איר פאָטער האָט נאָך דאַן געהאַט זיינע אויטאָמאָביל פאַבריקן... אָבער ווי נאָר ער האָט דערזען, אַז היטלער האָט רעקווירירט די פאַבריקן, האָט ער געמאַכט אַ ויברח... איז טאַקע דערפאַר דאַן מאַטילדאַ אַריין אין „החלוץ". דורך דעם „החלוץ" האָט מען זי געשיקט קיין שוועדן און פון דאָרט — קיין

ארץ ישראל... ווען איר פאטער וואלט נישט געווען קיין עקשן, וואלט ער איצט אויך געלעבט אין פאלעסטינע! וואלט איר מוטער אויך געווען איינע פון די רייכע דאמעס פון תל־אביב. גוט, וואס אין יענער צייט האט זיך איר טאטע שוין מער נישט געשפארט מיט דער מוטער און געלאזט מאטילדאן גיין איר וועג! דורך דעם „חלוץ" איז זי געראטעוועט געווארן!

האבן זיך אירע עלטערן געראטעוועט א דאנק דער מוטערס חכמה און פאראויסזעאונגען? און איר אמאליקער חתן? האט ער זיך געראטע־וועט ערגעץ? אויב יא, איז ער דאך זיכער איצט נישט מער ווי א בעטלער, וועלכער לעבט פון נדבות, אדער ווי א חיה, וועלכע קלייבט צונויף מיסט... וועט ער איצט אויך ווארטן אויף א גרויסן נדן? וועט ער נישט זיין גליק־לעך אויב מען וועט אים ארויסראטעווען פון דארטן? אדער אנווייזן א וועג, ווי אזוי זיך ארויסצוראטעווען? איצט איז איר צייט! אויב זי וועט זיך אומקערן פון דארט א לעבעדיקע, וועט זי מיטברענגען א חתן, א מאן! דא האט זי דערוויל קיין גרוים מזל נישט געהאט אין דער היגזיכט...

מאטילדע איז נישט געווען די איינציקע וואס האט געמאכט די פא־מיליע-חשבונות...

— ווען האבן מיר נאך אין בעסאראביע? האט איינמאל אין אן אוונט, ווען עס איז שוין געווען גאנץ נאענט צום ענדע קורס, א פרעג געטון חיים. — גלויבסטו, אז מיר וועלן זיי נאך...

— וואס מאכסטו ווייטע חשבונות, חיימקע! מאך דיין אייגענעם חשבון! אט, זעסט, אלע חברים פאראשוטיסטן פארן זיך געזעגענען מיט זייערע פריינט, קרובים, בחורות... פארוואס פארסטו נישט געזעגענען זיך מיט ראזאן? איז דען ביי אייך אויס?...

— אויב איך וועל זיך אומקערן א גאנצער פון דער ווייטער נסיעה, וועל איך דאן... א געזונטער, אן אויסגעהיילטער זיך אומקערן צו ראזאן... פריער נישט... האט חיים געענטפערט מיט א ציטער אין שטים.

— ביסטו דען קראנק, חיימקע, האט געשפאסט גוניא — אין דער שולע נעמט מען דאך צו בלויז די געזונטסטע מענטשן... און כדי צו פאר־רעדן אים די ציין האט זי פארגעזעצט — אבער פון וואנען וויסן מיר

ווהין מע וועט אונדז שיקן? אפשר גאָר קיין איטאַליע און נישט אַהין, ווו עס איז געווען אונדזער היים אַמאָל...

— אַמאָל... עס דוכט זיך — אַזוי לאַנג אין דעם!... אַזוי לאַנג... אַך! וויפל מיר האָבן שוין דורכגעמאַכט... מיר דוכט זיך אייניקע מאָל, אַז איך בין שוין אַזוי אַלט, געניק...

— גיב נאָר אַ קוק ווער עס רעדט וועגן עלטער! עס האָט נאָך אפילו נישט חתונה געהאַט און שוין...

— נו, און דו, געניק... וואָס וועט זיין פון דיר? אַט באַלד וועלן מיר זיך צעשיידן, געניק! ווער ווייסט צי מיר וועלן זיך נאָך אַמאָל זען... לאָז מיר אויסריידן אַלעס, וואָס עס איז אויף מיין האַרצן, געניק... מיר וועלן זיך אַלע לאָזן אויף אַ זייער שווערן וועג... זייער זעלטן קומט מען צוריק גאַנץ פון דאָרט... אָפטער נאָך קומט מען אין גאַנצן נישט צוריק! בעט איך דיר, לאָז מיר זאָגן אַלעס, וואָס איך וויל... פון אונדזער פאַמיליע זע־נען בלויז נאָר מיר ביידע געבליבן... אויב עמיצער פון אונדז וועט זיך נישט אומקערן, וועט דער צווייטער בלייבן גאַנץ אַליין אויף דער וועלט, געניק!.. גלויבסטו נישט, אַז עס איז דעם צווייטנס פליכט חתונה צו האָבן, בויען אַ הויז בישראל, אַ פאַמיליע... האָבן קינדער...?

— איך גלויב, אַז דו ביסט גערעכט, חיימקע... האָבן קינדער... פאַ־מיליע... דו מיינסט המשך?

— איך מיין אַ געזונט פאַמיליען לעבן, געניק, ווי עס איז געווען ביי אונדז אין דער היים, ביים טאַטן מיט דער מאַמען...

— עס זענען געווען אַנדערע צייטן, חיימקע, אַן אַנדער וועלט... אַ רואיקערע וועלט... מיט אַנדערע באַגריפן... איבערבייטנדיק איר טאָן אויף אַ לייכטערן, האָט זי צוגעגעבן לאַכנדיק: — איך האָב נישט געוווסט, אַז דו ביסט אַזאַ פאַמיליע־מאַן? אַז דו גלויבסט אין דער מאָראַל פון טהרת המשפחה אַזוי שטאַרק...

— געניק! דאָס איז איצט די איינציקע האָפענונג פאַר יידן, אַלס אַ פאָלק... משפחה... מאַן און ווייב! מער ליבע, וויניקער ליבע... דער עיקר

— פאַמיליע... קינדער... טאַטע, מאַמע, קינד... זאָג מיר צו, גנעניק... אַז דו וועסט...

— פון וואַנען ווייסטו, אַז איך וועל זיך אומקערן? אפשר גאָר נאָר דו? האָט זי געשפּאַסט. — אפשר וועלן מיר זיך גאָר ביידע אומקערן און מיר וועלן נאָך זיין איינער אויף דער חתונה פון דעם צווייטן?..

— זעסטו! אָט אַזעלכע דיבורים שטעלן מיך צופרידן! הייסט עס, אַז מיר וועלן אָנפאַנגען אויפסניי? אַז דו האָפסט אויך? ער האָט זי אַרומגענומען און אַ קוש געטון אין די אויגן.

— אָבער וואָס וועלן מיר טון טאָמער שיקט מען אונדז גאָר קיין איטאַליע? ווי אַזוי וועלן מיר דאָרט ריידן? אויך רומאַנעשטאַ? האָט גע־ניאַ געוואָלט איבעררייסן דעם ערנסטן טאָן.

— וואָס שרעקט דיך אַזוי איטאַליע, גנעניק? טראַכט נישט וועגן אי־טאַליע, גנעניק! פאַרגעס! עס וועט דאָך קומען אַ נייע וועלט נאָך אונדזער מיסיע, נאָך דעם קריג!.. האָסט דאָך מיר אַליין נאָר וואָס צוגעזאָגט... טאָ פאַרגעס!

„פאַרגעס! פאַרגעס!" איז גראָדע דאָס וואָרט האָט נישט געלאָזט גניאַן פאַרגעסן דעם נאָמען פון דעם לאַנד, וועלכעס זי האָט צופעליק דערמאָנט.

איטאַליע! ווי האָט זי געקאָנט פאַרגעסן, אַז ערנאָס בעאַטריטשע איז געבליבן שטעקן אין איטאַליע?... הייסט עס, אַז ערנאָ האָפט זיך צו באַגעגענען מיט איר ווען מ'וועט אים שיקן אַהינצו? וווהין וועט מען אים שיקן, אויב נישט קיין איטאַליע, וועלכע איז זיין אַמאָליקע היימאַט?... און אויב איטאַליע — הייסט עס — צו בעאַטריטשען! הייסט עס, זיינע געדאַנקען זענען איצט שוין פאַרנומען מיט איר? הייסט עס — אַז ער טראַכט שוין נישט מיט זיין גאַנצן וועזן, ווי פריער, וועגן זיין גנעניק?..

דער געדאַנק האָט נישט געלאָזט רוען... גניאַ פלעגט איצט אומיש־נע אין אָנפאַנג אָוונט אַוועקגיין מיט וויטקאָמבן אויף אַ שפּאַציר ביז שפּעט ביינאַכט, זאָל ערנאָ זי אַרומזוכן, זאָל ער פרעגן יעדן איינעם וועגן איר... אפשר וועט דאָס צונעמען זיינע געדאַנקען פון בעאַטריטשען?

— זייער גוט טוסטו, געניאַ, וואָס דו אַרבעטסט אויף אַלע פראָנטן! האָט איר איינמאָל אַ זאָג געטון מאַטילדאַ, מיט וועלכער זי האָט געטיילט איין צימער אין דעם פּאַראַשוטיסטן הויז — פון איין זייט — ערנאַ און פון דער צווייטער זייט — וויטקאָמב!... ביסט גערעכט, אַזוי דאַרף זיין! ערנאַן וועט מען זיכער שיקן קיין איטאַליע, צו זיין בעאַטריטשע... כאָטש קיין גרויסע שיינהייט איז זי נישט, וועט ער זיך באַלד טרייסטן מיט איר! איר שווערן, אַז ער האָט קיינע ליבעס נישט געפירט... אַז ער האָט געפאַסט תעניתים... אמת, דו האָסט געהאַט ביי אים מער דערפאָלג פון אַנדערע מיידלעך, אָבער קיין גרויסער צדיק איז ער נישט! ער וועט נאָך דיר זיכער געפינען אַנדערע אַלס צוגאָב צו בעאַטריטשען... איז גוט, וואָס דו האָסט אין זינען אויך וויטקאָמבן... אָבער ער איז דאָך אַ קריסט, גע־ניאַ! וואָלסטו?... צי דו גלייבסט, אַז ער וואָלט זיך מגייר געווען?

— ער וואָלט געטון אַלעס, וואָס איך וואָלט געוואָלט! האָט מיט שטאָלץ געענטפערט געניאַ, אַ געניץ געטון און זיך אויסגעדרייט מיט דער פּלייצע צו מאַטילדאַס פּנים.

אָבער אין האַרצן ביי געניאַן איז געבליבן אַ שטורעם אויף אַ לאַנ־גער צייט...

דער שטורעם אירער פלעג זיך אויסדריקן אין פאַרשידענע קאַפּריזן. די קאַפּריזן פלעגן אַרויסרופן שטויננונג אין ערנאַן. ער פלעגט זיך צע־ברעכן דעם קאָפּ טראַכטנדיק, וואָס איז די סיבה פון דער מאָדנער אויפ־פירונג. ער האָט זי נישט געקאָנט פאַרשטיין!

זאָל דאָס זיין חרטה וואָס זי האָט זיך וואָלונטירט אין דער אַרמיי? אויב יאָ, איז דאָס אין אַ געוויסער מאָס נישט זיין שולד?.. ער וואָלט באַדאַרפט באַלד אין אָנפאַנג אַנטרונען ווערן פון איר לעבן, זי זאָל אפילו נישט וויסן וווהין ער איז אַוועק! ער האָט זיך באַדאַרפט וואָלונטירן באַלד און נישט דערלאָזן קיינע באַגעגענישן צווישן זיי! איז דאָס אפשר חרטה וואָס זי האָט זיך וואָלונטירט אין דער פּאַראַשוטיסטן שולע?.. איז דאָך אין דעם אויך ער שולדיק! זי איז דאָך כמעט אַ קינד! אַ קינד, וועלכעס האָט אים פּשוט נאָכגעטון! אפשר שטעקט אין דעם קאַפּריזנעם

אוועקלויפן פון אים, א מין סארט מורא פאר דער צוקונפט? א ווילן זיך אפצורייסן פון אים, זיך צוגעוווינען צו זיין אליין, אן אים?

אויב אזוי, וואלט ער איר באדארפט ארויסהעלפן אין דעם... זי לאזן צורו, זי לאזן ארומשפאצירן און ריידן מיט אנדערע מענטשן! זאל זי זיך צוגעוווינען צו געפינען אינטערעס אין אנדערע מענטשן... זאל איר נישט אנקומען אזוי שווער דאס צעשיידן זיך!

ווען ערנא פלעגט טראכטן וועגן צעשיידן זיך, פלעגט אים בלויז קו־מען אויפן געדאנק איין זאך — דער טויט... נאר דער טויט קאן אונדז צעשיידן — פלעגט ער טראכטן, קיין אנדער זאך אין דער וועלט!.. ווען ער פלעגט אזוי באשליסן, פלעג דאך ארויפשווימען בעאטריטשעס גע־שטאלט... דאס געשטאלט אירס האט ער כמעט שוין נישט געקאנט זיך פארשטעלן. עס האט זיך קוים געזען אין זיין זכרון! ווי א בילד אין א העלן טאג אויף א ווייס לייוונט...

„איך קאן אבער נישט אפלייקענען אז איך בין פארהייראט!” פלעגט ער זיך קריגן מיט זיך אליין „איך האב א ווייב און זי הייסט בעאט־ריטשע!.. יא! איך האב איר פארשפראכן אז איך וועל זי ליבן... אבער איצט האב איך זי נישט ליבן... איצט קאן איך נישט לעבן אן געניאן, ווי א מענטש קאן נישט לעבן אן לופט. וואס קומט מיר דערפאר? קומט מיר טויט? נעם איך אן דעם טויט, אבער איך קאן נישט צוריקגיין צו בעאטריטשען. איך קאן נישט! איך קאן נישט!

נאך אזעלכע מלחמות מיט זיך אליין, נאך דעם, ווי עס פלעגט פאר ערנאן ווערן קלאר אז ער קאן אן געניאן נישט לעבן, פלעגט ער זי אנפאנ־גען זוכן נאך מיט מער ברען.

— ווו ביסטו געווען, געניק? פלעגט ערנא פרעגן.

— ווו איך האב געוואלט...

— פארשטייט זיך, ווו דו האסט געוואלט! אבער ווו? איך זוך דיך ארום א גאנצן אוונט! דו אנטלויפסט פון מיר, געניק? דו ליבסט מיך שוין נישט? פארוואס זשע זאגסטו מיר דאס נישט? וועל איך דיך אויפ־הערן צו זוכן! ערנא דרייט זיך אויס און גייט אוועק.

ווען ער איז שוין ווייט, אַרויס די גרעניצן פֿון דער שולע, פֿילט ער אַז זי לויפֿט אים נאָך. ער קוקט זיך נישט אום ביז ער פֿילט איר האַנט אין זיינער...

— איך ווייס פֿאַרוואָס דו זוכסט מיך! דו ווילסט, אַז איך זאָל דיך קיינמאָל נישט קאָנען פֿאַרגעסן... אַז איך זאָל אָן דיר נישט קאָנען לעבן...

— געניק! געניק! וואָס רעדסטו, קינד מיינס, ליבסטע מיינע!

— און וואָס וועסטו טון ווען דו וועסט קומען קיין איטאַליע? איך ווייס! איך ווייס! דו וועסט פֿאַרגעסן אַז עס איז פֿאַראַן אַ געניק אויף דער וועלט... דו וועסט...

אָבער מער לאָזט ער איר נישט אַרויסריידן קיין וואָרט. ער כאַפּט זי אויף די הענט. ער טראָגט זי אַוועק אויף זייער בערגל אַנטקעגן דעם גלבוע באַרג, דאָרט זעצט ער זי אַנידער אויף זיינע קני און זאָגט אַזוי: „זעסט דעם באַרג, געניק! גאָט האָט אַמאָל פֿאַרשאָלטן דעם באַרג, דו געדענקסט דאָך די שבועה: „אַל טל, אַל מטר עליכם”... „עס זאָל אויף אייך נישט פֿאַלן קיין ראָסע און קיין רעגן!” עס וואַקסט ניט, גאָרניט...! ווייזט אויס אַז די קללה איז אַ קללה... אַנטקעגן דעם זעלבן באַרג שווער איך דיר, געניק, אַז דו ביסט מיין אָנפֿאַנג און מיין ענדע!.. מיט דיר האָט זיך אָנגעפֿאַנגען מיין לעבן! וואָס איז געווען ביז דיר, איז געווען בלויז תוהו ובוהו! גאָרנישט!... עס וועט זיך ענדיקן מיט דיר... הערסט, געניק!.. דערפֿאַר זוך איך דיך! כדי דיר געבן צו פֿאַרשטיין! כדי זאָלסט עס ווייסן! אינגיכן, גאָר אינגיכן וועלן מיר זיך צעשיידן... קאָן זיין, אַז עס וועלן דיך באַפֿאַלן שלעכטע געדאַנקען וועגן מיר... וויל איך אַז דו זאָלסט וויסן, אַז מיט דיר וועט זיך ענדיקן מיין לעבן!.. אַז איך וועל נאָר דיין נאָמען אַרויסאָטעמען מיט מיין לעצטן הויך!.. אַז איך וויל און וועל זען נאָר דיך און דיין ליכטיק געשטאַלט, איידער איך וועל צומאַכן די אויגן... צו מיין טויט וועט קומען פּלוצים, סיי דאָס וועט זיין אַ לאַנגזאַמער טויט... איך וויל אַז דו זאָלסט עס געדענקען, אַז נאָר דיין געשטאַלט וועט שטיין פֿאַר מיר!

— הייסט עס — מיין גאַנצע שרעק איז געווען אַן אומזיסטע? אַז דו האָסט מיך טאַקע ליב, ליבסטער מיינער?.. און נישט, ווי מאַטילדאַ זאָגט?.. פון פרייד הויבט זי זיך אָן צו קייקלען מיט אים צוזאַמען פון בערגל אַרונטער, אַרונטער... גוט, וואָס אַ ביימעלע פאַרצאַמט דעם וועג. זיי בלייבן אַזוי ליגן אין אַ ווילדער אומאַרעמונג... עס מישן זיך צוזאַמען ליפּן און אָטעם, טרערן און שטאַנען פון פרייד און פליסטערן פון תפילה, פון אומעט, פון פאַרזיכערונג, פון שבועות...

— ליבסטע מיינע, קינד מיינס, אָנפאַנג מיינער... סוף מיינער... געניק מיינער...! מורמלט ערנא פון עקסטאַז.

און זי ליגט מאַכטלאָז אין זיינע אָרעמס און ענטפערט מיט איר מילדן געטלעכן פליסטער.

— ליבסטער מיינער! אונדזער צייט איז אַזוי קורץ... פילסטו נישט, אַז אָט, אָט קומט דער טאָג! ער וועט אונדז אַנטדעקן... טאָ, פאַרטראָג מיך וואָס שנעלער, ווייט, ווייט, וווּ קיינער קאָן אונדז נישט געפינען... און טו מיט מיר ווי עס איז גוט אין דיינע אויגן, האַר מיינער! אַזוי קורץ די צייט, אַזוי קורץ...!

פינף און דרייסיקסטער קאַפּיטל

יאָ! קורץ איז געווען די צייט, זייער קורץ!

דער קורס אין דער פאַראַשוטיסטן שולע האָט זיך געענדיקט.

מען האָט געפּראַוועט פאַר די פאַראַשוטיסטן אַ באַנקעט, אַ טאַנץ מיט מוזיק, אַ גוטע וועטשערע. אַפילו מאַסקעס האָט מען זיך אָנגעטון אויף די פּנימער כדי קאָנען זאָגן איינער דעם צווייטן, וואָס מ'וויל, אונטער די מאַסקעס.

אויף מאָרגן, נאָך דעם ווי מ'האָט זיך אויסגערוט, האָט מען אָנגעפּאַנגען פּאַקן די זאַכן, מען איז אַרויסגעפאָרן מיט גרויס פּאָמפּע אויף עטלעכע אויטאָמאָבילן קיין חיפה. אין חיפה האָט מען די פאַראַשוטיסטן אַרומגעפירט אַ גאַנצן טאָג אין אויטאָמאָבילן, זיי מכבד געווען מיט די

בעסטע עסנס אין איינעם פון די בעסטע האָטעלן, אין „כרמליה קאָרט״.

— עס איז די לעצטע נאַכט דאָ אין לאַנד, — האָט געזאָגט וויטקאָמב צו דער גרופּע פּאַראַשוטיסטן, — אַזוי אַז איר קאָנט זיך אויסקלייבן אַ וואָסערע פאַרגעניגן איר ווילט! אַבי איר זאָלט נישט זיין שיכור ווען עס וועט קומען די שעה אַרויסצופאָרן. מען פאָרט אַרויס פון דאַנען פאַר באַגינען... און — יאָ! יעדער איינער קאָן פאַר זיך אויסקלייבן אַ וואָסער צימער ער וויל און וואָסערע עסנווארגן און געטראַנקען זיין האַרץ גלוסט!..

די ווערטער האָבן אַרויסגערופן אַ גרויסן טומל. עס האָבן זיך געמישט אין דער לופטן געלעכטערן, אויסגעשרייען און נעמען פון אַלערליי געטראַנקען און עסנווארגן, וועגן וועלכע די פּאַראַשוטיסטן האָבן ווען געלייענט אין ראָמאַנען. זיי האָבן די ליקערן זיכער קיינמאָל נישט פאַרזוכט אין דער ווירקלעכקייט. אַלע זענען געווען אויפגערעגט, זיך געלאָזט ווילגיין און באַשטעלן וואָס עס איז נאָר געקומען אויפן געדאַנק, אויף די ליפּן. און גראַדע אויף ערנאַן האָט די דערקלערונג פון וויטקאָמבן געמאַכט אַ מאָדנע איינדרוק.

— עס איז דער לעצטער אָוונט! האָט ער איבערגעחזרט גלייך ווי צו זיך אַליין.

געניאַ האָט באַלד דערפילט זיין שטימונג מיט איר פיינעם שאַרפן חוש, זי האָט אים געזאָגט:

— היינט וויל איך זיך פאַר קיינעם נישט היטן, מיין ליבסטער! היינט וויל איך אויסקלייבן פאַר אונדז ביידע דעם שענסטן, דעם גרעסטן צימער! מיר וועלן זיין צוזאַמען, פאַר אַלעמען אין די אויגן. אירע אויגן האָבן זיך איינגעקריצט אין זיינע און זיי זענען ביידע אַוועקגעגאַנגען אויסקלייבן דעם צימער.

— מיר נעמען דעם צימער! האָט זי געזאָגט מיט אַן אויפגעהויבענעם קאָפּ דעם האָטעל אָנגעשטעלטן, נאָך דעם ווי זי מיט ערנאַן האָבן באַקוקט עטלעכע צימערן.

— ווי אַזוי זאָל איך פאַרשרייבן? דער האָטעל־אָנגעשטעלטער האָט

נישט געקאָנט אָפּרייסן זיין אויג פון דעם שיינעם פּאָרל.

— גאַנץ פּשוט: געניאַ און ערנאַ מילאַני! האָט זי געזאָגט מיט אַ צי אין די אַקסלען, און זיי זענען ביידע ארויפגעלאָפן ווי קינדער אין צימער אריין.

— איז דאָס נישט גאַנץ פּשוט, ליבסטער מיינער? געניאַ און ערנאַ מילאַני! זי האָט זיך אָנגעפאַנגען צו דרייען מיט ערנאַן אין אַ וואַלס איבערן צימער — געדענקסט, ליבסטער מיינער, דעם ערשטן וואַלס אונדזערן? ווי מיר האָבן זיך געדרייט אין דעם קאַנטין ווען מיר האָבן זיך באַגעגנט צום ערשטן מאָל נאָך אַ לאַנגער צייט פון צעשיידונג?.. היינט פיל איך די זעלבע פרייד, ליבסטער מיינער! טאָ לאָז מיך נישט אָפּ, און לאָמיר זיך דרייען, ווי דענסטמאָל, ביז וואַנען דער קאָפּ וועט זיך פאַרדרייען...

— דער איינציקער אונטערשיד, ליבסטע מיינע, וואָס דעמאָלסט זענען מיר ארויסגעלאָפן פון דעם קאַנטין אין די בערג אריין... מיר האָבן זיך באַהאַלטן אין אַ הייל, ווי אָדם הראשון... און היינט...

— און היינט האָבן מיר זיך נישט וואָס צו באַהאַלטן פאַר קיינעם!.. היינט זענען מיר דאָך געניאַ און ערנאַ מילאַני...

— דו ווילסט מיר זאָלן אַליין טאַנצן אויף אונדזער חתונה, געניק?

— יאָ אַליין, אַליין! מיר ווילן קיינע אַנדערע מחותנים נישט האָבן, ליבסטער מיינער... מיר! נאָר איך און דו!

זיי דרייען זיך אַ לאַנגע צייט ביז וואַנען עס דרייט זיך דער קאָפּ פון טאַנצן. זיי פאַלן ביידע אַנידער אויף אַ דיוואַן אין אַ ווילדער אומאָרעמונג... דאַן גייען זיי אַרויס אויף דעם באַלקאָן. ערנאַ רוקט ארויס דעם טיפן ווייכן שטול פון האָטעל־צימער אויף דעם באַלקאָן. זיי זיצן אַזוי צוזאַמען, ער אויפן שטול און זי אויף זיינע קניעס.

עס גיט אַ וואונק צו זיי פון דעם ים אַ פייערל פון אַן ענגלישן ברעג־היטער.

דער גאַנצער ים ברעג איז אויסגעפינצטערט, טויט. עס איז מלחמה! עס איז אַ צייט פון גרויס פאַרזיכט! דאָס איינציקע עלנדע פייערל, וועל־

כּעם גיט אַ פּלאַץ אַרויס פֿון דער פֿינצטערניש, דערמאָנט אָן עפּעס, וועגן וועלכן זיי ווילן פֿאַרגעסן...

אָבער דאָס פֿייערל דערמאָנט! עס דערמאָנט אַז מאָרגן, פֿאַר באַגינען, וועט מען אַהין אַוועקפֿירן די פּאַראַשוטיסטן... פֿון דאָרט וועט יעדער איינער אַוועקפֿליען אין זיין זייט, אין זיין ווינקל, אין זיין עלנד, אין דער פֿינצטערניש אַריין...

פֿון דעם געדאַנק ווערט מאָדנע טונקל אויפֿן האַרצן, דער טונקל לעשט אָפּ די ליידנשאַפֿט. ער רופֿט אַרויס פֿאַרשידענע געדאַנקען, רחמנות איינער צום צווייטן. אפֿשר מאָרגן אין דער צייט וועל איך שוין ליגן ערגעץ איינע אַליין אויף אַ פֿעלד מיט צעבראָכענע אבֿרים, און עס וועט נישט זיין ווער עס זאָל אַפֿילו מיטקרעכצן מיט מיר? און אפֿשר וועל איך שוין מאָרגן אין דער צייט ליגן ערגעץ אין אַ טורמע און עס וועלן מיך היטן וועכטער, וועלכע מען קאָן באַין אופֿן נישט אונטערקויפֿן?

טאָ לאָמיר היינט האָבן רחמנות אויף זיך... אפֿשר וועל איך שוין מאָרגן דאַרפֿן איינגעמען דעם סם, וועלכן איך פֿיר מיט זיך?

און אפֿשר וועל איך שוין מאָרגן אין דער צייט אָנקניפּן אַ קניפּ צווישן דער חושך־וועלט פֿון דאָרט, און דער וועלט פֿון דאַנען? אפֿשר וועל איך שוין מאָרגן אַריינברענגען ערגעץ ליכט?

מחשבֿות דרייען זיך ווי אין אַ קאַראַהאַד. עס קושן די ליפּן שטיל, מיט מיטלייד. עס איז פֿאַראַן אין דעם קושן זיך אַ גלעט און אַ טרייסט. אַ שותּפֿותדיקער צער, וועלכן מ׳קאָן נישט אויסמיידן, אַ טיפֿער מיטגעפֿיל, אַ מיטפֿאַרשטיין...

— ליבסטער מיינער, ווען מיר וועלן זיך צעשיידן אינדערפֿרי זאָלסטו נישט פֿאַרגעסן צו זאָגן „להתראות געניק" — צום ווידערזען געניק! געניק! הערסט, ליבסטער מיינער! פֿליסטערט געניאַ קוקנדיק אין ים אַריין און אַרומוויקלענדיק זיך מיט אירע שלאַנקע הענט אַרום זיין האַלדז...

— לאָמיר אַזוי זיצנדיק, איינדרימלען אַביסל, עס איז אַ שאָד צו פֿאַרשלאָפֿן די נאַכט געניק! — זאָגט ערנאַ מיט אַ ציטער אין שטים, — ערגעץ אין זיין נשמה הילכט אָפּ: די לעצטע נאַכט... ער דריקט זי צו שטיי־

פער צו זיך, ער קושט די נעגל פון די הענט און פון די פיס...

— אָט דאָ האָב איך שוין לאַנג נישט געקושט, זאָגט ער און אַנט־בלויז די אויערן פון דעם שוואַרצן געדיכטן וואָלד האָר. אווו נאָך, געניק? אָט־אָ דאָ? האָ? און ער אַנטבלייזט דעם האַלדז פון די הענגענדיקע אי־בער אים האָר.

אַזוי פליט אַוועק די נאַכט. ערגעץ גיט אַ וויין אַ שאַקאַל. שלאָף, שלאָף! קינד מיינס, עס איז נאָך נאַכט! וואָס? טאָג? ווי קאָן דאָס זיין אַזוי גיך? אוממעגלעך! מיר האָבן זיך דאָך ערשט אַנידערגעזעצט דאָ?..

אָבער עס איז שוין פאַר באַגינען. מען קלינגט אין אַלע צימערן אַריין. די פּאַראַשוטיסטן דאַרפן אויפשטיין. דער עולם איז שלעפעריק... עס ווילט זיך נישט, אָבער מען דאַרף! מ'גאָלט זיך, מ'וואַשט זיך, מ'קומט אַרונטער אין עס־צימער עסן פרישטיק אויסגעפּוצטע. אָבער ווער קאָן דאָס עסן אין אַזאַ פאַרבאַגינען? דאָך זעצט מען זיך צו די טישן, געניאַ זיצט צווישן ברודער און ערנאָן, אַנטקעגן זיי זיצט וויטקאָמב. זי איז פריילע־לעכער פון אַלעמען. זי מוז זיין פריילעך... זי מוז דאָך טרייסטן און פריי־לעך מאַכן חיימען, אָבער נאָך מער — ערנאָן.

— פאַרוואָס ביסטו אַזוי שטיל און אומעטיק, ליבסטער מיינער? גיט זי אַ פליסטער און מונטערט אים אונטערן טיש מיט אַ קלאַפּ אין פוס — ליבסטער מיינער! פאַרגעס נישט „להתראות, געניק!" דאָס עסן בלייבט שטיין אויף דעם טיש כמעט נישט אָנגערירט. ווער קאָן עסן אין אַזאַ פרימאָרגן? איז שוין טאַקע פרימאָרגן? ניין, עס איז נאָך גאַנץ טונקל, אפשר אַ טעות? ניין, עס איז נישט קיין טעות! עס וואַרטן שוין ביים האָטעל „כרמליה" די אויטאָמאָבילן... געניאַ פאָרט פּונקט ווי זי איז געזעסן ביים טיש, פון איין זייט ערנאַ, פון דער צווייטער זייט חיים, און אַנטקעגן וויטקאָמב...

וויטקאָמב זעט אויס זייער אויפגערעגט, באַזאָרגט, כאָטש ער רעדט קיין וואָרט נישט. די אויטאָמאָבילן פאָרן צו צום ברעג ים. עס איז נאָך פינצטער. מען זעט אָן דאָס וואַסער. עס איז טונקל און קאַלט. עס גיט אַ פלי דער געדאַנק: אינעווייניק מוז זיין גאָר קאַלט! עס לויפט דורך אַ ציטער איבערן לייב...

עס וואַרטן ביים ברעג קליינע שיפלעך, אַלע זעצן זיך אויס אין די שיפלעך, אויף דעם זעלבן שטייגער ווי פריער... געניא, חיים פון איין זייט, ערנא פון דער צווייטער זייט, און וויטקאָמב אנטקעגן. אַלע אין איין שיפל. וווהין פירן זיי די שיפלעך אוועק? ווייסט עמיצער? פאַרוואָס זאָגט קיינער נישט? וואָסאַרא אונטערשיד? עס איז דאָך קלאָר, אז דאָרט, וווהין זיי פירן, איז נישטאָ קיין האָטעל, קיין באַלקאָן... אויף דעם באַלקאָן איז נישטאָ דער ווייכער שטול, ווו ערנאַס אָרימס וועלן אכטונג געבן אויף דיר, אַז עס זאָל מיט דיר גאָר קיין בייזעס נישט פּאַסירן... אַליין! איינע אַליין! וווהין פירן דאָך די שיפלעך?

אַט גייען אַלע אַרויף אויף אַ שמאָלע אייזערנע לייטער אויף אַ הויבער ענגלישער שיף. אַלע שטעלן זיך אויס אין צוויי רייען. וויטקאָמב שטייט אין מיטן. ער רעדט שטילערהייט צו איינעם פון דער שיפס־קאָמאַנדע. עס באַוויזט זיך אויף דעם דעק איינער, וועלכער רופט אויס יעדעם מאָל דעם נאָמען פון דעם פּילאָט און זיין פּאַראַשוטיסט. וויטקאָמב גייט צו צום פּאַראַשוטיסט און צו זיין פּילאָט. ער קושט זיי און דריקט זיי די הענט. זיי זעצן זיך אריין שטילערהייט. דער עראָפּלאַן גיט זיך אַ ריר פון אָרט. ער פאָרט דערוויייל איבערן דעק, אַלע גייען אים נאָך. אַט פאַלט ער פון דעק גלייך ווי אין ים אריין... אָבער ער פאַלט ניט ארונטער, ער פליט אַרויף, אַרויף... שלום, שלום! עס ווינקען הענט פון דעק, און אויגן פון דעם פליענדן פויגל... וווהין פליט ער? ער האָט זיין צעטל! ער ווייסט שוין?.. ער ווינקט צוריק מיט די אויגן. ער גיט זיך אַ דריי אין דער לופט איבער דער שיף און אוועק... אין דעם ווייטן אומבאַוווסטן... וואָס דערוואַרט אים דאָרטן? גאָט ווייסט!

די רייען ווערן קלענער. יעדעס מאָל פליט אוועק אַ פויגל און טראָגט אוועק מיט זיך יונגע לעבנס. וווהין? צום לעבן? צום טויט? ווער ווייסט? וועלן זיי באַווייזן אויסצופילן זייער מיסיע? וועלן זיי ערגעץ אָנקניפּן קאָנטאַקט — וועט זיין גוט זיי און די, וועלכע וואַרטן אויף זיי — אויב נישט — וואַרט אויף זיי טויט...

וויטקאָמב גיט אַ ווונק צו ערנאַן. ערגעץ אין אַ געדאַנק גיט אַ פליס־

טער — „קיין איטאַליע". געניא פירט אים צו צום סאַמע אַריינגאַנג פון דעם פליענדן פויגל. זי האַלט אים ביי דער האַנט ביז מען מאַכט צו דאָס טירל. זי רייסט נישט אָפּ קיין אויג פון אים. אָט קייקלט זיך דער עראָפּלאַן אַרונטער פון דעק און גיט זיך אַ הויב אויף. ערנאַ קוקט אַרונטער. ער איז אַזוי מאָדנע אין זיין אַוויאַטאָר אַנצוג און הוט... ער נעמט נישט אַרונטער זיין אויג פון געניאַן. ער איז זייער ערנסט. עס דוכט זיך געניאַן, אַז ער בעט מ'זאָל אים ראַטעווען... אַז ער פרעגט, פאַרוואָס מען האָט אים אַריינגעזעצט אַהין... זי גיט אַ שטאַרקן דריק חיימס האַנט. זי פליסטערט צו אים: ער האָט פאַרגעסן צו זאָגן „להתראות געניק"...

אָבער חיים ענטפערט גאָרנישט. ער איז אויך גענוג ערנסט. וועט ער זיך אומקערן פון דער מיסיע געזונט מיטן קערפּער? אויב אַ קריפּל, בעסער זיך נישט אומקערן! און די נשמה? וועט ער זיך אויסהיילן פון זיין חלאת? פון זיין גומענעם ראַד? וועט די נסיע נישט אויסקויפן זיין זינד מיט דער שרעק, מיט די סכנות?..

— געניק! געדענקסט, האָסט מיר צוגעזאָגט עפּעס! בעט ער שטיל... אויב איך קום נישט צוריק, מוזטו פאַרזעצן אונדזער פאַמיליע... המשך... געדענקסט געניק? חתונה האָבן... קינדער...

ער זיצט שוין אין דעם שטאָל־גרויען פויגל... ער גיט זיך אַ מאָדנע דריי אַרום דער שיף, אַ צווייטן דריי, און אַ דריטן און — נישטאָ חיים

— וווהין טראָגט אים זיין פויגל? וועט ער באַווייזן צו באָמבאַרדירן פלעשטי און זיך נישט אָנצינדן?

איצט בלייבט וויטקאָמב אַליין מיט געניאַן און מיט איר פּילאָט.

— לאָמיר זיך צעקושן געניאַ! — שמייכלט ער מיט טרויער — איך וועל פאַר אייך בעטן גאָט... גלויבט אין גאָט! אין אַזעלכע מינוטן איז זייער גוט צו גלויבן! — ער קושט זי אין ביידע באַקן, אין די אויגן, אין קאָפּ... — קערט זיך אום, געניאַ, געזונט און שטאַרק! מען וואַרט אויף אייך דאָ, געדענקט! איר הערט? ער זעצט זי אַליין אַריין אין עראָפּלאַן. ער קושט אירע הענט — געדענקט!

עס גיט זיך אַ דריי דער עראָפּלאַן. עס דוכט זיך, אַז ער וויל אָניאָגן

חיימען... ניין! אפשר גאָר ערגאַץ? אָבער זיי זענען שוין נישטאָ... די לופט האָט שוין פאַרגעסן אָן זיי... וואוהין פליט זי? ווער ווייסט? וועט עמי־צער וויסן וועגן דעם, היינט אין דעם לאַנד? היינט — קיינער נישט! אפילו די זון, וועלכע קוקט אַרויס פון מזרח באַוויזט שוין גאָרנישט צו דערקענען... שאַ! שטיל! דער ים איז בלוי ווי אַלע טעג פון אַ גאַנץ יאָר. דער כרמל שטייט שמונה עשרה ווי אַלע טאָג אין דער צייט... פונקט ווי שטענדיק שטייט די ענגלישע קריגסשיף אין מיטן ים. אַרום איר — ברענ־היטער, ווי שטענדיק. קיין זכר נישט צו דעם, וואָס עס האָט זיך אָפּגע־שפּילט דאָ, אין דעם פאַרבאַגינען! קיינע עדות! דאָס גאַנצע לאַנד איז דאָך געשלאָפן!... אַלעס אין דעם ים און אַרום אים — ווי געוויינטלעך, קיינע נייעס!

אַ טאָג, ווי אַלע טעג, פאַנגט זיך אָן אין ארץ־ישראל...

זעקס און דרייסיקסטער קאַפּיטל

אַ טאָג, ווי אַלע טעג, אין צייט פון דעם צווייטן וועלט־קריג.

עס ברענט די אַרבעט איבעראַל, עס פעלן אין לאַנד זעכציק טויזנט אַרבעטער־הענט. עס מוזן די איבערגעבליבענע הענט זיך אָנשטרענגען. אַר־בעט מען אין די פעלדער שפּעטער, אין די ווירטשאַפטן אַרבעטן אַפילו קינדער. לאָזט מען אָפּ די שילער פאַר דער צייט כדי די טרויבן זאָלן נישט גיין פאַרלוירן. גיט מען די קינדער אין מיטן ווינטער אַ וואַקאַציע כדי העלפן שניידן די מאַראַנצן. נישטאָ וואוהין צו שיקן די מאַראַנצן צוליב קריג! געפינען זיך קלוגע קעפּ, וועלכע מאַכן פון גאָרנישט פאַבריקן, ווי מען קאָנסערווירט פון די מאַראַנצן זייערע סאָקן און מען פאַרקויפט זיי צו דער אַרמיי אין אַלע עקן וועלט! עס איז קריג!

קלוגע קעפּ פון די קיבוצים טראַכטן צו אַלערליי מיטלען, מיט וועלכע מען קאָן מאַכן רעצעפּטן פון זעלטענע גראָזן, גוטע רפואות פון די שאָלעכצער פון מאַראַנצן און ציטראָנען... און איינער, וואָס זעט אויס ווי אַ רוסישער פּראָסטער שייגעץ, האָט גאָר צוגעטראַכט אַ וועג, ווי מען

קאָן מאַכן פון האָלץ דיקט און פון אים אַלערליי ווענט און ווענטלעך צו בויען הייזער... מען ארבעט, מען זוכט צו נייע זאַכן, מען טראַכט צו נייע וועגן. עס וועט דאָך קומען א נייע וועלט, א גוטע וועלט, א שיינע וועלט! וועט מען דאָך דאַרפן בויען א נײַ לאַנד, אונדזער לאַנד!

אָבער דערווייל איז דער ענגלענדער ערנסט און שלעכט. ער לאָזט זיך נישט רעדן! מען דאַרף ביי אים פועלן מיט גרויס מי דעם אריינקום פון געשטראַנדעטע אין מיטן ים... דערפאַר טאַקע קומט אויס פנינהן און אַזעלכע ווי זי, אין די נעכט אין צייט פון אָפּרו און שלאָף צו ארבעטן אויף דעם טורעם. דערפאַר טאַקע איז זי אַזוי מיד. זי האָט שוין גאָר קיין כּוח נישט מלחמה צו האַלטן מיטן אכזריותדיקן לעבן, נישט מיט שלמהן, נישט מיט זיאָמאַן. זאָל נאָר זיאָמאַ אויסוואַקסן ווי יעדער נאָרמאַלער יינגל — דאָס איבעריקע איז נישט וויכטיק! אירע אייגענע געפילן? העי! דאַריבער זאָגט זי צו איר זון:

— גיי, זיאָמאַלע, צום טאַטן אין צימער אריין! גיי העלף מנוחהן מיט דיין ברודערל! מען זאָגט, אַז מנוחה איז נישט געזונט! עס איז דאָך די שעה, ווען דיין ברודערל איז אין איר צימער. טאָ גיי, שפּיל זיך מיט אים, ביז מען וועט אים צוריקנעמען אין בית התינוקות!

— מיין ברודערל? — וווּנדערט זיך זיאָמאַ. אין אמתן געפעלט אים צו האָבן א ברודערל. עס האָבן אַזויפיל פון זיינע חברים דאָ אין קיבוץ, ברידערלעך און שוועסטערלעך. אָבער זיאָמאַ איז שוין א גרויסער בחורעץ. ער פאַרשטייט שוין. ער וויל נישט אָנטון זיין מוטער קיין יסורים. אפשר וועט איר פאַרדריסן, וואָס ער האָט פאַרגעניגן ווען ער האַלט דאָס ווייכע פּיצעלע הענטעלע פון מנוחהס קינד? חזרט זיאָמאַ איבער:

— מיין ברודערל? ער איז דאָך מנוחהס קינד און נישט דיין קינד?

— נאַרישער זיאָמאַ! — שמייכלט פנינה מיט א קרענקלעכן שמייכעלע. — איר האָט דאָך איין טאַטן! דער עיקר אין לעבן — איז דער טאַטע, דער פאָטער!... גלויב מיר, ער איז דיין ברודערל! גיי אַהין און העלף מנוחהן! נעם דיין ברודערל און גיי מיט אים אביסל שפּאַצירן! אָבער האַלט אים פעסט ביי דעם הענטעלע! לאָז אים נישט אָפּ! ער איז א קליין רוחל! ער קאָן פאַרקריכן!

אזוי מאַכט זיך פנינה גלייכגילטיק צו דער אויסערלעכער וועלט. און אַלעם — צוליב זיאַמאַן! זי ווייסט, אַז אויב זיאַמאַ וועט זיך צובינדן צום קינד, וועט ער אָנהייבן גיין צוריק צו שלמהן אין צימער אַריין יעדן אָוונט... שלמה וועט אים העלפן מיט זיין שול־אַרבעט. זיאַמאַ וועט נאָך ענדיקן די שולע מיט אַן אויסצייכנונג, ווי אַנדערע יינגלעך! — טראַכט זיך פנינה. פון דעם געדאַנק ווערט איר פריילעך! פרייַלעכערהייט לויפט זי אַרויף אויף דעם טורעם אין מיטן בייַנאַכט. עס איז קריג! אויף דער וואַך!

עס איז קריג! עס איז טאַקע נישטאָ קיין צייט, אָבער עס וויינען שוין געווען מאַמעס, ווייל זייערע זין זענען שוין דערטרונקען געוואָרן צוזאַמען מיט די אויפגעריסענע שיפן. עס וויינען שוין געווען כלות — מען זאָגט, אַז די, וועלכע האָבן געקלעטערט פון יענעם זייט לבנון, וועלן זיך שוין קיינמאָל נישט אומקערן!... מען זאָגט, אַז מ׳האָט זיי שוין לאַנג צעשניטן אויף שטיקער...

אזוי פיל קרבנות גיט מען די ענגלענדער, טראַכט דבורה, און ער מאַכט זיך כלא יודע! און דאַריבער האַלט נאָך דבורה אַלץ אָן אירע „פייַ־וואָקלאָק טים" כדי צו דערוויסן זיך עפּעס דורך אירע געסט, די „טאָמים".

„און פאַרוואָס גייט הערי נישט אין קריג אַריין?" — פרעגן נאַרישע שכנות פון כפר חירות. „אַלע זענען אַוועק אין קריג, נאָר דו, פּוילאַק?" און הערי פון דער צרכניה פון כפר חירות שמייכלט און זאָגט אויף אַ געבראָכענעם יידיש:

— מען זאָגט, אַז מען קאָן דאָרט דערהרגעט ווערן!

אָבער גאַנצע נעכט אַרבעט ער אונטער דעם פאַרהאַנגענעם פענצטער פון זיינע עלטערנס הייזקע איבער אַלערליי פּלענער, וועלכע ער פירט צו־מאָל אַוועק אין שטאָט אַריין, וווּ ער קויפט איין פאַר דער צרכניה „שטאָ־טישע סחורות"...

קריג! עס איז קריג אויך פאַר שמשונען. ער דאַרף איצט פירן נישט נאָר זיין „מקשר"... ער פירט אויך די בריטישע „טאָמים" צו פאַרשידענע קאָנצערטן און קינאָס, זיי זאָלן הנאה האָבן און ליב האָבן זייער אַרמיי. און דערפאַר אַרבעט שמשון צוועלף שעה אַ טאָג, דערפאַר פאַלט ער אַני־

דער אָפּט, אין זיין אוניפאָרם, דרעמלט איין. וואָס גייט אים אָן די ווירק־לעכקייט? נאָר ווען ער קומט אין זיין „אגד"־סטאַנציע און באַקומט דאָרט אַ בריוו פון מאַניאַן, וואַכט ער אויף. ער דערמאָנט זיך דאַן אַז ער איז אַ מענטש. אַז ער וואַרט אויף דעם סוף פון קריג באַגלייך מיט אַלעמען... דאַן וועט ער אויך אָנהייבן אַ לעבן אויפסניי, מיט מאַניאַן!

ער וואָלט שוין טאַקע באַדאַרפט אָנהייבן צו טון עפּעס אין דעם, אין ענין גט, אין ענין „בית אינוואַלידים". אָבער ווער האָט עס צייט? עס איז דאָך קריג! צי מען וויל, צי מען וויל נישט, מען מוז אָפּלייגן פון טאָג צו טאָג. און דערווייל שרייבט ער בריוו צו מאַניאַן זיצנדיק ביי דבורהן אין הויז, צווישן איין אָפּפאָר און דעם צווייטן. זאָל זיך נאָר ענדיקן דער קריג, מאַניטשקאַ! זאָל זיך שוין ענדיקן דיין ענדלאָזער מדבר, דיין לאַסט־אויטאָמאָביל טרייבן, זאָל זיך נאָר! אָך, ווי מיר וועלן אָנהייבן אַ ניי לעבן! מיר וועלן גיין אין אַן אַנדער מושב עובדים, אויב דו ווילסט נישט אין דעם! מיר וועלןביידע אַרבעטן. איך וועל דיר געבן אַ גרויסע ווירטשאַפט. אַ סך הינדעלעך און בהמות! איך ווייס אַז דו האָסט ליב אַ גרויסע ווירטשאַפט! דו האָסט נישט מורא פאַר אַ סך אַרבעט. אָבער איך וועל אויך אָנהייבן אייפסניי, מאַניטשקאַ! אוים רעדל! אוים נהג! אוים „מקשר"! שמשון ווערט צוריק אַ מושבניק! צו דער ערד! אַזוי פאַרגעסט זיך שמשון. גיט אַ כאַפּ אַ עם דאַ, דאָרט, און פאָרט ווייטער...

נישט איינמאָל שרייבט ער מאַניאַן וועגן איר מוניקן. אָך! ווי מוניק האָט זיך אויסגעצויגן. אַן אמתער בחור. שוין כמעט אַ מושבניק. העכער פון טאַטן. ניין! שמשון מעקט אוים דאָס וואָרט. צוליב וואָס אָנטון מאַניאַן צער? העכער, פיל העכער פון דער מאַמען, שרייבט ער. און זיינע אויגן, מאַניטשקאַ, ווערן בלויער פון טאָג צו טאָג. זיי ווערן פונקט ווי דער מאַ־מעס אויגן! איך האָב ליב מוניקן. מיר זענען געוואָרן אמתע גוטע פריינט. מיר זעען זיך אָפּט, מאַניטשקאַ!

שמשון האָט באמת ליב באַקומען מוניקן. עס איז נישט קיין ליגן — זיי זעען זיך אָפּט. אָנגעהויבן האָט זיך דאָס גאָר פּשוט: מוניק איז איינ־מאָל צוגעקומען צו דער צרכניה, וווּ שמשון האָט אָפּגעשטעלט זיין אָמני־

בים אין אָוונט. שמשון האָט פון דאָרטן געוואָלט גיין עסן זיין בידנע וועטשערע אין זיין שמוציקער היים.

— האָסט באַקומען אַ בריוו פון דער מאַמען? — פרעגט שמשון, זעענדיק אַז מוניק וויל נישט אָפּטרעטן פון אים — וואָס שרייבט דיר די מאַמע, מוניק? מעגסט מיר זאָגן! שעם זיך נישט! איך בין...

אָבער מוניק שעמט זיך יאָ. ער ווייסט נישט פון וואָס אָנצוהייבן. ער שטאַמלט און איקעט אונטער.

— שמשון... מיין מאַמע... ווייסטו, שמשון?... מיין מאַמע האָט נישט באַדאַרפט אַוועקפאָרן... מיין טאַטע... און דאָס מיידל פון טערקיי... איך שעם זיך וואָס מיין טאַטע איז אַזאַ... וואָס וועט זיין ווען די מאַמע?...

שמשון פאַרשטייט. מען דאַרף אים קיין סך נישט זאָגן. אויף דעם שטילן גרשומען קאָן מען אַלעס גלויבן. שטילע וואַסער גראָבט טיף... אָבער אויפן יינגל איז אַ גרויס רחמנות! עס איז דאָך מאַניאַס יינגל! אויב מאַניאַס יינגל — איז דאָך מוניק אויך זיין יינגל! אַך, ווי ער וואָלט געוואָלט האָבן אַזאַ יינגל! ער וואָלט שוין געקאָנט האָבן אַ גרעסערן זון!

— נאַרישקייטן! — מאַכט ער צו מוניקן — וואָס עס ווייזט זיך דיר אויס! קוק נישט אויף זיי!

— ווי קאָן איך נישט קוקן, שמשון? עס איז דאָך מיין מאַמע, שמשון! — ענטפערט מוניק אַנטווישטערהייט.

— דיין מאַמע איז אַ מלאך, מוניק! מען מוז אָבער וואַרטן ביז זי וועט צוריקקומען.

— איך האָב מורא, אַז זי וועט שוין נישט האָבן קיין היים, שמשון, ווען זי וועט צוריקקומען...

— ביסט אַ קינד, מוניק! מענער זענען אַזוי! וואַרט, ווען דו וועסט אויסוואַקסן און ווערן אַן אמתער מאַן, וועסטו אויך זיין אַזוי... ווי דיין טאַטע...

— איך וויל פון אים נישט וויסן, שמשון! איך וואָלט אַנטלאָפן פון דער היים. אין אַ קיבוץ. אָבער איך ווייס נישט, וואָס צו טון... נאָך צו יונג, זאָגט מען.

— ס'פּאַסט נישט פֿאַר אַ מושבניק! און ווער וועט ירשנען דײַן טאַטן?
— שמשון! מיר געפֿעלט איצט קיבוץ מער. די חברה פֿון בית הנוער גייט אויף התיישבות. וועסטו זיי העלפֿן מיט דײַן אַמניבוס היינט בײַ־נאַכט? קום, וועסטו זען ווי גוט עס איז דאָרט בײַ זיי... ,

— אוודאי וועל איך פֿאָרן מיט זיי בײַנאַכט, מוניק! ווי קאָן עפּעס געטון ווערן אָן שמשונען? און דו, פֿאַרגעס וועגן דעם, וואָס האָסט מיר געזאָגט. מיר וועלן נאָך אַמאָל רעדן וועגן דעם! און שרײַב נישט דער מאַמען וועגן דעם אין מדבר אַרײַן. זאָל זי דאָרט נישט האָבן קיין יסורים.

עס איז שפּעט בײַנאַכט. עס קריכען שוין טאַקע די האָנגען זייער פֿאַר־באַגינען־קרײַ. שמשון פֿירט די „חברה" פֿון בית הנוער צו דער נייער התיישבות. נאָך נישטאָ קיין וועג, נאָך נישטאָ קיין אָנווייזונג אויפֿן זאַמד, אָבער די חברה דערקאָנען שוין דעם פּלאַץ, וועלכן זיי האָבן אַרײַנגע־קלאַפּט אין זאַמד אויף דעם בערגל. מען האַלט לאַמטערנעס אין די הענט און מען קלאַפּט אַרײַן נאָך פּלעקלעך. מען ציט צווישן די פּלעקלעך דראָטן. עס ווערט אַ הויף! צווישן צוויי פּלעקלעך ווערט פֿון אויבן איבערגעצויגן אַ דראָט און אויף אים „ברוכים הבאים!" דאָ ווערט היינט געבוירן אַ נײַע התיישבות. מען קלאַפּט אַרײַן אין דער ערד פֿיר קלעצער, מען לייגט אויס דעם גרונט מיט שטיינער. איבער די שטיינער לייגט מען אויס ברעטער. מען שטעלט אויף ווענט. און שמשון פֿאָרט אַהין און צוריק מיט זײַן אַמניבוס און מוניק מיט אים. זיי ברענגען פֿון כּפֿר וויטקין בעטלעך און מאַטראַצן און כּלים און קישנס. פֿון אַמניבוס זעט מען נישט אַרויס. מען טאָר נישט זען. מען היט זיך נאָך פֿאַרן ענגלענדער. אַזויפֿיל טוט מען פֿאַר אים, אָבער מיט אַ נײַער התיישבות דאַרף מען זיך היטן! ער קאָן דאָס נישט פֿאַרלײַדן! קיין שום נײַע זאַך קאָן ער נישט פֿאַרלײַדן. קיין וווּקס! קיין געבורט פֿון אַ נײַעם פּינטעלע אויף דער מאַפּע! פֿאַרוואָס איז ער אַזוי שלעכט, דער ענגלענדער? מען זאָגט, ווײַל עס איז נאָך קריג. מען זאָגט, ווײַל דער קריג גייט נישט גוט. מען זאָגט, אַז דער שונא שטייט שוין אָט דאָ, בײַם סאַמע מדבר! מען זאָגט, אַז איינער פֿון די בריטישע גענעראַלן האָט זיך אָנגעשיכורט און פֿון גרויס שמחה געוואָלט פֿאַרקויפֿן

דעם שונא גאַנץ „פּאַלעסטיין" פאַר אַ שיבוש... מען זאָגט, אַז ווען נישט די יידן, וועלכע האָבן אַיין צייט געוואָרנט, וואָלטן זיי טאַקע... אַזוי גייען אַרום נייעסן פון איין עק לאַנד אין צווייטן און קיינער ווייסט נישט דעם אמת. קיינער ווייסט נישט, אַז ערגעץ ווייט ווייט שמאַכטן די בעסטע זין פון דעם לאַנד! יונגע חברה יהאָבן זיך פרייוויליק אָפּגעגעבן אַלס פּאַראַשוטיסטן! קיינער ווייסט נישט וועגן דעם... נאָר איין וויטקאָמב, דער, וועלכער האָט געזען ווי די פייגל זענען אַוועקגעפלויגן אין דער פינצטערניש אַריין... דער, וועלכער איז נאָענט צום גענעראַל-שטאַב פון דעם נאָענטן מזרח, פון דעם הייליקן לאַנד!

הייליק לאַנד! וויפל עוולות זיין בריטאַניע באַגייט אין דעם הייליקן לאַנד! אַך, וויפל! אָבער וואָס קאָן וויטקאָמב טון צו דעם? טראָגט ער דען נישט די בריטישע אוניפאָרמע? האָט ער דען נישט געשוווירן צו זיין קעניג? אָבער עס וועט קומען אַ צייט ווען ער וועט אַרונטערנעמען זיין אוניפאָרמע... דאַן וועט ער זיי העלפן. די מאָדנע יידן וועלכע האָבן געגעבן דער וועלט די ביבל! דאַן וועט ער זיי העלפן, אָט די נאַאיווע נאַראָנים, וועלכע האָבן געגעבן בריטאַניע אַזויפיל פון זייערע בעסטע זין אַלס שפּיאָנען אין סיריע און אין עגיפּטן! דאַן וועט ער העלפן די, וועלכע האָבן געגעבן אַזאַ טייערע געניאַ אַלס אַ פּאַראַשוטיסטן! מען הערט שוין אַזאַ לאַנגע צייט גאָרנישט פון איר! ווער ווייסט, צי זי לעבט נאָך! אַך, נאָכן קריג וועט ער טון, וואָס זיין געוויסן דיקטירט אים צו טון... אָבער דערווייל? ווען וועט זיך שוין אַמאָל ענדיקן דער קריג? ווען?...

זיבן און דרייסיקסטער קאַפּיטל

אָבער פּונקט אַזוי אומדערוואַרט ווי דער קריג האָט זיך אָנגעהויבן, אַזוי האָט ער זיך געענדיקט.

עס האָבן זיך געטראָגן איבער די לופט־כוואַליעס הוראַס און אויסגעשרייען: זיג! נצחון! מיר האָבן געזיגט! מיר האָבן מנצח געווען דעם טיראַן פון דער וועלט... נצחון! הוראַ!

מיט דער גאַנצער וועלט האָבן די יידן אויך מיטגעשריגן: נצחון! זיג!

און נאָר די שטילע, וועלכע האָבן נישט געהאַט קיין כוח צו שרייען און קיין פרייד צו פרייען זיך, האָבן זיך געפרעגט: „וואָסארא נצחון? ווער האָט געזיגט? וואָס איז די שמחה? וואָס מיר האָבן פארלוירן א דריטל פון אונדזער פאָלק? וואָס זענען די הוראס, וואָס? וואָס די איבערגעבליבענע זענען צעזייט און צעשפּרייט דער אין דעם שפּיטאָל און יענער אין יענעם משוגעים-הויז? וואָס מיר זענען געבליבן מיט א דור קינדער יתומים? וואָס די איבערבלייבענישן זענען קראַנק און פארקריפּלט אין גוף און אין נשמה?“

אָבער אַלע שרייען הורא, שרייט מען אויך הורא. עס איז אוים מיטן קריג! אוים קריג! און עס הייבן זיך אָן אומצוקערן פון דעם קריג די, וועלכע זענען אהין געשיקט געוואָרן. דער ענגלענדער איילט זיך נישט, ער האָט צייט. עס גייט ביי אים אַלעס צו פּאַמעלעך. ווען וועט מען דעמאָביליזירן די מדבר-אַרמיי? די אַרמיי פון פרויען, ווער דאַרף זי דאָרט האָבן?

מען זאָגט, אז באַלד וועט קומען איר סוף! אָבער ווער קאָן וויסן ביים ענגלענדער? וואָס גייט אים אָן וואָס מאַניאַס נשמה איז פול מיט זאָרג פאַר איר מוניקן, וועלכער האָט זיך אַזוי צוגעבונדן צו איר מיט זיינע בריוו? וואָס גייט אים אָן וואָס א מאַמעס האַרץ האָט אַזעלכע שלעכטע פאָרגעפילן, אַז עס גייט איר נישט אָן דאָס לעבן. סגייען איר נישט אָן די אויסצייכענונגען, וועלכע מען שפּיליעט אָן אויף איר! אהיים! אהיים! צו מיין ווירטשאַפט! צו מיין משק! האָב איך דען קיין משק נישט? וואָס זשע שרייבט מוניק, אַז ער האָט מורא, דער משק גייט צו גרונט? אַך, ווען זי וואָלט געקענט גיבן איין קוק אויפן משק, אויף די הינדיקעס, אויף די קעלבלעך! אַך, ווען זי קאָן אַראָפּוואַרפן די שווערע בריטישע שיך! פילן אונטער זיך דאָס זאַמד פון כפר וויטקין?!

אָבער, כאָטש עס איז שוין אוים קריג, דאַרף מען נאָך וואַרטן אין מדבר. און דאָ, אין לאַנד, איז נאָך אויך ווי אין קריגסצייט: די אָמניבוסן זענען שטענדיק פארנומען ביז איבערן קאָפּ מיט די סאָלדאַטן, און שמשון האָט נעבעך קיין צייט נישט א פּאָר צו טון אין שטאָט אריין, זיך צונויפ־רעדן מיט איינעם פון די בעסטע אינוואַלידן-הייזער אין לאַנד. ער מוז דאָך פריער באַזאָרגן פרומען! דאַן וועט ער קאָנען נעמען מאַניאַן און גיין מיט איר אין א מושב. צוריק ווערן א פויער. ער איז זיכער, אז מוניק וועט

גיין מיט אים. מוניק ליבט אים! קומט ער נישט אָפּט צום אָמניבוס זיך אויסוויינען דאָס האַרץ פאַר אים? האָט ער אים נישט דערציילט אַז דאָס טערקישע מיידל האָט געצוווּנגען גרשומען צו ברענגען פון דער שטאָט אַ ווּיגעלע? רעדט דען דער גאַנצער מושב נישט וועגן דעם, אַז דאָס מיידל דריי׳ט זיך אום מיט אַ הויכן בויך, אַ בויך ביז אין דער נאָז? מוניק וועט זיכער גיין וווינען מיט דער מאַמען... נישט מיט זיין טאַטן! ער האָסט אים איצט.

אָבער נאָך איידער שמשון האָט עפּעס געטון פאַר מאַניאַן, נאָך איי־דער וואָס־ווען, נאָך איידער ער האָט באַקומען פון איר אַ ידיעה, אַז זי קומט שוין, האָט זיך מאַניאַ באַוויזן אין אַ שיינעם נאָכמיטאָג, און טאַקע ביים סאַמע מקשר.

— מאַניאַ! — וויל שמשון אויסשרייען. — ווי קאָן ער גלויבן אַזאַ זאַך? ערשט דאָ באַקומען פון איר אַ בריוו, אַז מען דאַרף נאָך וואַרטן, און אָט איז זי שוין דאָ פּלוצים?

שמשון וויל שרייען, זיך קנאַפּן, אפשר איז דאָס אַ חלום? ער וויל טאַנצן אַ קאַמאַרינסקי און אַרומנעמען אַלעמען! אָבער אַ נהג מוז האַלטן שטאַט! ער טוט גאָרנישט וואָס זאָל אויסזען מאָדנע און אומווירדיק פאַר זיין אונגיפאָרם! ער גייט איר פּשוט אַנטקעגן פון דעם פּלאַץ, ווו ער איז געזעסן מיט אַנדערע נהגים־שאָפערן, און האָט גערעדט וועגן פּאָליטיק.

— מאַניאַ! — זאָגט ער שטיל — פאַרוואָס האָסטו נישט מודיע גע־ווען? איך האָב נאָך גאָרנישט אַנגעגרייט פונדיינעטוועגן! וווהין וועל איך דיך אַריינגעמען איצט? נאָך גאָרנישט באַוויזן צו טון אין דער הינזיכט... פאַרשטייסט, מאַניטשקאַ... איבערן קריג! גיי צו דבורהן און וואַרט דאָרט צו, ביז וואַנען איך וועל זיך באַפרייען פון דער אַרבעט, וועלן מיר צו־טראַכטן עפּעס.

— רעד נישט קיין נאַרישקייטן, שמשון, — ענטפערט מאַניאַ מיט אַ ציטער אין שטים — האָב איך דען נישט קיין היים? וווהין שיקסטו מיך? האָב איך דען נישט?...

— גיין, מאַניטשקאַ... איך האָב מורא, אַז דו האָסט נישט... — רעדט שמשון און דאָס האַרץ גיסט זיך אָפּ מיט טרערן, וועלכע מען טאָר נישט

ארויסווייזן פאר פרעמדע מענטשן — גיי נישט אהיים איצט!

אָבער — עס קומען אָן צוויי אָמניבוסן. איינער פון חיפה, דער צווייטער פון תל־אביב. עס ווערט א טומל און א שטופעניש. מען דארף באזאָרגן די, וועלכע דארפן אפּפאָרן. מען דארף אריינגעמען אין „מקשר" די, וועלכע זענען אָנגעקומען. מען דארף ארייננעצן אויך מאניאן! מען דארף אָפּפאָרן פון דעם שליאך. מען מוז ארייפאָרן אין כפר וויטקין. אָבער וווהין וועט ער פירן מאניאן? שטויסט זי זיך דען נישט אָן, אז דאָס טערקישע מיידל איז איצט די באַלעבאָסטע אין איר ווירטשאפט? אז אָט אָט וועט מען אין וויגעלע, וועלכעס שטייט שוין דאָרטן, ווו עס פלעג שטיין מוניקס דיוואן, ארייגלייגן איר קינד?

— מאניא! גיי נישט אהיים! פאָלג מיך! גיי צו דבורהן! — בעט שמשון אין שפיגל אריין פון דעם אָמניבוס מיט זיינע אויגן, קוקנדיק פון דאָרט אויף מאניאן...

אָבער מאניא האָט זיך פארעקשנט. זי וויל צו אים אפילו נישט קיין שמייכל טון. איז זי נישט מאניא פון כפר וויטקין? מאניא, וועלכע האָט א ווירטשאפט אין מושב? א ווירטשאפט — א ביישפּיל פאר א סך מושבים? זי איז נאָך נישט קיין בעטלערין, אז זי זאָל גיין צו דבורהן אין כפר חירות מיט איר וואליזע, מיט אירע אָנגעשוואָלענע פיס, וועלכע בענקען אזוי נאָך דער ווייכער בלאָטע פון נעבן דער קאָריטע און ברונעם.

— נהג! — גיט זי א געשריי, — שטעל זיך אָפּ נעבן מיין הויז!

עס שטעלט זיך אָפּ דער אָמניבוס. א נהג דארף דינען די חברים פון דעם מושב און טון דאָס וואָס זיי ווילן.

שמשון העלפט אליין אראָפּנעמען מאניאס וואליזע. ער וויל זיך איינקריצן אין אירע אויגן. אפשר וועט זי פון זיין קוק פארשטיין אז זי האָט נישט וואָס צו גיין „אהיים". אָבער מאניא וויל נישט קוקן אויף אים. שמשון שטעלט אנידער די וואליזע ביים הויז און גייט צוריק צו זיין ארבעט. ער מוז דאָך צעפירן זיינע פאסאזשירן.

און בעת ער פאָרט, קלאפּט זיין הארץ גלייך ווי מיט האמערס און עס זשומעט אים אין די אויערן: „מאניא! מאניא! פארוואָס האָסטו מיך נישט געפאָלגט?" און עס צעפליען זיך שווארצע פונקען פייער פון זיינע

אויגן אין ביידע זייטן וועג. עס פֿליט דער אָמניבוס גלייך ווי עמיצער יאָגט זיך נאָך אים.

שמשון האָט מורא זיך אומצוקוקן. אפֿשר וועלן זיי אים באַלד אָנ־יאָגן? ער וואַרט אַז עס זאָלן אים באַלד נאָכיאָגן מאַניאַס געשרייען. ווי וועט ער זיי קאָנען אויסהאַלטן? ווי קאָן ער הערן מאַניאַס געשרייען און נישט מיטשרייען מיט איר? אָבער מאַניאַ שרייט נישט. זי איז נישט פֿון די, וועלכע שרייען אויף אַ קול, וועלכע וויינען פֿאַר לייטן!

מאַניאַ גייט שטיל אַריין צו זיך אין הויז, זי גייט דורך דער הינ־טערשטער קיך. אַזוי שטיל קומט זי אַריין, אַז דאָס טערקישע מיידל דער־שרעקט זיך. פֿון שרעק ווערט זי בלאַס. זי וויל אָנפֿאַנגען שרייען, ווי עס איז איר שטייגער ווען מוניק קומט אַזוי אַריין. מען טאָר נישט איבער־ראַשן אַ שוואַנגעריקע פֿרוי, שרייט זי שטענדיק אויף אים... אָבער זי טוט עס נישט איצט! זי האַלט מויל, זי קוקט אויף מאַניאַן מיט שרעק. זי ווייזט אָן אויף איר הויכן בויך, אויף דער גאַנצער הויז, און זאָגט:

— וואָס ביסטו געקומען? איצט איז אַלעס, וואָס דו זעסט דאָ, מיינס! מיינס! דעם קינדס! מיין קינדס! אַזוי האָט מיר געראָשום צוגעזאָגט! אַזוי וועט ער טון! גיי זיך פֿון דאַנען!

— איך וועל גיין, ענטפֿערט מאַניאַ מיט אַ שמייכעלע — זאָג מיר נאָר, אַוווּ איז מוניק, מיין זון? מאַניאַ כאַפּט אַ קוק אין עס־צימער, דאָרט דערזעט איר שאַרף אויג דאָס וויגעלע, וועלכעס שטייט אָנשטאָט מוניקס דיוואַן. איצט איז פֿאַר איר קלאָר, אַז מוניק וווינט שוין דאָ נישט. אָבער זי וואַרט אויף דער מיידלס ענטפֿער.

— מוניק איז אַוועק ערגעץ אין אַ קיבוץ, זאָגט די מיידל — אין דאָרפֿס־ראַט האָט ער איבערגעלאָזט אַ בריוו פֿאַר דיינעטוועגן...

מאַניאַ וויל מער נישט הערן. זי גייט אויפֿשנעל אַרויס. זי מוז לויפֿן צו מוניקן. זי וויל אים זען! גוט, וואָס מוניק איז געבליבן מיט איר! זי האָט עס געפֿילט אין זיינע בריוו! אָבער פֿאַרוואָס האָט זי זיך נישט אָנ־געשטויסן פֿון זיינע בריוו אין דעם אַלעמען? פֿאַרביילויפֿנדיק איר הויף זעט מאַניאַ דאָס פֿרישע בלאָטקעלע ביים קאַריטע.

אך! ווען זי וואלט געקאנט דארט איינגעצן אביסל אירע פּיס!
זי הערט די עופות מאכן א געוואלד אין הויף — זאל דאס זיין, אז זיי האבן זי דערקאנט? נארישקייטן! זיי זענען דאך מער נישט דיינע, מאניא! דאס איז נישט דיין ווירטשאפט, — זשומעט אין די אויערן בשעת זי לויפט אין מיטן וועג צום דארפס-ראט.
— שלום, מאניא! ווען ביסטו אנגעקומען? גיב נאר א קוק, א גאסט אין שטעטל! שרייט א שכנה און וויל זי פארהאלטן.
— מאניא! ס'קאצל קינד איז געקומען! שרייט א צווייטע — קום אריין! רו זיך אפּ ביי מיר! נעם ארונטער די שיך, עס וועט דיר זיין לייכטער צו גיין! מאניא אין שיך?
— נישטא קיין צייט! שמייכלט מאניא צו די שכנות פון מיטן וועג. אין אלע זייטן פון דערווייטנס — שפּעטער! שפּעטער!
— איך אייל זיך אין דארפס-ראט איידער מ'שליסט אים צו. עס דוכט זיך מאניאן, אז אלע שכנות לאכן פון איר, שושקען זיך וועגן איר, האבן נקמה אין איר... אבער וואס גייט דאס איר אן? דער עיקר איז דער בריוו! וואס שרייבט מוניק? וואס?
אט קומט איר אנטקעגן פון לעבן דער צרכניה שמשון. זיין פּנים — בלאס, הילפלאז איז זיין אויסדרוק.
— גיי צו דבורהן, מאניטשקא! פארוואס האסטו מיך ניט געפאלגט? אך, מאניא! מאניא!
— איך וויל דעם בריוו, שמשון! וואס שרייבט מיין מוניק? און אין די גרויסע בלויע אויגן שטייען צוויי גרויסע בלויע טרערן...
„מיין מאניא וויינט און איך?” וויל שמשון אויסשרייען, און זיך רייסן ביי די האר, אבער אנשטאט דעם זאגט ער שטיל און מילד:
— אט איז דער בריוו, מאניטשקא! איך האב אים נאר וואס פאר דיר ארויסבאקומען ביים סעקרעטאר, זאלסט נישט דארפן מיט קיינעםריידן. אויב דו ווילסט נישט גיין צו דבורהן, דארטווארטן אויף מיר, ביז וואנען איך וועל ענדיקן מיין ארבעט, טא גיי מאניטשקא, אויף די זאמדן אויפן וועג צום ים... זעץ זיך דארט אנידער ביי איינעם פון אונדזערע גריב-

לעך... מאַניטשקאַ... נעם אַרונטער דיינע שווערע שיך און וואַרט אויף מיר. איך וועל באַלד קומען צו דיר...

אַכט און דרייסיקסטער קאַפּיטל

שמשון וועט זיכער קומען צו מאַניאַן! אָבער ווען? עס דוכט זיך אים, אַז ער וועט זיך קיינמאָל נישט דערוואַרטן אויף דעם אָוונט! אַז די שעה ציט זיך אַזוי לאַנג! ווי אַ גאַנצער טאָג! אָבער ענדלעך האָט ער אַני־דערגעשטעלט דעם אָמניבוס ביי דער צרכניה אויף דער גאַנצער נאַכט. ער גייט נישט אַהיים עסן וועטשערע, ווי שטענדיק. ווען ער וואָלט געקאָנט, וואָלט ער נאָר אַריינגעלאָפן אָנזאָגן דבורהן אַז מאַניאַ איז געקומען... אַז זיי ביידע וועלן קומען שפּעטער צו דבורהן עסן וועטשערע... אָבער ווי קאָן שמשון איצט אַפּלייגן זיין זען זיך מיט מאַניאַן? זענען אים נישט אַרויסגעקראָכן די אויגן פון קאָפּ אין משך פון די אַלע לאַנגע וואָכן און מאָנאַטן? טעג און נעכט זענען פאַרבייגעגאַנגען ווען עס האָט זיך אים אויסגעדוכט, אַז ער קאָן שוין מער נישט אויסהאַלטן.

אַך! ווען נישט די לאַנגע שעהען פון אַרבעט צוליב דעם מאַנגל אין אַרבעטס־הענט, צוליב דעם קריג! ווען נישט די נעכט, ווען מ'האָט געמוזט שטיין אויף דער וואַך אין „הגנה", כאָטש מען איז געווען מיד, נאָך אַ לאַנגן טאָג אַרבעט! ווען נישט די יוגנט, וועלכער מ'האָט באַדאַרפט העלפן ביי אַ נייער התיישבות, אָדער ביי אַ נייעם בנין אויפשטעלן, וואָלט ער דען אויסגעהאַלטן די בענקשאַפט נאָך זיין מאַניאַן?

קאָן זיין, אַז דערפאַר, וואָס ער האָט זיך אַזוי פאַרקלאָפּט דעם קאָפּ מיט אַלערליי אַרבעטן כדי נישט צו פילן דעם חלל, וואָס מאַניא האָט איבערגעלאָזט נאָך איר אָפּפאָרן, האָט ער פאַרנאַכלעסיקט דאָס וויכטיקס־טע — אָנצוגרייטן פאַר איר אַ פּלאַץ, אווו זי זאָל קאָנען זיך אַביסל אויס־רוען נאָך דעם פאַרשאָלטענעם מדבר, נאָך דעם שווערן קריגס לעבן! פילט זיך שמשון שולדיק אַנטקעגן מאַניאַן! ער האָט דאָך געוווּסט, וואָס עס דערוואַרט זי! און דאָך האָט ער גאָרנישט געטון אין דעם, כדי זי פאַרהיטן פון איבעריקע צרות!

שמשון פּרובירט זיך פאַרענטפערן פאַר זיך אַליין — ער האָט דאָך געוואַרט אויף איר בריוו! ער האָט דאָך נישט געוווּסט, ווו זי וואָלט זיך געוואָלט באַזעצן — צי אין שטאָט צי אין אַן אַנדער מושבֿ! מאַניאַ האָט אויסגעמיטן צו ענטפערן אויף אַלע זיינע פראַגעס! צי זי האָט זיך געמאַכט נישט פאַרשטייענדיק? צי זי האָט טאַקע זיי נישט פאַרשטאַנען! ער האָט דאָך איר נישט געקאָנט אָפן שרייבן, וואָס פאַר אַ פּנים האָט איצט איר היים! ווי קאָן מען שרייבן צו איינעם, וועלכער דינט אין מדבר אַזאַ לאַנגע צייט, אַז ער האָט שוין נישט קיין היים? שרייבן אָפן, וואָלט גע־היימן זי וועקהרגענען! האָט ער דאָך געמוזט שרייבן מיט אָנצוהערע־נישן! אָדער, ריכטיקער, ער האָט פּשוט אויסגעמיטן צו דערמאָנען די אַלטע היים אירע! אַנשטאָט דעם האָט ער גערעדט וועגן דעם נייעם לעבן, וועגן אַ נייער היים... אָבער מאַניאַ האָט גאָרנישט געענטפערט אויף דעם! גלייך ווי זי האָט נישט געגלויבט אין אַ נייעם לעבן... אַנשטאָט צו ענט־פערן אויף זיינע פראַגעס איז זי אַרונטערגעפאַלן אַזוי אומגעריכט!

לויפט שמשון איבער די זאַמדן שנעל, שנעל... שפּעטער וועט ער אַריינגיין מיט מאַניאַן צו דבורהן. ביי דבורהן וועט זיך שטענדיק געפי־נען וואָס צו געבן צוויי געסט צום עסן.

און איצט — צו מאַניאַן! אָבער אַוו איז מאַניאַ? שמשון נישטערט מיט די אויגן איבערן גאַנצן האָריזאָנט. די שפּעטע נאָכמיטאָג זון, וועל־כע האַלט זיך קוים אָן אַן דער ערד כּדי זי זאָל נישט אַריינפאַלן אין דעם ים אַריין, פאַרבלענדט זיינע אויגן מיט איר רויטן פייער. זי פאַררויטלט דעם ים, די זאַמדן, די גריבלעך און זייערע דערנער, אַזוי אַז די גאַנצע סבֿיבֿה זעט אויס ווי אַ רויטער ים...

אָט האָבן שמשונס אויגן עפּעס דערזען אין דעם רויטן ים. עפּעס ווי אַ שיפעלע! און אפשר איז דאָס אַ מענטשנס פיגור? ער לאָזט זיך לויפן צו איר. מאַניאַ זיצט אויף דעם ראַנד פון אַ זאַמד גריבל און לייענט מאָ־ניקס בריוו. נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל לייענט זי איבער דאָס, וואָס איר קינד האָט איר געשריבן איידער ער איז אַוועק פון דאַנען, פון זיין היים...

— מוניק האָט מיך ליב... זאָגט זי מיט אַ ווייבער שטים. זי נעמט

נישט אַרונטער די אויגן פֿון דעם בריוו, כאָטש זי לייענט אים נישט. עס דוכט זיך אויס, אַז פּשוט קוקן אויף מוניקס האַנטשריפֿט טוט איר איצט אָן פֿאַרגעניגן...

שמשון לאָזט איר קוקן אין פּאַפּיר, און ער אַליין זיצט ביי אירע פֿיס, אין סאַמע גריבל... עס פֿאַלן שטיקלעך בלויקייט פֿון מאַניאַס אויגן... זיי ווערן אויסגעמישט מיט די זונענשטראַלן... ווי שטיקלעך רעגנבויגן קייקלען זיי זיך איבער אירע באַקן אַרונטער, אַרונטער... שמשון האַלט אונטער איר פּנים זיינע הענט, כדי צו כאַפּן די ברעקלעך געזאַלצענע רעגנבויגנס, כדי זיי נעמען צו זיך אין מויל אַריין...

— מוניק איז אַ פֿיינער חלוץ מאַניאַ. דו מעגסט שטאָלצירן מיט אים...

— ערשט נאָר וואָס געווען אַ קינד, און שוין — אַ חלוץ! אַליין... אין אַ קיבוץ... ווי אַזוי האָט מען אים צוגענומען? ער איז דאָך נאָך אַזוי יונג?

— אָפּגענאַרט... עס זענען דאָך פֿאַראַן צייטן, ווען מען מעג אָפּנאַרן. ער האָט געמוזט! איך האָב אים געגעבן די עצה... איך האָב געזען אַז עס איז דאָס איינציקע פֿאַר אים... ער האָט שוין דאָ מער נישט געקאָנט זיין... ער האָט זיך געשעמט מיט זיין טאַטן... מיט אַלעמען וואָס... שמשון האָט חרטה וואָס ער האָט דערמאָנט מוניקס טאַטע — אָבער איצט, גלויב איך, אַז ער וועט גיין מיט אונדז אויב מיר וועלן אַוועקגיין אין אַן אַנדער מושב...

מאַניאַ גיט אים אַ פּאָר איבערן שטערן מיט דער האַנט. אירע ליפּן האָבן זיך אויסגעקרימט אויף אַ רגעלע אין אַ שמייכעלע, אין וועלכן עס איז געווען מער געוויין ווי שמייכל. זי האָט געזאָגט מיט אַ ציטערנדיקער שטים:

— נאַרישער שמשון! מוניק איז שוין אַ דערוואַקסענער מענטש... איך זע פֿון זיין בריוו! ער דאַרף מיך שוין נישט האָבן... ער דאַרף שוין קיינעם נישט האָבן... דער קיבוץ וועט זיין פֿאַר אים איצט טאַטע און מאַמע... עס איז נישטאָ קיין וועג צוריק פֿאַר איינעם, וואָס איז אַנטלאָפֿן

אהין... עס איז מיר נאָר אַ וויטיק, וואָס דאָס קינד האָט זיך אַזוי פּיל בושהס אָנגעליטן צוליב מיר...

— נישט צוליב דיר, מאַניטשקאַ...

— קאָן זיין, ווען איך גיי נישט אַוועק, וואָלט ער נישט באַדאַרפט איבערלעבן אַזעלכע בזיונות? אָבער ווי האָב איך געקאָנט אויסמיידן דעם גורל. דער גורל וויל אַזוי! דער גורל, שמשון!

— וואָס דער גורל האָט געוואָלט ביז איצט, איז שוין פאַרפאַלן, מאַ־ניטשקאַ! לאָמיר נישט ריידן וועגן דעם, וואָס איז שוין אַריבער... לאָמיר איצט נעמען דעם גורל אין די אייגענע הענט, מאַניטשקאַ... לאָמיר איצט באַשליסן. איך האָב דאָך נישט געקאָנט אָן דיר באַשליסן...

— וואָס קאָנען מיר באַשליסן, שמשון? זענען מיר דען פרייע מענ־טשן? איך מיין — דו? דיין גורל.

— נאָך אַמאָל מאַניטשקאַ, ווילסטו מיר איינרעדן, אַז איך בין אין די הענט פון מיין גורל... טוען דען נישט צענדליקער מענטשן אַלע טאָג דאָ, אין אונדזער לאַנד דאָס, וואָס איך וויל טוען און וואָס איך האָב שוין לאַנג באַדאַרפט טון?

— אָבער דו קאָנסט עס נישט טון, שמשון! דו ביסט נישט פון דעם שניט... וועסטו זי צווינגען מיט געוואַלד גיין אין אַן אינוואַלידן הויז? צי האָסטו געגנוג כוח, העזה, און אפשר נידערטרעכטיקייט זי איבערצו־לאָזן איינע אַליין און אַנטלויפן אין אַן אַנדער מושב? צי גאָר אין שטאָט אַריין? וועט מען דיך נישט געפינען? ביסטו דען פון די, וועלכע באַהאַלטן זיך אויס? בין איך דען פון די, וועלכע וועלן באַהאַלטן זייער מאַן אונטער אַ פאַרטוך? ווייזט אויס, עס איז אונדזער גורל אַזוי, שמשון...

מאַניאַ האָט אָנגעבויגן דעם קאָפּ צו זיין קאָפּ. עס האָבן זיך געמישט די טרערן זייערע אין דער טרויער שעה פון בין השמשות...

— האָב מיר נישט אָפּ די פליגל, מאַניטשקאַ! מיר קאָנען נאָך אָנ־פאַנגען אויפסניי... מיר קאָנען נאָך אומקערן צו זיך מוניקן... ווען דו ווייסט, ווי אַזוי מוניק האָט זיך צוגעבונדן צו מיר... איך בין אים געווען ווי אַ טאַטע און ער מיר ווי אַ זון...

— מיין איינציקע טרייסט, שמשון איז וואָס איך האָב געפונען אַ זון, מיין זון! האָט גערעדט מאַניאַ גלייך ווי צו זיך אַליין... גלייך ווי זיינע ווערטער וועגן דער צוקונפט זענען פאַרבייגעפלויגן אומבאַמערקבאַר ביי אירע אויערן — מוניק פאַרשטייט מיך... זייער גוט... ער וועט מיך קיינ־מאָל נישט באַשולדיקן... ער וועט שטענדיק דענקען נאָר גוטס וועגן מיר... דאָס איז אַ גרויסע טרייסט שמשון... זייער אַ גרויסע טרייסט...

— אָבער נאָר מיט טרייסט, מאַניטשקאַ, קאָנען מיר נישט לעבן... מיר דאַרפן אָנפאַנגען...

— וואָס ווילן מיר און וואָס קאָנען מיר אָנפאַנגען, שמשון? איך בין אַזוי מיד פון דעם קריג! נאָכאַמאָל פירן קריג? מיט איר? מיט אַ קריפּל? מיט אַן אינוואַליד? שטייט עס אונדז אָן, שמשון? אונדז? — מאַניאַן פון כפר וויטקין, וועלכע איז געווען אַ ביישפּיל פאַר אַלע מושבניצעס אין לאַנד מיט איר ווירטשאַפט? מאַניאַן פון כפר וויטקין, וועלכע האָט געהאַט גענוג כוח צו פועלן ביי זיך איבערצולאָזן איר זון און אַוועקגיין אין קריג? איבערלאָזן שמשונען? מוניקן! די ווירטשאַפט!.. דו ווייסט דאָך, שמשון, ווי איך האָב ליב געהאַט מיין ווירטשאַפט! און מיין געליבטן? מיין שמשונען? גאָט אַליין ווייסט ווי איך האָב אים ליב... גאָט אַליין ווייסט, ווי איך פלעג ליגן אין דער מדבר אויף מיין שמאָל סאָלדאַטסקע בעטל און טראַכטן וועגן אים און טרוימען וועגן דער באַגעגעניש מיט אים! פּאַסט עס פאַר מיר, פאַר אונדז, פאַר אַזעלכע ווי מיר, אָנפאַנגען איצט פירן קריג מיט אַן אומבאַהאָלפענעם אינוואַליד?

מאַניאַ האָט זיך נידעריקער אָנגעבויגן צו אים. זי האָט גערעדט שטיל, גלייך ווי צו אים אין אויער אַריין, גלייך ווי זיך געהיט אפילו פאַר דעם טונקל גרויעם געוועב, וועלכער האָט איצט איינגעוויקלט דעם גאַנצן אַרום — האָסטו אויך געבענקט נאָך מיר אַזוי, שמשון?

אַנשטאָט צו ענטפערן איר האָט ער זי שטייף צוגעדריקט צו זיך, און שטיל געוויינט. אַזוי זענען זיי געזעסן אַ לאַנגע צייט אין דעם זאַמד גריבל, איינער אין די אָרעמס פון דעם צווייטן. עס איז שוין געוואָרן גאַנץ פינצ־טער. עס האָט שוין ערגעץ אין ים געפינטלט אַ פייערל פון אַן ענגלישן

ברעג־היטער. עס האָט שוין ערגעץ געוויינט אַ שאַקאַל. און הערנדיק זיין געוויין, האָבן זיך ערגעץ אין די ווייטע זאַמדן צעוויינט ווי קליינע קינ־דער זיינע שאַקאַלן־ברידער... און שמשון און מאַניאַ זענען נאָך אַלץ גע־זעסן אַזוי אין אַ הייליקער שטילקייט. יעדער איינער פאַרטיפט אין זיינע מחשבות, יעדער איינער זוכנדיק אַן אויסוועג!

ווי אַ הויכע וואַנט האָט זיך אַנידערגעשטעלט פאַר זיי דאָס לעבן! נאָר פון יענער זייט וואַנט, וווּ עס איז נישטאָ קיין ווירקלעכקייט, קאָנען זיי געפינען זייער צוקונפט! איינברעכן די וואַנט? זיך נישט רעכענען מיט קיין זאַך? זי איינברעכן? וועלן זיי האָבן גענוג כוח? דאַרף מען דען האָבן בלויז כוח? נו און געוויסן? די שטאַרקע זאָלן פאַרפירן קריג מיט דעם שוואַכן? קושנדיק אים אין די אויגן און אין קאָפּ, האָט זי שטיל באַשלאָסן: „ניין! ניין! נישטאָ קיין אַנדער אויסוועג!" שמשון האָט גלייך ווי דערפילט איר באַשלוס. עס איז איבערגעלאָפן אַ ציטער איבער זיין גוף. ער האָט זי שטאַרקער צוגעדריקט צו זיך גלייך ווי זי געוואָלט דער־וואַרעמען...

— קום, לאָמיר גיין צו דבורהן עסן וועטשערע, מאַניטשקאַ! האָט ער געבעטן — דו האָסט דאָך...

— וואָס גייט מיר אָן דאָס עסן היינט, ווען איך האָב דיך? אַ שאָד די צייט! האָט זי אים איבערגעשלאָגן — לאָמיר נישט פאַרלירן קיין צייט אויף פרעמדע... נאָר מיר אַליין, שמשון... מיר אַליין! אפשר איז דאָס דער לעצטער אָוונט?

— דער לעצטער? — האָט ער אַ ציטער געטון — פאַרוואָס דער לעצטער? האָ? דו מיינסט, אַז מאָרגן... זיכער וועל איך באַקומען אורלויב פון מיין „אגד", איך וועל דיך אַרויספירן נאַכאַמאָל אויף דעם כרמל... מיר וועלן זיין צוזאַמען, אומגעשטערט, נאַכאַמאָל... געדענקסט מאַניטש־קאַ די „פּאַנאָראַמאַ"?.. געדענקסט דעם כרמל? דעם ים? יענעם באַלקאָן?..

— דערמאָן נישט שמשון! לאָמיר זיצן שטיל... אָן ווערטער, לאָמיר זיך דערמאָנען אָן זיי...

זיי זענען געזעסן שטיל ווי אויף אַ וווייטן אינדזל אין מיטן אַ ים

פון זאמד און פינצטערניש. צוויי נשמות מיט איין געדאנק — וואס דארף מען טון מארגן?..

איינע האט זיך געבויערט דעם קאפ ווי מ'פאנגט אן אויפסניי, און די צווייטע האט געוואלט פועלן ביי זיך צו ברענגען דעם סוף...

און ארום זיי האבן געוויינט די שאקאלן פון דעם נאך נישט אויס־געלייזטן מדבר. און מיט זיי האט געוויינט די פינצטערניש... עס האט זיך אויסגעדוכט, אז די שאקאלן וויינען ווייל זיי האבן מורא! אט, אט וועט די נאכט אוועק און זיי וועלן זיך דארפן פארגראבן טיפער און טי־פער מען זאל זיי נישט געפינען... די נאכט האט זיך געשראקן פארן טאג און האט מיטגעוויינט מיט די שאקאלן... אט, אט וועט ארויס איר שונא, דער טאג! און מיט אים וועט אלעם באלויכטן ווערן און מיט דער זונס באלויכטונג וועט קלאר ווערן, אז די פאריאגטע נשמות האבן זיך נישט וווהין אהינצוטון...

נײַן און דרייסיקסטער קאפיטל

פונקט ווי די נאכט האט געטראכט, אזוי האט אויך געטראכט מאניע „מיר האבן נישט קיין אויסוועג! מיר האבן זיך ניט וווהין אהינצוטון."

ביי מאניאן אין נשמה איז געווען א פינצטערע נאכט, כאטש זי איז געלעגן אין שמשונס ארעמס. אין דער פינצטער האט זי געזוכט דעם וועג, דעם אויסוועג.

ווען זי האט אים געפונען, האט זי א ציטער געטון. דער ציטער האט זיך איבערגעגעבן שמשונען. ער האט אויפגעעפנט די אויגן, א שמייכל געטון, זי נעענטער צוגעדריקט צו זיך כדי זי זאל נישט פילן די קעלט פון דעם באגינען און זי איינגעדעקט מיט זיין „אגד"־רעקל.

ער האט לאנג געקוקט אויף איר, זיך צוגעהערט צו איר שטילן אטעם. ער האט באשלאסן אז זי האט נאכאמאל איינגעדרעמלט. דאן האט זיך שמשון שטיל אויפגעהויבן, און זיך אנגעבויגן צו איר. ווען ער האט פעסטגעשטעלט, אז זי שלאפט, איז ער אוועקגעלאפן צו זיין אמניבוס.

עס איז נאָך געווען פרי אַרויסצונעמען דעם אָמניבוס פאַר זיינע שטענדיקע פּאַסאַזשירן. אָבער ער קאָן דערווייל אַרויספאָרן אויפן שליאַך כדי זיך דאָרטן זען מיט חברים שאָפערן, כדי דורך זיי זיך דערוויסן ווער עס וואָלט געקאָנט פאַרנעמען זיין פּלאַץ אויב די הויפּט־„אגד"־סטאַנציע קאָן אים נישט אָפּלאָזן אויף עטלעכע טעג.

קומט אים דען נישט קיין וואַקאַציע? שוין אַזוי לאַנג געאַרבעט אָן אָפּרו! וואָס האָט ער באַדאַרפט דעם אָפּרו, ווען מאַניאַ איז דאָ נישט געווען? אָבער איצט? איצט מוז ער באַקומען אַ פּאָר טעג... אָפּרו... צום וויינינקסטנס — אַ פּאָר טעג! וואָלט ער אַרויפגעפירט מאַניטשקאַן אויפן כרמל. דערנאָך וואָלט ער געדונגען ערגעץ אַ צימער פון אירטוועגן, אַז זי זאָל דאָרט איבערוואַרטן ביז וואַנען ער וועט באַזאָרגן פרומען.

מיט די געדאַנקען האָט זיך שמשון אומגעקערט פון דעם שליאַך נאָך דעם ווי ער האָט זיך דורכגערעדט מיט אַ פּאָר פאַרבייפאָרנדיקע שאָפערן נהגים. ווייניק האָפענונג האָבן די שאָפערן געגעבן שמשונען. עס איז דאָך אין סאַמע ברען זומער און דער עולם האַלט אין איין פאָרן אויף „חופש" — וואַקאַציע! די אָמניבוסן זענען איבערגעפּולט און וויפל עס זענען פאַראַן נהגים, זיצן זיי אַלע ביי די רעדלעך. איז וואָס קאָן מען דערוואַרטן איצט, ביז וואַנען דער שגעון פון וואַקאַציע־אָפּרו וועט איבערגיין?

„אָבער עס קומט דאָך מיר מיין חופש!" האָט געטענהט צו זיך שמשון אַרויספירנדיק צום שליאַך מיט פאַרשפּעטיקונג זיין פולן אָמניבוס. „עס קומט מיר דאָך!"

געענדיקט די אַרבעט ביים שליאַך, האָט זיך שמשון אַ לאָז געטון קיין חדרה, וווּ עס געפינט זיך די הויפּט־„אגד"־סטאַנציע פון עמק חיפר.

אָבער אין חדרה איז מען געווען קאַלט צו אַלע זיינע ווערטער. „אוודאי קומט דיר חופש! ווען קומט עס נישט?" — האָט גערעדט דער מנהל פון אגד אין חדרה — „אָבער ווי קאָן איך דיך באַפרייען איצט, אין סאַמע ברען פון דעם זומער־סעזאָן? ווען אַלע ווילן פאָרן קיין מעטולאַ אָדער קיין צפת אין די בערג אַריין זיך אָפּקילן? נו, און דער ים איז אַ הונט? און דער כרמל איז שוין גאָרנישט? גיב זיי דעם כרמל! גיב אים אָמניבוסן, דעם

עולם! ער וויל פֿון גאָרנישט וויסן! ירושלים! כפר עציון! ער וויל פֿאָרן? ווו קאָן איך איצט באַקומען אַ פֿרייע פֿאָר הענט?"

שמשון איז געבליבן שטיין ווי אַן אָפּגעשמיסענער. ער האָט שוין מער נישט גערעדט אויף אַ קול. נאָר ביי זיך אין הארצן האָט ער איבער־געחזרט: „עס קומט דאָך מיר! עס קומט דאָך!" און זעענדיק אַז ביי דעם מנהל פֿון חדרה קאָן ער גאָרנישט פּועלן, האָט ער באַשלאָסן אים צו פֿאָלגן, טעלעפֿאָנירן קיין תל־אביב...

עס האָט זיך אָנגעפֿאַנגען אַ לאַנגע סדרה. חדרה רופֿט תל־אביב! תל־אביב איז פֿאַרנומען. תל־אביב קאָן זיך נישט צוהערן צו חדרה. האַלאָ אַהין, האַלאָ אַהער! שמשון איז געוואָרן אָפּגעגאָסן מיט שווייס.

די זון איז שוין הויך, די היץ ברענט שוין, און תל־אביב וויל זיך נאָך נישט אָפּרופֿן, גלייך ווי תל־אביב איז טויב! גלייך ווי עס גייט איר גאָרנישט אָן, וואָס ערגעץ, אין עמק חיפֿר, בעט זיך ביי איר אַ מידער נהג, אַז זי זאָל אים באַווייליקן אַ שמיקל חופֿש, נאָר אויף אַ פּאָר טעג! נאָר ארויספֿירן זיין מאַניטשקאַן אויף דעם כרמל זי זאָל זיך דאָרט אביסל אָפּ־רוען פֿון דער מלחמה. מאַניטשקאַ!... דער נאָמען האָט אָנגעפֿילט די גאַנ־צע נשמה זיינע.

מיט מאַניטשקאַס נאָמען האָט שמשון דערזען פֿאַר זיך מאַניאַן ליגן אין סאַמע מיטן זאַמד־גריבל. עס ברענט די זון פֿון אויבן און מאַניאַ האָט נישט וווהין זיך אַהינצוטון. וועט זי פֿאַרשטיין אַז זי דאַרף אריינגיין צו דבורהן, זיך דאָרט אָפּרוען? וועט זי פֿאַרשטיין, אַז דבורה, וועלכע איז זיין בעסטער פֿריינט, איז אויך מאַניאַס גוטער פֿריינט? אַז זי וועט נישט פֿרעגן קיין פֿראַגעס און וועט נישט שמייכלען. זי וועט בלויז...

מיט די געדאַנקען האָט שמשון אָפּגעלאָזט דעם טעלעפֿאָן און האָט זיך געלאָזט „פֿליען" מיט זיין אָמניבוס צו דער סטאַנציע פֿון מקשר, ווו עס האָבן שוין געוואַרט אויף אים פּאַסאַזשירן קיין כפר וויטקין.

צום ערשטן מאָל אין זיין לאַנגער קאַריערע אַלס נהג פֿון מקשר, האָבן די כפר וויטקין פּאַסאַזשירן דערפֿילט אַז זיי פֿאָרן אין אַן אָמניבוס, און נישט אין אייגענעם מקשר. שמשון האָט נישט געהאָלפֿן מיט די זאַכן — ער האָט געקוקט, אָבער גאָרנישט געזען, ער האָט געענטפֿערט, אָבער נישט

צו דער זאַך. ער האָט געדרייט דאָס רעדל אומגעדולדיק אַהין און צוריק נאָך איידער ער האָט אָנגעצונדן דעם מאָטאָר. דערנאָך האָט ער אַן אומגעדולדיקן בלאָז געטון מיט זיין „שופר“ און איז אויף שנעל אַרויף אויף דעם כּפר וויטקין וועג.

„מאַניאַ! מאַניטשקאַ!“ — האָט געקלאַפּט אין די אויערן און אין האַרצן — „ווו וואַרסטו אויף מיר?“

אָט האָט זיך דער אָמניבוס אָפּגעשטעלט ביי דער צרכניה

— פאַר נחת נעמט מען זיך נישט דאָס לעבן! — האָט איינער פון די אָנגעשטעלטע פון דער צרכניה אַ זאָג געטון צום צווייטן, אַרונטערלאָזנדיק דאָס פענצטער — עס וועט זיין געשלאָסן ביז נאָך דער לוויה? האַ?

עפּעס האָט אַ זעץ געטון אין האַרצן ביי שמשונען. עס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז די, וועלכע שטייען נעבן דער צרכניה קוקן אים אָן מיט פאַרדאַכט. אפשר האָבן זיי זיך אָנגעשטויסן, אַז ער וויל נאָכאַמאָל אוועקפירן מאַניטשקאַן אויף דעם הר הכרמל? אפשר האָט עמיצער פון זיי זיך דערוווּסט וועגן זיינע צוויי פריערדיקע רייזעס אַהין מיט מאַניאַן, אין צייט פון קריג? אפשר האָט זיך פרומע דערוווּסט וועגן דעם און דערפאַר גיט מען אים נישט קיין חופש היינט אין חדרה? אפשר האָט פרומע, דערוויסנדיק זיך אַז ער בעט נאָכאַמאָל וואַקאַציע, נישט אויסגעהאַלטן דעם פאַרדרוס און איז באַגאַנגען דעם זעלבסטמאָרד? זאָל ער אַ פרעג טון? צי בעסער זיך מאַכן נישט וויסנדיק?

— שמשון, דו פאָרסט נישט קיין חירות איצט? — האָט געפרעגט אַ יונגטלעכער פון די ניי־אָנגעקומענע, וועלכער האָט געאַרבעט אין מושב.

— הערסט דאָך, אַז עס איז היינט דאָ אַ לוויה! וועט זיין נאָך דער לוויה!

— האָסטו שוין אויך געהערט וועגן דעם? — האָט אים דער יונגטלעכער געענטפערט — פאַרוואָס האָט זי דאָס געטון?

— ווי האָט זי געקאָנט אַנדערש טון מיט אַזאַ מאַן? — האָט אַ וואָרף געטון אַ פרוי גלייך ווי אין דער לופטן אַריין. און האָט זיך געלאָזט לויפן צו זיך אַהיים.

שמשונען האָט זיך אויסגעדוכט, אַז די פרוי האָט אַ וואָרף געטון אַ

מאַדנע שלעכטן קוק אויף אים. הייסט עס, אַז פרומע האָט ענדלעך גע־טון דאָס, וואָס זי האָט אים אַזויפיל מאָל געסטראַשעט צו טון? און ער האָט געמיינט, אַז עס זענען בלויז רייד... אין דער וועלט אַריין...

— זעלבסטמאָרד, צי נישט זעלבסטמאָרד! זי האָט דאָך געוווינט אין דאָרף אַזויפיל יאָרן! זי האָט דאָך דאָ געפּאַקט און געמאָזלט... עס קומט איר אַ שיינע לוויה, יאָ דין, נישט דין! — האָט שמשון געהערט איינעם פון די עלטערע יידן זאָגן צו זיין חבר, בעת ער האָט זיך געוואָלט לאָזן גיין אַהיים.

אין זאַך האָט שמשון נישט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי האָט פרומע זיך גענומען דאָס לעבן? מיט וואָס? דער געדאַנק האָט אים געשראָקן. ער וואָלט זי נישט געוואָלט זען איצט. ער וועט זי נישט קאָנען פאַרגעסן אַ לאַנגע צייט. ער וואָלט אויך נישט געוואָלט, אַז דאָס דאָרף זאָל רעדן מיט שווי־דער וועגן דעם, ווי זי איז באַגאַנגען דעם זעלבסטמאָרד.

— אַלנפאַלס — קומט איר אַ גרויסע לוויה! עס קומט איר מען זאָל זי נעמען אין בית העם, וווהין מען נעמט אַלע מתים פון מושב... — האָט אַ שכן געזאָגט צום צווייטן בשעת שמשון איז פאַרבייגעלאָפן זיין הויף.

„זיי ווילן מיך שטעכן דערמיט! זיי ווילן מיר גיבן צו וויסן, אַז פרו־מע איז אויך געווען אַ מענטש... אַ חשובער חבר פון דעם מושב!“ — האָט געטראַכט שמשון.

ער האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרדרייען זיך אין דעם געסל, וווּ עס איז געווען זיין הויז, אָבער פּלוצים דערזעט ער אַנטקעגן זיך דבורהן.

עס פּאַסט נישט צו פרעגן איצט, אין דער שעה, צי מאַגיאַ איז ביי איר אין הויז, טראַכט שמשון, און וויל גיין ווייטער.

אָבער דבורה לאָזט אים נישט גיין צו זיך אַהיים. זי נעמט אים אָן ביי דער האַנט, דרייט אים אויס אָן דער זייט פון דעם בית העם.

עס זעען אויס מאָדנע די העל־ברענענדיקע לאָמפּן אַרום בית העם אין דעם הייסן זוניקן פאַרמיטאָג.

וואָס ברענען אַזוי די לאָמפּן? — וויל שמשון אַ פרעג טון. אָבער עס פּאַסט נישט. ער שווייגט, ער גייט ווייטער מיט דבורהן. אַזוי נאָענט צו

איר גייט ער, אַז אָפּטמאָל רירן זיך אָן זייערע פינגער. אָט קומען זיי אַריין אין בית העם. דאָס גאַנצע דאָרף זיצט שוין אינעווייניק. דער מת ליגט אויף דער בינע ביים סאַמע ראַנד, צוגעדעקט מיט אַ שוואַרצן טוך. אָט האָט עמיצער אָפּגעדעקט דעם טוך פון דעם מת פּנים און אַלע זיצנדיקע הייבן זיך אויף כדי זיך שטעלן אין איין לאַנגער ריי. אַזוי, אין דער ריי, גייט מען צו דער בינע זיך געזעגענען מיט דעם מת.

„הייסט עס, אַז דער מושב אנערקענט פרומעס לייסטונגען פון אַמאָל, מיט יאָרן צוריק?" — גיט אַ פלי ביי שמשונען אין קאָפּ בשעת ער שטייט פאַר דוברהן אין דער לאַנגער ריי.

וויזט אויס, אַז יעדער איינער פון די תושבים פון מושב האָט דאָך געהאַט צו פרומען געפילן פון מיטלייד? מיטגעפיל אין דעם פּלאָגן זיך מיט די קראַנקהייטן, וועלכע האָבן זי באַפאַלן. דאָך אַ מושב! נישט די פרעמדע שטאָט!

שמשון בייגט אָן דעם קאָפּ נידעריקער. עס דאַכט זיך אים, אַז אַלע באַשולדיקן אים. מיט זייערע בליקן זאָגן זיי, אַז ער האָט זי געצוווּנגען צו דעם זעלבסטמאָרד, דאַכט זיך אים.

„האָב איך זי געצוווּנגען דערצו?" — טראַכט שמשון מיט ווייטיק.

„האָב איך זי דען נישט געוואָלט איינאָרדענען אין אַן אינוואַלידן-הויז, וווּ מען זאָל אַכטונג געבן אויף איר? בין איך דען נישט געווען גרייט צו צאָלן גרויס געלט פאַר דער פלעגע, אַבי זי זאָל זיין צופרידן? אפשר האָט מען זיך דערוווּסט וועגן דעם, אַז ער האָט געוואָלט אַרויספאָרן אויף דעם כרמל?"

שמשונס קאָפּ לאָזט זיך אַרונטער נאָך נידעריקער. נאָר אַ פּאָר מענטשן געבליבן פאַר שמשונען אין דער ריי. וואָס רעדן זיי, ווען זיי שטייען פאַר פרומען מיט אָנגעבויגענע קעפּ? ווי אַזוי בעט מען מחילה? ווי אַזוי דאַרף ער בעטן מחילה ביי פרומען? האָט ער אַ סך געזינדיקט אַנטקעגן איר? איז ער דען נישט קיין מענטש, אַ בשר ודם? איז ער דען נישט געווען עלנט זיין גאַנץ לעבן? כמעט זיין גאַנץ לעבן? פרומע! זיי מיר מוחל... וואָס? וואָס זאָל זי אים מוחל זיין? זיינע עלנטע נעכט? זיינע לאַנגע שבתים, אָן שבת, אָן עונג? זיי מיר מוחל, פרומע! — וויל שמשון אַרויסבליסטערן פון זיין מויל.

אָבער מיטאַמאָל דערזעט ער, אַז דער מת האָט גאָרנישט פרומעס גרינעם פּנים. אַ ווייס פּנים אַרומגערינגלט מיט בלאָנדע האָר, האָט זיך אַנטפּלעקט פאַר שמשונס אויגן. אַ דין שמייכעלע האָט זיך נאָך באַהאַלטן אין די נאָך אַביסעלע אָפענע ליפּן.

עס האָט זיך שמשונען אויסגעדוכט, אַז דאָס שמייכעלע האָט אויסגעזען אַזוי אומעטיק! פּונקט ווי נעכטן, ווען בעת בין־השמשות האָט זי געזאָגט צו אים אין די אויערן אַריין:

„נאַרישער שמשון! מיר האָבן קיין אויסוועג! דו וועסט עס נישט קאָנען טון! דו ביסט נישט פון דעם סאָרט מענטשן... מיר האָבן קיין ברירה נישט...״

שמשון איז געשטאַנען אַ לאַנגע צייט פאַר דעם מת. עפּעס האָט ער נישט פאַרשטאַנען... ער האָט געקוקט אויף דעם מת און אויף דבורהן, וועלכע האָט געוואַרט אין ריי נאָך אים, ער האָט געהאַלטן דבורהס האַנט, זי שטייף געדריקט, גלייך ווי זיך געוואָלט איבערצייגן, אַז וואָס ער זעט איז נישט אין חלום, נאָר אין דערווירקלעכקייט...

אָבער ווי אַזוי איז זי געקומען אַהערצו? האָט ער געוואָלט אויסשרייען — זי איז דאָך דאָרט אויף די זאַמדן אין דעם זאַמד גריבל! זי וואַרט דאָך אויף מיר?.. ווי אַזוי איז זי געקומען אַהערצו, ווי אַזוי?..

שמשון האָט זיך איינגעביסן מיט זיינע ציין אין זיין אייגענעם פינגער. אַ ווילדן קוק האָט ער אַ וואָרף געטון אויף דבורהן, וועלכע האָט געהאַלטן אין איין שאָקלען מיטן קאָפּ... „מאַניאַ?״ האָט ער געוואָלט אויסשרייען. מיט דעם איינגעביסענעם פינגער האָט ער צוריקגעהאַלטן דעם געשריי... ער האָט זיך נאָך אַמאָל איינגעקוקט אין דבורהן און אין מת... מיט אַ ווילדער שנעלקייט איז ער אַרויסגעלאָפן פון דעם בית העם...

און ווען ער איז שוין געווען אין דרויסן, האָט ער אויסגעשיפּעט צו זיך אַליין: „אָבער ווי אַזוי איז זי געקומען אַהערצו? ווי אַזוי?...״

פערציקסטער קאפיטל

ווי אזוי מאניא איז געקומען אין בית העם וועט שמשון קיינמאל נישט וויסן! נישט נאר ער, גאנץ כפר וויטקין וועט קיינמאל נישט וויסן די איינצלהייטן. קיינער פון די כפר וויטקין לייט האט נישט געקאנט וויסן די איינצלהייטן, ווייל דאס גאנצע דארף איז געשלאפן דאן.

אויך כפר חירות האט נאך געכאפט דעם לעצטן געשמאקן דרעמל פארן אויפשטיין צו דער ארבעט, ווען שמשון איז אוועקגעפארן מיט זיין אמניבוס צום שליאך איבערלאזנדיק מאניאן דרעמלען...

אבער מאניא האט שוין מער נישט געדרעמלט. זי האט נאר געווארט אויף דעם, אז שמשון זאל זי איבערלאזן איינע אליין... ווייל נאר אליין האט זי געקאנט טוען דאס, וואס איז געווען, לויט איר נאכטיקן באשלוס, דער איינציקער אויסוועג...

מאניא האט מיט אומעטיקע אויגן נאכגעקוקט איר שמשונען... שטיל, אין איר נשמה האט זי זיך געזעגנט מיט אים...

דערנאך האט זי נאכאמאל און נאכאמאל איבערגעלייענט מוניקס בריוו, מיט איר דין אומעטיק שמייכעלע האט זי געקוקט אויף דעם אויס־געצויגענעם בחורעץ מיט דעם קלייענדיקן פנים, וועלכער איז געשטאנען פאר די אויגן פון איר נשמה.

„זיי מיר מוחל, זון מיינער... קיין אנדער אויסוועג האב איך נישט... איך האב דאך קיין היים נישט... ווי קאן דיין מאמע, מאניא פון כפר וויט־קין, לעבן אן א היים?... איך האב קיין ווירטשאפט נישט... ווי קאן מאניא פון כפר וויטקין לעבן אן בלומען, גרינסן, עופות און קעלבלעך? אן דעם ווייכן קילן בלאטקעלע ביים ברונעם? איך מוז גיין... מוניק, איך מוז...!

זי האט מיט רחמנות זיך ארומגעקוקט אויף דעם גאנצן ארום, וועלכער איז נאך געווען איינגעוויקלט אין גרוילעך ווייסלעכע ווי תכריכים לופט-גע־וועבן...

א שאד... א שאד! אבער איך האב קיין אויסוועג נישט! זי האט גענומען שמשונס רעקל אין איין האנט, אירע שיך אין דער צווייטער

האַנט, אָנגעטאַפּט ביי דער זייט פון איר ענגלישן אוניפאָרם איר „כלי״ און זיך געלאָזט לויפן מיט די אונטערשטע וועגן, אויסמיידנדיק צו באַגעגענען זיך מיט די שוין אויפגעשטאַנענע פון שלאָף מושבניקעס. זי איז געלאָפן צום בית עלמין פון כפר וויטקין.

— איך קום צו דיר נאָכאַמאָל, האָט זי געפּליסטערט שטיל ווען זי האָט זיך אַרונטערגעלאָזט צו איר מוטערס נידעריקער מצבה... איך קום צו דיר, מאַמע! דו ביסט דער אָנפאַנג, דו ביסט דער סוף... צו אַ מוטער מוז מען זיך אומקערן... אויך — צו מוטער ערד... נעם מיך צו צו זיך... איך בין אַזוי מיד... פון קריג... קאָן איך אָנפאַנגען אַ נייעם קריג איצט?.. באַשולדיק מיך נישט! האָב מיטלייד מיט מיר... פאַרשטיי מיך! כ׳בין אַזוי מיד! מיט וועמען זאָל מאַניאַ האַלטן קריג? דיין מאַניאַ? כפר וויטקינס מאַניאַ? מיט אַ קריפּל? מיט אַן אינוואַליד? איך ווייס, עס איז אַ גרויס רחמנות אויף מיר, אויף שמשונען, אויף מוניקן... זיי וועלן בענקען נאָך מיר... איך וועל אויך בענקען נאָך זיי! אָבער וואָס קאָן איך טון, מאַמע? איך קום צו דיר... איך קער זיך אום... דאָס מאָל — אויף שטענדיק... צו דיר, מוטער! ערד!

מאַניאַ האָט מיט איר דין שמייכעלע זיך אַרומגעקוקט. „איך גיי אַוועק פון דיר, כפר וויטקין!״... האָט זי שטיל געשמייכלט... איך האָב דיך זייער ליב, כפר וויטקין! עס איז מיר שווער געווען צו זיין אויסער דיר... אָבער אויך דאָ, מיט דיר, איז מיר איצט אוממעגלעך צו בלייבן! אַמאָל האָב איך געפירט קריג פאַר דיר, כפר וויטקין, מיט די זומפּן... מיט די זאַמדן... מיט מאַלאַריע... איך האָב געוווּנען דעם קריג פאַר דיר... ביסט געוואָרן דער שענסטער מושב אין עמק חיפר, אין גאַנצן לאַנד. אָבער פאַר זיך האָב איך קיין כוח נישט אָנצופאַנגען צו פירן קריג... צו מיד פון דעם וועלט-קריג... פון דעם מדבר... פאַר זיך... צוליב מיין ליבע, איז אפשר נישט כדאי! אין דעם עלטער, נישט כדאי... בעסער גיין צו דער מאַמע ערד, זיך אָפּרוען״.. מאַניאַ האָט זיך אויפגעשטעלט פון דער מוטערס מצבה, האָט זיך נאָכאַמאָל מיט ליבע איינגעקוקט אין דעם אויפוואַכנדיקן אַרום... אַך! ווי שיין דו ביסט, כפר וויטקין! זי האָט זיך צו־

ריקגעזעצט, זיך צוגעטוליעט צום קבר, מיט רחמנות זיך איינגעקוקט אין שמשונס רעקל און אין אירע שיך, וועלכע זענען געלעגן צוזאמען מיטן רעקל ביי אירע פיס. זי האט אנגעשטעלט דעם „כלי" צו איר זייט, קוקנ־דיק אויף די הימלען, וועלכע האבן זיך שוין געבלויט ארום איר. זי האט צוגעדריקט עפעס מיט דער האנט...

עס איז צעריסן געווארן די ארומיקע שטילקייט. עס האט זיך ערגעץ דערשראקן א פויגל־מאמע פאר אירע קינדערלעך־פייגעלעך. זי האט אנ־געפאנגען צו קלאפן טרעוואגע מיט אירע פליגל. עס האבן זיך אוועקגע־קייקלט כוואליעס פון דער צעריסענער שטילקייט אין מושב אריין... מושב־ניקעס און מושבניצעס האבן זיך געוווּנדערט פון אוואסער זייט עס איז געקומען דער שאס און זענען געגאנגען פרעגן איינער דעם צווייטן...

מען איז אפילו ארייננעלאפן צו גרשומען אין הויף אריין, פרעגן צי פון דארטן איז געקומען דער שאס? אבער דארטן איז אלעס געווען אין ארדענונג, שטיל, שא... גרשום איז נאך אפילו געשלאפן מיט א געשמאקן שלאף פון אן עלטערן מאן, וועלכער האט א יונג ווייבל ביי זיין זייט...

אבער — ווו איז מאניא, האט געפרעגט כפר וויטקין? זי איז דאך נעכטן געקומען פון קריג! מען האט זי דאך געזען גיין נעבעך אין אירע שווערע סאלדאטסקע שיך נעכטן פארנאכט?.. ווו האט זי גענעכטיקט? ווו געפינט זיך איצט מאניא? אפשר האט זי דאס אזוי אפגעטון פון פאר־דרוס?..

— האט זי נישט געזאלט גיין אין קריג אריין! האט זיך אנגערופן איינע פון אירע שכנות, — זי האט דאך געוואלט ווערן א גענעראלשע!
— האט זיך אנגערופן א צווייטע פרוי.

— ווער לאזט עס איבער א זון? א מאן? איך באשולדיק אים גאר־נישט! ער איז דאך נישט מער ווי א מאן! האט זיך אנגערופן א דריטע פון די כפר וויטקין פרויען.

— זי האט קיינעם נישט ליב געהאט! נאר כבוד! עס איז איר פשוט נישט אנגעשטאנען... האט געזאגט א פערטע...

אבער מיט דעם האט זיך נישט געענדיקט. עס האט זיך צונויפגע־

נומען אַ גאַנץ רעדל לעבן דעם מאכסאן, אַווו מען ברענגט אינדערפרי די מילך פון דעם מושב... און דאַן איז ערשט געוואָרן קלאָר, אַז דער נאַכט־וועכטער, וועלכער איז שוין געווען אויפן וועג אַהיים, האָט דערהערט דעם שאָס. ער איז געווען דער ערשטער צו דערזען מאַניאַן זיצן אויף דער מצבה פון איר מוטער... „מאַניאַ איז אַוועק צו דער מוטער!" האָט זיך באַלד פאַרשפּרייט איבער כפר וויטקין.

אַזוי לייכט האָט זיך נאָך מאַניאַס גאַנג נישט געענדיקט.

די עלטערע יידן, די פּאַטערס פון די מושבניקעס האָבן געזאָגט, אַז דערפאַר, וואָס זי איז אַוועק אַזוי, אַליין פון כפר וויטקין, אַוועק נישט אָנזאָגנדיק קיינעם, נישט וואַרטנדיק ביז גאָט וועט זי צונעמען, קומט איר נישט די שיינע קבורה וועלכע כפר וויטקין איז געוווינט צו געבן זיינע לייט... דער גליק מאַניאַס איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס עס האָבן זיך איינגעשטעלט פאַר איר די מושבניקעס, מיט וועלכע מאַניאַ אַליין איז נישט זעלטן געשטאַנען ווי אַ מאַן אויף דער וואַך, האַלטנדיק איר „כלי" אין די הענט... די מושבניקעס האָבן געטענהט אַז מאַניאַ האָט געלייסטעט פאַרן מושב מער ווי יעדער אַנדער פרוי... מאַניאַ האָט צוויי מאָל גע-האַלטן מלחמה פאַר כפר וויטקין: איינמאָל — ווען די מושבניקעס זענען אַרויף אויף התיישבות, צו באַקעמפן די וויסטעניש, און דאָס צווייטע מאָל — ווען זי איז געווען די איינציקע פרוי פון גאַנץ כפר וויטקין פריי־ווילים צו גיין אין צווייטן וועלט קריג... און דעריבער, דין צי נישט דין — מאַניאַן וועט מען געבן די שענסטע קבורה! און ווען עס איז אַרוים דער באַשלוס פון דעם דאָרפס־ראַט, האָבן זיך די אַלטע פרויען, מאַמעס פון די מושבניקעס, אַנידערגעזעצט נייען די תכריכים, פאַר מאַניאַן. אַלטע פרויען פון כפר וויטקין האָבן זי מטהר געווען ווי מען איז מטהר יעדע אַנדערע כשרה יידישע טאָכטער, מען האָט זי אויסגעפּוצט אין די ווייסע תכריכים, און מען האָט זי געבראַכט אין בית העם און זי אַנידער־געלייגט אויף דעם ראַנד פון דער בינע. אָט־אָ דאָ פלעגט מאַניאַ האַלטן אירע שיינע רעדעס! קאָן זיין דערפאַר האָט זי נאָך אַלץ געשמייכלט מיט איר דין שמייכעלע? גלייך ווי זי האָט זיך אַליין נישט געגלויבט, אַז זי די בראַווע מאַניאַ, ליגט אַזוי הילפלאָז.

זינאַ ראַבינאָוויטש

איין און פערציקסטער קאַפּיטל

הילפּסלאָז איז געשטאַנען לעבן מאַניאַן אין בית העם דבורה מעסינג. אַ לאַנגע צייט האָט זי געשאָקלט מיטן קאָפּ גלייך ווי דערמיט געוואָלט זאָגן: „אַך! מאַניאַ! מאַניאַ! זיך גאָרנישט געריכט אויף דיר! דו זאָלסט גיפּטון אַזאַ זאַך! וואָס וועט איצט טון שמשון? דער עלנדער שמשון? האָסטו דען אַן אַנונג, ווי ער האָט געוואַרט אויף דיר? ווי ער פּלעגט בענקען נאָך דיר, זיצנדיק ביי מיר אין קיך! און נישט נאָר שמשון! כּפר וויטקין דאַרף דיך האָבן! וויפל האָבן מיר אַזעלכע מאַניאַס, ווי דו, אין גאַנצן לאַנד? דו האָסט שוין טאַקע געווונען דעם צווייטן וועלט קריג... אָבער מיר האָבן נאָך אונדזער קריג נישט געווונען... דער ענגלענדער איז נאָך שלעכט און פרעמד... ער וויל נאָך קיין פרייהייט נישט געבן... מיר האָבן נאָך אַ לאַנגן וועג צו גיין... אונדזער פרייהייט איז נאָך ווייט... ווער נאָך קאָן אַזוי אַרויסהעלפן ווי דו, מאַניאַ! פאַרוואָס האָסטו אונדז איבערגעלאָזט אין מיטן וועג?..״

קאָן זיין אַז דבורה מעסינג וואָלט נאָך געוואָלט זיך אויסטענהן מיט מאַניאַן פאַרוואָס זי האָט אַזוי אָפּגעטון, פאַרוואָס זי האָט איבערגעלאָזט כּפר וויטקין אין סאַמע מיטן וועג, אָבער די, וועלכע האָבן געוואַרט נאָך דבורהן אין דער ריי, האָבן אָנגעפאַנגען אַרויסצווייזן אומגעדולד... מען האָט אָפּגעשטופּט דבורהן אָן אַ זייט און מען איז אָנגעגאַנגען מיטן מחילה בעטן... איז דבורה דערווייל אַרויסגעגאַנגען פון בית העם אַ קוק טון צו שמשונען. שמשון האָט נישט געסטייעט... שמשונען האָט זי נישט געקאָנט געפינען. אויך ביי דער לויה, אויף דעם פעלד, האָט מען שמשונען נישט געזען...

דבורה האָט געוואַרט ביי זיך אין הויז נאָך דער לויה — אָבער אויף שמשונען האָט זי זיך נישט דערוואַרט... אפילו ביינאַכט, נאָך דעם ווי זי האָט זיך געלייגט שלאָפן, האָט זי זיך צוגעהערט צו יעדער שאָרך פון דרויסן — שמשון וועט דאָך זיכער אָנקלאַפּן צו איר אין מיטן נאַכט, כּדי זיך אויסצווויינען דאָס האַרץ פאַר איר ווען ישראל שלאָפט...

שמשונען האָט שוין דבורה מער נישט געזען! און נישט נאָר זי, נאָר גאַנץ כפר וויטקין האָט נישט געוווּסט וווּהין שמשון איז אהינגע־קומען. דאָס דאָרף האָט באַלד געשלאָגן טרעוואָגע אין „אגד" אריין, אין חדרה, אויך דאָרט האָט קיינער נישט געוווּסט „אפשר איז ער דאָך אוועקגעפֿאָרן אויף זיין אַפּרו?" האָט געשמייכלט דער „מנהל" פֿון „אגד" דערמאָנענדיק זיך אָן שמשונס ווערטער „עס קומט מיר דאָך אָן אַפּרו!" אויך אין תל־אביב אין „אגד" האָט מען גאָרנישט געהערט און גאָרנישט געוווּסט וועגן שמשונען...

אין סאַמע ברען סעזאָן זאָל אַ נהג אַפּטון אַזוי? האָט מען זיך גע־וווּנדערט אין הויפּט ביוראָ פֿון „אגד" אין תל-אביב. מען האָט געמוזט שיקן אַן אַנדער נהג פֿאַרן „מקשר". פֿון דעם נייעם „נהג" האָט קיינער אין כפר וויטקין נישט געהאַט קיין נחת — ער איז געווען פֿרעמד און שטרענג, ער האָט מיט קיינעם נישט געוואָלט ריידן קיין איבעריק וואָרט, זיך נישט געוואָלט געבן צופּיל טירחה כדי צו העלפֿן די עלטערע תושבים פֿון די צוויי דערפֿער, נישט די קינדער...

— נישטאָ שמשון! פֿלעגן די מוטערס שאָקלען אומעטיק מיטן קאָפּ, ווען דער שטאָלצער „נהג" פֿלעגט זיי ענטפֿערן: „איר ווילט שיקן אייער קינד אין צווייטן דאָרף אריין צו דער טאַנטע? צו דער באַבע? פּאַקעוועט אים איין אין אַ פּעקל און שיקט אים דורך „אגד פּעקל טראַנספּאָרט"!

ווי אָפּגעשמיסענע פֿלעגן זיך די מוטערס אומקערן פֿון דעם „מקשר" פֿירנדיק די קינדער ביי די הענט. דער נייער „נהג" וויל זיך נישט מתעסק זיין מיט „לעבעדיקע פּעקלעך"! עס זענען אפילו געווען אַזעלכע מאַמעס, וועלכע האָבן געוואָלט אריינשרייבן אין דעם הויפּט ביוראָ פֿון „אגד", אַז זיי זענען נישט צופֿרידן מיט דער באַציאונג פֿון דעם נייעם „נהג". טייל האָבן זיך אַפֿילו געווענדעט מיט אַ בקשה צו דבורהן: „היות זי איז אַזאַ ענערגישע פֿרוי, היות ווי נישט האָבנדיק קיין קליינע קינדער פֿון שול־עלטער האָט זי זיך דאָך איינגעשטעלט פֿאַר די כפר חירות שול־קינדער, אַז מ'זאָל זיי פֿירן לערנען אין דער גוטער שולע קיין כפר וויטקין, זאָל זי זיך איינשטעלן פֿאַר זיי, אַז מען זאָל בייטן דעם „נהג" אויף אַן אַנדערן,

וועלכער זאָל זיין פריינטלעך צו די קינדער! אויף וועלכן מען זאָל זיך קאָנען פארלאָזן ווי מ׳פלעגט זיך קענען פארלאָזן אויף שמשונען, ווען מ׳האָט באַדאַרפט שיקן אַ קינד ערגעץ. אָבער דבורה מיט איר קלוגן ליטווישן קאָפּ האָט געענטפערט אויף די אַלע זאַכן בזה הלשון:

— מיר קאָנען פאָדערן אַז דער שאָפער זאָל זיין קאָרעקט צו אונדזערע תושבים, אַז ער זאָל קומען און אַוועקגיין אין צייט, אַז ער זאָל אַריינגעמען אונדזערע זאַכן אין אָמניבוס, מיר קאָנען אָבער נישט פאָדערן, אַז דער „נהג" זאָל זיין אַ „גאָלד", ווי עס איז געווען שמשון! יאָ, אַ גאָלד! פלעגט דבורה טראַכטן מיט גרויע אומרואיקע אויגן ווען זי פלעגט דערמאָנען שמשונס נאָמען. אַזאַ גאָלד וועט שוין כפר וויטקין מער נישט האָבן.

און זי פלעגט ביי זיך אין הארצן, מיט איר קלאָרן ליטווישן מוח אַנאַליזירן דאָס שטיק „גאָלד", וועלכעס איז אַזוי פּלוצים אַנטרונען געוואָרן פון כפר וויטקין נאָך אַזוי פיל יאָרן. „וווהין איז דאָס שטיק „גאָלד" אַנטרונען געוואָרן? קיינער האָט נאָך דערוויל נישט געהערט פון אים, קיינער ווייסט נאָך נישט, וווהין שמשון איז אַנטלאָפן פון דער לויה, פון בית העם. ווען עמיצער וואָלט געהערט פון אים, וואָלט זי דען נישט געווען די ערשטע?

איז שמשון דען נישט איר בעסטער פריינט? דער פריינט, וועלכן זי האָט אָנפאַרטרויט איר טיפסטן סוד — וועגן אירע בנים. אירע צוויי זין?..

ער איז געווען דער איינציקער אין די צוויי מושבים, וועלכער האָט געוווסט, אַז די זין ווילן נישט קומען קיין ארץ ישראל, אַז זיי פעלט נישט ארץ ישראל... אַז זיי האָבן זיך שוין וואַרשיינלעך פאַרדרייט דעם קאָפּ מיט נישט־יידישע מיידלעך אַזוי, אַז זיי קאָנען שוין נישט צוריקדרייען..

שמשון איז דאָך געווען דער איינציקער, וועלכער פלעגט אויסהערן דבורהס קרעכצן ווען ישראל פלעגט שלאָפן אָדער קרעכצן פון שלאָף צוליב זיין אולקוס...

שמשון איז געווען דער יעניקער, וועלכער פלעגט טרייסטן דבורהן,

ווען אירע אויגן פלעגן אָנגעפילט ווערן מיט טרערן, ווען זי פלעגט זיצן מיט אים ביינאַכט אין איר קיך. פון אירע אויגן פלעגט דאַן פאַלן אַ טרער אויף די באַלאַטעס, אונטער וועלכע עס איז געווען באַהאַלטן דאָס געהיימע געווער פון כפר חירות און כפר וויטקין...

פון שמשונס אויגן פלעגט אויך, כמעט אין דער זעלבער צייט, פאַלן אַ טרער פון בענקשאַפט נאָך מאַניאַן, אַ טרער פון הילפסלאָזער ליבע צו דער, צו וועלכער מען לאָזט אים נישט פאָרן! איצט, האָט דבורה שוין נישט געהאַט מער איר גוטן פריינט! נישטאָ מיט וועמען זיך מישב צו זיין! נישטאָ פאַר וועמען זיך אויסריידן דאָס האַרץ! איצט האָט זי קלאָר געזען פאַרוואָס שמשון איז אַנטרונען געוואָרן... ער האָט זיך געוואָלט אָפּ־רעכענען מיטן מושב! נישט אַנדערש! האָט דען דער מושב אים נישט געהאַלטן ווי אַן עבד כנעני אַלע יאָרן? פאַרוואָס האָט דער מושב אים נישט געלאָזט גיין אין קריג, וווהין ער האָט זיך אַזוי געריסן? אַזאַ געזונ־טער גבור! און דאָך זיך געהאַלטן אַזוי פיל יאָרן ביי דער קראַנקער פרו־מע!.. ווען דער מושב וואָלט אים געלאָזט גיין אין קריג, ווען דער מושב וואָלט אים, דעם לאַנגיאָריקן איבערגעגעבענעם „נהג" און חבר געלאָזט אויסגיסן אַביסל דעם איבערפלוס פון זיין ענערגיע אין קריג, אין זיינע שוועריקייטן, וואָלט ער זיך באַרואיקט... עס וואָלט נישט געווען אַזוי שאַרף דער ווייטיק פון בענקשאַפט און פון דעם עלנט, וועלכן ער האָט געהאַט ביי זיך אין דער היים!... אָבער דער דאָרפס־ראַט איז געווען שטרענג! ער איז געגאַנגען לויטן געזעץ, נישט גערעכנט זיך מיט מידת הרחמים און נישט געוואָלט טון אַביסל בפנים משורת הדין... — בלייב דאָ! גיב אַכטונג אויף דיין ווייב, כאָטש דו פאַלסט פון די פיס פון לאַנגע שעהען אַרבעט! דער מושב האָט נישט געוואָלט איינריידן פרומען, אַז פאַר איר וואָלט די בעסטע זאַך געווען אַן אינוואַלידן הויז, ווו שמשון וואָלט געצאָלט מיטן גרעסטן כבוד דעם בעסטן טייל פון זיין געהאַלט אין „אגד"! דער מושב איז געווען פרעמד צו שמשונען... האָט שמשון זיך איצט צע־רעכנט מיט אים! — איצט — צאָל אַליין, מושב, פאַר פרומען אין אַן אינוואַלידן הויז! איצט האָט פרומע דאָס מויל נישט געוואַגט צו עפענען, ווען מ'איז זי געקומען פאַרנעמען אין אַן אינוואַלידן הויז! איצט איז זי

אוועק אַהין ווי אַ לעמעלע! קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט!.. אָבער שמשונען האָט מען צעבראָכן אויף אייביק! אַך! ווען מען וואָלט אים גע־האָלפן באַקומען אַ גט אין צייט! פאַרפאַלן געגאַנגען צוויי לעבנס... יונגע לעבנס! מענטשן, וועלכע וואָלטן נאָך געקאָנט שאַפן און בויען! מיר דאַרפן נאָך האָבן אַזעלכע בויערס... אַך! ווי מיר נויטיקן זיך אין זיי אויף אונדזער וועג... צו אונדזער פרייהייט!...

דבורה האָט זיך זייער ערנסט געזאָרגט פאַרן לאַנד. דאָס לאַנד נוי־טיקט זיך אין אַזעלכע מענטשן ווי מאַניאַ און שמשון, אָבער זי אַליין האָט זיך גענויטיקט אין איר פריינט איצט נאָך מער ווי פריער...

ישראלס אולקום האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין לאַנגן שלאָף, וועלכן ער איז געשלאָפן די ערשטע יאָרן נאָך זיין קומען אין לאַנד אריין... נישט די אַרבעט און נישט דער קלימאַט זענען געווען שולדיק אין דעם. די אַרבעט צווישן די מאַראַנצן ביימער האָט געמאַכט פון ישראלן אַ גיבור אין די ערשטע עטלעכע יאָר נאָך אַמעריקע, נאָך זיין קרעמעריי דאָרט! דער קלימאַט האָט אים אויך גוט פּאַליובעט... דבורה איז זיכער, אַז שול־דיק אין דעם, וואָס ישראל פילט זיך נישט גוט די לעצטע צייט, איז די מלחמה...

זענען אירע צוויי זין דען נישט אין מלחמה? האָט דען אַמעריקע נישט געפירט אַ שטאַרקע מלחמה אי אין אייראָפּע אי אויך אין יאַפּאַן? זייער האַרץ האָט זיך געריסן צווישן יאַפּאַן און דעם נאַצי, געבעטן גאָט, אַז ביידע זיי זאָלן זיך אומקערן לעבעדיק און געזונט. ישראלס אולסער ווערט ערגער פון טאָג צו טאָג, און אין דעם האָבן אַ גלייכן חלק סיי דער נאַצי, סיי דער יאַפּאַנטשיק, ביידע זענען זיי געווען גוט! אירע זין זענען טאַקע נישט געווען קיין פּראָסטע סאָלדאַטן, אָבער ווער ווייסט נישט, אַז אין דעם קריג איז יעדער איינער געווען אויסגעשטעלט צו אַלע קריגס־געפאַרן? אפילו דאָקטוירים, ווי איר טעדי, אפילו הויכע אָפיצירן ווי איר מיקי... די זאָרג פאַר ביידע האָבן געמאַכט פון ישראלן אויס מענטש... האָט זיך דער אולסער זיינער דערפאַר צוריק גענומען צו אים... ווי קאָן דבורה ריידן צו ישראלן, אפילו איצט, ווען דער קריג האָט זיך שוין גע־

ענדיקט, ווענן אירע זין? זי ווייסט פון זייערע בריוו אז זיי זענען דאנקען גאָט געזונט!.. אָבער דאנקען גאָט געזונט קאָן אמאָל מיינען אָן א האַנט, אָדער אָן א פוס, אָדער אזוי פאַרוואונדעט, אז עס טרייסלען זיך הענט און פיס...

אך! ווי דבורה וואָלט געוואָלט ריידן וועגן די אַלע זאַכן מיט ישראלן, איבערהויפּט איצט, ווען זיי האָבן באַקומען דעם לעצטן בריוו פון טעדין, דעם דאָקטאָר, אז ער וועט אין גיכן קומען אויף אורלויב פון דייטשלאַנד! וואָס מיינט ער, טעדי, מיט דעם, אז ער האָט זיך אזוי איבערגעביטן, אז די עלטערן וואָלטן אים נישט דערקאָנט? וואָס מיינט ער דערמיט? האָט ער זיך איבערגעביטן צום גוטן, צי צום שלעכטן? און וואָס מיינט טעדי דערמיט, אז ער ווייסט איצט מער ווי שטענדיק דעם אונטערשיד צווישן א יידן און א קריסט? אך! ווען דבורה וואָלט געקאָנט וויסן וואָס ער מיינט! ווען זי וואָלט זיך געקאָנט האַלטן אָן עצה מיט איר ישראלן וועגן דעם נאָך איידער טעדי קומט אָן!

אָבער צו ישראלן האָט מען נישט געטאָרט צוטרעטן מיט אַזעלכע רייד! נאָר טעדי! פלעגט ער אויסשרייען, ווען דבורה פלעגט זיך נישט קאָנען איינהאַלטן און אָנפאַנגען ריידן וועגן דעם דאָקטאָרס קומען. ישראל איז געווען נערוועז איצט... קאָן זיין אז עס איז געלעגן אין דעם א פאַרדרוס וואָס מיקי קאָן נישט קומען אויף אורלויב ווי טעדי? און אפשר האָט ער געזען פון מיקים בריוו, אז ער איז נאָך אַלץ ווייט פון יידן און פון ארץ ישראל? אז ער טרוימט בלויז וועגן אָן אורלויב קיין אַמעריקע און נישט צו די עלטערן?

עס זענען געווען שווערע צייטן איצט פאַר דבורהן! ווען זי וואָלט געקאָנט כאַפּן א שמועס מיט שמשונען, וואָלט ער מיט זיין שכל הישר, אָן שום דריידלעך, איר געזאָגט וואָס ער טראַכט וועגן טעדין און וועגן טעדיס פּלוצימדיקן ווונטש צו קומען קיין ארץ ישראל! און אפשר מיינט טעדי בלויז צו זען זיך מיט זיינע עלטערן און נישט ארץ-ישראל? פלעגט דבורה א טראַכט טון. איז דען נישט נאַטירלעך, אז זין זאָלן קומען אויף אורלויב צו עלטערן, אפילו קיין ארץ-ישראל, אויב די עלטערן געפינען זיך דאָרטן?

אַזוי האָט דבורה זיך געבויערט דעם קאָפּ אין דער שטיל, אין געהיים, אין איר קיך, ביינאַכט, בשעת ישראל איז געשלאָפן און פאַרנאַכט, באַגעגענענדיק אירע צינגן. איר טעדי, דער דאָקטאָר. ווען קומט ער שוין?

די מאַמע האָט געבענקט נאָכן זון, די מאַמע האָט געוואַרט אויף אים אומגעדולדיק! אָבער דבורה איז נישט נאָר אַ מאַמע, זי איז אויך אַ מושבניצע... און אַ מושבניצע הייסט אַ חברה פון אַ מושב, ווו יעדער איינער איז אַ חבר... וויל ער — קומט ער אין הויז אריין! וויל ער — שטעלט ער — און האָט דאָס רעכט צו שטעלן — קליאָץ פראַגעס... אָט־אָ די קליאָץ פראַגעס האָבן אָנגעפילט דבורהן מיט זאָרג! אַן אַמעריקאַנער דאָקטאָר מעג נישט קאָנען העברעאיש ריידן — דאָס וועלן די מושבניקעס פאַרשטייען! אָבער זאָל, חלילה, טעדי נישט אַרויסריידן קיין וואָרט קעגן ארץ־ישראל! זאָל ער נישט זאָגן אָפן אַז ער וואָלט בשום אופן נישט פאַרביטן אַמעריקע אויף ארץ ישראל, ווי ער פלעגט זאָגן דאָרט! זאָל ער, חלילה, נישט אָנרופן דאָס לאַנד, צוליב וועלכן אַזוי פיל יונגע זין און טעכטער זענען פרייוויליק געגאַנגען אין קריג אריין, „פּאַלעסטיין"! אַך! ווי דבורה האָט זיך געבויערט דעם קאָפּ צו טרעפן צי עס ליגט נאָך דער טיפער תהום צווישן איר און אירע זין? תהום! תהום! זאָלן די שכנים כאָטש נישט דערפילן דעם תהום!..

אַזוי זאָרגענדיק זיך וועגן דעם תהום האָט דבורה נישט באַמערקט ווי עס איז אַריבער די צייט און אין אַ שיינעם נאָכמיטיק האָט זיך אָפּגעשטעלט אַ טאַקסי, וועלכע האָט געבראַכט טעדין גלייך פון דעם לופטפעלד, וווהין ער איז אָנגעקומען פון איטאַליע...

צוויי און פערציקסטער קאַפּיטל

עס איז געוואָרן אַ גרויסע סומאַטאָכע פון דעם אומדערוואַרטעטן שנעלן אָנקום.

טעדי! טעדילי! האָט געפליסטערט שטיל דבורה אַרומנעמענדיק איר זון. זעענדיק אַז איר זון פּראָטעסטירט נישט, ווי ער פלעגט פּראָטעסטירן אַמאָל, האָט זי אים נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל צוגעדריקט צו זיך און דער-

ביי געלאָזט אין געהיים אַ טרער... און דערביי אַ טראַכט געטון וועגן מי־קין... אַך! ווען מיקי וואָלט אויך געווען דאָ איצט!

אָבער לאַנג האָט מען נישט געקאָנט קושן און אַרומנעמען דעם אויס־געוואקסענעם דאָקטאָר. ער האָט זיך אַליין שנעל אַרויסגעריסן און זיך געלאָזט גיין באַקוקן אַלע ווינקעלעך פון איר ווירטשאַפט. דבורה האָט אַליין געמוזט אים ברענגען אין פּרדס אַריין, ווייל ער האָט נישט געהאַט קיין געדולד צו וואַרטן ביז זיין פאָטער וועט זיך אומקערן אין אָוונט! און אין טעדיס יעדער וואָרט איז געווען אַ מין סאָרט באַפעל פון אַ קראַנקן קינד, וועלכן מ׳מוז באַלד צופרידנשטעלן...

האָט זיך דבורה געשלעפט מיט איר זון איבער די זאַמדן אין פּרדס אַריין. אָבער מ׳טאָר נישט איבעררעשן ישראלן! זיין אולסער קאָן זיך נאָך צעשפּילן! האָט זי באַדאַרפט פריער פאָרזיכטיק צוגרייטן ישראלן צו דער פּלוצימדיקער באַגעגעניש... אָבער טוענדיק אָט די אַלע זאַכן און צוגרייטנדיק די וועטשערע, האָט דבורה נישט אַרונטערגענומען קיין אויג פון איר זון...

די צוויי מענער — טאַטע און זון — האָבן עס נישט באַמערקט, אָבער דבורה האָט נישט אויפגעהערט צו באַאָבאַכטן איר טעדין. אַ נייעם טעדין האָט זי געזען אין איר זון...

וואָס איז דאָס נייע וואָס איז אַזוי בולט אין אים? דבורה האָט זיך געבויערט דעם קאָפּ, זאָלן דאָס זיין די יאָרן וואָס זי האָט אים נישט געזען, וועלכע האָבן אים געמאַכט עלטער? זאָל דאָס זיין אַ גרויסע ליבע איבער־לעבונג, וועלכע האָט פון אים געמאַכט אַ מין סאָרט קאַפּריזנע יינגל, וואָס יעדע זאַך ערגערט אים?

דבורה האָט אויסגעמיטן צו ערגערן אים אפילו מיט קלייניקייטן! זי האָט באַלד אויפגעהערט צו בעטן אים אַז ער זאָל טרינקען מער מילך כדי צו געווינען וואָג. זי האָט אפילו נישט פּרובירט צוצונעמען פון אים זיינע סיגאַרעטן, וועלכע ער האָט געצונדן איינע נאָך דער צווייטער אָן אַן אויפהער... זי האָט באַלד געזען וואָס פאַר אַן איינדרוק עס האָט געמאַכט אויף טעדין איר ערשטע פּראָבע צו מאַכן אַ סוף צו זיין רויכערן...

— הער אויף מאַמע! האָט ער כמעט ווי אויסגעשריגן מיט אַ קרענק־לעכן געשריי.

אָבער נישט דער קרענקלעכער געשריי פון אַ נערוועז קינד האָט גע־שראָקן דבורהן. טעדי האָט נישט געוואָלט זען קיין מענטשן! דבורה האָט קוים מיט צרות זיך איינגעבעטן ביי אים, אַז ער זאָל איר לאָזן מאַכן „אַ פרייילעכן" שבת פאַר דעם מושב...

— ווי קאָן מען וווינען אין אַ מושב און נישט מאַכן קיין „פריי־לעכן" שבת פאַר די מושבניקעס? האָט געבעטן דבורה מיט טרערן אין די אויגן — זיי וועלן נאָך, חלילה, מיינען אַז אונדזער זון איז קעגן ארץ־ישראל? אַז ער איז, מיינע שונאים, אַ משומד? אַ שונא ישראל?..

אויף אַזעלכע רייד האָט שוין טעדי גאָרנישט געקאָנט ענטפערן. ער האָט בלויז אַ מאַך געטון מיט דער האַנט און זיך ווייטער גענומען לייע־נען זיינע ביכער.

— טו וואָס דו ווילסט מאַמע!

האָט דבורה יאָ געמאַכט דעם „פריילעכן" שבת! דאָס הויז איז יאָ געוואָרן אָנגעפילט מיט ווייבער און מענער און קינדער, און נישט נאָר פון כפר חירות, נאָר טאַקע אויך פון כפר וויטקין איז מען געקומען... אָבער טעדי האָט גערעדט וויייניק.

— ער מעג מיט אונדז ריידן יידיש, אויב ער קאָן נישט ריידן קיין עברית, — האָבן געבעטן די געסט... אָבער וועגן וואָס האָט טעדי גע־קאָנט ריידן מיט זיי? וועגן דעם, וואָס ער האָט געזען בשעת ער איז אַלס ערשטער דאָקטאָר אריינגעקומען מיט דער באַפרייאונגס אַרמיי אין די דייטשע לאַגערן? וועגן דעם וואָס ער האָט געזען אין דאכאו צום ערשטן מאָל?

טעדי איז געזעסן שטיל. ער האָט געקוקט אויף די מאַראַנצן, אויף דעם ווייסן טישטוך, אויף די וויינען, אויף דעם געבעקס, וואָס זיין מוטער האָט אָנגעבאַקן צוליבן „פריילעכן שבת" און בשעת מעשה האָט ער געזען ווי משוגענע פון שרעק און פון הונגער האָבן נאָך אַליץ געקליבן ווי מאָל־פעם אין די מיסטן פון דאכאו, כאָטש די אַמעריקאַנער אַרמיי האָט זיי

געגעבן מכל טוב צום עסן... ער האָט געזען ווי מענטשן מיט אויסגע־טרוקנטע קישקעס זענען געלעגן אין דער זון און האָבן געשמייכלט ווי גע־רירטע פון זינען. זיי האָבן זיך שוין מער נישט געקאָנט צורירן צום עסן, וועלכעס מ׳האָט זיי אָנגעבאָטן... אַזוי מאַט זענען זיי געווען... ער האָט געזען די אויוונס און אין זיי צווישן דעם אַש מענטשן־רעשטן... און מענטשן, וועלכע האָבן נאָך געזשופּעט מיט דער נשמה, מענטשן וועלכע מ׳האָט באַפרייט פון די אויוונס אין יענעם ווילדן באַפרייאונגס טאָג! מענטשן, צו וועלכע סאָלדאַטן האָבן אַריינגעשריגן אין די שוין טויבע אויערן: „באַפרייאונג! איר זענט באַפרייט!״

טעדי האָט געשוויגן די גאַנצע צייט בשעת די שכנים האָבן געטרונ־קען ווייַן און געקנאַקט ניס. זענען די שכנים אַרויס פון דבורהס הויז נאָך דעם פרייליכן שבת נישט זייער פרייליכע. טייל האָבן זיך געפילט באַליידיקט, וואָס דער דאָקטאָר האָט זיך געהאַלטן ווי אַ גדול! טייל האָבן אים פאַרטיידיקט דערמיט, וואָס ער איז נעבעך שטומפּיק אויף דעם לשון. אָבער דבורה האָט געוווּסט אַז דער תירוץ איז גאָר אַן אַנדערער. טעדי, דער אַמעריקאַנער דאָקטאָר, איז נעבעך נישט מיט אַלעמען! ווען ער וואָלט געווען אין אַ שטימונג, וואָלט ער שוין געוווּסט, וואָס צו ריידן און ווי אַזוי צו ריידן! אָבער פאַרוואָס איז ער אין אַזאַ שלעכטער שטימונג?

דבורה איז געווען באַזאָרגט, אָבער נישט פון דעם רושם, וועלכן טע־די האָט געמאַכט אויף אירע שכנים. נישט די שכנים גייען איר איצט אָן, נאָר טעדי!

— טעדי, טייערער! איך האָב געהערט זאָגן, אַז אין תל־אביב זענען פאַראַן קלובן פאַר סאָלדאַטן, וווּ די שענסטע מיידלעך פון תל־אָביב טאַנצן מיט זיי! ביסטו דען ערגער פון אַן ענגלישן „טאָמי״, צי פון זיין אָפיציר? גיי! פאָר קיין תל־אביב! פלעגט דבורה בעטן טעדין, ווען עס פלעגט זיך איר אויסווייזן אַז טעדי איז צו אומעטיק. טעדילי! ברעך נישט די פינ־גער! שפּאַציר נישט איבער די זאַמדן פון אַרום הויף. פאָר קיין תל־אביב טאַנצן!

— וואָס פאַר אַ טאַנצן פּלוצים? פלעגט טעדי ווערן נאָך מער נער־

ווענ. ער פלעגט אומגעדולדיק ארויסשטעלן זיינע ציין און אנשטעלן א פאר בייזע רוצחישע אויגן.

— פארוואס טאנצן זיי? די טאמים? אונדזערע מיידלעך ריידן אויך ענגליש!.. וועסט געפינען א שפראך מיט זיי!

— ניין, מאמע! קיין שפראך וועל איך שוין מער קיינמאל נישט גע־פינען מיט די, וועלכע האבן נישט געזען דאס, וואס איך האב געזען! טעדי פלעגט מיט אנטוישונג קוקן ערגעץ אין דער ווייטנס, גלייך ווי נאר דארט, אין דעם ווייטן, האט מען פארשטאנען וואס ער האט געמיינט מיט זיינע רייד. די ווערטער פלעגן נאך מער שרעקן דבורהן. אבער ווי קאן מען פרעגן א זון א דאקטאר, וואס ער מיינט דערמיט? מיינט ער דערמיט די קראנקע? די, וועלכע ער האט אפערירט? מיינט ער די, וועלכע זענען אויסגעגאנגען אונטער זיין מעסער? אויך מאמעס קינדער, ווי ער! צוליב וואס אים דערמאנען וועגן זיין שווערער ארבעט, פון וועלכער ער איז גע־קומען אהער זיך אפרוען?

— אבער פארוואס טאנצן זיי, די טאמים? האט דבורה נישט גע־קאנט מסכים זיין צו דעם, וואס איר זון איז אזוי מעלאנכאליש.

— זיי קאנען טאנצן, מאמע! זיי האבן דאס נישט געזען!...

— זיי זענען דאך אויך געווען אין קריג, זון מיינער?..

— דא איז נישט געווען דער קריג, מאמע... נישט דער...

— דא ביי אונדז... אין תל־אביב איז אויך געפאלן א באמבע, וועל־כע האט דערהרגעט אין איין מאל פופציק קינדער אין א הויף פון א שולע...

— דאס איז אלץ נישט דאס, וואס איך מיין, מאמע... דו וועסט עס קיינמאל נישט פארשטיין... דא איז געווען קריג... דארט איז געווען פאר־ניכטונג, שקלאפעריי... שקלאפן, וועלכע מ׳האט געשארט מיט די שטיוול, ווי מיסט! מ׳האט זיי געשטאכן אן א פארוואס! מ׳האט געהייסן די שטארקערע ארייננשטופן די שוואכערע אין די אויוונס... און ווער ס׳האט דאס נישט געוואלט טון, דעם...

— גענוג שוין! האט איבערגעשלאגן ישראל, וועלכן זיין אולסער

האָט אָנגעפּאַנגען צו שטעכן ווי מיט שפּיזן — גענוג שוין! וואָס האָסטו זיך אָנגעטשעפּעט אין קינד? וויל ער נישט גיין טאַנצן, טאָ זאָל ער נישט גיין טאַנצן!.. גוים טאַנצן, יידן קאָנען נישט טאַנצן! אַזוי פֿלעגט זיך ענדיקן דער געשפּרעך.

טעדי פֿלעגט נאָכאַמאָל אַוועקגיין צום ים, דאָרט פֿלעגט ער שפּאַצירן לאַנגע שעהען, אָפֿט פֿלעגט ער שטיין אָן קיינע באַוועגונגען און קוקן אויף זיינע כוואַליעס...

און דבורה פֿלעג זיך כלומרשט נעמען צו איר אַרבעט. אָבער אַז אָך און ווי איז געווען צו איר אַרבעט! די אומרואיקע אויגן אירע האָבן געהאַלטן אין איין ציען זיך צו דער זייט, וווּ עס האָט זיך געפֿונען איר קראַנקער זון.

יאָ! קראַנק איז איר טעדי! דבורה האָט אַן אויג, זי זעט אַלעס! זי זעט זיין פֿאַרטראַכטקייט און צעטומלטקייט, ווען מ׳שלאָגט אים איבער זיינע געדאַנקען... איז אַזאַ צעטומלטקייט נישט קיין קראַנקייט? איז דאָס נישט קיין קראַנקייט, ווען אַזאַ שיינער יונגער דאָקטאָר וויל נישט גיין כאַפּן אַ טאַנץ מיט יונגע שיינע מיידלעך אין די סאָלדאַטן-קלובן אין תל-אביב?

גאָט! העלף מיר געזונט מאַכן טעדין! מיין טעדילי איז קראַנק! אפֿשר זענען קראַנק אַלע די, וואָס קערן זיך אום פֿון דעם קריג?..

אפֿשר איז מאַניא אויך געווען קראַנק ווען זי האָט זיך אומגעקערט פֿון דאָרטן? אפֿשר האָט זי געטון דאָס וואָס זי האָט געטון, דערפֿאַר וואָס זי איז געווען מלחמה־קראַנק? אָבער שמשון? וווּהין איז ער אַוועק? ווען זי וואָלט זיך געקאָנט האַלטן אַן עצה מיט שמשונען, ווי אַזוי צו ווירקן אויף טעדין, אַז ער זאָל גיין טאַנצן?

ער האָט דאָך געוווּסט אַלעס! ער וואָלט זיכער געוווּסט צי די געניא, וועלכע איז אַוועק אין קריג כמעט צו דער זעלבער צייט מיט מאַניאן, האָט זיך שוין אומגעקערט פֿון דאָרטן?

קאָן זיין, אַז זי האָט זיך שוין יאָ אומגעקערט פֿון דאָרטן. אַך, געניאַ! וווּ נעמט מען געניאַן איצט! זי וואָלט אפֿשר געקאָנט ווירקן אויף טעדין...

זי איז דאָך אַנדערש פון אַלע מיידלעך, אָבער וווּ איז זי? וווּ? האָט זי זיך שוין אויך אומגעקערט פון דעם קריג?..

דריי און פערציקסטער קאַפּיטל

אַט אַזוי פּלעגט זיך דבורה בויערן דעם קאָפּ צי געניאַ האָט זיך שוין אומגעקערט פון קריג, אין די שווערע מינוטן אירע, סיי בייטאָג, סיי ביינאַכט פּלעגט זי טראַכטן וועגן געניאַן. און פּונקט צו יענער צייט האָט זיך געניאַ אומגעקערט קיין גבעת חיים.

גבעת חיים, איר היים, פון וועלכער זי איז אַוועק אין קריג. האָט זי דען גבעת חיים נישט אַרויסגעשיקט מיט אַ גרויסן באַנקעט פון דעם קי־בוץ? איז זי דען געווען די איינציקע? יעדער קיבוצניק האָט זיך נאָכן קריג אומגעקערט אין זיין קיבוץ. וווּהין זאָל זיך אומקערן אַ קיבוצניק? נישט צו זיך אין קיבוץ אַריין?

נאָר חיים, געניאַס ברודער, האָט זיך נישט אומגעקערט גלייך אין קיבוץ אַריין. געניאַ אַליין האָט באַשטאַנען דערויף, אַז ער זאָל צווערשט פאָרן קיין ירושלים אין דעם הדסה שפּיטאָל זיך דאָרט לאָזן עקזאַמינירן ביי די גרויסע ספּעציאַליסטן, ביי די אַמאָליקע שטערן-פּראָפעסאָרן פון דייטשלאַנד.

— איך ווייס, אַז דו ביסט געזונט! פּלעגט געניאַ איינטענהן מיט אים בשעת זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט אין תל־אביב, באַלד נאָכן אָנקומען פון אייראָפּע — איך ווייס, אַז דו ביסט פּונקט ווי אַלע מענער אין דער גאָרער וועלט! האָט זי געטרייסט איר מעלאַנכאָלישן ברודער, — נאָר כדי זאָלסט זיך באַרואיקן, פאָר קיין ירושלים אין דעם שפּיטאָל אַריין, און איך וועל אַריינפאָרן קיין גבעת חיים בלויז אויף אַ טאָג און וועל דער־נאָך קומען צו מיין חיימקען קיין ירושלים!

געניאַ האָט געטרייסט איר ברודער נישט אומזיסט, זי האָט געזען, אַז ער איז זייער פאַרצווייפלט. געניאַ איז געווען זיכער אַז חיים וועט זיך נישט באַרואיקן, אַז ער וועט נישט חתונה האָבן מיט זיין ראָזאַן, אויב

ער וועט נישט פעסטשטעלן מיט דער הילף פון די דאָקטוירים, אַז זיין מרה שחורה איז בלויז אַן איינגערעדעניש, אַז זי האָט קיין גרונט נישט.

אין דער צייט פון דער נסיעה אַהיים פון אייראָפּע, האָט זי גוט באַמערקט אַז חיים איז נישט מיט אַלעמען, אַז ער האַלט זיך צוריק פון פרויען, כאָטש נישט ווייניק האָבן פּרובירט צו ריידן מיט אים, צו פאַרפירן מיט אים באַקאַנטשאַפט.

„נו און אַז מ'האָט צוגעזאָגט ראָזאַן חתונה צו האָבן, טאָר מען שוין נישט ריידן מיט אַ פרוי וועלכע האָט אַן אינטערעס אין אַ בלאָנדהאָריקן קראַסאַוועץ מיט טיפע בלויע אויגן?" פלעגט געניאַ טראַכטן מיט וויטיק. פאַמיליע־מאַן! המשך! גוט, אָבער עד כדי כך? אויף אַזוי פיל? געניאַן האָט פאַרדראָסן וואָס איר חיימקע איז אַזוי מעלאַנכאָליש. אמת! זי אַליין איז נישט געווען אין אַ שטימונג פון טאַנצן, אָבער ווי קאָן זיך חיימקע גלייכן צו איר איצט?

ער האָט דאָך זיין קריג יאָ געוווּנען אין אַ געוויסער מאָס. אמת, פליעשטי און אירע אויל קוואַלן, וועלכע ער האָט לויט זיין עראָפּלאַן צעטל באַדאַרפט באָמבאַרדירן, האָט ער נישט דערגרייכט. ווען ער וואָלט זיי יאָ דערגרייכט, וואָלט ער דאָך זיכער פאַרברענט געוואָרן דאָרט! צום גליק איז זיין עראָפּלאַן אַרונטערגעפאַלן פאַר דער צייט, אומגעריכט, עפּעס איז אין אים קאַליע געוואָרן! פון יענעם פאַל אָן איז חיים געלעגן אין מיטן פעלד און האָט זיך נישט געקאָנט רירן אַ לאַנגע צייט, ביז פּויערים האָבן אים אַריינגענומען אין אַ כאַלופּקע, דאָרט האָט מען אים געהאַלטן ביז ער האָט זיך געקאָנט שטעלן אויף די פיס. חיים איז דערשלאָגן פון אָט דעם פאַל. דער פאַל האָט פאַרשטערט חיימען דאָס לעבן. בשעת ער האָט געלעבט צוזאַמען מיט דער „אונטערגרונט", בשעת ער האָט געטון אויסגעצייכנטע אַרבעט צווישן די רומענישע און בעסאַראַבער יידן. — דער געדאַנק פון דעם פאַל האָט אים נאָכגעפאָלגט איבעראַל. אפילו אין טאָג, ווען נאָך דער באַפרייאונג, האָט ער זיך באַגעגנט מיט זיין געניקן, האָט ער עטלעכע מאָל איבערגעחזרט וועגן דעם פאַל...

— זאָג מיר נאָר, חיימקע, איז אַ הינקענדיקער מענטש קיין מענטש נישט? פלעגט געניאַ טענהן צו אים — דיין הינקענדיקייט וואַרפט זיך

גאַרנישט אין די אויגן, ווי דו מיינסט! אָבער די ווערטער פלעגן ווייניק וואָס ווירקן אויף חיימען.

— איך בין נישט ווי אַלע מענטשן, געניק! איך האָב מורא, אַז איך בין אַרויס פון דעם פאַל מיט אַ גרויסן דעפעקט... פלעגט ער שמייכל פּליס־טערן און זיך טוליען צו איר, ווי עס טוליעט זיך אַ קליין ברודערל צו אַן עלטערער שוועסטער.

— אוי, חיימקע, חיימקע! פלעגט געניא אומגעדולדיק אים קלאַפּן איבער דער פּלייצע. נאָר איך האָב צו זינגען און צו זאָגן מיט דיר... איז נישט איין זאַך, איז אַ צווייטע!

אָבער ביי דעם וואָרט פלעגט זיך געניאַ צוריקכאַפּן און בלייבן שטיל, אָדער זי פלעגט פּשוט שמייכלען און אים קלאַפּן איבער די באַקן, ווי מ׳קלאַפּט אַ שטיפער אַ ברודערקע.

צוליב וואָס אים דערמאָנען זיין אַמאָליקע חלאת, פלעגט זיך געניא באַלד צוריקכאַפּן. די געוויסנס־חלאת, דעם גומענעם ראָד, וועלכער האָט אים נאָכגעפאָלגט איבעראַל ביזן קריג, האָט, ווייזט אויס, חיים איבער־געלאָזט אויף דעם וועג צו די אויל־פעלדער פון פלעשטי. אין זיין אַרבעט מיט דער „אונטערגרונט", וווּ ער האָט איינגעשטעלט זיין לעבן צו יעדער מינוט, האָט ער זיך באַפרייט פון „ראָד"...

געניא איז געווען זיכער אַז ער איז שוין פריי פון יענע שלעכטע מרה שחורה געדאַנקען! אַז ער קאָן זיך איצט רואיק אומקערן צו ראָזאַן, וועלכע וואַרט אויף אים אין גבעת ברענער.

אַזעלכע בריוו, ווי ראָזאַ האָט געשריבן צו איר חיימקען, קאָן שרייבן נאָר איינע, וועלכע וואַרט אומגעדולדיק אויף איר חתן! געניא אַליין האָט געלייענט ראָזאַס בריוו. פון זיי איז קלאָר, אַז וואָסאָרא מום דער פאַל האָט נישט אָנגעטון חיימען, איז ראָזאַ גרייט באַגעגענען אים מיט ליבע, אַבי ער קערט זיך אום צו איר אַ לעבעדיקער...

— וואָס מאַכסטו אַזאַ גרויסן וועזן פון דעם הינקענדיקן פוס דיי־נעם, חיימקע? ווייסטו וויפיל מענטשן עס זענען געבליבן אינגאַנצן פאַר־

קריפּלטע נאָך דער שלאַכט? טרייסט אים גניא יעדעס מאָל, וואָס ער פֿאַנגט אָן אַריינצופֿאַלן אין זיין מעלאַנכאָליע.

פֿאַראַן מאָמענטן ווען חיים לעבט אויף אונטער גניאס ווירקונג. דאַן דריקט ער נאָך שטאַרקער איר האַנט צו וועלכער ער טוליעט זיך..

אין אַזעלכע מאָמענטן, ווען גניא פּאַקט אים אין אַ גוטער שטימונג, פֿאַנגט זי אָן צו ריידן וועגן זיין חתונה מיט ראָזאַן, וועגן פֿאַמיליע לעבן, וועגן קינדער, וועגן דער „עליה פּנימית...“ וועגן דער „אינעווייניקסטער אימיגראַציע...“

חיים פֿאַרגעסט דאַן דעם פֿאַל פֿון עראָפּלאַן און פֿאַנגט אָן צו אַנטוויקלען אַן ערנסטן געשפּרעך. ווי נויטיק עס איז פֿאַר יידן צו האָבן קינדער, כדי זיך אויסגלייכן מיט דער געבורט פֿאַרמערונג פֿון דער אַראַבישער באַפֿעלקערונג פֿון לאַנד. שאַפֿן אַ המשך פֿאַר די אומגעקומענע איז אויך נויטיק! אַ מוז!

— גו און דו, גניק! גיט ער דאַן אַ רוף אויס. „האָב חתונה, האָב קינדער! וויל ערשרייען, אָבער ער ווערט באַלד שטיל. ער כאַפּט זיך צוריק... ער מוז מאַכן אַ שווייג! ער וואָלט טאַקע געוואָלט, אַז גניא זאָל חתונה האָבן און אָנפֿאַנגען צו לעבן אַ פֿיין נאָרמאַל פֿאַמיליען לעבן, אָבער מ׳טאָר גניקן נישט רייסן ביי די נערוון... די וווּנד אירע איז נאָך אָן אָפֿענע... גניק דערמאָנט טאַקע נישט וועגן איר וווּנד... גניק איז שטאַרק, ווי אַ פֿעלז, אָבער מ׳דאַרף נישט זיין זייער קלוג, כדי זיך אָנשטויסן אַז זיין גניק קערט זיך אום מיט אַ צעבראָכן האַרץ פֿון דעם קריג. ער ווייסט, אַז זי וועט אַזוי שנעל נישט פֿאַרגעסן ערנאַן...

ברודער און שוועסטער דערמאָנען קיינמאָל נישט דאָס, וואָס עס איז געווען פֿאַרן קריג, נישט די פֿאַראַשוטיסטן שולע אין עין חרוד, נישט דאָס לעבן דאָרט... נישט גניאס נעכט אַנטקעגן דעם גילבוע באַרג מיט ערנאַן, וועגן וועלכע חיים האָט געוווּסט... זייער ערב־אָפּפֿאָר פֿון חיפֿה אין דעם האָטעל כרמליה. זייער פֿאָרן צום ברעג ים, די קריגשיף, די געזעגענונג... אַזעלכע זאַכן פֿאַרגעסן זיך דען? און גניק איז נישט פֿון די לייכטע פֿאַרגעסערס... חיים פֿילט איר וווּנד און דערפֿאַר דערמאָנט ער

גארנישט, כאטש אין הארצן איז ביי אים אויך א גרויסער שפאלט. אך! ווען זיין געניק וואלט געקאנט פארגעסן! חתונה האבן...

טוליעט זיך חיים צו צו איר נאך שטארקער, ווען ער טראכט אזוי, און קוקט אויף איר שיינעם שווארצן קאפ האר, אין וועלכן דער קריג האט אריינגעפלאכטן א ברייטן ווייסן פאס... אט אזוי האבן זיך געטוליעט ברודער צו שוועסטער און שוועסטער צו ברודער די גאנצע צייט פון דער נסיעה פון אייראפע קיין ארץ ישראל אויף דער שיף, וועלכע האט גע־בראכט וויכטיקע קריגס מענטשן אהיים...

— דאס איז דאך אונדזער היים, חיימקע! גיט געניא א טארע אים, ווען ער ווערט פארטראכט. דא וועסטו געפינען דיין ראזאן, דיין גליק! זיי פלענן זיך לאזן גיין אומעטיקע באקוקן תל־אביב, די שטאט פון וווג־דער, וועלכע זיי האבן נאך נישט געקאנט, כאטש זיי זענען געווען אין לאנד אריבער א יאר צייט פארן קריג.

און כאטש די שטאט האט אויסגעזען פראכטפול ביי זיי אין די אויגן איצט, נאך אייראפע און אירע רואינעס, האבן זיי דאך ווייניק הנאה געהאט פון איר. קאן זיין דערפאר, וואס זיי האבן זיך אזוי געאיילט קיין ירושלים, אין שפיטאל אריין. געניא האט געוווסט, אז נאר די פארזיכע־רונג פון די דאקטוירים, אז חיים איז נישט קיין חולה, אז ער איז א מענטש מיט מענטשן גלייך, קאן צעטרייבן חיימס מרה-שחורה.

דערפאר האט געניא אים געאיילט אהין. וואס שנעלער — אלץ בע־סער! אלץ שנעלער וועט זיך איר חיימקע אומקערן קיין גבעת ברענער צו זיין ראזאן, צום אנפאנג! צו א ניי לעבן! קיין ירושלים! וואס שנעלער!

געניא האט ארויפגעזעצט איר ברודערקע אויף א טאקסי און האט לאנג נאכגעקוקט נאך דער טאקסי, וועלכע האט פארשלעפט חיימען אין שפיטאל אריין. און זי אליין האט זיך מיט א ציטער אין הארצן אויפ־געזעצט אויף דעם אמניבוס, וואס פארט קיין גבעת חיים, כאטש אויף איין טאג — אהיים! כאטש אויף איין נאכט — אהיים!

איז דען גבעת חיים נישט איר היים, דא אין לאנד? אלעס האט זי דא איבערגעלעבט! איר ערשטע ליבע צום שטומען קינדעלע... איר ערשטע

ליבע צו קינדערלעך, צו ווייכינקע הענטעלעך און זיידענע פינגערלעך...

אָבער נישט דאָס האָט געצויגן געניאַן איצט אַהין; האָט זי דען אין גבעת חיים נישט איבערגעלעבט דאָס, וואָס מען רופט ליבע?... די ערשטע ליבע. און אפשר איז דאָס אויך די לעצטע? קאָן מען נאָך איינמאָל איבערלעבן דאָס, וואָס זי האָט שוין איבערגעלעבט? דער אָנהויב פון דעם אַלעמען, וואָס מען רופט ליבע, איז דאָך געווען דאָ, אין גבעת חיים! דער אָנהויב פון דעם וואָס איז שטאַרקער פון איר, פון לעבן? וועט נאָך זיין אַ לעבן נאָך דעם, וואָס איז געווען ? זי מוז זען די וואַנט פון דעם „חדר האוכל", פון דעם עסצימער, ווו זי האָט צום ערשטן מאָל דערזען איר ערנאַן אויף דער בינע, אַלס רעדנער...

און די ביימער, צו וועלכע זיי פלעגן זיך טוליען כדי זיך אויסצומישן מיט זייערע שאָטנס, אַז מען זאָל זיי נישט זען... און דעם פרדס, ווו זיי פלעגן אַזוי אָפט שפּאַצירן האַנט אין האַנט. און דעם בית התרבות, ווו ער פלעגט זי געפינען אומגעריכטערהייט, און דעם צימער, ווו זיי פלעגן פאַרברענגען אַזעלכע זיסע נעכט ווען פנינה איז געווען אין שפּיטאָל מיט איר זיאָמאַן. זי מוז זען די אַלע זאַכן! זי מוז!

ערנאַ! ליבסטער מיינער! דו ביסט מיט מיר ווען איך בין אַליין... דו לעבסט אין מיר און מיט מיר... עס איז אַ ליגן! דו ביסט נישט... ניין! איך בין דיינע מיט יעדן געדאַנק! מיט יעדן אָטעם מיינעם... ליבסטער מיינער!...

אַזוי האָט געטראַכט געניאַ בעת דער גבעת חיים אָמניבוס איז אַריינגעפאָרן אין הויף פון קיבוץ.

פיר און פערציקסטער קאַפּיטל

אָבער נישט אַזוי האָט אויסגעזען דער קיבוץ גבעת חיים איצט ביי געניאַן אין די אויגן, ווי זי האָט זיך אים פאַרגעשטעלט.

די ערשטע אַנטוישונג אירע איז געווען דער נהג — אַ נייער נהג — ער האָט זי נישט געקענט! ווייזט אויס, ער איז געווען פון די, וועלכע

זענען אַריינגעקומען אין לאַנד, בשעת זי איז שוין געווען אין אַרמיי. דער נהג האָט איר אַפּילו נישט געהאָלפן אַרונטערנעמען איר וואַליזע.

דער עסצימער האָט אויסגעזען, גלייך ווי ער איז געוואָרן פיל ני־דעריקער פאַר דער צייט. נעבן אים זענען געשטאַנען פרעמדע מענטשן, וועלכע האָבן זי אַפּילו נישט באַגריסט. געניאַ האָט זיך דערפילט פרעמד. עס איז געווען די אָוונט־שעה, ווען דער עסצימער פילט זיך אָן מיט חברים. אַריינקומען אין דעם עסצימער, וווּ זי האָט אַזויפיל איבערגע־לעבט, האָט זי נישט געקענט מיטאַמאָל.

געניאַס האַרץ האָט געקלאַפּט פון אויפרעגונג. ניין! זי וועט פריער אַריינגיין אין מזכירות, זיך זען מיט יונהן. מיטן מזכיר פון קיבוץ.

געניאַ איז געווען זיכער, אַז אין מזכירות זענען פון „דאַרט" אָנגעקו־מען צוזאַמען מיט די ידיעות וועגן ערנאַן, אַ פּאָר גרוסן צו איר. מ'האָט דאָך איר געזאָגט אין אייראָפּע, אין די ביוראָען פון דער אַגענץ, אַז עמי־צער האָט געבראַכט פון אירטוועגן אַ גרוס פון ערנאַן, פון איר ליבסטן! ווהין האָט מען געבראַכט דעם גרוס? נישט צו איר אַהיים, קיין גבעת חיים? אין מזכירות אַריין?

מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ האָט געניאַ זיך געלאָזט גיין אין מזכירות.

— צו וועמען? — האָט גלייכגילטיק געפרעגט איינער, פאַרשליסנדיק די טיר פון מזכירות פון דרויסן.

— צו יונהן... צום סעקרעטאַר... — האָט געניאַ געזאָגט מיט אַ ציטער אין שטים.

— איך בין סעקרעטאַר איצט! — האָט געניאַ דערהערט.

געניאַ האָט זיך שנעל אויסגעדרייט האַלטנדיק די וואַליזע אין איר האַנט. — איך האַרף האָבן יונהן! — האָט זי קוים דורכגעצידעט דורך אירע ליפּן און איז אַוועק פון סעקרעטאַריאַט.

אָנשטאָט צו גיין צו יונהן האָט זיך געניאַ געלאָזט גיין צו פּנינהן.

ווו עס געפינט זיך פּנינהס צימער, געדענקט זי גוט! דאָס איז דאָך איר צימער פון אַמאָל... איר צימער און איר ערנאַס צימער!... אָך, ווי זי געדענקט יעדער ווינקעלע פון דעם צימער! דאָס קליינע טישל, ווו זי פלעג

שרייבן פאַר איר ליבסטנס וועגן לידער, בשעת ער פלעג זיך געפינען ביי יונהן אין מזכירות, דאָרט איבעררעדן מיט אים וועגן זייערע זאַכן...

— ליבסטער מיינער! — האָט זי געפליסטערט צו זיך בשעת זי האָט געטראָטן לאַנגזאַם מיט דער וואַליזע אין די הענט. — דו וואַרטסט אויף מיר דאָרט, ליבסטער מיינער? איך בין מיט דיר די גאַנצע צייט... איך קום צו דיר! געדענקסטו יענע נאַכט, ווען מיר האָבן חתונה געהאַט? נאָר איך און דו, ליבסטער... איך און דו? ערב דיין אוועקגיין אין דער אַרמיי... איך בין דיר נאָכגעגאַנגען, ווי עס דאַרף טון אַ ווייב ווען איר מאַן גייט אוועק אין אַרמיי... געדענקסטו, ליבסטער מיינער, אונדזער „מלון מרכזי" אין צפת?

געניאַ איז צוגעקומען צו פנינהס צימער. מיט אַ קלאַפנדיק האַרץ איז זי געשטאַנען ביי דער טיר, ווילנדיק טרעפן צי דאָ, אין דעם צימער, זע־נען נישט פאָרגעקומען קיין ענדערונגען ווי אין אַנדערע פלעצער.

אפשר איז שוין פנינה אויך אויף אַן אַנדער פּלאַץ? ניין! ניין! נישט פנינה! זי איז זיכער אויף דעם זעלבן פלאַץ, ווו זי איז געווען...

געניאַ האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר. נישט באַקומענדיק אַזוי שנעל קיין ענטפער, האָט זי מיט שרעק געעפנט די טיר.

— דו? — האָט פנינה קוים אַרויסגערעדט, ליגנדיק אין איר בעטל אין אירע קליידער.

— איך האָב געוווסט, אַז דו דאַרפסט שוין באַלד קומען! איך האָב געוואַרט אויף דיר... געוואַרט.

— געוואַרט? — האָט געניאַ איבערגעחזרט ווי אַ ווידערקול. — נאָר דו... דו איינע... ווייטער קיינער נישט!...

— מיר דערמאָנען דיך אַלע... איך, יונה... די, וועלכע האָבן דיך נאָענט געקאָנט. אפילו שלמה דערמאָנט דיך אָפט...

— אפילו שלמה? — האָט געניאַ געזאָגט שטייענדיק ווי אַ פרעמדע און האַלטנדיק נאָך אַלץ די וואַליזע אין האַנט. — וואָס מאַכט שלמה? — האָט זי געזאָגט, באַטראַכטנדיק דאָס צימער, וועלכעס איז אַמאָל געווען אירס און ערנאָס אין משך פון אַזוינע זיסע געגנבעטע שעהען...

— שלמה האָט שוין איצט דריי קינדער. — האָט פּנינה שטיל גע־ענטפערט.

— און דו? — האָט זיך אַרויסגעכאַפּט ביי גניאַן פון דעם מויל — איך מיין, דיין זיאַמאַ? וואָס?...

— זיאַמאַ! — עס האָבן זיך ביי פּנינהן אָנגעצונדן די אויגן אירע. — לאָז איבער די וואַליזע... קיינער וועט זי נישט נעמען... וואָס שטייסטו, ווי אַ פרעמדע. זעץ זיך צו! דעם אמת זאָג איך דיר, נאָר דיר, גניאַ מיי־נע! איך בין אַזוי מיד! איך קאָן אַפילו נישט אַראָפּגיין פון בעטל...

— דו אַרבעטסט נאָר אַזוי שווער ווי פריער? — האָט גניאַ געפרעגט מיט רחמנות אין שטים.

— ווי פריער? — האָט פּנינה איבערגעחזרט, גלייך ווי אַליין נישט פאַרשטאַנען דעם מיין פון די ווערטער. — מען מוז דאָך... עס איז פאַראַן אַזויפיל אַרבעט, גניאַ! אַזויפיל!... מיר הייבן ערשט אָן, גניאַ! אין אמתן, האָט זיך אונדזער קאַמף נאָך נישט אָנגעהויבן, כאָטש דער וועלט־קריג האָט זיך שוין געענדיקט. דער „שלטון" (די מאַכט) איז שלעכט! נישט איינמאָל ווייזט זיך אויס, אַז אומזיסט זענען אונדזערע קרבנות גע־ווען אין דעם קריג... אומזיסט, גניאַ!

— אומזיסט? — האָט גניאַ איבערגעחזרט מיט אַ געפּאַלענער שטים — אומזיסט?...

— נישט אַלעם אומזיסט! — האָט זיך פּנינה צוריקגעכאַפּט זעענדיק גניאַס פּנים. און כדי צו פאַריכטן, האָט זי אָנגעהויבן צו רעדן וועגן זיך:

— אַרבעט איז דאָ מער, וויפל מיר קאָנען אויסהאַלטן... דערפאַר קומט מיר אויס צו זיין אַזוי מיד, גניאַ! אַזוי מיד, אַז די פיס ברעכן... און אפשר — איז דאָס די עלטער, גניאַ? האַ?

— נאַרישקייטן! ווער עס רעדט וועגן דער עלטער? דו אַרבעטסט דאָך פאַר דריי אָדער פאַר פיר חברים און...

— איך קאָן שוין נישט מער ווי פריער, גניאַ! דאָך טו איך, און איך בין צופרידן מיט דעם, וואָס איך טו. איך בין נאָך אַלץ פּנינה. פאַר־שטייסט? פּנינה דאָ און פּנינה דאָרט! און קיין זאַך איז נישט שווער פאַר פּנינהן... און דאָס איז דאָס איינציקע וואָס איז מיר געבליבן!

— דאָס איינציקע? נו, און זיאָמאַ?

— זיאָמאַ? — האָט פנינה געשמייכלט מיט אַ מאָדנע שמייכעלע אַזוי, אַז געניאַ האָט נישט געקאָנט וויסן, צי עס איז אַ שמייכל פון גאַל, צי פון זיסקייט און גוטע דעריגערונגען. — זיאָמאַ... דו דאַרפסט אים זען! אַזוי גוט אויסגעוואַקסן! אַ נאָרמאַלער בחור. איצט!... אָבער ער דאַרף מיך שוין כמעט נישט האָבן, געניאַ... פאַרשטייסט? ער דערווייטערט זיך...

— נאַרישקייטן! — האָט געניאַ פרובירט טרייסטן. — זיאָמאַ אָן דיר? וואָס רעדסטו, פנינה?

— איך האָב דאָס אַליין געטון, געניאַ! אומישנע, פאַרשטייסט? אַ מאַמע וויל איר זון זאָל אויסוואַקסן אַ נאָרמאַל קינד... איך האָב איינגעזען, אַז דאָס איז דער איינציקער וועג, געניאַ! האָב איך אים אָנגעהויבן איינרעדן אַז ביי שלמהן אין צימער איז זיין היים, פונקט אַזוי ווי ביי מיר... נאָך אפשר מער. אַ טאַטע איז דאָס וויכטיקסטע, פלעג איך אים לערנען... בקיצור. איך האָב געזען, אַז עס העלפט. ער ווערט פריילעכער. ער שפּילט זיך מיט שלמהס קינדער ווי מיט זיינע אייגענע ברידערלעך, ווי עס שפּילן זיך אַנדערע קינדער... און כדי ער זאָל נישט האָבן קיין פאַרדאַכט, האָב איך אַליין אָנגעהויבן צו קומען צו שלמהן אין צימער אַריין מיט זיאָמאַן. איך שפּיל זיך מיט שלמהס קינדער. איך העלף מנ׳חהן נישט זעלטן ווען די קינדער זענען אין צימער. איך מיט זיאָמאַן. זאָמאַ געפינט זיך דאָרט מער ווי מיט מיר. ער לאַכט און שלאָפט און לערנט און אַרבעט ווי אַלע קינדער. ער לויפט אַליין איצט צו זיינע ברידערלעך, זיי אַרויסהעלפן! זיי און זייערע עלטערן... ער איז נאָרמאַל, געניאַ! פאַרשטייסט? נאָרמאַל! וואָס נאָך דאַרף איך האָבן? וואָס נאָך? ער איז דאָך דאָס לעבן! דער עיקר איז דאָך ער, זיאָמאַ! די צוקונפט... געניאַ! די צוקונפט...

פינף און פערציקסטער קאַפּיטל

„די צוקונפט!“

דאָס וואָרט האָט געזשומעט ביי געניאַן אין קאָפּ בשעת זי איז געגאַנגען מיט פנינהן עסן וועטשערע אין עסצימער. „מיר האָבן שוין קיין

צוקונפט נישט, ערנא... ווי קאָן איך האָבן אַ צוקונפט, ווען דו ביסט נישטאָ מיט מיר? דו, מיין ליבסטער?"

„די צוקונפט?" — האָט געזשומעט בשעת זי האָט זיך געגריסט מיט אַלע אירע אַמאָליקע באַקענטע און פריינט פון דעם קיבוץ.

— וואָס איז די צוקונפט? — האָט גערעדט יונה נאָך דער וועטשערע, ווען ער האָט לכבוד געניאַן איינגעלאַדן אַ פּאָר חברים צו זיך אין צימער אַריין אויף אַ „קומזיץ".

— די צוקונפט, ווי איך זע זי, איז שווער! אַ ביטערער קאַמף שטייט אונדז פאָר. אַ קאַמף מיט דעם ענגלענדער... ער איז פּונקט אַזוי שטרענג ווי אַמאָל. ער האַלט זיך גרויס. אונדזער פרייהייט. די באַפרייאונג פון דער מאַנדאַטן מאַכט וועט נישט קומען אָן קיין שווערן קאַמף מיט די אייגענע הענט. דעריבער מוזן מיר זיך צוגרייטן. דער וועג צו פרייהייט איז נאָך זייער לאַנג, חברים, זייער לאַנג און שווער... די צוקונפט איז נאָך...

אָבער געניאַ האָט שוין מער נישט געהערט זיינע ווערטער. וואָס גייט איר אָן די צוקונפט, ווען ס'איז נישטאָ איר ערנאַ? אין אַזאַ צוקונפט קאָן זי פאַר זיך נישט געפינען קיין פּלאַץ...

„הייסט עס, אַז עס איז אינגאַנצן נישטאָ פאַר מיר קיין פּלאַץ אין לעבן?" — האָט געטראַכט געניאַ בשעת זי האָט זיך אויסגעטון צוזאַמען מיט פנינהן אין איר אַמאָליקן צימער. „סיידן לעבן בלויז מיט דעם, וואָס איז אַוועק? וואָס וועט זיך שוין קיינמאָל נישט אומקערן! פּונקט ווי עס טוט פנינה? אָבער פנינה האָט דאָך זיאַמאַן. מיט דער ליבע צו זיאַמאַן לעבט זי נאָך עד היום... קאָן זיין, אַז אין איר שעפּט זי אירע כוחות און ווילן צום לעבן?"

געניאַ האָט אויפגעהויבן אירע אויגן צו פנינהן. פנינה איז געזעסן אַ דינע, אָן אויסגעדאַרטע אין איר נאַכט־העמד. זי האָט געקוקט אויף געניאַס ווייסן פּאַס האָר. מיט גרויס רעספּעקט. טרערן האָבן זיך געגאָסן פון פנינהס אויגן אויף איר העמד. זי האָט געוואָלט צוגיין צו געניאַן, זי קושן אין דעם ווייסן פּאַס האָר, זיך שטעלן אויף אירע קני פאַר איר, פאַר דער יונגער נאָבעלער מלכה, וועלכע איז געפלויגן אין די ווייטע סכנות אַריין כדי אַרויסצוהעלפן יידישע קינדער, טאַטעס און מאַמעס...

„אפילו אויב זי האָט זיך לכתחילה געלאָזט אין דעם שווערן וועג אריין בלויז כדי צו זוכן אוואַנטורעס", האָט געטראַכט פנינה, „האָט זי דאָך איבערגעלעבט די אַלע שרעקן! זי און נישט איך! זי איז דאָך געלעגן אין רומעניע אין טורמע אין דער נעץ און אין דער קעלט און האָט געוואַרט אויף איר טויט! זי האָט מען דאָך געכאַפּט בעת זי האָט אָנגעוויזן אַ גרופּע יונגע בחורים און מיידלעך וווהין זיי זאָלן זיך לאָזן גיין כדי צו דערגרייכן צו אַן אויסגעטראָטענער סטעזשקע, דורך וועלכער זיי האָבן זיך געראַטעוועט. צוליב דעם האָט זי זיך געלאָזט כאַפּן! זי און נישט איך! זי האָט אויסגעהאַלטן דעם פּלאַקער פון די שטאַרקע עלעקטרישע לאָמפּן, מיט וועלכע מען האָט איר געקוקט גלייך אין די אויגן אריין, כדי זי זאָל אַרויסגעבן די נעמען פון די, וועלכע זי האָט געהאָלפן! זי און נישט איך!" — האָט געטראַכט פנינה. בשעת מעשה האָט זי געהאַט אַ מאָדנע געפיל צו קושן געניאַס פּיס, איר אַרויסוואוייזן פאַרגעטערונג. זי טרייסטן דערמיט.

איצט, איז פנינה איר געווען מוחל איר אַמאָליקע ליבע צו ערנאַן! אפילו אויב זי האָט געהאַט בדעה צוצונעמען פון בעאַטריטשען איר מאַן, פונקט ווי מנוחה האָט ביי איר צוגענומען שלמהן, איז זי גרייט איר מוחל צו זיין! קאָן זיין, אַז דערפאַר האָט גאָט צוגענומען ערנאַן... כדי ניט דערלאָזן, אַז די נאָבעלע מלכה זאָל באַגיין אַ פאַרברעכן. כדי אָט די שיינהייט, אָט די מלכה, זאָל נישט זיין ווי מנוחה... זי טאָר נישט זיין ווי מנוחה!...

— געניאַ! — האָט פנינה געפּליסטערט — דו ביסט אַזוי שיין. דיין ווייסער פּאַס האָר... יעדער איינער קאָן זיך פאַרליבן אין דיר איצט נאָך גיכער ווי פריער... דו ביסט ווי אַ מלכה... אַמאָל ביסטו געווען ווי אַ יונגע פּרינצעסין... איצט — ווי אַ מלכה...

— אין אַ קיבוץ זאָל מען רעדן וועגן מלכים און קייסעריניעס! — האָט געניאַ צונישט געמאַכט פנינהס אָנהויב פון אַ לאַנגן געשפּרעך. — לאָמיר אויסלעשן ! איך בין מיד!

פנינה האָט אויסגעלאָשן דעם לאָמפּ. דאָס מאָל האָט געניאַ זיך גענומען וואַרטן ביז פנינה וועט איינשלאָפן. ביז איצט האָט געניאַ נאָך נישט געהאַט קיין מעגלעכקייט צו זיין אַליין אין איר גבעת חיים. דעם גאַנצן

אָוונט איז זי געווען אין דער געזעלשאַפט פון די קיבוץ־חברים. אָבער איצט ווייל זי ענדלעך באַקומען דעם קיבוץ איינע אַליין. זען מיט אירע אייגענע אויגן ווי ער זעט אויס ביינאַכט ווען אַלע שלאָפן. אַלע, אַ חוץ די נאַכט־וועכטער.

געניאַ האָט זיך שטילערהייט אַרויסגעכאַפּט פון איר צימער. ווי אַ שאָטן האָט זי זיך געקלעפּט צו די געביידעס און צו זייערע שאָטנס ביז זי איז דערגאַנגען צום פּרדס. זי איז געלאָפן גלייך צו דעםביימל, וועלכעס איז געווען דאָס ערשטע, ווו זי האָט זיך אַמאָל באַגעגנט מיט ערנאַן. ביי אַט דעם בוים איז זי געשטאַנען אַנגעשפּאַרט. זי האָט געקוקט אין דער לבנה־שיין בשעת ער איז געשטאַנען ביי איר זייט און געקוקט אויף איר. „ווו ביסטו איצט, ליבסטער מיינער? הערסטו ווי איך וויין נאָך דיר? זעסטו ווי איך בלאָנקע זיך אַרום אויף דער וועלט? איך געפין פאַר זיך קיין פּלאַץ נישט. דו וואַרטסט אויף מיר? איך קום צו דיר! איך וועל קו־מען... באַלד, באַלד... נאָר חיימקען באַזאָרגן אַביסל...”

נאָר חיימקען דאַרף זי באַזאָרגן, נאָר אָפּטאַנצן אויף זיין חתונה, און דאַן וועט זי זיין פריי צו טון אַלעס, וואָס זי וויל מיט איר לעבן, מיט איר צוקונפט!

געניאַ האָט זיך געוואָלט אומקערן פון איר ווייטן שפּאַציר אַרום דעם קיבוץ, ווען אַ שטים פון ווייטנס, פון יענער זייט ריי הויבע ביי־מער, האָט אויסגערופן:

— ווער איז דאָרט? בלייב שטיין!

— דאָס בין איך, יונה! — האָט געניאַ אויסגערופן אַרויסקומענדיק פון דעם שאָטן, ווו זי איז געשטאַנען. — איך האָב נישט געוווּסט, אַז דו שטייסט היינט אויף דער וואַך, פון נאָך חצות?...

— יאָ! — און וואָס טוסטו דאָ? — האָט יונה געפרעגט מיט אַ גע־פּאַלענער שטים.

אין דער מינוט איז צוריקגעקומען צו איר די פאַרגאַנגענהייט. אַט אַזאַ, אין די שאָטנס, פלעג געניאַ אַרומשפּאַצירן מיט ערנאַן. ער פלעג זיי זען פון דער ווייטנס אָדער פון אַ באַהעלטעניש. און עס פלעג איר פאַר־

דריסן. „אַך, ווי שלעכט איז דער מענטש!״ האָט ער אַ טראַכט געטון. „וואָס האָב איך געהאַט צו זיי? פאַרוואָס האָב איך זיי נישט פאַרגינען דעם גליק? וווּ איז ער איצט? און זי? נעבעך! ווייזט אויס, נאָך עד היום אַזוי פאַרליבט אין אים... אַזאַ טרויער אין די הייליקע מאַדאָנאַ־אויגן... אָבער ווער קאָן וואָגן צו רעדן צו איר וועגן דעם?״

— ווילסט איך זאָל דיך צופירן צו דיין צימער? — האָט ער געזאָגט נאָך אַ לאַנגן שטילשווייגן.

— ניין! איך וויל גיין אַליין... איינע אַליין! — האָט געזאָגט געניאַ מיט אַ פעסטער שטים.

זי האָט זיך שוין געוואָלט לאָזן גיין צוריק צו די געביידעס פון דעם קיבוץ.

— פנינה האָט מיר געזאָגט, אַז דו פאָרסט מאָרגן אַוועק קיין ירו־שלים, צום ברודער. — האָט יונה פּרובירט זי צו פאַרהאַלטן — וועסטו לאַנג דאָרט פאַרבלייבן? צי דו וועסט זיך שנעל אומקערן צו אונדז? צי דו האָסט אפשר באַשלאָסן איבערצובייטן דעם קיבוץ?

— איבערצובייטן? — האָט זיך געניאַ אָנגעכאַפּט — דו מיינסט אויף אַן אַנדערן? — און אין אירע געדאַנקען: „צוליב וואָס בייטן אויף אַן אַנדערן? האָסטו דען אַ צוקונפט, געניאַ? אָן אים? צוליב וואָס?״

— דו מיינסט אַז וועסט באַשליסן נאָך דעם, ווי דו וועסט זען וואָס עס וואַרט אויף דיר אין ירושלים, אין דער ביוראָ פון דער אַגענץ? — האָט יונה איר געוואָלט אַרויסהעלפן און דערביי טאַקע באַפרידיקן אַביסל זיין נייגער.

— וואָס וואַרט אויף מיר דען אין דער אַגענץ? — האָט זיך געניאַ געוווּנדערט.

— האָט דיר דען דער מזכיר נישט געזאָגט, אַז עס וואַרטן אויף דיר פּאַפּירן פון אייראָפּע... בריוו...

— בריוו? — געניאַס אויגן זענען אויף דער מינוט געוואָרן אומגע־הויער גרויס און קיילעכדיק. גוט, וואָס אין דער פינצטערניש פון דער נאַכט האָט דאָס יונה גיט באַמערקט און זי האָט געקאָנט מאַכן דעם אָנשטעל, אַז זי איז רואיק. זי האָט געזאָגט שטיל: — ווייזט אויס, ער האָט פאַרגעסן,

דער נייער מזכיר. ער איז נישט ווי אונדזער אַמאָליקער סעקרעטאַר, יונה! אַלעמען געהאַלטן אויפן קאָפּ! אַלעמען און אַלץ! די שולד איז מיינע, נישט זיינע. איך האָב זיך אַפילו נישט באַקענט מיט אים, יונה... ער האָט פּשוט נישט געוווּסט ווער איך בין און דעריבער מיר גאָרנישט געזאָגט!

כאָטש זי האָט געמאַכט דעם אָנשטעל פון גרויס רואיקייט, האָט דאָך דאָס האַרץ ביי איר געזעצט בשעת זי איז פאַמעלעך געגאַנגען פון יונהס וואַך־פּאָזיציע צו זיך אין צימער אַריין. מיט אויפרעגונג האָט זי זיך אַריינגעלייגט אין בעטל אַריין זייער שטיל כדי נישט אויפצוּוועקן פנינהן.

„וואָס שרייבט איר איר ליבסטער?״ — האָט זי געטראַכט אַ גאַנצע נאַכט.

און מיט אַ געפיל פון דערוואַרטונג איז זי געלאָפן גאַנץ פרי צום אָמניבוס כדי וואָס שנעלער אָנקומען קיין ירושלים. צו דער אַגענץ! צו די בריוו!

— דער אָמניבוס וועט צוּוואַרטן אַ פּאָר מינוט! דו מוזט טרינקען דיין טיי! — האָט פנינה זיך געשפּאַרט מיט איר און זי אַריינגעשלעפּט אין עסצימער פון קיבוץ.

— זיין שופר וועט בלאָזן איידער ער וועט זיך רירן פון אָרט! — האָט זי פאַרזיכערט געניאַ אָנווייזנדיק אויף דעם נהג.

און יונה אַליין, וועלכער האָט זיך נאָר־וואָס אומגעקערט פון זיין נאַכט־וואַך, האָט פאַר איר אָנגעשמירט אַ שטיקל ברויט מיט פּוטער.

— דענקסטו נישט, אַז זי איז צו מאָגער, פנינה? — האָט ער מיט אַ זאָרג אין שטים געזאָגט — דו דאַרפסט זיך אַביסל דערהאָלן, געניאַ! ווען דו וועסט זיך אומקערן פון ירושלים, וועלן מיר זען, אַז דו זאָלסט זיין אויף אַ ספּעציעלער דיעטע... דו ביסט צו אויסגעמאַטערט.

— זי איז נישט אויסגעמאַטערט! — האָט פנינה צונישט געמאַכט זיינע זאָרגן — זי איז פּונקט ווי מיר אַלע... געזונט אַן אייזן!

זעקס און פערציקסטער קאַפּיטל

„געזונט אַן אייזן!״ — האָט געניאַ געפּליסטערט צו זיך. „מען דאַרף זיין געזונט אַן אייזן כדי צו זיין אומשטאַנד פאַרצווזעצן, ערנאַ, ליבסטער

מיינער, אָן דיר... אָבער איך בין נישט געזונט אָן אייזן... איך קאָן אָן דיר נישט לעבן... איך וועל מוזן גיין צו דיר. כ'וועל קומען צו דיר! איך האָב קיין פּלאַץ נישט דאָ. איך געפין פאַר זיך קיין פּלאַץ נישט..."

ווייל לײדיק האָט אַלעס אויסגעזען פאַר איר איצט. וואָס גייט איר אָן דאָס שיינע לאַנד, ווען ערנאַ איז נישטאָ דאָ? וואָס גייען איר אָן די שיי־נע בערג מיט די פאַנטאַסטישע ווי עלעפאַנטן פעלדזן, אַרום וועלכע עס קלעפּט זיך דער אויטאָמאָביל־שליאַך, ווען ערנאַ איז דאָ נישטאָ? ווען עס איז נישטאָ קיין האָפענונג אים צו זען אין דער צוקונפט? נישטאָ קיין צוקונפט פאַר מיר, ליבסטער מיינער...

און כאָטש זי איז געווען זיכער, אַז עס איז טאַקע נישטאָ פאַר אירט־וועגן קיין צוקונפט, האָט זי דאָך אומגעדולדיק זיך אַרומגעקוקט און גע־היט אַלע ווײַלע די ווייזערס פון דעם זייגערל, גלייך ווי ביים סוף פון דער רייזע וואַרט אויף איר עפּעס.

וואָס וואַרט אויף איר דאָרט, אין דער אַגענץ? אפשר איז דאָס נישט מער ווי אַ קאָפּיע פון דעם בריוו, וועלכן דער אַגענץ־באַאַמטער האָט איר נאָך אין איירָאָפּע איבערגעגעבן? אַ בריוו, וועלכער גיט איר דעם אויס־וואַל: אַרבעטן מיט קינדער אין איירָאָפּע, אָדער מיט דער קינדער־עליה דאָ אין לאַנד? זאָלן די אַלע זאַכן זיין אַ באַלוינונג פאַר אירע גרויסע ליים־טונגען דאָרט אין צייט פון קריג? אפשר איז דאָס, וואָס וואַרט אויף איר אין ירושלים נישט מער ווי אַן אָפיציעלע באַשטעטיקונג פון דער אַגענטצש אפער? און נישט קיין בריוו פון ערנאַן ווי יונה האָט געזאָגט?

מיט געמאַכטער רואיקייט איז געניאַ אַרויף אויפן צווייטן שטאָק פון דער אַגענץ־געביידע אין ירושלים. אָבער ווי נאָר זי האָט אַרויסגערעדט איר נאָמען און געוויזן איר קריגס־צייכן, האָט זי באַמערקט אַ שטיקל סו־מאַטאָכע. דער באַאַמטער האָט גערופן אַ צווייטן באַאַמטן, און יענער אַ דריטן. און ווען דער דריטער האָט זי איבערגעגעבן אין די הענט פון אַ פערטן, האָט מען זי אַריינגעפירט אין אַ באַזונדערן צימער און מען האָט איר דאָרט אַזוי געזאָגט:

— די בריוו קאָנען מיר איבערגעבן נאָר אין אייערע אייגענע הענט. איר מוזט דאָ חתמענען אַז איר האָט זיי באַקומען. דאָס איז דער ווונטש

פון דעם אומגעקומענעם... פון דעם קדוש...

געניאַ האָט אויף שנעל זיך געחתמעט אויף דעם אָנגעוויזענעם פּלאַץ. זי האָט געכאַפּט דאָס בינטל בריוו און זי איז אַרויסגעלאָפן פון דער געביידע. זי איז לאַנג געלאָפן. זי האָט געזוכט אַ פּלאַץ, ווו זי וואָלט זיך געקאָנט אַנידערזעצן, איבערצולייענען דאָס, וואָס איר ליבסטער וויל איר זאָגן.

האָט זי דען נישט געפילט אַז עס האָט זיך נאָך נישט געענדיקט איר לעצטער געשפּרעך מיט ערנאַן? ווען זי איז געשטאַנען אויפן דעק פון דער קריגסשיף, און האָט אים געהאַלטן ביי דער האַנט, האָט זי נאָך געהאַט אַזויפיל צו זאָגן אים. און ער? פאַרוואָס האָט ער איר נישט געזאָגט: „להת־ראות, געניק! אויף ווידערזען געניק, ווי זי האָט מיט אים איינגעחזרט אַ גאַנצע נאַכט, ווען זיי זענען געזעסן אויף דעם באַלקאָן פון זייער צימער אין האָטעל כרמליה? אָבער ווייזט אויס, אַז ער האָט נישט געקאָנט אוועקגיין אין אַזאַ ווייטן וועג אַריין נישט זאָגנדיק איר אַלעס! ביזן לעצטן אָטעם, געניק! האָט ער טאַקע געטראַכט וועגן איר שטענדיק? ווי זי וועט טראַכטן וועגן אים ביז אין איר לעצטן אָטעם. ביז זי וועט קומען צו אים?

געניאַ האָט אַלע ווייַלע געטאַפּט דאָס בינטל בריוו מיט אירע פינגער. עס איז געקומען דאָס, וואָס זי האָט דערוואַרט. ערנאָס וואָרט... ליבסטער מיינער! דו ביסט געקומען צו מיר נאָך איידער איך האָב געוואָלט גיין צו דיר!

זי האָט זיך שוין געוואָלט אַנידערזעצן אויף אַ באַנק פון אַ גאָרטן, אין דעם נייעם געגנט פון רחביה. אָבער אין דער מינוט האָט זי דערזען אַן אָמניבוס און אויף אים איז געווען אָנגעשריבן: „הדסה שפּיטאָל“.

— איך קאָן נישט רעדן מיט דיר אין איילעניש, ליבסטער מיינער!

— האָט זי געטראַכט אָדער גערעדט צו זיך אין האַרצן — חיימקע וואַרט דאָך אויף מיר אין שפּיטאָל... לאָמיך פריער פאָרן צום ברודער! דערנאָך וועל איך קאָנען זיין מיט דיר, ליבסטער מיינער, וויפל דו ווילסט...

מיט דעם געדאַנק האָט זי געכאַפּט אַ טאַקסי און איז אַרויפגעפאָרן אויף דעם באַרג. מיט אַ לייכטן טראָט און מיט אַ פריילעכן אָנשטעל איז זי אַריינגעלאָפן צום ברודער אין פּאַלאַטע און, באַהאַלטנדיק דאָס בינטל

בריוו אין טאַש, פֿריילעך געזאָגט:

— נו, חיימקע! ווען קריכסטו אַרויס פֿון דאַנען? ווען פּראַוועון מיר די חתונה? ראָזאַ וואַרט דאָך!

אָבער חיים האָט געקוקט אויף איר מיט אַ קוק פֿון אײנעם, וועלכער האָט זיך נאָר־וואָס אַרונטערגעלאָזט פֿון אַ ווייטער וועלט. זײַן קוק איז געווען אַ מידער און אָן האָפֿענונג.

— אַ חתונה? — האָט ער בלייך געשמייכלט. — אַך, געניק, געניק! דו ביסט אַזוי טײַער!

ביי געניאַן האָבן זיך אונטערגעהאַקט די פֿיס. זי האָט דערפֿילט אַ ווינטעלע פֿון ווייט ווייט, גלייך ווי פֿון דעם אַלטן בית עלמין פֿון זייער אַמאָליקן שטעטל. אָט דאָס ווינטעלע האָט אַ בלאָז געטון פֿון זײַנע ווער־טער. זי האָט גענומען זײַן פּנים אין אירע הענט און קוקנדיק אים אין די אויגן, געזאָגט:

— מען דאַרף דיך שמייסן, חיימקע, פֿאַר דײַן אומגלויבן! ביסט אַ שרעקלעכער אַפּיקורס, חיימקע! דאַסמאָל וועל איך דיך נישט שמייסן! איך וועל דיר מוחל זײַן...

אַזוי, אין דעם זעלבן שטיפֿערישן טאָן האָט זי פֿאַרגעזעצט ביז וואַנען זי האָט אַרויסגעפֿירט חיימען פֿון דעם שפּיטאָל. זי האָט אַנידערגעזעצט חיימען מיט אַ קראַנקנשוועסטער אויף אַ באַנק אין גאָרטן פֿון דעם שפּי־טאָל, זיך אַוועקגעגנבעט פֿון אים און האָט זיך כמעט מיט גוואַלד אַרײַנ־געריסן צו דעם אַלטן דאָקטאָר, צו דעם ספּעציאַליסט פֿון דײַטשלאַנד, אין וועמענס הענט עס איז געווען חיימס גורל.

— איך ווייס, אַז איר האָט פֿאַר מיר קיין צייט נישט, דאָקטאָר! אַז איר האָט גענוג אַרבעט! — האָט זי אָנגעהויבן.

— ווער האָט אײַך געזאָגט, אַז איך האָב קיין צייט נישט פֿאַר אײַך. פֿאַר אַזעלכע שיינהייטן קאָן איך שטענדיק געפֿינען צייט, צו רעדן אַ פּאָר מינוט! — האָט דער אַלטער דאָקטאָר זיך געוויצלט. — אָבער, זאָגט מיר, ווו האָט איר געפֿונען דעם זילבערנעם פּאַס האָר? ווער האָט אים אײַך אַזוי אַרײַנגעפּראַוועט אין אייערע האָר?

— דאָקטאָר! עס ליגט מיר נישט דער קאָפּ ביי די נאַרישקייטן איצט. איך וויל וויסן וועגן דעם פּאַציענט, וועגן דעם פּראַשוטיסט, וועלכן איר האָט נאָר־וואָס נאָכאַמאָל בודק געווען?

— וועגן אייער מאַן? עס איז נאַטירלעך... אַז אַ ווייב וויל וויסן וועגן איר מאַן. אָבער די וויסנשאַפט קאָן גאָרנישט פעסטשטעלן אין אַזעלכע פאַלן. די נערוון זענען טאַקע באַשעדיקט ביי אים, אָבער... פאַראַנען צייטן, ווען די נאַטור איז שטאַרקער פון דער וויסנשאַפט... ווען זי מאַכט די וויסנשאַפט פאַרן נאַר און טוט זיך אירס. עס איז אָפּהענגיק אויך פון אייך, מיין פריינט. פון אייער ליבע צו אים. פון זיין ליבע צו אייך. פון אייערביידנס ווילן צום לעבן, ווילן צו שאַפן אַ ניי לעבן... המשך... ווי מע רופט עס איצט אָן ביי יידן, דאָ אין לאַנד.

— המשך? — האָט געניאַ איבערגעחזרט דעם דאָקטאָרס לעצט וואָרט.

— איך מיין, קינדער! אַמאָל איז דער ווילן צו האָבן קינדער שטאַרקער פון דער נאַטור, פון דער וויסנשאַפט... פון זיי ביידע צוזאַמען.

אָבער געניאַ האָט שוין נישט געהערט. זי האָט זיך געגליטשט איבער דעם בלישטשענדיקן דיל פון דעם לאַנגן קאָרידאָר אין דרויסן אַרויס, ווו עס האָט געוואַרט אויף איר חיים.

— דער דאָקטאָר זאָגט, חיימקע, אַז דו ביסט פולקאָם געזונט! — האָט זי אים מיט ליבע אַרומגענומען — איז פאָר אַהיים, צו זיך, קיין גבעת ברענער. צו ראָזאַן... און גרייט צו די חתונה. און איך וועל קומען ווי נאָר איך וועל באַקומען אַ ידיעה פון דיר קיין גבעת חיים. איך וועל דאָרט וואַרטן אויף דיין וואָרט.

„איצט צו דיר, ליבסטער מיינער!" — האָט געניאַ געזאָגט שטיל צו עמיצן, וועלכן מען האָט נישט אָנגעזען, ווען זי האָט זיך געזעגנט מיט איר ברודער.

זי איז געגאַנגען צום הויכן שיינעם באַרג. דאָרט, אויפן סאַמע שפּיץ, אין איינעם פון די שיינע גאָרטנס פון דעם אוניווערסיטעט וועט זי איבערלייענען דאָס בינטל בריוו, וואָס זי האָט געטאַפּט אַלע ווײַלע ווי עס טאַפּט אָן אָרימאַן אַ געפונענעם אוצר.

„איצט קאָן איך בלייבן מיט דיר אומגעשטערט, ליבסטער מיינער!״ — האָט זי געפּליסטערט צו זיך, זוכנדיק אַ שיינעם פּלאַץ אויף איינעם פֿון די טעראַסן. — „פֿאַר דיר מוז איך געפֿינען דאָס שענסטע פּלאַץ, ליבסטער מיינער! די שענסטע בלומען. די שענסטע טרעפּ״...

זי האָט זיך אַנידערגעזעצט מיט אַ ציטער אין האַרצן, אַרויסגענומען דאָס בינטל בריוו, עס אויפֿגעבונדן פּאַמעלעך, ווי מען בינדט אויף אַ הייליקייט און אָנגעהויבן צו לייענען...

זיבן און פֿערציקסטער קאַפּיטל

„גוטער מיינע! איך פֿיל, אַז מיר וועלן זיך שוין מער נישט זען. איך האָב דאָס געפֿילט, ליבסטע מיינע, נאָך אין יענער נאַכט, ווען מיר זענען געזעסן אין דעם ווייכן שטול פֿון אונדזער צימער אויף דעם באַלקאָן פֿון האָטעל כרמליה. יאָ, ליבסטע מיינע! איך האָב דאָס געפֿילט אַ גאַנצע נאַכט און אַ גאַנצן פֿרימאָרגן. ווען דו האָסט מיך געבעטן, אַז איך זאָל נישט פֿאַרגעסן צו זאָגן „להתראות, גוטער״, האָב איך געשוויגן. ווייל איך האָב שוין דאַן געוווּסט, אַז מיר וועלן זיך שוין ניט זען מער... אַזעלכע זאַכן, ליבסטע מיינע, פֿילט מען. וואָס האָב איך געקאָנט טון, גוטער...

וואָס? אַך, ווען דו וואָלסט וויסן וואָס מען פֿילט ווען מען ווייסט, אַז מען וועט שוין מער נישט זען די, וועלכע איז דער צענטער פֿון דיין לעבן? וועלכע איז דיין לעבן?... אָבער, איצט, גוטער, האָב איך שוין מער קיין כּוח נישט צו שרייבן. איך בין שוואַך. מאָרגן! אַן אַנדערש מאָל, ליבסטע מיינע... איינציקע מיינע... מיין לעבן! דיינער אויף אייביק.״

„ליבסטע מיינע! נעכטן האָב איך געמוזט ענדיקן דאָס שרייבן שנעל. מיין פֿריינט, דער דאָקטאָר, גיט מיר פֿון צייט צו צייט אַן איינשפּריצונג. דאַן האָב איך מער כּוח אויסצוהאַלטן די צרות, וואָס זיי טוען מיר אָן. אפשר וועט די געשיכטע אַמאָל וויסן וועגן דעם, וואָס מיר ליידן דאָ אין דעם דאַקאַאו־לאַגער. אָבער, דערווייל, מוז איך דיר שרייבן כאָטש אַביסל. כּדי זאָלסט פֿילן ווי גרויס איז מיין ליבע צו דיר. אַז אין סאַמע

ברען פון „אינקוויזיציע” געפין איך כוח צו שרייבן צו דיר. הער מיך אויס, געניק! כוח מיינער! האפענונג מיינע! מיין גאנצע האפענונג איז אויף דיר און אויף אזעלכע ווי דו, וועלכע וועלן דאס איבערלעבן. וועלכע וועלן נישט אריינפאלן אין די הענט צו די ווילדע חיות... איך בין אריינגעפאלן צו זיי אין די הענט און איך בין, דאריבער, אליין געווארן א ווילדע חיה... יא, געניק! מיר זענען אלע דא געווארן ווי חיות... מיר קריכן איבער די מיסטן און זוכן עפעס צום עסן ווען דער הונגער איז זיך גובר איבער אונדז. מיר וואלטן אלע געלעקט פון בלאטעס נעבן ברונעמס, ווען מיר וואלטן זיי געפינען, אזוי דורשטיק זענען מיר! מיר גייען אום שמוציקע און באוואקסענע. אבער דו, ליבסטע מיינע, זע מיך נאר ווי דו האסט מיך געקאנט אין די צייטן, ווען איך בין נאך געווען א מענטש. אך, געניק מיינע! געדענקסטו די נעכט ביים גלבוע בארג? געדענקסטו מיין שבועה... נאר דו, געניק! לעבן מיינס! דערפאר וויל איך פון דיר פאדערן עפעס. אבער איצט האב איך שוין מער קיין כוח נישט צו שרייבן, געניק מיינער... איך מוז אויפהערן... אפשר מארגן וועל איך האבן מער כוח דיך צו בעטן... בלייב געזונט, מיין ליבסטע! דיינער ביז דער ענדע פון אלע צייטן... ”

„געניק מיינער! נעכטן האט מען פארנומען דעם דאקטאר, וועלכער פלעג מיר גיבן איינשפריצונגען. קאן זיין, אז מען האט אים פארנומען דערפאר, וואס מען האט זיך דערוווסט, אז ער מונטערט מיך און אזעלכע ווי איך. ער האט געוואלט, אז מיר זאלן דערלעבן די באפרייאונג און ער אליין האט זיך נישט דערוואַרט אויף איר. קאן זיין, אז איך וועל זיך אויך נישט דערווארטן. ליבסטע, איך בין צו שוואך! מיינע כוחות גייען מיר אויס. אינעווייניק ביי מיר איז אלעס גלייך ווי אויסגעטריקנט. מיין איינציקע האפענונג איצט איז אויף מיין „הונט”. מיר רופן אים „הונט”, ווייל ער האוועקעט און מאכט אלע שטיק ווי א הונט. אזוי אז די נאצים מיינען אז ער איז שוין אינגאנצן אראפ פון זינען, און זיי לאזן אים לויפן. דער „הונט” זאגט מיר צו, אז אויב איך וועל נישט דערלעבן די באפרייאונג, וועט ער דיר איבערגעבן די בריוו מיינע. איך לייג אלע מיינע

האָפֿענונגען אויף אים. ווען איך פֿאַל אַריין אין אַ מין חלשות קומט דער הונט צולויפֿן און גיט מיר אַ ביס, און בשעת מעשה גיט ער אַ האַווקע „געניק!“, ווייס איך דאַן, אַז איך מוז אויפֿוואַכן און צוריק אָנפֿאַנגען וואַרטן. אָבער, אויב מיר וועלן זיך נישט דערוואַרטן? בעט איך דיך, געניק! אויב איך און אַזעלכע ווי איך, וועלן נישט זען די באַפֿרייאונג מיט אונדזערע אויגן, זאָלסטו איבערגעבן דער גאַנצער וועלט אַז מיך, דיין ערנאַן, האָט מען געבראַכט צום שטאַנד פֿון אַ חיה. אַז איך קריך אַרום ווי אַ מאַלפּע. מיט איין וואָרט — כל־זמן די ווילדע חיות, וועלכע האָבן מיר אַזוי געטון, גייען אום צווישן דער מענטשהייט, איז פֿאַר דער מענטשהייט גאָר נישטאָ קיין האָפֿענונג. אַך, געניק! ווען איך וואָלט געהאַט כוח דיר צו באַשרייבן זייער נידערטרעכטיקייט! אַלנפֿאַלס, געדענק... דערציי̈ל אַלע יידן, אַז זיי זאָלן קיינמאָל נישט האָבן צו טון מיט זיי, מיט זייער צענטן דור נישט! זיי זענען... דיינער ביז דער ענדע פֿון צייט...“

„געניק טייערער! נעכטן האָב איך זיך פֿאַררעדט מיט דיר וועגן זיי און נאָכאַמאָל דיר נישט געשריבן דעם עיקר... אַך, ליבסטע מיינע! די צייט איז אַזוי קורץ. איך ווער אַזוי שוואַך און דעם עיקר האָב איך דיר נאָך אַלץ נישט געשריבן און ווי קאָן איך אַוועקגיין אָן דעם עיקר. מיין „הונט“ האָט מען אָנגעטון אַ קייט, אַזוי אַז ער קאָן שוין צו מיר נישט קומען. ער קאָן אויך נישט דערגרייכן די, וועלכע ער פֿלעגט ביז איצט מונטערן מיט זיין בייסן. דערפֿאַר, ווען איך פֿיל, אַז איך פֿאַל שוין איינגאַנצן איין, גיי איך פֿאַרביי מיין „הונט“. ער קאָן אַרומלויפֿן אויף דעם ראַדיאוס פֿון זיין קייט. ער בייסט אונדז, די, וועלכע רירן זיך אָן אין אים. און דערביי גיט ער עפּעס אַ האַווקע. נאָר מיר ווייסן וואָס זיין האַווקען מיינט... מיר שעפּן אין דעם אונדזער האָפֿענונג. איך הייב אָן צו גלויבן, אַז די בריוו וועלן דאָך קומען אין דיינע הענט... די נאַציס נעמען זיך צונויף אַרום דעם „הונט“ און קוועלן אָן פֿון זיין האַווקען. זיי וואָרענען די, וואָס שטייען אַרום אים, אַז דאָס איז אָן אמתער הונט בצורת ייד, וועלכער איז נאָך גיפֿטיקער פֿון אַ משוגענעם הונט. זיי לאַכן און מיר לאַכן. אָבער איצט — צום עיקר. געניק מיינער! ליבסטע מיינע! קינד מיינס! לעבן

מיינס! געדענקסטו ווי איך האָב דיך ליב געהאַט? איך האָב דיך איצט נאָך מער ליב, ליבסטע מיינע! נאָר צוליב דעם, וואָס איך וויל טראַכטן וועגן דיר, לאָז איך נישט אַרויס מיין נשמה פון מיין גוף, וועלכער צע־פאַלט זיך שוין... אַפילו ווען פון מיין גוף וועט שוין נישט בלייבן קיין זכר און קיין סימן, וועל איך דיך נאָך אַלץ ליב האָבן מיט מיין נשמה. מען זאָגט, אַז די נשמות פון די קדושים באַהאַלטן מלאכים אונטערן כסא הכבוד פון גאָט... אפשר וועל איך אויך זוכה זיין דערצו. לויט די עינויים, מיט וועלכע מען פייניקט מיך דאָ. געניק מיינער, אויב יאָ, אויב מיין נשמה וועט דאָך ערגעץ פאַרבלייבן, זיי וויסן, ליבסטע, אַז ווו זי וועט נישט זיין, וועט זי דיך נאָך אַלץ ליבן! זי וועט דיך קיינמאָל נישט פאַר־געסן... איך פיל, אַז נאָר מיין ליבע צו דיר האַלט מיך אויף. אַזאַ ליבע טרעפט אפשר טאַקע נאָר איין מאָל אין עטלעכע דורות. ליבסטע מיינע! דערפאַר וואָס איך ליב דיך אַזוי, דערפאַר וואָס מיין ליבע צו דיר פילט אָן מיין נשמה און גיט איר כוח צו האַלטן זיך אין גוף טראָץ דעם, וואָס די פייניקונגען ווערן גרעסער פון מינוט צו מינוט, וואָג איך, ענדלעך, צו שרייבן צו דיר דעם עיקר. געדענקסט, געניק מיינער, איך האָב אַזוי פיל מאָל דערמאָנט דעם עיקר, און קיינמאָל נישט קלאָר געמאַכט פאַר דיר וואָס איך מיין, איך האָב שוין קיין כוח נישט. איך מוז עס לאָזן אויף אַ צווייטן מאָל. איך וועל דאָן, ליבסטע מיינע, גלייך אָנהייבן פון דעם עיקר. דיינער ביזן סוף פון דער צייט."

„געניק מיינע! היינט וועל איך מיך נישט פאַררעדן מיט אַנדערע זאַכן. איך הייב אָן פון דעם עיקר. פון מיין בקשה צו דיר. אין נאָמען פון אונדזער ליבע וועסטו זי מוזן אויספירן. ליבסטע מיינע! איך וויל לעבן מיט דיר און אין דיר! אין גוף פון דיין קינד! נישט איין קינד, געניק, נאָר עטלעכע קינדער... די נעמען זענען נישט וויכטיק. זאָל דיין בכור הייסן ערנאַ, צי דיין צווייטער זון. דער נאָמען איז נישט וויכטיק! וויכ־טיק איז, אַז דו זאָלסט חתונה האָבן און האָבן קינדער און אין דיין ליבע צו דיינע קינדער וועט לעבן אויך דיין ליבע צו מיר. געניק מיינע! זאָלסט זיך נישט זאָרגן! איך בין ביים פולן זינען. מיין זינען איז קלאָר. דער

„הונט" האָט מיר היינט געגעבן אַ גרויסן ביס... ווען איך בין געשטאַנען נעבן אים און קיינער איז נישט געווען דערביי, האָב איך אים שטיל געפרעגט צי דאָס איז משוגעת. האָט ער געזאָגט, אַז ניין. אַז עס איז גאַנץ נאַטירלעך. אַז עס איז נישט מער, ווי רעכט, צו גיבן דיר אַ גוט איצט. איך וויל זאָלסט חתונה האָבן, ליבסטע מיינע! פּונקט ווי מיר האָבן חתונה געהאַט אָן עדות, נאָר איך און דו, אַזוי גיב איך דיר אַ גוט איצט... איך גוט אָפּ דיין פּרעכטיקן גוף כדי ער זאָל חתונה האָבן מיט אַן אַנדער געזונטן יידישן גוף, כדי פון די צוויי גופים זאָלן געבוירן ווערן יידישע קינדער. מיין המשך... אין דעם המשך, ווייס איך, ליבסטע מיינע, וועט לעבן מיין נשמה!... איך ווייס, אַז בשעת דו וועסט שוואַנגערן, וועסטו טראַכטן וועגן מיר! און ווען דו וועסט גיין צו קינד און די ווייען דיינע וועלן זיין גרויס, וועסטו טראַכטן, אַז זיי זענען נאָך אַלץ נישט אַזוי גרויס. ווי מיינע בשעת זיי פּייניקן מיך. און ווען דו וועסט אָנזויגן דיין קינד מיט דער שניי־ווייסער ברוסט דיינער, וועלכע האָט מיך אַזוי אָפט געטרייסט דאָ און אָנגעשיכורט דאָרטן, אַנטקעגן דעם הר הגלבוע, ווייס איך, ליבסטע מיינע, אַז דו וועסט טראַכטן וועגן מיר... דו וועסט זיצן פאַרחלומט און, קושנדיק דאָס הענטעלע פון דיין זויגלינג, וועסטו טראַכטן וועגן דעם, וואָס האָט געזאָלט זיין זיין טאַטע... וועגן מיר... ליבסטע מיינע! הערסטו נישט ווי מיין נשמה שרייט צו דיר? איך וויל לעבן! מיט דיר, אין דיר, אין דיין נשמה, אין דיין המשך, מיין המשך! אין דיין צוקונפט איז מיין צוקונפט, ליבסטע! בלייב דאָ, אויף דער ערד. בלייב לעבן אַ סך אַ סך יאָרן. די צוקונפט פון דעם לאַנד דאַרף דיך האָבן. לעב, געניק מיינע! טו פיל אַרבעט! נאָר דורך דער אַרבעט פון אַזעלכע ווי דו, וועט אונדזער לאַנד באַפרייט ווערן! לעב און שאַף המשך! און ווען דו וועסט זיין זאַט מיט יאָרן און וועסט האָבן אייניקלעך און אוראייניקלעך, ווען דו וועסט שוין מער קיין אַרבעט נישט האָבן דאָ, אויף דער ערד, דאַן קום צו מיר אַהין!... איך וועל דיר קומען אַנטקעגן. אויב איך וועל זיין צו שוואַך פון דעם וואַרטן אויף דיר, זאָרג זיך נישט. עס וועט דיר קומען אַנטקעגן דער מלאך, וועלכער איז מזווג נשמות, און ער וועט אויסרופן: „געניק! דו

זוכט די נשמה פון דיין ערנא? אָט איז זי דאָרט! זי וואַרט נאָך אַלץ אויף דיר! זי ווערט נישט מיד צו וואַרטן אויף דיר. זי איז דיינע. שטענדיק געווען און זי איז דיינע איצט און ביזן סוף פון אַלע צייטן..."

געניאַ האָט איבערגעלייענט דעם לעצטן בריוו. זי האָט נישט באַמערקט ווי אונטען, אונטער אירע פיס, האָבן זיך אָנגעצונדן די פייערלעך פון ירושלים. די זון איז אַרונטערגעפאַלן ערגעץ אונטער די בערג, און אַרונטערפאַלנדיק האָט זי אָפּגעפאַרבט אַלע פעלדזן פון דעם הר הצופים און זיין אומגעגנט אין לילאַ קאָלירן. עס האָבן זיך געצויגן אין דער לופטן דינענקע קאָלירטע פעדעמלעך, וועלכע האָבן געוועבט דאָס געוועב פון בין השמשות.

און נישט נאָר קאָלירן האָבן געוועבט זייער געוועב! אויך קלאַנגען פון בין השמשות האָבן געטון זייערס. ערגעץ האָט אַן אייזעלע דערפילט דעם אָנקום פון דער נאַכט און עס האָט זיך צעוויינט אויף אַ קול. קינדער האָבן זיך געשפּילט דעם לעצטן פאַרנאַכטיקן שפּיל. ערגעץ ביים כותל המערבי האָבן זיך יידן געשאָקלט מיט כוונה און אין גרוים איינזאַמקייט געפּליסטערט און געבעטן רחמים אויף זיך און אויף זייערע נאָענטע... ערגעץ האָבן זיך אין די לאַנגע שאָטנס פון דער „חורבה" שול געשאָקלט ספרדישע יידן און פאַרגעסנדיק אין דער פייערלעכער בין השמשותדיקער שעה די חילוקי נוסחאות, האָבן אַשכנזישע יידן אויך זיך דאָרט געשאָקלט, אויף זייער נוסח, בעטנדיק גאולה און באַפרייאונג פון דעם צורר...

און געניאַ האָט, זיצנדיק אַזוי, איינע אַליין, געבעטן רחמים אויף זיך, אַז זי זאָל קאָנען טון דאָס, וואָס איר ליבסטער בעט איר אין זיין צוואה. אין זיין לעצטן בריוו. „דו מוזט לעבן! אָבער ווי אַזוי? דו מוזט זיין מיין המשך. שאַפן המשך." האָט זי איבערגעחזרט אַ גאַנצע נאַכט.

אַכט און פערציקסטער קאַפּיטל

מיט דעם געדאַנק פון המשך איז געפאָרן געניאַ קיין גבעת חיים.
אויך חיימען האָט דער געדאַנק פון המשך נישט געלאָזט רוען...

המשך! קינדער! פאַר יעדן אומגעקומענעם אין אייראָפּע מוזן געבוירן ווערן דריי נייע קינדער!.. און אויב נישט — צוליב וואָס לעבן? צוליב וואָס? מיט דעם געדאַנק איז חיים אַריינגעפאָרן מיטן אָמניבוס קיין גבעת ברענער פאַר וועטשערע. „חיים! חיים איז דאָ!" איז געוואָרן אַ געפּילדער צווישן זיינע פריינט און באַקאַנטע פון דעם קיבוץ. און צווישן יאָ, ניין, האָט מען אים אַרומגערינגלט און מ'האָט אים באַקוקט.

— געזונט אַן אייזן! האָט אויסגעשריגן איינער פון די חברים אויס־פּרובירנדיק חיימס כוח מיט אַ דריי פון דער האַנט.

— אַבי מ'האָט געזאָגט, אַז דו ביסט שיר נישט אומגעקומען!

— געדענקסט, חיים? האָסט געזאָגט, אַז אויב דו וועסט זיך אומ־קערן מיט אַ גרויסן מוט. וועסטו... וואָס זשע טוט גאָט? הייסט ער חיימען זיך אומקערן געזונט און שטאַרק! מ'באַמערקט אפילו נישט אַז דו הינקסט! אפשר האָסטו אַליין אויסגעטראַכט אַ הינקעניש, מ'זאָל דיר נישט געבן קיין שווערע אַרבעט אין קיבוץ, — האָבן זיך געוויצלט אַנדערע חברים.

אַזוי איז מען געשטאַנען אין אַ רעדל און מ'האָט געוואַרט אויף ראַ־זאַן וועלכע האָט געאַרבעט אין קיך פון בית ההבראה.

ווי נאָר ראָזאַ האָט זיך באַפרייט פון דער קיך־אַרבעט פון בית הבראה און זי האָט זיך באַוויזן לעבן עס־צימער פון דעם קיבוץ, האָבן אָנ־געפאַנגען אַנטרונען צו ווערן די חברים, וועלכע האָבן זיך צוזאַמענגענומען אַרום חיימען.

חברים האָבן פאַרשטאַנען, אַז מ'דאַרף לאָזן „בחור" און „בחורה" צווישן פיר אויגן. אין קיבוץ קושט מען זיך נישט פאַר חברים, ווי עס איז אָנגענומען אין דער גאַנצער וועלט, ווען חתן באַגעגנט זיך מיט כלה נאָך אַזאַ לאַנגער צייט. איבערהויפּט, נאָך אַזאַ נסיעה, וועלכע חיים האָט אונטערגענומען, וועלכע האָט אַזוי געשמעקט מיט פּולווער, דאַרף מען זיי לאָזן אַליין! ווייל חתן־כלה, מאַן און ווייב, האַלדזן זיך נישט ביי לייטן אין די אויגן אין אַ קיבוץ.

זיי לעבן מיט דער צניעות פון אַ קאַץ, אַז קיינער זאָל גאָר נישט זען און גאָרנישט באַמערקן! דאַרף מען דערפאַר זיי לאָזן אַליין. האָט מען

חיימען מיט ראָזאן געלאָזט אינגאַנצן אַליין. און זיי — האָבן אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז עס איז פאַראַן אַ וועטשערע אויף דער וועלט, אַ קיבוץ, אַן עס־צימער און אין עס־צימער חברים, אַז חברים זענען נייגעריק צו זען אַ חבר, וואָס האָט זיך אומגעקערט פון יענער זייט וועלט, אַ חבר וועלכער דאַרף בענטשן גומל וואָס ער איז אַרויס פון דעם קריג גאַנץ, מיט אַלע אברים.

— פון אַזאַ פאַל אַרויס אַזוי גאַנץ! האָבן זיך געוווּנדערט אין עס־צימער חברים.

— דו מיינסט, פון אַזאַ שטיקל אַרבעט אַרויס אַזוי גאַנץ, — האָט זיך אַריינגעמישט אַ צווייטער.

— ווייסט איר דען, חברה, וואָס דאָס הייסט צו פליען מיט אַזאַ „סחורה", וואָס חיים האָט געפירט? האָט זיך געוואָלט אַרויסווייזן אַלס קענער אין באַמבאַרדיר־אַוויאַציע, אַ פּערטער חבר.

— מיט איין וואָרט, חברה! איך ווייס נישט ווער פון אייך איז מער ידען אין דעם עראָפּלאַן שפּיל און פאַל, אָבער מיר דאַרפן מאַכן אַ מסיבה פאַר חיימען און טאַקע דעם ערשטן ערב שבת — האָט געראָטן אַן אַנדער חבר.

— אייל זיך נישט מיט דיין מסיבה, האָט זיך געפּלאַכטן מיט זיינע רייד אַן אַנדער חבר — דאָס „פּאָרל" וועט זיכער איצט חתונה האָבן, וועלן מיר מאַכן אַ דרייענדיקע מסיבה! איינע — לכבוד דער חתונה, צו־זאַמען מיטן קיבוץ; די צווייטע — וואָס ער איז צוריקגעקומען גאַנץ! אַ מין סאָרט גומל בענטשן! און די דריטע... בכלל, וואָס מיר האָבן אונדזער חיימען, דעם החלוץ פּירער צוריק מיט אונדז.

און בשעת חברים האָבן זיך צוגעגרייט צו אַ דרייענדיקער מסיבה און שוין באַצייטנס געגרייט יעדן איינעמס געמיט צו דעם קומענדיקן ערב שבת, האָבן „בחור" און „בחורה", חיים און ראָזאַ, שטיל גערעדט זיצנ־דיק אין דער חורשה (וועלדל) לעבן בית ההבראה אויף אַ באַנק אין אַ זי־סער און פעסטער אומאַרעמונג.

אַך! ווי לאַנג זיי האָבןביידע געטרוימט וועגן דער אומאַרעמונג!

געווען צייטן, ווען זיי האָבן שוין כמעט נישט געהאַפּט זיך אַמאָל צו זען! אַזעלכע צייטן זענען געווען ביי ביידע. האָט דען חיים נאָך געהאַפּט אַמאָל צו זען זיין ראָזיטשקען, אין דער צייט ווען ער איז געלעגן אויף דעם פּעלד מיט אַ צעבראָכענער פּלייצע, בשעת דער אַרונטערגעפאַלענער עראָפּלאַן האָט געברענט אין דערוויטנס? ווען נישט דאָס פייער פון דעם ברענענדיקן עראָפּלאַן, וועלכעס האָט גערופן צו זיך די פּויערים פון דעם אַרום, וואָלט ער קיינמאָל נישט געוווסט, אַז ער איז געפאַלן נישט ווייט פון אַ דערפל... אָבער טאַקע דערפאַר ווייל די פּויערים זענען זיך צונויפ־געלאָפן זען דעם בייזווונדער, האָט ער באַדאַרפט ליגן שטיל אָן אַ פּיפּס, כאָטש די ווייטיקן זענען געווען נישט צום אויסצוהאַלטן! אין יענע שעהען ווען ער איז געלעגן באַהאַלטן אין די קוסטעס, האָט ער זיכער קיין האָפע־נונג מער נישט געהאַט ווען עס איז צו זען זיך מיט ראָזאַן...

און ווען ער האָט זיך געראַטשקעוועט שפּעט אין יענעם ביינאַכט צו דעם ליכטל פון דער נאָענטער כאַלופּקע, ווען ער איז געקראָכן אויף אַלע פיר, ווי אַ חיה, און דערביי געביסן די ליפּן פון ווייטיק, האָט ער דען נישט געשפּילט מיטן לעבן? און ווען ער האָט זיך אָפּגעגעבן אין די הענט פון דעם פּויער? האָט דען דער פּויער נישט געקאָנט טון מיט אים וואָס ער האָט געוואָלט, אַפילו אים באַלד איבערגעבן אין די הענט פון די, וועלכע זענען געווען יד־אחת מיט דער געשטאַפּאָ!

אָבער, ווייזט אויס, אַז זיין מזל האָט אַזוי געוואָלט, אַז ער זאָל זיך אומקערן צו ראָזאַן! זיצן מיט ראָזאַן אין דער זיסער אומאַרעמונג, פילן מיט די ליפּן די ווייכע ווייסקייט פון איר האַלדז און אַריינזאַפּן מיט די נאָזלעכער דעם פּערפום פון דעם ווייצנקאָפּ האָר...

— איך וויל דיך גאָרנישט פרעגן... פּליסטערט ראָזאַ — לאָמיר אַזוי שווייגן... אַין דיין שווייגן פיל איך, אַז דו ביסט מיר געווען טריי... אַז דו ביסט געווען מיינער די גאַנצע צייט...

—חיימקע! אַך, חיימקע! ווען דו וואָלסט ווויסן ווי ס'איז שרעקלעך צו בלייבן אַליין ווען דיין „בחור” גייט אַוועק אין מלחמה... ווען איינע האָט אַ מאַן אין קריג, קאָן זי פרעגן יעדן טאָג, וואָס הערט זיך מיטן קריג?

חברים האבן מיטגעפיל מיט איר. אבער ווען חברים ווייסן נישט צי דו ביסט א כלה צי נײן... צי דער בחור איז אוועקגעגאנגען פון דיר ברוגזער־הייט צי אין א גוטן געמיט... פרעגט קיינער דיך נישט... קיינער רעדט דיר נישט אויס דאס הארץ... דו ביסט עלנד ווי א שטיין... דערפאר, חיימקע, וועל איך דיך איצט נישט אפלאזן פון מיר אפילו אויף קיין איין מינוט נישט...

ראזאס זיסע רייד גיסן זיך ווי האניק אויף חיימס אנגעווייטיקט הארץ, וועלכעס איז נאך אלץ פול מיט ספיקות... ער נעמט זי ארום שטייפער, ער זעצט זי צו זיך אויף די קני... ער וואלט זי געוואלט אויפהייבן אויף די הענט, זי טראגן אין דער לופטן און שרייען צו אלעמען אויף א קול: עס איז א ליגן, וואס מ'האט אויסגעטראכט אויף מיר! איך בין קיינמאל נישט געפאלן פון דעם עראפלאן! איך בין קיינמאל נישט באשעדיקט געווארן! איך בין געזונט אן אייזן. געזונט ווי אלע געזונטע מענער פון דער וועלט! איר זעט! זעט ווי איך טראג מיין ראזאטשקען אויף די הענט, מיין ווייב... אט וועל איך זי פארטראגן צו מיר אין מייןביידל, ווי אמאל, און דארט וועט זי זיין מיינע! מיין ווייב! פונקט אזוי ווי זי האט געוואלט זיין אין דער נאכט איידער איך בין אפגעפארן פון גבעת ברענער... אך! ווי זי האט זיך געבעטן ביי אים אין יענער נאכט זיי זאלן חתונה האבן... באטש אין דער לעצטער מינוט שטעלן א חופה... אלע זאלן ווייסן אז ראזא איז אפיציעל חיימס „בחורה"... קאן זיין ווען ער האט דאן חתונה מיט איר, וואלט ער נישט געהאט אין זיך גענוג כוח זיך פרייוויליק אנצושליסן אין דער פאראשוטיסטן גרופע? ער וואלט זיך נישט אונטערגענומען צו פליען קיין פלעשטי... ער וואלט געזוכט גרינגערע פאזיציעס אין דער ארמיי. אבער ער האט דאך געמוזט נעמען אויף זיך א שווערע מיסיע... געמוזט! אייגנטלעך, פארוואס געמוזט? פון דעם געדאנק האט ער אנגעווירן זיין גאנצן כח, ארונטערגעלאזט ראזאן און זי אנידערגעזעצט אויף די קני זיינע...

חיים האט זיך מיטאמאל דערמאנט אין די אמאליקע קאשמארן־נעכט, אין די טעג, וועלכע פלעגן קומען נאך יענע נעכט... אין יענע טעג,

בשעת דער אַרבעט, פֿלעג ער טראַכטן, אַז ראָזאַ איז זיכער געווען די כלה פון יענעם בחור, וועלכער האָט זיך אָפּגערוקט פון ראָד, ווען ער איז צוגעשווומען... ווי אַזוישע האָט ער דאַן געקאָנט חתונה האָבן מיט ראָזאַן? ווער האָט אים געקאָנט פאַרזיכערן, אַז דאָס איז נישט געווען אימאַן, וועלכן מ'האָט באַלד נאָך דער חופּה אַוועקגעפירט אין פּוילישן וואַלד אַריין, אַז ער זאָל אַריבערגיין קיין רומעניע כדי נאָך טרעפן די „קאָנסטאַנצאַ". האָט ער דען געקאָנט חתונה האָבן פאַרן אַוועקגיין אויפן פראָנט, דעמאָלט, ווען ראָזאַ האָט געוואָלט, ווען זיין קאָפּ איז געווען פול מיט אַזעלכע געדאַנקען? ער איז דאָך אַוועק אין קריג אַריין כדי קלאָר צו מאַכן אַזוי פיל זאַכן... דער עיקר קלאָר און זויבער צו מאַכן זיין געוויסן... אים אויסלייטערן, אויסקויפן זיינע זינד פון אַמאָל, זינד פון דעם ים, פון דעם גומענעם ראָד, ווו ער איז געווען ווי אַ חיה, וועלכע וויל זיך ראַטעווען... חיים האָט אַרויסגעלאָזט ראָזאַן פון זיינע אָרימס מיט שרעק. „קאָן זיין, אַז דער פאַקט, וואָס ער האָט זיך אומגעקערט אַ לעבעדיקער פון אַזאַ שווערער מיסיע, איז אַ סימן, אַז ער איז גאָר קיינמאָל נישט געווען שולדיק אין קיין זאַך? אַז נישט ער האָט געשטופּט יענעם פון דעם אָנהאַלטראָד... אַז יענער איז גאָרנישט דערטרונקען געוואָרן, אַז ער האָט זיך טאַקע געראַטעוועט, ווי גאָניק האָט געלייענט אין יענער צייטונג, אַז ער איז ערגעץ פאַרבליבן אין טערקיי צוליבן קריג...

די אַלע געדאַנקען האָבן זיך פּלוצים אַרונטערגעלאָזט אויף חיימען, זיי האָבן אים געטרייסט און געוואָרעמט. ער האָט נאָכאַמאָל אַרומגענומען ראָזאַן און זי שטאַרק צוגעדריקט צו זיך... אויב אַזוי, האָט ער געטראַכט ווייטער, האָט ער אומזיסט אונטערגענומען אַזאַ סכנה, אַזאַ שטיקל אַרבעט, פון וועלכער אַזוי ווייניק קערן זיך אום לעבעדיק! אומזיסט האָט ער נישט געוואָלט חתונה האָבן מיט ראָזאַן אין יענער לעצטער נאַכט, ווען זי האָט אַזוי געבעטן, געוויינט...

קאָן זיין, ווען ער האָט דאַן חתונה, וואָלט ער שוין איצט געהאַט אַ קינד, אַ יינגעלע, וועלכעס וואָלט אים געלאָפן אַנטקעגן, באַגעגענען דעם טאַטן... אַ יינגעלע, אַ המשך...

דאָרט, ווו ער איז געווען האָט מען גערעדט וועגן המשך, ווען מען פלעגט מאַכן דעם חשבון פון די, וועלכע פעלן דאָרט... האָבן חלוצים געשוווירן, אַז פאַר יעדער אומגעקומענעם מוז מען אויפשטעלן דריי נייע קינדער! אָבער, וואָס קומען אים אויפן געדאַנק אָט די אַלע זאַכן גראָדע איצט, ווען ער זיצט אין דער זיסער אומארעמונג מיט ראָזאַן? מיט זיין כלה? מיט זיין...

— חיימקע! פליסטערט ראָזאַ צוטוליענדיק זיך צו אים — היינט וועלן מיר חתונה האָבן!.. מיר וועלן שוין מער נישט אָפּלייגן ווי אַמאָל... פאַר דיין אַוועקגיין... מיר האָבן אַזוי פיל צייט פאַרלאָרן... אירע זיסע ליפּן קלעבן זיך צו צו זיינע און פון דער זיסקייט, וועלכע צעגיסט זיך איבער חיימען, ווערט ביי אים טרוקן דאָס מויל, דאָס האַרץ קלאַפּט אַזוי, גלייך ווי ער וואָלט פליען מיט אַן עראָפּלאַן אין די וואָלקנס אַריין... ער שטעלט זיך אויף. ראָזאַ דערפילט זיך באַליידיקט, וואָס ער האָט איבער־געריסן דעם זיסן חלום פון זיין אַזוי נאָענט צו אים, צו זיין אָטעם. צו זיינע ליפּן, אָבער ער גיט זי אַ הויב אויף אין זיינע אָרימס אַזוי הויך, אַז זי מוז זיך אָנבויגן צו אים און אים שטייף אַרומנעמען דעם האַלדז כדי זי זאָל נישט פאַלן...

— ווהין טראָגסטו מיך, חיימקע? פליסטערט זי אין אַ גליקלעכן עקסטאַז. איר חיים איז אַזוי שטאַרק און מענעריש... ער איז נאָך קיינמאָל נישט געווען אַזוי... קאָן זיין, אַז דאָרט, אין אייראָפּע, האָט מען אים אַזוי אויסגעלערנט? גיט אַ פלי דורך ביי ראָזאַן אין קאָפּ אַ געדאַנק, בשעת ער טראָגט זי אַוועק טיף אין „חורשה", אין וועלדל, פון די סוב־טראָפּי־שע סאָסנעס...

— דו ווילסט וויסן ווהין איך טראָג דיך, פליסטערט ער מיט אַ ציטער אין שטים — וייט! וייט! ווו קיינער קאָן אונדז נישט זען... ווו נאָר איך און דו... מיין ראָזאַטשקע און ווייטער קיינער נישט אין דער גאָרער וועלט...

— אין חורשה חתונה האָבן?.. זיין ווי מאַן און ווייב... ווי אָדם און חוה? האָבן אַ קינדעלע? פליסטערט ראָזאַ. אָנבויגנדיק זיך צו אים בלאָזט

זי אים אריין אין די ליפּן זיינע אַזאַ הייסן ווינט, אַז ביי חיימען ווערט פאַרהאַלטן דער אָטעם אויף אַ ווייל. ער מוז זי אַרונטערלאָזן. אָבער דאָס מאָל פילט ראַזאַ קיין פאַרדרוס נישט, וואָס ער האָט זי אַרונטערגע־לאָזט פון די הענט. חיים דריקט זי אַזוי שטאַרק צו צו זיך, אַז זי גיט אַ לייכטן געשריי...

— שריי נישט, ראָזאַטשקע! האָסט מורא פאַר מיר? פליסטערט חיים נישט ווייסנדיק קלאָר וואָס ער זאָגט — איך וועל דיר גאָר קיין שלעכטס נישט טון... איך וויל דיך נאָר ליבן פאַר די אַלע נעכט, וואָס איך בין גע־ווען אָן דיר, וואָס איך האָב אַזוי געוואָלט קושן דיין שניי־ווייסן האַלדז... אָט אַזוי ווי איך קוש אים איצט... ווען איך האָב געוואָלט אַרונטער־רייסן פון דיר דיין בלוזע, ווי איך טו עס איצט... פאַר די אַלע נעכט, וואָס איך האָב נישט געקאָנט פילן אָט דאָס ווייכע, צאַפּלענדיקע פרישע ליב, וואָס איז אַזוי פול מיט פערפום, און מאַכט מיך אַזוי שיכור... איז דאָס נאָך אַלץ מיינס, ראָזימשקע? צי אפשר? פרעגט חיים קושנדיק יע־דער שטיקעלע גוף וואָס די ליפּן קאָנען דערגרייכן... — האָסטו אויך אַזוי געטראַכט וועגן מיר... ווי איך, בשעת איך בין געווען אַזוי עלנד? אָבער ראַזאַ לאָזט אים נישט ריידן מער! מ'טאָר איצט נישט דערמאָנען דעם קריג! עס איז שלום אויף דער וועלט... אַלע האָבן זיך צוריקגעקערט פון דאָרט... דאַרף מען בלויז ליבן און קושן...

— דו צווייפלסט? שמייכלט ראַזאַ מיט אַ קינדעריש שמייכעלע, הענגענדיק זיך אויף אים... קום! מאַן מיינער! היינט וועסטו זיין מיין מאַן... יאָ, חיימקע? מיר וועלן האָבן אַ קינדעלע... אַ יינגעלע, מיר וועלן אים געבן דיין טאַטנס נאָמען. עס וועט זיין דיין המשך... אונדזער המשך... האָסט געהערט ווי מ'רעדט דאָ ביי אונדז אין קיבוץ וועגן המשך? עס איז די גרעסטע מצוה איצט צו האָבן וואָס מער קינדער... מען זאָגט, אַז יענע איבערגעהאַקטע קייט, די קייט פון די, וועלכע זענען פאַר־ברענט געוואָרן אין די גאַז־קאַמערן, מוזן מיר צוריק צונויפשמידן. אַזוי זאָגט מען... המשך!..

„המשך", גיט עפּעס אַ שטעך ביי חיימען אין קאָפּ אַ מאָדנע

צוויפל. אָבער ער טרייבט אים שנעל אָפּ ווי מען טרייבט אָפּ אַ פליג וואָס וויל זיך נישט אָפּטשעפּען. ער גיט זי נאָכאַמאָל אַ הויב אויף...

— טראָג מיך אַוועק צו מיר אין צימערל... מיין חברטע האָט היינט אַ „שבת", זי איז אַוועקגעפאָרן קיין תל־אָביב, פליסטערט ראָזאַ און טו־ליעט זיך צו צו אים. האַלב וועג טראָגט ער זי אויף זיינע הענט, האַלב וועג גייען זיי איינגעטוליעט איינער אין דער צווייטער, כדי זיך נישט צעשיידן אויף קיין איין סעקונדע. זיי קומען אַריין צו ראָזאַן אין צימערל.

— קיינער וועט אונדז דאָ נישט געפינען... פליסטערט ראָזאַ, און כדי צו זיין מער זיכער, גיט זי אַ פאַרשליס די טיר. מען דאַרף נישט אָנצינדן... זי קאָן נישט ריידן, זי פילט אַזאַ מאָדנע עקסטאַז... זי הענגט זיך אויף זיין האַלדז נאָכאַמאָל, ער הויבט זי אויף אין דער לופטן אַזוי הויך, גלייך ווי ער וויל זיך באַרימען פאַר עמיצן מיט זיין כוח...

אַ מאָדנע געדאַנק גיט אַ שטעך חיימען אין מוח. מיטן שטאָך דער־פילט ער נאָכאַמאָל דעם ריח פון דעם „הדסה" שפּיטאָל, פון דאָקטאָר... ראָזאַ קומט צו הילף... זי לאָזט נישט טראַכטן. זי גיסט אין זיין מויל אַריין אַזויפיל שיכרות מיט אירע ליפּן, אַז חיים פאַרגעסט אַלעס... דעם דאָק־טאָרס רייד, געניאַס טרייסט... ער פאַרגעסט אַז ער איז געווען אויף אַ מיסיע, אַז זיין עראָפּלאַן האָט געברענט מיט אַ העליש פייער, בשעת ער האָט געוואָלט שרייען פון גרויס ווייטיק נאָך דעם שרעקלעכן פאַל... אַלעס וואָס איז געווען אַמאָל איז אַ ליגן... אמת איז נאָר דאָס, וואָס זיי זענען איצט צוזאַמען... זיי זענען ביידע אין אַ ווילדן עקסטאַז. עס פאַלן זייערע קליידער צום דיל... די קליידער מישן זיך אויס אין אַ ווילדער אומ־אָרדענונג. גלייך ווי קליידער ווילן אויך זיך פאַרגיטיקן פאַר דער פאַרלוי־רענער צייט... גלייך ווי זיי אויך פליסטערן צוזאַמען מיט די געדאַנקען פון די צוויי פאַרליבטע: „המשך! המשך..."

זיי זאָגן איצט גאָרנישט איינער צום צווייטן. פון גרויס עקסטאַז קע־נען זיי אפילו נישט פליסטערן איינער צום צווייטן, אָבער די לופט פון דעם פינצטערן צימער איז פול מיט דעם געדאַנק: „המשך"...

דער געדאַנק פון המשך אָטעמט אַרויס פון יעדער פאַרהאַלטענעם

אָטעם. עס פּלאָנטערן זיך ליפּן, הענט און גופֿים... עס ציִען זיך צוויי נשמות, איינע צו דער צווייטער, פֿון צוויי גופֿים — לשם המשך... עס דוכט זיך, אַז די שטילקייט אַליין גיט איר ברכה צו די, וועלכע האָבן אַזוי לאַנג געבענקט איינער נאָכן צווייטן...

עס דוכט זיך, אַז די פֿינצטערניש פֿון דעם צימערל וויל גיין האַנט אין האַנט מיט דער שטילקייט כּדי צוזאַמען העלפֿן שאַפֿן אַ נײַ לעבן, אַ נײַ ליכט. אַ המשך, אַ דור...

אָנגעלאָדן מיט הייליקער שטילקייט איז די פֿינצטערניש פֿון צי־מערל...

עפּעס האָט אַ שניט געטון די הייליקע שטילקייט... אַ שטילער, אָבער אַ האַרצרייסנדיקער געוויין האָט זיך ווי אַ שווערד אַרײַנגעשטאָכן אין דער שטילקייט...

— וואָס האָבן זיי דאָרט געמאַכט פֿון דיר, חיימקע? אַן אינוואַליד?..

ראָזאַ דערשרעקט זיך אַליין פֿאַר די ווערטער. זי וויל פֿאַרגיטיקן. זי זעצט זיך צו צו חיימען... ער זיצט אַ נאַקעטער אויף דעם בעטל, די פֿיס הענגען אַרונטער צום דיל... זי פֿאַנגט אים אָן קושן און האַלדזן, אָבער חיים לאָזט זיך נישט...

ער זיצט מיט דעם קאָפּ אײַנגעגראָבן אין זײַנע הענט. ער הערט נישט אירע רייד, אירע ליבעס נעמען, מיט וועלכע זי רופֿט אים... ער פֿילט נישט די ווייכקייט פֿון איר נאַקעטקייט, מיט וועלכער זי וויל אים אויפֿ־מונטערן און טרייסטן...

ער באַפֿרײַט זיך פֿון אירע אָרעמס און פֿאַנגט אָן אַרויפֿצוציִען אויף זיך זײַנע קליידער.

— וווּהין גייסטו, חיימקע? דאָ בלײַב, מיט מיר! דו ביסט דאָך מײַ־נער! צו מיר געקומען! צו מיר... זיך אומגעקערט פֿון דאָרט!..

— איך מוז זיך דורכגיין אַביסל... כאַפּן אַביסל פֿרישע לופֿט... איך וועל זיך באַלד אומקערן, — פֿאַרזיכערט ער איר מיט זײַנע ליפּן, וועלכע קושן זי אין די אויגן און אין קאָפּ...

— וועסט זיך שנעל אומקערן צו מיר? לאַשטשעט זיך ראָזאַ ווי אַ

קליין קינד. גיי נישט אוועק צו ווייט! קער זיך אום שנעל, וועלן מיר גיין צוזאמען אין עס־צימער. איך וועל פאר דיינעטוועגן ברענגען עפעס פון דער קיך פון בית ההבראה... דו האסט דאך נאך גארנישט געגעסן...

ראזא לאזט אים ארויס פון אירע ארימס מיט א מאדנעם געפיל פון אומעט. זי איילט זיך צו געפינען אין דער פינצטער אירע קליידער און זיי ארויפציען אויף זיך...

זי וויל נאכשרייען חיימען, אז ער זאל צווארטן אויף איר. אבער חיימען זעט מען שוין נישט! חיים איז אוועק מיט א שנעלן טראט, ער איז שוין אויף דעם וועג, וועלכער פירט ארויס פון דעם קיבוץ. וואס מער ער דערנענטערט זיך צום ארויסגאנג פון טויער, אלץ שנעלער ווערט זיין טראט... גלייך ווי ער האט מורא, אז עמיצער יאגט אים נאך.

פון יענער זייט טויער וועט אים ראזא נישט אניאגן. זי וועט אים זיכער זוכן בלויז אין די גרעניצן פון דעם קיבוצס משק (ווירטשאפט).

אבער דא, פון דרויסן, קאן אים דערזען דער „שומר לילה". לאזט זיך, דעריבער, חיים ארונטער צו דער ערד... זיין שאטן זאל זיך נישט זען אין דער לופטן.

חיים שפארט זיך אן אין דעם קוסטן־פלויט. ער טאפט עפעס אין זיין קעשענע.

„אויב נישט המשך, איז צוליב וואס? אן אינוואליד — ווער דארף האבן? אך! געניק, געניק! אומזיסט האסטו מיך געטרייסט! א רחמנות אויף דיר, געניק, וואס איך לאז דיך איבער אליין... אבער פארשטיי מיך, געניק, אן אינוואליד וויל איך נישט זיין!...

דעם לעצטן געדאנק זיינעם האט חיים אויסגעשריגן אויף א קול. ער האט זיך אזש אליין דערשראקן פון זיין היסטערישן קול און כדי קיינער זאל אים נישט אויפכאפן, האט ער אים פארטושעט שנעל מיטן שאס פון זיין ארמיי רעוואלווער...

דער שאס האט אנגעמאכט א קורצע סומאטאכע. די נאכטוועכטער זענען ארומגעלאפן פון איין עק משק (ווירטשאפט) צום צווייטן, זיי האבן געזוכט דעם פלאץ, דעם מקור פון דעם שאס. עס האבן זיך גע־

וואקלט אין דער לופטן ברענענדיקע לאמטערנעס פון די זוכנדיקע שומרים. א פאר וועכטער האבן זיך צונויפגעזאמלט ביים קוסטן־פלויט...

— מ'דארף ארויסרופן א דאקטאר! ער לעבט נאך! האט געזאגט די „שומרת לילה", זי האט דערהערט דעם שאס בשעת איר אינספעקציע פון די קינדער־היימען, בתי תינוקות. זי איז אויך צוגעלאפן צום קוסטן־פלויט.

— חיים! דאס ביסטו, חיים? שעם זיך, חיים! זיך נאר וואס אומגע־קערט פון אזא ווייטן וועג און שוין... ווילסטו אונדז פארלאזן? נישט אומ־זיסט זאגט מען, אז אלע וואס קערן זיך אום פון דארט זענען אביסל משו־גע! וואסארא משוגעת איז דיר באפאלן, חיים? דו ביסט דאך געקומען אהיים א גאנצער, א געזונטער? נישט ווי אנדערע, אן הענט, אן פיס, אינוואלידן?..

— רעד נישט אזוי צו מיר! האט חיים מיט טרערן אין די אויגן גע־פליסטערט צו דער „שומרת לילה" בשעת מ'האט אים אנידערגעלייגט אויף דעם טראג־בעטל — גיי... טעלעפאניר צו מיין שוועסטער, אפשר וועל איך זי נאך באווייזן צו זען? איך האב... איך דארף איר וואס זאגן...

מ'האט חיימען אריינגעטראגן אין דעם פראכטפולן „בית הבראה" פון גבעת ברענער. אויסערלעך האט זיך דער קיבוץ שנעל בארואיקט. עס האבן אויפגעהערט ארומצולויפן די נאכטוועכטער מיט זייערע לאמטער־נעס אין די הענט...

נאר אין מזכירות איז פלוצים געווארן ליכטיק: די „שומרת לילה" האט געוועקט די שלאפנדיקע לופט־כוואליעס מיט איר קלינגען אין טע־לעפאן...

צוזאמען מיט די שלאפנדיקע לופט־כוואליעס האט זיך אויפגעכאפט ערגעץ, אין דער ווייטנס, א שלאפנדיקער טעלעפאניסט, וועלכער האט געפרעגט מיט א פארשלאפענער שטים:

— וואס? גבעת חיים? האט? גבעת חיים? גוט! איך הער! גבעת ברע־נער רופט גבעת חיים?...

זינא ראבינאוויטש

ניין און פערציקסטער קאפיטל

פון דעם טעלעפאָן קלונג איז געוואָרן אויך אַ שטיקל סומאַטאָכע אין גבעת חיים.

דער „שומר לילה", דער נאַכטוועכטער, וועלכער האָט געענטפערט אויף דעם קלונג, האָט געניאַן נישט געקאָנט. ער איז געווען פון די, וועלכע זענען אָנגעקומען אין קיבוץ אַריין נאָך איר אַוועקגיין אין אַרמיי. ווי קאָנען חברים זיין באַקאַנט איינער מיטן צווייטן, ווען דער קיבוץ האָט זיך מיטאַמאָל אַזוי צעוואַקסן אין צייט פון מלחמה?

דעריבער האָט דער „שומר לילה" געמוזט אַרומלויפן אַ שטיקל צייט און אויסגעפינען ווער די געניאַ איז. גוט וואָס ער האָט אָנגעטראָפן די „שומרת לילה". זי האָט אים אָנגעוויזן דעם צימער, וווּ עס שלאָפט פנינה מיט איר גאַסט, וועלכע איז אַמאָל אויך געווען אַ מטפלת אין בית תינוקות, און וועלכע איז אַוועק אין אַרמיי און דאָרט געוואָרן אַ פּאַראַשוטיסטין!

די שומרת לילה האָט געוואָלט אויפוועקן געניאַן שטילערהייט כדי נישט צעשטערן פנינהס קורצן שלאָף. אָבער עס האָט נישט געהאָלפן. געניאַ האָט זי פּרובירט באַרואיקן זאָגנדיק מיט אַ געמאַכטן געלעכטער: „עס איז גאָרנישט! איך האָב געזאָגט מיין חיימען, אַז ער זאָל מיר טעלעפאָנירן ווען ער וועט האַלטן ביים חתונה האָבן, איך זאָל נישט פאַרשפּעטיקן זיין חתונה. דאָס איז די סיבה פון דעם טעלעפאָנירן! גיי, לייג זיך צוריק! עס איז נאָך פאַראַן צייט צו כאַפּן אַ קורצן דרימל... און געניאַ האָט זיך שנעל אַרויסגעגליטשט פון צימער...

זי איז געלאָפן צום טעלעפאָן אין מזכירות, וווּ עס האָט שוין געוואַרט אויף איר דער מזכיר. פנינה האָט אים שוין געלאָזט וויסן, אַז מען מוז אַרויסשיקן געניאַן מיט אַן אויטאָמאָביל צום ברודער. שנעל האָט געניאַ געטראַכט זיצנדיק אין אויטאָמאָביל. אַ דאַנק דער שנעלקייט פון אירע געדאַנקען איז אַלעס געוואָרן קלאָר פאַר איר איצט. חיימקע האָט נעבעך אַלעס געפילט! ער האָט נעבעך געהאַט דעם פאָרגעפיל, אַז דאָס מאָל וועט

די נאַטור נישט איבערקליגערן די וויסנשאַפֿט! הייסט עס, אַז נישט אומ־זיסט האָט ער גערעדט מיט איר וועגן המשך... געוואָלט זי זאָל פֿאַרזאָרגן אַ המשך פֿאַר דער פֿאַמיליע...

די געדאַנקען האָבן געאַרבעט קלאָר און שנעל. עס האָט זיך קיין איין טרער נישט באַוויזן אין אירע אויגן אַפֿילו ווען זי איז אָנגעקומען קיין גבעת ברענער. דער מזכיר פֿון קיבוץ האָט זי באַגעגנט און שטאַמלענדיק געזוכט ווערטער ווי אַזוי צו ברענגען איר די נייעס.

—איך פֿאַרשטיי נישט פֿאַרוואָס? מיר האָבן נאָך אַפֿילו נישט באַ־וויזן אָפּצוגעבן אים שלום עליכם... ווייזט אויס, אַז אַפֿילו די געזונטסטע פֿון זיי, וואָס קערן זיך אום פֿון קריג, זענען אַביסל צעדרייט...

— וווּ איז מיין ברודער? לעבט ער נאָך? האָט אים גניא איבער־געשלאָגן די שטאַמלענדיקע רייד.

— אין בית ההבראה... דער דאָקטאָר האַלט אים אויף מיט איינ־שפּריצונגען, — האָט דער מזכיר געענטפֿערט און זי אַליין אָוועקגעפֿירט אַהין...

ראַזאַ האָט זיך אויפֿגעהויבן מיט פֿאַרשוואָלענע אויגן, ווען די טיר פֿון צימער האָט זיך געעפֿנט. זי האָט גניאַן אָנגעוויזן אויף חיימען... ניט קאָנענדיק אויסהאַלטן דעם געוויין, וועלכער האָט זי געשטיקט, איז זי אַרויסגעלאָפֿן פֿון דעם צימער און האָט זיך צערעוועט אין דרויסן מיט אַ הייזעריקן, מידן קול...

אָבער אינעווייניק אין חיימס צימער האָט קיינער נישט געהערט דעם קול פֿון איר געוויין. און אפֿשר האָבן זיך ברודער און שוועסטער געמאַכט נישט הערנדיק? זיי האָבן זיך געוואָלט אָנקוקן איינער מיטן צווייטן איי־דער זיי צעשיידן זיך...

— גוט וואָס ביסט געקומען... האָט חיים געפּליסטערט מיט טרערן אין די אויגן, געדענק, גניק, המשך! איצט ביסטו איינע... דו מוזט!...

— פֿאַרוואָס האָסטו מיך געלאָזט דאָ איינע אַליין, חיימקע? האָט זי געזאָגט קושנדיק אים און לעקנדיק די טרערן פֿון זיינע אויגן און באַקן...

— אָן המשך... קיין זינען נישטאָ... גנעניק... אינוואַליד... איז דאָס מיין שטראָף, גנעניק?

זי האָט אים צוגעדעקט דאָס מויל מיט אירע הענט... ער האָט זיי געקושט ווייך און מיט טרערן. מיטאַמאָל האָט ער זיך אויפגעזעצט מיט גרויס אימפּעט, אויסגעסטאַרטשעט זיינע אויגן און, אָנווייזנדיק אויף דעם ווינקל פון זיין צימער, אַ פּליסטער געטון: זעסט דעם ראָד? דעם גומענעם ראָד? און ער איז צוריק אַנידערגעפאַלן אויף זיין קישן.

— דאָס איז נישט דער ראָד, חיימקע! עס ווייזט זיך דיר אויס! דאָס איז אונדזער אַקאַציע בוים. געדענקסט דעם בוים ביי אונדז, דאָרט, אין דער היים, אין גאָרטן? די הוידעלקע אונטערן בוים? הערסט, חיימקע! דער אַקאַציע בוים! האָט זי געשריגן גלייך ווי זיך געשראָקן, אַז ער הערט שוין מער נישט אירע ווערטער.

— און נישט דער ראָד?.. האָט ער קוים אַרויסגעפּליסטערט...

פופציקסטער קאַפּיטל

„נישט דער ראָד! נישט דער ראָד!" האָט גנעניא געהאַלטן אין איין פּליסטערן צו זיך אַרומגייענדיק איבער דעם גאָרטן פון „בית ההבראה".

ווען זי וואָלט געקאָנט וויסן צי חיים האָט געהערט אירע ווערטער? צי האָט זי אים איבערצייגט, כאָטש אין דער לעצטער מינוט? צי ער איז אַוועק אין דעם ווייטן גאַנג אַריין מיט דעם זעלבן צווייפל, וועלכער האָט אים אויפגעגעסן? פון יענער נאַכט אָן, ווען זי האָט אים נישט געוואָלט אָנערקענען אַלס ברודער; בשעת זיי האָבן געלאַנדעט ביי כפר וויטקין... האָט דער צווייפל אים געגעסן... איז זי נישט שולדיק אין דעם צווייפל מער ווי די ראָד אַליין? אַך, חיימקע! חיימקע!

— הער נאָר, חיימקע! האָט זיך אָנגערופן אַ יונגע שטים נישט ווייט פון איר — ווּעסט היינט מוזן איבעררייסן דיין אַרבעט דאָ, אין דעם בלומענגאָרטן — היינט דאַרפן מיר גראָבן אין אַן אַנדער פּלאַץ! גלויבסט מיר נישט? איך קום דאָך נאָר וואָס פון דעם מזכיר... דער נעכטיקער

„סידור עבודה" (צעטיילונג פון אַרבעט) מוז היינט אויף העלפט בטל ווערן!

— וואָסאַרא בטל ווערן? האָט זיך אָנגערופן דער חלוץ, וועלכער האָט געאַרבעט אין בלומען גאָרטן, צו זיין חבר. עס ווערט דען אָפּגעלייגט דאָס לייגן פון דעם ווינקלשטיין? ווי קאָן דאָס זיין? מען האָט דאָך צע־שריבן אין אַלע צייטונגען פון לאַנד... עס קומען דאָך מענטשן פון אַלע עקן לאַנד...

— דעם ווינקלשטיין פאַר דעם „בית ערנא" (ערנא־הויז) וועט מען טאַקע לייגן, אָבער פאַר דעם מת וועט מען מוזן גראָבן אַ קבר, אים באַ־ערדיקן!.. ווייסטו במחילה זיך נעמען צו דעם קבר, חיימקע!... איך ווייס נאָר נישט, וואָס וועט זיין פריער, צי די לויה פון דעם פּאַראַשוטיסט, צי דאָס לייגן דעם ווינקלשטיין... ווי רעכנסטו?...

— איך וואָלט געזאָגט אַז יעדער איינער, וועלכער וויל זיך אַליין נעמען דעם לעבן, זאָל פאַר זיך אַליין באַצייטנס אויסגראָבן אַ קבר! נישט געבן אונדז קיין עקסטראַ אַרבעט! איבערהויפּט, אין אַזאַ טאָג, ווען עס קומען זיך צונויף אַלע גדולים פון דעם לאַנד צוליב דעם ווינקלשטיין פון בית ערנא!.. אַ ווױלער בחור געווען, דער ערנא! אַ פּרײלעכער יונג! ווי איינער פון אונדז! ער האָט אַזוי ליב געהאַט בלומען... געדענקסטו? האָב איך זיך טאַקע היינט לכבוד זיין ווינקלשטיין געוואָלט באַרימען מיט מיין גאָרטן, מיט די בלומען, וועלכע ער האָט אַזוי ליב געהאַט...

געניאַ האָט צוגעוואַרט ביז וואַנען די צוויי יונגע חלוצים זענען אַרויסגעגאַנגענע פון דעם גאָרטן.

זי האָט זיי נאָכגעקוקט מיט טרויעריקע אויגן „איר גייט גראָבן אַ קבר פאַר מיין ברודער?" האָט זי זיי געוואָלט נאָכשרייען. „אויך אים רופט מען חיימקע... אָבער ער וועט פאַרגעסן ווערן גאַנץ שנעל! ער לאָזט נישט איבער קיין המשך, און ער האָט נעבעך אַזוי געוואָלט אַ המשך!"

געניאַ האָט זיך אַרונטערגעלאָזט צו די בלומען, אָנבייגנדיק זיך האָט זי זיי געגלעט ביי די קעפּלעך. עס האָבן זיך געגאָסן טרערן אויף זיי פון אירע אויגן.

עס האט זיך געקאנט אויסדוכטן, אז אירע טרערן שמארצן שטארק מיט זייער ביטערקייט די בלומען, אז זיי בייגן זיך נידעריקער פון דעם שמארצן...

פעדים פון ווייטיק האבן זיך געצויגן פון געניאן צו די בלומען. די פעדים האבן זיי פארברודערט. די בלומען זענען אירע בעסטע עדות פון איר איצטיקער פאריתומטקייט... נישטא דער, מיט וועמען זי האט זיך אמאל דא באגעגנט, דא, ביי די זעלבע בלומען אין א פריען באגינען... ערנא וועט זיי שוין מער נישט גלעטן... ער וועט זיי שוין מער נישט ליבן! ביידע זענען אוועק פון איר... ביידע האבן אזוי ליב געהאט די בלומען. . איר חיימקע און איר ערנא. נאך וועמען טרויערן מער? ביידע זענען אוועק אין דעם ווייטן וועג אריין, אן המשך... ווער וועט געדענקען איר ברודער דא? דאס לעבן איז אזוי רווישיק... עס פאדערט המשך! מ׳וועט צוליב דעם המשך באלד פארגעסן, אז עס איז געווען אמאל א חיימקע, א חלוץ! אבער קיינער וועט נישט וויסן אז דו ביסט געקומען אין דעם לאנד, וואס האסט אזוי ליב געהאט, מיט א פלעק אויף דיין געוויסן! אז דו האסט נעבעך געזוכט מיטלען אפצורייבן דעם פלעק דורך זעלבסט־פייניקונג, חיימקע! איז דיר געלונגען צו פארגעסן וועגן דעם פלעק אין דער לעצטער מינוט חיימקע?..

און דו, ערנא? ליבסטער מיינער? אויך דו ביסט אוועק אן המשך... דו פאדערסט פון מיר, אז איך זאל פונדיינעטוועגן שאפן א המשך... קאן דאס זיין אזוי אין לעבן? ליבסטער מיינער? ווי אזוי קאן איך? איך ליב דיך אזוי? איך בענק נאך דיר אזוי! מיט דער פראגע אין הארצן איז געניא געגאנגען צו איר ברודערס לויה, מיט דער זעלבער פראגע איז זי געגאנגען צום פלאץ, וווּ מ׳האט געלייגט דעם ווינקלשטיין פארן „בית ערנא״.

אהין האט זיך געצויגן גאנץ גבעת ברענער, אהין האבן זיך געצויגן עטלעכע הונדערט געסט פון אלע עקן לאנד. אהין האט זיך געצויגן געניא מיט איר אומעטיק הארץ... איז דען דאס „ערנא הויז״ נישט איר הויז? איז דען דאס הויז נישט לכבוד דעם, מיט וועלכן זי האט אזוי פיל איבערגעלעבט, טאקע אט דא, אין גבעת ברענער? איז דען דאס נישט איר

ערנא, וועלכער האָט געשוווירן איר טריי צו זיין אויף אייביק... דאָרט אַנטקעגן דעם גלבוע באַרג?

איז דען דאָס נישט איר ערנא, וועלכער האָט געשריבן צו איר זיינע לעצטע בריוו? איר ערנא! מיט איר זכרון און טראַכטנדיק וועגן איר, האָט ער אויסגעהויכט זיין לעצטן אָטעם־צוג... אַך ערנא, מיינער! ווי קאָן איך לעבן אָן דיר? און דו ווילסט פֿון מיר אַז איך זאָל פֿאַר דיר שאַפֿן אַ המשך! ווי קאָן איך דאָס, ליבסטער מיינער!

עס האָט זיך אָנגעפֿאַנגען די צערעמאָניע פֿון לייגן דעם ווינקלשטיין פֿון „בית ערנא”. עס האָט זיך איבערגעריסן אויף אַ ווײַלע דער פֿאָדים פֿון געניאַס געדאַנקען. מ׳רעדט דאָך וועגן איר ערנא, מוז זי זיך גוט צו־הערן צו יעדן וואָרט, וואָס ווערט געזאָגט וועגן איר ליבסטן...

איז געניאַ געשטאַנען מיט דעם המון, אַביסל אָן אַ זייט, און האָט געשלונגען יעדעס וואָרט פֿון די רעדנער, די רעדנער האָבן זיך אָפּט גע־ביטן, איינער אַרויף און דער צווייטער אַרונטער פֿון דער פּראָוויזאָרי־שער פּלאַטפֿאָרמע. אָבער אַלע האָבן גערעדט וועגן ערנאַן.

— אונדזער ערנא, האָט געזאָגט איינער פֿון די רעדנער, איז געווען נישט נאָר דער ערשטער פֿירער פֿון דעם איטאַליענישן חלוציזם, נישט נאָר אַ בראַווער סאָלדאַט, אַ וואַגיקער פּאַראַשוטיסט, אַ קלוגער סטראַ־טעגיסט, וועלכער האָט שטענדיק, אין די שווערסטע צייטן, געפֿונען אַ מעגלעכקייט צו באַקומען וואָפֿן פֿאַר דעם לאַנד... אונדזער ערנא איז גע־ווען אויך אַן עסטעט... ער האָט ליב געהאַט שיינקייט מער פֿון אַלץ אין דער וועלט! ער האָט ליב געהאַט בלומען מער פֿון אַנדערע חברים! דאַ־ריבער האָט ער שטענדיק געבעטן אַז מ׳זאָל אַכטונג געבן אויף אונדזער „גינת נוי” (בלומען גאָרטן). מ׳דערציילט מיר, אַז עס זענען געווען ספּעציעלע בלומען ביי אונדז, אין וועלכע ער איז געווען פֿאַרליבט ווי אַ יינגל אין אַ מיידל, וועגן די בלומען האָט ער זיך ספּעציעל געזאָרגט... זיינע חברים דערציילן מיר, אַז זיי פֿלעגן אים טרעפֿן אָפֿט גאַנץ פֿרי, נאָך פֿאַרן גלאָקצייט, ביי די בלומען...

אין זיין לעצטן בריוו צום קיבוץ פֿון „דאָרטן” בעט ער זיינע חברים, אַז זיי זאָלן אַכטונג געבן אויף די בלומען... איבערהויפּט אויף די,

וועלכע ער האָט אַזוי ליב געהאַט! דאָס איז די העכסטע מדרגה פון עסטעטיק, חברים! צו טראַכטן וועגן בלומען בשעת אַ מענטש גייט אַנט־קעגן אַזאַ שווידערלעכן טויט! דאָס איז געווען אונדזער ערנאַ... עסטעטיק אַליין... און מיר האָפן, אַז די יוגנטלעכע, וועלכע וועלן וווינען אין דעם הויז, אין „בית ערנאַ", וועלן זיך לערנען פון דעם קדוש ערנאַ, פון זיין טויט און פון זיין לעבן, ווי אַזוי צו זוכן שיינקייט אין לעבן! און דאָ מוז איך דערמאָנען די, וועלכע האָט מיט אים געטיילט זיינע געדאַנקען און זיינע געפילן... זיינע זוכענישן פון שיינקייט, זיין עסטעטיק... געניאַ האָט פאַרהאַלטן איר אָטעם! מיינע צוהערער פאַרשטייען דאָך אַז איך מיין דאָ בעאַטריטשען, ערנאָס ווייב! צו אונדזער אַלעמענס גליק איז זי אָנגעקומען אין גבעת ברענער אין צייט, כדי בייצוווינען דעם ווינקל־שטיין לייגן... און לאָז מיר דערלויבט ווערן צו זאָגן צו בעאַטריטשען דאָ אַ פּאָר ווערטער: דו, בעאַטריטשע, וועלכע האָסט געטיילט מיט דעם גרויסן קדוש זיינע פריידן און זיינע חלומות, דו האָסט זיכער געהאַט אַ חלק אין אַלע זיינע עסטעטישע זוכונגען, דו ווייסט ווי אַזוי צו באַ־שיינען אונדזער „בית ערנאַ" ווען ער וועט אויפגעשטעלט ווערן! . דיר וועלן מיר דאַן איבערגעבן די שליסל פון דעם בית הנוער! דו האָסט גע־טיילט מיט אים זיינע אינטימסטע געפילן, דו האָסט געקאָנט די מינדס־טע ניואַנסן פון דער שיינער נשמה! דו ווייסט ווי אַזוי פאַרצוזעצן...

מער האָט געניאַ נישט געקאָנט הערן... זי איז אַוועק צום ברודערס נאָר וואָס פאַרשאָטענעם קבר. דאָרט איז זי לאַנג געזעסן און אירע טרערן האָבן זיך געגאָסן אויף דעם פרישן בערגל...

די געסט האָבן שוין פאַרלאָזט דעם שיינעם גאָרטן פון דעם בית הבראה, אַלע זענען געקומען באַוואונדערן דעם גאָרטן וואָס ערנאַ האָט ליב געהאַט. די לופט האָט זיך שוין באַרואיקט פון די כבוד־רעדעס, פון די הספדים נאָך דעם קדוש, אויף וועמענס נאָמען מ'האָט געלייגט דעם ווינקל־שטיין. דאַן ערשט האָט זיך געניאַ אַנידערגעזעצט לעבן די בלומען. ביי די זעלבע בלומען האָבן זיי זיך באַגעגנט אַמאָל אין דעם גורלדיקן שבת **פאַרבאַגינען.**

זי איז געזעסן אַ לאַנגע צייט, זי האָט זיך געפרעגט די זעלבע פראַגע:

ווי קאָן איך אָן דיר, ליבסטער מיינער? ווי אַזוי?..

איין און פופציקסטער קאַפּיטל

די זעלבע פראַגע האָט זיך געניאַ נישט אויפגעהערט צו פרעגן אפילו ווען זי איז צוריקגעקומען קיין גבעת חיים.

ווי קאָן זי לעבן אָן איר ליבסטן איצט?..

דער קיבוץ האָט אויסגעזען צו שטיל איצט. אין דער שטילקייט פלעגט זי בלויז הערן די דאָזיקע פראַגע, און ווען זי פלעגט הערן די פראַגע פלעגט קומען אויפן געדאַנק חיימקע. חיימקע איז געווען קראַנק מיט זיין קערפּער, אַן אינוואַליד... דערפאַר האָט ער געמאַכט אַ סוף... זי איז קראַנק מיט דער נשמה, קראַנק פון ליבע — איז דאָס בעסטע אויך צו מאַכן אַ סוף! אָבער דער, אָן וועלכן זי קאָן נישט לעבן, האָט איר געהייסן אין זיין צוואה צו בלייבן לעבן... צו בלייבן דאָ אויף דער ערד... טון אַרבעט, שאַפן המשך...

אָבער ווי קאָן זי אָנפאַנגען צו טון אַרבעט, ווען עס גייט איר גאָר-נישט אָן... דאָ איצט? אַלעס איז אַזוי פּריקרע, אַזוי פרעמד! נאָר פנינה... אָבער אויך זי קוקט אַזוי מאָדנע אויף איר, גלייך ווי זי, געניאַ, איז אַ גאָט! אָבער איך בין נישט קיין גאָט! איך בין בלויז מענטש, גוף און נשמה! און ביידע זענען אַזוי שטאַרק צוגעבונדן צו מיין ליבסטן, אַז איך קאָן זיך נישט אָפּשיידן פון אים! ליבסטער מיינער! איך וויל אַזוי קומען צו דיר און דו לאָזט מיך נישט. העלף מיר, ליבסטער מיינער, גיב מיר כוח! גיב מיר אַ געדאַנק, אין וואָס זיך אָנהאַלטן!.. אָבער דעם געדאַנק האָט געניאַן געגעבן נישט איר ליבסטער, נישט דער, וועלכער האָט איר איבערגעלאָזט די מאָדנע צוואה, דער וואָס האָט איר געהייסן לעבן!

דעם געדאַנק, ווי אַזוי צו געפינען כוח צום לעבן, ווי אַזוי אָנצוגיין ווייטער, האָט איר געגעבן גאָר אַן אַנדער מענטש... געניאַ האָט שוין כמעט אינגאַנצן פאַרגעסן וועגן אים.

אפשר האָט גניאַס גורל אַליין געוואָלט אַז גראַדע אין דעם אָוונט, ווען זי האָט זיך אומגעקערט פון גבעת ברענער נאָך איר ברודערס לויה, זאָל זי אַריינקומענדיק אין מזכירות זיך באַגעגענען מיט לייטענאַנט וויטקאָמב.

די איבערראַשונג איז געווען אויסערגעוויינלעך גרויס. צוזאַמען מיט דער איבערראַשונג האָט זי דערפילט אַ מאָדנע פרייד.

קאָן זיין דערפאַר, וואָס די באַגעגעניש האָט איר דערמאָנט די פאַראַשוטיסטן שולע פון עין חרוד, ווו זי האָט פאַרבראַכט אירע בעסטע טעג און נעכט מיט איר ליבסטן. קוקנדיק אויף אים מיט איבערראַשונג האָט זי געזען איצט גאָר אַן אַנדער וויטקאָמב..

וויטקאָמב האָט שוין נישט געטראָגן מער דעם ענגלישן אוניפאָרם. ער איז געווען אָנגעטון אין קורצע כאַקי הייזלעך, אין אַ צעשפּילעטער בײַם האַלדז בלוזע, ווי איינער פון די קיבוץ מענטשן.

— איצט, ווען איך בין שוין אַ באַפרייטער מענטש, קאָן איך טון דאָס, וואָס מיין האַרץ גלוסט, גניאַ! — האָט ער געזאָגט שטיל, פירנדיק זי צום „גרינעם קרייז" פון גבעת חיים. אַמאָל האָב איך נישט געקאָנט... דער אוניפאָרם פאַרפליכטעט, גניאַ! מען קאָן נישט זיין קיין פאַרטעטער אַפילו ווען דו זעסט, אַז דיין אייגן לאַנד האָט אָנגענומען אַ פאַרטעטערישע טאַקטיק!...

— גניאַ! איר געדענקט יענעם אָוונט, ווען איך בין געווען אַזוי אויפגערעגט, וואָס איר האָט זיך וואָלונטירט אין אַרמיי... ווייסט איר פאַרוואָס, גניאַ? ווייל איך האָב געזען צו וואָס די בריטישע טאַקטיק שטרעבט... געווען גניאַ, דאַן שלעכטע צייטן... איך מוז צוגעבן, גאָר שלעכטע!... אָבער, אפילו אין יענע צייטן האָט ענגלאַנד נישט געטאָרט וועלן גיין אויף אַזעלכע קאָמפּראָמיסן! ווייסט איר, אַז ענגלאַנד איז שוין געווען גרייט אַוועקצוגעבן פּאַלעסטינע דעם דייטש, ווען אונדזערע קריגס־געשעפטן זענען געגאַנגען שלעכט אין אַלאַמיין?...

דערפאַר האָט מיך געקרענקט וואָס איר און נאָך אַזעלכע נאַאיווע, ווי איר, די בעסטע יונגע מענטשן פון דעם לאַנד, האָבן געגלויבט. איר

האָט געמיינט אַז איר וועט באַקומען אַ לוין פאַר אייערע קרבנות! ענגלאַנד צאָלט נישט קיין פּרעמיעס! זי נעמט נאָר... זי האָט ליב צו נוצן יענעמס כוחות, אָבער צאָלן דערפאַר — דאָס נישט!.. איך קאָן גוט מיין ענגלאַנד... ליידער, איז דאָס אַזוי! אָבער איצט, בין איך שוין פריי! איך קאָן זאָגן אַלעם, וואָס איך וויל! איך קאָן העלפן מיט וואָס איך וויל דעם קליינינקן ישובֿל, וועלכער ראַנגלט זיך מיטן בריטישן לייב... איצט קאָן איך אַרויסהעלפן דעם שוואַכן אַנטקעגן דעם שטאַרקן, וועלכער וואָלט אים געוואָלט פאַרניכטן... איך טו צוביסלעך אין דער הינזיכט... און אין דער אַרבעט געפין איך טרייסט, געניאַ... און כוח אָנצוגיין...

— כוח? האָט געניאַ איבערגעחזרט זיך אָנכאַפּנדיק אין דעם וואָרט

— איך זוך אויך כוח... וויטקאָמב... איך קאָן אים אָבער נישט געפינען אין זיך... האָט געניאַ געזאָגט איינגראָבנדיק איר קאָפּ אין אירע הענט — איך קאָן נישט לעבן, וויטקאָמב... אָן אים... איך קאָן נישט!

— זוכט אויס אַ שווערע אַרבעט, געניאַ... אַן אַרבעט, אין וועלכער איר זאָלט פילן, אַז אָן אייך קאָן מען נישט זיין... אין איר וועט איר גע־פינען טרייסט און כוח... אַרבעט, געניאַ!... לאַנג זענען געזעסן וויט־קאָמב און געניאַ אויף אַ באַנק אין דעם גרינעם קרייז. יעדער איינער איז געווען פאַרטיפט אין זיינע געדאַנקען.

ער האָט געטראַכט וועגן זיין לאָנדאָן, וווּ ער האָט שוין איצט קיי־נעם נישט! קיין ווייב! קיין קינד. אַזוי לאַנג צוריק צעריסן געוואָרן ביידע אויף שטיקער פון אַ באָמבע! ער געדענקט שוין אפילו נישט זייער אויס־זען...

וויטקאָמב האָט אויך געטראַכט וועגן דער פאַראַשוטיסטן שולע, וועגן יענע וואָכן, ווען זיי האָבן אַלע געלעבט צוזאַמען אין איין הויז, לע־רער און תלמידים פאַראַשוטיסטן...

יאָ... ער געדענקט גוט, ווי געניאַ האָט ליב געהאַט ערגאַן, מיט אים פלעגט זי פאַרברענגען גאַנצע נעכט... ער געדענקט אָבער אויך אַז זי האָט קיינמאָל גאָרנישט פאַרלייקנט פון אים! זי האָט אים שטענדיק געוואָרנט, אַז ער טאָר זי נישט ליב האָבן...

אָבער קאָן מען זאָגן צום האַרץ „האָב נישט ליב! בענק נישט!" האָט ער טאַקע געבענקט! אַט די אַלע לאַנגע מאָנאַטן האָט ער נאָכגע־פאָלגט מיט זיינע געדאַנקען יעדער באַוועגונג געניאַס! ער האָט שטענ־דיק געוווּסט וווּ זי געפינט זיך און אין אַ וואָסער לאַגע... ער האָט גע־וווּסט אַלעס וועגן די, וועלכע מ'האָט אַוועקגעשיקט קיין אייראָפּע אַנט־קעגן דעם טויט... אָבער וועגן איר האָט ער געוווּסט מער ווי וועגן אַלע... איז דאָס ליבע? אָבער, ווי קאָן מען איר זאָגן איצט וועגן דעם? זאָגן, אַז ער האָט אַרויסגעקוקט אויף איר צוריקקומען מיט טויזנט אויגן? אַז ער איז צוליב דעם היינט דאָ אין גבעת חיים?

וויטקאָמב איז געזעסן שטיל און האָט גאָרנישט געזאָגט.

— איר זאָגט: אַרבעט, וויטקאָמב! אָבער וואָסער אַרבעט? אַט דאָ אין קיבוץ איז פאַר מיר איצט צו שטיל... יעדער זאַך דערמאָנט מיר... פאַרגרעסערט דעם ווייטיק... זאָגט מיר, וואָס טוט איר? אפשר וואָלט איך אויך געקאָנט טון דאָס זעלבע, כדי זיך צו פאַרגעסן...

— מיין אַרבעט קאָנט איר נישט טון, געניאַ. מיין אַרבעט... איז זייער אַ מיאוסע אַרבעט... אויב איר ווילט איז דאָס אַ מיאוסע אַרבעט. עס געווענדט זיך ווי מען קוקט אויף דעם. אויב ברענגען אינפאָרמאַציע צו איינעם, וועלכער לעבט אין טעות, איז אַ מיאוסע אַרבעט — טאָ טו איך די אַרבעט, געניאַ! איר, יידן, לעבט דאָ אין גרויס טעות, געניאַ! איך ווייס, אַז עס גייען שלעכטע צייטן אויף אייך... אַז מען וועט זוכן געווער איבעראַל! בשעתן זוכן, וועט מען זיך נישט שעמען אפילו צו פאַרניכטן דאָס, וואָס איר האָט אויפגעשטעלט דאָ אין לאַנד מיט גרויס מי און מיט די גרעסטע קרבנות! אין דעם באַשטייט מיין אַרבעט, גע־ניאַ! אָנצוזאָגן, וואָרנען! אָבער ביי אייך דאָ, די מענטשן זענען אַזוי נאַאיוו, אַז זיי ווילן מיר נישט גלויבן...

געניאַ האָט גענומען זיין האַנט און זי פעסט געדריקט מיט אירע צוויי הענט.

— נישט נאָר דערפאַר וואָס איר טוט די וויכטיקע אַרבעט! איך האָב פון אייך היינט געשעפּט כוח! איך וועל לעבן, וויטקאָמב! איך מוז

לעבן! ער הייסט מיר לעבן... אין זיינע בריוו... ער הייסט מיר! איצט ווייס איך ווי אזוי! איך פאר אוועק פון דאנען, וויטקאמבו! איך האב אר־בעט צו טון! גענוג ארבעט! נישט אומזיסט האט די אגענץ מיר פארגע־לייגט, אז איך זאל פארן קיין אייראפע דארט ארבעטן מיט די קינדער. זייווארטן אויף מיר. אפגעריסענע, אפגעשליסענע... מען דארף זיי פרייר־לעך מאכן! געזונט מאכן מיט א לידל, מיט א מעשהלע, מיט א שפיל, ביז וואנען מען וועט זיי קאנען ברענגען אהערצו! איך זע אצינד אזוי קלאר, וויטקאמבו! איך זע מיך צווישן זיי. זיי דארפן מיך האבן. איך פאר צו זיי. איך קום צו זיי. אפשר דארט, מיט זיי, וועל איך פארגעסן אביסל... זיך בארואיקן פון מיין גרויסער פארלוסט. דאן אפשר וועל איך קאנען אנהייבן אויפסניי... ווי ער הייסט מיר אין זיינע בריוו. ער וויל איך זאל דא בלייבן אויף דער ערד א סך יארן, וויטקאמבו! ער וויל אזוי!

— איך פאר אויך אין גיכן קיין אייראפע צו ליקווידירן אלע מיינע געשעפטן דארט. איך וויל זיך באזעצן דא, אין דעם קליינעם לאנד, ווו מענטשן קעמפן פאר פרייהייט, געניא! אפשר וועלן מיר זיך באגעגענען אין אייראפע, געניא? צי דא? ווען איר וועט זיך אומקערן א... באַרו־איקטע?

געניא האט נישט געענטפערט אויף דער לעצטער פראגע. קאן זיין דערפאר וואס זי האט זי כמעט נישט געהערט. קאן זיין דערפאר, וואס זי איז שוין געווען מיט איר גערדאנק אין אייראפע. די קינדער ווארטן אויף איר אין די לאגערן פון די היימלאזע. אט זענען זיי ארום איר. זי אין דער מיטן און זיי אין א קרייז... און ווען זי וועט זיך וועלן אפרוען פון די קינדער, וועט זי באזוכן דעם פלאץ, ווו איר ליבסטער איז אומ־געקומען מיט איר נאמען אין מויל, מיט איר אנדענק אין לעצטן טראפן פון זיין באוווסטזיין. זי וויל זען מיט אירע אייגענע אויגן, ווו ער האט אויסגעהויכט איר נאמען. ווו ער האט געשריבן די בריוו צו איר...

עס האבן שוין לאנג געוויינט שאקאלן ערגעץ אין דער ווייטנס, אין די זאמדן. וויטקאמב מיט געניאן זענען נאך אלץ געזעסן יעדער איינער פארטיפט אין זיינע מחשבות.

מען האָט שוין אָפּגערוימט די בלעכענע טעלער אין עסצימער פון גבעת חיים, און זיי זענען נאָך אַלץ געזעסן אין דעם „גרינעם קרייז" פון דעם קיבוץ, יעדער איינער אַריינגעטון אין זיינע געדאַנקען און זכרונות.

אין דעם „גרינעם קרייז" פון דעם קיבוץ האָט זיך אָנגעהויבן געניאַס לעבן דאָ, אַהערצו האָט זי אַמאָל געבראַכט מאַניאַ כדי זי איינוואָרצלען אין לאַנד, אין קיבוץ־לעבן. פון דאַנען, פון דעם „גרינעם קרייז". וועט זי מאָרגן אָפּפאָרן צוריק קיין אייראָפּע! זי וועט אַרבעטן דאָרט, כדי צו שעפּן כוח אין דער אַרבעט, כדי צו זיין אומשטאַנד אָנצוהייבן אויפסניי.
אויפסניי?

„ווי קאָן איך אָנהייבן אויפסניי, ליבסטער מיינער? קאָן אַ מענטש לעבן אָן אַ האַרץ? און איך האָב מיין האַרץ דיר אַוועקגעגעבן. דו האָסט עס מיטגענומען מיט זיך, ווען ביסט אַוועקגעפלויגן פון מיר אין יענעם באַגינען, מיט דיין אַעראָפּלאַן... אָבער דו הייסט מיר לעבן?! וועל איך לעבן! איך וועל טון וואָס דיין צוואה זאָגט, וואָס זי הייסט מיר טון, ליבסטער מיינער!"

איצט איז זי שוין אַנטשלאָסן אַז זי מוז בלייבן לעבן. זי מוז אויספאָלגן די צוואה פון איר ליבסטן. אָבער שווער איז איר געמיט. דאָס האַרץ אירס איז אָנגעגאָסן מיט פּחד פאַר דעם גרויסן וואַלד, וועלכן זי דאַרף דורכגיין. וועט זי האָבן כוח דורכצוגיין אַזאַ לאַנגן לעבנסוועג איינע אַליין, אָן איר ליבסטן? אין איר גוף האָט געוויינט אַן עלנט האַרץ, און מיט אים האָבן ערגעץ ווייט ווייט מיטגעוויינט שאַקאַלן פון דער אומגעגנט.

פון דעם שאַקאַלן געוויין איז אויך וויטקאָמבען געוואָרן קרענקלעך אומעטיק. ער איז אויך געזעסן מיט צוגעמאַכטע אויגן, איינגעגראָבן דעם קאָפּ אין די הענט. ער האָט געהערט איצט אַזויפיל געוויינען: דאָס געוויין פון זיין מוטער, וועלכע איז אויסגעגאַנגען אַ פּאָר שעהען נאָך דער באָמבאַרדירונג. דאָס געוויין פון זיין ווייב ביים קינדס וויגעלע אין די לאַנגע לאָנדאָנער נעכט, בשעת ער איז געווען ווייט אין קריג. איצט איז ער איינער אַליין אויף דער וועלט. אָן גלויבן אין דער וועלט, אין איר יושר. ער כאַפּט זיך אָן אָן דעם לאַנד, פון וועלכן עס דאַרף אַמאָל, לויט

דער ביבליע, אַרויסוואַקסן דער גרעסטער יושר אין דער וועלט. וועט ער אַרויסוואַקסן פון דאַנען? פון דעם קליינעם ציון?

וויטקאָמב האָט זיך אַזוי פאַרטיפט אין זיינע געדאַנקען, וועלכע דער שאַקאַל־געוויין האָט אויפגעוועקט אין אים, אַז ער האָט פאַרגעסן אַז דער סעקרעטאַר פון דעם קיבוץ ווערט אומגעדולדיק צו וואַרטן אויף אים און אויף זיינע נייעסן. ער האָט דאָך צוגעזאָגט צו ברענגען וויכטיקע אינפאָרמאַציע!...

צוויי און פופציקסטער קאַפּיטל

וויטקאָמבס אינפאָרמאַציע, וועלכע ער האָט געבראַכט צום סעקרעטאַר פון גבעת חיים, האָט אויסגעזען אַזוי אומגלויבלעך, אַז דער סעקרעטאַר האָט געשמייכלט... פונקט אַזוי האָבן געשמייכלט אַנדערע „מזכירים” פון אַנדערע קיבוצים.

אָבער שוין אויף מאָרגן פאַרטאָג האָבן זיך אַלע איבערצייגט אַז וויטקאָמב איז געווען גערעכט. און דערפאַר, וואָס וויטקאָמב איז געווען גערעכט אין זיין פאָראויסזאָגן וואָס עס גרייט זיך אויף דעם פּיצעלע ישוב, האָט געניאַ נישט געקאָנט אָפּפאָרן, ווי זי האָט פּלאַנירט. ווי קאָן מען איבערלאָזן אַ קיבוץ, אין וועלכן אַלע מענער זענען מיטאַמאָל געוואָרן איינגעשפּאַרט אין שטייגן? די ענגלישע מאַכט האָט טאַקע בלויז געוואָלט „איבערזיפּן” אַלע קיבוצניקעס, כדי צו וויסן פון וואַנען יעדער איינער שטאַמט! אָבער דערווייל זענען געבליבן די בהמות אָן מענער־אַרבעטער. ווער זאָל אויף זיי אַכטונג געבן? האָבן דאַריבער די פרויען באַדאַרפט טון אויך די מענערישע אַרבעטן פון קיבוץ! די קינדער זענען מיטאַמאָל, אין איין טאָג, געוואָרן ווי דערוואַקסענע. זיי האָבן אָנגעהויבן צו פאַרשטיין די שפּראַך פון „רמזים” און „תרגום לשון” (יידיש און רוסיש). זיי האָבן אויפן ווונק פאַרשטאַנען אַז זיי קאָנען זיך אַנטקעגנשטעלן די „טאָמים” מיט זייערע צײנדלעך און נעגעלעך, אויב די „טאָמים” גייען אַנטקעגן זיי מיט ביקסן. די „טאָמים” זענען געוואָרן צעבּיסן און

צעדראָפּעט פון די קינדער. זיי האָבן זיי געמוזט אָפּלאָזן. די קינדער האָבן געטון וויכטיקע אַרבעט: צווישן די שפּילעכלעך פון זייערע קלײנע שוועסטערלעך און ברידערלעך האָבן זיי באַהאַלטן געווער און דאָקומענטן, זיי האָבן געהאָדעוועט די עופות און די שאָף.

זייענדיק צווישן די קינדער, האָט געניא מיטאַמאָל דערפילט, אַז אָן איר קאָן דער קיבוץ איצט נישט זײַן. אין דעם באַוווּסטזײַן האָט זי געשעפּט איר כוח. זי האָט געאַרבעט עטלעכע מעת לעת דורכאַנאַנד, אָן אָפּרו, אי אין קיך, אי מיט די הינער, אי מיט די קינדער, אי אַלס איבערזעצערן צווישן דער אַרמיי און די פאַרשטייער פון קיבוץ, וועלכע זענען געווען אַרעסטירט באַגלייך מיט אַלע מענער.

אירע ווייכע רייד, איר נאָבעלער מלכה־קוק, מיט וועלכן זי האָט מיט פאַראַכטונג געקוקט אויף די, וואָס האָבן געבראַכן מיט די ביקסן ווענט און דילן, האָבן ענדלעך געווירקט. עס האָט זיך געקאָנט אויסדאַכטן אַז זיי האָבן זיך פאַרשעמט פאַר איר. און ווען דער אָפיציר, וועלכער האָט אָנגעפירט מיט דער „זוכונג", האָט צוריקגעצויגן זײַנע סאָלדאַטן, האָט ער צו איר אויסגעשטרעקט די האַנט און געבעטן אַנטשולדיקונג:

— איך בין בלויז אַ שרייפעלע אין דער גרויסער מאַשין... איך טו וואָס מען הייסט מיר... פאַרשטייט מיך, פרײַלין! איך בין בלויז אַ שרייפעלע... אין דער מאַשין.

אָבער וויטקאָמב, וועלכער האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו זײַן אַ שרייפעלע אין דער מאַשין, איז אַרומגעפאָרן די גאַנצע צייט, וואָס די עפּידעמיע פון די געווער־זוכונגען האָט אָנגעהאַלטן אין לאַנד, אויף זײַן מאָטאָציקלעט.

ער האָט פאַר קיינעם נישט מורא געהאַט. זײַנע פּאַפּירן זענען געווען אין אָרדענונג. ער פלעג בלויז שמייכלען, ווען מען פלעג אים אָפּשטעלן און באַקוקן זײַן אידענטיפיקאַציע־פּאַפּיר. נאָכדעם פלעג ער זיך ערשט לאָזן מיט דער שנעלקייט פון אַ ווינטער לויפן פון איין קיבוץ אין צווייטן אַריין, פון איין ביוראָ אין דער צווייטער. ער האָט געגעבן די אינפאָרמאַציע, אויף וועלכער מען האָט אַזוי אומגעדולדיק געוואַרט אין יידישע אינסטיטוציעס און צייטונגען.

ווען דער „שטורעם״ האָט זיך געענדיקט, איז ער נאָכאַמאָל געקו־מען קיין גבעת חיים. ער האָט געוווּסט, אַז אין צייט פון „שטורעם״ וועט געניאַ נישט פאַרלאָזן איר קיבוץ. אָבער איצט, ווען מען האָט שוין אַרויס־געלאָזט די מענער פון די „שטייגן״, ווען מען האָט שוין אויפגעהערט צו „זיפּן״ מענטשן און דאָקומענטן, פון וועלכע די מאַנדאַטן־מאַכט האָט זיך טראַץ דעם זיפּן גאָרנישט דערוווּסט, וועט געניאַ זיכער שנעל פאַרלאָזן דאָס לאַנד. וויטקאָמב האָט זיך געוואָלט געזעגענען מיט איר. ער האָט איר געוואָלט זאָגן דאָס, וואָס ער האָט נישט באַוויזן איר צו זאָגן ביי זייער ערשטער באַגעגעניש נאָכן קריג: אַז ער וועט שטענדיק, צו יעדער צייט, זיין גרייט צו טון אַלעס כדי צו געווינען איר ליבע.

אָבער אויך דאָסמאָל האָט ער נישט באַוויזן צו זאָגן איר דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט. ער איז געזעסן אומבאַהאָלפן נעבן געניאַן בשעת דער וועטשערע אין דעם גרויסן עסצימער פון דעם קיבוץ. כאָטש ער איז געווען זיכער, אַז קיינער פון די אַרומיקע עסערס וועט נישט פאַרשטיין זיין שפּראַך, האָט ער דאָך נישט געהאַט קיין מוט צו עפענען דאָס מויל. זעט ער דען נישט אין אירע טרויעריקע מאַדאָנאַ־אויגן, אַז זי ליבט נאָך אַלץ איר ערנאַ! אַזוי איז ער אָפּגעזעסן נעבן געניאַן אַ גאַנצן אָוונט, פּונקט אַזוי שווייגנדיק אַן אַ וואָרט, איז ער זי געגאַנגען באַגלייטן ביז דער מזכירות, ווו זי האָט זיך געוואָלט געזעגענען פאַרן אָפּפאָר.

— גיב נאָר אַ קוק, דאָס ביסטו, געניאַ? — האָט אויסגעשריגן צו איר אַ שטים מיט אַ דייטשן אַקצענט, ווען געניאַ איז געשטאַנען אויף דער שוועל פון דער געביידע.

— איך וואָלט דיך קיינמאָל נישט דערקאָנט, ווען איך באַגעגן דיך אין גאַס! — האָט געדעדט מאַטילדאַ אויף איר גרייזיקן „עברית״. — אַזוי פאַרעלטערט געוואָרן־ וואָס ביסטו אַזוי גרוי געוואָרן? רבונו של עולם! איך בין דאָך אויך געווען אַ פאַראַשוטיסטן! איך בין געווען אין דייטשלאַנד! אָבער אַזוי? אָבער וואָס באַלעמעטשע איך? לאָמיך פאַר דיר פאָרשטעלן מיין „בחור״... מיר קומען ערשט פון אונדזער האָכצייט־ריי־זע! זייט באַקאַנט! מיין בחור!

געניאַ האָט אויסגעשטרעקט איר האַנט צו מאַטילדאַס „בחור״ און האָט אַ וואָרף געטון אַ בליק אויף וויטקאָמבן. אָבער נאָך איידער וויטקאָמב האָט פאַרשטאַנען וואָס זי מיינט מיט איר קוק, און איידער ער האָט באַוויזן זי אַרויסצופירן פון מזכירות, האָט מאַטילדאַ באַוויזן צו זאָגן:

— מיין בחור האָב איך באַפרייט פון דייטשלאַנד פון קאָנצענטראַציע־לאַגער. איך האָב דיר געזאָגט, אַז איך האָב אַ „בחור״ דאָרט! דו האָסט מיר קיינמאָל נישט געוואָלט גלויבן... קאָנסט רעדן! ער פאַרשטייט סיי־ווי־סיי נאָך קיין וואָרט נישט אויף עברית. און דו? האָסט נאָך אַלץ קיין בחור נישט? האָסט דאָך געהערט וואָס האָט פּאַסירט מיט דיין ערנאַן? נעבעך! אָבער סיי־ווי וואָלט ער זיין ווייב נישט פאַרלאָזט צוליב דיר! נעם אָן מיין עצה — געפין פאַר זיך וואָס שנעלער אַ „בחור״! איידער דער ווייסער פּאַס האָר צעשפּרייט זיך איבערן גאַנצן קאָפּ!

געניאַ האָט גאָרנישט געענטפערט אויף מאַטילדאַס לאַנגן פּיזמון מיטן דייטשן אַקצענט. זי האָט בלויז טיפזיניק זיך איינגעקוקט אין סעקרעטאַר פון גבעת חיים און אים אויסגעשטרעקט די האַנט.

— להתראות, געניאַ! — האָט ער געזאָגט דריקנדיק איר די האַנט. טו וויכטיקע ארבעט דאָרט! יעדע אַרבעט, וואָס אַ מענטש ווי דו טוסט, מוז זיין וויכטיק, געניאַ! מען דאַרף דיך דאָרט אַזוי האָבן אין די לאַגערן, פּונקט ווי מיר דאַרפן דיך דאָ האָבן! גיי, און זיי מצליח! און ווייס, אַז מיט פרייד וועט גבעת חיים צו יעדער צייט עפענען זיינע טויערן פאַר אַזאַ חבר ווי דו...

עס זענען געשטאַנען ביי געניאַן טרערן אין האַלדז ווען זי האָט פאַרלאָזט דעם סעקרעטאַריאַט.

— וווהין זאָל איך אייך איצט פירן, געניאַ? — האָט וויטקאָמב געשמייכלט ווי אַ שקלאַף וואָס איז גרייט צו טון אַלעס פאַר זיין האַרין, אין וועלכער ער איז האָפענונגסלאָז פאַרליבט.

— קאָנט איר פנינהן?... איך וויל זיך געזעגענען מיט איר... זי איז מיין פריינט פון לאַנג.

— פֿנינהן? ווער קאָן נישט פֿנינהן? זי טוט די שווערסטע אַרבעטן דאָ! ווי אַ מאַן... זי איז ווי אַ פֿעלז, וועלכן דאָס וואַסער קאָן נישט אָוועקוואַשן. אַבעראַל אַרבעט זי. סיי ביי דער סיגנאַליזאַציע, סיי ביים בויען געוווער. ווען איר זעט זי גניאַ, אין סלעסאַרניע? געדענקט איר, גניאַ, אונדזער ערשטע באַגעגעניש ביי דער סלעסאַרניע? מיינט איר, אַז איך האָב דענסטמאָל נישט פֿאַרשטאַנען? די קליינע הינדעלעך, גע־ניאַ? מיינט איר, אַז איך בין געווען אַזאַ תּם? אָבער איך בין שוין דאַן געווען פֿאַרליבט... אין דעם קלייניקן פֿאָלק פֿון דער ביבליע און... אין איינער פֿון זיינע טעכטער. און איך בין נאָך איצט פֿאַרליבט... גניאַ! — האָט ער ראָבקע געזאָגט, ווען זיי זענען צוגעקומען צו פֿנינהס טיר. — איך ווייס אַז אייער וווּנד, גניאַ, איז גרויס... אָבער, געדענקט, ווען זי וועט זיך אַביסל פֿאַרהיילן...

וויטקאָמב האָט געוואָלט פֿאָרזעצן, אָבער ער האָט נישט געפֿונען קיין ווערטער. איז ער לאַנג געשטאַנען אַפֿילו נאָך דעם ווי גניאַ איז שוין געזעסן ביי פֿנינהן אויף איר בעטל.

— מיך? — האָט גניאַ געזאָגט אַרויפֿלייגנדיק איר האַנט צו פֿנינהן אויפֿן קאָפּ. — זאָג מיר נישט אַז ניין! איך ווייס, אַז דו ביסט מיד! אַז דו אַרבעסט מיט די לעצטע כּוחות. דערפֿאַר וויל איך זיך געזע־גענען מיט דיר איצט, איך זאָל דיך מאָרגן גאַנץ פֿרי נישט דאַרפֿן וועקן.

— וועקן? — האָט געשמייכלט פֿנינה. — נאַרישקייטן! אָבער אַז דו ביסט שוין דאָ, לאָמיך דיר זאָגן דאָס, וואָס איך וועל דיר סיי־ווי ביים אָמניבוס נישט קאָנען זאָגן. איך בין אמת צופֿרידן וואָס דו פֿאָרסט אַוועק, איצט, פֿון דאַנען, גניאַ! כאָטש מיר דאַרפֿן דיך האָבן, אי דער קיבוץ, אי דאָס לאַנד... אָבער עס איז גוט פֿאַר דיר! ווען דו וואָלסט אַליין נישט באַשלאָסן, וואָלט איך דיר סיי־ווי דאָס געראָטן צו טון! דו מוזט איצט אַוועקפֿאָרן! און ווען דו וועסט זיך אומקערן אַן אויסגעהיילטע... און איך ווייס, אַז אַזעלכע מענטשן ווי דו, קאָנען אין ערגעץ נישט פֿאַרבלייבן... זיי מוזן זיך אומקערן צו אונדז... אין לאַנד אַריין...

אָבער פֿנינה האָט נישט געקאָנט ענדיקן. זי האָט זיך צעוויינט אויף

אַ קול. און צוזאַמען מיט איר האָט געוויינט גניאַ, ליגנדיק מיט איר קאָפּ אויף פנינהס פּלייצע.

און פון יענער זייט פענצטער איז נאָך אַלץ געשטאַנען וויטקאַמב. ער האָט געהערט ווי די צוויי פרויען וויינען. ער האָט געהערט ווי עס וויינען די שאַקאַלן אין די ווייטע זאַמדן. און וויינענדיק איז געוואָרן אויך ביי אים אויפן האַרצן.

דריי און פופציקסטער קאַפּיטל

עס זענען געקומען גאַנץ פרי צום אָמניבוס באַגלייטן גניאַן עטלעכע חברים פון גבעת חיים. עס איז געקומען יונה, דער אַמאָליקער סעקרעטאַר פון קיבוץ. עס איז געקומען מרים, זיין פרוי, כאָטש זי איז שטענדיק געווען אַביסל אייפערזיכטיק וואָס איר מאַן נעמט אַזאַ אינטערעס אין גניאַן. עס איז געקומען וויטקאַמב, וועלכער איז געשטאַנען אָן לשון, פונקט אַזוי ווי נעכטן ביינאַכט. עס איז געקומען פנינה, כאָטש גניאַ האָט זיך שנעל און אָן אַ פּיפּס אַרויסגעגליטשעט פון דעם צימער, זי זאָל זי נישט אויפוועקן.

— פאָרסט גלייך קיין ירושלים? צו דער אַגענץ? נעמען אינסטרוקציעס? — האָט פנינה געפרעגט כמעט אין דער לעצטער מינוט פאַרן אָפּפאָר פון דעם אָמניבוס.

— איך וויל פריער אַריינפאָרן זיך געזעגענען מיט מאַניאַן פון כפר וויטקין.

— פאַר נישט אַהינצו! — האָט געבעטן פנינה מיט אַ דערשראָקענער שטים — איך בעט דיך, גניאַ!

— אויך מאַניאַ? — האָט זי געפרעגט מיט מאָדנע אויגן — אין קריג? צי נאָכן קריג?... ווי אַלע...

אָבער דער אָמניבוס האָט זיך גערירט און מיט אים איז פאַרשלעפּט געוואָרן גניאַס פראַגע

„ווי אַלע?" „ווי אַלע?" נאָר איך נישט, ליבסטער מיינער! אין

וואָס זאָל איך זיך אָנהאַלטן? יעדעס מאָל, ווען איך טראַכט וועגן דיר, פאַרליר איך דעם אָנהאַלט. איך וויל גיין צו דיר. זיין מיט דיר!

מיט די דאָזיקע געפילן האָט געניאַ ביים קרייצוועג דאָך באַשלאָסן אַריינצופאָרן קיין כפר וויטקין. אויב נישט צו מאַניאָן, איז צו דבורהן און צו דעם פעטער ישראל! זענען זיי דען נישט געווען אירע טאַטע־מאַמע ווען זי איז אָנגעקומען אַהערצו?

און געניאַ האָט איינגעשטיגן אין דעם כפר וויטקין אָמניבוס.

— אָבער ווו איז שמשון? — האָט זי געטראַכט מיט אומעט — גראָד ווען איך קום אָן איז ער אויף חופש? — געניאַ איז צוגעגאַנגען צום שאָפער כדי צו באַקומען ביי אים אינפאָרמאַציע וועגן שמשונען, דעם אַמאָליקן „מקשר" פירער, וועלכער האָט זי שטענדיק געפירט קיין כפר וויטקין און קיין כפר חירות.

— פון וואַנען זאָל איך וויסן, וווהין דיין שמשון האָט זיך אַהינגעטון, שיינהייט? — האָט געענטפערט דער נהג פון דעם „מקשר" — איך פיר עפּעס חשבונות פון דעם דאָרף? וואָס האָב איך מיט דעם דאָרף? פאַרדאָן! מיט די צוויי דערפער? איך ענדיק מיין אַרבעט און — קאַטיוק נאָך תל־אביב!

פון די ווערטער האָט אויף געניאַן אַ בלאָז געטון מיט אַזאַ פרעמדקייט, אַז עס האָט זיך איר געוואָלט וויינען.

אין איר כפר וויטקין, אין דעם דאָרף, ווו זי האָט געלאַנדעט צום ערשטן מאָל, זאָל מען איר אַזוי ענטפערן? צי איז דאָס געוואָרן דאָ אַזאַ מאָדע צו שטאָלצירן מיט גרויס־שטאָטיקייט? מיר מישן זיך נישט אין יענעמס לעבן, ווי אייער אַמאָליקער שאָפער, וועלכער האָט זיך געניאַנטשעט מיט אַלע כפר וויטקין און כפר חירות קינדערלעך!

— מיר זענען גרויס־שטאָטיקע שאָפערן! — האָט דער שאָפער גלייך ווי געטראָפן געניאַס געדאַנקען. — מיר האָבן קיין צייט נישט צו וויסן וואָס עס טוט זיך ביי יענעם אין טאָפּ! איר שטייגט אויס אין כפר וויטקין? צי איר פאָרט ווייטער? באַשליסט,פריילין! די צייט שטייט נישט!

— איך פאָר קיין כפר חירות! — האָט זי אַ זאָג געטון און האָט זיך צוריקגעזעצט אויף איר פּלאַץ און אין קאָפּ האָט זיך געבאָמבלט איין פראַגע:

„אפשר האָב איך שוין קיינעם נישט אויך אין כפר חירות? אפשר האָט זיך דאָרט אויך אַלעס איבערגעביטן? ווי דאָ — אין כפר וויטקין?"

פיר און פופציקסטער קאַפּיטל

ניין! אין כפר חירות האָט זיך קיין סך נישט איבערגעביטן פאַר דער צייט. ישראל האָט געליטן אויף זיינע אולסערס ווי שטענדיק. יעדע שלעכטע איופרעגונג האָט געוועקט זיין אולקוס און אים אויפגערעגט ווי פריער. דער דיקער הערי האָט נאָך אַלץ געאַרבעט געטריי אין דער „צר־כניה" אויף געוויער־פּלאַנען. דבורה האָט געטון איר אַרבעט באמונה שלימה מיט די סאָלדאַטן ווי פריער. אירע „פּייפּאַקלאַק"־טייען זענען אַנגעגאַנגען אפילו אין די ערגסטע צייטן אין לאַנד, אפילו אין די צייטן פון די געוויער־זוכונגען, ווען סאָלדאַטן האָבן געריסן ווענט, נישט נאָר אין די עפּצימערן פון קיבוצים, נאָר אויך אין די בתי תינוקות.

די אומשולדיקע אַלטע אַמעריקאַנער מאַמע מיטן ליטווישן אַקצענט האָט מען קיינמאָל נישט חושד געווען אין קיין זאַך, איר דיל פון די באַלאַטעם אונטער איר קיך־טיש, אויף וועלכן „טאָמים" פלעגן טרינקען איר טיי און עסן אירע טאָרטן, איז נאָך אַלץ געווען דער זיכערסטער געהיים־פּלאַץ אי אין כפר וויטקין, אין אין כפר חירות. דער אונטערשיד איז נאָר געווען אין דבורהס באַציאונג צו די „טאָמים".

זי האָט נישט געקאָנט נאָך די געוויער־זוכונגען מיט זיי אַזוי לאַכן און שפּאַסן ווי פריער. און פון זינט איר טעדי איז געקומען פון אייראָפּע אויף אורלויב, זענען די „פּייפּאַקלאַקטים" געפאַלן ווי אַ שווערע משא אויף איר. טעדי איז געווען אין אַ שווערער שטימונג. ער האָט קיינעם נישט געוואָלט זען. ווייניקער פון אַלעמען האָט ער געוואָלט זען די „טאָמים" ביי זיין מאַמען אין הויז אויף טיי!

„נישט געגנוג וואָס זיי וויינען דאָ, נעבן דער מאַמעס הויף, אין דעם לאַגער? נישט גענוג וואָס ער זעט זיי און הערט זיי פאַרבייפאָרן דעם טויער פון זיינע עלטערנס הויף בייטאָג און ביינאַכט? נאָך טיי מיט טאָרטן זיי געבן? פאַרוואָס? דערפאַר וואָס זיי מאַכן זוכונגען איבער דעם גאַנצן לאַנד? דערפאַר וואָס זיי רואינירן דאָס, וואָס איז דערגרייכט געוואָרן מיט אַזויפיל מי?"

אָבער דבורה, מיט איר אַלטן ליטווישן קאָפּ, האָט פאַרשטאַנען אַז די „פּיוואָקלאָקטים" מוזן אָנגיין אַפילו בשעת איר זון איז דאָ אויף אורליב! און כדי צו איבערציינגן טעדין אין דער נויטיקייט פון דער זאַך, האָט זי אַריינגערופן אויף אַ „סאָוויעט" (באַראַטונג) הערין פון דער צרכניה. דער דיקער, פאַמעלעך רעדנדיקער אויף ענגליש הערי, האָט איבערצייגנט טעדין, אַז מען קאָן נישט איבעררייסן. אויב ער, טעדי, וויל העלפן דער „זאַך", „אונדזער זאַך", וואָלט ער גוט געטון, ווען ער אַליין טרינקט מיט זיי און זינגט מיט זיי, מיט די „טאָמים". האָט טעדי געטרונקען מיט די טאָמים און געזונגען מיט זיי אַמעריקאַנער און ענגלישע אַרמיי־לידלעך. און נאָך דעם זינגען פלעג זיך טעדי אַנידערוואַרפן אויף דעם סאָלדאַטסקע בעטל, וואָס דבורה האָט צוליב זיינעטוועגן אַנידערגעשטעלט אין הויף אונטער איר מאַראַנצן־ביימל, און דאָרט זיך רייסן ביי די האָר און אויסשרייען צו דער מוטער: „ביז ווען, מאַ? ביז ווען וועלן יידן נאָך זיין ביי זיי אין גלות? נאָך אַלע קרבנות, וועלכע מען האָט פאַר זיי מקריב געווען? די מרגלים קיין לבנון? די דרייסיק טויזנט אין אַרמיי? די פאַראַשוטיסטן? און דו, מאַ, באַקסט נאָך פאַר זיי מיט דיינע אייגענע הענט גוטע טאָרטן?"

— אָט דאָס איז אונדזער וועג צו פרייהייט, קינד מיינס! — פלעג דבורה אים ענטפערן מיט געמישטע געפילן. פון איין זייט איז דבורה געווען גליקלעך וואָס איר טעדי איז געוואָרן אַ ליבהאָבער פון פאָלק, אַן אמתער ייד, און פון דער צווייטער זייט האָט זי אויך אין דעם אויסשרייען געזען זיין נערוועזיטעט, וואָס האָט זי נישט ווייניק געשראָקן.

— אונדזער וועג מוז זיין אַזאַ, זון מיינער! מיר זענען די ווייניקע,

די שוואַכע, די צעזייטע, דע צעשפּרייטע. מיר — אַנטקעגן די מעכטיקע, די פאַראייניקטע.

און בשעת דבורה פלעג פּרובירן רואיק ענטפערן איר זון, פלעג זי טראַכטן: „אַך, ווו נעמט מען איצט געניאַן! זי מיט איר קלוגן קאָפּ און מיט איר ליכטיקן פּנים וואָלט באַרואיקט טעדילין! אָבער ווו איז זי, די טייערע געניאַ? ווען שמשון, איר פריינט, וועלכער איז אַזוי אַנטרונען געוואָרן, וואָלט דאָ געווען! ער וואָלט שוין אויסגעפונען ווו זי געפינט זיך איצט!"

איז פּונקט ערב טעדיס אָפּפאָרן צוריק קיין אייראָפּע, נאָך זיין אור־לויב, ווען דבורה האָט מיט גרויס זאָרג געטראַכט וועגן איר נערוועזן זון, איז געניאַ שטילערהייט, כמעט אויף די שפּיץ-פינגער, אריינגעגאַנ־גען אין דבורהס גאָרטנדל. טעדי איז געלעגן אויף דעם סאָלדאַטסקע בעטל און האָט געררויכערט אין די הימלען אריין זיינע סיגאַרעטן.

„הייסט עס, אַז דאָ זענען אויך פאָרגעקומען ענדערונגען" — איז ביי געניאַן דורכגעפלויגן אין קאָפּ, ווען זי האָט דערזען אַ פרעמדן מענ־טשן ביי דבורהן אין הויף — „און דובורה?..."

זי האָט שוין כמעט געוואָלט אויסדרייען אויף צוריק, ווען טעדי, דערזעענדיק זי, האָט אויסגערופן אין ענגליש: — מאַ! עמיצער...

— דאָס זענט איר, דבורהס זון? — האָט אים געניאַ אַ פרעג געטון שטילערהייט אויף ענגליש. — הייסט עס אַז דבורה איז נאָך דאָ? און דער פּעטער ישראל אויך? האָ? טאָ, שאַ! — האָט זי שטיפעריש אַ ווונק געטון צו אים. — לאָמיך זיי איבערראשן... דיקי? ניין! איר מוזט זיין טעדי, האָ?

— היי! איר געפעלט מיר, פרייילן! — האָט טעדי פרייילעך אַ זאָג געטון. — אַלעס ווייסט איר! אַפילו אַז איך בין טעדי, האָ? נישט דיקי! טאָ וועל איך אייך זאָגן באַלד ווער איר זענט! איר זענט די יעניקע, וועמענס נאָמען מיין מוטער דערמאָנט צען מאָל אַ טאָג. וואַרט, אַ מינוט! גראַדע אַצינד אַרויס פון דעם קאָפּ! שטענדיק חזר איך איבער דעם נאָ־מען, ווען איך לאַך מיט מיין מאַמען. גראַדע איצט פאַרגעסן! אָבער איך

ווייס שוין! איר זענט די באַרימטע גניאַ! האַ? איצט זע איך, אַז די מאַמע איז געווען גערעכט!

טעדי איז אַראָפּגעשפּרונגען פֿון זיין בעטל, אַרונטערוואַרפֿנדיק דעם בוך.

— אויב אַזוי, טעדי, לאָמיר ביידע איבערראַשן אי דבורהן אי ישׂ־ראלן; אי אייער מאַ אי אייער פּאַ!

גניאַ האָט אים אָנגעכאַפּט ביי דער האַנט און ביידע, ווי שטיפֿע־רישע קינדער, האָבן זיך אַריינגעכאַפּט אויף די שפּיץ־פֿינגער אין קיך אַריין, ווו דבורה איז געזעסן מיט דער פּלייצע צום טיר. זיי האָבן ביידע אַ ווונק געטון ישׂראלן, וועלכער איז געזעסן מיטן פּנים צו דער טיר, אַז ער זאָל בלייבן שטיל. ווען נישט זייער ווונק, וואָלט ישׂראל זיכער אויס־געשריגן פֿון פֿרייד, ווען ער האָט דערזען גניאַן אַריינקומען מיט טעדין.

ישׂראל האָט צוריקגעווונקען ווי אַ שותּף צו זייער סוד. גניאַ האָט אַרומגעכאַפּט דבורהן פֿון הינטן.

— נו, טרעפֿט, ווער? — האָט זי געפֿליסטערט, צודעקנדיק דבורהס אויגן מיט די הענט.

— גאָט! גרויסער גאָט! ווען איך דערמאָן משיחן, וואָלט ער אויך איצט אַריינגעקומען! נאַר־וואָס געטראַכט וועגן דיר, גניאַלע, קינד מיינס! ווי אַזוי? גלייך ווי פֿון די הימלען אַרונטער!

עס איז געוואָרן אַ געפּילדער, אַ שׂמחה האָט אַרומגעכאַפּט דבורהס עלנט האַרץ. אויך גניאַ האָט זיך דערפֿילט פֿריילעך איצט. „איך האָב נאָך עמיצן אויף דער וועלט!" — האָט זי געטראַכט.

אויף ישׂראלן האָט גערוט די שכינה. דער פֿריילעכער אויסזען פֿון זיין טעדין האָט געמאַכט ברייטער ווי לענגער זיין פּנים.

— אָבער פֿון וואַנען קענט איר זיך? — האָט ישׂראל נאַאיוו גע־פֿרעגט, קוקנדיק אויף זיי ביידע.

— מיר? — שמייכלט גניאַ שטיפֿעריש — נאָך פֿון אייראָפּע! — און בשעת מעשׂה פּליט אַ ווונק אַהין און אַ ווונק אַהער. און אויב אַפֿילו דבורה, מיט איר קלוגן קאָפּ, צווייפֿלט אין דעם, איז איצט דען די צייט

צו פרעגן קלאָץ־קשיות? איצט, ווען טעדים פּנים שיינט ווי די זון, בשעת ער קוקט אויף גנעניאן.

עס ווערט א טאראראם! א גאסט! אזא גאסט אין שטעטל! זאָל זיין אין דערפל! זאָל זיין אין מושב עובדים! — ענטפערט דבורה מיט פרייד צו טעדין, וועלכער רייצט זיך מיט איר.

אָבער אויך טעדי איז פריילעך אויפגערעגט. אויך ער העלפט גרייטן דעם טיש, וועלכן מען רוקט ארויס אין מיטן קיך. ער לויפט אפילו אריין אין צרכניה קויפן די זאכן, וועלכע פעלן פאר אזא גאסט! טעדי איז פלוצים אזוי פריילעך געוואָרן, אז דבורה וויל וויינען פון שמחה. אָבער זי האלט זיך איין. ווען זי וואָלט זיך נישט געשעמט, וואָלט זי געקושט גנעניאן, ווי מען קושט א קינד! אָבער עס פּאסט נישט. האלט זיך דבורה אין דער מעלה.

— עסט, קינדער! טרינקט! קנאקט אויף ביידע באקן! אויך דו, ישראל! היינט וועט דיר גאָרנישט שאטן! היינט איז נישטאָ קיין אולסערס! גנעניא האָט זיי אלעמען פארטריבן מיט איר קומען.

אזוי חכמהט זיך דבורה און אלע לאכן מיט איר. נאָכן עסן טרייבט דבורה די „קינדער" ארויס צום ים, אויף א שפּאציר.

— גייט, קינדער! כאפּט אריין דעם שיינעם זונען־אונטערגאנג ביים ים. איך מיט ישראלן וועלן איבערוואשן דאָס געשיר, מיר וועלן אליין אָנגרייטן דאָס געלעגער פון דיינעטוועגן, גנעניאלע... זאָרגט זיך נישט, „קינדער"! איר דארפט אונדז גאָרנישט העלפן! גייט צום ים!

און דבורה שטופּט זיי ארויס כמעט מיט גוואלד פון דעם הויז. זי נעמט אָן ישראלן ביי דער האנט און צוזאמען מיט אים גייט זי ארויס באגלייטן די „קינדער" צום טויערל.

און ווען די „קינדער" זענען שוין אויף די זאמדן און קאָנען זי שוין נישט הערן, זאָגט זי מיט א פייערלעכער, יום־טובדיקער שטים צו ישראלן: — זאָלן זיי זיך גיין זייער וועג, ישראל! מיר זענען פון אן אנדער דור... יעדער דור מיט זיין גלייכן... ישראל!

זי קוקט זיי לאנג נאָך מיט אירע גרויע פּיקחותדיקע אויגן, אין וועל־

כע עס האָט זיך פּלוצים אָנגעצונדן א פּונק פון האָפענונג. אָבער זי וויל וועגן דער האָפענונג איצט נישט רעדן אפילו צו איר ישראלן.

— לייג זיך צו, ישראל, מיין לעבן! דו ווייסט דאָך, אַז נאָכן עסן איז פאַר דיר גוט זיך צוצולייגן! איך וועל שוין אַליין איבערוואַשן דאָס געשיר, אַליין אָנגרייטן דאָס געלעגער. אַלעס אַליין!... אבי דו זאָלסט מיר געזונט זיין. דו... און טעדילי...

מיט די דאָזיקע ווערטער באַלייגט דבורה ישראלן אויף דעם סאָל־דאַטסקע בעטל אונטער דעם מאַראַנצן־ביימל און זי אַליין לויפט מיט א יונגן שנעלן און פרייַלעכן טריט אין קיך אַריין. עס ברענט ביי איר די אַרבעט אונטער די הענט. אָבער אויך אין מוח ברענען די געדאַנקען.

„וועגן וואָס רעדן די „קינדער" איצט? האָט גאָט מיט א כוונה אַרונטערגעשיקט געניאַן ווי פון די הימלען איצט? צי וויל ער זיך נאָר רייצן מיט דבורהן פון כפר חירות? צי אפשר וועט די האָפענונג דאָך מקויים ווערן?"

און בשעת עס ברענען אזוי אירע געדאַנקען אין איר קאָפּ, לויפט זי אַלע ווײַלע אַרויס פון דער קיך צום טויערל, צו כאַפּן א קוק אויף די ווײַטע זאַמדן, וווהין עס זענען אַוועק די „קינדער".

און די „קינדער" האָבן זיך מיטאַמאָל דערפילט אזוי היימיש, גלייך ווי זיי וואָלטן זיך שוין לאַנג געקענט. קאָן זיין אַז די היימישקייט האָט זיך גענומען דערפון וואָס געניאַ האָט באַלד ביים אַרויסגיין פון דבורהס הויף, אָנגעשלאָגן א היימישן טאָן?

— איר זענט ענדלעך דאָך געקומען צו זען אונדזער לאַנד, טעדי! ווען איר וואָלט וויסן וויפל מאָל אייער מאַמע פלעג מיר זאָגן מיט אַר־מעט אַז אירע זין ליבן בלויז אַמעריקע! אַז זיי ווילן פון דעם לאַנד נישט הערן?!

— יאָ! געוועזן אַזעלכע צייטן, געניאַ! — זאָגט טעדי קוקנדיק אַרונ־טער צו דעם זאַמד.

— ווייזט אויס, אַז א מענטש קאָן זיך איבערבייטן... כל־זמן ער לעבט נאָך? — טראַכט געניאַ אויף א קול.

— ווייזט אויס, אַז יאָ. — ענטפערט שטיל טעדי. — קאָן זיין ווען נישט דער קריג, וואָלט עס מיר נישט געהאָלפן. איך האָב צופיל געזען דאָרט, געניאַ! איך האָב דערזען דעם אונטערשיד צווישן אונדזערע מענטשן און זייערע, געניאַ! און דאָס האָט מיך צוריקגעבראַכט.

— איר מיינט דאָס שלעכטע, וואָס איר האָט געזען אין די לאַגערן? די שפורן פון דעם אומקום? האָט איר געזען מיט אייערע אויגן די אויוונס, די גאַז־קאַמערן, די הויפן, ווו מענטשן האָבן אַרומגעפּויזעט ווי חיות? ווי מאַלפּעס? וואָס שווייגט איר, טעדי? פאַרוואָס רעדט איר נישט? איז דאָס אַזוי שרעקלעך געווען צו זען?

— שרעקלעך איז נישט דאָס פּאַסיקע וואָרט, געניאַ! עס איז שווערלעך צו טראַכטן, אַז איין צוויי־פיסיקע באַשעפעניש קאָן אַזוי טון צו אַ צווייטער מיט זיינע אייגענע הענט! מיט זיין קאָפּ צוטראַכטן די עינויים... די פאַרניכטונג... אָבער צוליב וואָס האָט איר מיר דערמאָנט דאָס, פון וואָס איך בין אַהערצו אַנטלאָפן אויף אורלויב, געניאַ? איך בין דאָך געווען דער ערשטער אַמעריקאַנער דאָקטאָר, וואָס איז אַריינגעקומען קיין דאַכאַו! איר פאַרשטייט? געניאַ! דאַכאַו!

— דאַכאַו! — חזרט איבער געניאַ כמעט אין אַ פּליסטער — איך פאָר די טעג אָפּ קיין אייראָפּע, אַרבעטן דאָרט אין די לאַגערן מיט די קינדער, טעדי... אָבער איך וואָלט אויך געוואָלט זען דאַכאַו. דענקט איר, טעדי, אַז איר וואָלט מיר געקאָנט העלפן? איר, אַלס אַמעריקאַנער דאָקטאָר?

אָבער טעדי ענטפערט נישט אויף איר פראַגע. ער איז, ווייזט אויס, צו פול מיט געדאַנקען, וועלכע געניאַ האָט אויפגעוועקט אין אים מיט איר ערשטער פראַגע.

— איר האָט מיך געפרעגט, געניאַ, וואָס פאַרא אונטערשיד איך האָב דערזען אין אייראָפּע צווישן אונדזערע מענטשן און זייערע? איר מיינט, אַז דער אונטערשיד איז בלויז אין דער אכזריות? אין דער חיהשער שלעכטקייט, וועלכע איך האָב געזען דאָרט? ניין, געניאַ! פאַרשטייט זיך, אַז עס איז ביי מיר נישטאָ קיין צווייפל, אַז אונדזערע מענטשן

וואָלטן קיינמאָל אין לעבן נישט געקאָנט אַזוי טון צו אַ צוויי־פּיסיקער באַשעפֿעניש! אַפֿילו נישט צו אַ חיה, אַפֿילו נישט צו אַ שלאַנג! אונדזע־רע מענטשן וואָלטן אַוועקגעהרגעט די שלאַנג און דערמיט וואָלט זיך געענדיקט. זיי וואָלטן זיך נישט געשפּילט מיט דער שלאַנגס גסיסה... מיט איר יציאת נשמה... אויב אַ שלאַנג האָט אויך אַ נשמה. אָבער נישט זייער אכזריות האָט מיך געבראַכט אַזוי נאָענט צום פֿאָלק, געניאַ!

— וואָס דען, טעדי? — האָט געניאַ געפֿרעגט זעענדיק אַ מאָדנע ליכט פֿון אמונה אין טעדיס פּנים.

— איך האָב געזען דאָרט אַזעלכע זאַכן... איך מיין — זאַכן פֿון טיפֿער יידישער אמונה, אַז איך האָב אָנגעהויבן צו גלויבן אין אונדזער גייסטיקן כוח! אַז מיר זענען אַנדערש... אַנדערש פֿון אַלע...

— איר מיינט דאָס, וואָס מענטשן זענען געגאַנגען צום טויט מיט אַ געזאַנג? מיט אַן אני מאמין ניגון? טעדי!

— מען דערציילט אַזוי. אָבער איך האָב דאָס נישט געזען מיט מיינע אויגן! איך קאָן אייך דערציילן בלויז וועגן זאַכן, וועלכע איך האָב אַליין געזען. אַ שטיינער: אין איינעם פֿון די אויוונס. אויף דער וואַנט איז גע־ווען אויסגעקריצט אַ נאָמען... קאָן זיין אַז דאָס איז אַ נאָמען פֿון אַ קינד, קאָן זיין — פֿון אַ ברודער. וויכטיק איז דאָס, וואָס מען זעט, אַז דער, וואָס האָט אים אויסגעקריצט האָט לאַנג געאַרבעט אויף דעם... מיט זיין נאָגל... מען זעט, אַז עס איז אים געגאַנגען אין לעבן אויסצוקריצן דעם נאָמען. גלייך ווי ער האָט געוואָלט, אַז דער נאָמען זאָל בלייבן אַלס זכר פֿון זיין ליבע... אויף דורות... גלייך ווי געוואָלט, אַז דער נאָמען „גניק", וואָס ער האָט געקריצט, זאָל...

— גניק! — גיט זיך געניאַ אַ כאַפּ אָן. זי כאַפּט אָן טעדין ביי ביידע הענט און קוקט אים אַריין אין די אויגן. — איר מיינט אויף העברעאיש „גניק"? דאָס איז דאָך מיין נאָמען — געניק! מיין מאַן...

געניאַ לויפֿט אַוועק פֿון טעדין. זי לויפֿט צו נאָענט צום ברעג און לאָזט זיך אַרונטער צו דעם זאַמד. זי זיצט אַזוי אַ לאַנגע צייט מיט דעם פּנים איינגעגראָבן אין אירע הענט.

טעדי שטייט נעבן איר מיט אן אויסדרוק פון אומבאהאלפנקייט. ער גלעט מיט זיינע הענט דעם ווייסן פאס פון אירע האר, וועלכן זי האט מיטגעבראכט פון איר מיסיע קיין אייראפע, און שטאמלט:

— אנטשולדיקט מיר, געניא! איך בין א אידיאט! צוליב וואס האב איך? צוליב וואס?....

ער בייגט זיך אן נידעריקער צו איר און קושט דעם ווייסן פאס האר מיט גרויס מיטלייד. אזוי שטייט ער אנגעבויגן א לאנגע צייט איבער איר קאפ. דערנאך נעמט ער זי אן ביי דער האנט און הייבט זי אויף. געניא נעמט נישט ארויס איר האנט פון זיינע

האנט אין האנט גייען זיי א ווײַלע לענגאויס דעם ברעג, אן א ווארט. די אויגן ארונטערגעלאזט, גלייך ווי ביידע האבן געזוכט זייער ענטפער אין די זאמדן. דערנאך שטעלן זיי זיך ביידע אפ. האנט אין האנט שטייען זיי אזוי און קוקן אויף דעם רויטן פייערלעכן קרייז, וועלכער פאלט אין ים אריין פאמעלעך...

אהין, צו יענעם ווייטן האריזאנט פארט טעדי מארגן אפ. נאך אים וועט מארגן אדער איבערמארגן אפפארן אויך געניא...

וועלן זיי זיך דארט באגעגענען? — טראכט דבורה, וועלכע איז ארויסגעגאנגען פון איר טויערל אויף די זאמדן, אהיימברענגען אירע צוויי ציגן. מיט אירע שארפע, גרויע, אלעס־זעענדיקע אויגן, זעט זי די „קינדער" פון ווייטנס. עס דוכט זיך איר, אז די „קינדער" שטייען אנגענומען ביי די הענט. איר הארץ קלאפט שטארק. זי ווייסט נישט פאר־וואס. זאל דאס זיין פרייד? צי האפענונג? אבער זי האט מורא, אז די „קינדער" זאלן זי באמערקן פון דעם ברעג ים. גייט דבורה מיט די ציגן איר וועג, גלייך ווי זי זעט נישט די „קינדער".

די ציגן זענען אביסל איבערגעראשט, וואס דבורה איז זיי געקומען אהיימנעמען. זיי שפרינגען אונטער, זיי פלאנטערן זיך מיט די קעפעלעך אין דבורהס קלייד, אין דבורהס פיס... און דבורה שמייכלט צו זיי מיט א שמייכל פון האפענונג, און גייט ווייטער...

פון צייט צו צייט כאפט זי א קוק צום ים, וו עס שטייען די „קינ־

דער״. און כדי קיינער זאָל זי אין גאָרנישט נישט חושד זיין, קוקט זי נאָך ווייטער פון די „קינדער״ טיף אין ים אַריין און פאַרענטפערט זיך אַזוי:

— אונדזערע אויגן מוזן שטענדיק זיין צום ים. מיר מוזן היטן די פייערלעך, וועלכע צינדן זיך דאָרט אָן! צומאָל זענען דאָס נישט די פייערלעך פון דעם האַרס וועכטער־שיפלעך... נאָר אונדזערע אייגענע פייערלעך... דאַריבער, דבורה, אויב דו זעסט פון מיטן ים איין וווּנק, אַ צווייטן וווּנק, אַ דריטן, זאָלסטו וויסן, אַז דאָס רופן צו דיר אונדזערע ברידער פון אַ שיף. ברידער, וועלכע מען לאָזט נאָך נישט אַריינקומען! מיר זענען נאָך נישט פריי... מיר זענען נאָך אין די הענט פון דעם, וועלכער וויל אונדז נאָך נישט באַפרייען... מיר וועלן זיך אַליין מוזן באַפרייען... מיר וועלן נאָך גענוג דאַרפן קעמפן פאַר אונדזער פרייהייט... ווייל ווייט, נאָך גאָר ווייט, איז די פרייהייט אונדזערע. און לאַנג איז נאָך דער וועג צו פרייהייט!...

ס ו ף.

Este libro se terminó de imprimir el día 28 de abril de 1950, "Año del Libertador General San Martín", en los Talleres Gráficos Julio Kaufman, calle Corrientes 1976, Buenos Aires, República Argentina